



This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

~~No. 395~~

from OBT
1897

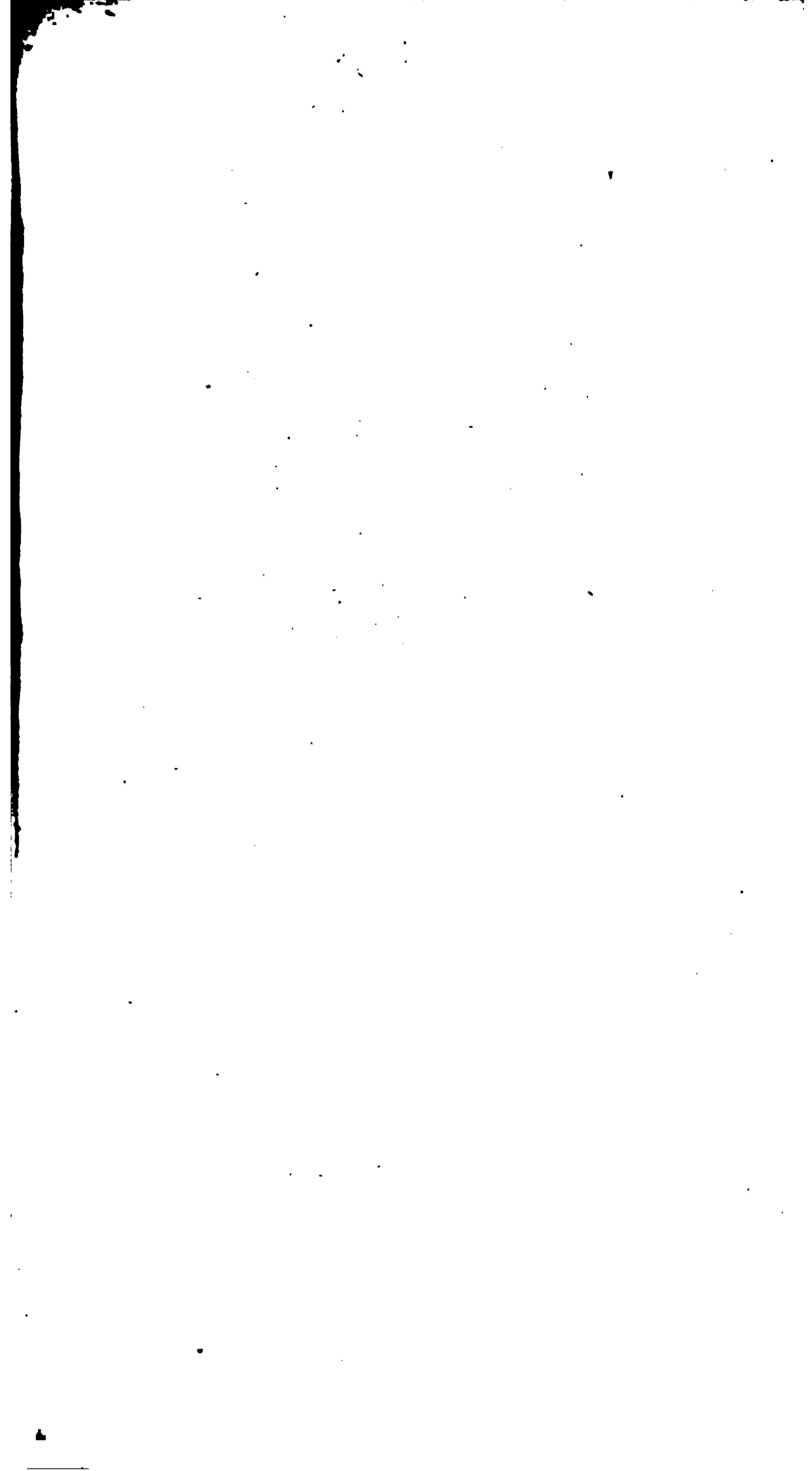
No. 110

K.

*419. TURIN, 1830. Ed. Koenig. With
Juvenal.

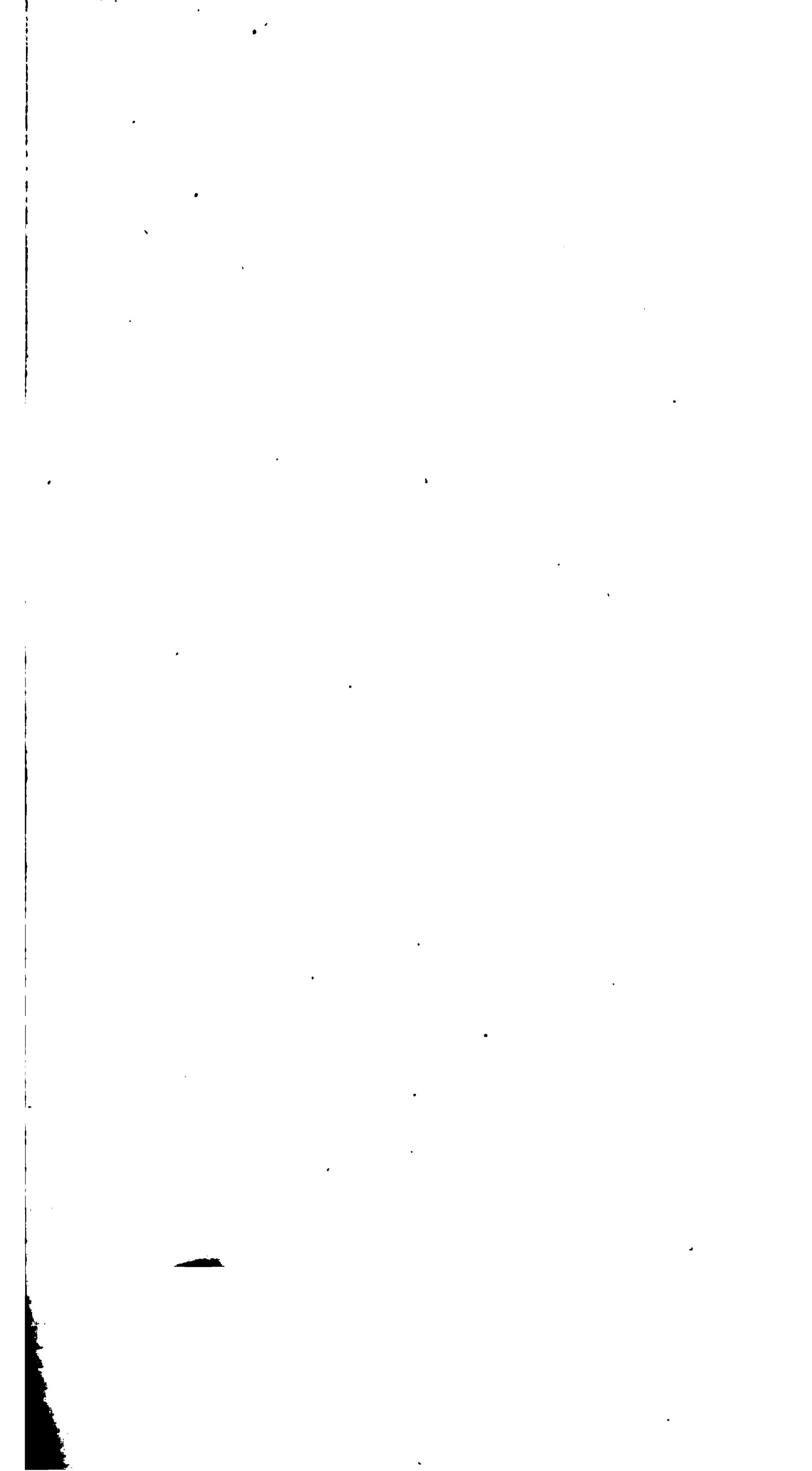
D. Iunii Juvenalis Satirae ex recensione A.
Ruperti Item A. Persii Flacci ex recensione
L. Koenig. Augustae Taurinorum ex typis
Iosephi Piomba anno MDCCCXXX. 8°.
2 vols. M, AL.

The text and commentary of Koenig are in Vol. 1,
pp. 317-484.





**IVVENALIS
SATIRAE**



D. IVNII
IVVENALIS
SATIRAE

EX RECESSione

A. RVPERTI

ITEM

A. PERSII FLACCI

EX RECESSione

L. KOENIG.

TOMVS PRIMVS.

AVGVSTAE TAVRINORVM
EX TYPIS JOSEPHI POMBA
ANNO MDCCXXX.

~~1 p. 15, 8.30.13~~

~~HARVARD LIBRARY~~

Harvard College Library
Gift of
Morris H. Morgan
Jan. 1, 1910

GE. ALEX. RUPERTI

PRAEFATIO

Primam Iuvenalis editionem, meis curis sumtibusque Fritschii Lips. 1800 vulgatam, cuius exemplaria iam dodum divendita sunt, excipit nunc altera, gloriōsius, quam vellem, a redemptore eius nuper promulgata, etiā longe alia et emendatior, in qua et resecui innumera* et adieci † et correxi. Nam multa tum ab aliis tum aliquando a me ipso, recognitione per otium iterata, animadversum iri, quae iure meritoque possent reprehendi et in quibus vel grammatici desideraretur subtilitas vel critici, nunquam dubitavi. Veniae tamen, aliquam certe, spem mihi dabat eorum, que mihi erant impedimento, et copia et gravitas. Quam arduum enim fuerit conamen meum, vel ex eo intelligitur, quod viri docti nullis propemodum poētis Romanorum minus operae addixerint, quam satiricis et praecipue eorum principibus, Horatio et

* Quo refero polissimum praefationem, vitam Iuvenalis a Salmasio et Dodwello concinnatam multasque et manifestas tam librariorum quam interpretationum aberrationes et nugas.

† In primis similia Graecorum Romanorumque scriptorum loca et quidquid boni inest tum singularibus libellis nuper editis, tum novissimae Juvenalis editioni Paris. 1810. vulgatae a Cl. Achaintre, qui non modo codices mss. xxv comparavit et in his optimos antiquissimosque, sed ineditas etiam Veterum notas inseruit suasque adiecit.

Iuvenali, qui hac contemtione et incuria minime paene omnium digni sunt. Illius odae multorum, satirae unius tantum alteriusque ingenium exercuere. Hic vero ducentis abhinc annis nullum fere nactus est interpretem; et quales antea? qui neque verba eius diligenter expiscati sunt, neque horum sententiam satis explanarunt, sed potius satiras illius argutis vanaque doctrina veluti obruerunt et obscurasse magis videri possunt quam illustrasse. Desiderabatur adhuc editio, in qua tum textus, ut vulgo dicunt, ad fidem bonorum codicum legesque artis constanter recense-retur et vitia vulnerave non manifesta solum, sed latitia quoque sanarentur; tum satirae ipsae perpetuo explicarentur commentario, qui adolescentes cum fructu, voluptate sensuque veri ac pulchri eas legere et non modo singula, quae tam in argumento, quam in tractatione magnopere differunt, intelligere, sed etiam cuiuslibet eclogae summam ac virtutes cognoscere doceret, quae non tam singulis sententiis earumve enuntiatione atque inventione continentur, quam illarum coagmentatione et partium cum summa consilioque primario congruentia. Ad eiusmodi editionem me adspirasse non dissimulavi, sed severorum me iudicium desideriis votisque satis facturum esse nec speravi unquam, nec sperare potui. Contentus eram muniisse viam et fundamenta quasi iecisse, quibus superstrueretur ab aliis melius aedificium et adiicerentur haec, illa demerentur. Raro etiam humanitatis exemplo, cuius gratissima nunquam memoria ex meo effluet animo, tanta mihi suppeditata erat criticorum subsidiorum copia, ut decimam vix partem cuiquam contingisse crediderim, qui ante me accesserit ad poëtam edendum. Omnia vero, quos unquam exhausi, la-

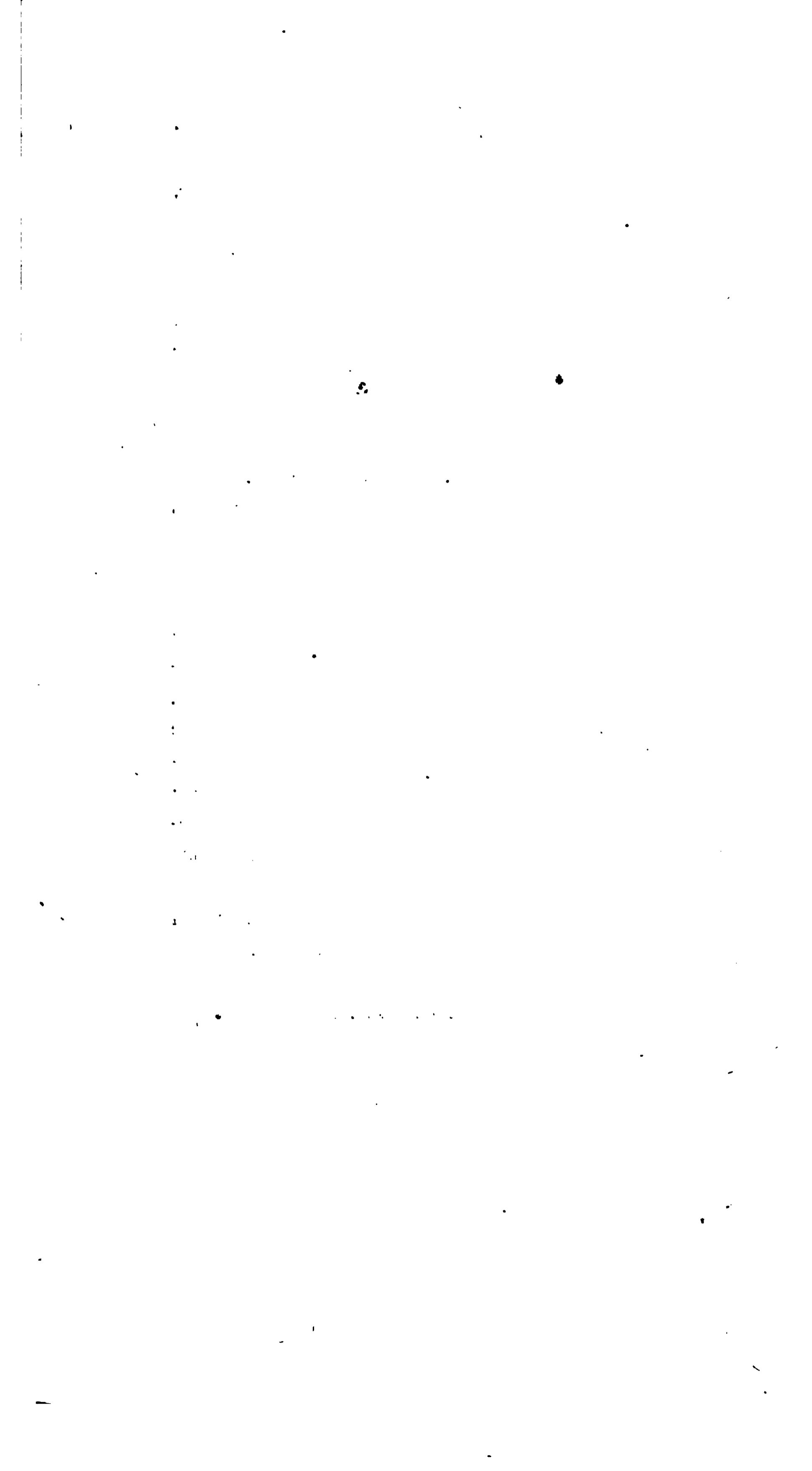
borum longe molestissimi fuere primum collatio octo-
ginta circiter codicum, vel manu scriptorum vel ty-
pis excusorum, quos paene omnes ipse a principio
ad finem comparavi, eorumque notatio, descriptio et
in ordines atque classes distributio; deinde lectio
commentariorum, qui temporis iacturam fructu inde
percepto neutiquam compensabant et in Henniniana
editione seorsum ad quemvis versum, altero alterum
in aliis libri paginis excipiente, erant evolvendi; de-
nique confectio Indicis rerum verborumque uberrimi.
Tot et tantas difficultates ac molestias si reputaverint
aequi harum rerum iudices, non mirabuntur profecto,
nondum fuisse quemquam, qui tantum sibi laboris,
quantum ego receperim, imponi pateretur et in eodem
preferendo constanter perseveraret, multosque desti-
tisse a consilio edendi Iuvenalis, iam diu mente agi-
tato, aut oneri succubuisse. Idem non pauca forte
vitia condonabunt ei, qui primus talia moliatur, non
ignari, hominibus etiam longe doctioribus obrepere
subinde somnum in opere tam vasto et arduo, neque
animum vigere semper et satis acute videre, nedum
eius, cui Herculei labores illi fuerint exantlandi et
neque magna librorum copia, neque satis otii suppe-
tierit, sed, quum semper non minus fere studii theo-
logiae, quam philologiae, et linguis orientalibus, quam
Graeciae ac Latii literis, impenderit, propter negotia
varia crebrasque interpellationes, subseciva tantum
tempora et operas plerumque tumultuarias huic labori
dicare licuerit. Forsan et non immemores erunt eo-
rum, quae Heyne in Praef. Virg. vere dixit: « Non
minores difficultates ipsum premunt interpretem.
Namque et eius ingenium infinita rerum minutarum
copia ac subtilitate (nec minus comparatione tot co-

dicum et Indicis copiosi concinnatione) obtundi obscuraque opera et argutiis superiorum interpretum obscurari, et, dum in aliorum sensu acuendo desudat, proprium sensum obrui et hebetari necesse est. Dum undique et tam ad singula verba, quibus aliqua difficultas, ad aliorum quidem intelligentiam, adhaerescere forte possit; quam ad innumera, ab aliis prave accepta, male exposita aut in tenebras involuta, circumfertur et intenditur animus, dumque in verbis commode explicandis defixus est, multa interdum occurunt minus cum re coniuncta, exciditque id, quod ad illum locum ab initio quaerebatur; nec raro fit, ut sensim sensimque ad alias rerum notiones et imagines delabaris et tandem subiungas interpretationem, quam, si in alio deprehenderis, quomodo ei in mentem venerit, assequi vix possis. Quae omnia communem interpretum conditionem nimis duram et iniquam esse docent, quam ut in eo genere perfectae aliquid et absolutae operae exspectari possit. »

Hanc vero interpretum conditionem multo duriorrem reddit et iniquiorem indoles aevi nostri, quo non pauci eorum, qui *humanitatis* profitentur studia, quamquam mitem Gesneri sapientiam iustis praedicent laudibus, Klotzium tamen arrogantia et inhumanitate superant, et ne tironibus quidem ulla religio est, summos quoque viros, ὡν οὐκεὶς ικανοὶ λῦσαι τὸν ἴμεντας τῶν ὑποδημάτων et quorum doctrina, ingenium ac merita non minus a me suspiciuntur quam ab omnibus, qui ea rite aestimare sciunt, asperrimis dictis lacessere altoque despicere supercilie. Ita enim nostro saeculo, quod de humanitate ac luce literarum toties gloriatur, *venimus ad summum fortunae: — Caedimur et totidem plagiis consumimur hostem!* Aequam saltem

et liberalem censuram quis exspectet ab hominibus
Heneckio similibus? qui adolescens, etsi sine ira et
studio scripsisse sibi visus est, rustica tamen et Ar-
chæchia aut Hippoæactæ in me subinde effudit di-
ctæria in libello singulari, in quo nonnulla quidem recte,
non diffiteor, et magno cum strepitu iuvenilis iactantiae
mihi exprobavit, sed plerumque, ubi me insimulavit
ineptiarum vel ridicula et absurdæ mihi excidisse censuit
(ita enim amabat loqui et in eo sibi placebat), illa
expromsit ipse et ridendi materiam præbuit. Haec
vera esse patebit ex Var. lect. et Comm., in quibus
omnia, tam ab eo (quem iam ante hos octo annos
fato functum esse nunc demum rescivi, postquam edi-
tionem hanc iam subieceram prelo), quam ab aliis vel
recte, vel perperam notata recensui et iis potissimum
censoribus, qui, quum novas ipsi meditarentur Iuve-
nalis editiones, acerrime in me invecti sunt, nonnulla,
sed humaniter, respondi, memor verborum poëtae
mei: *Semper ego auditor tantum, nunquamne repro-
nam?* Quodsi vero saepius ipsi illi labuntur atque a
vero aberrant, qui unice id agunt per otium ac stu-
diosæ et cupide, ut aliena rimentur detegantque pec-
cula et vitia; quam humanum est errare! in tanto po-
tissimum opere et tot difficultatibus impedito! quam
aequum, errantem comiter in viam reducere!

Scrib. Stadae Cal. Febr. A. R. S. MDCCXVIII.



D. IVNII IVVENALIS

VITA

PER ANNOS PROBABILIBVS CONIECTVRIS DIGESTA.

IVVENALIS I.

A. V. C. VARR. 795. CHRISTI 42.

Probabilis est, Iuvenalem non ante, quam post hunc annum in lucem editum esse. Satiram enim decimam tertiam anni LXI post consulatum Fonteii, adeoque, si ille C. Fonteius Capito est, qui a. V. c. 812. consul fuit (non L. Fonteius Capito cos. a. V. c. 820.), a. V. c. 873., eodemque anno vel potius sequente satiram XV. scripsit aut recitavit; in Aegyptum autem, quoniam octogenarius esset, missus est, ibique intra brevissimum tempus angore et taedio periit, si fides habenda Suetonio: nam ita brevitatis causa incertum Vitae supra adscriptae auctorem appellare liceat. Conf. ad a. V. c. 833. et 874. ad Sat. XIII, 16. 17. et XV, 27.

Eodem anno *Quintilianum*, clarissimum rhetorem (v. ad Sat. VI, 75. et 280.), Iuvenalem vero a. V. c. 791. Christi 38. natum esse, suspicabatur Dodwellus in Annal. Quintil. Regnabat tunc temporis (ab a. V. c. 794—807. Christi 41—54.) Tib. *Claudius Drusus*; ante quem (ab a. V. c. 790—794. Chr. 37—41.) imperium tenuerat C. Caesar *Caligula*, qui a. V. c. 791. Chr. 38. accepto a Caesonia uxore philtro in furorem coniectus erat (cf. Sat. VI, 615 seqq.), et a. V. c. 793. Lugduni instaurat certamen Graecae Latinaeque facundiae (v. ad Sat. I, 44. & VII, 147 seqq.), quo etiam tempore ab eo forsitan exsiliatus *Secundus Carrinas* rhetor, de quo v. ad Sat. VII, 204.

Hic vero Caligula successerat Tiberio , de cuius secessu Capreensi (a. V. c. 780—790.), tyrannide et amicorum principe Seiano huiusque potestate ad morte v. Sat. X, 56—113.

De parentibus poëtae nostri nihil memoriae proditum reperiatur , praeter id , quod tradit Suetonius : *Iuvenalis libertini locupletis , incertum filius , an alumnus.*

Praenomen Iuvenalis *Decimum* esse , non *Decium* , praeter alios docuit Lud. Carrio Emendatt. cap. 1. Ab antiquis eum librariis communiter *Ethicum cognominari* (haud dubie propter plurima morum praecepta , quae satiris suis intexuit) , ut Martialem coquum , Propertium nautam , Ovidium Getam , Statuum Aquilinum , Prudentium amoenum , monet Barth. Advers. VI , 1. Eodem nomine passim laudatur a Petro Blaesensi in Epistolis , Io. Sarisberiensi , Vincentio Bellov. aliisque huius aevi scriptoribus , qui et reliquos poëtas satiricos vocare solent *ethicos* , quoniam ήθεια potissimum ab iis tractantur. Cf. Dan. Heins. de Sat. Horat. lib. I. pag. 48. et Nicol. Antonii Bibl. Vet. Hisp. lib. I. pag. 62.

Patriam poëtae fuisse *Aquinum* (Volscorum oppidum , quod τόπος μεγάλη Strab. lib. V. p. 164. nunc autem *Aquino* dicitur , et patria quoque fuit Thomas de Aquino , celebris Scholasticorum parentis) , probabili iudicio colligitur e Sat. III, 319. Hinc in omnibus fere Iuvenalis codicibus , et scriptis et editis , recte cognominatur ille *Aquinas* , in nonnullis vero vitiis *Arpinas*. In vetustis. cod. Pithei ad initium Sat. I. haec verba leguntur : « Iuvenalem aliqui Gallum propter corporis magnitudinem , aliqui Aquinatem dicunt. »

IUVENALIS 7.

A. V. C. 801. CHRISTI 48.

Messalina , impudicissima Claudii Imp. uxor , palam nuptias facit cum C. Silio , formosissimo iuvene , et cum eo interficitur consilio ac iussu *Narcissi* , ditissimi potentissimique libertorum Claudii. v. ad Sat. VI , 115—132. X. 329—345. et XIV, 329 seq. Praeter Narcissum *Pallas* et *Posides* liberti plurimum gratia valebant apud eundem Claudium Imp. Cf. ad Sat. I, 109. et XIV, 91.

IUVENALIS 8.

A. V. C. 802. CHRISTI 49.

De praceptoribus Iuvenalis nihil potest certa et explorata fide tradi. Henninius quidem, Criniti aliorumque auctoritatem sequens, ad vitam Iuvenalis, quae Suetonio tribuitur, notat, eum Frontone Grammatico (quem etiam Sat. I, 12. innui quidem putant) magistro usum esse et ab eo summa diligentia institutum: hunc enim docuisse illis temporibus Romae magna cum nominis celebritate, teste Gellio. Eamdem ob causam fuere etiam, qui Iuvenalem in disciplinam traditum esse Quintiliano suspicarentur. Sed quam infirma sit haec ratio, facile intelligitur. Nam non modo Romae alii quoque tunc temporis iisque celebres fuere Grammatici et Rethores, quorum scholas frequentare potuit Iuvenalis, quum puer esset, sed multo quoque probabilius est, eum quorumvis potius aliorum institutione formatum fuisse, quam Frontonis illius et Quintiliani. Hic enim, quod supra diximus, vel eodem, quo poëta noster, anno, vel aliquot, ille autem multis annis post eum natus videtur. Marcus certe Cornelius Fronto, clarissimus Rhetor, cuius passim mentionem facit Gellius (Noct. Att. II, 26. XIII, 28. XIX, 8. 10. 13.), praceptor fuit duorum Imperatorum, M. Antonini Philosophi (qui ei statuam in senatu, consulatum in duos menses aliosque honores contulit) et Veri. (v. Capitolin. in vita Anton. Philos. c. 2. et Veri c. 2. Auson. in grat. act., Macrob. Sat. V, 1. et ipsius Frontonis Epist. ad Marcum ap. Charis.) Antoniu. vero ille regoavit a. V. c. 914—933. a. Chr. 161—180. et natus est a V. c. 874. Chr. 121. aliquot forte mensibus vel adeo annis post mortem Iuvenalis, qui ad summam vixit senectudem. Quis itaque sibi persuadeat, utriusque praecoptorem fuisse Frontonem illum?

Ceterum si pater poëtae nostri *locuples libertinus* fuit, filium artibus liberalibus honestisque, quibus nobilium, saltem ingenuorum, liberi instituebantur, imbuendum curare poterat; idque omnino curasse videtur.

IUVENALIS 10.

A. V. C. 804. CHRISTI 51.

Ostorius in Britannia bellum gerit adversus Brigantes. Cf. ad Sat. XIV, 196.

IVVENALIS 18—27.

A. V. C. 807—821. CHRISTI 54—68.

Claudio Imp., qui Agrippinae uxoris fraude necatur boleto venenato (v. ad Sat. V, 147. et VI, 620 seq.), in imperio succedit Nero, cuius et Domitiani temporibus maxima morum corruptela immaniaque vitia vigent et flagitia, quae in primis Sat. I. II. III. VI. et VIII. adumbrantur. Ex iisdem intelligitur, Neronem fuisse tyrannum, aurigam, cantorem, citharoedum, histrionem, popinarum frequentatorem, paedicatorem, incendiarium, Troicorum scriptorem. v. Index et Sat. VIII, 193—230. Famosi delatores huius aevi Matho, Heliodorus, Demetrius, Egnatius Celer, Regulus, Massa, Carus, Latinus. Cf. ad Sat. I, 32—36. Nero dicitur *Domitius* Sat. VIII, 228.

IVVENALIS 16.

A. V. C. 810. CHRISTI 57.

Si recte Iuvenalis natalem definivimus, hoc anno togam ille virilem sumsit, quippe quae anno aetatis XVI ineunte sumi solebat illo aevo. v. Massoni vita Ovidii et Horatii, nec non Noris. Cenotaph. Pisan. p. 115 seq. Eodem anno Cossutianus *Capito*, Tigellini gener et Ciliciae praefectus, de pecuniis repetundis postulatus a Cilicibus et damnatus est. Cf. ad Sat. VIII, 93.

IVVENALIS 18.

A. V. C. 812. CHRISTI 59.

C. Fonteio Capitone et Vipsanio Coss. nascitur Calvinus, amicus Iuvenalis. Cf. ad Sat. XIII, 17.

IVVENALIS 21.

A. V. C. 815. CHRISTI 62.

Hoc forte anno primam poëta posuit barbam. Cf. ad Sat. I, 25 seq. XIII, 56 seq. et Dodwelli Annal. Quintil. p. 180.

IVVENALIS 22.

A. V. C. 816. CHRISTI 63.

C. Sesonius Tigellinus, Burro mortuo, praetorianis cohortibus
proponitur a Nerone, apud quem plurimum gratia valet pro-
per similitudinem morum. v. ad Sat. I, 155 seqq. Eodem anno
aetatis tricesimo, P. Mario Celso, L. Asinio Gallo consulibus,
nominatur **A. Persius Flaccus** poëta (v. Sueton. in eius vita), et
Nero uxorem dicit **Poppoeam** Sabinam, quae ita diffuebat lu-
xuria, ut, quocumque iret, sexcentas secum asellas duceret
(non lacte asinino utebantur molles homines, ut teneresceret
estis et candesceret), et unguenta suavissimi odoris ab ea dice-
ratur **Poppocana**. Cf. ad Sat. II, 107. VI, 462. 468 seqq.

IVVENALIS 23—40.

A. V. C. 817—834. CHRISTI 64—81.

Iuvalem ad medianam fere aetatem declamasse, animi magis
tensa, quam quod scholae se aut foro præpararet, tradit Suetonius. Cf. ad Sat. I, 15 seq. Hinc etiam Martiali Epigr. VII,
91. *secundus* dicitur, et nulla fere est satira, quae non redolu-
cat ingenium, declamandi exercitio, pro more illius aevi, plane
formatum.

IVVENALIS 24.

A. V. C. 818. CHRISTI 65.

Occiditur **C. Calpurnius Piso**, auctor coniurationis in Nero-
num, vir bonus, ditissimus, liberalis doctorumque hominum
patronus, qui a. V. c. 801. cum L. Vitellio Consul fuerat suf-
ficiens. De hoc et aliis Pisonibus, qui illis temporibus vixerunt,
v. ad Sat. V, 109. Cum eo pereunt etiam alii, qui et praedi-
ties erant, et impliciti Pisonianae coniurationi, Plautius Late-
nus (Consul designatus et Messalinae adulter), L. Annaeus
Scaeva et M. Annaeus Lucanus poëta. Vid. ad Sat. V, 109. VII,
3 seq. (ubi Lucanus Serrano et Saleio Basso, pauperibus ho-
mum temporum poëtis, opponitur) VIII, 147. et X, 15 seqq.
Item anno prima fuit eaque saevissima persecutio Christiano-

rum, qui iussu Neronis tunica molesta aliorumque tormentorum inusitato genere conficiebantur; quo respergit poëta Sat. I, 15 seq. et VIII, 235.

IVVENALIS 25.
A. V. C. 819. CHRISTI 66.

Hoc anno a Nerone damnatur *Trasea Paetus*, sacer *Helvidi Prisci*, quae insignia erant virtutum liberorisque animi exempla. Cf. inf. ad A. V. C. 8a3. et ad Sat. V, 36. 37.

IVVENALIS 26.
A. V. C. 820. CHRISTI 67.

L. *Fonteio Capitone* et C. *Iulio Rufo* consulibus (v. ad Sat. XIII, 16. 17.) P. *Egnatius Celer Stoicus* falso testimonio adiuval damnationem *Bareae Sorani*, discipuli amicique sui, qui exemplar erat virtutum et Proconsul *Asiae* fuerat. v. ad Sat. I, 83. III, 116 seq. et VII, 91.

IVVENALIS 27.
A. V. C. 821. CHRISTI 68.

Neronis scelera et ineptias, quae Sat. VIII, 193—230. notantur, vindicant *Virginius*, *Vindex* et *Galba*. v. Sat. VIII, 221. 222. Eo caeso summa imperii defertur ad *Servium Sulpicium Galbam*, qui post octennium ex Hispania Romam redierat. Ab heo *Quintilianum* ex Hispania Tarragonensi, cuius opp. *Cala-gurris* eius patria fuit, admodum adolescentem hoc anno Romanam perductum esse, tradit Hieronymus in Chron. Quae si vera sunt et *Quintilianus*, de quo vix dubitare possis, Hispanus fuit, nec Romanus, quod Nic. Gedoyn, Gallicus eius interpres, contendebat: probabile est, illum iam Romae fuisse ante imperium *Galbae*, quippe qui ipse nos docet Inst. Orat. X, 1. et XII, 11. a se iuvene auditum esse *Domitium Afrum*, summum oratorem, quem iam a. V. c. 813. Chr. 60. mortuum esse, ex Tac. Ann. XIV, 19. cognoscimus. Quoquo modo se res habent, constat certe, *Quintilianum* exinde viginti annos Rhetoricam in-

schola publica Romae professum esse. v. Dodwelli Annal. Quin-
til. § 12. 13. 15. et conf. ad Sat. VIII, 188—198. Eius praece-
ptor *Palaeomon* (v. ad Sat. VI, 452.), et discipuli clarissimi
fuerunt *Mimius iunior* et *C. Caelius orator*.

IVVENALIS 28.

A. V. C. 822. CHRISTI 69.

Galba occiditur a M. Salvio Othonem, homine mollissimo, qui
ita diffuebat luxuria, ut in ipsis castris uteretur speculis et fa-
ciam madido pane lineret. Idem paulo post, copiis suis a *Vitellio*
victis in pugna Bebriacensi, gladio pectus sibi transfigit. vid. Sat.
II, 99—109. et VI, 559. Amicus eius erat *Seleucus astrologus*. v.
ad Sat. VI, 559.

IVVENALIS 28—38.

A. V. C. 822—832. CHRISTI 69—79.

Vitellio imperfecto regnat Flavius Vespasianus, Imperator bo-
nus, sed tam avarus, ut urinae etiam vectigal comminisceretur.
Cf. ad Sat. XIV, 204.

IVVENALIS 29.

A. V. C. 823. CHRISTI 70.

Etidius Priscus, gener *Thrasene Paeti*, damnatur a Vespa-
siano. Cf. sup. ad a. V. c. 819.

IVVENALIS 34.

A. V. C. 828. CHRISTI 75.

Ex Italia abire iubetur Berenice, pulcherrima Agrippae maio-
ris, regis Iudeorum, filia (ut quidam putant, Herodis filia et
mox Ptolemaei, regis Aegypti), quae amorem Titi Caesaris iam
pone ab a. V. c. 823. in se accenderat et cum fratre, *Agrippa*
minore, ultimo Iudeae rege, incestum fecit. Cf. ad Sat. VI,
65 seq. Pro Berenice regina et apud eam se causam dixisse
mit Quintilian. Inst. Or. IV, 1.

IVVENALIS 36—44.

A. V. C. 830—838. CHRISTI 77—85.

Britannia et Orcades insulae expugnantur ab Agricola, quatenus Hiberniae occupandae consilium exsequi non potest; sed revocatus a Domitiano in otio vivit, ut tyranni insidius effugiat et moritur a. V. c. 846. vencuo necatus, quod vulgo saltem credebatur. Cf. ad Sat. II, 159 seq. IV, 127. XIV, 196. XV 124. Gallia causidicos docuit facunda Britanos Sat. XV, 111

IVVENALIS 39.

A. V. C. 833. CHRISTI 80.

Iuvenalis, qui ad medium fere aetatem declamaverat, ab hoc tempore, paucorum versuum Satira non absurde composita in Paridem et Statum, hoc genus scripturae industrie excusat; sed diu ne modico quidem auditorio quidquam committere audet, propter tyrannidem Domitiani. Ita Suetonius in Vita; ad quam bene haec adnotavit Oudend. « Poëta studiis literariis et declamationibus animi causa operam dedit ad XL aetatis annum. Hinc lusit aliquando satiram in Paridem, Neronis pantomimum, mox occisum a Nerone. (v. ad Sat. VI, 87.) Tunc vero non prosecutus est poëticum studium; certe non palam divulgavit carmina; donec iam octogenarius sub Imp. Hadriano, qui a. V. c. 870. Romam venerat, prae indignatione tot malorum poëtarum et criminosae priorum Imperatorum et aulicorum suorumque temporum et civium vitae denuo in bilem effundendam erupit suasque satiras recitavit, atque pro Neronis pantomimo inseruit Sat. VII, 87. Domitiani pantomimum iuniorem Paridem, itidem a Domitiano morte multatum (v. ad Sat. VI, 87. VII, 87.): eaque occasione poëtae Statii meminat VII, 82 seq. Quum vero praeter alia infercisset Sat. VII, 90 seq. *Quod non dant processus, dabit histrio* cet. illis versibus offensus iste *histrio*, qui Hadriano Imp. in deliciis erat et omnia apud illum poterat, conflavit Iuvenali invidiam, ita ut in suspicionem venerit, quasi praesentia tempora figurare, ut ait auctor, per veterem quasi illum Paridem notasset. Quapropter illum Hadrianus, facetissimo ingenio et poëtis favens Princeps, sed incitatus ab *histrione*, tali supplicii genere affecit, quod levi et ioculari delicto par-

esse videbatur, eumque, qui ridebat, homines quosdam fieri prefectos et tribunos favore histrionis, ipsum fecit praefectum cohortis Aegyptiacae, ut videretur pro suis versibus esse honoratus: sive sub honoris specie illum ab Urbe removit. Neque hoc accidisse vivo Domitiano, luce meridiana est clarus. Nam eius mortem ipse Juvenalis descripsit Sat. IV, 34. VI, 279. VII, 28 et sub Traiano laudatur ille vivens a Mart. XII, 18. Non ergo histrion seu pantomimus Neronis vel Domitianus, sed Hadriani intelligendus tam Sat. VII, 87. et 90. tunc in Sidonii Apoll. arm. IX, 270. irati fuit histrionis exsul. Plura vide ap. Sa'mas. Plin. Exerc. in Solini c. 32. p. 319 seq. al. 449 seq. et Dodwell. in Annal. Quintil. § 37—41. p. 156 seq. •

IVVENALIS 40—55.

A. V. C. 834—849. CHRISTI 81—96.

Imperium obtinet T. Flavius Sabinus *Domitianus*, qui ultimus Flavius, *Nero calvus et Pontifex summus* dicitur Sat. IV, 37. 38. 46. 137. Aevum eius simile Neroniano (v. ad. a. V. c. 807.) et insigne copia delatorum in dies crescente, e quibus famosissimi erant *Regulus* (v. ad Sat. I, 33 seq.), *Belbius Massas* (Sat. I, 35.), *Metius Carus* (Sat. I, 36.), *Palfurius Sura* (Sat. IV, 53.), *Armillatus* (ibid.), *Pompeius* (Sat. IV, 110.), *Catellus Messalinus* (Sat. IV, 113 seq.) et *Fabricius Veiento*. (Sat. III, 185. IV, 113. 124. VI, 113.) Huius Fabricii, senatoris hominisque adulandi peritissimi, uxorem *Hippiam* cum Sergio gladiatore in Aegyptum migrasse, narratur Sat. VI, 82—113. Praefecti Urbi sub Domitiano erant *Pegasus* et *Rutilius Gallius* v. ad Sat. IV, 75 seq. et XIII, 157.

IVVENALIS 42.

A. V. C. 836. CHRISTI 83.

Domitianus ridicula expeditione in Cattos facta a Senatu triumphum et cognomen *Germanici* accipit. Conf. ad Sat. VI, 205. Hoc etiam anno tyrannus ille, repudiata Domitia occisoque propter adulterium eius *Paride* histrione (Sat. VII, 87.), palam inquam cum uxore consuescit cum *Iulia*, Titi fratri sui filia, uno nupta, quae coacta abortivis conceptum abigere moritur

et a. V. c. 844. Chr. 91. consecratur. Eodem tempore Domitianus severas de adulteriis et pudicitia leges, *Iuliam* et *Scatiniam* revocat. Cf. ad Sat. II, 29—44. Di LXVII, 3. et Dodwell. Annal. Quintil. § 24.

IVVENALIS 43.

A. V. C. 837. CHRISTI 84.

Domitianus X. et App. Iunius Sabinus consules. Hunc Iunium nonnulli Sat. XV, 27. innui putant.

IVVENALIS 44—51.

A. V. C. 838—845. CHRISTI 85—92.

Bellum geritur adversus *Dacos*, in quo App. Iunius Sabinus et Corn. *Fuscus* pereunt. Domitianus tandem annuo tributo promiso pacem ab hoste emit, et tamen de victoribus falsum agit triumphum cognomenque *Dacici* sumit. Cf. ad Sat. IV, 111. VI, 205. et Dodwelli Annal. Quintil. § 22. et p. 190. ubi suscipiabatur etiam, eodem tempore ridiculum Patrum consilium de inusitatiae magnitudinis rhombo a Domitiano habitum esse (si verum fuit, non fictum), ante quam in *Dacos* mitteretur *Fuscus* et quum tristes tam e *Britannia* (cuius rex praeter alios fuit *Arviragus* Sat. IV, 127.), quam de *Cattis* et *Sygambris* nuntii venissent. Cf. ad Sat. IV, 37 seqq. 111. 126. 147. Ei consilio affuisse dicuntur *Pegasus* ICtus celeberrimus, qui sub Vespasiano Consul fuit suffectus cum *Pusione* et postea Praefectus Vrbi (v. ad Sat. IV, 75 seq.), *Vibius Crispus*, senex incandi et mitis ingenii (Sat. IV, 81 seq.), *Acilius Glabrio* cum filio (Sat. IV, 93—103.), *Rubrius* (ibid. v. 104 seq.), *Montanus* abdominal tardus (v. 107.), *Crispinus*, matutino sudans amomo (qui servus olim fuerat Aegyptius, sed a Domitiano ad dignitatem proiectus equestrem luxuria diffuebat, de quo v. ad Sat. I, 26 seq. IV, 1 seq. 108. 109.), *Pompeius delator* (Sat. IV, 110.), Corn. *Fuscus* (ibid. v. 111. 112.), *Catullus Messallinus* et *Fabricius Veiento*. (v. ad Sat. IV, 113 seq. et sup. ad a. V. c. 834.)

IVVENALIS 45.

A. V. C. 839. CHRISTI 86.

Juges Capitolini a Domitiano instituuntur in honorem Iovis Capitoli, et *Britannia* insula circumvehitur ab Agricola, octavo predictarum eius in Britannia anno. Cf. ad Sat. VI, 387. VII, & cf. Dodwell. Ann. Quintil. § 22.

IVVENALIS 51.

A. V. C. 845. CHRISTI 92.

Quintilianus, Rhetor celeberrimus idemque ditissimus, insti-
tutioni filiorum sororis a Domitiano praeficitur et forte per pa-
ternem eorum, Flavium Clementem, ornamenta impetrat consu-
bra. v. ad Sat. VII, 188—198.

IVVENALIS 52.

A. V. C. 846. CHRISTI 93.

Bebias Massa accusatur a Plinio iuniore et Senecione ac
damnatur. v. ad Sat. I, 35.

IVVENALIS 53.

A. V. C. 847. CHRISTI 94.

Domitianus philosophos Urbe Italiaque submovet. Cf. Dodwell.
Ann. Quint. §. 14. et 26.

IVVENALIS 54.

A. V. C. 848. CHRISTI 95.

Aelius Glabrio, qui cum Traiano consul fuerat, iussu Do-
mitiani occiditur cum Herennio Senecione, L. Iunio Rustico
(ad Sat. XV, 27.), Sallustio Lucullo, Aelio Lamia, Metio
Imperiano et aliis. v. ad Sat. IV, 94 seq. 154. Eodem forte
tempore Iudeis, a Domitiano, ut quondam a Claudio, Roma

pulsis locatur lucus Camenarum, a Numa his sacratus, unde in Vrbem mendicatum vaticinatumque veniunt. Cf. ad Sat. III, 13 seq. et VI, 542 seq.

IVVENALIS 55.

A. V. C. 849. CHRISTI 96.

Domitianus, qui omni nobilitate extincta iam in plebem quoque saevire cooperat, trucidatur. v. ad Sat. IV, 153. 154. Eodem anno moritur P. Papinius *Statius* poëta, qui a Domitiano et Paride divitiis honoribusque auctus erat. Cf. ad Sat. VIII, 82—93.

IVVENALIS 55—57.

A. V. C. 849—851. CHRISTI 95—98.

M. Cocceius Nerva Imperator est, ad quem forte spectat initium Sat. VII.

IVVENALIS 57—76.

A. V. C. 851—870. CHRISTI 98—117.

Regnat M. Vlpius Nerva *Traianus*, ad quem nonnulli referunt principium Sat. VII. Conf. ad Sat. VI, 205. 236. 245. 407 seq. 502.

IVVENALIS 59.

A. V. C. 853. CHRISTI 100.

Marius Priscus, direptis Afris, quorum causam agit Plinius iunior, repetundarum damnatur (v. ad Sat. I, 47 seq. et VIII, 120.) hoc anno, quo tertium cum Traiano consul erat M. Cornelius *Fronto*, orator insignis et patronus virorum doctorum, qui poëtis recitaturis aedes suas commodabat. v. ad Sat. I, 12. 13. Eodem anno Traianus consulem sibi suffecit Plinium iuniorum.

IVVENALIS 60.

A. V. C. 854. CHRISTI 101.

Hoc forte anno *Martialis*, quem poëtae nostro familiarissimum fuisse ex eius epigr. 24. libri VII. intelligitur, obiit in patria (Bilbili, Celtiberiae opp.), quam senex, relicta Roma a. Chr. 100. (v. Massoni vit. Plin. iun. p. 112 seq.), vel, si Dodwello (Ann. Quint. sect. 38.) fides habenda, a. Chr. 103, repetuit et ubi paulo post mortuus est. Ibidem scripsit epigr. 18. libri XIII. unde Salmasius et Dodwellus recte collegerunt, Iuvenalem tunc temporis Romae fuisse, non in Aegypto. — Eodem anno, Traiano VI. Sex. Articuleio Paeto Coss., Praetor fuit P. Iuuentius Celsus, ICTus celeberrimus, qui a. V. c. 882. secundum gessit consulatum, regnante Hadriano. v. ad Sat. VI, 245. et VIII, 194.

IVVENALIS 73.

A. V. C. 867. CHRISTI 114.

Terrae motus Antiochiam et vicina loca concutit, quo tempore Traianus expeditionem susceperebat in Armenios et Parthos. Cf. ad Sat. VI, 407—411. et Dodwell. Ann. Quint. sect. 40.

IVVENALIS 76.

A. V. C. 870. CHRISTI 117.

P. Aelius *Hadrianus*, ab exercitu Antiochiae Imperator salutatus et Augustus, Romanum venit; quo tempore Quintiliano data esse ornamenta consularia multosque poëtas recitasse, in his quoque Iuvenalem, suspicabatur Dodwell. Ann. Quint. sect. 36—41. Cf. ad Sat. I, 1 seq. et VII, 188—198. Hadrianus imperavit paene annos XXI. et Princeps fuit omnibus literis perpolitus doctorumque hominum amantissimus; unde ad eum videntur pertinere, quae Sat. VII. pr. leguntur, et ad haec tempora, quae refert Saettonius: *mox magna frequentia magnoque successu bis ac ter auditus est Iuvenalis, ut ea quoque, quae prima fecerat, infirciret novis scriptis*, v. c. Sat. VII, 90—92.

IUVENALIS 78.

A. V. C. 872. CHRISTI 119.

Iunio Rustico consule gesta sunt, quae Sat. XV, 29—92. memorantur de Ombitis et Tentyritis.

IUVENALIS 79.

A. V. C. 873. CHRISTI 120.

Hoc anno Iuvenalis scripsit Satiram XIII. quod ex eius v. 16. et 17. intelligitur.

IUVENALIS 80.

A. V. C. 874. CHRISTI 121.

*Satira XV. hoc forte anno scripta, non superiore; nam si tam recens factum esset, quod in ea narratur, poëta, opinor, v. 27. simpliciter dixisset *nuper*, neque adiecisset *consule Iunio*.*

*Si recte annum V. c. 795. natalem Iuvenalis statuimus, ille hoc anno, quo tum octogenarius fuit, in suspicionem venit, quasi Sat. VII, 90 seq. tempora praesentia figurate notasset, ac statim per honorem militiae Vrbe submotus est et ad praefecturam cohortis in Aegyptum missus, ubi intra brevissimum tempus angore et taedio periit. Cf. sup. ad a. V. c. 795. et 833. De loco exsiliī ambigitur. Salmasius putabat, eum fuisse Sienen; Jo. Malalas vero in Chronogr. T: I. p. 341. cuius verba repetiit Suidas, *Pentapolin* Libyae, h. e. Cyrenaicam (de quo v. Plin. V, 5 pr.), vetus Schol. ad Sat. IV, 38. *Oasa* s. *Oases*, de quibus docte et copiose egit Michaelis nota 54. ad Abulfedae descript. Aegypti p. 21—33. ubi docet, tres Oases et prope maiorem fuisse praesidium Rom., hunc autem esse exsiliī locum, e iure Romano et historia ecclesiastica (v. c. de Nestorio) notissimum, in quem, ut in insulas, deportati olim fuerint rei et relegati. Conf. Relandi hist. crit. T. VI. art. XI. et Wessel. ad Hieroclis Συνέχδημα p. 725, 731.*

DE

SATIRA ROMANORVM

Accurata huius argumenti et copiosa pertractatio aliena est a consilio nostro, neque paucis absolvi potest verbis ac paginis. Qui eam desiderant, iis consulendi sunt virorum doctorum libri, in quibus omnia, quae huc spectant, quoad per magnam rerum obscuritatem veterumque testimoniorum paucitatem fieri potuit, tam diligenter excussa sunt et subtiliter, ut novis vix curis conjectariske locus sit relictus. Evidem officio meo satis fecisse mihi videor, si, quae alii tum recte tum copiose paeceperunt, in epitomen redegero et capita ad tigero harum rerum, quarum veras notiones mentibus informatas habere multum interest iumentis, cui potissimum opera mea consulere volui.

Ridendi et cavillandi mos communis est hominibus, quippe qui ipsa natura et hilaritate ad eum invitantur. Hinc idem quoque obtinuit in primis eorum conventibus, in laetissimis iisdemque vetustissimis festis, quae post messem et vindemiam, rusticis laboribus vertentis anni exactis, in honorem deorum rurallium, Cereris potissimum et Bacchi, agebantur. In iis pubes rustica, curis vacua et genio indulgens, non modo diis gratias agere et primitias offerre, sed rudem quoque et cum gesticulatione coniunctum edere solebat cantum. Is primum ad laudes deorum heroumque spectabat, deinde, inter et post epulas, ad dictoria deflectebat salsa versibusque plerumque alternis et incomitis s. extemporalibus. (*αὐτοσχεδιάσματι vel αὐτοσχεδίοις ἄσματι s. πενηματι, Inpromptus, Improvisare*) expressa, quibus agricolae vino pleni et praeterentes et se invicem lacescebant, animorum remissione et temulentia excusante iocandi et irridendi licentiam. Sensim vero ars adhiberi coepit rusticique homines ad numerum (*ρυθμὸν, μέτρα καὶ ἀρμονίαν*) et canere et gesticulari seu saltare discebant. Inde *chorus*, qui principio e Satyris ut plurimum componebatur, ipsaque poësis (*Σιατρικὴ μουσικὴ*) originem duxit. Duplex autem illud canticorum genus paulatim scenicam dra-

maticamque Graecorum artem, et alterum quidem *tragoedias* (τραγῳδίας s. τρυγῳδίας), alterum *comoedias* (χωμῳδίας) peperit. Ex illis praeterea chorus Satyrorum, quos priscis temporibus ruricola, vino gaudioque exultantes omnique dicacitatis et petulantiae genere risum cientes, agebant, natae sunt *Satyricae* Graecorum *fabulae*, quae, quum argumento tragoediis, compositione comoediis proximae essent, illarum severitatem harum hilaritate temperabant, et non ita multo post Thespidis inventoris tempora in scenicis tragicorum poëtarum certaminibus s. τετραλογίαις, quae tribus festis Bacchiçis vel Liberalibus (Διονυσίοις τοῖς ἐν Δίμναις, τοῖς κατ' ἄστυ et τοῖς κατ' ἀγροὺς) celebrabantur, trinis tragoediis, ab eodem propositis poëta et argumento fere haud disparibus, eum in finem subiungi solebant, ut, quidquid tristitiae ex illis forte haustum esset, his relaxaretur. Praeter has vero *fabulas tragico-satyricas*, e quibus una tantum, Cyclops Euripidis, integra superest, fuere etiam *comico-satyricae*, non a tragicis, sed comicis scriptae poëtis (nam, quae his tribuantur dramata satyrica, non tragica fuisse, sed comica, vel ex eo intelligitur, quod quilibet poëta Graecorum non nisi unum poëseos genus tractare et excolare solebat), quae, illis iam deflorescentibus, dia adhuc viguere, sed raro et inscriptionis tantum, non argimenti, ratione habita memorantur, et vel simpl. nominibus Satyrorum insignitas, vel variis titulis designatae, vel communi comoediarum genere comprehensae videntur: unde difficillimum dictu, quae vera comicae Graecorum Satyrices fuerit indoles et quibusnam in rebus a tragica discrepaverit. (1)

(1) Eichstaedt *De Drammate Graecorum* pag. 46—85. conjecturis, non certis quidem, at probabilibus, saltem ingeniosis, ductus, haec inter utrumque satyricae poëseos genus discrimina intercessisse arbitratur: “*1.º Tragici poëtae, uti tragediarum, ita satyricorum quoque dramatum, materiem e cyclo mythico petiere, qui plurimum iis praestabat et commoditatis ad fingendi probabilitatem, et varietatis ad spectatorum delectationem.* Quae argumenta licet comici poëtae non prorsus adsparentur; multi tamen e vita communui maluerunt quotidianaque consuetudine ea repe-

tere; in quo utique diversum sunt a Tragicis consilium secuti. Nimirum a Comoediis scribendis quoniam ad fabulas accesserant satyricas, ad has ita quasi transfusisse videntur Comoediae indolem, ut quum alii maledicendi licentiam ex ea adsumsissent, alii in tragediarum essent perversi et ad risum composita imitatione occupati, prosemminarentur duae velut familiae, multis ornandae fabulae generibus sociae, in hoc quidem certe aliquantum disiunctae, quod delectationem spectatorum approbationemque diversa argumenti tractatione quaerent. Etenim qui in domesticis argu-

In his Graecorum fabulis satyricis, praecipue comicorum poëtarum, et comoediis, antiqua in primis et media, harumque

mentis habitarunt, priscae Comoediae os dicacitateque aemulati, dictierii in populares coniiciendis risum excitare voluerunt. Contra qui ad mythicum se orbem contulerant, non tam id unice et in primis animo videntur intendisse, quod perficere Tragici studebant, ut actionis quadam et orationis ridicula commixtione spectatorum hilararent animos et Satyrorum protervitatem delectarent, quam hoc, ut tragoeidas turpicula imitatione deformarent, earum et argumenta, iuvante mythorum varietate, ad ludum et iocum converterent et personas populo deridendas proponerent. Quamvis enim media, quam vocant, Comoedia hanc sibi provinciam tanquam propriam vindicavisset; comica tamen Satyrice eam et cœbrius invasit, et obtinuit diutius. — Comica Satyrice, quod e Romanorum Atellanis, eius imitaticibus, concluditur, aequa ac tragica, priscam quidem retinuit adornationis simplicitatem, ita ut fabulae nec implicatae essent, nec valde producuae; sed in notandis civibus licentia ei dissimilis fuit. Haec enim pristinam maledicendi libidinem etsi non exuit, tamen temperavit. Ista vero ratio omnis populares cavillandi in Attica scena transmissa est ad Comicos, — quibus proprium hoc puto fuisse, ut non solum aequalium mores et instituta carpendi malevolam libertatem adsumerent, sed omnis generis scurrilitatem et licentiam amplexarentur. Evidem Tragicos dixerim, severitati aptiores, virilem sapientiam ac sententiarum gravitatem Satyrorum iuvenili hilaritate temperasse; Comicos animo ad irridendum nato,

ad solutissimas descendisse iocationes ac subabsurda quaevis et ridicula versibus effutiisse. Quippe illi delectationem spectatorum cum utilitate quadam copulabant; hi, plebis tantummodo favori velificati, adhibebat animis voluptatem eosque dare iunctitudati velebant. — 2.º Tragici poëtae, antiquae retinentissimi simplicitatis, Satyrorum saltantes choros introduxere, comici aut excluserunt plane, aut senioribus certe temporibus, vicem eorum et munus irrisionis causa ad alios detulerunt. Quos enim supersticio in Bacchi quoddam quesæ satellitum adsciverat, Sileni Satyrorumque chori, quum rudi agricolarum imitatione repraesentati primordia dedissent istis fabulis, inter caetera Dionysiorum solemnia celebratis: Tragici paene necessariam iudicaverunt hanc Satyrorum inductionem, et antiquitatis satis longa consuetudine probatam, et ad relaxandos animos, tragicorum forte rerum atrocitate paulo affectos vehementius, mire quam accommodatam. Limata subinde haec ratio arte poëtarum, accepit aliquam suavitatis velut accessionem, quae perseverantiam eius retinendae afferret. Longe alia fuit in dispari consilio Comicorum ratio, qui iocularibus fundendis ita peragabant per animos hominum, ita sensus mentesque permulcebant, ut opus non esset isto novae et aliunde arcessitae choragio delectationis. Multi quoque Comici res, e vita communi petitas, adeoque non eas consecutæ sunt, in quarum communionem quamdam Satyri possent probabiliter adduci: ut taceam, neque de choris Satyrorum in fabulis comico-satyricis, neq;

choris (quorum cantus, cum musica et saltatione coniuncti, non sermones, cum actione potissimum copulati, mediae comoediae temporibus conticuere, postquam publica lege non chorus, sed maledica eius licentia sublata erat, et ingentes sumtus, in illius apparatum impendendos, ultra suppeditare recusaverant ii, quos ille saepius acerbiusque perstrinxerat; de quo v. cel. Eichstaedt de dram. Graec. comico-sat. p. 73.) maxime dominabatur intemperans illa cavillandi civiumque deridendorum libido. Eamdem vero spirabant non modo *dramatica* Graecorum carmina, sed etiam *epica* (v. c. illud, quod inscriptum est Μαργίτης et perperam Homero tribuitur, de quo v. Fabric. Bibl. Graec. Vol. I. p. 383. ed Harles.), *lyrica* vel *iambica* (ut Archilochi, quem, ut verbis Horat. Ep. ad Pis. v. 79. utar, *proprio rabies*

que de choris earum in universum quidquam relatum inveniri. — Quemadmodum vero poëtae comico-satyrici, qui contumeliae et irrisiois causa fabulosa sumserant a Tragicis argumenta, heroibus prisci aevi mores tribuere dishonestos, et ridiculum habitum adsingere solebant, qui Satyrorum paene turpitudinem exaequaret; ita in fabulis, ad domesticae vitae imaginem adumbratis, si civi cuiquam illudere vellent alique incommodare, haec videtur non raro fraus versata esse, ut eum Satyri personam et mores gestu iuberent alique habitu referre. Quod quidem poëtarum institutum mediae in primis ac novae Comoediae temporibus mirifice iuvabatur insigni illa personarum seu larvarum, quibus instructi histriones prodibant, et varietate et deformitate. Quo magis autem Satyri tum corporis vitiis, tum lascivie omnique dedecore erant infames; eo amplior suppetebat poëtis ad iocandum maleficendumque materies, eoque ducendum erat ignominiosius, Satyrorum habitu indutum exagitari in theatro. — 3.º Aliud discriminem cernebatur in loco actionis deligendo scenaque dra-

matis instruenda: Nam quum tragicis poëtae, priscum morem secuti, Silenis ac Satyris primarias quasdam partes detulissent: consentaneum, uti erat, ita putabant, scenam ruri aperire camque ornare arboribus, speluncis, montibus reliquisque agrestibus rebus, in topiarii operis speciem deformati, quoniam Bacchus eiusque socii silvestres colere regiones ac frequentare credebantur. Maior erat hac in libertas Comicis permissa. Hi enim ut, Satyris expulsis, vetere et tradito quasi ornatu denudarant Satyricen, nihil obstabat, quo minus actionem fabulae ex agris in urbem ducerent scenamque ad comoediae similitudinem compararent. — 4.º Quum tragica Satyrice plausum esset consecuta celebritatemque, non sustinebat in scenam prodire, nisi ad publicam communitatem cum tragediis consociata. Comica solam sese et sine praeeunte comite offerre populo nihil verundabatur. Tametsi enim comicis poëtis aequo ac tragicis artis quaedam erant certamina; ea tamen, ob diversum poëtarum consilium, non eodem fuerunt instructu fabularum comitatuque ornata.,,

armavit iambo, (1) et Hippo nactis, inventoris versus iambici
icazontis, qui amaritudine carminum quosdam ad laqueum com-
pulisse credebatur, teste Plin. 36, 5. quod etiam de Archilo-
cho praeter alios tradit Horat. Epop. VI, 13. et Epistola I, 19,
25.), et *didactica*, ut Simonidis poëma de mulierum moribus
et Silli, Σιλλοι s.: Σιλλοι, carmina maledica, non a dicacibus Σιλη-
ναις, sed a σιλλαιναις vel σιλλαίνειν, per ludibrium oculos agitare et
dicteriis aliquem proscindere, sic dicta (unde etiam σιλλός scom-
ma et dicacitas vocatur), qualia Timon Phliasius Ptolemaei
Philadelphiae aetate et Xenophanes Lesbius heroicis, iambicis et
elegiacis versibus scripsere: nam plurimum Sillographorum vix
nomina innotuere, et horum quoque pauci tantum versus re-
stant, a Diogene Laërtio Sextoque Empirico memorati et ab
Henr. Stephano (in Poësi philos.), Langheinrich (in Diss. II.
de Timone Lips. 1720. 1721), Casaubono (de Sat. Rom. p. 222.
223.) et Brunckio (in Anal. V. P. T. II. p. 67 seq.) collecti,
quibus philosophi cuiuscumque generis dicaciter illuduntur et a
Timone graves saepe et magnificae Homeri locutiones, ut in
τραγῳδίαις fit, transferuntur ad res ludicas. Quae Xenophanes
praeterea γέγραψε ἐν ἔπεσι καὶ ἐλεγείαις καὶ ἴζμβους (forte ἐλεγείαις et
ἴζμβαις) καὶ Ησιόδου καὶ Ομήρου, ἐπικόπτων (f. ἐπισκώπτων) αὐτῶν τὰ
περὶ θεῶν εἰρημένα, si Laërtio IX, 18 extr. fides habenda, interci-
derunt.

A Graecorum carminibus maledicis iam progrediamur ad Ro-
mana et simul a Graecae poëseos primordiis et incrementis, quae
paucis delibavimus, ad similem, neque a Graecorum imitatio-
ne (quae tunc demum coepit, quum ingenium arte formaretur),
sed a natura profectam originem lentumque progressum Roma-
nac poëtices. Ex locis classicis Virg. Ge. II, 385 seq. et Horat.
Epist. II, 1, 139—167. intelligitur, priscis temporibus ab agricolis
Latii Liberalia et festos dies post messem conditam eodem fere
modo, quo a Graecis, eademque ludicra per pagos acta esse;
eos in deorum ruralium honorem cecinisse hymnos et non modo
oscilla sive larvas e corticibus factas arboribus appendisse, ut
his Bacchi imaginibus vento quaqua versus agitatis maxima agro-
rum ubertas diffunderetur, sed iis quoque ora obduxisse sua;
eosdemque ita personatos et vino graves praetereuntibus sibique

(1) Ex his verbis male quidam colli-
gunt, Archilocus fuisse inventorem
Iambi s. iambici versus, qui iam multo

ante ad dicteria adhibitus iisque pro-
prius fuit; unde ἵαψης conviciari,
et ἵαψος carmen maledicuum.

invicem ingessisse dicteria et probra , versibus ut plurimum inconditis , amoebaeis et extemporalibus (αὐτοσχεδίους ἄσματι s. ποιημάτι) temere ac sine arte adumbrata. Tales versus erant *Saturnii* , h. e. prisci ac rudes , et *Fescennini* , a Fescennia , Etruriae oppido , sic dicti , obscoenis illi procacibusque iocis pleni , nec ullis vel honesti et decori , vel metri legibus adstricti , quamvis rhythmī non plane expertes , quos , ut verba Ennii mea faciam ,

*olim Fauni vatesque canebat ,
Quum neque Musarum scopulos quisquam superarat ,
Nec dicti studiosus erat.*

Horum versuum frequens fuit et diutinus Romae usus , tum in festis , tum in aliis solennibus , praecipue nuptiarum et triumphorum ,

*Libertasque recurrentes accepta per annos
Lusit amabiliter , donec iam saevus apertam
In rabiem verti coepit iocus et per honestas
Ire domos impune minax . Doluere cruento
Dente laccissiti : fuit intactis quoque cura
Conditione super communi : quin etiam lex
Poenaque lata , malo quae nollet carmine quemquam
Describi. Vertere modum , formidine fustis
Ad bene dicendum delectandumque redacti.*

(Horat. Epist. II, 1, 146 seq.) Haec est lex illa XII Tabularum et quidem Tab. VII. Si qui pipulo (publice , vel convicio) occentasit (al. actitavisset) carmenve condit , quod infamiam faxit flagitiumve alteri , fuste ferito.

Eorumdem versuum usus *Satiram* s. *Saliram* Romanorum , et primum quidem *dramaticam* , deinde vero *didacticam* quoque procreavit. Illud docet insignis de origine rei scenicae locus Livii lib. VII. c. 2. quem apponere liceat et paucis adnotacionibus illustrare. Et hoc et insequentि anno (a. V. c. CCCXC.), C. Sulpicio Petico et C. Licinio Stolone consulibus , pestilentia fuit. Eo nihil dignum memoria actum , nisi quod pacis Deum exposcendae causa tertio tum post conditam urbem lectisternium fuit (primum a. V. c. CCCLVI. et eamdem ob causam factum esse , tradit idem Liv. V, 13.): et quum vis morbi nec humanis consiliis nec ope divina levaretur , victis superstitione animis , ludi quoque scenici , nova res bellicoso populo (nam Circi modo speciaculum fuerat) , inter alia caelestis irae placamina insli-

tati dicuntur. Ceterum parva quoque (ut ferme principia omnia) et ea ipsa peregrina res fuit. Sine carmine ullo, sine imitandorum carminum actu, ludiones ex Etruria acciti, ad tibicinis modos saltantes, haud indecoros motus more Tusco dabant. (1) Imitari deinde eos iuventus, simul inconditis inter se iocularia fundentes versibus (sicut ad tibiam alternis canentes versus Saturnios et Fescenninos, actionemque adiungentes saltationi vel gesticulationi), coepere; nec absoni a voce motus erant (non a canta abhorrebat gestus). Accepta itaque res saepiusque usurpando excitata. Vernaculis artificibus, quia hister Tusco verbo ludio vocabatur, nomen histriónibus inditum; qui non, sicut ante, Fesconnino versu similem incompositum temere (2) aorudem alternis iaciebant, sed impletas modis saturas, (3) de-

(1) Etrusci ludiones vel histiones, h. e. Mimi (quae propria illorum verborum vis est, et hinc translata ad omnes fabularum actores, qui simil erant Mimi), ad tibicinis tantum modos (numeros, πυθμὰν καὶ ἀρμόνιον) saltabant, h. e. gesticulabantur vel minum agebant (nam saltatio veterum magis sere manuum, quam pedum motu artificiose continebatur) sine ullo carmine, cantu et declamatione, sine actu, dramatica et mimica representatione carminum, eorum, quae canenda, declamanda et imitanda, scita imitatione aplisque gestibus exprimenda erant: nam carmen h. l. est, quidquid canitur et declamatur, quo sensu etiam mox suorum carminum, dramatum, actor dicitur. Hoc est primum ac rude mimorum genus, sine verbis actu: postea enim iis propria fuit coniunctio sermonis cum gesticulatione, vel actio ad modos et tibiam facta; quam mox saltationi adiunxiisse dicitur iuventus Romana. Qua in re potissimum Mimi differebant a Pantomimis, qui non sermone, sed sola gesticulatione utebantur, ac praeter ea exquisitori cum arte et psallobabant; et saltabant, nec nisi Augusti

aevo celebritatem consequenti videntur. Conf. Ziegler de Mimis Romanorum, Gott. 1788.

(2) Legendum crediderim: Fescennino versui similem, i. e. compositum temere, nisi malis: vel compositum temere ac rudem.

(3) Haec est prisca Romanorum *Satura* s. *Satira*, esque dramatica (*Farce*, *Mischspiel*), e Saturniis et Fescenninis versibus enata, vel ad eorum similitudinem efficta (nam Livius mox dicit, his versibus ridicula fuisse intertexta, quae iuventus Romana inter se more antiquo iactitaverit) illisque substituta in scenis, sed minus ruditis vel temere composita et impleta modis, ad modulos certos legesque rhythmique descripta et quodam saltationis actionisque artificio constans, cantu iam ad tibiarum modos sonumque moderato. Erat quidem fabula, sed ruditis adhuc et incondita, neque unius ac certi alicuius, sed mixti argumenti; a cuius etiam varietate, aequa ac posterior et didactica Romanorum *Satira*, nomen traxit, quod infra monebimus. Eaedem *Saturae* postea vocabantur *Exodia*. Cur et quando hoc factum sit, mox docebit nos Livius.

scriptio iam ad tibicinem cantu, motuque congruenti peragebant. Livius post aliquot annos, qui ab saturis ausus est primum argumento fabulam serere (1) (idem scilicet, id quod omnes (2) tum erant, suorum carminum actor), dicitur, quum saepius revocatus vocem obtudisset, (3) venia petita puerum ad canendum ante tibicinem quum statuisset, canticum egisse aliquanto magis vigente motu, quia nihil vocis usus impediebat. (4) *Inde ad manum cantari histrionibus coptum, diverbiaque tantum ipsorum voci relicta.* (5) Postquam lege hac fabularum ab risu

(1) L. aut M. *Livius Andronicus*, Graecus, M. Livii Salinatoris liber-
tus, a. V. c. DXIV. C. Claudio Appii
Claudii Caeci filio et M. Tuditano
Coss. anno ante natum Ennium et
post consecutum bellum Punicum I. (v.
Cic. Brut. 48. et Tusc. Q. I, 4. Gell.
XVII, 24. et ad hh. II. Intpp.) ab
Saturis, post *Saturas*, quae diu in
scenis viguerant, *ausus est primus fa-*
bulas (ex Graeco in latinum sermo-
nem versas) *screre*, *construere*, *ar-*
gumento, h. e. *scribere*, *docere* et
agere fabulas unius eiusdemque ar-
gumenti, quae partibus inter se con-
nexis et aptis constarent, non, ut
*Satura*e, confunderent et miscerent
res plâne diversas ac varias. Distin-
ctius haec expressit Valer. Max. II,
4, 4. ubi Livium exscripsit: *A Satu-*
ris primus omnium poëta Livius ad
fabularum argumenta spectantium au-
mós transtulit.

(2) *omnes* scil. fabularum auctores,
vel poëtae dramatici. Ellipsis dura
est, et verba quoque, parenthesi in-
clusa, videntur loco suo mota esse,
atque post voc. *revocatus* vel *obliudisset*
ponenda.

(3) *vocem obtudisset*, saepius can-
tando vocem fecisset infirmiorem et
raucam.

(4) *Livius Andronicus*, quum rau-
cus esset factus, puerum accivit, qui
ad modos tibiae caneret s. declama-

ret, ipse vero *canticum egit motus* scil.
manuum et totius corporis, h. e. so-
liloquium, quod a puero canebatur,
histrionum more expressit gesticula-
tionem (quo sensu etiam *canticum agere*
dixit Suet. Galb. 43. ubi v. Ernesti),
et quidem multo acriori ac vehemen-
tiori, quum non simul canere vo-
cemque intendere opus esset. Ita quo-
que Valer. Max. II, 4, 4. haec verba
interpretatus est: *Adhibito pueri et*
tibicinis concentu gesticulationem tacit-
tus peregit. — *Canticum Romani* voca-
bant μονολογίαν vel soliloquium, quod
scil. ad modos tibiae canitur aut re-
citatur; *diverbia* autem dialogum s.
colloquia duorum plurimve actorum.
Diomedes III. p. 488. collect. Putsch.
Membra, inquit, *comoediarum tria*
sunt, *diverbiū*, *canticum*, *chorus*.
Diverbia sunt eae comoediarum partes,
in quibus diversorum personae versan-
tur. In canticis autem una tantum de-
bet esse persona; aut, si duae fuerint,
ita debent esse, ut ex occulto una au-
diat, nec colloquatur, sed secum, si
opus fuerit, verba faciat. In choris
vero numerus personarum definitus non
est.

(5) Interpretes tantum non omnes
iunxisse verba *ad manum histrioni-*
bus, eaque pro *ad manum histrionum*
posita accepisse videntur. Gronovius
et Rambach. ad Casaub. p. 433 expo-
nunt: tacitae histrionis gesticulationi,

ac soluto ioco res avocabatur et ludus in artem paulatim vertebat; iuventus, histrionibus fabellarum actu relicto, ipsa inter se more antiquo ridicula inexta versibus iactitare coepit: (1) quae inde exodia postea appellata (2) consertaque fabellis potissimum Atellanis sunt. Quod genus ludorum ab Oscis acceptum tenet iuventus, nec ab histrionibus pollui passa est. Eo institutum manet, ut actores Atellanarum nec tribu moveantur, et stipendia, tamquam expertes artis ludicrae, faciant. In his fabulis, ab Atella, Oscorum in Campania oppido, sic dictis (unde actores earum Osce etiam loquebantur), sermo quidem rudis erat et impolitus, sed facetus potius et ridiculus, quam obscenus et lascivus, argumentum quoque castum et sententiae

quae saltando siebat et loquaci manu, cantando respondere et pronunciare modulate, quae histrio agat. Turnebus in Animadv. III, 23 et Ferrarius histriones coeperunt ad manum, in promptu, in praesentia (zur Seite), habere, qui cantaret, et quo pronunciante ipsi saltarent. Koenig: Histriones dicebantur, qui saltabant et gesticulabant, quorum voci etiam diverbia (dialogus, das, was gesprochen wurde) relicta erant, cantica autem (soliloquia) relata ad tragoeudos, qui ad histrionum gestus accommodate canebant. Ernesti: Cantare ad manum dicitur de histrionibus, quum recitantes s. cantantes illud ipsum exprimunt, quod ab saltatoribus gesticulando significatur. Salmasius ad Vopisc. Carin. 19. emendabat ad manum saltari, χειρονομίν. — Evidem verba ad manum cantare eodem sensu capio, quo Livius modo dixerat canticum agere motu, ut sententia h. l. sit: Iode ab histrionibus cantica gesticulatione, sola vero diverbia voce s. canendo exprimi coepit.

(1) Bene haec παραφράζει Casaubonus p. 482: « Fabularum compositione inventa, refixit initio Satira;

verum hoc tantisper, dum mos obtinuit, ut ipsi poëtae suas in scena fabulas agerent: ubi vero agendi partes ad histriones sunt translatae, retulit in scenam ipsa iuventus Romana risus iocosque priorum Satirorum; non quidem, ut fabulas excluderent, sed ut fabulis ipsis, praesertim autem Atellanis, adiungerentur sive insererentur. »

(2) Satyrae quum fabulis adiungentur, Exodia (Intermezzi, Nachspiele) dici coepere. Cf. Iuven. III, 175. VI, 74. Suet. Tiber. 45. et Domit. 10. Casaub. p. 184 seq. « Vi Satyricae, inquit, tragicis dramatis adiectae sunt a Graecis ad temperandam tragœdiae moestitiam; sic Satiras sive Exodia, simillimam ob causam post tragœdias produci solita, memoriae quidam prodiderunt. Scholiastes Iuvenal. III, 175. Exodiarius apud veteres in fine ludorum intrabat, quod ridiculus foret, ut, quidquid lacrymarum atque tristitiae coegissent ex tragicis affectibus, huius spectaculi risus detergeret. — Exodium ita dictum, vel quia singulorum diverbiorum fini subiiciebatur, vel quia extremæ fabulae semel. Sic inter choricæ mele Graecorum dramatum,

puree atque honestae: unde Valer. Max. II, 4, 4. dicit, *hoc genus delectationis Italica severitate* (1) *temperatum ideoque vacuum nota* fuisse. Videntur illae prorsus fere congruisse fabulis Graecorum comico-satyrice, tum in argumenti delectu et tractatione, in petulantia, dicacitate et audacia dictionis, in actorum et saltationis indole et in ipsa actione, tum in eo, quod seorsum, nec adiunctae tragoeidiis, exhiberentur. (v. Eichstaedt de dram. Graec. com. sat. p. 53. 64. 65. 75 seq. et 84. ubi etiam de noto Diomedis loco lib. III. p. 487. ed. Putsch. ita disputat: « Diomedes Atellanae Romanae a Graecorum Satyris distantiam sic aperuit; utriusque ut Satyrices, a Graecis tractatae, speciem et formam quodam modo indicasse videatur. *Latina*, inquit, *Atellana a Graeca Satyrica differt: quod in Satyrica fere Satyrorum personae inducuntur, aut si quae sunt ridiculae, similes Satyris, Autolycus, Busiris; in Atellana Oscae personae, ut Maccus.* Quo in loco duo se nobis offerunt digna observatu, alterum, quod Satyrorum inductio ab Atellanis plane aliena iudicatur, alterum, quod eadem Graecorum satyrice fabulis non sine exceptione quadam tribuitur. At vero si fabulas unice respiciamus, a tragicis poëtis profectas, ignoraverunt sane hanc exceptionem Graeci. Diomedem itaque arbitror fabulas comico-satyricas simul mente descriptioneque comprehendisse et, sicuti tragicis Satyros, ita his Autolycum et Busirin adscripsisse. ») Conf. tamen extrema huius Comment. verba.

Praeter illa, quae breviter memoravi, carmina Romanorum maledica, etiam *iambica* ab iis Graecorum exemplo et imitatione scripta, sed sero demum, etsi iam a Catullo, Bibaculo et aliis ante Horatium, qui tamen illorum nomina gloriariisque obscuravit, et hinc gloriatur in Epist. I, 19, 23—34. *Parios ego primus Iambos Ostendi Latio* (in Epopis et Odis quibusdam contumeliosis), *numeros animosque sequutus Archilochi, non res et agentia verba Lycamben* cet. Conf. Horat. Od. III, 30, 13. 14. Propert. III, 1, 3, 4. et ad hb. ll. Intpp. Quintilianus (Inst. Or X, 1. § 96.) *Iambus, inquit, non sane a Romanis celebratus est, ut proprium opus; a quibusdam interpositus: cuius acerbitas in Catullo, Bibaculo, Horatio: "amquam illi (Catullo) epodos intervenire* (h. e. ex interpretatione Gesneri, ἐπωδούς,

quod ab introeuntibus in scenam cantabatur, εἰσόδιον dicebant; quod ab exeuntibus, ἐξόδιον. »

(1) Hac *Italica severitate* designari Satiram, Atellanis coniunctam, non persuasit nobis Casaub. p. 184.

versiculos breviores longioribus, dimetros trimetris, accinentes quasi s. succinentes, i. e. subiunctos, ut in XI prioribus Horatii Epodis) non reperiatur.

Ad *Satiram Romanorum δραματικὴν et διαλογικὴν*, quae antiquissima fuit et tum ante Livii Andronici tempora, tum *Exodiorum* nomine post illa dia viguit (v. pag. xxvii, not. 3) accessit deinde *Satira διδακτικὴ et διηγηματικὴ*, et quidem duplicis generis, *Eniana* et *Luciliana*; nam *Varronianā*, de qua infra disputandi locus erit, commode ad priorem referri potest. Q. Ennius, poëta celeberrimus, Graecis literis iam aliquantum imbutus et Scipioni Africano maiori familiarissimus, qui natus est Rudiis, opp. Calabriae prope Tarentum sinumque Tarentinum, (1) et vixit ab a. V. c. DXV ad DLXXXV, non modo carminis Romanorum heroici poëtarumque epicorum parens fuit, sed etiam Horat. Sat. I, 10, 66. *rudis* (h. e. novi et adhuc impoliti) et *Graecis intacti carminis* (*Satirae didacticae*) *auctor* dicitur. (2) Quot *Satiras* scripsierit, non constat: liber IV a Porphyrione, et VI a Donato ad Terent. Phorm. II, 2, 25. laudatur (nisi librariorum incuria numeri sunt confusi); et singuli libri singulas comprehendisse videntur *Satiras*, unde illi plerumque, non haec memorantur. Earum non nisi per paucae inveniuntur reliquiae, quas e Gell. II, 29. XVIII, 2. Servio ad Virg. Aen. XII, 121. Nonio (in voce *obstringillare, politiones et criminali*) aliisque Grammaticis collegere Columna, Merula, Hesselius et Casaub. de Sat. Rom. p. 193. 194. ubi nota exhibet duo maiora fragmenta, sed fontem, unde hausta sint, non indicat. Alterum astrologos somniorumque interpretes notat, et Iuvenalis forte mentū in Sat. VI, 511—591. obversabatur: alterum venustam libidinosae mulieris descriptionem continet. Illud legitur ap. Cic. Div. I, 58. et ibi Nonio certe tribuitur: utrumque vero e *Satiris* potius, quam fabulis huius poëtae depromtum esse crediderim. Ceterum de indole *Satirarum* Ennii ab antiquis scriptoribus haud scio an quidquam memoriae proditum sit, nisi quod Quintilianus Inst. Or. IX, 2, 36. tradit, Mortem ac Vitam contendentes ab eo inductas esse, et aliis laudatur Asotus

(1) Inde *Rudius homo* dicitur Cic. Arch. 40. *Rudinus* Cic. Or. III, 42 extr. et Auson. Idyll. XII, 47. *Tarentinus* Hieron. Chron. Euseb. Olymp.

435.

(2) Casaubonus p. 197. ingeniose suspieatur legendum esse: *Quam Rudius, Graecis intacti carminis auctor.*

s. Sotadicus, titulus Satirae Enniana, in qua luxuriosi vel dissoluti hominis imaginem adumbrasse videtur. Ex his tamen indiciis et ex ipsis fragmentis huius poëtae probabili iudicio colligitur, Satiras eius fuisse *varios carminum lusus*, magna et metri et argumenti diversitate conspicuos et non plane quidem respuentes dialogi formam, sed animandis tantum orationis coloribus adhibentes, neque comicum derisum, sed risum potius satiricum sectantes in rebus, e vita communi petitis et ad utilitatem communem moresque hominum spectantibus.

Ab hac *Satira Enniana* differebat *Luciliana*, cuius auctor C. Lucilius, Eques Romanus magnusque Pompeii Magni avunculus, qui a patria, Suessa Aurunca, opp. Campaniae, Iuven. I, 20. *magnus Auruncae alumnus* dicitur, vixit ab a. V. c. DCVI ad DCLI et Satirarum libros XXX (vel totidem forsitan Satiras) scripsit, quarum fragmenta tantum, sed non pauca, supersunt. (1) Is enim primum heroico plerumque metro usus est, et raro tantum iambico vel trochaico. Deinde tum facetior et urbanior, tum limatior fuit, quam Ennius et poëtarum seniorum turba. (2) Denique Satira eius ab Enniana discrepat et in materia et in forma, sive in argumento et in ratione consilioque, quod in eo tractando sequutus est: non enim saepe, ut Ennius, sed

(1) Collecta sunt ea primum a Stephanis, deinde a Fr. Dousa Lugd. Bat. 1597. 4. quam editionem recudendam curarunt Vulpius Patavii 1739. Maittarius in Ccrp. Lat. Poët., Havercamp. ad calcem Censorini Lugd. Bat. 1743. 8. et editores Bipont. Iuven. et Persii.

(2) v. Horat. Sat. I, 4, 7. 8 et 10; 64 seq. Cicer. Or. I, 16. II, 6. et ad Div. IX, 15. ubi *antiqua* eius et *vernacula festivitas* laudatur, quae videatur praecipua fuisse causa, quare Lucilius eiusque Satira Romanis tam diu in deliciis fuerit. Nam idem Horatius II. II. Sat. I, 4. 8 seq. et 10, 4—30. 46—71. contendit, eum fuisse *durum componere versus — pigrum ferre recte scribendi laborem — eum fluere lutulentum, saepe ferentem plura tollenda relinquendis, — qui deterreret sibi multa, si foret hos nostrum*

fato delatus in aevum, et qui non magnum fecit, quod verbis Graeca Latinis miscuit. Hoc iudicium improbat Quintilianus Inst. Or. X, 4, 93. Lucilius quosdam ita deditos sibi adhuc habet amatores, ut cum non eiusdem modo operis auctoribus, sed omnibus poëtis praeserre non dubitent. Ego quantum ab illis, tantum ab Horatio dissentio, qui (Sat. I, 4, 11.) « Lucilium fluere lutulentum et, esse aliquid, quod tollere possis, » putat. Nam et eruditio in eo mira, et libertas atque inde acerbitas et abunde salis. Multo est tersior ac purus magis Horatius et ad notandos hominum mores praccipius. Enimvero Horatius easdem ei laudes tribuit, et quae vituperat, recte vituperasse videtur, immo excusare, partem vitiorum temporis imputans.

unice ac semper id egit, ut mores hominum, et quidem acerbissime, notaret, nec vitia tantum, sed personas quoque, iis contaminatas, nominatim et summa libertate, nulla dignitatis ratione habita, perstringeret; (1) quumque veteris Graecorum comoediae studio ingenium eius formatum huiusque veluti succo nutritum esset, illius non modo sermonem quotidianum ac paene pedestrem, qui satiris inde proprius fuit (v. Horat. Epist. I, 4, 1. et Sat. I, 4, 39—62. II, 6, 17.) sed venenosos etiam sales et dicacitatem aemulatus est. Et haec est illa *libertas verborum*, quae ei a Cic. ad Div. XII, 16. et aliis tribuitur; hic est *styli rasus* (*dicaeitas*) ab eo *primum conditus* (v. Plin. Praef. Hist. Nat.) et singularis ille *character Lucilianus* (Varr. R. R. III, 2, 17.) et *Satirae Luciliana*e, qui tam ex fragmentis eius, quam ex veterum scriptorum testimoniosis (inpr. Horat. Sat. I, 4, 1—8. I, 10, 1—30. 43—71. II, 1, 62—70. Pers I, 114 seq. et Juvenal. I, 152 seq. 165 seq.) cognoscitur. Diomedes lib. III. p. 482. ed. Putsch. *Satira*, inquit, est *carmen apud Romanos nunc quidem maledicuum et ad carpenda hominum vitia archaeae comoediae charactere compositum: quale scripserunt Lucilius et Horatius et Persius.* Sed olim *carmen*, quod ex variis poëmatibus constabat, *Satira dicebatur*, quale scripserunt Pacuvius et Ennius. Quintilianus Inst. Or. X, 1, 93. *Satira tota nostra est: in qua primus insignem laudem adeptus est Lucilius.* Evanthius, seu quisquis auctor fuit libelli de Trag. et Com. (in Thes. Gronov. T. VIII. et io edit. Terent. Westerhov. T. I. p. LV. Lindenbrog. p. 27. et Zeuniana) *Quum poëtae abuti licentius stylo* (in versibus Fescenninis) *et passim laedere ex libidine coepissent plures bonos, ne quisquam in alterum carmen infame proponeret, lege* (in XII Tabulis) *lata siluere.* Et hinc deinde aliud genus fabulac, id est *Satira*, sumvit exordium: (Fescenninis versibus in scena successit Satura prisca et dramatica) (2) *quae a Satyris, quos illatos semper ac petulantes deos scimus esse, vocitata est: etsi aliunde nomen traxisse prave putant alii. Hacc, quae Satira dicitur (et Exodia), eiusmodi fuit, ut in ea*

(1) Dousa (in nota p. 185 ed. Ha-vercamp.) monet, in pauculis fragmentis ex agitari XVI clarissimos Romanos, et mortuos quoque poëtas, Euripidem, Ennium, Caecilium, Pacuvium, Accium.

(2) Ita obscurum grammatici locum intelligo, quem alio sensu cepit Casaub. p. 23. alio Blankenb. ad Sulzer. T. IV. p. 426. 438. alio Eichstaedt p. 56. 57. et alio denique Manso p. 410. 411.

quamvis duro et veluti agresti ioco, de vitiis civium tamen sine ullo proprii nominis titulo carmen esset. Quod item genus commoediae (Satira dramatica) nullis obfuit poëtis, quum in suspicionem potentibus civibus venissent, illorum facta descriptsisse in peius ac deformasse genus stilo carminis; quod primo Lucilius novo conscripsit modo, ut poësin inde faceret (singulare carminum genus, quod non ageretur in scena, sed legeretur, non dramaticum esset, sed didacticum) id est, unius carminis plures libros.

Satira itaque a Lucilio inventa, et praecipue ab Horatio, Persio ac Iuvenale, sed ab unoquoque diversa ratione exulta, est illud carminum genus, quod vivis coloribus imaginibusque mores hominum adumbrare, et tum virtutem praeceptis, quorum gravitas comitate plerumque ac festivitate condita est, commendare, tum errores potissimum ac vitia, luculentis exemplis salibusque modo urbanis modo nigris, vel risui vel invidia exponere, adeoque multiplici poëseos, dramaticae potissimum, arte argumenta e vita quotidiana deponita tractare, et sic lectores tam delectare, quam docere et emendare conatur. Vtrum haec Satira sit iustum poëma nec ne, in quaestionem vocarunt Horat. Sat. I, 4, 39–64. Wieland ad h. l. not. 7. Caſaub. de Sat. Rom. II, 5. (ubi conf. Rambach) et alii, qui in poëseos naturam diligentius inquisivere, impr. Astius de Platoniſ Phaedro p. 44 seq.

Iam si quaeritur, num et nomen et ipsum carminis genus, sive alterutrum, Romanis proprium fuerit, an a Graecis, ut quidquid ad artes scientiasque spectat, petitum et satiricae eorum poësi cognatum; Grammatici certant et adhuc sub iudice lis est. Illud propugnarunt in primis Ios. Scaliger, Casaubonus, Spanhemius, Rambachius, Rigaltius, Dacerius, Manso et Koenig; hoc Iul. Caes. Scaliger, (1) Dan. Heinsius, Vulpius, Flögeliſ, Blankenburg et Conz. Hinc etiam nomeu varie scribitur;

(1) In Art. poët. lib. I. c. 12. *Idcirco falluntur, inquit, qui putant, Satyram esse Latinam totum: a Graecis enim et inchoata et perfecta pri- mum, a Latinis deinde accepta, atque extra scenam exulta. Quamobrem non a saturā vel lege vel lance dicta est, ut frusti a et temere salagunt grammatici: quin has a Satyris dictas putq.*

Cum lancibus enim prodibant et cani- stellis pomorum omni genere plenis, quibus Nymphas allicerent. Fuere eliam Grammatici, qui Satiram vel potius Satyram a Satyris dictam putarent, v. c. Evanthius in loco supra adscripto, et Diomedes, qui mox a nobis laudabitur, sed dubitanter scri- psit.

ab his *Salyra*, ab illis vero; quos sequutas sum, *Satura* vel *Satira*; nam utraque scriptura in plerisque Satiricorum codicibus MSS. reperitur, et nihil differt inter eas, ut inter *opusmus* et *optimus*, *maximus* et *maximus* al. *Saturam* nonnulli dictam existimant a *saturitate* sive *abundantia* (voce et significazione a Graecis desumpta, quod colligitur ex Hesychio, qui docet: σατόρας s. σατηρούς esse σαφαὶ βοτρυῶν, vasa racemorum plena, παχός Λακωνί), alii a nomine *satur* (v. c. Isidorus, qui facete monet: aut a *saturis* nomen *Saturae dictum*, qui multa habent; vel ob ea, quae per *violentiam* (libere et mordaciter) dicunt, ut *ebrii*, quam posteriorem rationem distinclius expedit Porphyryion) plerique autem a rebus *saturis*, h. e. multiplicibus et miscellis (v. c. *gestu* vel *lance* *satura*, variis primitiis referta et obliquata diis ruralibus, vel *lege* *satura*, multa capita variasve res comprehendente) (1) adeoque a mixtura variarum

(1) Casaub. p. 250—255. “Erat mos antiquorum, quando Cereri, Baccho aut aliis diis agri annua vota solverent pro laeto frugum fructuumque proventu, ut primitias rerum collectiarum in lancem congestas cuique deo pro ratione eius cultus offerrent. In ritibus Graecorum huiusmodi sacra miscella vocantur πάγ-
ζαρχες Συσίξ et πανσπερμίχ, aut παναρέχ vel παναρέψια, quum leguminibus siebat sacram; item εἰρετιώνη. Latini vero lances ita refertas variarum rerum copia *lances saturas*, vel simpl. *saturas* appellavunt. *Satur* enim pro pleno et cui nihil decesset usurabant: sic *color satur*, cui ad perfectionem nihil deest, quando lana colorem δευσοποιὸν imbibit. A similitudine huius lancis etiam aliarum rerum mixturas appellavunt *saturas*. Verius Flaccus: *Satura cibi genus, ex variis rebus conditum*. Hoc quoque uberiorius Diomedes. Quoddam, inquit, genus sarcininis multis rebus referens *Saturam* dicit Varro vocatum. Et autem hoc positum in II libro *Plautinarum questionum*. *Satura* est,

*ubi iwa passa et polenta et nuclei pinei ex mulso conspersi: ad haec alii addunt et de malo punico grana. Sic et voces πανσπερμία et πάγχαρπος quamlibet mixtionem e multis diversissime rebus ac κυκεῶνα denotant:—et quum in foro leges unica rogatione ferebantur multorum capitum, aut veteres leges interpolabantur adiectione novorum capitum, *saturas* vocabant h. e. miscellas, quomodo a Ictis lex Julia Papia Poppaea nominatur *miscella*, quia et multa et diversa capita continebat. Hinc natum proverbium, *per saturam legem ferre*, quum raptim, neque viritim dictis sententiis aliquid senatores decernebant; et ut apud Festum loquitur Laelius, quasi *per saturam sententias exquisitis*. (Cf. Crenii not. ad Casaub. p. 253. 254. VV. DD. ad Sallust. b. Jug. c. 29. et Ernesti clav. Cic. ad leg. Caeciliam Didiam.)—Laudatur etiam Lactant. I, 24. Pescennius Festus in libris *Historiarum per saturam*; hoc est, ut Graeci similes libros inscribere soliti, Ποικιλῆς ἱστορίας, vel Δημοθεῖας κήρας, aut Τῶν σποράδην*

rerum, vel argumenti, vel metrorum, vel sermonis poëtici et pedestris. Quam etymologiam omnibus Satirae Romanae speciebus (antiquissimae, Eonianae, Lucilianae et Varronianae) (1) congruere dicunt, eamque firmant tum verbis Iuven, I, 85. 86:

*Quidquid agunt homines, votum, timor, ira, voluptas,
Gaudia, discursus, nostri est farrago libelli;*

tum testimentiis veterum Grammaticorum; v. c. Diomedis lib. III. p. 483. collect. Putsch. *Satira dicta sive a Satyris, quod similiter in hoc carmine ridiculae res pudendaque dicuntur, quae velut a Satyris proferuntur et fiunt; sive a Satura lance, quae referta variis multisque primitiis sacris Cereris inferebatur; vel a copia et saturitate rei Satura vocabatur: cuius generis lanicum et Virgil. in Georg. II, 194. et 394. meminit. Alii dictam putant a lege satura, quae uno rogatu multa simul comprehendat, ut scilicet et Satira carmina multa simul et poëmata comprehenduntur: cuius legis Lucilius meminit in primo: Per Saturam Aedilem factum, qui legib' solvat. Isidor. Orig. V, 6. Satura vero lex est, quae de pluribus rebus simul loquitur, dicta a copia rerum et quasi a satietate, unde et Satiram scribere est, poëmata varia condere, ut Horatii, Iuvenalis et Persii. Conf. Festus in voc. *Satura*, et Acron vel Porphyry. ad Horat. Sat. I, 1. pr.*

Meo qualicumque iudicio omnis quidem res, toties et a tam multis in quaestionem vocata, non magni adeo momenti est, et

λεγομένων, aut denique, Sosipatro interprete, Πανδέκτης ἱστοριῶν. Propius ad vocem *Satura* accesserunt, qui libros suos inscriperunt Πίνακας h. e. lances (immo tabulas), vel Πίνακίδια. Quarum ἐπιγραφῶν exempla in Praef. Plinii et ap. Sueton. in Aurelio Opilio Grammatico., (Cf. Gell. I, 8.)

(1) De Satira Varroniana sermo erit in commentatione seq. De reliquis iam supra egi. Qui vero *Satiram* hinc ita definierunt, ut sit carmen, cuius argumentum farragine vel mixtura diversorum vitiorum contineat-

tur, nominis potius vim et etymologiam, quam carminis naturam resperherunt; quod recte iam expedit D. Heinsius. Omnino autem notandum, Graecis et Romanis non, ut nobis, distinctas suisse et accuratas diversorum poëseos generum carminumque divisiones, neque ex natura semper cuiusque petitas, sed saepe a metro (unde *Iambi* v. c. dicti) vel aliunde desuntas. Veteres quoque scriptores libros suos plerumque sine titulo in vulgus videntur emisisse, vel de eo non admodum laborasse: et inscriptiones illorum Grammaticis fere debentur. Conf. not. seq.

quemadmodum Casaubonus aliique, qui *Saturam* vel *Satiram* ita definiunt, ut sit carmen, cuius argumentum farragine seu mixtura diversorum vitiorum rerumque contineatur, nominis potius vim et etymologiam, quam carminis naturam respexisse, ita Iul. Scaliger, Dan. Heinsius aliique similitudini vocabulorum *Satyrice*, *Satyri* et *Satyra* nimium tribuisse videri possunt, et quamvis nomen omnino graecae sit originis, tamen *Satura* rectius scribitur, quam *Satyra* et *Satira*; nam veteres Romani Graecum uero breve Gallorum uero pronuntiabant, Grammatici substituebant *y*, et indocti, aut qui sibi forte docti videbantur, i. v. c. *inclytus* et *inclusus*, *lacryma* et *lacrimae* pro *inclusus* et *lacrumae*, quae vera scriptura in multis codd. MSS. reperitur. Multo autem probabilius est, non modo hoc carminum genus, de quo quaeritur, sed etiam nomen eius, saltem huius usum, Romanis proprium fuisse, quam a Graecis profectum. Nam primum omnem fere dubitationem eximunt testimonia Horatii (Sat. I, 10. 66. ubi Ennius *rudis* et *Graecis intaci carminis auctor* dicitur) et Quintiliani (Inst. Or. X, 1, 93. *Satira tota nostra est, in qua primus insignem laudem adeptus est Lucilius*) quae profecto longe digniora sunt fide, quam incertae recentiorum Criticorum coniecturae. Deinde illa carpendi alios pravosque hominum mores ridendi ratio neque a Graecis verbo aliquo, a Satyris petito, insignita est (nam ipsum οὐτυρίζειν lasciviam potius petulantem, quam mordacitatem, significat, et Satyri quoque salaces quidem vel petulantes et saltatores, non autem dicaces fingi solebant), neque singulare aliquod, a Graecis exultum, poëseos carminumque genus unquam constituit, ad quod illa, quam supra dedi, Enniana et potissimum Luciliana Satirae descriptio ita transferri queat, ut non magna deprehendatur dissimilitudo. (1) Aliquam qui-

(1) Koeing p. II. "Omnino, inquit, haec vicia, stultitiam et pravos hominum mores ridendi et vituperandi ratio numquam singulare aliquod carminum genus, proprio aliquo nomine insignitum, apud Graecos constituit, sed modo epica, modo lyrica, modo dramatica, modo didactica forma prodit induta, ita tamen, ut dicacitas semper fere in certos quosdam homines, non in vicia ipsa,

a personarum complexu disiuncta, exerceretur.,, p. 23. "Sed sit nomen vel maxime Graecae originis, quod de multis verbis Latinis probabilitate disputare possis, hoc tamen constat, Graecos eodem ad carminis aliquod genus, praesertim satircum, numquam fuisse usos, adeoque usus saltem, ad quem Romani illud adhibuerunt, novus est dicendus. u p. 24. "Genus hoc carpendi alios et ridendi

dem cum hac Satira cognationem habuerunt fabulae Graecorum satyricae, in primis comicorum poëtarum, et maiorem forte Silli, de quibus supra disputavi. Sed illarum et materies

verbisque mordacibus incessandi nusquam Graeci verbo aliquo, a Satyris petito, insigniverunt, sed aliis omnibus potius usi sunt, σκωπτειν, διασυρειν, κωμῳδειν, ἵχμβιζειν, ἐφυβριζειν, ipsumque σατυριζειν de lascivia petulantiter se exserente, non de mordacitate et subsannatione acceperunt; atque τον παιζειν vis et significatio, quod Satyrorum proprium esse dicitur, de petulanti eorum saltatione potius, quam de dicacitate in alios se exserente interpretandum est. Satyri quidem erant salaces, petulantes, saltatores; eos autem dicteriis alios incessisse, nusquam apud Graecos, eo saltam non dum tempore, quo drama satyricum vigeret, legere me memini, neque hoc in illo dramate, in scena agendo, obtinuisse existimo. » p. 25. » Nomen *satirae* ad Ennianas et Pacuvianas *satires*, in quibus primum adhibitum est, proprie pertinuit, non ad singula carmina Horatii, Persii et Iuvenalis. Nam ab Ennio et Pacuvio libros integrlos *Satirarum* nomine insignitos fuisse, non singula librorum segmenta, quorum varietate erant compositi, satis constare videtur ex Varrone, illorum virorum imitatore, cuius satiram eamdem Gellius I, 22 sub *satirae*, et XIII, 41 sub *libri* nomine excitat. (Cf. quae supra de Ennio dixi.) Forsitan etiam Lucilius libros, non eorum diversi argumenti sectiones, *Satiras* inscripsit. Verum progressu temporis tandem verbum hoc antiquam suam vim amisisse, et ad scribendi genus Lucilianum translatum esse, valde probabile est. Cf. Horat. Sat. II, 1, 1. et Stat. Sylv.

I, 3, 403. Sed Horatium singulis carminibus *Satirarum* nomen non imposuisse, Cruquius in comm. suo ex vetustiss. codd., in quibus haec carmina *Eclogae* inscribuntur, extra omnem dubitationis aleam mihi videatur posuisse. Ex ipsis etiam carminibus constat, singula primum ad amicos esse missa et paucis admodum recitata, Sat. I, 4, 73 seq. deinde vel ab ipso auctore, vel ab alio Venusinae musae amante (immo a Grammaticis; cf. Heyne de carm. bucol. T. I. edit. Virgil. sec. p. 48.), *eclogae* nomine singulis fortasse indito, in libros collecta et digesta videntur. In ipsorum numero quaedam quoque sunt, quibus *Satirae* titulus, sive antiquam verbi vim retinueris, sive novam illam subieceris, parum convenire videatur, nisi contenderis, Horatium vel ea carmina, quae certo et finito alicui generi subiungi non potuissent, eadem inscriptione, cui minime responderent, gaudere voluisse. Pari modo *Sermonum* et *Epistolarum* inscriptionem ab Horatio esse profectam, probari nullo modo potest, quamquam ipse huic rei occasionem dederit Sat. I, 4, 39 seq. Epist. I, 4, 1. II, 1, 250 seq. (*Libellos* vocat *Satiras* Epist. I, 13, 4.) Sed vetustam eam esse probat Sidon. Apollin.. Epist. ad Tonant. Etiam grammatici *epistolulas* Horatii et *sermones* citant. De Persio, quomodo librum suum inscriperit aut singula carmina, nihil certi liquet. Pithoeus in vetusto aliquo cod. in singulis paginis hunc titulum invenisse testatur: *Thebaidorum Persai Satyra*, et in extremo: *Explicit Theb. P. satyra*

et forma fuit diversa: (1) hi vero didactica quidem erant cur-

feliciter. Caeterum a Sosippo Charis. p. 66 in collect. Putsch. *Satira I* Persū citatur. In Juvenale autem libri a grammaticis semper memorantur. — Quia autem Horatius, Persius et Juvenalis Lucilii scribendi genus, sua tamen quisque ratione, secuti sunt, inter eos auctores, qui saleram seu saturas scripserunt, iure sunt relati, eorumque libris seu carminibus singulis is titulus, cuius ipsi auctores forsitan non fuerunt, a librarius est inscriptus. ■

(1) Cel. Eichstaedt p. 59 — 64. In tragicis, inquit, Graecorum Satyris, ad quos revocata fere est omnis quaestio, quemadmodum permulta sunt, quae diversa reperiantur a Romanæ ingenio Satiræ: ita si hanc conserre cum ea Satyrica instituerimus, quam comici Graecorum poëtae variis modis excoluerunt (v. pag. 22 not. 4.), facillime arctiorem quamdam fuisse harum propinquitatem ac necessitudinem, intelligemus. Nam ut omittam nunc Satyrorum choros, quos comica Graecorum Satyrice, aequæ ac Romanorum Satira, aut parcius adscivit, aut penitus sustulit (v. ead. not.), ultramque etiam hac in re deprehendimus conspiravisse, quod argumenta peterent e vita quotidiana, quod notarent et designarent turpitudinem domesticam, saepissimo etiam turpiter, quod aequales vi ridiculi vulnerarent. Quorum nihil cadit in tragicam Satyricen. Vero enim vero propter hanc similitudinem equidem non ausim partes illorum sequi, qui Graecam Satyricam procreatricem quamdam Latinarum Satirarum et quasi parentem indicaverunt. Nam et gravissimi au-

ctores, Horatius et Quintilianus, inventioni eas Romanorum vindicant, et a veri specie neutiquam abhorret, eas e compositis temere ac rudibus iocis et dicterioris fuisse enatas, quae priscis temporibus iuventus Romana per otium et lasciviam alternis soleret in scena effundere. Praeterea non modo in arguento eiusque tractandi consilio, verum etiam in ipsa tractatione magna reputitur dissimilitudo. Primum enim si argumentum spectetur, quod situm est in variis ridiculi generibus, cum fabulis comico-satyricis Graecorum componi nullo pacto potest Horatiana Satira, potest quodam modo Lucilliana, quae imaginem referebat aliquae Comicorum dicacitatis. Quippe quam Horatii venusta urbanitas colluit, Persii gravitas acuit et Juvenalis austeras tamquam veneno armavit, Satira, quod a morum integritate severitateque profecta, iudicio de rebus humanis liberali mentisque generosae honesta indignatione niteretur, materiem omnem ridiculi repetit ab istis gravioribus vitiis, quae essent in vita hominum et moribus quaque satyricis salibus perficata coerceri possent et salutis publicae causa emendari. Graecorum contra Satyricen, dicacitatis laude contenta, non tam risum sectata est satyricum, quam comicum derisum, et cavillandi magis libidine excitata, quam corrigendi studio impulsa, modo fortunas civium, modo corporis deformitatem et alia leviora vitiis, quae Comicorum solent ludibriis agitari, contumeliarum aculeis lassavit, ita ut ne ingenuitatem quidem praestaret et ruborem suum verbo.

mina, at differabant argumento eiusque tractandi consilio, quod ad solos vel philosophos vel poëtas eorumque errores, non ad vitae quotidianae mores hōrumque emendationem spectabat; neque dubito, quin rerum quoque tractationem magnopere discrepasse intelligeretur, si integri superessent Silli, nec potius per pauca eorum fragmenta, quae exactam comparationem non admittunt. Non etiam repugnabimus, si quis contenderit, Ennium et praecipue Lucilium eiusque imitatores duxisse colores quosdam, et sales hausisse ex Graecorum vetere comoedia (v. Horat. Sat. I, 4, 1 seq. 10, 14 seq. et Pers. I, 123 seq.), Iambis, Sillis et fabulis satyricis. Verum propterea neque Graeci Satiras scripsisse, neque Romani has illis acceptas retulisse censendi sunt. Praeterea Romanam, non Graecam, Satirae originem fuisse, ex historia et ipsa quoque nominis forma probabile fit. Temporibus priscis, quibus nec Satyri et Satyrica dramata, nec ulla Graecae poëseos genera, iam iognotuerant Romanis, versibus Saturniis Fescenninisque in scena successit *Satura*, ut supra vidimus; et haec deinde appellatio propter similitudinem aliquam, quae argumenti potissimum varietate continebatur, tam ad illa carminum genera, quae ab Ennio, quam ad ea, quae

rum turpitudine et rerum obscoenitate vitanda. Quam quidem ridiculi speciem, in oratione Comicorum velut exuberantem, longe superavit Romanorum poëtarum, quos supra nominabam, liberalis festivitas, non illa quidem in celeritate atque dicto posita, sed in perpetuitate sermonis: quamquam propius ad illam accessisse superiorem Lucilianae Satirae videntur, quarum plerisque par fuit ridendi materies, simile consilium, eadem impudentia, gemina audacia. — Deinde ubi de *tractandi ratione* quaeritur, deducenda sine dubio erit disputatio ad certas quasdam satyricae poëseos formas, quibus externo etiam habitu, seu componendi lege et artificio, impressa similitudinis vestigia inveniantur. Iam vero illud perspicuum est, satyrica Graecorum dramata non comparari cum Lucilii aliorumque didacticis Satiris satis

insigne atque commode posse. At tametsi Romani in scribendis Satiris interdum proxime reperiuntur affuisse a dramatico genere, quod spretis viae angustiis, quibus docendi ratio includitur, liberiore cursu fertur rerumque tractationi varietatem dialogi impertit ac subitaneam quamdam vim: tamen omne hoc dramaticae compositionis artificium frequentatum demum est ab iis poëtis, qui poliundis Satiris limam adhibuerent suam, et in medio est posita Comoediae Romanae species, arctiore dramaticae actionis vinculo istis Graecorum fabulis adstricta. Atellanae cui non succurrunt sabeliae, quas finitimas esse Graecorum Satyris veteres iam universe pronuntiarunt, quorum iudiciis eam licebit moderationem adhibere, ut comicam maxime Satyricen ad comparationem vocemus?

a Lucilio inventa dicuntur, ab auctoribus eorum grammaticis-que translata est. Enimvero neque Graecis scriptoribus haec carmina et, quae vulgo iis tribuntur, nomina, *Satura*, *Satira* et *Satyrus*, memorantur, neque Romanis aut *Satira* sua umquam *Satyrice*, aut satyrica Graecorum poësis s. fabula s. dramata *Satirae* vel *Satyrac*e dicuntur. Romani quoque vix ullam *satyri-*
carum fabularum, vel nominis certe huius, mentionem faciunt; neque ab iis carmina eiusmodi scripta (nisi forte a Lucano,
cui satyricae fabulae XIV tribuuntur, quae tamen cuiusmodi
fuerint non constat), aut *Satyri* umquam Romae inducti viden-
tar. Contrarium certe mihi non persuaserunt, qui provocant
ad loca Horatii Ep. ad Pis. v. 220—250. Dionysii Halic. VII,
72. (p. 460. ed. Hudson. et T. III. p. 1491. ed. Reisk.) Athe-
naei VI, 7. (p. 261. ed. Lugd. 1612. VI, 78. T. II. p. 500.
ed. Schweigh.) et Marii Victorini lib. IV. p. 2591. collect.
Putsch. Horatius l. l. non de Romanorum, sed de Graecorum
fabulis *satyricis*, et de norma, ad quam illae sint exigendae,
iudicium fert criticum, docetque, quam rationem Satyrorum
scriptor (v. 235.), h. e. si ipse satyrica scriberet dramata, se-
quendam putaret. (1) Dionysius, qui et populi Romani et om-
nium eius rituum originem a Graecis dedit, illos ab iisdem
trudit hunc adscivisse morem, ut in *vetustissimis triumphorum*
pompis non modo exercitus victor imperatorem triumphantem,
sed etiam Satyri quoscumque spectatores iocis dictisque petu-
lantibus lacessierint, quam κέρτομεν καὶ σατυρικὴν παιδιὰν appellat.
Ille vero non a Graecis repetendus est, sed ab antiquissimis
potius temporibus similibusque priscorum festorum et pomparum
solemnibus, de quibus supra dixi, et exinde iam viguisse vi-
detur non aliis mos, quam notissimus ille, quem Dionysius
seniori tantum aevo tribuit: νῦν δὲ ποιήματα ἄδουσιν αὐτοσχέδια, h.
e. *versus inconditos et Fescenninis similes.* Praeterea *Satyros*
illos non nisi Mimos fuisse, ex his eius verbis cognoscitur:

(1) Koenig putat p. 24, Horatium loqui de *Satyris Graecis*, latino sermone imitandis, Hurdius in Comm. ad Epp. Horat., Horatii aetate Oscas personas in Romana scena *Satyris* cessisse; sed Eichstaedt p. 78. Horatium, scenicae poëseos, quae inter Romanos viguerit, intelligentissimum et censorem et emendatorem, sua-

sisse id aequalibus, ut relicta Osca-
rum personarum ignobilitate Graecos
Satyros introducerent, paululum
tamen illos politos et ad saeculi ele-
gantiam formatos; incertum autem
esse nobis, utrum ea res eventum
habuerit, an intra consilii fines ste-
terit.

οὗτοι δὲ Σατυροὶ κατέσκουπτόν τι καὶ κατεμιμούντο τὰς σπουδαῖας κινήσεις, ἐπὶ τὰ γελοιότερα μεταφέροντες. Neque illud mirabitur, qui meminerit, non tantum Graecas voces σάτυροι, σατυρίκην et σατυρικὸν ad omnes personas et res ioculares atque hilaritatis parum honestae plenas transferri, sed Mimos etiam et Pantomimos saepet induisse personas Satyrorum ridiculas, tuū egiisse. Hinc quoque ad mimos potius, quam ad fabulas sive satyricas sive Atellanas, retulerim loca Athenaei et Marii Victorini, quae supra laudavi. Hic assert versum iambicum dimetrum: *Agite, fugite, quatite, Satyri;* quo finem factum esse mimo, probabile fit ex Cic. pro Coelio c. 27. *Mimi iam exitus est, non fabulae: in quo quum clausula non invenitur, fugit aliquis e manibus, deinde scabella concrepant, aulacum tollitur.* Ille memorat, Sullam insigni favore amplexum esse Mimos et *patrio sermone* scripsisse κωμῳδίας σατυρικὰς, h. e. mimos, imitatione expressos ex dramate Graecorum comicō-satyrico: quae forte explicatio non displicebit ei, qui modo dicta et seriē narrationis expenderit: Νικόλαος (Nicolaus Damascenus, philosophus peripateticus, poëta, orator et historicus, ab Herode M. Iudeorum rege orator missus ad Augustum Imp.) ἐν τῇ ἐβδόμῃ καὶ εἰκοστῇ τῶν Ιστοριῶν Σύλλαν, φησὶ, τὸν Ρομαίων στρατηγὸν, οὗτω χαίρειν μίμοις καὶ γελωτοποιίς φιλόγελων γενόμενον, ὃς καὶ πολλὰ γῆς μέτρα αὐτοῖς χαρίζεσθαι τῆς δημοσίας. Εμφχνίζουσι δ' αὐτοῦ τὸ περὶ τχῦτα ἰλαρὸν αἱ ὑπ' αὐτοῦ γραφεῖσαι σατυρικαὶ κωμῳδίαι τῇ πατρίῳ (id Schweigh. ex MSS. restituit pro πατρῷῳ) φωνῇ — Quid vero? nonne fabulis Graecorum comicō-satyricis Atellanas, ab Oscis inventas, simillimas fuisse supra professi sumus? Id guidem non dissimulamus: enimvero haec convenientia, si non tota, certe maximam partem, fortuita potius fuisse videtur, quam ab imitatione profecta. Ea quoque non nisi ex Grammaticorum (Diomedis III. p. 487. et Marii Victorini II. p. 2527. ed. Putsch.) testimoniosis, quibus non nimium tribuerim, suspensa est; et neutiquam dubitamus, quin praeter personarum diversitatem (v. sup. not. 23.) alia quoque deprehenderentur discrimina, si vel unius fabulae et comicō-satyricae et Atellanae exempla haberemus, quae comparare liceret. Quae facultas quum nobis praerepta sit tristi literarum fato, et illius dramatis vix ulla fragmenta, aut dubia tantum (qualia sunt Sositheanum et alia, quae eo referuntur), huius vero admodum pauca reperiantur; omnis haec disputatio, quamvis doctissima et ingeniosissima, quam Cel. Eichstaedt instituit (cuius praecipua fere momenta ex utriusque fabulae

exacta convenientia pendent), incertis nimirum conjecturis.

Ceterum notandum etiam est, Graecis scriptoribus et Romanis neque accuratas, ut nobis, fuisse diversorum poëseos generum divisiones, vel ex natura semper cuiusque petitas, sed saepe a metro (unde *Iambi* v. c. dicti), vel aliunde desumptas, neque morem librorum cum titulis in vulgo emittendorum. Sic Horatii carmina, quae vulgo *Satirae* et *Epistolae* appellantur, ab ipso singula primum ad amicos sunt missa et admodum paucis recitata, deinde vero a Grammaticis tum in libros collecta atque digesta, tum *Satirarum* vel *Eclogarum* vel *Sermonum* et *Epistolarum* titulis insignita. Vtrum et quomodo Horatius ipse et Persius Iuvenalisque libros suos singulare carmina sive inscripserint sive digesserint, ignoramus. Conf. not. pag. xxxvii. Illud quoque *Satirae* nomen a Grammaticis demum singulis Horatii, Persii et Iuvenalis carminibus inditum est: nam olim et primum integros *Satirarum* libros, non horum diversi argumenti sectiones, significasse videtur. Iisdem quoque Grammaticis synonymae voces fuere *satira* et *liber*; Gellio certe *Satira* Varonis eadem I, 22. *satira* et XIII, 11. *liber* dicitur. Conf. Horat. Epist. I, 13, 4.

DE

SATIRICIS ROMANORVM POETIS

In superiore commentatione ostendimus, Saturam sive Satiram Romanorum tum dramaticam fuisse tum didacticam, et hanc sive Ennianam sive Lucilianam. Iam breviter recensemus poëtas, qui vel Ennium vel Lucilium imitati, adeoque vel varia argumenta versibus persecuti, vel in vitia saeculi sui inventi sunt; et simul ostendemus, quam varie ab iis tractata sit Satira et quam diversas inde species induerit. Quod consilium vellem accuratius perfici posset: sed primum duplex hoc carminum genus, praecipue Lucilianum, quod glacente morum corruptela sub malorum Principum dominatu et indignatione versum faciente (Iuvén. I, 79.) präe ceteris arrisisse non est quod miremur, multorum haud dubie ingenia exercuit, quorum omnis intercidit memoria; deinde plerorumque poëtarum, quos memorabimus, nomina tantum nobis innotuere, non carmina quoque relictā sunt; denique novimus quidem, ab his vel illis Satiras esse scriptas, sed ignoramus saepe, utrum Ennianae fuerint illae, an Varronianae, an Lucilianae, an adeo dramaticae. Rem quoque turbarunt viri docti, qui vel in caecam molem congesse carmina omnia, quae satirici quid, h. e. sive miscelli sive dicacis, spirarent, vel recentiora antiquis auctoribus tribuere, vel ea adeo commenti sunt, quae nemo scripsit. Neque dissimulamus, nos ipsos etiam vereri, ne, finibus terminisque ultra quam satis sit prolatis et multis diversisque satiricorum carminum generibus coagmentatis, implicatior facta sit disputatio nostra. Quidquid vero ita peccavimus, iuvenum causa peccatum est eoque consilio, ut hi omnium poëtarum Latinorum, qui inter satiricos vulgo referuntur, veram indolem perspectam haberent, et, quoties horum nomina vel legerentur ab iis vel audirentur, recte de iis iudicarent.

Cn. Naevius, antiquissimus Romanorum poëta, qui bellum Punicum I, quo stipendia fecerat, versibus descriptis Saturnūs, Satiram quoque composuit, teste Festo p. 411 edit. Dacerii. Haec vero haud dubie fuit dramatica: nam Naevius iam inde ab a. V. c. DXIX, adeoque quadriennio post natum Ennium, fabulas dedit (v. Gell. XVII, 21 extr.), et mortuus est a. V. c. DXLIX. v. Hieron. in Chron. Euseb. ad Olymp. 314 ubi etiam tradit, eum ob maledicentiam Scipioni Africano et Metello invisum fuisse, et primum in carcerem a triumviris capitalibus coniectum, deinde in exsilium actum, nec inde rediisse Romam, sed Uticae obiisse. Talem quoque suspicor fuisse Satiram L. Pomponii, quae in sexto Prisciani libro laudatur. Fuit is Bonouieus et clarissimus Atellanarum scriptor, quem Velleius Pat. II, 9. Sullanis dicit temporibus vixisse, ac sensibus fuisse celebrem, verbis rudem et novitate inventi a se operis commendabilem. Atellanae eius memorantur Gell. X, 24. XII, 10. XVI, 6. XVIII, 6. Ad idem forte Satirarum genus referendae sunt illae, quas T. Quinctius Atta Ciceronis aetate, praeter Togatas fabulas et Epigrammata, scripsisse perhibetur. v. Diomed. et Macrob.

Ennianas Satiras scripsit M. Pacuvius, poëta tragicus et pictor, Enni nepos ex sorore, si Plinio XXXV, 4, vel ex filia, si Hieronymo fides habenda in Chron. Euseb. Olymp. CLVI, 3. ubi is hoc anno illum Brundisii natum esse et prope nonagenarium Tarenti obiisse refert. Vtrum vero pressius Enni vestigia persequuntus, an proprio consilio usus sit, non constat: quin satiricum quoque poëtam eum fuisse ignoraremus, nisi id docuisset nos Diomedes lib. III. p. 483. ed. Putsch. cuius verba iam supra laudavimus: *Olim carmen, quod ex variis poëmatibus constabat, Satira vocabatur, quale scripserunt Pacuvius et Ennius.* Pacuviana quidem servarunt Cicero (de Div. I, 57. et ad Heren. II, 23.), Gellius (I, 24. II, 26. IV, 17. IX, 14. XIII, 2. 8. 29. XIV, 1.) et alii: sed haec tragediarum eius vel epigrammatum, non satirarum, fragmenta sunt et tituli. De ingenio illius ita iudicavit Quintilianus I. O. X, 1. *Hic gravitate sententiarum, pondere verborum, auctoritate personarum clarissimus fuit, citra tamen nitorem.*

Quinam poëtae praeter Pacuvium Ennianas conscripserint Satiras, non habeo dicere. In eorum forte numerum tum quidam ex iis referendi sunt, quos infra in Lucilii imitatores reposui, tum Saevius Nicanor Grammaticus, qui Varronis aëvo, vel non

ita multo post vixisse videtur, et de quo haec memoriae prodidit Sueton. de ill. Gramm. c. 5. *Fecit praefer commentarios, quorum tamen pars maxima intercepta dicitur, et Satiram quoque, in qua libertinum se ac dupli cognomine per hoc indicat: Saeviu' Nicanor Marci libertu' negabit; Saeviu' Postumianus idem, sed Marcu' docebit.*

Ad Ennianae Satirae similitudinem accessit *Varronianam*, quae tamen non varia tantum metra et argumenta, et seria cum iocis, sed pedestrem quoque sermonem cum poëtico et, ut Luciliana, Graeca cum Latinis miscuit. Quintilianus, qui in Inst. Or. X, 1. s. 93. de Satira Luciliana disputaverat, mox s. 95 haec adiungit: *Alterum illud est et prius Satirae genus (scil. Ennianum, quod antiquius est), (1) quod non sola carminum varietate (sed etiam orationis, prosae et numeris adstrictae, Latinae et Graecae) mixtum condidit M. Terentius Varro, vir Romano-rum eruditissimus. Plurimas hic libros et doctissimos composuit, peritissimus linguae Latinae et omnis antiquitatis et rerum Graecarum nostrarumque, plus tamen scientiae collaturus quam eloquentiae. Quod consilium sequutus sit Varro in Satiris suis, quae et libri passim dicuntur et quarum non nisi pauca supersunt fragmenta et tituli, ipse declaravit ap. Cic. Acad. Quaest. I, 2. his verbis: Quae nemo adhuc docuerat, nec erat, unde studiosi scire possent, ea, quantum potui (nihil enim magnopere meorum miror), feci, ut essent nota nostris: a Graecis enim peti non poterant, ac post L. Aelii nostri occasum ne a Latinis quidem. Et tamen in illis veteribus nostris, quae, Menippum imitati, non interpretati, quadam hilaritate conspersimus, multa admista ex intima philosophia, multa dicta dialectice: quae quo facilius minus docti intelligerent, iucunditate quadam ad legendum invitati, in laudationibus, in iis ipsis antiquitatum prooemiiis philosophiae, scribere voluimus, si modo consequuti sumus. Varro itaque in hoc opere numeroso et multiplice orationis rerumque, ex omnibus literarum et artium generibus decerptarum, varietate conspicuo philologiam cum philosophia temperavit, et imitatus est in scribendi genere Menip-*

(1) Gesnerus ad Quintil. l. l. putabat, *prius genus* hic dici praestans, vel illud *prius* ex compendio vocis *posterioris* ortum esse, nostram vero interpretationem diserte contra-

dicere iis, quae s. 93 disputaverit Fabius, quod equidem non assequor; eum tamen non satis perspicue loquutum esse crediderim.

pum, philosophum Gadarenum, Cynicum et σπουδογελοῖον; unde etiam tum ipse, tum Satirae eius olim dicebantur *Menippeas* et *Cynicae*. Hanc et denominationem et imitationem ad solum scribendi genus eiusque similitudinem spectasse, iam monuit Probus ad Virgilii Ecl. VI. his verbis: *Varro Menippeus non a magistro, cuius actas longe praecesserat, nominatus, sed a sociate ingenii, quod is quoque omnigeno carmine expoliverat satiras suas*, h. e. libros suos, Romanis satiris similes: nam Probus, non ipse Menippus, ita eos appellasse censendus est.

Menippi et Varronis exemplo etiam alii prosam vario carminis genere tamquam interiectis gemmulis ac stellulis distinxere; v. c. Julianus, tum in libello de Caesaribus, in quo primos perstrinxit Imperatores, tum in *Satira*, cui titulus est Μετωπώγων & barbae osor, et in qua acerbe notavit mores Antiochensium, quibus barba, quam alebat, ludibrio fuerat: L. Annaeus Seneca, in lepidissimo ludo de morte Claudii Caesaris, in quo confingit, hunc ingentis stuporis hominem non in deos, sed in cucurbitas relatum esse: nam esu venenati boleti, κολοκύντης s. κολοκύνθης, Claudius, huius cibi avidissimus, periisse credebatur, et inepti homines cucurbitis comparari solebant (cucurbitae caput habere dicuntur Apul. Met. I. p. 109. ed. Elmenh.) unde Seneca libellum suum non *Satiram*, neque ἀποθέωσιν, sed ἀποχόλακύντωσιν facete inscripsit: T. Petronius Arbiter (Massiliensis, equestri genere natus, consularis, Neroni familiaris et elegantiae arbiter, sed artibus Tigellini aemuli ad mortem compulsus, quam sibi lente, incisis venis, intulit; de quo v. Tac. Ann. XVI, 18. 19.) in *Satirico vel Satiricon libris*, in quibus mores suae aetatis, praecipue avaritiam, luxum, superbiam aliaque vitia, discordias bellaque civilia gignentia et rei publicae conversionem minantia stylo mordaci et piano describit, insertis passim carminibus, modo longioribus, impr. de bello civili vel de mutatione rei publicae, modo brevioribus; unde intelligitur, eum non magis Varronem, quam Lucilium sibi imitandum proposuisse et novum aliquod mixtumque Satirae genus tractasse (ad quod tamen Juliani quoque et Senecae libelli modo laudati quodam modo referri possunt): Marcianus Mineus Felix Capella Madaurensis vel Carthaginiensis, scriptor semibarbarus, qui Saec. V. temporibus Leonis Thracis vixit, in *Satira* sua, cuius duo priores libri Philosophiae ἀποθέωσιν sive fabulam de nuptiis Philologiae et Mercurii, reliqui vero septem singularum artium liberalium, Grammaticae, Dialecticae, Rhetoricae, Geometriae,

Arithmeticae, Astronomiae et Musicae, laudes ac paecepta continent: Anicius Manlius Torquatus Severinus Boethius consulans (natus Romae a. Chr. 455. et securi percussus a. 524. quare reus maiestatis factus esset), in libris paeclaris et tam argumento quam stylo conspicuis de consolatione philosophiae, quos in carcere scripsit, in quem iussu Theodorici Gothorum regis coniectus erat.— Aliae Satirae Menippeae etiam ab aliis tum ante tum post renatas literas scriptae sunt, v. c. a P. Cunaeo, ICto Batavo, Sardi Venales seu Satira Menippaea in sui saeculi homines inepte eruditos; a Iusto Lipsio Somnium s. Satira Menippaea in criticos, et poetas inscitos; a Dan. Heinsio Hercules tuam fidem, sive Munsterus Hypobolimacus, id est Satira Menippaea de vita, origine et moribus Casp. Scioppii.

Sed iam progrediamur ad recensum eorum, qui Luciliū et Satirae ab eo inventae genus imitati sunt. Huic Satirae primum novam plane multoque meliorem induit formam ingenium Horatii, qui maculas et labes, tum incuria auctoris, tum saeculi genio ei adspersas, eluit, verborum contumeliis et petulantiae iocos et sales, orationique subitae et incuriosae, horridae et scabrae, obscoenae et procaci, tersam et limataū, puram et aequabiliter fluentem, facetam et urbanam substituit, et neque Graeca immiscuit Latinis, neque alio quam heroico versu usus est. Illum sibi exemplar proposuere posteriores poëtae satirici, etiam secundi ab eo, Persius et Iuvenalis: at quisque eorum singulari genere dicendi usus est et diversa ratione, pro ingeniorum temporumque diversitate, argumenta tractavit. Quod intelligetur ex proxima commentary, in qua de *Horatio*, *Persio* ac *Iuvenale* seorsum disseremus, et hos poetas satiricos, quorum opera manibus adhuc nostris teruntur, inter se comparabimus. Nunc sufficiat breviter recensuisse ceteros *Luciliū* imitatores, quoram Satirae tantum non omnes intercidérunt; quod gravius doleremus, nisi fortuna nobis triumviros illos servasset.

Ante *Horatium*, qui a. V. c. 689. adeoque XL. fere annis post Luciliū mortem natus est, non defuisse, qui huius quidem exemplo, sed parum prospero conatus successu, ad Satiras scribendas animum appellerent, ille nos ipse docet Sat. I, 10, 46 seq. *Hoc (satiricum poëma) erat, experto frustra Varrone Atacino Atque quibusdam aliis, melius quod scribere possem, Inventore minor.* Hic est P. Terentius Varro, natus circiter a. V. c. 670. et a patria Atace, Galliae Narbonensis vico (v. Hie-

ren. in **Chron.** Euseb. ad Olymp. 174. a. 2.) vel ab Atace, Narbonensi flavio (v. Porphyr. ad Horat. l. l.), dictus Atacinus. Is praeter Satiras scripsit Argonautica bellumque Sequanicum, et iudicio Quintil. X, 1. s. 87. in iis, per quae nomen est adsequens, *interpres fuit operis alieni, non spernendus quidem, verum ad augendam facultatem dicendi parum locuples.* Praeter hanc quosdam alios satiricum dicendi genus frustra ante se expertos esse tradit Horatius l. l. at quinam hi fuerint ignoramus. Casaubonus hoc refert Saevium s. Suevium Nicanorem et Lezatum (Pompeii M. libertum) Grammaticos (v. Macrob. Sat. II, 14. et Suet. de ill. Gramm. c. 5. et 15.) quorum Satiras forte non Lucilianas fuisse supra diximus. Omisit autem L. Albutium, quem nos in horum locum substituimus ex Varrone de Re Rust. III. 2. s. 17. *Nonne item L. Albutius homo (ut scitis) apprime doctus, cuius Luciliano charactere sunt libelli, dicebat in Albano fundum suum passionibus semper vinci a villa? agrum enim minus dena millia reddere, villam plus vicena.* In optimis Varronis codicibus legitur Abuccius, ut et III, 6, 6. sed praenomen forte, non nomen emendandum et reponendum T. Albutius s. Albucius. Is fuit aequalis Lucilio, qui passim eius meminit in Satiris (v. c. ap. Cic. Fin. I, 3. et Orat. 44.) Propraetor Sardiniae a. V. c. 648. (Cic. Div. 19. Pis. 38. Off. II, 14. Prov. 7. Brut. 26.) perfectus Epicureus et paene Graecus, qui primum adolescens et postea exsul Athenis vixit (Cic. Brut. 35. et Tusc. Qu. V, 37).

Horatii aetate Julius Florus, et, si Porphy. ad Horat. Epist. I, 3. fides habenda, *hic Florus fuit Satirarum scriptor, cuius sunt electae ex Ennio, Lucilio et Varrone:* adeoque diversa Satirae genera tractavit vel miscuit. Ei inscriptae sunt Horat. Epist. III. lib. I. et II. lib. II. ex quibus (et quidem ex Ep. III, 21; 24. et II, 59. 60.) Casaubonus pag. 230. et Wielandus (ad Horat. Ep. T. II. p. 129.) coniiciunt, eum non nisi Ερωτικὰ scripsisse. Ingenium tamen eius varium fuisse et ad diversa scribendi genera aptum, ex eadem Epist. III, 22 seq. cognoscitur: *ex quo loco etiam probabile fit, de eodem Floro loqui Quintil. X, 3, 12 seq. et Senec. Controv. XXV.* Hic memorial, eum declamatorem, ille vero, eum principem in eloquentia Galliarum et inter paucos disertum fuisse.

Post Horatium praeter Persium et Iuvenalem horumque aetate multi alii existere Satirarum scriptores, *Turnus, Lenius, Silius, Sulpicia, Tucca, Manlius Vopiscus,* forte et *Iulius Rusticus.*

*fus, Cornutus, Gavius Bassus et Rabirius s. Rubrius aliique, quos fama obscura recondit (Quintil. X, i. s. 94. laudatis Lucilio, Horatio et Persio, haec subiungit: *Sunt clari hodieque, et qui olim nominabuntur*). Tres priores, Auruncae natos, quae Lucilii quoque patria fuit, memorat vetus Scholiastes Juvenalis ad Sat. I, 20. ubi haec notavit: *Turnum dicit Scaevae Memoris tragicī poētae fratrem, qui libertini generis ad honores ambitione proiectus est, potens in aula Vespasianorum Titi et Domitianī: vel Lenium dicit, qui et ipse Satiras scripsit: vel Siliū, et ipsum sui temporis Satiricum. Qui omnes ex Aurunca fuerunt. Lenius et Silius, quod sciam, non aliis laudantur, nisi potius illi nomen fuit Lenaeo, de quo supra dixi, et huic cognomen Basso vel Sparso, qui rhetores fuere (v. Senec. Controv. III. VI. et VII). Turni autem Satiras amplissimis verbis ornant Martial. VII, 97. XI. 10. Rutil. in Itiner. I, 600. et Sidou. Apollin. Carm. IX. excusat. ad Felicem x. 267. Conf. Wernsdorf P. L. M. Vol. III. p. LIX seq. qui non vanis rationibus ductus suspicatur, eum auctorem fuisse Satirae prolixae, quae Neronis vita sceleraque omnia liberius et longo ordine enarrasse videtur et cuius fragmentum, XXX versus complectens, ex P. Burman. Anthol. Lat. T. II. p. 645. ille cum notis exhibuit ibid. p. 77 seq. Ex eadem vel alia Turni satira petiti duo versus, qui admodum corrupte leguntur in vett. Scholiis Juven. ad Sat. I, 71. *Ex qua Caesareas soboles horrida Locusta Occidit cura sui verna nota Neronis.* Quos varie emendarunt viri docti: Casaubonus de Sat. Rom. p. 231. *Ex quo C. s. homicida L. Occidit curaeque veneni admota Neroni est;* Barthius Advers. XXIV, 11. *Circles vi vernae nota Neroni, vel cura vivaria (h. e. prædia a Nerone donata) nacta Neronis;* vir doctus in Miscell. Obss. T. V. p. 264. coll. Suet. Ner. 33. *Et quo Caesaream sobolem Locusta cecidit Horrida, caede suis vernaem iam nota Neroni;* Wernsdorf l. l. p. 82. *Ex quo C. s. horrenda Locusta Occidit, Circé inter vernalē nota Neronis,* vel curans saevi fera vota Neronis.**

Sulpicia s. Sulpitia, Caleni uxor, praeter carmina amatoria Satiram de corrupto rei publicae statu temporibus Domitiani tunc scripsit, quum tyrannus ille edicto philosophos Vrbē expulisset. Ea adhuc exstat et multis exemplaribus tum Ausonii (inter cuius carmina primum reperta est et edita a. 1500 a Thaddaeo Vgoleto), tum Petronii, Catalectorum, Persii et Juvenalis adnexa est: recepta quoque a Wernsdorffo in Poët. Lat.

Mio. T. III. p. 83 seq. Ipsi poëtria impense laudatur a Martiale X, 35. et 38. et Scaliger in Hypercritico monet, *in ea multum dexteritatis ad satiricam amarulentiam adspirantis esse, numeros vero, ut in eo genere poëmatis, non contemnendos.* Contra Casaubonus de Sat. Rom. p. 236. Non erraverit iudicio meo, inquit, qui *Satiram id poëma nominaverit: eruditionem tamen et probitatem nobilissimae feminæ ex carmine potius laudes, quam acrimoniam et ad satiricos morsus εὐφυῖαν; lacer- tis enim caret oratio et ἀγωνιστικῷ spiritu.* Conf. Wernsdorf l. 1. p. LX seq. — Tucca ineptus fuit Satirographus et deridetur a Martiale XII, 95. al. 94. et al. 96. e cuius epigr. versu 7. (*Audemus Satiras: Lucilius esse laboras*) Casaubonus et Wernsdorf colliebant, Martialem, si eum serio scripserit, ipsum quoque satyricorum poëtarum choro inserendum esse. Qui totum vero perlegerit epigramma, non ita iudicabit. — Manlii Vopisci ingenium et ad alia carmina, et ad Satiras scribendas aptissimum Statius summis laudibus celebrat in Sylv. I, 3, 101 seq. idemque in Epistola ad Stellam, Sylvis praefixa, Vopiscum appellat *virum eruditissimum, qui præcipue vindicet a situ literas iam pacere fugientes.*

Satyricis horum temporum poëtis adnumerantur etiam *Julius Rufus, Cornutus, Gavius Bassus et Rabirius s. Rubrius:* sed Rufus nullas forte Satiras, et reliqui alias, quam Lucilianas, scripsere. Iulii Rufi mentionem facit Martialis in disticho, figurae Socratis subscripto, lib. X. epigr. 99. *Si Romana forent haec Socratis ora, fuissent, Iulus in Satyris qualia Rufus habet.* Casaubonus de Sat. Rom. p. 231. existimat, his verbis gravitatem Rufi in Satiris laudari, Crenius autem ibid. in adnot. et Raderus ad Martial. l. l. suspicantur, hunc virum illustrem fuisse et doctum, ad quem Plinius Epist. V, 21. et VII, 25. scripserit. Sed Wernsdord l. l. p. XVII. iam bene contra eos ita disputavit: « *Vt hoc affirmari vix tuto licet, quum plures Rufos in epistolis memoret Plinius, ita et illud valde dubium, an Satiricam Rufi poësin Martialis laudare voluerit. Nam quum de imagine Socratis sermo sit, quem simo vultu et Silenis si- mili fuisse gemmas antiquae docent, potest haec esse sententia Martialis, ut dicat, vultum Socraticum Rufi quasi inter Satyros fuisse, aut eum irrisum a Satyricis poëtis.* » — Annaeus Cornutus, philosophus Stoicus, tragicus poëta (v. Sueton. vit. Persii) et praceptor Persii (cuius Satira V ei inscripta est), multa scripsit philosophica et rhetorica (v. Euseb. in Chron. ad a.

2083. Hieron. in Epist. ad Magnum oratorem, et Suidas, qui tamen multa de eo falsa et inepta tradit) forte et libellum de natura deorum, qui Phurnuti vulgo nomen prae se fert, nec non commentaria in Virgilium et libros de figuris sententiarum (v. Gell. II, 6. IX, 9. et Macrob. V, 19.): a Nerone autem propter liberius de eius carminibus iudicium exilio multatus est (v. Euseb. l. l. et Dio Cass. LXII. extr.), et postea interfectus cum Musonio (cf. Suidas et Voss. de hist. Lat. I, 26. ubi diversas narrationes illas ita conciliavit). Eundem compo- suisse Satiras, colligitur ex verbis Fulgentii Planciadis in ex- posit. serm. ant. *Titivillitum dici voluerunt fila putrida, quae de telis cadunt.* *Plautus Casina* II, 5, 39. *Non ego istud verbum emisitem titivillitio, id est, re admodum vilissima.* Nam et M. Cornutus in Satyra ait: *Titivilles Flacce do tibi.* Ita hunc locum exhibuit Munker. in Mythogr. Lat. T. II. p. 175. Casau- bonus vero de Sat. Rom. p. 234. et 235. ita citavit postrema verba: *Titivillitii sat cedo tibi*, et haec adnotavit: « Fortasse legendum: *Titivillitio istas cedo tibi* (Sed v. Gronov. ad Plaut. l. l.). Videtur hic esse Annaeus Cornutus: quam ob rem verba Persii Sat. V, 15. quae sub persona Cornuti pronunciantur: *pallentes radere mores Doctus et ingenuo culpam defigere ludo*, ita puto acci- pienda, ut dicta Cornutus, se Persium discipulum suum in scri- bendis Satiris exercuisse et hac occasione interdum, velut exem- pli causa, Satiras scripsisse. » -- Satira Gavii (non Galbii vel Gabii, quae ignota sunt gentium nomina) Bassi, forte eius, quem Traianus Ponticae praefecit orae (v. Plin. Ep. X, 18. et 32.), laudatur eidem Fulgentio l. l. p. 179. *Veruina iaculi genus longuni, quod aliqui verutum nominant.* *Gavius Bassus, Satira: Veruina confodiende, non te nauci facio.* Sed Werns- dorf iam bene monuit l. l. p. XIX. vocabulo *Satirae* commen- tarium fortasse miscellarum observationum indicari, quales Bassi fuerint libri de Diis et de origine verborum, de quibus v. Macrob. Sat. I, q. II, 14. et Gell. II, 4. V, 7. XI, 17. -- Rabirii Satiram (sed qualem?) memorat idem Fulgentius l. l. p. 183. (ubi in quibusdam codd. Rubrius legitur) *Abstemius observans.* *Rabirius in Satira: Abstemium merulenta fugit Me- thenia nomen.* Vulgo putant, C. Rabirium designari, poëtam epicum et secundum a Virgilio; de quo v. Vellei. Il, 36. Ovid. Ep. ex Ponto IV, 16, 5. et Quintil. X, 1, 90.

Seriores Satirographi fuere L. Apuleius, quem vide in Flo- ridis p. 346. et p. m. 363. edit. Elmenh. -- Tetradius, Ausonii

Burdigalensis amicus, a quo Satirae eius et sales laudantur in Epist. XV. -- Caecina Decius Albinus, Praef. Vrbi et Tusciae regnantibus Honorio et Theodosio II, aut potius pater eius Lucilius vel Lucullus, quem Turno et Iuvenali aequat Rutilius in Itinerario I, 599 seq. et de quo docte ac copiose egit Wernsdorf in Poët. Lat. Min. T. III. p. XXII seq. T. IV. p. 824. et T. V. p. 182. -- Rusticus Elpidius, Theodorici Italiae regis mediens, qui olim se dolore ob iniurias a quibusdam acceptas incensum Satiras scripsisse easque postea damnasse profitetur in carmine de Christi Iesu beneficiis p. 757. Poët. eccles. Ge. Fabricii. -- Claudius Marius Victor Massiliensis rhetor et poëta, mortuus Theodosio ac Valentiniano regnantibus, auctor Epistolae ad Salmonem Abbatem vel potius *dialogi de perversis suae aetatis moribus* (v. Wernsdorf P. L. M. III. p. LXVIII seq. et ipsum dialogum p. 103 seq.). -- Probus, quem Lupus Ferrariensis in Epist. XX. et ex eo Barthius Advers. XLVIII, 16. floruisse dicunt circa a. Chr. 840. et in Satira quadam ostendisse, Christum etiam pro paganis sapientibus mortuum esse. Quae Satira vel non Luciliana fuerit, vel hoc argumentum non solum tractaverit necesse est (Conf. inf. Ind. Editt. ad a. 1585.). -- Iohannes de Garlandia s. *Garlandria*, Anglicus poëta, grammaticus, chymicus, mathematicus et theologus, qui Saéc. XI. vixit et cuius Satirarum mentionem fecit Io. Baleus Scriptor. Britan. Cent. II. n. 48. -- Godfridus, Wintoniensis in Anglia coenobii Prior, mortuus a. Ch. 1141. cuius *Epigrammata Satirica et libros de diversis hominum moribus memorat* Baleus L. L. Cent. II. c. 59. p. 168. et Io. Pitseus in relatt. hist. de rebus Angl. p. 192. 193. -- Bernhardus Geystensis *Palponista*, qui ita inscripsit duos libros de vita privata et aulica, rhythmicis hexametris compositos (v. Wernsdorf T. IV. p. 826.).

DE DIVERSA

SATIRARVM

LVCILII, HORATII, PERSII ET IVVENALIS

INDOLE, DEQVE FRVCTV EX EARVM LECTIONE
PERCIPENDO

Declaratis iam variis Satirae Romanae generibus poëtisque satiricis breviter recensitis, superest, ut horum principes, Lucilius, Horatius, Persius et Iuvenalis, inter se conferantur, quaeque cuius et virtutes et vilia sint propria, ostendatur. (1) Comparatio illa iam a multis est instituta: sed dici vix potest, quanto pere inter eos discrepet. Neque hoc adeo mirum videri debet. Nam, ut taceam, cum plerumque scriptorem aliis eiusdem generis a nobis anteferri, cuius ingenium moresque cum nostris maxime congruant quique adeo nobis potissimum in deliciis sit, viri docti non satis reputasse videntur, illam comparationem fere totam pendere a diversitate temporum, ingeniiorum, morum studiorumque cuiusvis poëtae. Omnis vero disputatio fluctuet necesse est, si non nisi in universum res aliqua in questionem vocatur, neque certa constituitur formula regulaque, ad quam iudicia exigantur.

In diversis Satirae generibus auctoribusque diadicandis ratio praecipue habenda est saeculi, quo poëta quisque vixit, et morum studiorumque, quae eo viguerunt. Nullum enim poëseos genus est, quod magis sit filia temporis, quam Satira, quae

(1) De fructu ex Horatii, Persii et Iuvenalis lectione percipiendo, pauca tantum infra disputavi, quum de poëtici studii utilitate in universum iam multi accurate atque copiose praeceperint et pleraque, ad illam

rem proprie spectantia, sint talia, ut, nisi quis tardissimi sit ingenii, haec facile ex iis, quae de poëtarum illorum virtutibus ac propria indole dixi, colligere possit,

inde depromit argumenta et omnem fere succum atque colorem dicit. Praeterea dispiciendum est, quod cuivis poëtae fuerit ingenium, quae institutio et virtus consuetudo.

Lucilius, ut de eo primum quaedam et seorsum dicamus, ab obessa Carthagine ad initium quinti consulatus Marii, in quo Cimbri et Teutones victi sunt, adeoque ea vixit aetate, qua in dies quidem ardescebat quasi certamen, in quod antiqui mores cum novis, probitas cum improbitate, descenderant, sed virtus pleniora adhuc ore palamque laudabatur et innocentia a multis protegebatur; qua numerus infirmorum aegrotorumque quotidie gliscebat, sed non deerant medici, quorum remedia si non ercent contagionem pestemque, ex Asia, Graecia et Macedonia importatam, saltem vim eius infringenter; qua adhuc bonis poties quam malis artibus, et virtutibus magis quam nobilitate et divitiis summus dignitatis gradus obtinebatur, et iuvenes virique natalium splendore conspicui bonis exemplis, adspectu imaginum et memoria rerum a maioribus gestarum, ad mores eorum constanter tuendos et ad ea, quae honesta, praeclarissima et magnifica sunt, sectanda inflammabantur; qua libertas loquendi scribendique nondum vel legibus vel metu tyrannorum praecisa erat, neque magna vel generis vel ordinis ratio habebatur; qua praeterea Romani, scriptis Menandri aliorumque Graecorum exulti, iam paene exuerant rusticam iocorum morumque asperitatem et linguam suam plane ad Graecam formare cooperant. Idem poëta Laelii, Scipionis aliorumque summorum virorum consuetudine politus, hilari et prompto ad iocandum animo et ingenii dotibus egregie a natura instructus erat (v. Horat. Sat. II, 1, 62—74). Hinc illa audacia magna que verborum libertas, qua Lucilius sensa mentis palam expromit et explicat, neque tam vitia quam ipsos stultos et improbos cuiuscumque generis, loci ac dignitatis vel nominatim insectatur; hinc antiqua eius et vernacula festivitas et sales magis nigri quam urbani, ex auctoribus veteris Graecorum comoediae hausti; hinc incondita orationis asperitas et versus illi, Graeca saepe verba Latinis inserentes, atque limatiiores quidem Ennianis, sed minus politi et comiti, quam poëtarum, quos Caesaris et Augusti saeculum tulit.

Ab aevo Luciliano multum differebat Horatianum. Statum rei publicae Romanae luxus, avaritia ceteraque vitia, quae una cum divitiis peregrinis immigraverant, in dies magis labefactabant et mirum in modum concutiebant primum Gracchanae,

Drusianae, Apuleianae aliaeque seditiones tribunitiae, mox bella civilia, proscriptiones, dictaturaē perpetuae et triumviratus. Mores enim, antea sensim paulatimque lapsi, iam cooperant praecipites ire, et abundantes divitiae atque voluptates pepererant desiderium, per ambitionem atq[ue] potentiam audendi perdenique omnia, donec ad ea perveniretur tempora, quibus perdit atque profligati homines non amplius vel vitia sua, vel remedia, quae morbo quidem adhibebantur, sed salutem minuebant, pati poterant, aut ferre libertatem, quae, quum a Caesariano inde Pompeianoque bello ad pugnam Actiacam vel septimum Augusti consulatum velut moriens reluctata esset dominati, tandem ei cedere cogebatur. Romani cives, qui olim, quandiu adhuc parsimoniae paupertatique honos steterat, disciplinam severam, inopem duramque vitam, iustitiam aliasque virtutes coluerant, inde a Sullana aetate opum et coacervaudarum et profundendarum inexplicibili atque insana cupiditate ardebat; mulieresque non minus turpiter vivebant quam viri. Censura nou satis severa erat aut efficax, et institutio liberorum perversa, hominibus saepe vilissimis turpissimisque tradita et a parentibus vel plane neglecta vel pravis vitorum exemplis corrupta. Cicero non uno loco deplorat summam, in quam prima aetas sua incidisset, perturbationem disciplinae veteris, tam publicae quam privatae, cum qua rem publicam potentiamque Romanorum et stetisse et cecidisse sapientissimi viri iudicarunt, et in Orat. pro Coelio c. 17. continentiam dicit aliasque Camillorum, Fabriciorum Curiorumque virtutes non solum non in moribus huius aevi, sed vix iam in libris reperi; chartas quoque, quae illam pristinam severitatem continuerint, obsolevisse. Exemplum [deinde] Augusti, Principis magnifici et luxuriosi, maxime vero Maeccanatis, hominis otio ac mollitiis paene ultra feminam fluentis (Vellei. II, 88. Iuvenal. I, 66. XII, 39.), opes immensae, ex provinciis Romam confluentes, securitas ac quies imperii, tam diutinis procellis ac turbulentis tempestatibus vexati, exiguae simplicitatis, magnitudinis animi aliarumque virtutum morumque veterum reliquias extinguebant, animosque omnium prona reddebant ad luxuriam, effeminatam languorem et libidines, quae consiliis Imperatoris novoque civitatis statui quam maxime congruebant, mentem vero abalienabant a studiis severioribus eiusque vires frangebant. Idem Augustus, ut animos civium a sensu libertatis amissae et diligentem mutatae rei publicae consideratione avocaret, ipse autem potentiae securus esset, callido

Mæcenatis consilio, servata externa civitatis forma relictisque omnium magistratum veterum nominibus, commodis, honoribus, omnem ad se trahebat potestatem, et plebem tam congiariorum, quam spectaculorum, munerum ludorumque adsiduitate, varietate et magnificientia in turpe inertiam atque torpedinem resolvebat, homines autem senioris mentis tum beneficiis honoribusque sibi devinciebat, tum ad studia excitabat artium literarumque, quarum amorem inapi laudis cupiditate ductus simulabat. Magua rerum mutatio novam loquendi, cogitandi et agendi rationem inducebat, et in locum liberae vocis, olim vel scriptis expressae, vel toties in concionibus, curiis, foro et rostris auditae, nunc succedebat oratio adulatorum, calumniantorum et servorum, qui se totos ad domini arbitrium nutumque fingeabant. Hinc vera eloquentia Cicerone necato obmutesceret, et poëtae tantum non omnes erant imitatores servum pecus. Nihilo tamen secius saeculum Augusti multo melius feliciusque erat extremis liberae rei publicae temporibus. Princeps imperio quietem atque dignitatem civibusque securam bonorum possessionem reddebat, et multa vitia severe coërcebat legibus saluberrimis. Ipse etiam, quamvis in adolescentia dedecorum quorundam et in triumviratu saevitiae infamiam subierat, postea magnis virtutibus pensabat vitia et clemens erat dominus ac patronus, amicus comis ac fidelis, bonus paterfamilias et Imperator, neque Patris patriae nomine indignus. Idem artes scientiasque fovebat et cives ad virtutem si non colendam, certe similandam, praemiis poenisque incitabat. Decor itaque et honestas, judicium et sensus veri, boni ac pulcri, nondum plane extincta erant, et acuebantur literarum Graecarum studio, quod adhuc vigebat.

Hac aetate (ab a. V. c. 689. ad a. 746.) vixit Horatius, homo hilaris ac suavis, comis et humanus, urbanus et facetus, levis et Veneri Bacchoque non minus, quam Musis carus, fidus et candidus, gratus et officiosus, ingeniosus et doctus, patre nec ingenuo nec claro, sed bono et honesto, adsiduo morum filii custode et rectore virtutumque et praeceptore et exemplo, natus (v. Sat. I, 4, 105 seq. 6, 65 seq.), praeclara præeditus indole, artibus imbutus liberalibus et honestis, familiaritate Graecorum et multo rerum usu subactus, elegantissimorum summorumque virorum consuetudine politus, gratia Caesaris principumque civitatis florens ac tutus, non adseptator eorum vel adsentator humili et paucipium, nulla philosophiae disciplina

adstrictus, sed modo ex Zenonis, modo ex Epicuri hortis flores decerpens (v. Epist. I, 1, 13 seq.), privatam virtutem, quum nulla amplius publica esset, colens ac praecipiens, fractis Brutii Cassiique opibus et summa rerum ad unum senatus populique consensu delata cedens fortunae et vitam liberam, commodam, nullis vel curarum vel negotiorum publicorum molestiis vexatam, otium liberale securamque mediocritatem sectans, animo, paupertate et gloriae amore ad carmina facienda impulsus.

Post Augustum valde mutabatur rerum status, et libidines vitiaque, pudore et legibus adhuc refrenata, aut clam magis quam palam exercita, vinculis ruptis effuso ferebantur cursu, et vel publica auctoritate exemplisque Caesarum muniebantur. Pessimi Imperatores erant *Tiberius*, homo ad saevitiam et omne genus vitiorum, quae vivis Augusto et Germanico Caesare metu dissimulaverat, natura propensus, qui comitiis populo ademtis, castris praetorianis extra Vrbem exstructis et institutis iudiciis maiestatis delationibusque, quibus maxime innocentes ab eo certisque tyraonis opprimebantur, dominationem firmabat; *Caius Caligula*, monstrum hominis, cum ratione insaniens; *Claudius*, ingenio praeditus tardo et uxoribus libertisque addictus; *Nero*, sceleribus non minus infamis, quam ineptiis; *Galba* avarus; *Otho* mollis et delicatus; *Vitellius* saevus, ignavus et non profundae modo, sed intempestivae etiam ac sordidae gulae. Quo occiso res publica ex tanta quasi fluctuum iactatione in tranquillum quidem redigebatur frugalitate *Vespasiani* et liberalitate *Titi*, amoris atque deliciarum generis humani; sed mox avaritia et crudelitate *Domitiani* iterum profligabatur, neque ferre poterat munificentiam et mansuetudinem *Nervae*, quae contemni habebantur. Nova ei lux affulgere coepit inde ab a. V. c. 850. regnantibus *Traiano* et *Hadriano*. Ille libertatem ac salutem, securitatem atque otium universis et singulis reddebat, et imperium tam bene et clementer administrabat, ut senatus decreto et consentiente omnium voce *Optimus* appellaretur: hic legibus civitatem condebat, provincias et literatos liberalitate sublevabat, iudicia, rem militarem disciplinamque diligentissime constituebat. In illo temporum rerumque statu, ante *Vespasianum* et *Nervam*, vix umbra vel frugalitatis, pudoris, magnitudinis animi aliarumque virtutum pristinarum, quibus nec honor nec pretium erat ullum, vel metus legum, libertatis atque religionis, relinquebatur, et vigebat omnia vitiorum genera, nec minus prorupta audacia deorumque contemptus, quam servile obse-

quiam et anilis supersticio. Honores non virtutibus meritisque patebant, sed vel divitiis et nobilitati, vel sordibus artibusque in honestis. A studiis severioribus plane abhorrebat hominum ingenia, quam luxuria atque libidines non corporis tantum, sed animi etiam vires vigoremque omnem extinguerent. Qui philosophorum nomen et munus profitebantur, si Senecam et Cornutum Stoicos, aliosque admodum paucos exceperis, vel voluptatum illecebris capti Aristippi et Epicuri, vel disputandi tantum cupiditate ducti Academiae disciplinam sectabantur, vel sola vanae ostentationis causa Stoicorum praecepta et gravitatem, non vita et moribus, sed verbis, barba, supercilie, vestitu et victus asperitate exprimebant, vel denique nulli sectae addicti, apum instar, quae arriderent, undique delibabant. Eloquentia, libertate primum et deinde comitiis populi a Tiberio sublatis mutatisque moribus ac studiis, a lumine forensi et causarum tam veritate quam gravitate ad iudicia centumvirorum, ad adulterios panegyricos in senatu habendos et ad scholarum umbram fictarumque causarum simulaera traducebatur, et sic omnis oratio a naturali pulcritudine ac veritate, a simplicitate, gravitate et sublimitate, ad rhetorum subtilem argutias et puerilem in dicendo ornatum, ad quaesitam quondam elegantiam et verborum luxuriam, robore nervisque destitutam, ad inanem doctrinae ostentationem affectationemque artis deflectebat. Poëtica oratio, vis et facultas a natura, ingenio rectoque iudicio, a quibus tota pendet, ad artem et praecepta, quae sine illis parum valent quaeque sensum verum ac pulcrum, acrem et acutum, alicet quidem et regere, non vero in illis, quibus a natura denegatus est, gignere et excitare possunt, iam exeunte saeculo Augusteo devertebat, et exinde magis vana eruditione atque Asiatico tumore vel iciunitate, ornatus verborum phrasiumque aucupio et variatione, servili imitatione aliorum et frigida sermonis ubertate, transitionum audacia et inversionum duritie, dialectico sententiarum acuminis rerumque obscuritate et amplificatione, comparisonum, figurarum troporumque multitudine et insolentia, verborum vel antiquorum obsoletorumque sectatione, vel vulgarium perplexa structura, declamatoria vanitate et prolixis sine succo ac sanguine disputationibus, quam naturae simplicitate ac venustate, genuino urbanitatis veritatisque colore, nullo fuco illito, ingenii ubertate atque elegantia quadam admirabili, inventionis pulcritudine ac novitate, imaginum veritate et proprietate sententiarum ac verborum, argumenti exquisito delectu

et scita tractatione, apta serie et collocatione rerum et orationis ad eas accommodatione continebatur. Haec corrupti sermonis indoles, haec oratorum poëtarumque oratio, consentanea erat genio illius aevi, quo homines in dies magis a natura recedebant, eorumque ingenia non amplius diligentis Graecorum lectione et accurata humanae naturae rerumque cognitione alebantur, sed grammaticorum rhetorumque, stolidorum plerumque inanis doctrinae ostentatorum, institutione praeposta et assidua declamandi recitandique consuetudine formabantur. (1)

His temporibus vixerunt Persius, qui annos vix duodetriginta natus obiit nono imperii Neronis anno, et Iuvenalis, qui octogenarius ab Hadriano in Aegyptum missus et paulo post mortuus est. Ille, Volaterris in Etruria nobili genere natus opibusque magnis innutritus, postea Romae disciplina usus est Palae-

(1) Digna sunt quae iuvenum causa adscribantur verba Petronii Sat. pr.
" Num alio genere furiarum declamatores inquietantur, qui clamant:— Haec vulnera pro libertate publica excepit, hunc oculum pro vobis impendi? — Haec ipsa tolerabilia essent, si ad eloquentiam ituris viam facerent: nunc et rerum tumore et sententiarum vanissimo strepitu hoc tantum proficiunt, ut, quum in forum venerint, putent se in alium terrarum orbem delatos. Et ideo ego adolescentulos existimo in scholis stultissimos fieri, quia nihil ex iis, quae in usu habemus, aut audiunt, aut vident: sed piratas cum catenis in litore stantes et tyrannos edicta scribentes, quibus imperent filiis, ut patrum suorum capita praecidant; sed responsa in pestilentia data, ut virginis tres aut plures immolentur; sed mellitos verborum globulos et omnia dicta factaque quasi papavere et sesamo sparsa. Qui inter haec nutritiuntur, non magis sapere possunt, quam bene olere, qui in culina habitant. Pace vestra liceat dixisse, primi omnium eloquentiam perdidit.

stis. Levibus enim atque inanibus sonis ludibria quedam excitando effecisti, ut corpus orationis enervaretur et caderet. Nondum iuvenes declamationibus conterebantur, quum Sophocles aut Euripides invenerunt verba, quibus deherent loqui. Nondum umbraticus doctor ingenia deleverat, quum Pindarus novemque Lyrici Homericis versibus canere timuerunt. Et ne poëtas quidem ad testimonium citem, certe neque Platonis, neque Demosthenem ad hoc genus exercitationis accessisse video. Grandis et, ut ita dicam, pudica oratio non est maculosa nec turgida, sed naturali pulchritudine exsurgit. Nuper ventosa isthaec et enormis loquacitas Athenas ex Asia commigravit animosque iuvenum ad magna surgentes veluti pestilenti quodam sidere afflavit, simulque corrupta eloquentiae regula stetit et obmutuit. Quis postea ad summam Thucydidis, quis Hyperidis ad famam processit? Ac ne carmen quidem sani coloris enituit; sed omnia quasi eodem cibo pasta non potuerunt usque ad senectutem canescere cet."

monis primum grammatici et Verginii Rifi rhetoris, ab anno autem aetatis decimo sexto Annaei Cornuti philosophi Stoici, cuius lateri adhaesit perpetuo. Fuit verecundiae virginalis (si Suetonio vel auctori vitae eius fides habenda) mentis generosae et ad severitatem pronioris, morum sautissimorum, uni aequus virtati et constans vitiorum hostis, sed felicior forte Zenonis et Chrysippi, quam Lucilii et Horatii imitator. Satirae eins non, ut Horatianae, mox in vulgus edebantur, sed singulae amicis tantum, quibus eadem erat mens et de quorum fide ipsi constabat, Cornuto, Basso, Plotio Macrino et aliis, inuotescebant et omnes eo demum mortuo divulgabantur, quam ob causam libere poterat scribere, quidquid indignatio dictaret. Iuvenalis nulli, ut Horatius, philosophorum sectae fuit addictus, nec inferior ingenio ac superior forsan exquisita rerum cognitione atque doctrina, sed affectator nonnumquam artis, quam diu diligenterque in rhetorum scholis exercuerat. Idem non funesta tantum rei publicae tempora vidit, sed felicia quoque, quibus ea ex diurno quasi morbo a Vespasiando primum ac Tito, et deinde a Nerva, Trajano et Adriano, remedii interdum vehementioribus recreata, omnibus fere partibus convaluit: unde satiras quoque, quas iuvenis scripserat et diu ne modico quidem auditorio committere ausus erat, tum in vulgus tuto edere, tum politius limare potuit.

Ex his, quae de temporibus, ingenii, studiis moribusque Horatii, Persii et Iuvenalis diximus, facile vel colligi vel explicari possunt virtutes et vitia eorum tam communia, quam cuivis propria, quae nunc eadem brevitate recensebimus.

Triumviris quidem illis consilium commune erat cum omnibus poëtis satiricis: et docere et delectare moresque hominum tamquam in picta tabula adumbrare, sed varia ratione, pro temporum ingeniorumque diversitate, conabantur. Nam Augusti aetate, rebus adhuc laetis et imperio legibusque vigentibus, ridere licebat; Neronis vero et Domitiani temporibus, quum omnia pessum irent; vitiaque in praecipiti iam starent et acribus aut violentis egerent remedii (v. Iuvenal. I, 45 seq. 63 seq. 73 seq. 147 seq. II, 25 seq. 121 seq. 162 seq. III, 150 seq.) risu parum proficiebatur, et probi sapientisque hominis mens angebatur dolore, qui diu alteque pressus ad indignationem et iram exardescerat. Praeterea Horatii ingenium elegantissimorum principumque virorum familiaritate subactum, ad hilaritatem propensius erat, quam ad gravitatem. Idem quoque censoriam forte

acerbitatem ipse reformidabat; et vario rerum usu intimaque naturae humanae cognitione imbutus didicerat, tum erroribus et animi vel levitate vel infirmitate plura, quam eius pravitate, gigni vitia, tum facilia remedia saepe salubriora esse et efficaciora vehementibus, tum satius esse, tempori servire et mores hominum humaniter patienterque ferre, quam nimis acrem eorum animadversorem iudicemque severum esse, et sic potius se stultis, quam hos aliis deridendos propinare (Cf. ei. Sat. I, 10, 7-15.) Quae quum ita essent, Horatius non tam vitia notat, quae publice adhuc coercebantur, quam stultitiam et errores humanos, qui poenis non tenentur. Neque id potissimum agit, ut hominibus huius aevi vel ruborem eliciat, vel vitae officiorumque pracepta subtiliter graviterve inculcat, quam ut eos scita, venusta ac iucunda ratione convincat, ipsos non tales esse, quales videri cupiant, neque iis, qui sapient, imponere posse vel fraudem facere. (1) Hinc etiam stultos fere et ineptos homines, velut aliud agens, ridet, malos vero pugione magis pungit aut stringit, quam alte vulnerat. Quin, ut maiorem sibi iustioremque alios carpendi libertatem vindicet, sibi ipse non parcit, nec melior, quam est, videri cupit. -- Persius errores

(1) "Vitia immania notare suum non erat, sed philosophiam illam, quam non doctorum formulis, sed multa rerum experientia sibi comparaverat et quae in omnibus vitae partibus plus utilitatis habet, quam omnium philosophorum scrinia, cum aliis voluit communicare, praceptaque sua in hominum animos cum eorum voluptate inducere: voluit docere, instruere, errores, quibus animi opprimerentur, evellere, opiniones hominum pravas et temere acceptas tollere, aut emendare, rationem, qua optime, secure, tranquille, honeste et cum voluptate vivere possis, ostendere, et haec omnia ita, ut nulla magistri severitate, nullo philosophi supercilioso, nulla docti cuiusdam ostentatione offendereris, sed ut amico ludenti, aut potius veritati ipsi, habitu cultuque simplici et amoeno, multa

cum urbanitate loquenti, operam dare tibi videreris. Ex hoc consilio et ratione, qua id persecutus sit, si eum iudicaveris, palmam sane omnibus, qui in hoc genere eum secuti sunt, praeripiet, non quidem Iuvenali, qui aliud et plane diversum consilium alia et diversa ratione persecutus est. Non magis verum illud videtur: Horatianam rationem, ridendo scilicet errores corrigendi, meliorem esse, quam qua Iuvenalis usus sit, ut in invidiam vitia adduceret indignationemque moveret, sed Horatium, quod sibi proposuerit, non tam bene adsecutum esse, quam Iuvenalem, qui feliori successu in suo genere usus sit; illum nempe raro risum movere potuisse, hunc semper indignationem excitasse." Ita iudicat Koenig de Sat. Rom. p. 62.

ad Stoicorum placita, vitiaque ad rigidae virtutis regulas exigit, et vel iuveniliter ac generose ardet, vel morose atram bilem effundit. — Iuvenalis sive graviter praecipit virtutem et severi monitoris partes agit, sive, ira et indignatione inflammatus, in ipsa plerumque vita invehitur, vel scutica caedens, vel tollens cachinnum. (1) Acrimoniam vero Archilochiam saepe temperat risu et gravitatem comitate condit. Virus quoque acerbitalis in primis potissimum satiris evomit; in iis, quae viri aetate prorectoris maturiorisque iugenii fetus videri possunt, irae aestus sere deferbuit et frigori cessit declamationis: in his etiam rarius singuli, et dente minus maledico acutoque carpuntur, ut in Horatii epistolis.

Persius praecepta ac tela tantum non omnia ex porticu petit et schola: Horatius et Iuvenalis ex philosophia vera et populari, quae ex multa rerum experientia atque interiore generis ingenioque humani cognitione hausta est, et ad praesentem vel animi sensum, vel rerum conditionem, vel indolem argumenti se et iudicia sua componit. Ille caeco vitae ac disciplinae Stoicorum amore captus non videt, quid in hac vel illa displicere possit: his philosophorum, praecipue Stoicorum Cynicorumque, mores, habitus, paradoxa, argutiae, arrogantia, dissimulatio aliaque vilia largam ridendi irascendique materiam praebent. Illius argumentatio est subtilis et acuta, nec alte in animum descendens, horum simplex, ad uniuscuiusque captum usumque accommodata, ab ipsa veritate suggesta, menti penitus infixa haerens et eam suaviter afficiens. Horatii praeterea philosophia est illa vitae, quae docet, potentiam, divitias, externum splendorem et vulgaria hominum studia contemnere ac deridere, nil admirari, h. e. valde vel metuere vel cupere, tranquillitatem mentis, otium et mediocritatem securam hominis, non in aula, sed in recessu libere ac sibi viventis, summorum bonorum loco putare, rebus suis, etiam exiguis, contentum esse, praesentibus laete frui, non

(1) »Quum inter eos homines vivaret, quorum animi vitiorum diu-nititate callum iam duxerant inge-niaque obtusa erant luxuria: urbani-tate et faciliis, quae Horatium no-bilitaverant, iocisque subtilibus et acutis vix poterat uti. Accedit, quod is, quem indignatio, ex sceleribus, improbitate et turpitudine orta, in-

stigat, nihil potest suspenso brachio notare, nihil facete illudere; in sum-mam invidiam contra adducit, quae vituperanda sunt, et risus lenis et iucundus, quo ab animi permotione liber usus fuisse, nunc in cachinnum abiit.» Koenig De satyra Rom. pag. 87.

sollicitum de futuris, vel externis obnoxium esse, neque extra, sed intra se veram querere felicitatem, fortunam a Deo petere et a se ipso sumere sapientiam animique aequitatem.

Horatius, ut lectores et suavius officeret et vehementius, multis satiris vel epistolarum vel dramatici carminis formam induit. Vtramque rationem sequuti sunt Persius et Juvenalis. Sed ut taceam, ab his unam tantum alteramque sententiam et argumenti partem, numquam vero illud totum in drama et actionem converti, Persii dialogus poeticae similior est figurae, quam, ut Horatianus, vividae rerum representationi, quae magna sententiarum varietate, gratia ac novitate, ingenioso personarum delectu et insigni earum cogitandi loquendique proprietate mirifice delectat. Juvenalis saepius docentis aut declamantis partes sustinet, quam alios colloquentes inducit: hucus tamen artis Horatianae defectum compensat vividis rerum imaginibus, sententiarum veritate et gravitate dictionisque proprie-
tate. -- Ab iisdem poëtis, sed a Persio et Juvenale sapientius, quam ab Horatio, induci solent adversarii, ne facto quidem nomine insigniti. Quae ars non est, quod nobis displiceat: nam pulchrior est imago et efficacior, quae personis animatur. Enimvero multa occurunt loca, in quibus non satis manifestus est dialogus et in dubio positum, utrum verba, quae leguntur, sint adversarii aliquid opponentis, an poëtae ironice loquentis. - Quod ad epistolas attinet, Horatianae maxime excellunt urbanitate, argumenti prae-
stantia et eximia arte, qua easdem saepe res varia ratione tractat, lectores diversis excursibus observationibusque vel delectat vel docet, utile dulci miscens, sensus suos sive tectius expromit sive liberius, et eos, ad quos scribit, laudat vel carpit, et hor-
tatur vel dehortatur. Idem Horatius satiras epistolisque notissi-
mis plerumque et clarissimis inscripsit viris, Persius et Juvenalis ignotis fere et obscuris. Illud plurimum facit ad fidem et aucto-
ritatem augendam; hoc vero temporum diversitati tribuendum est, neque poëtis vitio dandum. Multi praeterea homines, no-
minibus tantum noti, eorumque stultitia aut turpitudine a trium-
viris illis uno fere alteroque verbo, a Juvenale vero passim co-
piosius notantur. Hac ratione nonnumcū in vis satirica minuitur; illa tenebrae multis obducuntur locis, ad quorum sententiam penitus perspiciendam plurimum refert, bene nosse homines ac res, de quibus agitur. Obscuritas tamen haec, ex ignorantia multarum rerum, ad quas latenter alluditur, profecta, omnibus poëtis satiricis est communis, neque vitio iis vertenda, quippe

qui suis potissimum popularibus scribunt, quibus multa sunt notissima, quae nos ignoramus. (1) — Ceterum in Satiris et Epistolis Horatii non levis conspicitur et formae, et argumenti, et orationis, et ipsius denique metri disparilis, de qua Morgenstern V. C. in singulari libello a. 1803 edito docte disseruit, et Ill. Eichstadius in Epistola ad Astium, huius comment. de Platonis Phaedro (Jen. 1801.) adnexa p. 168 seq., praeclare ita disputat: « Quod ad *formam* attinet, epistola quam certae personae, aut verae, aut fictae, ab auctore scribatur; necesse est, omnem orationem componi conformarique non modo ad huius, qui scripsit, sed in primis ad illius, cui scripta est, animum, mores, tempora, externam conditionem; earumque rerum omnium tantum cerni in toto carmine vim, ut non magis argumenti, quam personarum ratio habeatur. Horum nihil quicquam in Satiris apparet: quae etiam si cuiusdam nomini inscribantur, tamen inscriptio non nisi pro dedicatione est, quae argumenti tractatione nihil afficiat. Sed quae certam et constantem habet formam Epistola, eadem in *argumento* varia reperitur et inconstantissima. Quippe huius copia et varietas nullis terminatur limitibus, nisi qui ab ipsa natura poeseos constituti sunt. Quaecumque enim materiem praebent vulgaribus epistolis, ea, nisi poetica expositionem prorsus respuant cultaque ornamenti nescere nequeant, Epistolarum poetarum scriptori patent. Hae reduci omnes commode possunt ad tres potissimum species; quarum una est Epistolarum didacticarum, altera elegiarum, tertia iocularium. Ad illam didacticarum speciem per-

(1) Iam e satiricis nostris, qui Romanos passim secuti sunt, quique, quum de rebus loquantur quotidiano usu tritis, faciliores intellectu nobis sint necesse est, coniectura possumus assequi, quam multa in Horatio non solum, verum etiam in reliquis occurant, quae, etsi animum nostrum in nullam partem nunc quidem moveant, in popularium mentes magna vi egerint, siquidem in ipsis verbis, quae adhibentur, in eorum flexu et collocatione aliqua vis latere possit, quae, quum rerum, ad quas tecte allusum sit, ignari fuerint, vel veterum grammaticorum sagacitatem,

Ivv. I.

nendum acumen recentiorum, interpretum, qui saepe tamen plus videbunt quam veteres, penitus praeterierit. Quid? quod in nonnullis locis plus sensu, non illo quidem satis explicato, percipere nobis videmur, quam verbis declarare possumus. Quibus tamen rebus indagandis, si in antiquis monumentis nihil sit, quo nitaris, non magnopere indulgendum censeo, ne in ineptiarum et somniorum campum, in omnes partes late patentem, phantasiae impetu deducaris, unde exitus haud est in facilis. Koenig de Sat. Rom. p. 95.

tinent morales seu ethicae, quales Horatius composit. Earum omnino est instruere homines et docere, praecipere virtutem ad eamque amplectendam et colendam excitare. His moralibus Epistolis (nam reliquae nihil ad h. l.) quamquam propinquae sunt Satirae, propinquiores apud Horatium, qui et urbanissime vitia carpsit, et in virtutum commendatione cum illorum levi vituperio socianda mirabile temperamentum adhibuit: tamen Satirarum omnis vis non docendo et monendo, verum ridendo et increpando expromitur, si quidem in eo versantur, ut vitiorum vel graviorum turpitudinem, vel leviorum ridiculam stultitiam notent, redarguant, castigent. Vnde duplex earum genus enascitur: unum hilarium ac festivarum, quas Venusini vatis elegantia lusit; alterum tristium et austèrarum, quibus Juvenalis Persiique ira se armavit. Denique quemadmodum materies horum carminum diversa est, ita et *orationis* color ratioque *metrorum*. In Epistolis enim gravitas elucet Philosophi, qualis decebat Horatium, et virum, et verae sapientiae studiosum: in Satiris levitas apparet Comici, qualis a poëta iuvene exspectabatur, juveniliter exultante poculisque et puellis adhuc idoneo. In illis metrorum adstrictior lex; in his numerorum solutissima negligentia. In Epistolis non Socratae solum philosophiae sparsa sunt semina, sed illa quoque Socratis, certe discipulorum eius, lepida quaedam cum urbanitate de rebus ad mores et officia spectantibus disputandi ratio adumbrata agnoscitur. Ad Satiras contra referri debent, quae vel de Comoediæ veteris dicacitate, ab Horatio expressa, vel de mimico morum imitandorum artificio, vel de felici Lucilianorum lusuum emendatione passim, sed promiscue disputavit Astius in libro supra laudato. » Eiusdem libri auctor bene docet cap. 3, vestigia Platonicae imitationis praecipue reperiri in Horatii Epist. ad Pisones (de Arte Poëtica), et in hac omnia eo redire, ut falsa, quae tunc percrebruerint, de poësi iudicia (ut de arte rhetorica in Platonis Phaedro), modo iocando, modo serio docendo refellantur, et perstringantur tum poëtae, sine ingenio et doctrina poësin attingentes, tum vani eorum laudatores; cetera vero his inserta non nisi episodia esse.

Praeter dramaticae compositionis artificium etiam aliud, idque non minus ingeniosum gratumque, Horatio paene proprium est in rerum inventione ac dispositione, etsi magis negligentia, quam ars esse videatur. Plerumque enim idonea occasione, a tempore aliquo, vel loco, vel personis, vel cura et cogitatione,

in qua versatur, suppeditata, et dissimulata ridendi castigandique voluntate, obliquis orationibus et velut longe aliud agens, errores ac vitia carpit, res varias et sponte subministratas persequitur, missilia inopinato spargit, imprudentes adoritur ex insidiis, subitos obliquosque dat ictus, amoena loca negligenter ac libero cursu pervagatur, saepe de via declinat, quam modo inierat, et vel certam finem consiliumque haud sequi videtur, vel ad metam, si qua ei est, longis ambagibus flexibusque diversis lente contendit, ita ut plurimae eius satirae imaginem exhibeant ambulationis, in qua quaelibet loca devia ὡς ἐν περόδῳ oculis perlustrantur et omnis via est recta. Persius et Iuvenalis nonnunquam quidem Horatium etiam hac in re imitati sunt, sed plerumque more philosophorum rhetorumque unam tantum thesin explicant, et recto itinere dirigunt cursum, quo contendunt, raro a via aberrantes: negligentia enim Horatiana, quae in iocoso dicendi genere mirifice nos delectat, a graviore ac sublimi oratione aliena est. Illius satirae sunt poëticæ pertractiones propositionis philosophicae, huius vero thematis rhetorici; doctae quidem et interdum ingeniosæ, quae tamen magis se commendant arte, qua singula pertractantur, quam poëtica inventione, qua prorsus carent illae, in quibus varia tantum unius hominum generis vitia recensentur, v. c. mulierum in sexta satira Iuvenalis.

In sententiarum nexu rerumque ordine et collocatione Horatius non modo negligentiam, eamque gratissimam, ostendit, sed summam quoque artem, quam tamen sedulo dissimulat. Tam naturali enim arctoque vinculo omnia constricta, tam mirifice alia ex aliis apta et nexa sunt, tanta facilitate oratio currit ac fluit, tam scite extrema cum primis et partes cum toto cohaerent, ut sine insigni totius ordinis perturbatione vix quidquam vel transponi possit vel omitti, utque dubius sis, utrum singula casu ac sponte sint oblata, vel nata repente et sine studio ac cura ceris mandata, an diligenter ante excussa et quaesita vel praeweditata. Persii contra oratio passim nos abrupto dicendi genere, audacibus et insolitis transitionibus inversionibusque duris offendit et saepe ad aliena delabitur. Iuvenalis singulas quidem partes magis declamatorio more ac ordine, accurate nonnumquam (v. c. in Sat. X.) prius designato, copulavit et alias aliis subiunxit, quam nexus artificiose inter se implicavit, sed easdem summa cum arte velut in tabula depinxit et exornavit.

Descriptiones, similitudines et exempla Horatii ad summam fere rei spectant et delibant potiora, primis tantum ac praecipuis, ut in ichnographia, lineis ductis. Eadem aptissima sunt, et non vulgares modo res ac notiones, sed subtiles quoque et philosophicas, egregie illustrant, oculis sensibusque subiiciunt et confirmant. Persius in iis saepe vel sectatur anxie minuta, vel aliena immiscet, et magis in partibus exornandis amplificandisque, quam summa rei declaranda, occupatus est. Iuvenalis errorum scelerumque imagines ardentissimis plerumque pinguissimisque coloribus adumbrat, et in his eximiam artem gravitatemque, in descriptionibus insignem rerum cognitionem, varietatem ingeniique aciem, in exemplorum delectu iudicium subtile, in eorum copia exquisitam doctrinam, sed in figuris exornandis nimiam interdum curam ostendit: ita ad vivum resecat omnia, etiam turpissima, et nihil praetermittit, quod vel ad vividum odium, vel ad cachinnum commovendum valere queat.

Horatii genus dicendi vulgare quidem et tenue (*Musa pedestris et sermones per humum repentes* vocantur Sat. II, 6, 17. et Epist. II, 1, 250.), sed tersum, naturale, elegans, purum, rebus ad vitae communis usum et consuetudinem pertinentibus aptissimum, fluens aequabiliter, prae se ferens felicissimam facilitatem, et inexplicabili quadam venustate, gratia et simplicitate conspicuum: Persii grande, tropis refertum, artificiosum, vehemens, minutum, aridum, concisum, durum nonnumquam et saepe obscurum: Iuvenalis doctum, acre, copiosum, pro rerum diversitate varium, et hinc modo facetum, modo grave, modo sublime, modo remissius, at numquam humile. (1) Horatii versus fluunt illaborati et sine arte ac studio

(1) Koenig l. l. p. 96. « In Persio, inquit, et Iuvenale, quo longius a vulgari consuetudine dicendi recessunt, eo magis verborum exquisita ratio et delectus in oculos incurrit. Et ille quidem irae et indignationi tantum tribuit, ut saepe, quum gravissima quaeque aucuparetur, ad tropos delatus sit, tam longe petitos, ut rationem eorum ipse animo magis placido vix probasset, adeoque huic rei indulxit, ut vel pudoris sui, quem

alias summa cum cura praestare studuit, modo vehementiam sensui suo ardenti consentaneam assequetur, rationem habuerit nullam. Non tam impotens sui Iuvenalis est, quamvis impetu feratur non minori, et sermonis ingenio raro vim infert, quamvis ipsis nominibus, quae rebus imponit, aut in summam invidiam eas rapit, aut subsannationi acerri Mae exponit. Ac, quod rerum cognitionem summam, doctrinam non

scripti videntur, Persii vero et Iuvenalis maiore cara expoliti, numerosiores et concinniores sunt.

Horatio propria est venusta urbanitas et faceta illusio, Persio gravitas Stoica, Iuvenali austertas et sarcasmus Archilochius. Persius, qui et natura et institutione totus ad severitatem factus erat, non ridet, sed vel conviciatur, vel inscitos frigidosque immiscet iocos, etsi se profitetur *cachinnonem petulanti splene* (Sat. I, 12.), et operam dedisse videtur, ut styli Luciliani nasum, vim et inconditam asperitatem Horatiana venustate et elegantia temperaret. Iuvenalis sales saepe non minus urbani sunt et faceti, quam Horatiani, et nonnumquam per totam orationem fusi ac sparsi (v. c. in Sat. IV. et dimidia Sat. XII.), plerumque vero vel amari et venenati, vel ad *cachinnum*, non risum, movendum apti, vel obscoeni. Lepidi eius ioci spectant praecipue ad vanitatem vel religionis vulgariumque de natura Deorum sententiarum, vel fabularum poëticarum, quarum deridendarum nullam praetermittit occasionem. Cf. Sat. I, 81 seq. II, 31. 130 seq. IV, 34 seq. VI, 59. IX, 63 seq. X, 246. 314. XII, 23. XIII, 34—52. 76 seq. 112 seq. XIV, 261.

vulgarem et studium in expoliendis suis satiris insumtum declarat, in ipsa verborum ubertate, quae maxima est, nullum sere otiosum deprehendes, nullum non propria et singulari vi praeditum, qua in illorum coacervatione vel plenior et significan-
tior rei notio exprimitur, vel fortior et efficacior designatur. Idem p. 88. Faciliori negotio artem Horatius, ut fecit, poterat dissimulare, quum rerum natura, in quibus versabatur, sermonem quotidianum non solum admitteret, verum etiam postularet. Altius insurgenti Iuvenali vitiorum immanitas id non permisit: cothurno erat ei, ut in tragediis, incedendum, sermoque gravior ab epicis mutuandus, quo plerumque etiam apie, raro ambitiose et putide usus est. Quin ipsa loquendi ratio sublimis et verborum pompa, in rebus abiectis et insigniter turpibus exhibita, miram vim habet et efficacem ad animum

lectoris vel ad odium invidiamque torquendum, vel ad eumdem ipsa rerum vehementer inter se discrepantium copulatione risu concutendum. Ad epicum sermonem pertinent locorum et temporum designationes, Sat. III, 25. 118. 299 seq. IV, 40. 60. V, 23 seq. VI, 83. X, 168. XIII, 40 seq. XIV, 240 seq. notiones rerum fortiter expressae, ut sceleris consciī III, 49. simulatoris II, 3. timiditatis XIV, 199. pubertatis XIV, 246. indignationis XIV, 325. sterilitatis V, 438. contemptus I, 131. tironis V, 453. calumniantis III, 422. camerae sub tegulis III, 204 seq. somniantium III, 238. properantis V, 49 seq. pecuniae VIII, 64. nobilitatis XIII, 244. caecitatis XIII, 249. res in maius elatae 1, 42. III, 308 seq. IX, 54 seq. Nonnumquam ex illa ipsa epica ratione ridiculum nascitur III, 7 seq. ubi ad pericula Vrbis poëtae recitantes adiunguntur. 5

Horatii et Iuvenalis satirae redolent et spirant illam ingenii ubertatem et fecunditatem, quae vel ipsa novi quid parit, et intentata ab aliis tentat, vel inventa aliorum sua facit, ingeniosus non minus ingeniose utens, rudia autem et iuncta polliens, ornans, perficiens. Persius utraque prorsus fere destitutus erat: permulta Horatio accepta refert, et, si Cornuti aliorumque Stoicorum scripta ad aetatem nostram pervenissent, plura haud dubie vestigia, ab eo pressa, deprehenderemus.

Quod ad sententias atlinet, Horatius facete, prudenter, callide et amice suadet; Persius argute philosophatur, rerum pondera saepe minutissimis sententiis frangens; Iuvenalis vel graviter dissuadet, vel virus acerbatis sue evomit, at nonnumquam inanem artis doctrinae ostentandae cupiditatem prodit et friget, nimis sectans orationis luxuriem (v. c. Sat. IX, 102 seq. X, 248 seq. XI, 137 seq. XIII, 23 seq. 34 seq. 40 seq. 62 seq. al.) et rhetorum argutias: quae tamen acuta dicta valde admirabatur Scaliger.

Sententiis salubribus, ad vitam bene, honeste, feliciter alque iucunde agendum et ad auorem virtutis vitiorumque odium dignendum pertinentibus, refertae sunt tum poëtarum illorum satirae, tum Horatii potissimum epistolae, maturioris ingenii fetus. Omnes istae tum veritate, tum praestantia et utilitate quam maxime se commendant. Horatius tamen eas naturali quadam simplicitate, Persius rigore, acumine et subtilitate, Iuvenalis gravitate orationis exprimere solet. Ceterum propter horum praecipue praceptorum multitudinem et praestantiam satiricorum poëtarum lectionem utilissimam esse, vix est quod moneam. Ea profecto a poëtis comprehensa versibus multo magis et tenebunt delectabuntque lectorum animos, et diutius in memoria haerebunt, quam si ea ex ethico libro, vel tenuiter vel subtiliter scripto, perceperint, aut morum praceptorum ea docentem et explicantem audiverint. Dici autem vix potest, quantopere illis, memoriae infixis et tempestive in eam revocatis, mens vel curis confecta confirmetur, vel ira aliisque affectibus turbata contineatur.

Ex his, quae supra de Horatii, Persii et Iuvenalis satiris carumque virtutibus disputavimus, facile intelligitur, plurimum utilitatis ex earum lectione percipi posse, eamque non modo ad ingenium multiplici doctrina variarumque rerum cognitione excolendum et mollius, suavius facetiusque reddendum, ad iudicium acuendum, ad sensum veri, pulcri, venusti et honesti

alendam, ad mentem admiratione ac voluptate perfandendam, ad mores tam Romanorum illius aevi, quam universe hominum penitus cognoscendos, ad venustam urbanitatem, naturalem simplicitatem, gravitatem aliasque et orationis et vitae artes discendas, ad diversam sermonis indolem percipiendam, sed etiam ad mores animosque fingendos, ad veram utilemque philosophiam vitae huiusque bene, suaviter, tranquille, secure transigendae artem imbibendam, et ad amorem virtutum odiumque vitiorum, argumentis exemplisque propositis, inspirandum et concipendum, maximam omnino vim habere. Satirae horum poëtarum et Horatii potissimum epistolae, pulcerrimis locis, sententiis, imaginibus et descriptionibus, praestantissimis philosophiae, morum ac vitae praeceptis, diversis facetiarum et sermonis generibus, multarum rerum, scitu non minus gratiarum quam utilium, copia variisque orationis et poëseos artibus in inveniendis, disponendis, connectendis et ornandis rebus, in sententiarum ac verborum delectu, abundant; et dignae omnino sunt, quae ab unoquoque, qui non modo sapere plus quam plebs, sed honeste etiam et iucunde vivere cupit, diligenter ac studiose per totam vitam legantur. Quidquid autem vitii vel aetas vel auctorum institutio iis adspersit, facile id poterit vitari non tantum a viris, quibus subactum est iudicium et pectus sapientia munitum, sed etiam a iuvenibus, modo non obtuso sint ingenio aut idonei praeceptoris ope et consiliis destituti. Levia quoque illa vilia poëtae satirici tot tantisque redemerunt virtutibus et tanto plura habent, quae utilia et praeclara, quam quae vituperanda vel ignoscenda saltem videri possint, ut plus et voluptatis et fructus ex illorum, quam ex aliorum scriptorum, tam veterum, quam recentiorum, lectione ad nos redundet. Quantopere itaque eos Romanis, illo aeo viventibus, et placuisse, et profuisse putabimus? Nam satirici poëtae, qui mores describunt saeculi sui suorumque popolarium et aequalium, horum quoque animos quam maxime percutiunt.

Quid vero? nonne nimium risus facetiarumque pretium est, si honestatis probitatisque impendio constant? Iam dudum enim audire mihi videor paulo rigidiores morum censores graviter obscena illa, tamquam ea, quae pudorem offendant et noceant morum castitati, damnantes, et Persium, qui ab iis, si quartam exceperis satiram, abstinuerit, Horatio propterea et Iuvenali anteferentes. Verum enim vero salva res est, iamque multi cau-

sam famamque horum poëtarum propugnatunt et in his nuper Cl. Koenig (de Sat. Rom. p. 96 seq.), cuius verba nunc mea facere, et aliorum observationibus infra in notis adiectis firmare liceat, ne horum scrinia compilasse videar. Haec autem sunt, quae ille disputavit:

« Ab instituto meo non videtur alienum, paucis ea attingere, quae multos graves viros nimiumque in iocis religiosos a Romanæ satiræ auctoribus legendis non tam solent deterrere, quam ad eos iuventuti commendandos segniores reddere; (1)

(1) Hos ita refutavit Fr. Gottl. Barth. in Praefat. ad Propert. p. VI seq.
v Serio credimus, etiam adolescentibus lectione librorum paulo licentius scriptorum (a quibus eos frustra retinere conamini, O boni! nituntur enim in vetitum) interdicendum non esse. Ac primo quidem fateor, mihi quodlibet antiquitatis fragmentum, quod e communis literarum naufragio servatum et ad nostra tempora transmissum fuit, gratissimum omnique veneratione dignissimum videri. Id si sit eiusmodi, ut in rebus turpibus, quantum quantum est, versetur neque praeterea quidquam efficiat aliud, quam pruritum libidinis ut excite adeoque iuvenum animis certissimam per se pestem afferat, manum non verterim, si quis eiusmodi librum iuvenibus eripiendum et quasi vi extorquendum clamet ac pertendat. Sed idem si liber in quibusdam modo locis bonis iuvenum moribus officere posse videatur, praeterea vero multa praeclara, graviter, ornata, venustaque dicta contineat, quae vel severissimi Catones legant, nae maxime et iniurii talis in libri foremus auctorem, et iuvenum rationibus pessime per nos consultum fuisse quilibet opinionis praecognitae vinculo non constrictus iudicaret. — Sed fac etiam iuvenes eiusmodi loca obsecra legere, haec non erit nostra culpa,

Neque enim aut ipsi illa scripsimus, aut commentariorum luce collustravimus. Poëta igitur ipse causam dicat suam et se partim religione sua, partim moribus saeculi, quo vivebat, defendat; nobis, qui eius interpretamur scripta, de eo quidem non adeo laborandum videtur. Neque tamen video, quid rerum cogitio turpium probo iuveni virtutisque verae amanti, detrimenti possit afferre, praesertim ab homine gentili, a veri Dei cultu alieno percipienda. Nam mala quidem nosse, nec tamen ea probare, usque adeo vitiosum aut reprehendendum non est, ut potius is demum nomen ac dignitatem hominis virtute praediti sustinere tuerique mihi posse videatur, qui cuncta mala atque illecebras eorum omnes cognorit, et nihil tamen secius recte facta honestatemque totis viribus animoque toto complectatur eiusque se pulchritudine delectet unice Virtutis verae custos rigidusque satelles. Eiusdem sententiae fuit Janus Gebhardus, antiquior Propertii editor. Praetextatis verbis, inquit, non imbuendas aures iuvenum esse dicunt et recte: sed an horum lepidissimorum poëtarum genius tantum flagitii, tantum corrupelae in lectorum animos admittat, nescio, et sane, Dei virtute dicam, non sensi. Utinam non obsecnoribus saepius domi dictis teperiorum animi

quae contra interdum sola Latinorum poëtarum studium delitacialis et molibus, quos philosophorum gravitas dignitasque oratorum numquam pellexisset, ad animum suum impurum pascendum excitaverunt, obscoena ex nostro sensu et turpia. — Ut omittam, ad iudicium, de poëta aliquo eiusque virtutibus ferendum, neque mores eius, neque argumenti, quod tractaverit, rationem pertinere, non semper animo videtur obversatum, pleraque, a quibus cultior aetas abhorreat, rudiori aut omnino remotiori neque dictu neque factu turpia fuisse; (1) quamque turpia proprie vocentur, quae honestati contraria fiant,

redurarentur, et, quod neque pictum neque fictum in poëmatis, audiretur, unde puerorum os, oculi, aures, foedissime inquinantur moresque, pessum dantur. — Omnium historico-rum alique oratorum monumenta tactu atque oculis iuventutis proscribenda sunt, si credunt, quando vitiorum turpitudines suis verbis excequuntur, talia in animos teneriores destillare ibidemque contagium allinere. Vbicunque dulce est, inquit Arbiter, ibi et acidum invenies. Idcirco provida boni natura sensum fugiendi noxia omnibus animantibus indidit; hominibus quoque discernendi rationem. Poëtis nostris inspersa sunt quaedam, quae pravis mentibus adhaerescant, generosos praeterlabantur. Confirmatus ad honesta animus verbum lasciviusculum facile transmittit. — Illa nunc ita toleranda sunt, ut bona consilio maiorum discernamus; ita habenda et tractanda, ut nosmet innocentia tuteamur.

(1) *Iani de moribus Horatii*, in edit. huius poëtae T. I, p. CIII. edit. pr.
■ Si cogitemus, inquit, quam dissoluta fuerit Horatianae aetatis licentia; quam prorsus honestus et a vitii criminis liber fuerit amor peregrinarum et libertinarum; quam parum, certe

ante legem Iuliam latam, ipse puerorum amor sceleris habuerit; denique, quam multae, et notiones et loquendi formae eo tempore dignitatem et honestatem habuerint, quas postea politior usus, ut fit, respuit, et inter illiberales retulit; haec si cogitemus, iam multum ex illo Horatii vituperio perire sentiamus. Loca et carmina Horatii, quae nos hodie offendunt, eo tempore non ita offendebant; licet, quod nos hodie in verbis castiores sumus ac delicatores, non sequatur, ut ideo et mores hodierni castiores sint. Accedit, quod dare possumus, Horatium, hominem hilarem et suavem, praesertim in illa saeculi sui indole, ab amore non immunem fuisse, eius philosophiam morum hac parte laxiorem fuisse, cum arsisse subinde libertina aliqua aut peregrina puella; neque tamen ideo desinet esse is vir magnus, bonus et honestus. Nam numquam amavit matronas aut ingenuas, numquam, quod praecclare Lessingius docuit, pueros amavit, et sic leges Romanas illasque naturae numquam violavit; potius graviter subinde in adulteria proprie dicta incestosque amores invehitur. Carmina etiam illius amatoria haud dubie saepe lusus poëtici, ad hilaritatem facti, saepe et e Graeco poëta expressa sunt, p.

obscoena vero, quae nauseam moveant, ad honestatis et decoris vim et significacionem, quam singulas aetas constitutam haberent, et ad politum sensuum iudicium humanitatisque cultum, quo vel destituti essent homines, vel excellerent, omnem de hac re disputationem esse referendam. Obscoenitatis enim et dedecoris vis et potestas hominibus, in agris silvisque errantibus, nulla fere fuit, ea tantum, quae palatum, oculos, nares male haberent, removebantur e conspectu. Congregatis vero hominibus et in societas collectis matrimonioque constituto, verecundia tandem nata est et pudor, quo ab eorum, quae remotis arbitris fierent, mentione vel abstinerent, vel vocabulis ea, a similitudine aliqua petitis, et circumlocutione quadam indicarent. Qua in re autem antiquior aetas fastidii tam delicatio non erat, id quod ex multis verbis et dictionibus apud Homerum notum est, quibus ad amorem, familiaritatem et consuetudinem utriusque sexus, nuptias et furtiva gaudia designanda usus est. Quae deinde verba a tragicis et lyricis, quasi auctoris praestantia obscoenitatem amisissent dignitatemque aliquam vetustate essent nacta, magnam partem sine sensus exquisitoris et politioris offensione adhibita in vulgari quoque sermonis consuetudine retinebantur. Sed relictis aliis ad ea veniamus, quae communia fuerunt Graecorum et Romanorum, unde multae res et dictiones, quas turpes et obscoenas nunc vocamus, in utrorumque factis et dictis, nisi honestae ac laudabiles essent, tamen sine reprehensione et fierent, et dicerentur. Primum ipsa mythorum et sacrorum ratio, antiquissimis temporibus orta et constituta, multis, ut nunc quidem, lascivis et obscenis, quae religionis auctoritas quasi sanxerat, mentes et aures castissimas adsuefecit. Deinde Graecis et Romanis vel senioribus quum vestimenta nullam fere corporis partem semper celarent et in exercitationibus gymniciis omnia saepe depoñerentur feminaeque ex gynaeceis in virorum consuetudinem et coetum raro venirent, ut pudori ipsarum fuisset consulendum; multa manserunt honesta et sine honore praefando dicenda, quae, vestimentorum immutata ratione et verecundia in sequiorem sexum, qui nunc non minimam vitae socialis partem constituit, ab ingenuis et liberaliter institutis non usurpantur. Porro, quod caput mihi videtur, quum mores civium disciplina publica, maiorum institutis et legibus maxime formarentur, iis autem legibus cives tantum tenerentur; multa, quae turpia fuissent in cives commissa, in peregrinos concessa

erant, de quibus igitur libere et aperte loqui nemo verebatur, praesertim in elegantiorum et delicatulorum circulis. Honestatis quidem, decoris et pudoris vi magis exulta, it, qui gravitati et dignitati studerent, a multis quidem dictis sibi temperarunt, quae multitudinis levitati et petulantiae semper probabantur, ut Periclis tempore Aristophanis ioci impuri Atheniensibus, quibus honestatis praecepta Socrates tradiderat quosque pulcri et decoris sensu Phidias imbuerat. Omnius autem inter liberales iocos lasciva quoque et ea habebantur, quorum mentio ingenue instituto nunc ruborem offunderet, quamquam a philosophorum disputationibus, historicorum gravitate et usu forensi aliena, poëtis tamen in primis concessa; eaque ex illis sublata velle, aut vitio illis dare, absurdissimi fastidii arbitror. Quod si igitur Ovidio, Catullo, Martiali reliquaque poëtis ea venia danda est ab omnibus, qui in legendis priscorum monumentis mente et cogitatione eorum temporum, quibus quisque scripserit, rationem praesentem sibi fingere sciant, ut lascive interdam ludant parumque pudice loquantur; quanto maiorem excusationem satirici habent, qui in rerum turpitudine exagittanda id, quod sibi proposuerunt, risu magis et ioco, quam austeritate et severitate consequi queant. Omnia, quae in Horatio obvia sunt, quaeque obscoena et turpia nunc vocamus, ea cogitemus a vitae elegantia lazierum Romanorum nequaquam tunc abhoruisse, neque ingenuis et liberalibus viris indigna fuisse existimata; nec ad sanctioris disciplinae praecepta, quae et literae sacrae et emendatior philosophia nobis inculcant, ea revocemus, quae liberius vivendi ratio Romanorum, pudoris legibus non tam adstricta, tulerat. (Quapropter et ii, qui liberius vivendi genus poëtis Romanorum exprobraverunt, inique egisse videntur, nec sapientius ii, qui, causa eorum suscepta, ex scriptis iudicium de moribus alicuius faciendum non esse, perhibuerunt. Quae enim ad honestatis rationem, tunc usu receptam et consuetudine, relata bono viro et liberali indigna non erant, eorum exproratio iniusta est et inepta defensio) Juvenalis rerum turpitudinem verborum obscoenitate adeo de industria persecui videtur, ut facile appareat, id egisse poëtam, ut ab illis deterrimis libidinum generibus lectores absterret, sceleratos et abominandos homines in invidiam adduceret gravissimamque infamiae notam iis inureret. Huic consilio quoque aptissimum fuit, si quid iudico, illud nauseae movere studium, quod in nonnullis locis elucere videtur, quam-

quam in literis et artibus elegantioribus huic studio aqua et igni interdictum a viris doctissimis video. Ceterum in scholis quidem explicatio istorum locorum, quae in editt. in usum Delphini e textu tam inepte resecata, quam stulte et imprudenter collecta et ad calcem adiuncta sunt (v. inf. Ind. Editt. ad a. 1684.), nisi cum gravitate institui possit, omittenda est: quamquam existimo, ea teneris iuvenum animis non tam pestifera esse, quam quorundam poëtarum nostrae aetatis deliciae et elegantiae, quibus res turpes et ab honestate remotissimae vel liberali et ingenua facie induantur, vel verborum et sententiarum venere et illecebris commendentur. Etenim ut maxime tecte et ambigue ea enunciando verecundiae et pudori consultum videtur, ita facillime animis castis iisque improvidis se iusinuant, libidines excitant, castitati altissima vulnera infligunt et corporis ingeniique vires frangunt et debilitant. »

INDEX CODICVM MSS.

QVI AD RECENSENDVM IVVENALEM ADHIBITI
ET VEL AB ALIS VEL A NOBIS COLLATI SVNT.

(*Memorabimus eos secundum ordinem numerorum, quibus in Var. Lect. designati sunt.*)

CODICES THEOD. PULMANNI.

2. *Noviomagensis.*
3. *Pulmanni.*
4. *Hadr. Junii.*
5. *Miggrodi.*

Hi a Pulmanno neque accuratius descripti sunt, neque diligenter collati. Vid. inf. ad edit. Pulmanni Antverp. 1565.

CODICES AB HENNINIO LAUDATI.

6. *Iac. Susii.*
7. *Amstelodamensis.*

Henninius, qui ipse neque membranis usus est, neque editiones antiquas, praeter priorem Stephani, contulit, ad calcem Prolegomen. notabiliores dedit lectiones horum codicuum, de quorum indole ne unum quidem verbum addit. Illius lectiones editioni Pulmanniana (a. 1565) subiectas, huius ab Almelovegio excerptas esse dicit. Pulmannus vero quatuor tantum codices, nobis modo laudatos, memoravit, neque Susianum memorare potuit: nam Iac. Susius, doctus Jesuita et Coadiutor spiritualis, anno demum 1588 Brugis natus est et a. 1639 mortuus Lovani.

CODICES P. PITHOEI.

8. *Antiquissimus Budensis.*
9. *Latiniacensis.*

De illo vid. inf. ad edit. Paris. 1585. Alterius codicis lectiones

subinde enotavit Pithoeus, sed nullam eius notitiam dedit. Aliorum quoque codicum nonnumquam mentionem fecit: *qui tamen utrum scripti fuerint, an editi, dicere non habeo.*

XVIII CODICES NVNC PRIMVM ET TANTVM NON OMNES A NOBIS COLLATI.

10. *Schwarzianus*, nunc *Altorfinus*, qui olim fuerat Chr. Gottl. Schwarzio, celeberrimo quondam (ab a. 1709. ad 1751). Prof. Altorfino, et nunc Altorsii in bibliotheca académica servatur. Lectionum eius specimina dedit Vlr. Seb. Beckius in *Obss. philol. in Satyras Iuvenalis duas priores* (Altorsii 1732. 4.), ubi pag. 3. monet, codicem esse quartae formae membranaceum haud malae notae, qui cum Schurzfleischiano mirifice consentiat et cui scholia quaedam tum in calce, tum sparsim in margine Satirae I. allita sint. Eundem optime scriptum et conservatum esse, docet auctor Vol. II. Biblioth. Schwarz. Altorf. 1769. et ad Saeculum XIII refert eum Mannert in *Miscellaneis*, diplomatici potissimum argumenti, German. scriptis editisque Norimb. 1795. Satiram VII ex illo venerabilis académiae Altorf. Senior Will in usum präelect. suarum typis exprimendam curavit a. 1760. Totum vero codicem una cum quinque editt. antt. (Ven. 1491. 1512. Briz. 1501. Lips. 1504. et Argent. 1527.) a principio ad finem exemplo editionis Bipontinae comparavit Cl. Nothnagel Norimbergensis A. L. M., isque omnem var. lectionum recensum mihi ultro obtulit; quae summa eius humanitas numquam ex animo meo effluet.

11. *Schurzfleischianus s. Vinariensis.*

Vid. quae infra in fine Indicis Edit. Iuven. dicemus.

12. *Erlangensis.*

Lectiones huius codicis excerptendas benignissime curavit *Harlesius*. De externa eius forma non certior factus sum. Quod si tamen omnis illius varietas diligenter notata est, videtur ex bono exemplo transcriptus esse.

13. *Vlmensis.*

Integralm huius codicis, plane singularis, recensionem debo humanitati *Veesenmeyer* Prof. Vlm. qui iam specimina quaedam lectionum eius var. ediderat a. 1793 in *Commentat. historicocritica de Codice MS. Iuvenalis Satiras complectente*, et indelem illius his verbis descripserat: «Adservatur, quem diximus, Codex in bibliotheca, quae ab Illustri Schermariorum gente

nomen habet, et conditur in editiori summi templi fornice. Continet praeter Iuvenalis satiras etiam Horatii epistolas, excepta illa ad Pisones scripta, et Prosperi Aquitanici Poëmatia. Scriptus in pergamena charta, et forma, quam octavam maiorem nominant, complicatus constat LXV foliis, quorum XXIII Iuvenalem exhibent. Quo anno sit exaratus, non adest certum indicium, sed ante medium Saec. XV. scriptum fuisse, et literarum ductus ostendit, et indicat possessoris nomen. Literae sunt minusculae Longobardicae, frequentibus, sed constanti ratione pictis vocum compendiis. Distinctionis notae nullae comparent praeter punctum, comma et interrogationis signum. — De interna Codicis ratione in universum praecipiendum videtur, eum esse non magis bonitate, quam singularitate, si ita dicere fas sit, memorabilem. Habet enim quamplurimas lacunas, minime ubique ex homoeoteleutis ortas, disiectio[n]es versuum, diductiones, adiectiones. Quae omnia unde sint orta, admodum est difficile dictu. Fluxisse codicis textum ex admodum lacero exemplari, vix persuademur; unde enim tot mutationes? Aliam autem esse textus recensionem ab ipso profectam Iuvenali, quis crebet perpendens et Sat. IV. brevitatem in nostro Msto octo tantum versibus constantis, et mutationum rationem, et veterum Scholiorum silentium? Alium igitur immisisse falcam in Iuvenalis messem, vix est, quod dubitemus.»

14—16. *Norimbergenses tres*,
quos, una cum edit. Lips. 1502, auctore Mannerto comparavit Seybold, doctiss. Conr. Gymn. Norimb. *Codex prius*, membranaceus idemque antiquissimus emendatissimusque, in splendida bibliotheca Ebneriana asservatur et mutilus est: desiderantur enim in eo Sat. VI, 269—303. VIII, 1—63. X, 9—70. XI, 152—208. Margini eius adscriptae sunt glossae, sed literis minutissimis et nonnumquam valde pallidis vel maculatis vel adeo rasis, quae eas lectu difficillimas reddunt. Reliqua, quae ad hunc Codicem spectant, monere occupavit Mannert in Miscellan. p. 78. «Ab initio situ vermisque corruptus et passim maculis foedatus est. Maiore literarum charactere, qui Saec XII adhiberi solebat, perspicue quidem, nec tamen eleganter exaratus. Vnciales literae iam more illius Saec. degenerant: pro ae plerumque e, raro simpl. e, et ē pro con substituitur; ü cum apicibus, i conanter fere sine punto legitur, distinctionum signa sunt vulgaria illius aevi!, ; et punctum; lineae usquequaque stylo ductae. In duabus foliis penultimis longe

alia eaque prior manus, qualis Saeculo XI propria est, deprehenditur; quam tamen conspicuam faciunt maiores inflections, crebra *ii*, simpl. *e* pro *ae*, quod interdum occurrit, unciales cet. In ultimo deinde folio prior redit manus: quod certissimo est argumento, una cum maiore scriptura, quae Saec. XII usitatissima erat, minorem quoque eamque rotundiorum superiorum temporum viguisse.» Multae eius lectiones sunt bona vel memorabiles et singulares, plures tamen sive vulgares sive vitiosae.

Codices Norimbergenses secundus et tertius (15. 16.) sunt chartacei et scholiis instructi inter lineas, sed recentes, e Saec. XV. (v. Mannert l. l.) neque ex optimo ducti exemplo: habent tamen lectiones nonnumquam notabiles et vix alibi obviag. Ille in 4to. et nitide in Italia, hic in Fol. et vitiosissime omnium scriptus est.

17—20. *Guelpherbytani* s. *Gudiani* quatuor, membranacei, quorum mihi usum perhumaniter concessit Langer, Ducali bibliothecae praefectus.

17. *Gudianus primus*, No. 156. notatus, quadrato volume mai., e bono et vetusto libro in fine Saec. XII vel initio XIII descriptus. In eo servatur vulgaris divisio in quinque libros, quae tamen bis tantum, in principio Sat. VI et X, notata et pro argumentis brevibus, quae reliquis Satiris praefixa sunt, substituta est. Eadem manus et textum poëtae scripsit et scholia, eaque breviora inter lineas, uberiora ad marginem, quae plerumque vulgaria sunt et parum utilia, vel scholasticorum acumen sapiunt. Qui tamen otio abundant, eos non plane ponebit, haec scholia excussisse.

18. *Gudianus secundus* (No. 119.), eiusdem formae, sed recentissimus quatuor illorum codicum, et mutilus. Desunt Sat. I—VI, 168. XII, 125—130. XIII, 1—10. 23—40. 53—108. 226—249. XIV, 1—54. 66—83. 268. XVI, 60.

19. *Gudianus tertius* (No. 304.), formae octavae, medio forte Saec. XIV scriptus.

20. *Gudianus quartus* (No. 53.), formae, quae *in folio* vocatur, sed recentioris quoque aetatis (scriptus a. 1384.), cum scholiis brevissimis, quae versibus interscripta sunt.

21. et 22. *Schonbornenses* s. *Gaybacenses* duo, membranacei, formae oblongae et quadratae, qui Gaybaci, in tractu Franconiae Steigerwaldensi, et quidem in bibliotheca Illustriss. Comitis de Schönborn servantur. Horum lectiones variantes acce-

ptas refero insigni benivolentiae Cl. Degen, viri humanissimi et doctissimi, qui specimen earum ipsorumque codicūm descriptionem iam dederat in prolusione scholast. quae inscripta est: Einladungsschrift zum gewöhnlichen Herbstexamen—Onolzhach 1785. 4to. unde excerpam, quae ad rem nostram spectant, quaeque p. 4. 5. et 10. 11. traduntur.

21. *Schonbornensis* s. *Gaybacensis primus*, praeclarus, qui memorabiles ac singulares passim suggerit lectiones, et Saec. XII scriptus est. Foliis LIV constat, et marginem spatiumque inter lineas multae occupant glossae. Membrana magis flava est quam alba, sed bene levigata. Literarum forma maiuscula et ovata magis quam rotunda.

22. *Schonbornensis* s. *Gaybacensis alter*, sine glossis, bene conservatus et satis perspicue medio forsitan vel exeunte Saec. XIII scriptus. Quatuor prioribus Satiris recentior manus brevia praemisit argumenta. Codex ipse non eamdem, quam superior, recensionem sequitur, multasque lectiones exhibet tum egregias, tum sibi proprias. In utroque innumera deprehenduntur vocum compendia et non modo crebrae emendationes secundae manus, sed aliquot etiam varr. Lect. notationes.

23. et 24. *Gothani duo*, membranacei, qui in biblioteca Ducali exstant et summa Virorum Cel. Geisleri et Doeringii humanitate usibus nostris oblati sunt. Criticus tamen eorum usus vel nullus vel exiguum est, quum indocte et recentiori aevo (alter exeunte forsitan Saec. XIV. alter principio Saec. XV.), neque ex optimo exemplari descripti sint. Ceterum alter Persum Iuvenali iunctum et glossas habet, tum inter lineas, tum margini adscriptas, sed parum utiles.

25. *Lipsiensis*, membranaceus et recentioris quoque aetatis, neque tamen nullius momenti, quem cum aliquot edit. autt. (Lips. 1497. et 1507. Ven. 1498. Argent. 1518. Heidelb. 1590.) e biblioth. academ. mihi benevole commodavit Ill. Beck, meo nomine rogatus ab amiciss. Kühnol. Eadem manus tum inter lineas, tum in utroque margine multas adscripsit glossas, e quibus tacite quasdam ab Ant. Mancinello transcriptas et pro suis venditatas animadvertis.

26. *Hamburgensis*, formae octavae, quae in ipsa bibliotheca senatoria cum edit. Henniniana perhumana compararunt Lichtenstein et Freudenthal, qui eum

Saec. XI. scriptum suspicantur. Sed neque studio librariorum, neque lectionem bonitate insignis est.

27. *Kulemkampianus*, membranaceus et eiusdem formae eleganterque scriptus, sed recentior, neque magui pretii, etsi lectiones interdum exhibit in aliis membranis nondum repertas. Consentit plerumque cum Lipsiensi, et ex eodem forsitan fonte fluxit. Fuit olim in prae-clara b. Kulenkampi bibliotheca; ex qua qui eum emerit ignoror. Paulo vero ante quam haec Goettingae vendebatur, illum benignissime ad me una cum multis edit. antt. misit Heyne, unicus paeceptor meus sautorque generosissimus.

CODEX ROB. STEPHANI.

28. *Codex vetustus Rob. Stephani*, cuius variae lectiones ad calcem edit. Stephani Lutet. 1544. 8. deprehenduntur, quae bona quidem plerumque sunt et ab optimis editoribus receptae. Sed Stephanus paucas tantum enotavit (v. c. in Sat. IX. X. et XII. non nisi unam, in Sat. III. et XIII. binas, in Sat. II. et VII. trinas), neque ipsum codicem accuratius descriptsit.

29. CODEX BASILENSIS,

e quo varietatem lectionis excerptam dedit Wetstenius in edit. Amstel. 1684. 8. ubi tamen ulterior eius descriptio frustra queritur.

ALII CODICES AB ALIIS MEMORATI.

Praeter hos, quos iam recensui, codices viri docti passim in commentariis scriptisque suis laudarunt alios, et varias ex iis lectiones, sed paucas tantum, protulerunt, quas ego, quanto fieri potuit, studio concessi.

30. *Codex Domitii Calderini*, qui eum in commentariis suis nonnumquam memorat et certissimae dicit fidei esse ac summae vetustatis.

31 a. *Codex Vallae* antiquissimus, de quo vid. inf. ad eius edit. Venet. 1486.

31 b. *Alii eiusdem Vallae codices*, qui in comment. eius nonnumquam laudantur, sed tam parum distincte, ut nescias, utrum scripti fuerint an editi.

32. *Codex Mancinelli unus et alter*, quorum is aliquoties mentionem facit in Comm.

33. *Codex vetusissimus Lubini*, et
 34. *alter eiusdem*,
 de quibus vid. inf. ad edit. Hanov. 1603.
 35. *Codex vetustus Canteri*,
 36. *C. alter eiusdem*,
 37. *C. vetustus Carrionis*, et
 38. *C. alter eiusdem*,
 e quibus quatuor Codd. Lipsius Heinsiosque passim lectionis varietatem enotarunt.
 39. *Codex antiquissimus Casp. Barthii*, et
 40. *alter eiusdem*,
 quorum in *Adversariis eius subinde mentio fit.*
 41 et 42. *Codices antiquissimi Plathneri*,
 qui passim laudantur in eius Lectionibus Iuvenalibus, de quibus v. inf. Ind. Editt. extr. Suspicio tamen, hos esse Gothanos, de quibus v. sup. ad n. 23 et 24.
 43. *Codex Divaci antiquus*,
 unde aliquot lectiones protulit Lipsios in Operibus suis.
 44. *Codex antiquissimus*, et
 44 b. *alter Vossii*,
 qui ab eo in Comment. ad Catullum et al. interdum excitantur.
 83. *Codex Leidensis*, et
 84. *C. Perizonii*,
 e quibus aliquot lectiones attulere Nic. Heinsius et Io. Schrader, ille in Comment. in Ovid., hic in Emendationum Libro et in Obes. criticis, quas exemplo Iuvenalis Henniniano adleverat, unde exscriptas ad me misit doctiss. et humaniss. Herbellius, qui de Silio quoque meo bene meritus est.
 85. *Fragmentum Erlangense*
 vetustum, quod Sat. VI, 66—197. 264—661. continet et mecum ab Harlesio est communicatum, qui etiam benevole adiunxit edit. Marshall. Lond. 1723. cuius margini adscriptas sunt variae lectiones codicis MS. qui designatur litera E. quem tamen Ebnerianum vel Norimbergensem I. esse mox animadverti. Fragmentum plerumque consentit cum cod. Norimberg. tertio, sed non paucas quoque lectiones tum alias, tum sibi proprias exhibet et nonnumquam non spernendas.

Accedit nunc

KLENCHVS CODICVM MSS. XXXV

qui olim existiterunt in Bibliotheca Imperiali Parisiensi et collati

sunt a cl. Nic. Lud. Achaintre, qui indolem eorum his verbis indicavit:

I. E CATALOGO IMPRESSO CODD. MSS.

1. *Codex Puteanus* (catalogi no. 7900. A.)

Codex membranaceus, formae quam vocamus *in folio*, exeunte nono saeculo, ut nobis visum est, exaratus, constans 155 foliis. Praeter Iuvenalis satiras, in quinque libros dispertitas, continet Terentii comoedias, Horatii lyricalia carmina et epistolas, Lucanum et Martianum Capellam cum scholiis, et quidem copiosissimis, sed parum utilibus. Huius codicis scriptura non recta quidem, nec pulchra, sed levis et lectu facillima, etsi quibusdam in locis minutissima, pallida atque vetustate prope deleta. Inter ceteros memorandus idem est propter antiquitatem, et propter varietatem lectionum, quarum notabiores aliquot in praesentis editionis curriculo notavimus: non tamen mendis experti, sed a manu recentiori emendatus est. At quisquis ille fuerit intempestivus castigator, melius certe codicis auctoritati consulisset, si eum integrum reliquisset. In quibusdam libri locis reperiuntur maiores literae et figurae calamo delineatae, sed rudes ac deformes et plane saeculo, quo ille scriptus fuit, convenientes. Eo autem codice plurimum usi fuimus, quippe qui ex eodem atque vetus schol. Pithoei exemplari ductus, pervertitus item, nobis in hac editione recensenda maximi esse momenti visus est.

2. *Mazarineus I.* (no. 3110.)

Cod. membr. in fol. X saeculo exaratus, constans 84 foliis. Continet opus de Regimine Principum, primas quinque Persii satiras, Priscianum de Grammatica et alia opuscula poetica; denique XIV satiras Iuvenalis, cum notis inter lineas scriptis. Eleganter quidem scriptus est ille codex; sed ubique mendis scatet, nec ullam fere memorandam lectionem praebet.

3. *Colbertinus I.* (no. 7906.)

Cod. membr. in fol. X saec. exaratus, et quidem a manu diversa. Optimae tamen est notae, etsi mutilus. In eo leguntur Iuvenalis satira IV a v. 10. satirae V. VI. VII. et octavae tantum 24 priani versus. In eodem volumine existant integer Terentius, sed XIII saeculi, Aeneidos lib. IV. et V. saec. IX. Daretis Phrygii eiusd. saec. historia, Gregorii Turonensis Gesta Dei per Francos eiusd. saec. et carmen religiosum, cui titulus: *Disputatio mundi et religionis XIV. saec.*

4. *Thuaneus I.* (n. 8071.)

Cod. membr. in fol. X. saec. exaratus, constans 61 foliis. Scripta eius perspicua satis est, nec inelegans, et literarum forma duobus praecedentibus plane similis. Ceterum non adeo bonae notae codex iste est; quippe in eo multa reperiuntur menda: praeterea desiderantur tres satirae Iuvenalis priores, aliae ita ordinantur: 4. 5. 13. 14. 15. 16. 10. 11. 12. 8. 9. (cuius pars media deest a v. 38.) 7. 6. His adde Martialis libros tres tantum, aliquot Catulli epigrammata, Pervigilium Veneris et alia quaedam opuscula poëtica minimi pretii. Primo folio, quod dicimus *scuille de garde*, ultima linea, eadem manu, sed maiuscule charactere, haec scripta sunt:

Juvenalis ex orthographia Bedae presbyteri.

5. *Cod. Fauchetii.* (n. 8070.)

Membranaceus in fol. XI saec. exaratus, constans 141 foliis, eleganti simul et docta manu scriptus, charactere quidem minutissimo, sed nitido et lectu facilis, qui quidem e bono exemplari ductus videtur. Exhibit Iuvenalis satiras cum commentario non integro (quinque tantum priores satiras complectitur) cumque scholiis ad marginem et inter lineas scriptis; praeterea Persii satiras VI. sed X saec. exaratas. Hunc codicem saepe saepius volvimus, veluti doctorum attentione dignissimum. Ita inscribitur: *Claudii Fauchetii regii consiliarii curiae monetarum praesidis.*

6. *Codex Pithoei.* (n. 8072.)

Membran. in fol. XI saec. exaratus, constans 113 foliis, nitide et accurate scriptus, atque propter emendationem inter optimos recensendus; quem non attente minus quam praecedentem perscrutati sumus. In eo reperiuntur XIII priores satirae Iuvenalis absque scholiis, Horatii Lyricorum libri III, Persii satirae sex, in parvo codice separato 12 foliis constante; denique eiusdem Iuvenalis satirae I. II. III. V. VI. repetuntur cum fragmentis aliorum recentiori manu scriptae ac mendis referatae. Primo autem folio legitur hoc nomen, *P. Pithoeus*, manu ipsius possessoris scriptum. Idem codex exinde transiit in bibliothecam Iac. Aug. Thuani, postea Colberti, demum post mortem huius inter Regios fuit relatus.

7. *Colbertinus II.* (n. 8285.)

Cod. membran. in 4to. min. constans 60 foliis, XII saec. exaratus charactere Gothicu, neque eleganti, neque nitido, quin etiam ita pallido, ut vix legi queat: aliamen non infimae notae videatur ille codex, sed e bono ductus exemplo.

Ixxvi INDEX CODICVM MSS.

8. *Codex Memmii.* (n. 8287.)

Membran. in 4to. constans 48 foliis, XIII saec. exaratus, mendorosus aequa ac ineleganter scriptus, cum scholiis ad marginem et inter lineas scriptis.

9. *Codex Silvestri de Florentia.* (n. 8292.)

Membr. in 4to. constans 74 foliis, XIII exeunte saec. vel XIV ineunte exaratus, eleganter quidem, sed non adeo diligenter nec accurate: memorabiles tamen reperiuntur lectiones, quibus interdum usi sumus. Continet XVI Iuvenalis satiras cum scholiis ad marginem et inter lineas scriptis.

10. *Codex Senatorius.* (n. 8073.)

Membran. in folio parvo, constans 118 foliis, XIV saec. exaratus, maioribus literis auro pictis, charactere Gothic elegantissime et membrana nitidissima scriptus. Cum puritatem, tum exactam convenientiam in eo scribendo affectavit librarius, adeo ut liber iste editiones primas impressas superet, sed et rectitudine scripturae pulcherrimus. Nec minor cura in contextu emendando fuit adhibita. Praeter commentarium partim initio libri, partim in fine adscriptum, textui poëtae subiuncta est paraphrasis, quae tamen ut commentarius glossam redolet. Ille autem codex inter optimos et utilissimos nobis visus est recensendus. Haec ad calcem leguntur.

Iste liber, qui senatorius vocatur, fuit scriptus per me nicolaum olim de pusio, anno domini millo', ccc^o, viij^o, indictiae V. tempore domini clementis papae V, anno eius ex. mensis aprilis die XIX, et fuit compilatus quoad lecturam per nobilem et illustrem viram dominum gentilem de filiis ursi, tempore sui senatus sexti.

11. *Thuaneus II.* (n. 7984.)

Cod. membr. in fol. const. 212 foliis, exeunte XIV saec. exaratus, eleganter scriptus, cum initialibus literis auro et coloribus depictis, bene conservatus satisque emendatus. Habet integros Horatium, Persium et Iuvenalem. Primo folio inscribitur *Iac. Aug. Thuani et Colberti*, ad quem postea devenit.

12. *Thuaneus III.* (n. 8290.)

Cod. membran. in 4to. constans 109 foliis, XV saec. exaratus, eleganti quidem, sed indocta manu, cum initialibus literis depictis. Habet Iuvenalem et Persium sine scholiis et inscribitur: *Iac. Aug. Thuani et Colberti*. Ceterum mendorosissimus est ille codex.

13. *Mazarineus II.* (n. 8281.)

Cod. membr. in 4to. min. constans 104 foliis, XV saec. exaratus, nitidus satis, bene scriptus et perfecte emendatus. Continet Statii Achilleid. et XVI satiras Iuvenalis absque scholiis. In prima fronte inscribitur Fedorici Ceruti Veron. Is fuit Cerutus Veronensis, qui Iuvenalem illustravit paraphrasi.

14. *Colbertinus III.* (n. 8293.)

Cod. membr. in 4to. min. constans 88 foliis, XV saec. exaratus, satis perspicuus, quod ad scripturam spectat; sed mendo-
sus admodum et infimae notae. Iuvenalem exhibet et Persium
sine notis.

15. *Codex Salmasii.* (n. 8469.)

Membranaceus in 8vo. constans 87 foliis, XV saec. exaratus,
nitide quidem et eleganter, sed parum docte, nec sine mendis.
Humor praeterea et incuria hunc codicem paene dilaceravit et
usum eius difficultem reddidit. Salmasius, cuius erat, sua manu
ad marginem plurimos emendavit locos Sat. I—VI.

16. *Codex Iardineus.* (n. 8289.)

Chartaceus in 4to. constans 70 foliis, Florentiae a. 1483. a Iar-
dino satis nitide scriptus; ceterum primis coaevus videtur edi-
tionibus, ideoque non magni pretii.

17. *Mazarineus III.* (n. 8076.)

Codex chartaceus in fol. constans 109 foliis, XV saec. exaratus,
parum eleganter scriptus et lectu admodum difficilis, tum pro-
pter pravam scripturam, tum propter vocum compendia innau-
mera. Nihilominus egregie emendatus et ex optimo ductus exem-
pli videtur. Glossas habet copiosissimas, sed parum utiles, scri-
ptas ad marginem et inter lineas.

18. *Codex absque possessoris nota I.* (n. 8470.)

Membranaceus in 8vo. constans 77 foliis, XV saec. exaratus,
satis nitide scriptus et bonae notae, quippe qui videtur e bono
ductus exemplo, sed adeo mutilus atque humore detritus, ut eos
usus fere nullus sit. Primae IV Iuvenalis satirae desiderantur,
quinta iincipit ad versum 64. et liber explicit ad v. 13. decimae
sextae satirae. XV et XVI nullo modo legi queunt. In reliquis
inter se conglutinantur paginae, quas si detrahere tentes, tecum
scripturam tollas: quapropter, ne peius malum eveniat, cum
intactum paene reliquimus.

19. *Codex absque possessoris nota II.* (n. 8077.)

Membranaceus in fol. parvo, constans 84 foliis, XV saec. exa-
ratus, satis bene scriptus, nec admodum mordosus.

20. *Codex absque possessoris nota III.* (n. 8291.)

Partim in membranis, partim in chartis (huius enim duo folia prima et totidem extrema cuiusque manipuli sunt membranacea, reliqua chartacea) in 4to. saec. XV exaratus, constans 91 foliis, satis bene scriptus et emendatus. Exhibit Iuvenalem et Persium sine scholiis.

21. *Codex absque possessoriis nota IV.* (n. 8288.)
Chartaceus in fol. XV saec. exaratus, constans 87 foliis, nitide scriptus, cum notis ad marginem et inter lineas scriptis. Idem videtur, quod spectat ad textum, e primis ductus editionibus. Adscribitur annus M. CCCC. LXXI. Ceterum parvi momenti est iste codex.

II. E BIBLIOTHECA VATICANA.

22. *Codex Alexandrinus, antea Suecorum reginae.* (n. 2029.)
Membranaceus in fol. constans 61 foliis, X saec. exaratus (in catal. codd. Vatic. fert notam saec. IX.) Excellentissimus codex, nitidissime et accurate scriptus et ex optimo ductus exemplo. Eo frequenter in hoc opere recensendo usi sumus, ita ut nostra editio lectiones eius fere integras referat. Iuvenalem solum exhibet cum scholiis ad marginem et inter lineas scriptis.

III. CODICES ALII EX ITALIA ALLATI.

23. *Codex n. 111—451.*
Membranaceus in 4to. constans 128 foliis, a. 1451. exaratus, charactere Gothicō diligenter et accurate scriptus, sat bene conservatus, nec non emendatus. Exhibit Persium cum commentariis Cornuto attributis et Iuvenalem cum scholiis ad marginem et inter lineas scriptis.

24. *Codex n. 112—453.*
Membranaceus in fol. parvo, oblongo; constans 72 foliis, XV saec. exaratus, nitide et eleganter scriptus, diligenter conservatus et accurate emendatus. Iuvenalem habet et Persium sine scholiis. Scripturam antiquam Romanorum servat, scil. *quom pro cum, quoi pro cui, quoius pro cuius, optimus pro optimus* et alia id genus. In primo folio exstat vita Iuvenalis, quae fere eadem est ac vita in commentario Omniboni relata.

25. *Codex n. 113—454.*
Membranaceus in 4to. constans 82 foliis, XV saec. exaratus charactere Gothicō, satjs nitide scriptus, sed mendosissimus. Exhibit Iuvenalem integrum et Horatii Artem Poëticam cum scholiis, sed rarissimis.

26. *Codex n. 455.*

Membranaceus in fol. oblongo, constans 77 foliis, XV saec. exaratus, nitide et accurate scriptus, nec non emendatus. Iuvenalem habet et Persium absque scholiis et ulla possessoris nota et indicatione anni.

IV. E BIBLIOTHECA MONASTERII SANCTI SALVATORIS BONONIAE.

27. *Codex n. 111--40.*

Membranaceus in 4to. constans 88 foliis, a. 1477. nitidissime scriptus et accurate habitus, sed mendozissimus.

28. *Codex n. 112--40.*

Membranaceus in 4to. constans 69 foliis, XV saec. exaratus, nitide et accurate scriptus, sed satis bonae notae. Praeter Iuvenalem continet Persium in uno codice chartaceo constante 12 foliis, XIV saec. exaratum.

29. *Codex n. 113--40.*

Membranaceus in 4to. oblongo, constans 60 foliis, XV saec. exaratus eleganter charactere Gothicō; ceterum parum lectu facilis propter innumera vocum compendia. E bono tamen ductus videtur exemplo. Habet Iuvenalem et Persium integros.

30. *Codex n. 114--40.*

Chartaceus in 4to. parvo, constans 236 foliis, XV saec. leviter nec non eleganter exaratus, cuius scriptura satis refert eam, quam oīcē vocamus *Anglaise*. Continet Omniboni commentarium in Iuvenalem. Hic est *Omnibonus Leonicensis* sive potius P. Fr. Omolloi aut Molloy (*Ognibuono*, *Leonicenus*, b. e. *Leonicae*, opp. Vicent., hod. Lunigo, natus, Grammaticus Saec. XVI. mortuus a. 1524.) Hiberus Medensis, ordinis min. strict. observ. in collegio S. Isidori de urbe S. Th. prof. primarius, lector iubilatus et provinciae Hiberniae in curia Rem. agens generalis (Scripsit praeter alia commentarios in Iuvenalem, Sallustium, Lucanum, Valerium Maximum, Quintilia- num et aliquot Ciceronis libros: quae scripta nondum edita sunt. Notae eius in Iuvenalem pleraque pro tempore satis bonae sunt, simplices atque auditu faciles, et iis aliquando usi sumus).

V. E BIBLIOTHECA SANCTI GERMANI A PRATIS.

31. *Codex oīm Coislinianus n. 1166.*

Membranaceus in 8vo. constans 56 foliis, XII saec. exaratus, charactere minutissimo et parum nitido scriptus, nec adeo ac-

curate emendatus et parvi pretii. Juvenalem habet cum scholiis ad marginem et inter lineas scriptis.

VI. E BELGIO.

32. *Codex n. 263.*

Membranaceus in fol. constans 76 foliis, X saec. exaratus, nitide et eleganter scriptus et accurate e bono exemplari ductus; nullas tamen varias lectiones memorabiles exhibit. Juvenalis XIII satiras priores offert cum parte magna XIV. usque ad v. 196. Scholia praeterea habet ad marginem et inter lineas.

VII. E BIBLIOTHECA SORBONAE.

33. *Codex I. n. 1589.*

Membranaceus in 4to. constans 102 foliis, XV saec. exaratus, elegantissime in Italia scriptus, cum initialibus literis auro et coloribus variis optime depictis, satis bene emendatus. Quaedam habet scholia ad quatuor priores satiras. Is praeterea non contempnendae notae videtur.

34. *Codex n. 1590.*

Chartaceus in 4to. constans 63 foliis, XIV saec. exaratus, satis perspicue et eleganter. Ceterum parvi pretii est iste codex.

35. *Codex n. 1767.*

Chartaceus in 4to. saec. XIV exaratus, habet Juvenalem et Persium cum commentario copiosissimo Guarini seu Garini, qui abbas fuit Victorinus apud Parisios et decessit a. 1194.

Hic est elenches MSS. Paris. ab Achaintre collatorum.

Aliis codicibus mss. usi sunt Salmasius, Scaliger, Nic. Hein-sius, Muretus, Schegkius, Mercer, Brodaeus, Flavius, Pontanus, Rittershusius, Claverius, Scioppius et alii: quamque hi in scriptis suis enotarunt ex illis varietatem lectionis, nos quoque passim laudavimus.

Aliorum codicum, qui nondum comparati sunt cum vulgata scriptura, ingens numerus in bibliothecis, non modo publicis (inpr. Italicis, Gallicis et Anglicis), sed etiam privatis latet: v. c. in Biblioth. Gersdorsia unus (v. Ephemerid. liter. Lips. 1710.), in Rhedigeriana duo (v. Fülleborn. vera German. Persii p. V.), Senkenbergiana unus, Thom. los. Farsetti unus (v. le Bret Magazin zum Gebrauch der Staaten-und Kirchen-Geschichte, T. IV. n. 1. Francof. 1774.), Comburgensi prope Halam Sueorum duo (v. Intelligenzblatt der Ien. Allg. Lit.

Zeit. 1796. N. 153.). Permulti alii memorantur in bibliothecarum catalogis commentariisque virorum doctorum, praecipue in Montfauconii Biblioth. MSS. nec non sex Vratislav. et totidem Hafnienses in Heinrichii commentat. I. in Iuvenalis Sat. Kil. 1806. Praeterea variantes viginti codicum lectiones a doctiss. Schwabio Conr. Gymn. Vinar., a quo consilium edendi Iuvenalis abiectum est, accepit S. V. Gurlitt, Dr. Theol. Prof. et Director Gymn. Hamburg., qui in literis ad me datis earum propediem in proluss. scholast. divulgandarum spea fecit. Codices illi sunt: duo Zwicciavenses (quorum alter olim fuit Theod. Pulmanni), Noviomagensis, Miggrodi, Schurzleischianus s. Vinariensis, duo Hamburgenses, Chemnicensis, quinque Leidenses (Lugdunensis, Perizon., Philipp. et duo Vossiani, in Catal. Bibl. Leid. p. 325 b. 494 a. 374 a. 373 a. 378 a.), Rottendorfi s. Withofii, Laubnensis (qui quondam fuit Christio Prof. Lips., tum Illustriss. de Zech et deinde Lauhno, consiliario aulico Tenstadiensi in pago Thuringico), duo Gothani et tres Argentoratenses. Octo priores a Gottl. Cortio et quinque Leidenses a Io. Schradero diligenter olim excussi sunt, quidam vero iam a nobis vel aliis collati, et Argentoratenses non nisi in duabus Satiris prioribus comparati.

Ex tot membranis nondum inspectis novam eamque ingenitem variarum lectionum vel potius vitiorum errorumque molem congeri posse, non est quod dubitemus. Nec tamen crediderim, multum inde ad poëtam nostrum fructus redditum esse. Nam codices Iuvenalis longe maximam partem sunt recentiores neque digni, quibus comparandis quidquam temporis et operae impendas: et ex XXXV MSS. Paris. ab Achaintre collatis, inter quos tamen sunt illi optimae notae Puteanus, Colbertini, Alexandrinus, Fauchetianus, Pithecanus et Senatorius, duae tantum aut tres lectiones enotatae sunt, in aliis a me non repertae.

INDEX

EDITIONVM IVVENALIS.

(*Editiones, quibus unum asteriscum curavi praefigendum, a me ipso, et quibus duplēm praeposui, a viris doctis, vel sponte vel rogatu meo, non in dubiis locis, sed a principio ad finem cum Henniniana vel Bipontina collatae sunt. Alias deinde adiunxit Achaintre, quas triplici asterisco notavi. Multarum vero editionum non nisi titulos memoravi, desumptos vel ex catalogis bibliothecarum, vel ex Fabriciī Bibl. Lat. et ex ind. edit. Henniniano, Bipontinorum et Ach. qui ne eos quidem accurate laudarunt et parum curarunt, quale pretium cuivis editioni sit statuendum.*)

SAEC. XV. 1470—1500.

* *Editio Iuvenalis et Persii princeps videtur esse ea, quae in Fol. sine nota loci, anni et typographi in lucem prodiit, quamque Romae circa annum 1470. typis excusam esse probabili iudicio suspicabantur Maittarius in Annal. typograph. Tom. I. p. 296. et Hamberger in zuverläss. Nachr. von alt. Schriftst. T. II. p. 270. Eadem, ni fallor, memoratur in Catal. Bibl. Hulsianae. Praeter nos eam, nec tamen satis accurate, contulit Maittarius in ed. Lond. 1716. 12mo. Cf. Var. Lect. n. 45. Exemplari, quo nos usi sumus, praefixus est titulus: Iunii Iuvenalis Aquinatis liber primus. Nulla vero aliorum deinde librorum est ne numeri quidem satirarum, qui tamen in Persio indicatur, mentio fit, sed satirae parvo tantum spatio disiunguntur. Haec et alia infantiam produnt artis typographicae: etsi charta satis pulchra et literae sunt luculentae. Ex interna autem indole huius editionis probabile fit, eam non a viro docto curatam, sed a typographo e libro MS to eoque bona, quamvis non optimae, notac cum omnibus librariorum peccatis ductam esse, adeoque Codicis scripti auctoritatem obtinere.*

*** *D. Iunii Iuvenalis et Auli Persii Flacci Satirae, absque nota anni, impressoris et loci* Ato. (1470)

• Editio vetus, eodem charactere signata, quo liber, cui titulus est *Decor Puellarum* per Nic. Ianssonium.

(Catalogue de la Valliere, T. II. p. 102.)

Eodem forte anno typis expressa est alia Editio Romana, quae vulgo habetur omnium princeps et inscripta est:

Iuvenalis Satyrae et Persii Volaterrani. — Romae apud Vdalricum. Gallum fol. (1470)

De ea vid. Hamberger l. l. et Maittaire Ann. typogr. T. I. p. 297. qui tamen externam tantum libri speciem ac ne satis accurate describunt, nec de critico eius usu soliti fuere. Quomodo itaque haec editio a superiore differat et quodnam ei statuendum sit pretium, dicere non habeo, quum nondum a quoquam cum illa vel vulgatis edit. comparata sit, quod factum vellem.

Veneta I. (In Var. Lect. n. 51.) *Iuvenalis Satyrae*, per Simonem Biuilaqua (al. Beuilaquam) Papiensem, Venetiis sine mentione anni fol.

Hanc editionem inspexit Beckius, ex cuius *Observatl. philolog.* in *Satyras Iuvenalis duas priores* nos nonnunquam in Var. Lect. eam laudavimus. In omnibus, quibus eam consuluit, locis easdem exhibet lectiones, quae in edit. Locatelli Venet. 1492. reperiuntur, nisi quod Sat. II, 164. in hac *Zelates* legitur et in illa *Zalates*.

Brixienensis I. *Iuvenalis et Persii Satyrae*: iubente Presbytero, Petro Villa, sine notis — Brixiae fol. 1473.

Haec quoque editio nondum a quoquam, quod sciam, collata est. Describitur quidem in Specim. literar. Brixiensis P. I. p. 125 seq. sed non ita, ut criticum eius usum inde cognoscere liceat.

Mediolanensis I. (in Var. Lect. n. 52.) *Iuvenalis et Persii Satyrae* — Mediolani per Anton. Zarotum (Zarothum) Parmentensem fol. 1474.

Neque huius, neque reliquarum editionum Mediolanensiam (de quibus v. Saxii hist. typogr. Mediol.) exempla, etsi diligenter quaesita, invenire mihi contigit. Velle itaque, ut, si cui ad manus sint, critica cum cura eas excuteret. Si tamen ex illis lectionibus iudicare licet, quas Beckius loco supra laudato ex Mediol. 1474. et 1511. excerptis, quasque nos in Var. Lect. n. 52. et 53. designavimus, non multum utilitatis ad ipsum *Iuvenalem* emendandum inde redundaturum esse opinamur.

Nihil in iis est , quod aut tollere velis , aut non ex aliis libris iam notatum sit.

Eodem anno 1474 Romae in vulgus prodiere :

Angeli Sabini Turrensis paradoxa in Iuvenalem, Romae per Angelum Sachsel de Reichenhal et Barthol. Golsch de Hohenbart Clericos fol. 1474.

et paulo post :

Domitii Calderini (al. Dominici de Caldariis) Veronensis Commentaria in Iuvenalis Satyras, Romae fol. 1474.

Hi duumviri fuera priui , qui commentarios in Iuvenalem , si non scriberent, certe vulgarent. Commentarius Domitii longe quidem praestat eo , quem Sabinus composuit (unde et hic fere nusquam , ille mox variis locis recusus est maximoque eruditae Italiae plausu exceptus); sed ineptis scatet erroribus , etymologiis et argutiis. Saepius in eo et acerbe refelluntur Tortellii , Sabini aliorumque explicationes , nec meliores substituuntur. Iude colligas, iam tum temporis multos extitisse , qui Iuvenalem interpretari conarentur, quod et Domitius in dedicatione libri sui docet: nisi verba eius potissimum ad Glossas membranarum spectant , e quibus tum ille , tum Mancinellus et Britanicus multa tacite descripta in rem suam converterunt; quod ex usu et lectione earum cognovi. Corrupta lecilio saepe argutias peperit , etsi Domitius iam usus est codicibus scriptis , quorum tamen neque numerum , neque indelem declaravit.

Domitii Calderini—Commentaria in Iuvenalem—Brixiae typis Henrici de Colonia fol. 1475.

* Veneta II. (in Var. Lect. n. 46.) *Iuvenalis cum comment. Dom. Calderini* (non Ge. Merulae , quod Socii Bipontini tradunt) Venetiis arte et ingenio Iac. de Rubeis fol. 1475.

Haec est prima editio Iuvenalis cum Comm. Domitii Calderini , ex qua haud dubie propagatae sunt Venetae 1481. 1482. binae 1483. 1485. 1487. et Vincent. 1480. quae et praeter textum eadem continent , sed in textu tamen passim ab illa , et quidem aliae aliis locis , discrepant , quod ex Var. Lect. intelligetur.

*** D. Jun. *Iuvenalis et Auli Persii Flacci Sat.* (v. Catalogue de la Vallière). fol. (1475)

Mediolanensis II. *Iuvenalis et Persii Satyrac—Mediolani per Ant. Zarotum Parmensem*. fol. 1476.

Est repetita editio a. 1474. quae in catalogo editionum Persii

memoratur Fabricio Biblioth. Lat. T. II. pag. 166. Lips. 1773.
Cf. ad a. 1474.

*** *D. Jun. Iuvenalis Satirae*, editio Christophoro Valdafero
attributa (Catalogue de la Vallière). 4to. (1476)

Ge. Merulac (propr. *Merlani*, *Alexandrini*) *Commentarius*
bis a. 1478. prodiit sine textu poëtae, non cum eo, quod in
Fabric. Bibl. Lat. et hinc in edit. Bipont. traditur,

* *Venetiis per Gabrielem Petri Duce inclyto Andrea Vendra-*
mino fol. 1478.

et paulo post vel ante

Tarvisii per Barthol. de Confoloneris fol. 1478.

De hac edit. v. Fabric. I. l. p. 359. Nachricht von den Büchern
in der Stollischen Bibl. T. I. p. 96. § V. et Catal. Bibl. Hasaeanae
Brem. p. 503. Merula exemplo Domitii in alios quoque au-
ctores classicos scripsit commentarios et in iis clarissimos illorum
temporum viros asperioribus facetiis perstrinxit. Quam itaque
bilem Domitius effuderat in Sabinum Brotheumque, eadem,
sed mortuus demum, acerbissime exagitatus est a Merula. Huius
tamen commentarius in Iuvenalem non magni est pretii, eiusque
interpretatio saepe vel nimis arguta, vel inepta et contorta.
Meliora passim in eam Comment. transtulit Britanicus, ne
laudato quidem fonte, ex quo hausit. Multorum autem errorum
Merulam arguit iam Politian. Epist. XI, 10.

Iuvenalis cum comm. Ge. Merulac et notis aliorum, Pinarolii
fol. 1479.

Huius edit. mentionem fecit Fabricius (Bibl. Lat. T. II. p.
359.) et quidem tam brevem atque obscuram, ut ea decepti
socii Bipontini tradiderint, *hanc editionem factam esse per Ias.*
de Rubeis, qui tamen officinam habuit Venetiis, ubi Iuvenalem
quoque a. 1475. ab eo excusum supra vidimus.

*** *Mediolanensis III. D. Junii Iuvenalis et A. Persii Flacci*
Sat. per Ant. Zarotum, Mediolani (Catalogue de la Vallière.)

fol. 1479.

* *Vicentina s. Vincentina* (in Var. Lect. n. 48.) *Iuvenalis*
Satyrarum Libri impressi Vincentiae per magistrum Henr. Li-
berarium fol. 1480.

cum commentariis Domiti Calderini cet. ut in edit. Veneta II.
a. 1475. quam plerumque, nec tamen ubivis, sequitur, ut ex
nosta Var. Lect. apparet. Videtur emendata passim manu viri
docti vitiisque repurgata esse.

*** *Veneta III.* (in Var. Lect. n. 47.) *Iuvenalis cum comm.*

*Domitii Calderini: In fine: Venetiis per Baptistam de Tortis
in biblioth. reg. Paris.* fol. 1481.

Recusa mox a. 1482. 1483. et 1485. Cf. ad edit. Venet. II.
a. 1475.

* Veneta IV. (ut Ven. 1481.) fol. 1482.

** Veneta V. *Iuvenalis Satyrae cum comm. Domitii Calderini
Venetiis per magistrum Thomam de Alexandria* fol. 1483.

** Veneta VI. (ut Ven. 1481.) fol. 1483.

Vtraque editio collata est a Maittario in ed. Lond. 1716.
12mo. unde intellexi, eas numquam fere neque a se invicem,
neque a Veneta III. discedere, adeoque ex ea repetitas esse.
Hinc etiam in nostra Var. Lect. non seorsum hi testes excitantur.

Mediolanensis IV. *Iuvenalis Satyrae Mediolani per Leonhardum Pachel et Vldericum Scincenzeler* (al. Vdalrichum Scincenzeller s. Scinzenzeler, Sinzeler, Sinczenzeller) *socios*

fol. 1483.

Veneta VII. *Iuvenalis Satyrae cum comm. Domitii Calderini. Venetiis per Baptistam de Tortis* fol. 1485.

Nova repetitio Venetae III. si Fabricio fides habenda. Mirari certe licet, quo emtorum studio eiusdem typographi sumtibus quatuor annorum spatio quater prelo excudi potuerit Iuvenalis, et quidem Venetiis, in qua urbe praeterea aliorum typis ab a. 1483. ad 1501. toties expressus est.

* Veneta VIII. (n. 49.) *Iuvenalis cum comm. Ge. Vallae Placentini. Venetiis per magistrum Antonium de Strata* (al. Strada) fol. 1486.

Haec editio, quam et Maittaire contulit in ed. Lond. 1716., prima est commentarii Ge. Vallae, non Veneta X. quod putabant socii Bipontini. Ge. Valla, Medicus et Prof. Ling. Graec. et Lat. Venetus, praeter multa alia in Iuvenalem commentarium edidit, in quo multa corressisse videtur poëtae loca, sed plurima etiam superioribus sublegit interpretibus, nec minus etymologiis verborum indulxit, parum vero novi ac boni, vel adeo praeclari, ipse attulit. Usus tamen est antiquo codice MS., qui et Probi, ut putabat, Grammatici interpretamenta continebat, quae postea Pitheus (v. inf. ad edit. Paris. 1585. 8vo.) Scholiis Veterum emendandis supplendisque adhibuit.

Brixiensis II. *Persius cum comm. Io. Britannici, et Iuvenalis cum Comm. Ge. Merulae, typis Iacobi Britannici, Brixiae*

fol. 1486.

* Veneta IX. (n. 47.) *Iuvenalis cum Comm. Calderini*, Venetiis per Bartolomeum de Zanis de Portesio fol. 1487.

Plerumque congruit cum Veneta 1482.

*** D. Iun. *Iuvenalis Sat.* Editio absque loci, impressoris et anni nota, forsitan per Iac. Pagnanis (Catalogue de la Vallière.) fol. (1490)

Mediolanensis V. (ut IV. a. 1483.) fol. 1491.

** Veneta X. (n. 54.) *Iuvenalis cum comm. Domit. Calderini et Ge. Vallae*, Venetiis per Magistrum Theodorum de Ragazibus (al. Ragozzonibus) de Asula fol. 1491.

In plurimis, nec tamen omnibus, cum superioribus concinit editt. Cf. ad Venet. VII. a. 1485.

Veneta XI. *Persius cum comm. Britannici et Fontii; Iuvenalis cum comm. Merulae et Calderini*, Venetiis apud Petrum Ioannem de Quarengis fol. 1492.

In Fabric. Bibl. Lat. T. II. pag. 166. non Mertiae, sed Vallae comm. memoratur. De usu editionis huius critico nemo adhuc solicitus fuit.

** Veneta XII. (n. 55.) *Iuvenalis cum Domitii Calderini et Ge. Vallae commentariis* (sine mentione loci, sed haud dubie Venetiis) per Bonetum Locatellum fol. 1492.

Haec editio in quibusdam locis Sat. I. et II. a Beckio, sed tota a principio ad finem a Maittario in ed. Lond. 1716. collata est. Congruit plerumque cum Veneta VIII. a. 1486.

* Veneta XIII. (n. 56.) *Iuvenalis cum commentariis Mancinelli, Domitii Calderini et Ge. Vallae*.—Venetiis per Ioannem de cereto de tridino (al. Tacuinum de Tridino) fol. 1492.

De commentario Mancinelli, qui inde ab a. 1473. (aetatis XXI.) in pluribus Italiae oppidis grammaticam liberalesque artes magna cum laude docuit, Henninius iam hoc idque verum tulit iudicium: « Nihil non magnificum pollicetur Mancinellus; verum ut, quod res est, dicam, intra fabularum prolixam enarrationem, si quando Iuvenalis eas attingit, et paraphrases fere subsistit, et rarius in interiora et recondita se penetrat. Verum tempori isti ea condonemus. »

Veneta XIV. *Iuvenalis cum comm. Sabini, Merulae et aliorum*, Venetiis fol. 1493.

* Veneta XV. (mera repetitio Venetae XIII.) fol. 1494.

*** D. Iun. *Iuvenalis Sat. cum comm. Dom. Calderini*, per Nic. de Benedictis, Taurini (In Bibl. Reg. Paris.) fol. 1494.

*** *D. Jun. Juvenalis Sat. cum comm. Calderini, per Iohan. de Vingle, Lugduni 4to. 1495.* (In Bibl. Reg. Gall.)

Juvenalis, Parisiis

fol. 1496.

His paucis verbis memoratur editio illa a sociis Bipontinis, qui forte correxerunt ita notam Henningi, a quo perperam laudatur ed. *Paris. apud Stephanum 8vo. 1496.* Sic et in *Fabric. Bibl. et ed. Bipont. designator editio*

Veneta XVI. Juvenalis, Venetiis

fol. 1497.

* *Lipsiensis I. (n. 58.) Liber Satyrarum Iunsi Juvenalis poëtae lepidissimi ac inter omnes Satyricos utilissimi.* Liptak. (Lipsiae)

fol. 1497.

Haec est prima ed. Lipsiensis, quae plerumque convenit cum *Veneta III.* et a qua raro discrepant nec nisi in rebus levissimis, quae eam sequutae sunt, Lipsienses a. 1502. 1504. et 1507.

* *Norimbergensis (n. 59.) Juvenalis, cum comm. Antonii Mancinelli, Domitii Calderini et Ge. Vallae, Nurnbergae per Antonium Koberger*

fol. 1497.

Editio satis obvia. Titulum excipiunt eadem, quae in *Veneta XIII.* ex qua etiam expressa videtur, sed emendatius.

* *Veneta XVII (n. 57.) Juvenalis, cum quatuor commentariis Ant. Mancinelli, Dom. Calderini, Merulae et Ge. Vallae.— Venetiis, per Ioannem de Cereio alias Tacinum de Tridino*

fol. 1498.

Non mera repetitio *Venetae XIII.* sed nova recensio, in qua etiam tribus commentariis adiectus est quartus Merulae. Sic v. c. in *Sat. VI.* versas 233., qui ex illa exciderat, in hac restitutus est, et post v. 614. duo spuri sunt. inserti, qui non in alia editione, quod sciem, reperiuntur, quam in *Veneta VIII.* Alia eaque multa variarum lectionum exempla suppeditavimus in notis criticis.

** *Ascensiana I. (n. 60.) Juvenalis familiare commentum (h. e., Juvenalis cum comm. Badii Ascensi) cum Ant. Mancinelli explanatione, et cum vocis ac rerum indice.— Impressum est hoc opus profido et bono bibliopola Stephano Guynardo (non Baynardo, ut Maittaire, vel Guaynardo, ut socii Bipont. scripsere) civi Lugdunensi, arte et industria Nicolai Wolf Alemani, ipso Ascensio vitiorum expunctore, Lugduni 4to. 1498.*

Haec editio, collata a Maittario in ed. Lond. 1716., est prima cum comm. Ascensi, et plerumque concinit cum *Veneta XIII.* Iodocus Badius natus a. 1482 in vico, prope Bruxellas sito, qui nunc Assen vocatur, unde ipse Ascensi nomen adscivit, mor-

tus a. 1535; Professor primum Lugdunensis, deinde vero celeberrimus typographus Parisiacus sacerque trium magni nomis typographorum, Mich. Vascosani, Rob. Stephani et Jo. de Revigny, multos auctores classicos et prelo excudit; et commentariis, sed levibus et ieiunis (*familiarem explanationem* vocat, seu *familiarē commentariū*) instruxit. Heinrichus dicit, eum in Commentariis suis insitum trivit pulverem et exspirantem barbariem olere, verum quia subfusca lectionis varietatem et quamvis rarissime, forte fortuna mentem Juvenalis quoddamque deprehenderit, excerpandi taedium a se devoratum esse. — Ceterum merae paene repetitiones huius edit. sunt posteriores Ascensionae Lugd. 1501. 1507. 1511. 1512. 1515. Paris. 1505. 1512. et 1519. Ascensiones autem non eas tantum dico, quae Ascensii prelo Parisiis excusae sunt, sed etiam quae eius familiarē commentarium exhibent: nam nullum fere inter eas intercedit discri-
men, sive externam species indolem sive internam! Cf. int. ad Ascens. III. Paris. 1505.

Iuvenalis, cum Merulae et aliorum notis; Parisiis fol. 1498.

Iuvenalis, adiectis Horati Epistolis, Lipsiae 1498.

Veneta XVIII. *Iuvenalis* cum comm. Io. Britannio; Venetiis fol. 1499.

Hoc loco et anno primum Commentarius ille in lucem exisse putatur. Sed vix assequor, qui factum sit, ut prius Venetiis ederetur, quam Brixiae, ubi auctor eius non modo liberales artes publice docuit et a. 1510 mortuus est, sed etiam una cum fratre typographicam habuisse officinam videtur (cf. titulus edit. Brix. III. a. 1501.) in qua aliquoties et Persium et Iuvenalem cum comm. eius, illam a. 1486. et 1500., hunc a. 1501., utrosque a. 1503. excusos esse constat. Ceterum Io. Britannicus a. Angelus, ita dictus a maioribus, ex Britannia oriundis, vir aetatis suaem doctissimus fuit, qui, praeter alias, commentarios in Horatium, Iuvenalem, Persium, Terentium, Statuum et Ovidii Metamorphoses scripsit, ac princeps omnium Iuvenalis interpretum est censendus: nam non modo loca obscuriora nobis doctis illustrare conatus est, sed etiam, quae praecipua eius virtus est, studiosissime investigavit mentem consiliumque poetae, et tum summam cuiusvis satirae, tum singularum partium sententiarumque copulationem, vim poetam, venustatem, facetas ac sales, magna solertia rectoque elegantiae sensu declaravit. Haec ob causam ipsi quoque Grabgæo preferendus videtur, qui varia quidem et exquisita doctrina eo superior est,

sed inferior bene accurateque interpretandi arte. Hinc etiam commentarius Britannici saepius sub prelum revocatus est, et ex eo Grangaeus aliquique multa hauserunt, ne fontis quidem mentione facta. Ipse tamen iactanter magis, quam vere dixit, praeter fortasse tria aut quatuor ad summum loca, nihil prorsus relictum, quod a se non sit optime dilucidatum: doctrinam enim eius et interpretationem saepius videbis esse vel minus accuratam, vel nimis argutam et subtilem, copiosam et supervacuam, alienam et contortam.

Iuvenalis, Persius, Horatius, Lucilius, Lugduni Bat.

12mo. 1500.

SAEC. XVI. 1501—1601.

* Aldina I. Veneta XIX. (n. 61.) *Iuvenalis, Persius, Venetii apud Aldum* sine mentione anni, 8vo.

Quo anno prodierit, non constat: eam vero primam esse Aldinam, vel ex eo probabile fit, quod Graeca verba, quae Sat. VI, 195. et IX, 37. in reliquis Aldinis leguntur, in ea, ut in Rom. princ., nondum expressa, sed plane omissa sunt. Tres autem esse dumtaxat Aldinas, primam s. a., alteram a. 1501. et tertiam a. 1535. vulgatam, liquido coutendere possum, quoniam tot in manibus habui, quae omnes olim in biblioth. praeclara Kulenkampi exstabant et, antequam illa venderetur, ab Heynio, quae magna eius benevolentia est, mihi transmissae sunt. A Fabricio nulla memoratur Aldina, in edit. autem Bipont. una tantum, et quidem his verbis: «(1501) Aldina sine anni nota, 8vo. Iuvenalis et Persius ex officina Aldi. Eodem anno et prodit ex off. Aldi Horatius; quocum iuncti memorantur in Solgeri Catal. Bibl. (quae deinceps accessit ad Bibl. Norimbergensem) T. III. p. 278. n. 1833. ubi adnotatum legitur: *Ob notas MSS. Lazari Spengleri Syndici Norimbergensis doctissimi († 1534) in pretio habenda.*» Hasce notas rescivi non magni esse momenti et ad Horatium maxime pertinere. Aldina autem sine anni nota neutiquam confundenda est cum

* Aldina II. Veneta XX. (n. 62.) *Iuvenalis, Persius.* — Ad calcem Iuvenalis: *Venetii apud Aldum*, et Persii: *Venetii in aedibus Aldi*, 8vo. 1501.

Hoc anno etiam Horatius et Virgilius eodem prelo typisque minoribus, qui *Italici, currentes* et *Aldini* vulgo vocantur, excusi sunt. Quod vero Heyne in Indice editionum Virgilii p. XCI. (edit. alt.) de Aldina tertia dixit: *praeclera et inter prac-*

stantissimas facile editio, in qua pleraque e melioribus codd. constituta leguntur; et quam, qui factum sit, ut sequentes editores non sequerentur, sed plerumque ad priorem Aldinam redirent, non assequor, ideū transferri potest ad Aldinam II. Iuvenalis. Emendatissima est editio, ad meliores haud dubia libros, tam scriptos quam editos, recensita. Nihilo tamen secius non modo Aldina III, sed aliae quoque editiones, ex Aldinis ductae, multis in locis eam deseruere et rediere ad Aldinam I. Vnde autem tanta mutatio, et a quo inducta sit, dicere non habeo. Eadem discrepantia in omnibus auctorum classicorum editionibus Aldinis deprehenditur, et numquam fere, quod mireris, vel Aldus, vel qui post a. 1515, quo ille e vita discessit, posteriores curarunt editiones, vel minimam huius rei mentionem fecerunt. Ceterum edit. Aldinae modo hanc, modo illam editionem antiquiorem sequuntur, passim vero lectiones exhibent, quae non nisi in codd. MSS., et nonnumquam, quae in ipsis Aldinis primum reperiuntur; quod ex Var. Lect. apparebit. Inde intelligitur, eas ad Codices scriptos fuisse castigatas.

* *Ascensiana II. (ut in Ascens. I. a. 1498.) arte et industria Iohannis de Vingle. Lugduni* 4to s. fol. min. 1501,

Exemplar Ascensianae I. Lugd. 1498. descriptum fere sine memorabili mutatione.

* *Veneta XXI. (n. 57.) Venetiis* fol. 1501.

Repetitio Venetiae XVII. a. 1498. Nonnumquam ab ea discedit et alias edit. sequitur: quam tamen lectionis varietatem excerpere haud operae pretium duxi.

* *Brixiensis III. (64.) Iuvenalis cum comm. Britannici. — Impressum hoc opus Brixiae ab Angelo et Iacobo Britannicis fratribus,* fol. 1501.

Cf. de hac edit. ad Venet. a. 1499.

** *Lipsiensis II. (n. 58.) Iuvenalis Satyrae, Lipsiae diligentia Baccalarii Martini Herbipolensis, Lipsiensis civis, emendatae et a novo pressae* fol. 1502.

Vid. ad Lipsiensem I. a. 1497.

Brixiensis IV. Persius et Iuvenalis cum comm. Britannici, Brixiae fol. 1503.

** *Lipsiensis III. (n. 58.) Iuvenalis Satyrae, Lipsiae* fol. 1504.

Mera repetitio ed. Lipsiensis II. a. 1502. In Catal. Bibl. Vf-fenbach. T. II. App. Incunab. art. typogr. n. 227. p. 79. laudatur huius edit. exemplum, copiis (f. copiosis) annotationibus et marginalibus MSS. ab anonymo quondam vet. ornatum.

* Ascensiana III. (ut in Ascens. I. a. 1498.) — Impressum est
hoc opus rursus in Aedibus Ascensionis apud Parrhisios impen-
sis Ioannis Meganc, Ioannis Waterloose et Iodoci Horenweghe
Flandorum. 4to. 1505.

Huius editionis (n. 65.), cuius neque Maittaire, neque Fa-
bričius meq̄init, titulum tantum, et ne satis quidem accurate,
Henniūs, qui eadem usus est in excerpto Ascensii com-
mento, notavit, et e Catal. Bibl. Vffenbach. I. I. n. 229. p. 80.
descripsere socii Bipontini. In exemplari, quod ad manus ha-
bui, Iuvenali iuncta est Publii Auli Persii familiaris explana-
tio per Iodocum Badium cum Io. Britannici interpretatione.

Lugd. 1510.

Haec tamen editio, quae Paris. 1512. et 1519. recusa est,
magno pere spei meam fecellit: est enim vera fere repetitio
Ascens. I. et II. Lugdun. 1498. et 1505. Nonnumquam tamen
discrepat et ab his, et a Paris. 1512.

* Lipsiensis IV. (ut Lips. I. a. 1497.) textus emendatus dili-
gentia lac. Thanners Lipsiensis civis et a doyo impressus Lipsiae
fol. 1507.

Copf. ad Lips. I. a. 1497.

Iuvenalis cum Merulac et aliorum notis, Lipsiae fol. 1507.

* Ascensiana IV. Iuvenalis cet. (ut in Ascens. I. a. 1498.
Lugduni arte et industria Stephanī Baland fol. min. 1507.

Repetitio Ascensianae I. Lugd. 1498.

Veneta XXII. Iuvenalis cum comm. Io. Britannici, Venetiis
per Joh. de Tridino fol. 1509.

Memoratur in Engel. Bibl. selectiss. p. 118. recusa mox 1512.
ab eodem typographo, qui Venetas a. 1492. 1494. 1498. et 1501
typis expressit.

Iuvenalis, Colon.

4to. 1510.

Hanc edidit et aliap Colon. a. 1541. qvo. servari in Bibl.
Helmstad. per litteras mihi significavit Cl. Kunhardt, qui ta-
men int̄eriorem earum indolem non descriptis.

Mediolanensis VI. (n. 53.) Iuvenalis cum comm. Britannici,
Mediolani per Leonardum Vegium fol. 1541.

Copf. ad Mediol. I. a. 1474.

* Ascensiana V. (ut in Ascens. I. a. 1498.) arte et industria
Iacobi Sa. Lugduni fol. min. 1511.

Nil fere recedit a reliquis Ascensianis.

Ascensiana VI. (ut in Ascens. I. a. 1498.) Lugduni 4to. 1512.

** Veneta XXIII. *Iuvenalis cum comm. Britannici, per Io. Tacuinum de Tridino* fol. 1512.

Recognita editio Veneta XVIII. a. 1499. et exulta diligentia castigatione Britannici, qui etiam adiunxit tabulam (h. e. indicem verborum memorabilium) *adnotationes quasdam in Asinum Apuleii et Sylvas Statii, brevem disputationem de Satyra et vitam Iuvenalis.*

** Ascensiana VII. Parisiis 8vo. 1512.

Vid. sup. ad Ascens. III. Paris. 1505. Collata est a Maittario in ed. Lond. 1716.

Iuntina. *Iuvenalis et Persius, Florentiae impensa Philippi di Giunta.* 8vo. 1513.

Eius meminere Bauer in Bibl. Libr. rariorū T. II. p. 216. et Goetze in Merkwürdigkeiten der Dresdner Bibliothek p. 173. n. 213. Sed, quod doleo, nondum quisquam fuit, qui criticum eius usum exquireret: neque etiam praeter hanc aliam Iuntinam vidi memoratam. Vix tamen dubito, quin Iunta more suo Aldinas expresserit editiones.

Iuvenalis et Persii Satyrac, Argentorati per Io. Knoblauc 4to. 1513.

Mediolanensis VII. *Iuvenalis cum comm. Io. Britannici; opus erroribus emendatum maximaque diligentia impressum per Io. Angelum Scinzenzeler, impensis nobilium virorum Io. Iacobi et fratrum de Lignano mercatorum Mediolanensium, Mediolani* fol. 1514.

Recognita editio Veneta XXIII. Exemplum eius possidet Cl. Borbeck et aliud laudatur in Fabric. Bibl. Lat. T. II. p. 359 360. ed. Lips. 1773. Iuvenalem excipit Persius cum pluribus additis annotamentis Angeli Politiani, Phil. Beroaldi et Bapt. Egnatii.

* Veneta XXIV. (n. 50.) *Iuvenalis cum comm. Io. Britannici. — Opus impressum Venetiis per Ge. de Rusconibus Mediolan.* fol. 1515.

Repetitio editionis Venetae XXIII.

Ascensiana VIII. *Iuvenalis cum comm. Mancinelli et Badii Ascensii, Lugduni* 4to. 1515.

Iuvenalis cum A. Mancinelli explanatione, Coloniae 4to. 1517.

Memoratur in eodem Catal. p. 42.

Iuvenalis, Lugduni 4to. 1517.

Huius edit. mentionem faciunt socii Bipontini, qui non male

susplicantur, eam esse repetitionem ed. Lugd. 1512, nisi forte pro eadem habenda est et annus vitiouse adscriptus 1517. pro 1512. Illa coniectura si vera est, haec editio est Ascensiana nona.

* *Veneta XXV. Iuvenalis et Persius* fol. 1518.

* (n. 66.) *Iunii Iuvenalis Aquinatis inter Latinos satyrophagos consummatissimi Satyrae emaculatius impressae, Argentinae per Io Knoblouch* 4to. 1518.

Praeclara editio et nova Iuvenalis recensio, quae textum quidem Aldinum pro fundamento posuit, sed multa in eo ex antiquis libris correxit. Recusa est a. 1527, sed quis ei praefuerit vir doctus, haud compertum habeo.

* *Ascensiana IX. s. X. de quo v. ad Lugd. 1517. (n. 65.) Iuvenalis familiare commentum cum Mancinelli explanatione, Parisiis* 4to. 1519.

Repet. ed. Ascens. III. a. 1505.

** (n. 78.) *Persius et Iuvenalis, Lugduni opera Guilielmi Huyon impressoris* 8vo. 1521.

Editio haec a Beckio collata in multis locis Sat. I. et II. quibus non nisi semel discrepat ab Aldina II. ex qua itaque expressa videtur.

Iuvenalis, Basileae 8vo. 1522.

** (n. 66.) *Iuvenalis una cum A. Persio recogniti.—Argentorati Ioh. Cnoblochus excudebat* 8vo. 1527.

Repetitio ed. Argent. a. 1518.

* *Colinaei I. (n. 67.) Iunii Iuvenalis Aquinatis Satyrae decem et sex, cum annotiunculis in margine adiectis, quae brevis commentarii vice esse possint. Parisiis apud Simon. Colinaeum* 8vo. 1528.

Recusa est a. 1535. et 1542. Editiones Colinaei, ut Curionis, Frobenii, Gryphii et Rob. Stephani, ex Aldinis fluxere, sed quaelibet etiam bona sibi propria passimque alias et nonnumquam meliores, habet lectiones. *Annotiunculae illae, nunc primum et deinde saepius editae, sunt Scholia Curionis, de quibus vid. ad edit. Basil. 1551.*

* *Iunii Iuvenalis Aquinatis Satyrae, ad imitationem Aldini exemplaris (primi et tertii) emendatae et Curionis scholiis, satyrae cuilibet subnexis, illustratae. Opus excusum Cracoviae per Mathiam Scharffenbergk expensis Marci Scharffenbergk bibliopolae ibidem,* 8vo. 1529.

* *Veneta XXVI. Persius cum Iuvenali, Venetiis apud Bernardinum Stagninum* 12mo. 1530.

- ** (n. 79.) *Iuvenalis*, Basileae per Valentinum Curionem
8vo. 1531.
- Multis in locis Sat. I. et II. inspecta a Beckio. Cf. ad edit.
Colin. Paris. 1529.
- Gryphii I. Persius et Iuvenalis*, Lugduni apud Seb. Gryphium
8vo. 1534.
- Vid. ad edit. Colin. Paris. 1528.
- Veneta XXVII. *Persius cum Iuvenali*, Venetiis apud Bernard.
Stagninum 8vo. 1535.
- Repet. Venet. XXVI. a. 1530.
- * *Colinaei II. Parisiis ap. Sim. Colinaeum*. 8vo. 1535.
- Repetitio ed. Colin. I. Paris. 1528.
- * Aldina III. Veneta XXVIII. (n. 63.) *Iuvenalis*, *Persius*.
Aldus MDXXXV. (Venetiis) 8vo. 1535.
- Vid. ad Aldinam I. et II. a. 1501.
- *** *Gryphii II. Iuvenalis et Persii Sat. ap. Seb. Gryphium*
Lugduni (In Bibl. Reg. Gall.) 8vo. 1535.
- Iuvenalis et Persius*, Lugduni 1537.
- teste Henninio. Est forsitan Gryph. III.
- Veneta XXIX. *Iuvenalis*, Venetiis 1538.
- Gryphii III. Iuvenalis et Persii Satyrae iam recens recognitae*,
simul ac annotatiunculis illustratae; Lugduni apud Seb. Gry-
phium 8vo. 1538.
- In edit. Bipont. ita describitur: «Haec editio pulchrius literis
Italicis expressa. Textus fere convenit cum Aldino exemplari,
sed et ab eo discedit, maxime orthographica ratione et inter-
pretatione. Bonas subinde lectiones habet, quas Henninius ut in
iunioribus repertas probat. Exempla adfert Cl. Lengnich Beiträge
zur Kenntniß seltener Bücher T. II. p. 141—148. ubi hanc
edit. pluribus describit.» Cf. ad ed. Paris 1528.
- Veneta XXX. *Iuvenalis Satyrae cum interpr. Io. Britannici*
et Iodoci Badii Ascensii explanationibus, Venetiis per Bernar-
dinum de Bindonis fol. 1539.
- Iuvenalis et Persii Satyrae*, Antwerp. 8vo. 1540,
- Iuvenalis*, Colon. 8vo. 1541.
- Vid. ad edit. Colon. a. 1510.
- ** *Colinaei III. (n. 67.) Iuvenalis et Persius*, Parisiis
apud Simon. Colinaeum 12mo. 1542.
- Collata a Maittario in edit. Lond. 1716. Cf. ad Paris. 1528.
et 1535.
- Iuvenalis*, Parisiis 1543.

* Rob. Stephani I. (n. 68.) *Iuvenalis et Persii Satyrae, ad vetustiss. scripta exemplaria emendatae; quorum varias lectiones ad calcem reieccimus. Lutetiae, ex officina Rob. Stephani typographi regii* 8vo. 1544.

Ad calcem leguntur *variae lectiones*, paucae quidem, sed bonae nonnumquam et receptae, ex *velusto* (non accurate descripto) codice Rob. Stephani: et haec sunt *vetustiss. scripta exemplaria*, ad quae *Satiras a se emendatas esse*, in titulo profitetur. Cf. ad ed. Paris. 1528. Nota autem res est, editiones huius Stephani, aequae ac Aldi, inter emendatissimas esse referendas, et ab utroque iis, qui operum errores deprehenderent, ingentia saepe praemia fuisse promissa. Hic Robertus Stephanus fuit gener Iod. Badii Ascensii, frater Caroli et pater Henrici atque Roberti II. Henricus praeter alios liberos filium reliquit Paulum (pater Antonii) filiamque eruditam Catharinam, uxorem Is. Casauboni; Robertus vero II. duos filios, Franciscum et Robertum Stephanum III. qui Iuvenalem Paris. 1613. et 1616. typis expressit. Hi Stephani fuere omnes celeberrimi typographi iideunque doctissimi. v. Almeloveen de vita Stephanorum et Maittaire historia Stephanorum.

Persius cum Iuvenali, Francofurti 12mo. 1544.

* Gryphii IV. (n. 71.) *Iuvenalis Satyrae iam recens cognitae atque emendatae. Parisiis, ex officina Francisci Gryphii* 16mo. 1545.

Plerumque convenit cum edit. Seb. Gryphii. Cf. ad Paris. 1528. et Lugdun. 1538.

* *Iuvenalis et Persii Satyrae.—Basileae apud Nicolaum Brylingerum* 12mo. 1546.

Congruit cum Aldinis et Stephanianis.

Gryphii V. *Iuvenalis Satyrae apud Seb. Gryphium, Lugduni* 12mo. 1546.

Veneta XXXI. *Iuvenalis cum comm. Io. Britannici, Venetiis* fol. 1548.

Memoratur in Henninii Ind. edit. Iuven., et Veneta huius anni *cum explanat. Iod. Badii Ascensii in Catal. Bibl. Francofurti d. 8. Iul. 1799. venditae p. 17.* Vterque autem commentatorius forte iunctus, et haec editio ex Veneta XXX. expressa est.

** Rob. Stephani II. (n. 69.) *Iuvenalis et Persius, Lutetiae, ex off. Rob. Stephani* 8vo. 1549.

In hac altera Stephani editione, quam Maittaire in ed. Lond.

1716. contulit, lectio poëtae passim ad alios libros antiquiores
mutata reperitur. Cf. ad ed. u. 1544.

Veneta XXXII. *Iuvenalis*, Venetiis 1549.

** Frobeniana (n. 80.) Persii *Satyræ cum comm. Badii*,
Britannici, *Plautii al. Iuvenalis cum comm. Britannici et scholiis*
Curionis, Basileae ap. Hieron., *Frobenium et Nicol. Episcopum*
fol. 1551.

Multis locis Sat. I. et II. collata a Beckio. Vid. ad Venetam
I. et Paris. 1528. Nunc primum edita sunt haec scholia Coelii
Secundi Curionis, Theologi atque Philologi olim clarissimi, in
agro Taurinorum a. 1503. nati, qui primum in Italia, deinde
Lausanae et Basileae Rectoris, Magistri liberalium artium et
Prof. eloq. partes egit. Scholia illa pauca tantum et brevia sunt,
sed passim bona et utilia, quibus tum praeterita ab aliis expli-
cantur, tum Britannici potissimum emendatur commentarius.
In fronte autem hujus edit. nova dicuntur, quoniam alia iam
prius vulgaverat Curio eaque brevissima, quæ margini editio-
num Colinaei, Gryphii aliorumque adiecta sunt. vid. ad ed.
Paris. 1528

* (n. 73.) *Iunii Iuvenalis et A. Persii Satyrae, annotatiunculis* (Curionis) *illustratae*, Lugduoi, apud Antonium Vincen-
tium 12mo. 1556.

Textus expressus est fere ex edit. Gryphii, ut in Lugd.
1562. et 1564. Socii Ripontini hujus editionis loco memorant
aliam, a se collatam, ejusdemque tituli, loci et anni, quae ex
rec. Iunii sit, sed prodierit apud Io. Frellonum; unde haec alia
videatur esse. Nostra tamen plane convenit cum ed. Frellon.
Lugd. 1564.

Iuvenalis et Persii Satyrae, Lugduni 12mo. 1557.

** *Iuvenalis*, Parisiis ap. Vascosanum 4to. 1557.

Collata a Maittario in ed. Lond. 1716. Raro dissentit a re-
censione Ascensiana.

Iuvenalis et Persius, cum annotatiunculis in margine, Antverp.
8vo, 1559.

* Gryphii V. (n. 72.) *Iuvenalis et Persii Satyrae, cum veteris-*
sitionis iisque mss. codd. denuo collatae et emendatae. Lugduni
apud haeredes Seb. Gryphii 12mo. 1560.

Nova recensio, quae tamen non multum novavit in textu,
quem reliquæ exhibent Gryphianæ. Auctor eius forte est Ant.
Gryphius filius, qui eodem anno Lugduni apud her. Seb. Gryphii
edidit Virgilii *Opera*, et bis a. 1567. *Iuvenalem*.

* *Iuvenalis et Persii Satyrae, iam recens recognitae, simul ac annotatiunculis (Curionis) illustratae.* Parisiis ap. Hieron. de Marnef, 12mo. 1561.

Raro discedit ab edit. Gryph. Paris. 1545

Iuvenalis et Persius, Lugd. ap. Frellonium 12mo. 1562.

Repet. edit. Lugdun. 1556. quod Sodales Bipontini docent ex Engelii Biblioth. sel. p. 40. in voc. *Catullus*.

* (n. 73.) *Iuvenalis et Persii Satyrae, annotatiunculis (Curionis) illustratae,* Lugduni ap. Io. Frellonium 12mo. 1564.

Cf. ad Lugdun. 1556.

* Pulmanniana s. Plantiniana I. (n. 75.) *Iuvenalis Satyram Libri V. Persii Flacci Satyrarum Liber I. Theod. Pulmanni in eosdem annotationes.* Antverpiae ex off. Christoph. Plantini 8vo. 1565.

Pulmannus, (Poelmann) quam a pannificio, quod primum didicerat, ad philologiam transiisset, in multos auctores classicos notas scripsit, in quibus tamen pauca tantum ex ipsius ingenio profecta sunt, et omnia fere ex aliorum libris, praecipue ex Turnebi Adversariis, petita. Huius quoque generis sunt *annotationes* eius in Iuvenalem, ad calcem huius ed. reiectae, in quibus etiam reperiuntur passim literae N. P. M. I. quarum compendia ne ipse quidem explicuit. Probabilis autem est coniectura Henningii, iis designari codd. mss. *Noviomagensem*, *Pulmanni*, *Miggrodi*, *Iunii*, ex quorum fide Iuvenalem a se restitutum esse iactanter magis, quam vere, in praef. profitetur. Eum negligentiae in conferendis MSS. iam arguit Nic. Heinsius in Praef. ad Claudianum. Ceterum haec editio mox repetita est a. 1566. 1585. 1587. 1590. in margine autem leguntur Scholia Hadr. Iunii, Medici atque Philologi Batavi, (n. 1511. * 1575.) in quibus et variae lectiones, sed simpl., non designatis codd., qui eas exhibent, recensentur, et loca quaedam obscura paucis, et saepe perperam, explicantur.

Pulmanniana s. Plantiniana II. *Iuvenalis* cet. ut in edit. I. a. 1565. Antverpiae ex off. Plantini 8vo. et 12mo. 1566.

*** *Iuvenalis et Persii Sat. per Antonium* (forsan Gryphium) Lugduni 8vo. 1567.

(Biblioth. du Panthéon.)

*** *Iuvenalis et Persii Sat. vett. MSS. denuo collatae et annotati. locupletatae* Ant. Gryphii, Lugduni (In Bibl. Reg. Gall.) 12mo. 1567.

*** *Iuvenalis Satt. per Iac. de Fivisa, Venetiis s. a. (Catal.
de la Vallière.)* 4to. (1972.)

Gryphii VI. Iuvenalis et Persius. Lugduni 16mo. 1576.

Veneta XXXIII. Iuvenalis c. comm. Domitii Calderini

fol. 1583,

*Pulmanniana s. Plantiniana III. Iuvenalis cet. ut in edit. I. a.
1565. Antverp.* 24mo. et 16mo. 1685.

* *Pithoei I. (n. 75) A. Persii Satyrarum Liber I. D. Junii
Iuvenalis Satyrarum Libri V. Sulpiciae Satyra I. cum veteribus
Commentariis (Scholiis) nunc primum editis. Ex bibliotheca P.
Pithoei IC. cuius etiam Notae quaedam adiectae sunt. Lutetiae
apud Mamerium Palissonum* 8vo. 1585.

Editio praestantissima et inter emendatissimas referenda.
Petrus Pithoeus, frater Francisci (qui fratres gemini fuere
celeberrimi illius aetatis Icti summisque honoribus Parisiis or-
nati), de contextu tam Iuvenalis quam Persii emendando pree-
clare meritus est, adhibitis in consilium codicibus scriptis et
potissimum quidem antiquissimo Budensi, qui olim Matthiae
Corvino regi Hung. fuerat, et ex quo etiam primus integra
edidit *Scholia vetera*, quorum dimidiam tantum partem, sed
non ita diligenter exscriptam, vulgaverat Valla. v. sup. ad
edit. Venet. VIII. a. 1486. *Scholia* haec, quibus similia in multis
MSS. Iuvenalis reperiuntur, et quae admodum corrupte descri-
pta sunt (unde multi in iis emendandis ingenium exercuere,
de quibus v. edit. Hennin. et Ach.) a nonnullis tribuuntur Cor-
nuto, ab aliis Petro Birthio, a plerisque Probo, sive Valerio
Probo, Grammatico Berytio, sive aliis huius nominis gram-
maticis (de his v. Heyne de edit. Virg. T. I. p. CXLVIII. ed.
sec. et Burm. ad Anthol. T. I. p. 739. et in Praef. p. 35.): sed
probabilior est coniectura eorum, qui putant, centonem hunc
esse e variis et a variis, sine delectu, consutam, et multa sapere
aevum serius et Imperatorum christianorum (v. c. scholia ad
Sat. V, 17. VIII, 170. XI, 87. XIV, 78. 102.), nonnulla etiam
sibi repugnare. Ceterum non diffiteor, Scholiasten Pitboeanum
fuisse hominem doctum, qui et poëtae passim mentem recte
ceperit multumque lucis affuderit locis aliquot obscuris, et
varias memoraverit fabulas, historias atque opiniones antiquas,
quae alibi frustra quaeruntur. Sed idem quoque recte mihi con-
tendere videor, primum longe plurimas eius explicaciones nimis
leves ac triviales, tenues et ieunias, subtiles et argutas, alienas
et ineptas, obscuras et contortas esse; deinde, quoties fere

Iuvenalis ad ignotos nobis homines vel eventus sui temporis respiciat et inde materiam petat facetiarum, illum, Acronis, Porphyrionis aliorumque grammaticorum exemplo, non alia ac plura nos docere, quam quae ex ipsis poëtae verbis cognoscere liceat, vel, quia haec non intellexerit, commentitias inde ac futilis nonnumquam fabulas componere; praeterea eum saepe non notissimas tantum historias et res pluribus exponere verbis, sed verioribus quoque ac certioribus, quae Tacitus aliquique tradiderint, nugas et commenta, ex perversa horum interpretatione enata, sive admiscere, sive substituere.

Pulmanniana IV. Iuvenalis et Persius. Antwerp: ex off. Christoph. Plantini 1587.

Pulmanniana V. Iuvenalis et Persii Satyræ. Lugduni apud Plantinum 12mo. 1590.

* *Pithoei II. (n. 76.) A Persii c. ut in Pith. I. Heidelbergae (ex officina Sanctandrenna)* 8vo. 1590.

Est repetitio ed. Paris. 1585. sed emendatior, in qua Commelinus et distinctionem et lectiones pluribus mutavit locis. Vid. Var. Lect. ad V, 91. 142. VI, 81. 114. 127. 320. 330. 369. 402. 524. 537. VII, 23. 46. 124. 236. VIII, 68. 90. 122. 123. 239. IX, 146. X, 34. XI, 20. XII, 116. XIV, 45. Socii Bipontini haec adnotarunt: «Exemplar huius ed. servatur hodie in Bibl. Acad. Heidelberg. idque ante Graevium possessorem fuerat viri quondam eruditissimi, oratoris, poëtae et politici, Dan. Eremitae († 1613.), qui vetera Comm. a Pithoco edita multis locis emendavit. Fuit quoque exemplar in Bibl. per ill. Lud. Bernh. de Zech, Lipsiae 1780. divulgata, quod quondam fuerat I. Fr. Christii, qui sua manu marginibus adnotatiunculas Fr. Lindenbrogii descriptas adiunxit.» Hoc exemplar, quod nunc in Biblioth. Acad. Lips. est, inspexi et comparavi. In notis autem Lindenbrogii (Lindenbruch), non nisi varietas lectionis, sed simpliciter et sine indicio auctoritatis vel codicuum, e quibus excerpta est, passim notatur, et vices vel tricies similia veterum scriptorum loca et Turnebi Adversaria excitantur.

Duae aliae huius anni editiones Henricio laudantur,

Iuvenalis c. n. Pithoei, Paris. ap. Palisson. 8vo. 1590. et

Iuvenalis c. n. Pithoei, Antwerp. 8vo. 1590.

*** *Iuvenalis Saliræ et in eas Phlyræ Bertrandii Autumni.* Ant. Ravissa, Basileae. (in Bibl. Reg. Gall.) 4to. 1596.

D. Junii Iuvenalis Satyrarum Libri quinque, locupletissima,

nec minus utili, paraphrasi illustrati a Federico Ceruto Vero-
sensi, Veronae 4to. 1597.

Haec editio nullum habet usum criticum, neque interpretatio
 poëtae valde invatur paraphrasi, quae tamen Augustae Vindel.
 1599. 1600. et 1603. repetita est. Tali quoque paraphrasi Ceru-
 tus Virgilium et Horatium illustrare est conatus. Eam ultra ver-
 balē constructionem raro adsurgere, iam monuit Henninius.

Iuvenalis, Rostoch. 8vo. 1599.

Ed. Raphelengiana (Lugd. Bat. ex off. Plantin. ap. Raph-
 leng.) 8vo. 1600.

SAEC. XVII. 1601—1701.

** *Iuvenalis Satyrae XVI. cum veteris scholiastae et Io. Bri-
 tannici commentariis; quibus accesserunt P. Pithoei, Curionis
 et Pulmanni notae et variae lectiones: ad calcem adiecta est
 Sulpiciae Satyra. Lutetiae, apud. Claud. Morellum* 4to. 1602.

Editio recusa a. 1613. et utraque collata a Maittario in ed.
 Lond. 1716. Morellus in textu poëtae exprimendo sequatus est
 editiones Pithoei, in recudendo Britannici commentario Fro-
 benianam a. 1551.

Iuvenalis, c. comm. Lubini, Rostocae 8vo. 1602.

Laudatur ab Henninio. Vid. mox ad a. 1603.

Iuvenalis, cum paraphr. Fed. Ceruti, Augustae Vindelic.
 4to. 1603.

Cf. sup. ad a. 1599. et 1699.

Gryphii VII. Persii et Iuvenalis Satyrae, Lugdani ap. Gryph
 12mo. 1603.

Iuvenalis, Paris. 4to. 1603.

*Iuvenalis et Persii Satyrae cum comm. Theod. Pulmanni et
 Eich. Lubini, Lugduni* 12mo. 1603.

* Lubini II. s. Wechelianae (n. 77.) *Iuvenalis Satyrarum Li-
 bri V. ex duobus mss. exemplaribus et vetustiss. ms. Commen-
 tario plus quam ducentis locis correcti. Praeterea A. Flacci
 Persii Satyrarum liber unus. Cum analysi et doctissimis com-
 mentariis, partim nunc primum, partim de integro editis, Ei-
 thardii Lubini. In fine accessit rerum et verborum index utilis-
 simus. Hanoviae, typis Wechelianis,* 4to. 1603.

Lubinus Iuvenalem et ad fidem codicem MSS. recensere, et
 interpretari conatus est, sed impar fuit talibus aosis. Rare no-
 levit varietatem lectionis, et modo hanc, modo illam recensio-
 nem superiorem, plerunque Stephani, Gryphi et Pulmanni,

sequatus videtur. Commentarius autem speciosus verbis, re inanis est et verbosum prodit nugatorem, qui pleraque non semel, sed bis terve, mutatis verbis παραφράζει, et vanam saepe alienamque ostentat doctrinam, quae multa tum obscura non illustrat, tum satis clara et perspicua alienis luminibus affusis obfuscatur: quare vix satis mirari possum, quid causae fuerit; quod recentiores interpretes, Prateus, Schrevelius, Marshall aliique hunc commentarium ceteris longe preferendum et ad verbum fere repetendum aut unice sequendum censuerint. Neque meum modo hoc iudicium est, sed Hennini quoque et aliorum.

Iuvenalis, in Voll. II. Corp. poët. Lat. editi a Sam. Crispino, Genevae (Aureliae Allobr.) 4to. 1603.

Editio recusa a. 1611. et 1627.

*** *Iuvenalis et Persii Satirae*, ex officina Plantiniana Raphael. Antverpiae (In Bibl. Reg. Gall.) 16mo. 1605.

Iuvenalis et Persii Satyrae cum Commentationibus et Paralipomenis B. Autumni. Paris. 1607. Item Stephani Claverii Commentarius in A. Persii Satyras. Paris. 1607. Item Claverii periphrases aenigmatae in Iuvenalem: adiunctae Ios. Scatigeri, Lipsii et aliorum explicationes; Parisiis, apud Rob. Fovet 8vo. 1607.

Claverii Periphrases quorundam locorum Iuvenalis difficiliorum, ab Henninio insertae Notis Selectis, paucae sunt et exiguo vel nulli adeo usui ad interpretationem poëtae. Cf. Barth. ad Stat. T. I. p. 432. De Autumno recte iam Henninius ita iudicavit: « *Bernardus Autumnus Nitobrix*, in Senatu Burdigalensi patronus, summa cum pompa promittit *Commentationes*, *Observationes*, *Paralipomena* in has Satyras a se ex MSS. (si Diis placet) restitutas, omnesque ante eum Interpretes nominationem mox ab initio iactat castigatos. Verum, sine invidia verum mihi liceat dicere, si singuli sua repetitum venirent, nudus remaneret procul dubio ineptissimus rhapsodus, ut Barth. Advers. XXVII, 17. aliisque non sine ingenti merito suo dicitur. »

Iuvenalis, cum ind. Langii, Friburgi 4to. 1607.

Iuvenalis et Persius, cum Ios. Langii indice omnium vocabulorum, Friburgi 4to. 1608.

Ios. Langii, Caesaremontani, Rhetorices et Graecarum Lit. Profess. in Academia Friburgensi, opera posita tantum in confiendo Indice vocabulorum (et quidem singulorum tantum), non phrasium, absolutissimo, qui ab aliis deinde editoribus, etiam

Hennino et Achaintre, receptas est, sed non adeo magnum habet usum. Similis Index iam in antiquis edit. reperitur; hic tamen plenior est.

Iuvenalis Satyrae, castratae in usum Collegii S. I. Brunsbergensis, Coloniae 8vo. 1610.

Persius et Iuvenalis in Vol. I. et II. Corp. Poët. Lat. Crispiniani edit. II. Genevae 4to. 1611.

Vid. sup. ad a. 1603.

Iuvenalis et Persius, c. not. et ind. omnium verborum, Genevae 12mo. 1612.

Iuvenalis et Persius, cum notis Thomae Farnabii, Londini 12mo. 1612.

Editio haec, scholarum usibus inserviens, saepissime repetita est in 8vo. et 12mo., Paris. 1614. atque multo emendatior et auctior Lond. 1620. 1633. Francof. ad M. 1623. Amst. 1624. 1631. 1633. 1634. 1641. 1642. 1648. 1650. 1652. 1662. 1668. 1670. Paris. 1626. 1628. 1644. Lugd. 1650. 1672. Hagae Com. et Roterod. 1683. Roterod. 1702. Pictav. 1705. Notae, margini adscriptae, breves sunt et maximam partem ex aliis interpretibus, non magna iudicii subtilitate, selectae; in textu vero et lectio et distinctio parum proba et accurata.

* *Iunii Iuvenalis cet. ut in edit. I. a. 1602. — Additus est index geminus rerum et verborum omnium absolutissimus. Lutetiae, apud Claud. Morellum* 4to. 1613.

Iuvenalis et Persius, Coloniae 12mo. 1613.

Stephani III. Rigaltii I. (n. 70.) Iuvenalis Satirarum Libri V. Sulpiciae Satira. Cura Nic. Rigaltii. Lutetiae, ex off. Rob. Stephani III. 12mo. 1613.

Conf. ad Rigaltii edit. II. a. 1616.

* *Grangaei (n. 81.) Iuvenalis Satyrae cum comm. Is. Grangaei. Parisiis, apud Rob. Fovet 1614. 4to. Iuvenalis cum comm. Bern. Autumni. Paris. 1614. Iuvenalis c. comm. Dom. Calderini, Paris.* 4to. 1614.

De *Autumno* vid. ad ed. Paris. 1607. de *Calderino* ad a. 1474. *Grangaei*, Gymnasiarchae Vindocinensis, opera magis ad interpretationem, quam ad rem criticam spectat. Commentarius eius est omnium longe doctissimus, sed multa quoque, quae ad poëtam nihil faciunt, ad singulas voces et sententias in eo adnotata sunt et operose congesta. Conf. ad edit. Venetam XVIII. a. 1499.

* *Stephani IV. Rigaltii II. (n. 70.) D. Iunii Iuvenalis Satyrae. Ivv. I.*

rarum Libri V. Sulpiciae Satira. Nova Editio, cura Nicolai Rigaltii. Lutetiae, ex officina Rob. Stephani III. 8vo. 1616.

Editio haec utrum a priore a. 1613. differat, qeo ne dicere non habeo. Classica autem est et superioribus praeferranda omnibus emendatae sanaeque lectionis nomine; simplici quoque elegantia et nitore typographicō commendanda. Ki prefixa est Rigaltii *Diss. de Satira Iuvenalis*, adnexas autem ad calcem *Notae et Notae aliquot repetitae lectionis*. In hisce notulis plerumque vera poëtae mens declaratur vel tribus quantuorve verbis, vel collatis aliorum scriptorum locis, et variantes lectiones membranarum bis tantum, aliorumque librorum, nescio utrum scriptorum an editorum, toties vel ter laudantur: quod neque saepius, neque accuratius, libris designatis, factum esse et miror et doleo; quum Rigaltius hanc dubie usus sit opibus Biblioth. Regiae Paris. in qua certe in ordinem digerenda adiuvit Casaubonum, cuique post huius mortem praeftuit. — *Sodales Bipontini duplēm edit. Rigaltianam huius anni, alteram Persii, Iuvenalis et Sulpiciae in 8vo. e Bibl. Cordesiana p. 499, alteram Iuven. et Sulpic. 12mo. e Catal. de la Bibl. du Roi Belles Lettres T. I. p. 318. memorant.*

Persius et Iuvenalis, uterque omni obscenitate expurgatus, in Alex. Ficheti Choro poëtarum, Lugduni 4to. 1617.

Lubini III. s. Wecheliana II. Iuvenalis et Persius, cum comm. Lubini, Hanoviae, 4to. 1619.

Repetitio ed. a. 1603. qua usus est Henninius.

*** *Iuvenalis et Persius cum oomm. Lubini apud David. et Daniel. Aubry. Hanoviae,* 8vo. 1619.

(In Bibl. Reg. Gall.)

Iuvenalis et Persius, Amstelod.

24mo. 1619.

** *Iuvenalis Satyra II. (Paris.) ap. Io. Libert.* 4to. 1621.

Eiusdem typographi impensis excusae Sat. VI. a. 1622., Sat. XIII. a. 1624., Sat. I. a. 1643, Sat. III. a. 1644., Sat. IV. V. VII. VIII. sine nota anni, et Sat. XII. ap. viduam Libert. a. 1652. Quae editiones collatae sunt a Maittario in ed. Lond. 1716. et modo hanc, modo illam recensionem, plerumque Gryphianam, sequuntur.

Persius et Iuvenalis in Corp. poët. Lat. Crispinane, ed. III. Genevae 4to. 1627.

Cf. ad a. 1603. et 1611.

** *Iuvenalis et Persius, Parisiis ex tipogr. Regia fol. 1644. Editio collata a Maittario et splendide excusa prelo Lupa-*

rensi, ex quo etiam Virgilius, Horatius et Terentius non minore impensa et nitore exierunt.

Schreveliana I. *Iuvenalis et Persii Satyrae cum veteris Scholiastae et Variorum commentariis, accurante Corn. Schrevelio.* Lugduni Bat. 8vo. 1648.

De hac edit. vid. inf. ad quartam a. 1664.

Iuvenalis et Persius, ex doctorum virorum emendatione, Amsterodami ap. Lud. Elzevirium 12mo. 1651.

Editio videtur digna, quae inspiciatur.

Iuvenalis et Persius, Genevae 12mo. 1652.

Schreveliana II. vel III. *Iuvenalis et Persii Satyrae cum Vel. Scholiastae et Variorum Commentariis, accurante Corn. Schrevelio,* Lugduni Bat. 8vo. 1658.

Repetit. edit. a. 1648. Vtrum vero secunda an tertia sit Schreveliana, dicere non habeo: editio certe a. 1664 est quarta; quod ex Praefat. eius intelligitur.

* Schreveliana IV. *Iuvenalis (Sulpiciae), et Persii Satyrae cum Vel. Scholiastae et Variorum Commentariis, accurante Corn. Schrevelio (M. D. et Gymn. Lugd. Bat. Rectore),* Lugd. Batav. et Roterod. 8vo. 1664.

Editio cum notis Variorum, quales a Batavis Saec. XVII. curari solebant; in quibus multorum notae (et quidem, quod mireris, integrae Lubini et Farnabii; selectae aliorum) larga manu, sine iudicio ac delectu, non ubi iis opus erat, sed ubi hic vel ille commentator eas adscripserat, congestae, et saepissime vel eadem, quae plures observarunt, bis terve apposita, vel vulgaria, aliena ac falsa excerpta sunt; varietas autem lectioonis vix quinque vel sex locis, nec fere nisi verbis alii legunt, notata, etsi editor usus est et multorum commentariis, editionibus observationibusque, et quatuor codd. MSS. Salmasii et Gudii. In textu tamen constituendo felicior ille fuit (plerumque enim sequutus est recensionem Rigaltii in ed. Stephan. III.), quam in delectu notarum. Scholia autem vetera saepe pro lubitu et perperam emendavit: et tamen Henninius incaute eum sequutus est. v. sup. ad edit. Pithoei I. a. 1585.

*** *D. Junii Iuvenalis et A. Persii Flacci Sat. apud Sim. Bernard.* Parisiis 12mo. 1669.

(Bibl. de l'Arsenal.)

Iuvenalis et Persii (nec non Sulpiciae) Satyrae ex doctorum virorum emendatione. Amsterodami, typis Dan. Elzeviri 16mo. 1671.

Repetit. forte edit. a. 1651.

*Iuvenalis et Persius cum notis Variorum et Mich. Marollesii,
cum eiusd. vers. Gallica, Lutetiae* 8vo. 1671.

*** Schrevel. V. *Juvenalis*, cet. Lugd. Bat. 8vo. 1671.

Juvenalis et Persius, Roterod. 12mo. 1680.

*Iuvenalis et Persius Latine cum versione Gallica Valterii (de
la Valterie)*, Paris. 8vo. 1681.

*** *Juvenalis Satirae ab omni obscoenitate expurgatae, apud
Masson, Parisiis* 12mo. 1683.

(Bibl. du Panthéon.)

Schreveliana VI. *Juvenalis* cet. ut in ed. IV. a. 1664. Amstel.
ex off. I. H. Welstenii 8vo. 1684.

Haec editio prioribus auctior est, adiectis varr. Lectt. cod.
Basil. et Graevii notis, sed paucis tantum et criticis. Cf. ad a.
1664. Praeter hanc edit. a sociis Bipontinis alia memoratur b.
a. nec nisi his verbis: *Schreveliana*, Amstel. 8vo. 1684.

* *Juvenalis et Persii Satirae, notis illustravit Ludov. Prateus,
Rhetoricae Professor emeritus, iussu Regis, in usum Delphini,
Parisiis* 4to. mai. 1684.

Prateus inter meliores Juvenalis interpretes eosque, qui in
Delphini usum commentati sunt, referendus est, et contextui
poëtae paraphrasticam interpretationem, huic vero copiosas sub-
iecit annotationes maximamque partem ex aliorum commenta-
riis excerptas, quibus et suinmain cuiusque satirae nexumque
sententiarum, et obscuriora loca, verba ac res explicare cona-
tus est. Multa tamen immiscuit tum vulgaria, tum falsa et aliena;
quaeque res postulabat, saepe non monuit: permultos quoque
versus, nimio castitatis studio et exemplo aliorum (v. ad a.
1610. 1617. 1685. 1689. 1697.) resecuit; sed eosdem perperam
et imprudenter in unum locum congestos ad calcem editionis
suae reiecit: nam qui his lautiis pascuntur, eas in tali lance
satura appositas cupide devorabunt. Praeterea omnis fere opera
eius in commentando versata est, non in textu emendando, et
passim revocata lectio, quam Pithoeus, Rigaltius aliquique iam
recte respuerant. Recusa est haec editio Rhotomagi 1685. Lond.
1691. 1699. 1708.

Henniniana I. D. Junii *Juvenalis Satyrac*, scholiis veterum et
fere omnium eruditorum, qui ex professo in eas scripserunt,
commentariis tam antea vulgatis, quam novis — illustratae,
quibus sua spicilegia adiecit Henr. Christ. Henninius. Ultraiecti,
ap. Rud. & Zyll. 4to. 1685.

Vid. inf. ad edit. II. a. 1695.

Iuvenalis Satyrac omni obscoenitate expurgatae. Turonibus ap. Phil. Masson. 12mo. 1685.

Iuvenalis et Persii Satirae in usum Delphini cum interpr. et notis Ludov. Pratei, Rhomagi 4to. 1685.

Iuvenalis et Persius, Antwerp. 12mo. 1685.

Persius et Iuvenalis cum paraphrasi Gall. Tarteroni S. I. Paris. 12mo. 1689.

In hac quoque edit. omissa sunt loca obscoeniora. Versio Tarteroni repetita Amst. 1695. Paris. 1706. 1729. 1737. 1752.

Persius et Iuvenalis cum vers. Gall. Tarteroni, Amst. 12mo. 1695.

Ita Fabric. et ex eo alii. Sed Paris. 1695 haec versio repetita est, ut ibidem saepius, si fides habenda Catalogo Bibl. Frstii d. 8 Jul. 1799. divenditae.

* *Henniniana II. D. Junii Iuvenalis Aquinalis Satyrae, cum Scholiis Veterum et Commentariis integris, selectis et conquisitis sere omnium Eruditorum, ut Grangaei, Britannici — Henninii. Accedit A. Persii Flacci Satirarum Liber. Isaacus Casaubonus recensuit et Commentario Libro illustravit. Lugduni Bat. apud Petrum van der Aa,* 4to. 1695.

Repetitio edit. Vltraiect. a. 1685. quae omnium praestantissima est, et curata ab Henr. Christ. Henninio, historiarum et eloquentiae in Acad. Duisburg. Professore, qui a. 1706. e vita discessit. Ea continentur I. *Prolegomena*, et in his Vita Iuvenalis, quae Suetonio tribuitur, Rigaltii diss. de eius Satira et index (octo) codd. MSS. Iuvenalis (qui a nobis in Var. Lect. nameris 2—7. 28. et 29. designantur); Editionum tam vulgatum, quam promissarum (qui admodum brevis et mancus est); Versionum, nec non Variantium Lectionum (quae deprehendantur tum in octo illis codd. mss., tum in edit. Grangaei ac Stephani I. et II.); II. *Iuvenalis Satyrae XVI. cum Scholiis Veterum et Grangaei Commentariis; III. Commentaria Britanici, immixtis Scholiis Curionis et Merulae; IV. V. VI. Annotations Pulmanni, Pithoei et Rigaltii; VII. Calderini commentaria; VIII—X. Notae variorum variae et selectae; XI. Henninii Spicilegia; XII. Peplus notarum ad Scholia Veterum; XIII. Index vocabulorum, de quo v. ad ed. Langii a. 1608.— Haec est summa vasti huius operis et celebratissimae editionis. Cuius si externam speciem consideres, nitidissima est, si internam indolem, et hic coguoscet, non omne quod niteat au-*

rum esse. Vere eam dixeris indigestam vanae speciosaeque doctrinae farraginem rudemque rerum inutilium molem. Praeterea Henninius non novam nobis neque poëtae, neque veteris Scholiastae, recensionem dedit, sed Schrevelianam (de qua v. ad a. 1664.), et notas Variorum codicunque MSS. lectiones non, ut Schrevelius, ad quaevis poëtae loca, ad quae spectant, sed has seorsum in Prolegomenis et excerptis Pithei, Rigaltii aliorumque notis memoravit, illas singulatim ita, ut unum commentarium alter excipiat, descripts; qua perversa ratione dici non potest, quam molestum difficultaque reddiderit editionis suæ usum. Haec et alia iam notarunt alii, impr. Lengnich in *Beiträgen zur Kenntniss seltener Bücher* Tom. II. pag. 134—141. et Clericus in *Bibliothèque ancienne et moderne* Amst. 1718. 12mo. T. IX. p. 113.

Iuvenalis et Persius, cum interpr. ac notis Ios. Iuvencii (Iuvency) S. I. Rothomagi 12mo. 1697.

Iuvencius aliorum exemplo obscoena praetermisit loca (v. ad edit. Pratei a. 1684.) et cavere voluit, ne nimis vel breves vel prolixae essent notæ. Editio auctior et emendatior prelo exiit Rothomagi 1709. Paris. 1700. 1715. et 1729.

Iuvenalis et Persius, ex doctorum virorum emendatione, Amstel. ap. Henr. Weissenium 16. s. a.

Haec editio, ut verba Sodalium Bipontinorum mea faciam, imitatur quidem Elzevirianam (a. 1651. et 1671.) sed et subinde ab eius lectione differt.

SAEC. XVIII. 1701—1800.

Iuvenalis et Persii Satyrae, cum notis et metaphrasi Hetrusca, e regione posita. Edidit Camillus Sylvester, Comes ac Nobilis Rhodiginus, Patavii 4to. 1711.

vid. Journal des Savans 1713. Aout p. 231. Annum 1712 memorant alii, nisi haec repetita est editio. Notae et Diss. sunt doctissimae et potissimum antiquariae, in quibus multae etiam, et antea ineditae, Inscriptiones exhibentur. Vellem iis uti potuisse.

Persius et Iuvenalis in Operibus et Fragmentis vett. poët. Lat. a Maittario editis, Vol. II. p. 884—889. et p. 1142—1166. Londini fol. 1713.

* *D: Junii Iuvenalis et Auli Persii Flacci Satyrae, Londini, ex off. Tonson et Wallis* 12mo. 1716.

Hanc edit. curavit Mich. Maittaire, qui aliquot contulit editiones antiquas. Inde tamen non multum, ne dicam nihil lucis affulsi contextui poëtae, sed saepissime restitutae sunt pravae ac vitiosae lectiones, ab aliis iam emendatae. Dimidiam fere libelli partem capit Index verborum, similis nostro, sed dimidio minor.

* *Iuvenalis et Persii Satyrae, ex optimis codd. recensuit nosque illustravit Thomas Marshall A. M. Editio nova caeteris emendatior, cui accesserunt nova Argumenta, nec non Diss. de origine, progressu et regulis Satyrae. Londini 8vo. 1723.*

Quomodo in Iuvenale edendo versatus sit Marshall, ipse in fine Dissert. illius declaravit his verbis: «Textum hic castigatissimum tibi exhibemus, utpote cum correctissimis Schrevelii, Lubini et aliorum editionibus collatum et ad fidem optimorum exemplarium diligentissime revocatum. Argumenta etiam nova singulis Satyris praefixi. Quod ad Notas adtinet, licet maximam earum partem contextui, multum tamen Grangaeo, multum Britannico, plurimum etiam Lubino me debere profiteor.» Adiectus est brevis Index vocabulorum et phrasium memorabilium.

*** *Iuvenalis Satyrae, Parisiis 12mo. 1724. 1725.*

Iuvenalis et Persius, Amst. 12mo. 1735.

Iuvenalis Satyrae cum vers. Ital. et notis Camilli Sylvestris, in Corp. omnium vett. poët. Lat. cum eorundem vers. Ital. T. XXVIII. Mediolani 4to. 1739.

Iuvenalis et Persius, ad fidem optimorum librorum accurate recensili. Gottingae, 12mo. 1742.

Recusi a. 1769. Iuvenalis et Persius cura Hambergeri. Editiones istae dignae sunt, quae commendentur, ob curam in vera lectione reddenda positam.

Iuvenalis et Persius, Londini 12mo. 1744.

Iuvenalis et Persius, ex recogn. Steph. Andr. Philippe, Paris. 12mo. 1746.

Repetita ed. a. 1747. et 1754.

Iuvenalis et Persius cum Chrestomathia I. P. Milleri. Berolini 8vo. 1749.

Milleri editiones nitidissimae, sed non satis emendatae et param utilles, ut et Glasguenses.

Iuvenalis et Persius, Glasguae 8vo. 1750.

Iuvenalis Satyra VII ad fidem codicis Schwarziani recusa, Altorf. 8vo. 1760.

Eam edidit Cl. Will, Prof. Altorf. De cod. Schwarz v. sup.
Ind. Codd. MSS.

- Iuvenalis et Persii Sat. edente Baskerville, Birmingham* 4to. 1761.
- Iuvenalis et Persius, Cantabrigiae* 8vo. 1763.
- Omnium edit. nitidissima.*
- Iuvenalis et Persii Satyrae, Parisiis* 12mo. 1771.
- Iuvenalis, Persii et Sulpiciae Sat. Paris.* 12mo. 1776.
- * *Iuvenalis Satyrae, cum vers. German. eaque paraphr. Berol. et Lips.* 8vo. 1777.
- * *Iuvenalis Satyrae ex rec. Henninii, et Persii Satyrae ex rec. Casauboni, Norimb.* 12mo. 1780.
- * *Iuvenalis Satyrae, ex rec. Henninii. Persii Satyrae ex rec. Casauboni fideliter expressae. Sulpiciae Satyra. Maonhemii, cura et sumptibus Societatis literatae* 8vo. min. 1781.
- Editiones Henninii et Casauboni tam fideliter expressae sunt, ut ne manifesta quidem operarum vitia sint emenda.*
- Iuvenalis Sat. Paris. ap. Fournier* 8vo. 1783.
- * *Persii et Iuvenalis Satirae ad optimas editiones collatae, accedit Sulpiciae Satira. — C. Lucilii Fragmenta. Editio accurata. Biponti ex typographia Societatis* 8vo. 1785.
- Editio cum a simplici elegantia, tum a diligentia ac studio commendanda, quo illi poëtae recensiti sunt et indices editioni confecti. Poëtis praeter vitam eorum, quae Suetonio triduitur, et notitiam literariam, ex Fabricii Bibl. Lat. petitam, praemittuntur Argumenta Satt. et Index Edit. longie auctior Fabriciano et in quatuor aetates digestus. Ad calcem reperiuntur Indices in Persium et Iuvenalem, in quibus tum sententiae proverbiales moralesque, in iis obviae, laudantur, tum verba quedam obscura ac potissimum nomina propria explicantur.
- D. Junii Iuvenalis Aquinatis Satirae XVI. ad optimorum exemplarium fidem recensitae, varietate lectionum perpetuoque commentario illustratae et indice uberrimo instructae a Ge. Alex. Ruperti. II. Voll. Lipsiae, sumtibus Caspari Fritsch 8vo. 1801.
- Classici Romanorum Scriptores. Vol. I. Iuvenalis et Persii Satirae. Pars I. D. Junii Iuvenalis Aquinatis Satirae XVI. ad optimorum exemplarium fidem recensitae atque prooemiosis, argumentis et indice rerum instructae a Ge. Alex. Ruperti. II. Voll. Gottingae sumtibus Henr. Dieterico. 8vo. 1803.

*Decimi Junii Iuvenalis Satirae ad codices Parisinos recensi-
tac, lectionum varietate et commentario perpetuo illustratae a
N^o. Lud. Achaintre. Accedunt Hadr. et C. Valesiorum notae
atque ineditae. II Voll. Parisiis. sumtibus et typis Firmini
Didot*

8vo. 1810.

- Tomus primus pag. 1—568. continet poëtae Satiras cum notis
textui subnexis et lectionis varietate notis subiecta, ad calcem
vero tabulas sex de mensuris et ponderibus Romanorum; alter
pag. 1—27. vitam Iuvenalis a Suetonio, incerto auctore, Sal-
masio, Dodwello et editore concinnatam, pag. 27—33. testi-
monia veterum et recentiorum de Iuvenale, p. 33—51. elenchum
cedicatum Iuvenalis, p. 51—75. elenchum editionum Iuvenalis,
p. 75—112. de scholiastis Iuvenalis, vett. glossis (quarum ma-
gna pars e codd. variis excerpta est) et de iis omnibus, qui
huic poëtam notis atque commentariis illustraverunt, pag. 113
—228. Hadriani Valesii, Consiliarii et Historiographi regii,
notas in D. Jun. Iuvenalis Satiras. (in dimidiam earum partem)
labore et studio Caroli Valesii, Hadriani filii, in Senatu Pari-
siensi causarum patroni, qui suas etiam in Iuvenalem notas
adiecit a. 1699. (quas notas adhuc ineditas Chardon de la Ro-
chette editori excudendas concessit); p. 229—353. vetera scholia
in Iuvenalis Satiras, a P. Pithoeo primum Lutetiae 1585. edita;
p. 353—367. P. Pithoei et editoris notas in haec scholia eorum-
que emendationes;—p. 1—132. Indicem vocabulorum omnium,
quae in satiris Iuvenalis leguntur, de quo v. sup. ad edit. los.
Langii, Friburgi 1608. Editor ex meo commentario plurima in
suum transtulit, iisdem quoque verbis retentis, nonnulla rectius
exposuit, et copiose disseruit de rebus notissimis, praecipue
geographicis, de sesterciis, macellis, fascibus, nominibus civium
Rom. et aliis, quae his sunt similia. Bibliotheca quoque Impe-
rialis, nunc Regia, ei suggestit quidem XXXV codices mss. et
in his antiquissimos optimosque, Puteanum, Alexandrinum,
Pithoeanum, Colbertinos, Senatorium et Fauchetianum. v. sup.
Ind. codd. MSS. Sed eos non fere consuluit nisi in locis obscu-
rioribus, et plerumque non indicat ac docet, quae et quales,
sed quot membranae hanc illamve lectionem exhibeant: quam
ob causam brevissimae sunt notae criticae, commentario subie-
ctae.

*D. Junii Iuvenalis Satirae ex recensione Rupertiana editae in
usum scholarum academicarum. Hafniae typis Schubolthe*

8vo. 1816.

Hae sunt editiones, quae quidem mihi innotuerunt, omnes: non etsi multo plures a me, quam ab Henninio, Maittario, Fabricio ipsaque Sodalibus Bipontinis, memoratae sunt, non dubito tamen, quia alios adhuc, mihi nec vitae nec cognitae, in lucem prodierint et passim in bibliothecis, sive publicis sive privatis, lateant. Ex eorum Indice apparet, me in antiquioribus recensendis diligentiores fuisse, quam in recentioribus: neque enim ea potissimum consilii mei ratio fuit, ut omnes ac singulas, sed ut eas potissimum percenserem editiones, e quibus aliquid vel ad contextum Iuvenalis historique eius conficiendam, vel ad interpretationem poëtae adiuvandam, utilitatis redundaret. Restat nunc, ut editionibus singulatis enumeratis, universe quaedam tum de stemmatibus et familiis, tum de indeole earum subiungam. Quae quidem tela paucis pertexi poterit verbis, quoniam supra iam ad quamvis editionem, quae ad illud consilium meum spectat, monui, ad quod earum genus et ad quam classem ea sit referenda. Quam vero multae editiones et inter has quaedam memorabiles, v. c. Mediolanenses et Iuntias, mihi nondum in manibus fuerint, et quae a me sint collatae, quamvis ingens earum numerus sit, non sufficient ad accuratam textus Iuvenalis historiam condendam, quumque ista rei literariae subtilitas nec otio, nec animo ingenioque meo satis respondeat: non accurate et absolute, sed crassa tantum et pinguis, ut aiunt, Minerva omnis haec opera a me perfici poterit; quam itaque ut sequi bonique consulant viri docti, etiam atque etiam rogo. Meliora forte et perfectiora tempus dabit, si editiones a me non inspectas alii diligenter exenserint. Multum tamen inde fructus ad ipsum poëtam reddituram esse vix speraverim.

Romana princeps e codice parum emendato fluxit. Meliores membranae paulo post adhibitae in Venetis, a quibus, ut in Virgilio et Horatio, primum Iuvenalis lectio ita videtur constituta, ut per omnes propagaretur Saeculi XV editiones, quamvis harum fere nulla sit, quae plane conveniat cum superiore aliqua. Magnum potissimum familiam dicit Veneta prima, a. 1475. cum Domitii Calderini qui etiam codicibus mss. usus est, commentatoris vulgata, ex qua expressa sunt Venetae 1482. binac 1483. 1485. 1487. al. Vicent. 1480. Lipsienses 1497. 1502. 1504. 1507. cet. Ad emendandum deinde Iuvenalis textum ope librorum scriptorum accesserent Valla in Veneta 1486. et Mancinellus in Veneta Tacuini de Tridino 1492. Illam plerumque

sequuntur Venetae 1491. 1492. (Locatelli). 1498. 1501. hanc vero Veneta 1494. Norimberg. 1497. et Ascensianae novem Lugd. 1498. 1501. 1507. 1511. 1512. 1515. Paris 1505. 1512. et 1519. nam Iodocus *Badius Ascensius* in *textu Iuvenalis*, ut et Virgilii Horatiique, parum aut nihil paene operae collocavit. Samdem fere receptionem servavit *Britannicus* in Venet. 1499. 1509. 1512. 1515. Brix. 1501. 1503. al. etsi plura in iis novata sunt et correcta. Omnino enim Saeculo XV magis interpretandi studium viros doctos exercuit, quam critica cura: *Iuvenalis* autem (ut Hennini verba in Praef. ad Domitii Calderini Comm. mea faciam) tantis eo tempore erat in deliciis, ut ille fere doctior haberetur, qui quam plurima acutissimi poëtae memoria complecteretur illumque vel accuratius explicare posset, vel commentariis illustrasset; quod etiam intelligitur ex Domitii Calderini Epistola ad Julianum Medicen a. 1474. scripta. Hinc etiam Saeculo XV plerique *Commentarii* in *Iuvenalem* scripti sunt et editi, de quorum indole iam supra in Editionum catalogo sententiam meam dixi; primum *Ang. Sabini* et *Domitii Calderini* Romae 1474. deinde *Ge. Merulae* Venet. et Tarvisii 1478. *Ge. Vallae* Venet. 1486. *Ant. Mancinelli* Venet. 1492. *Iod. Badii Ascensii* Lugd. 1498. et *Io. Britannici* Venet. 1499. Qui *commentarii* saepius repetiti sunt, tum seorsum, *Domitii Calderini* Ven. 1475. 1482. bis 1483. 1485. 1487. Paris. 1614. *Merulae* Brix. 1486. *Mancinelli* Colon. 1517. *Britannici* Brix. 1501. 1503. Venet. 1509. 1512. 1515. 1548. *Mediol.* 1514., tam iunctim, *Domitii Calderini* et *Vallae Venet.* 1491. *Merulae* et *Domiti Calderini* Venet. bis 1492. *Mancinelli Domitii Calderini* et *Vallae Venet.* 1492. 1494. Norimb. 1497. *Mancinelli*, *Domitii Calderini*, *Merulae* et *Vallae Venet.* 1498. 1501. *Sabini*, *Merulae*, *Calderini* et *Vallae Venet.* 1493. Paris 1498. *Mancinelli* et *Badii Ascensii* Lugd. 1498. 1501.. 1507. 1511. 1512. 1515. Paris. 1505. 1512. 1519. *Badii Ascensii* et *Britannici* Venet. 1539. 1548.

Novae melioresque textus recensiones Saeculo XVI adornatae sunt ab *Aldo*, *Iunta*, *Colinaeo*, *Gryphio*, *Rob. Stephano*, *Theod. Pulmanno* et *P. Pithoeo*, qui etiam de *Virgilio*, *Horatio* aliisque scriptoribus Romanis bene meriti sunt omnes, praeter *Pithoeum*, cui tamen plurimum debent *Iuvenalis*, *Persius* et *Sulpicia*. In *Aldinis* fundamenti loco positae videntur Venetae antiquiores, in primis a. 1486. *Aldina* prima prodiit sine nota anni, altera, quae emendatissima est, a. 1501, et tertia, quae

ad priorem plerumque rediit, a. 1535. Ex iis et quidem; quod mireris, magis ex prima, quam secunda, ductae sunt *Iumentina* Florent. 1513, quam tamen nondum a quoquam critica cum cura et subtilitate excussam esse doleo, *Argentinensis* 1518. 1527. egregia editio, Parisinae *Sim. Colinaei* Paris. 1528. 1535. 1542. Venetae *Stagnini* 1530. 1535. Basileensis *Curtonis* 1531. *Gryphianae* Lugd. 1534. 1538. 1546. 1560. Paris. 1555. Lugdunenses *Frelonii* ex rec. *Iunii* 1556. 1562. 1564. quae tamen omnes passionem ab Aldinis, et a se invicem discedunt.

Textum Aldinum expresserunt etiam *Rob. Stephanus I.* in. Paris. 1544. 1549. et *Theod. Pulmannus* in *Plantinianis Antverp.* 1565. 1566. 1585. 1587. Lugd. 1590. sed multa correxerunt ex membranis.

Melior deinde Iuvenali lux affulsit opera *P. Pithaci* et *Nic. Rigaltii*. Ille eum magna cum cura criticaque solertia recensuit ad fidem codd. MSS. Lutet. 1585. quam editionem *Commelinus* repetiit Heidelb. 1590. Maxime tamen omnium de integritate contextus Iuvenalis promeritus est *Nic. Rigaltius*, cuius editionem *Rob. Stephanus III.* Lutet. 1613. et 1616. prelo suo excudendam curavit. Is poëtae, olim magnopere deformato, si non plane veram ac genuinam, certe venustam reddidit faciem, quae satis placere possit.

Post Pithoeum et Rigaltium, adeoque annis abhinc fere ducentis, non fuit fere quisquam, qui multum operae, vel eam felici successu in Iuvenale recensendo poneret. Antiquiores plerumque lectiones adsciverunt *Eilh. Lubinus*, a quo tres membranae in consilium exhibitae sunt, in edit. Rostoc. 1603. Hanov. 1603. 1919. et *Maittaire* in edit. Lond. 1716. cuius omne pretium ex variarum lectionum elencho et Indice verborum pendet. Recensio autem Rigaltiana tantum non integra restituta est in editionibus *Schrevelianis* Lugd. Bat. 1648—1684. *Henniniana* Ultrai. 1685. et Lugd. Bat. 1695. (nam Henninius non novam curavit recensionem, sed exemplum Schrevelianum operis librurius excudendum tradidit et paucis tantum locis correxit, quod ipse profittetur in Praefut.) *Goettingensi* 1769. et *Bipontina* 1785. quae reliquias emendatores sunt, nec multum a se invicem discrepant.

Hi fere sunt editores Iuvenalis, qui ingenium doctrinamque ad textum eius emendandum contulere: quorum tamen opera nondum ille integritati suae ita restitutus est, ut critica iam cura supersedere liceat. Praeter eos fuere etiam inde ab initio Saeculi XVI. qui notas et commentarios, sed parum idoneos,

in poëtam scriberent. Quos nunc breviter laudasse sufficiat, quum iam in Editionum indice de iis eorumque laboribus qualcumque tulerim sententiam.

Commentarios Badii Ascensii, Britannici et Mancinelli saepius repetitos esse Saeculo XVI. iam supra monui. Iis accessere:

I. ADNOTATIVNCVLAE *Coelii Sec. Curionis*, brevis commentarii vice margini adiectae a Colinaeo, Gryphio et aliis Paris. 1528. 1535. 1561. Crac. 1529. Lugd. 1538. 1556. 1564 Antverp. 1559.

II. SCHOLIA, et quidem 1.^o eiusdem *Curionis*, quibus tum praeterita ab aliis et potissimum Britannico explicantur, tum male intellecta corriguntur, edita cum Britannici comment. a Frobenio Basil. 1551. et a Morello Lutet. 1602. 1613. 2.^o Alia, tam critici quam grammatici argumenti scripta ab *Hadr. Junio* et a Pulmanno apposita margini editionis suae Antverp. 1565. 1566. 1585. 1587. Lugd. 1590. 3.^o *Scholia Vetera s. Veterum*, quorum dimidiam fere partem *Valla Venet.* 1486. evulgaverat, et quae integra edidere primum *Pithoeus* Lutet. 1585. deinde *Commelinus* Heidelb. 1590. *Morellus* Lutet. 1602. 1613. *Schrevelios* Lugd. Bat. 1648—1684. et *Henninius Vlrai.* 1685. Lugd. Bat. 1695.

III. ADNOTATIONES *Pulmanni* Antverp. 1565. seq. *Pithoei* Lutet. 1585. *Rigaltii* Lutet. 1613. 1616. *Farnabii* Lond. 1612. 1620. 1633. Paris. 1614. 1626. 1644. Amst. 1619. 1624. 1631. cest. *Francof.* 1623. Lugd. 1650. 1672. Roterod. 1680. 1683. 1702. *Hage Com.* 1683. *Almelovenii* et *Henninii* in huius edit. *Vlrai.* 1685. *Camilli Sylvestris*, *Bahrdtii*, *Abeli* aliorumque in versionibus Iuvenalis.

IV. PERIPHRASES aenigmatae *Claverii* Paris. 1607.

V. PARAPHRASES parum utiles *Feder. Ceruti* Veronae 1597. Augustae Vindel. 1599. 1600. 1603. *Pratei* Paris. 1684. *Anonymi* auctoris vers. German. Berol. 1777.

VI. COMMENTARII *Lubini* Rostoc. 1602. Lugd. 1603. *Ha-nov.* 1603. 1619. *Autumni* Paris. 1607. 1614. *Grangaei* Paris. 1614. *Pratei* in usum *Delphini* Paris. 1684. *Rothomagi* 1685. Lond. 1691. 1699. 1708. *Iuvencii Rothomagi* 1697. 1709. Paris. 1715. *Marshalli* Lond. 1723. *Oweni* et *Madani* in verss. Angl. Lond. 1785. et 1789.

VII. INDICES *Langii* Friburgi 1607. 1608. Genevae 1612. *Maijarii* Lond. 1716. et *Sodalium Bipontinorum* 1785.

VIII. EDITIONES CASTRATAE seu obscenitate omni pur-

gatae, *Colon.* 1610. *Ficheti* in *Choro poëtarum* Lugd. 1617.
Pratei Paris. 1684. *Massoni* Turonibus 1685. *Tarteroni* Paris.
1689. 1695. 1706. 1729. 1737. 1752. *Iuvencii Rothomagi* 1697.
1709. *Oweni* Lond. 1785. 1786.

IX. VERSIONES.

X. OBSERVATIONES in *Iuvenalem separatim editae*, et

XI. INEDITA,

quae omnia mox singulatim memorabimus, si prius universe
pauca dixerimus de his virorum doctorum studiis et de fructu,
quem iude poëtae interpretatio tulerit.

Toto Saeculo XVI ne unus quidem commentarius novus exiit
in vulgus, sed veteres primum saepius et variis locis recusi
sunt, hisque substituta deinde Scholia Curionis et Iunii, mul-
tarum editionum margini adiecta a. 1528—1590. et puerilibus
dicata studiis, quae tamen iis valde adiuvari posse nemo facile
sibi persuadebit. Neque plus valent vel ad ingenia iuvenum
alenda vel ad poëtam illustrandum et Periphrases Claverii Paris.
1607. et Paraphrases Ceruti Veronae 1597. Pratei Paris. 1684.
aliorumque, quae omnino, si breves sunt, ad interpretationem
nihil faciunt, praecipue in poëtis satiricis, qui prosa fere ora-
tione utuntur, si copiosae, ac prolixae, non sine summo taedio
legi possunt. Adnotaciones Pulmanni, Pithoei, Rigaltii, Almelo-
venii, Henninii aliorumque sive ad rem potissimum spectant cri-
ticam, sive uni tantum alterique loco lucem afferunt.

Saeculo XVII novi quidem vulgati sunt *Commentarii Lubini*,
Autumni, *Farnabii*, *Grangaei*, *Pratei*, *Iavencii*: sed longe ma-
xima eorum pars vel ex antiquioribus, in primis Britannici,
depromta est, vel magis doctam prodit subtilitatem, quam iu-
dicii sensusque elegantiam. Intellexere utique viri docti, ad Iu-
venalis interpretationem non sufficere unius alteriusve loci ex-
plicationem, sed perpetuos requiri commentarios, qui nihil
relinquerent obscuritatis. Idem vero perperam sibi persuasisse
videtur, se compendiaria via eo, quo tenderent, pervenire
posse, si non suum adhiberent iudicium, sed alienum fere se-
querentur, neque ipsi diligenter circumspicerent, quae expli-
care et monere opus essent, sed selectas ex aliis interpretibus
notas singulis vocibus, sententiis locisque adspergerent. Qua-
ratione etsi parum proficitur, nisi tum ab aliis iam omnia satis
illustrata sunt nihilque praeteritum est, quod luce aliqua indi-
geat, tum aptissima tantum et ceteris probabiliora solerter ex
iis excerpuntur; non mirum tamen est, eam multis arrisisse,

quum tantopere blandiatur et desidiae et inani famae cupidini, quae alienis gloriari bonis alienisque pennis se exornare amat. Cupidissime illam prae ceteris arripuere Batavi, qui eamdem, per se iam satis commodam ac facilem, multo quoque expeditiorem reddiderunt, invento more Auctorum classicorum vel cum omnibus fere Variorum Notis, vel cum integris virorum doctorum commentariis edendorum. Illam rationem sequutas est Schrevelius inde ab a. 1648. utramque vero Henniniius a. 1685. compilatores nimis seduli, in quorum editionibus, quae superiores interpres ad singulas voces sententiasque illustrandas observaverant, etiam maxime aliena, arguta, vulgaria et absurdia, neque semel, sed saepius a pluribus verbisque tantum aliis notata, sine ullo animi iudicio ac delectu cumulata atque congesta sunt, quibus lector oneratur magis, quam adiuvatur.

Saeculo denique XVIII non novos poëta nactus est interpres, praeter Marshallum (Lond. 1723.), qui tantum non omnia debet Lubino, et quosdam eruditos Anglos, Italos et Germanos, qui versionibus suis adnotationes subiecerunt, in quibus multa quidem insunt bona, sed quae non omnibus lectorum desideriis satis faciunt.

Iam si omnia, quae a nobis et singulatim et universe dicta sunt, collegeris, facile intelligitur, quam parum adhuc editorum Juvenalis studia tum in emendationem contextus, tum in summam interpretationis profecerint, et quam vere dixerit Fabricius (in Bibl. Lat. T. II. pag. 362. edit. Ernest. Lips. 1773.): « Quum Henninius editio sit nimis onerata notis, nec ad usum satis apta, quum adeo multis locis sit quaerendum, si scire interpretum sententias velis, omninoque nondum satisfactum sit in hoc scriptore: optandum videtur, ut aliquis vir doctus, tum literis Latinis egregie instructus, tum in Satiricis scriptoribus cognoscendis tritus, suscipiat novam editionem, etiam mole minorem Henniniana, et ad eam bene curandam ante omnia libros scriptos edit. excutiat paulatim, ut materiam ei instituto aptam habeat, per quam deinde et purgare Satiras, et illustrare deinde possit. »

TESTIMONIA

ANTIQUA

DE IUVENALE

M. VALERIUS MARTIALIS EPIGR. VII , 23.

Cum Iuvenale meo quae me committere tentas ,
Quid non audebis , perfida lingua , loqui ?
Te fingente nefas Pyladem odisset Orestes ;
Thesea Pirithoi destitnisset amor.
Tu Siculos fratres et maius nomen Atridas
Et Ledae poteras dissociare genus.
Hoc tibi pro meritis et talibus imprecor ausis ,
Vt facias illud , quod , puto , lingua , facis.

IDEML EPIGR. VII , 90.

De nostro , facunde , tibi , Iuvenalis , agello
Saturnalicias mittimus , ecce , nuces.
Cetera lascivis donavit poma puellis
Mentula custodis luxuriosa Dei.

IDEML EPIGR. XII , 18.

Dum tu forsitan inquietus erras
Clamosa , Iuvenalis , in Subura ,
Aut collem dominae teris Dianaë ;
Dum per limina te potentiorum
Sudatrix toga ventilat , vagumque
Maior Caelius et minor fatigant :
Me multos repetita post Decembres
Accepit mea rusticumque fecit
Auro Bilbilis et superba ferro.

CLAVDIVS RVTILIVS ITINERAR.

Lib. I. v. 603—606.

Huius vulnificis Satira ludente Camenis
 Nec Turnus potior, nec Iuvenalis erit.
 Restituit veterem censoria lima pudorem;
 Dumque malos carpit, praecipit esse bonos.

C. SOLLIVS APOLLINARIS SIDONIVS

Carm. IX. v. 266. seq. ad Magnum Felicem Cos.

Non qui tempore Caesaris secundi
 Aeterno incoluit Tomos reatu:
 Nec qui consimili deinde casu,
 Ad vulgi tenuem strepentis auram,
 Irrati fuit histrionis exsul.

AMMIANVS MARCELLINVS

Historiar. XXVIII, 4.

Quidam detestantes, ut venena, doctrinas Iuvenalem et Mar-
 rium Maximum curatiore studio legunt, nulla volumina, præ-
 ter haec, in profundo otio contrectantes.

PORPHYRIO

seu, quisquis est, vetus Grammaticus, in Comment. ad Hor. Sat.

Satyra Horatii inter Lucilii Satyram et Iuvenalis est media:
 nam et asperitatem habet, quam Lucilius, et suavitatem, qua-
 lem Iuvenalis.

SVIDAS IN LEXICO.

ΙΟΥΒΕΝΑΛΙΟΣ ποιητὴς Ρωμαῖος. οὗτος ἦν ἐπὶ Δομετιανοῦ βασιλέως Ρω-
 μιῶν. Ο δέ Δομετιανὸς ἐφίλει τὸν ὄρχυστὴν πρασίνου μέρους τὸν λεγόμενον
 Πάριν, περὶ οὐ καὶ ἐλοιδορεῖτο ὑπὸ τῆς συγκλήτου καὶ Ιουβεναλίου τοῦ ποιη-
 τοῦ. ὅστις βασιλεὺς ἔξωρισε τὸν Ιουβεναλίον ἐν Πενταπόλει ἐπὶ ιτὴν Λιβύην. τὸν
 δέ ὄρχυστὴν πλουτίσας ἐπικρίνει εἰς Αντιόχειαν, ὃς κτίσα, οἶκον καὶ λουτρὸν
 ἔξω τῆς πόλεως ἐκεῖ τελευτᾶ.

DIVISIO ET ARGVMENTA

SATIRARVM IVVENALIS

Iuvenalis Satirae sedecim in multis codicibus, tam scriptis quam editis, v. c. in 4. 19. 26. 45. 46. 49. 55. 59. 70. 74. 75., distribuuntur in quinque libros, quorum primus quinque priores, secundus sextam, tertius VII. VIII. et IX., quartus X. XI. et XII., quintus tres ultimas complecitur. Hi libri laudantur iam a Prisciano et a vet. Schol. ad Sat. III, 240. Hinc divisionem hanc retinui, etsi parum apta est (nam plerique libri non nisi tres satiras, et secundus adeo unam tantum continet), et magis ad eclogarum longitudinem, quam argumentum accommodata.

De ordine, quo vulgo Satirae Iuvenalis collocantur in libris, haec disputavit Heinrich in sec. commentat. p. 8. « Iuvenalem Satiras, quas legimus, diversis temporibus scripsisse, partem sub Domitiano compositam, alias sub Traiano, quasdam sub Hadriano factas, sed omnes Hadriani aetate recitatas et publicatas, id vero iam pridem demonstravit Salmasius (v. Plin. Exercitt. p. 321. C.), in quo quid corrigendum habeat fastidiosior Criticus, Henr. Dodwellus Annal. Quintil. § 40. ed. Oxon. p. 162., videre non facile est, quum ipse nihil aliud dicat. Satira secunda cum tota referat tempora, sive, ut novo modo loquimur, *genium saeculi* Domitiani, tum aut scripta est adhuc imperium tenente Domitiano, et interea scripsiis re-tenta; aut statim post caedem tyranni: ut certum videatur, Satirarum, quas quidem edidit Iuvenalis, eam tempore primam omnium esse habendam. Certe etiam quarta post scripta est, quanquam secundo ab illa loco ponenda, si Satirarum tempora numerantur. — Aliud hoc est, quam si vulgarem ordinem velis mutatum. Nam diu vehementer est laboratum, ut thecae calamariae, quales essent apud veteres; et librorum ornamenta, cornua, umbilici, reliqua id genus, accuratissime cognoscerentur: verumtamen quae fuerit alia ex parte rei librariae ratio, velut in libris colligendis et digerendis; primum atque

iterum iustae editioni parandis, inscribendis et per nomina auctorum ac titulos distinguendis; deinde in exemplis multiplicandis, per recensiones (quae Latine *correctio* dicitur) renovandis et retractandis: talia permulta nusquam abhuc vidimus satis quaesita, nedum perfecte exposita et, quod varias ob causas valde optamus, plenissime comprehensa. Loci sunt non pauci in arte critica, qui novam inde lucem exspectare possint. Sic in variis scriptis colligendis mira quaedam et, paene dixerim, generosa cernitur apud veteres negligentia; neque sic iam industrios videamus auctores, ut ipsi sua *Opera omnia* consarcinantes facillime populi commodo, aut etiam suo, prospicerent: ita pleraque dissoluta et dissipata, permulta ne ab ipso quidem auctore ad editionem destinata, nonnunquam admodum sero et ab imperitis colligebantur. Quodsi ipse scriptor institueret collectionem, faciebat hoc maxime, ut de Epistolis Plinius narrat I, 1. *Collegi, non servato temporis ordine (neque enim historiam componebam), sed ut quaeque in manus venerat.* Sic poëtae quoque fecerunt, ut Horatius et Tibullus; neque aliter Iuvenalis; modo sit ipsius hoc syntagma, quod nunc manibus tenemus. Eum produxisse ad audiendum plura Satirarum volumina, scilicet per diversas vices acroasis, coniectari probabilius potest, primum ex antiquo more ac modo recitandi, deinde ex illa, quae vulgo in Codicibus reperitur, quinque librorum distincta notatione, quam haud ita minime spernendam putamus, ut non nisi ultimae aetatis Grammaticorum habenda videatur. Quid? quod eiusdem rei fere historica significatio latet in Vita, Suetonio tribui solita. »

SATIRARVM TITVLI ET ARGVMENTA

in codicibus et scriptis et editis varia ratione, et vel prosa vel versa oratione expressa leguntur.

SATIRAE I.

Prima docet Satirae causam formamque libelli. — Materiam et causam (al. causas) satirarum hac adspice (al. inspice) prima. — Praefatio, cur Satiras scribat. — Cur satiras scribat, qui fere ad medium aetatem declamavit.

SATIRAE II.

Arguitur Satira probitas simulata secunda. — Carpitur hac Satira probitas simulata secunda. — Hypocritas damnat, in quos Lauronia clamat. — Dat causam poenae quod Martem poscit amoene. — Hypocritae. — In s. contra hypocritas. — De philosophis obscenis. — De fictis moribus institutis.

SATIRAE III.

Effugit Vmbritius diversa pericula' vitans. — Odisti quod Roma bonos, pravos colis, hinc te Effugit Vmbritius diversa pericula vitans. — Ad Vmbritium. — Quare Vmbritius Vrbem deserat. — De digressu Vmbritii. — Vrbis incommoda. — De incommodis Vrbis.

SATIRAE IV.

Vitam Crispinus laudat ventremque Neronis. — Crispini hic lacerat vitam ventremque Neronis, Ut reges avidos carpat regumque sodales. — In Crispinum. — In ingluviem. — In Domitianum vindictae post exsilium. — Catalogus amicorum Domitiani, s. Neronia. — Convivae Domitiani. — De convivio Domitiani. — De rhombo pisce. — De Crispino et rhombo pisce. — De piscis magnitudine.

SATIRAE V.

Quot mala sustineat parasitica vita notato, s. notabis. — In parasitos, de &oenis contumeliosis. — Ad Trebium. — De parasitis ad parasitum.

SATIRAE VI.

Sexta haec infidas mulieres monstrat abunde. — Hac Satira mulieres incestas monstrat, iubetque (al. ut omnem) Vxorem Vrsidius devitet pectore toto. — L. Fursedio Postumo. — Ad Postumum. — Mulierum flagitia et scelera. — In libidinem mulierum. — De vitiis mulierum.

SATIRAE VII.

Mendicant artes, sic Roma coëgit avara. — Artiam neglectarum querela. — De sterilitate studiorum. — De poëtarum calamitatibus. — Contra divites, qui poëtas mendicare patiebantur.

SATIRAE VIII.

Nobilitas propria est virtus, non acta parentum. — Adversus iactatores. — Ad Rubellium Blandum. — Contra illos, qui se de generositate suorum iactant. — De claritate natalium. — De claritate nobilium tractatio ad Ponticum.

SATIRAE IX.

Turpia qui tolerant, nona carpantur inqui. — Concubitus diri et Sodomitica probra notantur. — Cinaedi. — Querela Naevoli de re impudica. — In pathicos. — Ad Naevolum. Ad Naevolos. — Loquitur ad parasitum quemdam, qui servit regibus.

SATIRAE X.

Arguit haec saturas hominum curas et inania vota (Sic contra metrum in codd. nonnullis legitur , unde Schurzfleischius emendabat , Arguit haec fatuas curas cet. Lipsius autem in Epist. Quaest. IV , 15. Arguit haec hominum curas cet. extrusa voce saturas , et haec lectio reperitur in cod. 19. et 27.). Arguit haec Satira et curas et inania vota. Ex hac lectione illa videtur orta glossatorum opera et stupore librariorum. — De votis contrariis. — De inutilitate votorum. — In indiscreta hominum vota.

SATIRAE XI.

Lauta reprobamus convivia , parca probamus. — Lauta reprehenduntur (al. reprehenduntur) convivia , parca probantur. — Luxus. — De comparatione victus. — In luxuriosos in cibo.

— Ad Persicum amicum suum. — De superfluo apparatu ciborum.

SATIRAE XII.

Arguit haec avidos nimium nimiumque rapaces. — Hereditae. — Contra hereditas. — De redita Catulli. — De reditu Catulli ad Corvinum. — In avidos et rapaces.

SATIRAE XIII.

Mens cruciat pravos (ita pro vulg. *Mors cruciat pravos* legitur in 19. 27. al. et sic iam correxerat Lips. Epist. Quaest. IV, 15.), sapiens fert damna modeste. — Scelera tandem punita. — De fraudibus ad Gabinum, cuius amicus abnegaverat depositum. — In fraudulentos. — Ad Calvinum, contra illos, qui de ammissione temporalium nimis dolent.

SATIRAE XIV.

His docet exemplis natos mala vita parentum. — Imbuit exemplis natos mala vita parentum. — Ad Fuscinum. — ΠΕΡΙ ΑΝΑΓΩΓΩΝ ΠΡΟΣ ΦΟΥΣΚΙΝΟΝ. (*ΦΟΙΣΚΙΝΟΝ* in Lat. Ex. Pith.) — De institutionibus. — Parentum exemplia. — Contra illos, qui filios pravis instituunt documentis.

SATIRAE XV.

Obtinet Aegyptus perversos impia ritus. — Immanes ritus Aegyptius incola suadet, al. Aegypti incola servat. — Religiones peregrinae. — De superstitione. — De superstitionibus Aegyptiorum. — De religionibus Aegypti. — Ad Volusium Bithynicam. — De falsa Deorum cultura et nefario victu Aegyptiorum.

SATIRAE XVI.

Militiae mores et commoda magna videte, s. dinumerantur. — Militiae privilegia. — De felicitate militum. — De castris. — Ad Gallum de militia. — De militibus.

**ARGVMENTA SATIRARVM
AB ANTON. MANCINELLO CONCINNATA.**

Prima docet Satirae causas formamque libelli.
 Qui simulant Curios, Satira patnere Secunda.
 Ex Vrbe Vmbritii digressum Tertia narrat.
 Quarta quidem Crispinum odit calvumque Neronem.
 Ganeo quae tolerat parasitus, Quinta notavit.
 Sexta haec infidas mulieres pandit abunde.
 Septima demonstrat Romam nil ferre poëtis.
 Nobilis Octava propria virtute vocatur.
 Turpia qui tolerant, Nona carpuntur avari.
 Curae hominum Decima rerumque libido notantur.
 Arguit Undecima vates convivia lauta.
 Bissena arguitur Satira captator avarus.
 Tertia post decimam solatur damna dolentes.
 In Decima quarta dant prava exempla parentes.
 Numinia diversa Aegypti Penultima monstrat.
 Ultima militiae felicis praemia narrat.

**SATIRAE IVVENALIS MEMORIAE CAUSA TRIBVS VERSIBVS
CONCLVSAR A RUDOLPHIO GITTINS :**

- | | | | | |
|------------|----------------|--------------------|-------------|---------------|
| 1. Vates. | 2. Hypocrites. | 3. Roma urbs. | 4. Rhombus. | 5. Parasitus. |
| 6. Nupta. | 7. Ars sordet. | 8. Nobilitas vera. | 9. Impia. | 10. Vota. |
| 11. Coena. | 12. Redux. | 13. Deposta. | 14. Pareos. | 15. Aegyptia. |
| 16. Miles. | | | | |



INDEX

CODICVM MSS. ET EDITIONVM

QVARA NUMERIS NOTANTVR

IN VAR. LECT. ET EXCVRS.

Vetus Scholiastes Pith. designatur numero	1
Codex MS. Noviomagensis	2
— — Pulmanni	3
— — Hadr. Iunii	4
— — Miggrodi	5
— — Susii	6
— — Amstelodamensis	7
— — vetustiss. Pithoei s. Budensis	8
— — Latiniac. Pithoei	9
— — Schwarzi s. Altiorfinus	10
— — Schurzfleischii s. Vinariensis	11
— — Erlangensis	12
— — Vlmensis	13
— — Norimbergensis I.	14
— — Norimbergensis II.	15
— — Norimbergensis III.	16
— — Guelpherbytanus s. Gudianus I.	17
— — Guelpherbyt. s. Gudianus II.	18
— — Guelpherbyt. s. Gudianus III.	19
— — Guelpherbyt. s. Gudianus IV.	20
— — Gaybacensis s. Schönbornensis I.	21
— — Gaybacensis s. Schönborn. II.	22
— — Gothanus I.	.	:	:	.	23
— — Gothanus II.	24
— — Lipsiensis	25
— — Hamburgensis	26
— — Kulemkampianus	.	.	.	3	27

— — Rob. Stephani	28
— — Basileensis	29
— — Domitii Calderini	30
— — Vallae antiquiss.	31 a.
Codices alii eiusdem	31 b.
Codex MS. Mancinelli unus et alter	32
— — vetustiss. Lubini	33
— — alter Lubini	34
— — vetustus Canteri	35
— — alter Canteri	36
— — antiquus Carrionis	37
— — alter et plures Carrionis	38
— — antiquiss. Barthii	39
— — alter Barthii	40
— — antiquiss. Plathneri	41
— — alter Plathneri	42
— — Divaei	43
— — vetustus Vossii	44
— — alter Vossii	44 b.
Editio Romana princeps	45
— Veneta a. 1475 (Calderini)	46
— Veneta (Calderini) 1481. utraque 1483. 1485. 1487	47
— Vincentina s. Vicent. 1480	48
— Veneta 1486 (Vallae ed.)	49
— Veneta 1512 et 1515.	50
— Veneta sine mentione anni	51
— Mediolanensis 1474.	52
— Mediolanensis 1511.	53
— Veneta 1491.	54
— Veneta 1492. per Locatell.	55
— Veneta 1492. et 1494	56
— Veneta 1498. et 1501 (Ascensiana cum comm. Mancinelli, Calderini, Merulae et Vallae)	57
— Lipsiensis 1497. 1502. 1504. 1707.	58
— Norimbergensis 1497.	59
— Lugdunensis (Ascensiana) 1498. 1501. 1507. 1511.	60
— Aldina s. a. : :	61
— Aldina 1501.	62
— Aldina 1535.	63
— Brixiensis 1501 (Britannici).	64
— Parisiensis 1505. 1512. 1519.	65

— Argentoratensis 1518. 1527.	66
— Parisiensis 1528. 1535. 1542.	67
— Paris. 1544. s. Stephani I.	68
— Paris. 1549. s. Stephani II.	69
— Paris. 1613. 1616. s. Rigaltii et Stephani III.	70
— Paris. 1545. s. Gryphii	71
— Lugdunensis 1560.	72
— Lugdunensis 1556. 1562. 1564.	73
— Antverp. 1565. s. Pulmanni	74
— Lutet. 1585. s. Pithoei	75
— Heidelberg 1590. s. Pithoei	76
— Hanoviensis 1603. s. Lubini	77
— Lugdunensis 1521 8vo.	78
— Basil. 1531. s. Curionis	79
— Basil. 1551. s. Frobenii	80
— Paris. 1614. s. Grangaei	81
— Vlraiect. 1685. s. Henninii	82
Codex MS. Leidensis	83
— — Perizonii	84
Fragmentum Erlangeense	85

Editor Luvenalis novissimus est

Ach. (Achaintre) v. sup. p. cxxxii.

Auctores antiquiores recentioresque observationum commen-
tationumque , quas saepissime laudavi , sunt

Schurzfl. (Schurzfleischius)

Beck. (Beckius)

Jacobs.

H. et C. Vales (Hadr. et Car. Valesius).

Hein. (Heinecke)

Heinr. (Heinrich)

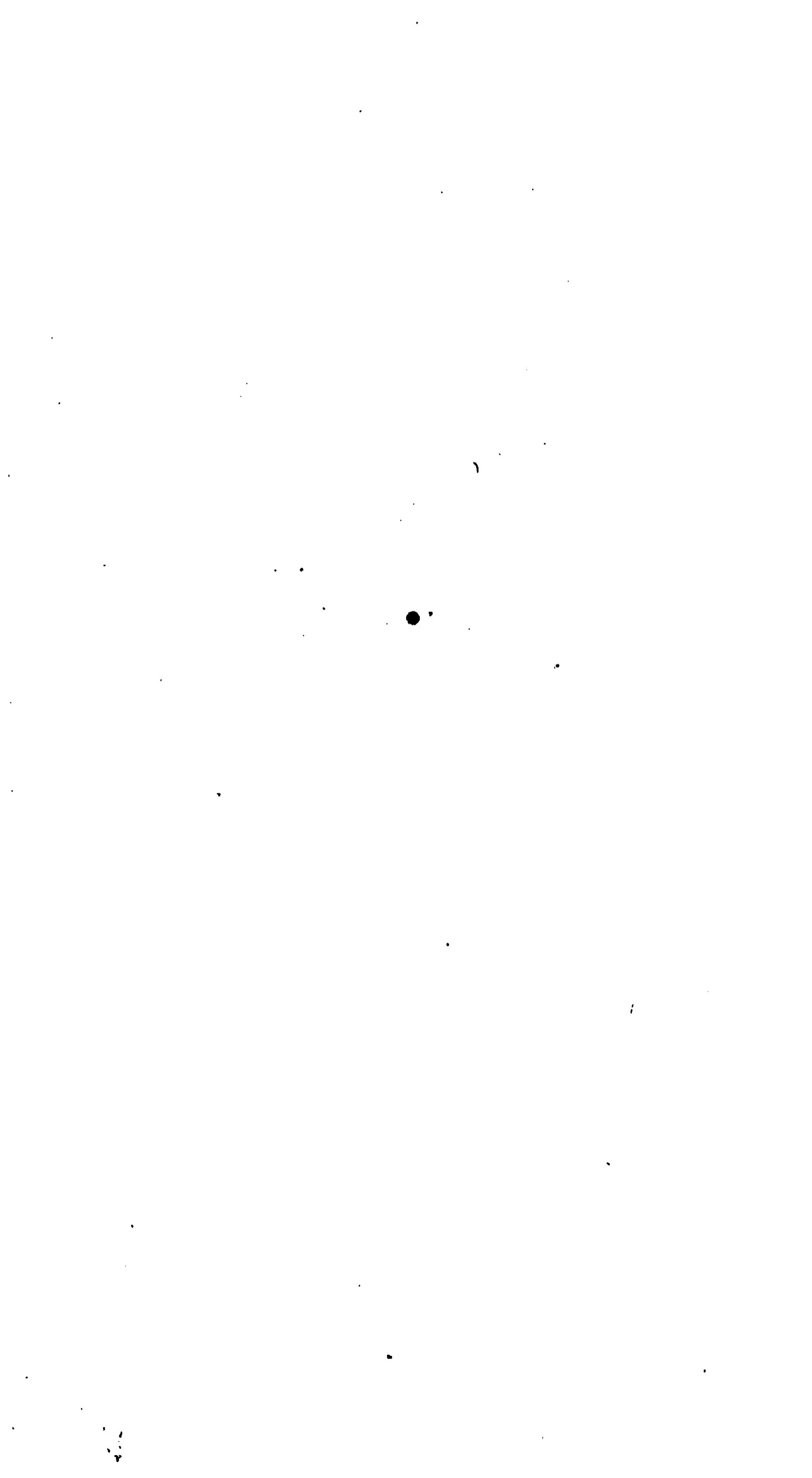
Manso.



IVVENALIS
S A T I R . A E

Ivv. I.

A



D. IVNII IVVENALIS

AQVINATIS

SATIRARVM

LIBER PRIMVS.

SATIRA I.

ARGVMENTVM

In prima huius Satirae parte v. 1—18. lepidas poëta tradit causas, quibus adductus animum ad carmina scribenda et post longam demum moram evulganda appulerit: se enim, recitationibus crebris et importunitis multorum poëtarum, qui eiusdem fero argumenti carmina composuerint iisdemque adumbraverint coloribus, tamdiu ac toties et tantopere offendsum atque vexatum, sibi temperare non potuisse, quo minus ipse etiam aliquid scriberet recitaretque, quo saltem iis, quibus non sine ingenti taedio aures præbuerit, reponeret, rependeret, par pari referret, h. e. idem legendi audiendique fastidium crearet, ne patientiam suam hi impune insultasse videri posset (v. 1—14.) ; utque aliquam certe scribendi facultatem sibi compararet, scholas dicit Grammaticorum Rhetorumque a se fuisse frequentatas; nihil autem referre, utrum aliorum versificatorum, quorum tantus sit numerus, ut ubique iis occurrat, an sua manu pereat charta (v. 15—18.). In altera Satirae parte v. 19—150. rationes affert, quare, capio carminum scribendorum consilio, ad satiras polius, quam ad alia poëmatum genera animum converterit: tot enim et tanta Romae nunc vivere vitia ac scelera, ut in hoc campo facile expeditet omnis dicendi apparatus, et difficile sit, satiram non scribere, utque, si natura neget, faciat indignatio versum, qualemcumque possit (v. 30—79.) ; multo quoque magis expedire, haec hominum vitia notari, quam exponi mythos et argumenta, iam tractata a tot poëtis et omnibus nota (v. 52. seq.). Praeterea summam propnit omnium, quae in satiris suis persquic apud animum constituerit, quaeque hoc poëeos genus complectatur (v. 84—86.). In fine demum carminis animo secum reputans ac dolens, priscam loquendi scribendique libertatem poëtis praecisam esse, et homines, qui multum auctoritate et Imperatorum gratia valeant, nedum ipsoes Caesares, non sine salutis vitaque periculo vivos carpi posse, se in sola mortuorum, utpote qui non amplius mordeant, facta et mores inuestigurum esse profitetur (v. 150—171.).

Satira haec, praefationis quasi loco ceteris praemissa, salis facetiarumque plena est, et dispositio eius præclara. Iuvenalis nos docet, quare et scribere, et satiras polissimum scribere apud animum suum statuerit: utriusque autem cor-

sili tam lepidas afferat rationes, ut vel Catoni risum movere potuissent. Nihil quoque facetius simul et modestius est iudicio illo, quod de facultate sua poëtica ipse fert (v. 17. 18. 79. 80.), nihil aplius venustiusque pictura perditorum seculi sui morum et conversione ad hoc primarium satiricae poëscos argumentum, cui proinde diutius immoratur (v. 22—146.), quibus plurima illorum temporum vicia non sine urbanis salibus reoenset; a spadonibus scilicet uxores duci (v. 22.), mulieres descendere in arenam (22. 23.), a quibusdam libertinorum quemvis patriciorum divitiis ac mollitie superari (24—29.), causidicos delationibus opes sibi parare et luxurie diffluere (32. 33.), delatores opibus exuere nobilissimum quemque et a se invicem timeri (33—36.), adulteros fieri heredes moecharum (37—44.), pupillos fortunis a tutoribus spoliari (45—47.), repetundarum reos damnatosque maximam retinere partem pecuniac, a provincialibus per vim ac fraudem exactae, et in exsilio laetus, quam antea, genio suo indulgere (47—50.), maritos ipsos lenonum partes agere, ut bonorum moechi heredes ex asse fiant (55—57.), homines infimae sortis, qui patrimonium equis alendis dilapidaverint, prætorianis cohortibus præfici (58—62.), falsos testamentorum signatores hereditates invaderet, et non minus magnificos quam molles esse (63—68.), maritos ab uxoribus veneno necari (69—72.), scelcra-tissimos homines dignitate et oopiis excellere (73—76.), nurus a socio viuari, et pueros vel viris nubere vel adulterari (77. 78.), nunquam maiorem viguisse avaritiam, nec insaniorem aleae lusum (87—93.), plures uni homini esse villas, et divites privatim salarem in modum epulari, pauperibus vero clientibus ante fores aodium sportulas apponi (94—99.), summos quoque magistratus tam sor-didos esse, ut eos non pudeat, una cum uxoribus vel earum nomine sportulas petere et contemptum ab opulentis tractari (99—131.), veteres amicos pauperesque clientes non amplius ad rectam vocari coenam, sed diiores solos domi lautissimis epulis abligurire fortunas suas et nonnumquam cruditate mori (132—146.). Huic itaque Satiræ si secundam potissimum, tertiam sextamque adiunxeris, consummatissimam habebis picturam corruptorum illius aevi morum. Forma orationis saepè oratoria magis quam poëtica videri potest; sed per maximam carminis partem regnat magnum πάθος et generosa indignatio, qua pravos huius aetatis mores insectatur poëta. Ceterum Satiram hanc esse primam omnium, quas Iuvenalis, si non scripserit, certe evulgaverit, cum ex primis, tum ex postremis eius verbis probabile fit. Perperam tamen ex v. 45 seq. colligi, eam ad illa tempora referendam esse, quibus poëta rhetorum scholas fre-quentare vix desierit, ex v. 24 seq. intelligitur.

Semper ego auditor tantum? nunquamne reponam,
Vexatus toties rauci Theseide Codri?

VARIETAS LECTIÖNVM

2. totiens 22. 26. 45. 46. 47. 49. monsus, vicensimus, aquonsus et
al. totiens 14. 15. 16. 21. 23. 24. 60. similia in ant. codd. Sed falsam
al. b. l. et passim, ut quotiens, for hanc esse scripturam et inde profe-

Impune ergo mihi recitaverit ille togatas,
Hic elegos? impune diem consumiserit ingens
Telephus, aut summi plena iam margine libri
Scriptus, et in tergo, nec dum finitus, Orestes?

etiam, quod veteres Romani, si Quintiliano fides habenda, apicem sive lineolam superscripserint vocalibus longis, iam dudum ac recte suspicati sunt Lipsius, Cellar. et alii.—*Codri* legerunt Servius ad Virg. Aen. I. et Priscianus, eademque lectio h. l. et inf. III, 203. 208. omnium sere codd., etiam Parisinorum, auctoritate firmatur; nec obstat, quod nomen est *Graecum*, et *Codrus*, inf. III, 203 seq. memoratus, qui pro eodem vulgo habetur homine, *Graecus* videtur poëta fuisse, quod ex III, 206. probabili iudicio colligitur. Antiquiorem quoque poëtam Rom. ita dictum fuisse, cuius mentionem fecerit Valgius in Elegiis suis, docet Servius ad Virg. Ecl. VII, 22 seq. De alio Codro v. Martial. II, 57. V, 26. *Cordi* I, 8. et alii, teste ac prob. Barthio Advers. I, 21. quod hoc potius nomen sit Romanum. Idem tamen monet, poëtis talia esse ρωφὰ πρόσωπα, vel nomina suo tantum aevo nota, quae frustra et inepte requiras.

3. *togatas* fabulas, speciem comoediae, ut *Attellana* VI, 71. et *Planipendaria* VIII, 491. Locus classicus de variis Tragoediae et Comoediae veteris partibus est ille Lydi de magistris I. l. § 40. quem Casp. Jac. Chr. *Rewens* in Collectaneis literariis Lugd. 1815. recte, opinor, ita emendavit et exposuit: Ο δε Μυθος τεμνιται εις δυο, εις Τραγωδιαν και Κωμωδιαν· και ή μεν Τραγωδια εις Κρηπιδαταν και Πραιτεξταταν· ὧν ή μεν Κρηπιδατα Ελληνικας έχει οποθεσεις { fabula argumenti Graeci vel ex

Graeco versa, cuius actores οποδουται λευκας χρηπιδας), ή δε Πραιτεξτατα Ρωματας. Η μεντοι Κωμωδια τεμνεται εις ίπτα, εις Παλλιαταν (fabulam exoticam, Graecam, in pallio pronuntiatam), Τογαταν (Romανα) Ατελλατην, Ταβερναριαν (in qua homines ex tabernis cum aliis in scenam producuntur, ut urbani et elegantes in *togata*), Ρινθωνικην (nam Lydus I. l. I, 41. dicit auctores *Hilarotragoeiae* suisse Ρινθωνα και Δσκηραν και Βλαισον και τους άλλους των φλυαχεγραφων), Πλανιπεδαριαν (mimum Romanum, quem *reciniatum* dicit Festus, καταστολαριαν Lydus, cuiusque actores agebant in *plano* orchestrae et *recinati* s. *ricinati*), και Μιμικην (mimum Graecum et palliatum). Ex h. l. Reuvens, vir doctus, verba etiam Donati ad Adelphos Terentii et de Tragoedia atque Comoedia sic restituit: “*Fabula* generale nomen est: eius duae primae partes sunt *Tragoedia* et *Comoedia*. *Tragoedia*, si Graeca argumentatio, *Crepidata*; si Latina argumentatio sit, *Praetextata* dicitur. *Comoedia* autem multas species habet: aut enim *Palliata* est, aut *Togata*, aut *Tabernaria*, aut *Attellana*, aut *Mimus*, aut *Rhintonica*, aut *Planipedia*,

5. *Thelephus* 14. 15. 16. 20. 24. 27. 45. al. Sed Graecis constanter Τήλεφος dicitur, et si nomen hoc ei inditum από της Σηλήνη οποσχόντος έλαφου inepte fabulantur.—iam pleno 43.

6. *a tergo* 29. et dno codd. Paris.

Nota magis nulli domus est sua , quam mihi lucus
 Martis et Aeoliis vicinum rupibus antrum
 Vulcani . Quid agant venti , quas torqueat umbras
 Aeacus , unde alius furtivae devehat aurum 10
 Pelliculae , quantas iaculetur Monychus ornos ,
 Frontonis platani convulsaque marmora clamant
 Semper , et assiduo ruptae lectore columnae.
 Exspectes eadem a summo minimoque poëta !
 Et nos ergo manum ferulae subduximus ; et nos 15
 Consilium dedimus Sullae , privatus ut altum
 Dormiret . Stulta est clementia , quum tot ubique
 Vatibus occurras , periturae parcere chartae.

Cur tamen hoc potius libeat decurrere campo ,
 Per quem magnus equos Auruncae flexit alumnus , 20
 Si vacat , et placidi rationem admittitis , edam .

Quum tener uxorem ducat spado ; Maevia Tuscum

—nondum 43. 49. 29. et X codd.
 Paris.

7. Θᾶττον τοῦνομα ἔκαστος αὐτῶν
 (τῶν παιδῶν) ἐπιλάθοιτο τοῦ πατρὸς ,
 ή τὰς Ορέστου καὶ Πυλάδου πράξεις
 ἀγνοήσειεν , similiter Lucianus in
 Toxar. c. 6.

8. *inclusum pro vicinum* N. Heins.
 ad Sabini Epist. III, 91. et Valer.
 Flacc. V, 642. sed memoriae , op-
 nor , lapsu.

9. *Volcani* in plerisque codd. legi-
 tur , ut *voltus* , *volgus* , *volnus* , *vol-
 sus* , quae scriptura pro antiquiore
 haberi solet , sed iudice Heynio in
 Praefat. novae edit. Virgil. p. xxii.
 pronunciationi , mediæ inter fuseam
 et liquidiorem sequente litera liquida
l , debetur , quam nonnulli ex usu
 vulgari male in scripturam traduxe-
 runt .

42. *platani* ; τὴν ἐπήκοον πότε
 τῶν Σωκρατικῶν λόγων πλατάνιστον ,

Ακαδημίας καὶ Λυκείου δένδρον εύτυ-
 χέστερον , dixit Lucianus Amor. c. 44.

16. *Syllae dedimus* 24. *Syllae* 17.
 20. 21. 22. 24. 60. 64. MS. Alex. et
 XV alii codd. Paris. Sed *Sulla* pas-
 sim in Inscriptt. legitur estque cogno-
 men Romanum , Graecis incogni-
 tum , qui illud , ut Plut. in vita *Sullae*
 monet , per u scripserunt ; Achain-
 tre.—alte 16.

10. *occurram* 43. *occurris* 23. a m.
 pr.

19. *libeat potius* 12. 61. 62. 63. 67.
 68. 71. 72. 73. recte forsitan et con-
 cinnius. — *discurrere* 50..

20. *Aruncae* 21. 23. 24. 26. 27. 28.
 45. 50. 59. 64. Conf. Heyne ad Virg.
 Aen. VII, 206. 727. 795. XI, 318.
 XII, 94.

22. *Menia* 49. *Nevia* vel *Nævia*
 13. 23. 27. 45—48. 50. 56. 59. 60.
 61. 64. 73. 74. Hoc meretricis no-
 men est ap. Martial. II, 9. et 26. III,

Figat apruum et nuda teneat venabula mamma;
 Patricios omnes opibus quum provocet unus,
 Quo tondente gravis iuveni mihi barba sonabat; 25
 Quum pars Niliaceae plebis¹, quum verna Canopi
 Crispinus, Tyrias humero revocante lacernas,
 Ventilet aestivum digitis sudantibus aurum,
 Nec sufferre queat maioris pondera gemmae:
 Difficile est, Satiram non scribere. Nam quis iniquae
 Tam patiens urbis, tam ferreus, ut teneat se, 31
 Causidici nova quum veniat lectica Mathonis
 Plena ipso? post hunc magni delator amici,
 Et cito rapturus de nobilitate comesa,
 Quod superest, quem Massa timet, quem munere palpat
 Carus, et a trepido Thymele submissa Latino? 36
 Quum te submoveant, qui testamenta merentur
 Noctibus, in coelum quos evehit optima summi
 Nunc via processus, vetulae vesica beatae?

13. *Mæria et Mæria* optimi codd.
nostræ et Paris.

24 et 5. a sec. m. ad marg. scri-
pti in 22. et quibusdam MSS. Paris.
Plane absunt a 7. et tribus codd. Paris.

26 ante v. 24. in 24. tribusque
codd. Paris. et 26—29 ante v. 24.
in 47. leguntur. *fæx Niliaceae plebis*
coll. III, 61. emend. Flavius Conie-
ctam. c. 30.

27. 28. Interpretationi meae fa-
vent verba Luciani in Nigrino c. 21.
Πάς γὰρ οὐ γελοῖοι μὲν οἱ πλουτοῦντες
αὐτοὶ, καὶ τὰς πορφυρίδας προφα-
ντες, καὶ τοὺς δαχτύλους προτειγού-
τες, καὶ πολλὴν καπηγοροῦντες ἀπε-
ροκαίαν.

28. *lacernas* *Venulet aestivo digitis*
sudantibus euro emend. Graevius, ut
poëta dicat, Crispinum infirmis tene-
risque digitis, qui vel minimo aestivo

annuli pondere sudaverint, assidue
ventilasse et sublevasse togam, quo
annulos et sardonychatam manum
ostenderet. Sed quomodo explicanda
tum verba *humero revocante*?

33. et post pro post 25. 46—50.
54. 65. 67. 68. 69. 71—74.

36. ut pro et legendum, recte, opi-
nor, censem Heinr. v. Comm.

Lucianus de Saltat. c. 76. Επὶ τοῦ
παχίος ὅς καὶ πιμελοῦς ὄρχηστοῦ,
πηδᾶν μεγάλα πειρωμένου, Δεόμεθα,
ἄφασαν, φεισαι τῆς θυμελῆς: ubi haec
Gesneri nota est: Thymelen orche-
straæ partem medium, locum pro-
prium et in centro totius theatri po-
situm eorum, qui spectaculo esse
deberent, satis eleganter ac dilucide
declaravit Boindinus in comment.
Acad. Inscriptt. T. I. p. 186. ed. Hol-
land,

Vncielam Proculeius habet, sed Gillo deuncem, 40
 Partes quisque suas, ad mensuram inguinis heres.
 Accipiat sane mercedem sanguinis, et sic
 Palleat, ut mudis pressit qui calcibus anguem,
 Aut Lugdunensem rhetor dicturus ad aram.

Quid referam, quanta siccum iecur ardeat ira, 45
 Quum populum gregibus comitum premithic spoliator
 Pupilli prostantis? et hic damnatus inani

40. *Proculeus* 19. 24. 22. *Gilo* 19. Vulgo ita distinguitur: sed *Gillo deuncem*: *Partes quisque—heres Accipiat, sane mercedem sanguinis, et sic cet.* Nunc mutavi interpunctionem suadente Heineckio, ut *sensus* sit: *Proculeius parvam hereditatis partem habet, accipit, sed Gillo multo maiorem, et eodem modo quisque heres partem suam ad mensuram inguinis scil. habet.* Tum verba v. 42 seq. eo, quo plerique illa acceperunt, sensu capienda sunt, ut sit concessio ironica et mens poëtae haec: *ego sane non invideo illis hereditatem, sanguine et pallore partam.*

42. *ac sic* 2. *inquit pro et sic* 39. a. m. pr. non improb. Barth. Adv. XIII, 43. ut introducatur velut de tabulis loquens vetula testatrix. Sed oratio sic non bene fluit.

45 Boissonade ad Nicet. p. 162 — 166. "Plato, inquit, animam divi-debat εἰς γένη δύο, τό τε λογικὸν καὶ τὸ ἀλογον, τὸ δὲ ἀλογον εἰς τὸ μὲν ἐπιθυμητικὸν καὶ θυμωτέρες. v. Heracles Allegor. c. 17. p. 58. et Schol. Eurip. Hec. 296. Poëtae has metaphysicas divisiones nonnunquam turbarunt et τὸν θυμὸν, non τὸ ἐπιθυμητικὸν, in iecore locaverunt, ut Iuvenalis I. 45. et VI, 648. Antiquae aetatis amantes sibi ἡπαρ, iecur, vulnerari, torperi, saepicule nūgan-

tur; nunc autem cor præcipue nisi dolet. Cupiditatum sedem olim in iecinore ponebant. Conf. Jacobs ad Macedonii Epigr. 8. Fischer ad Anater., Toup. ad Longin. § 10. 2. Casaub. ad Pers. I, 25. V, 29.—(p. 163.) Iuvenalis VII, 52. inde sumsit epitheton *aegro* in corde. Dusaulxius post Graevium scripsit *aegre*, otinimo male; nam si *senescit* cacoethes, si minuitur et remittit, etiā *aegre*, non est *insanabile*. Male intelligebant verbum *senescit*, quod hic est *invalescit*, *inverascit*. Scholiastes vetus ad *insanabile cacoethes* non sanus videtur: *Mali mores, mala consuetudo scribendi, quae oblivisci non potest. Forte obliterari.* ,

46. *premat* 10. 15. 17. 19. 20. 24. —27. 45—50. 54—58. 60. 62. 64—68. 71—74. quod præferrem, nisi mox v. 49. sequerentur *bibit et fruatur*. Nota Hein. est: "Ob id ipsum recipiendum, nam talis mulatio modorum non rara est, et saepius inniretur, nisi talia corrupta essent ab imperitis librariis. , Sed librariis incuriosis pleraque huiusmodi exempla forsitan tribuenda sunt.

47. *Pupilli plorantis emend.* Plathner coll. XV, 134 seq. Sed idem verbum mox v. 50. adhibetur et miserationem tantum, at vulg. *prostantis* summam simul indigualitionem tradit.

Judicio (quid enim salvis infamia nummis?)
Exsul ab octava Marius babit, et fruitur Dis
Iratis; at tu, victrix provincia, ploras? 50

Haec ego non credam Venusina digna lucerna?
Haec ego non agitem? Sed quid magis Heracleas,
Aut Diomedreas, aut mugitum Labyrinthi,
Et mare percussum puer fabrumque volantem?
Quum leno accipiat moechi bona, si capiendi 55
Ius nullum uxori, doctus spectare lacunar,
Dootus et ad calicem vigilanti stertere naso;
Quum fas esse putet curam sperare cohortis,
Qui bona donavit praesepibus, et caret omni

vet. Legendum tamen videtur *Pupil-*
lae prostanis. — ac hic 16. at hic 10.
11. 15. 17. 19. 20. 24—27. 45—50.

54—58. 60. 62. 64—68. 71—74.
omnesque codd. Paris. Id probavit
Schurzil. et recepit Ach. ita disputans: Miror, "qua facilitate hanc
dictionem mutaverint editores re-
cent. huius particulae at vim sati-
rica non intelligentes, quae sic se
habet: Quanta siccum iecar ardeat
ira, quam populum premat hic spolia-
tor pupilli prostantis; sed ille spolia-
tor tantum privatus: at, hoc Marius
provinciarum spoliator, damnatus
inani iudicio, etc. Quanta siccum
iecari ardeat ira! „ Haec tamen vis
satirica non perit retenta vulg. lectio-
ne, et mox v. 50. repeteretur at,
cui Ach. substituit et, quod in nullo
cod. legitur.

48. numis alii; sed mannis rectius
videtur, quoniam prima syllaba vo-
tum nō mutata, nemissa et numismata
corripitur. Nūmīas monetae species
fuit in Graecia Magna.

50. ac ex 49.

At tu victrix provincia ploras, ut
v. 459. IX, 27. Nisi nisi legamus

praeter plorare Horat. Sat II, 5, 69.
ut οἰμώζειν ἀπαστι φράσας Lucian.
dial. mort. IX, 3.

52. *Heracleas* I. 34. 32. et duo
codd. Paris. *Herculeas* 19. 24. et qua-
tuor codd. Paris. *Herculeias* 19. 24.
et quatuor codd. Paris. *Herculeias*
44. 15. 17. 20—23. 26. 27. 45—48.
58. et XXIX MSS. Paris.

54. *Aut mare* 20. 26.—*perculam* 15.

55. *bona mecohi* 15.—*sit capiendi*
27. 81. *sed capiendi* 29. Mutavi di-
stinctionem, ut et versus 55—62, et
v. 64—68. pendeant a v. 63. Oratio,
etiam abrupta illa in v. 64, egregie
affectui convenit indignationis, quem
totus hic locus omnisque paene satira
spirat; est tamen magis oratoria,
quam poëtica, in primis ob frequen-
tissimam repetitionem conj. quam.
Vulgaris interpunctio est haec: fa-
brumque volantem: Quam leno acci-
piat—*Flaminiam*: puer Automedon—
amicæ. Nonne libet—*Quadrivio*,
quam iam cet. Eam probat Hein. qui
tamen iungit dum pervolat axe cilato
Flaminiam puer Automedon, nam cet.

58. *spectare* 7. 22. 23, a m. pr. 24.

59. *damnayit* 22,

Maiorum censor, dum pervolat axe citato 60
 Flaminiam; puer Automedon nam lora tenebat,
 Ipse lacernatae quum se iactaret amicae.
 Nonne libet medio ceras implere capaces
 Quadrivio, quum iam sexta cervice feratur,
 Hinc atque inde patens ac nuda paene cathedra, 65
 Et multum referens de Maecenate supino,
 Signator falso, qui se lautum atque beatum
 Exiguis tabulis et gemma fecerat uda?
 Occurrit matrona potens, quae, molle Calenum
 Porrectura, viro miscet sittente rubetam, 70
 Instituitque rudes melior Locusta propinquas
 Per famam et populum nigros efferre maritos.

Aude aliquid brevibus Gyaris et carcere dignum,
 Si vis esse aliquis: probitas laudatur et alget.
 Criminibus debent hortos, praetoria, mensas, 75
 Argentum vetus et stantem extra pocula caprum.

60. *cum pervolat 11.—axe rotato*
 29.

sit torrefactum eius intestinum, quo
 sensu terra arida Virgilio *sittens* dicatur, et *porrectura* pro *interfectura*,
 quoniam mortui olim in vestibulo
 aedium pedibus in publicum porre-
 ctis (ad ianuam versis) collocati
 sint et *porrecti* inde vocati. Sed vul-
 gata lectio bene se habet, et expli-
 cationem distinctione adiungi.

62. *dum se 11. 24. 45.*

73. Fuere, qui post *brevibus* com-
 ma ponerent.

65. *et nuda 15.*

74. *aliquid* (h. e. *magnum vel*
eximum quid) 10—17. 19—25. 28.
 45—60. 64. 65. et duo MSS. viri
 docti in Misc. Obs. crit. Vol. V. T.
 II. p. 265. qui etiam laudat glossas
 mss. si vis esse alicuius pretii. Sic et
sīvai τι, et contra *sīvai μηδέν* vel
οὐδέν, ut ap. Plat. Apol. Socr. c. 33.
καὶ ἐὰν δοκῶσι τι σίναι, μηδὲν ὄντες,
 et alios. Sententia est eadem, sed
 doctior lectio nostra,

66. *Mecenate, Mecaenate, Mecoe-*
nate, Moccenate al. Sed *Μακήνας*
dicitur.

67. *Signator falso*, qui cet. distin-
 xere Prat. Grang. Hennin. et alii,
 praeuentibus Turnebo et Gronovio,
 ut *signator falso* scil. testamento di-
 catus sit, qui supposititium obsigna-
 verit testamentum, signator in falsis
 tabulis. Meo qualicumque iudicio
 haec locutio durissima est, et ita sal-
 tem leg. *Signator falso*, ut Sallust.
 b. Cat. 16.

68. *ac gemma 22.—fecerit 24. 25.*

26. 49. 57.

69. 70. *quae molle Calenum, Por-*
rectura virum, miscet sittente rubeta
corrug. Plathner, ut *sittens rubeta*

Quem patitur dormire nurus corruptor avarae,
 Quem sponsae turpes et praetextatus adulter?
 Si natura negat, facit indignatio versum,
 Qualemcumque potest; quales ego, vel Cluvienus. 80
 Ex quo Deucalion, nimbis tollentibus aequor,
 Navigio montem ascendit sortesque poposcit,
 Paulatimque anima caluerunt mollia saxa,
 Et maribus nudas ostendit Pyrrha puellas,
 Quidquid agunt homines, votum, timor, ira, voluptas,
 Gaudia, discursus, nostri est farrago libelli. 86
 Et quando uberior vitiorum copia? quando
 Maior avaritiae patuit sinus? alea quando
 Hos animos? Neque enim loculis comitantibus itur
 Ad casum tabulae, posita sed luditur arca. 90
 Proelia quanta illic dispensatore videbis
 Armigero! Simplexne furor, sestertia centum
 Perdere, et horrenti tunicam non reddere servo?
 Quis totidem erexit villas? quis fercula septem
 Secreto coenavit avus? Nunc sportula primo 95

78. *turpes sponsae* 21. 22. *sponsi turpes* 41. et cod. ms. Marii Nigri, qui hanc lectionem probavit ad Ovid. Am. 1, 14, 33. Eamdem praetulit Schurzfl. ut designenetur οἱ τεράτευό-
ρεοι et cinaedi.

Sponsae turpes: nam οὐκ ἐρῶσι ἄλληλαν λέοντες οὐδὲ ἄρχτοι καὶ σύες, ἀλλ' αὐτῶν ἡ πρὸς τὸ θῆλυ μόνον ὄρμὴ κρατᾷ, Lucian. Amor. c. 36.

79. *versus*, *Qualemcumque potest* 49. et quidam codd. Paris. prob. Ach.

80. *Cluvienus* 17. *Cluvicus* 22. a m. sec. *Clivienus* 45.—et pro *vel* 17.

82. *sortemque* 26.

83. *animas caluerunt mollia saxa*
 42. 46. 23. 25. 46. 47. 48. 57. 58.
 59. et tres codd. mss. Nic. Heinsii,

qui hanc lectionem defendit et exemplis firmavit ad Ovid. Met. 6. 312. sed et conj. *Paulatim inque animas caluerunt m. saxa.*—*caruerunt* 13.

85. *agant* 45. 49. 49.

86. *est* non exstat in 49. et pro *ex*
 77. *nostri farrago libelli est* 61. 62.
 63. 67. 71. 72. 73.

88. 89. *alea quando Haec animos*
 conj. Hein. Vid. Comm.

89. 90. *Neque enim l. c. itur: Ad*
casum tabulae posita sed luditur arca
interpungendum videbatur H. Vale-
sio.

90. *causam* 46. 47. 58.—*plena pro*
posita 2. *in interstitio.* —*quoque pro*
sed 46.

93. *algenti pro horrenti* 22. a m.
 sec.—*tradere* 26.

Limine parva sedet, turbæ rapienda togatae.
 Ille tamen faciem prius inspicit, et trepidat, ne
 Suppositus venias ac falso nomine poscas.
 Agnitus accipies. Iubet a praecone vocari
 Ipsos Troiugenæ: nam vexant limen et ipsi 100
 Nobiscum. Da Praetori, da deinde Tribuno!
 Sed libertinus prior est: prior, inquit, ego adsum.
 Cur timeam dubitemve locum defendere, quamvis
 Natus ad Euphraten, molles quod in aure fenestrae
 Arguerint, licet ipse negem? Sed quinque tabernæ 105
 Quadringenta parant. Quid confert purpura maior
 Optandum, si Laurenti custodit in agro
 Conductas Corvinus oves? Ego possideo plus
 Pallante et Licini: exspectent ergo tribuni;
 Vincant divitiae: sacro nec cedat honori, 110
 Nuper in hanc urbem pedibus qui venerat albis;
 Quandoquidem inter nos sanctissima Divitiarum
 Maiestas; etsi funesta Pecunia templo
 Nondum habitas, nullas nummorum ereximus aras,
 Ut colitur Pax atque Fides, Victoria, Virtus, 115
 Quaeque salutato crepitat Concordia nido.

98. *Suspectus* 45.—*et falso* 17. 19
 —21. 25—27. 45. 47. 50. 54. 56—
 60. 64. 65.

99. *Cognitus* 24—*accipias* 16.—
libet 26.

100. *vexant* *nomen* 7.—*illi* 7. 19.
 21.

102 *ego sum* 62. 66. 67. 71—74.

103. *Cur dubitem timeamve* 19.

104. *Euphraten* 16. 61. *quod re-*
cepisti pro Euphratem.

105. *negat* 46. 45.

106. *Quinquaginta* 26. *Quadraginta*
 16. 19. 45. *solenni errore.—parent*
 11.—*maiis* 7. 14. 15. 21. a m. sec.
 25. 26. 27. 29. 46. 47. 48. 50. 54—

69. 71—74. et XXVII. codd. *Paria*.
 quod perperam probant Bahrdt et
 alii, qui *maiis* pro *magis* dictum
 accipiunt, et post *Optandum* interr.
 notam, post *oves* comma ponunt
purpurae amator 4. 84. in marg. et
 cod. ms. Marii Nigri, quem v. ad
 Ovid. Am. 1, 44, 33.

107. *in arvo* 45. 21. a m. sec.

110. post v. 118. legitur in 26. *non*
 22. *nc* 17. 19. 45. *nec sacro* 24.

114. *habitat* 19.—*exstruximus* qui-
 dam, ex interpret.

116. *ciconia* pro *Concordia* 2. 11.
 ad marg. 16. 19. 21. a m. sec. 22.
 26, tres codd. *vetustiss.* lac. Susii et

Sed quum summus honor finito computet anno,
 Sportula quid referat, quantum rationibus addat;
 Quid facient comites, quibus hinc toga, calceus hinc est,
 Et panis fumusque domi? Densissima centum 120
 Quadrantes lectica petit, sequiturque maritum
 Languida vel praegnans et circumducitur uxor.
 Hic petit absenti, nota iam callidus arte,
 Ostendens vacuam et clausam pro coniuge sellam.
 Galla mea est, inquit; citius dimitte: moraris? 125
 Profer Galla caput. Noli vexare, quiescit.

Ipse dies pulcro distinguitur ordine rerum:
 Sportula, deinde forum iurisque peritus Apollo
 Atque triumphales, inter quas ausus habere
 Nescio quis titulos Aegyptius atque Arabarches, 130
 Cuius ad effigiem non tantum meiere fas est.
 Vestibulis abeunt veteres lassique clientes,
 Votaque deponunt, quamquam longissima coenae

quidam Paris. Sed haec lectio glos-
 sam redolet, et metrum ei adversa-
 tur: vulgata etiam longe praestan-
 tior est.

Aedem Concordiae ruinosam nec,
 ut antea, frequentatam, in qua tuto
 nidum nunc ponat ciconia, ως ην
 παρόδω innui putat Ill. Comes de
 Haugwitz.

117. honos 27. 60. 64. 65.—compu-
 lat 22.

119. faciant 14. 16. 17. comites
 faciente 24.

123. Suspicari possis notae iam
 callidus artis.

123. seq. Ars speciat ad vacuam
 sellam duplēmque sportulam, quam
 hic petit tum sibi, tum uoxi, et ne
 praesenti quidem, sed absenti.

124. Ostentans 24. recte, opinor,
 indice etiam Schurzfl.

130. quos 16.—aut pro atque 7. 14.
 15. 19. 20. 24. 50.—Arabarches 21.
 22. 54. 60. 65. Arabraches 16. Ala-
 barches 70. 74.

Alabarcus legit ill. C. de Haug-
 witz verlitque: *ein söllner aus Aegy-
 ptien*, Crispin. Hunc vero tali officio
 functum esse non constat.

131. mingero 11. 14. 15. 17. 19.
 21. 22. a m. sec. 26. 45.

133. quamvis 24. Votaque deponunt;
 quamquam longissima, coenae, Spes
 homini distinguitur in edd. Grang.
 et Henqin. ut iungantur vota coenae
 et quamquam longissima spes homini,
 quae scil. hominem laetum reddat et
 semper meliora exspectantem ad
 mortem usque comitetur; unde pro-
 verb. *aegroto dum anima est, spes
 est*, et Hadriano interrogante, *quid
 est longissimum?* Epicteti responsio:

Spes homini: caules miseris atque ignis emendus.

Optima silvarum interea pelagique vorabit 135
Rex horum; vacuisque toris tantum ipse iacebit.
Nam de tot pulcris et latis orbibus et tam
Antiquis, una comedunt patrimonia mensa.
Nullus iam parasitus erit! Sed quis ferat istas
Luxuriae sordes? quanta est gula, quae sibi totos
Ponit apros, animal propter convivia natum! 141
Poena tamen praesens, quum tu deponis amictus
Turgidus, et crudum pavonem in balnea portas.
Hinc subitae mortes atque intestata senectus.
It nova, nec tristis, per cunctas fabula coenas: 145
Ducitur iratis plaudendum funus amicis.

Nil erit ulterius, quod nostris moribus addat
Posteritas: eadem cupient facientque minores.
Omne in praecipiti vitium stetit: utere velis;

Spes. Ita quoque Rigalt. h. l. interpretatur, qui tamen interpungit: *Votaque deponunt, quamquam l. coenae Spes h.* Tum vero verba sic potius transponenda: *Votaque deponunt coenae, longissima quamquam Spes homini; nisi cum Hein. dixeris, ea expediri posse per synchysin.*

134. *hominis* 28. *hominum* 41. 26.
 45. 59. 60. 64. 65. *horum* duo codd.
 Paris.—*Caules* 10. 41. 14—17. 49.
 20. 22. 24. 27. 48. 54. 59—63. 65.
 67. 68. 74—73. et XXXII codd. Paris.
 quam formam, quia tum insolentior,
 tum auribus h. l. gratior est et au-
 toritate tot codd. firmatur, in locum
 vulgaris *Caulis* substitui, consilio viri
 docti in *Miscell. Obss. crit. Vol. V. T.*
 T. II. p. 267.

136. *Rex hominum* 56. 57. *Rex do-*
minus 43.

· Οταν οι κολακες τους κολακευομέ-
 νηνς προσελθόντες ἀσπερ δεσπότες

προσέπωσι, τι καὶ φρονήσειν ἔκείνους
 εἴχος ἔστι; Lucian. in Nigrino c. 23.
 137. 138. desunt 43. 46. 48. 49.
 sed in comment. Calder. et Vallae
 explicantur.

138. *comedit* 45. Sed vulgaris lectio
 doctior est, et talem personarum nu-
 merique permutationem poëta amat.
 Conf. inf. ad v. 157. in Exc. II.

139. *ferat* pro *ferret* recepi ex 10.
 15—17. 19. 20. 22. 27. 28. 45—50.
 54. 55. 59. 60. 64. 65. et cod. viri
 docti in *Misc. Obss. crit. Vol. V. T.*
 II. p. 267.—*ipsas* 22.

140. *totum Ponit aprum* 23.

142. *depones* 25.—*amictum* 17. 25.
 27. 45. 47. 48. 50. 54—60. 64. 65.

145. *Et pro It* quidam. Praestiterit
 Es vel Est vel Fis vel Fit—*fabula*,
 quo sensu *fabula* s. sermo esse et fieri
 dicitur is, de quo multi loquuntur.

148. *facient cupientque* 19. 22. 23.:

Totos pande sinus. Dicas hic forsitan, unde 150
 Ingenium par materiae? unde illa priorum
 Scribendi, quodcumque animo flagrante liberet,
 Simplicitas, cuius non audeo dicere nomen?
 Quid refert dictis ignoscat Mucius, an non?
 Pone Tigellinum: taeda lucebis in illa, 155
 Qua stantes ardent, qui fixo gutture fumant,
 Et latum media sulcum diducis arena.
 Qui dedit ergo tribus patruis aconita, vehatur
 Pensilibus plumis, atque illinc despiciat nos?
 Quum veniet contra, digito compesce labellum. 160

150. *Dicas* hoo 26.

151. *materiae* est 25. 27. 45. 46.
 48. 49. 57. 59. 60. 65. et *unde* est
illa cet. codex olim Thuan., nunc
 Colbert. prob. Ach. ne metrum labo-
 ret. Sed vocales literaque *m* in fine
 vocis saepe non eliduntur, et tum
 producuntur propter caesuram et
 hiatum. v. ad 6, 109. 9, 118. et 15,
 7. in Var. Lect. Hiatus autem Iuve-
 nali sunt solennes. Vereor tamen,
 ne pleraque exempla librariorum in-
 curiae debeantur.

153. *nunc* pro *non* 84. in marg.
 prob. Flavio Coniect. Cent. I.—au-
 dent emend. Graevius.

154. *Mutius* 17. 23—27. 45—47.
 49. 50. 57. 60—76. Sed Gr. Μούχιος
 dicitur.

155. *Tigellinum* pro *Tigillinum*
 reposui, quoniam haec scriptura fir-
 matur optimis codd. veterum scripto-
 rum, et Romanorum et Graecorum.—
lucebis 8. a m. pr. et quatuor codd.
 Paris. quod recepit Hennin. proba-
 runtque Lubinus, Graevius et Gron.,
 qui ad Sen. de ira III, 3. testatur, se
 invenisse illud in antiquiss. membra-
 nis in Britannia.

156. et pro *qui* 11—*fumat* emend.

Ascens. et Voss. ad Catull. p. 42.
pectore fumant 14. *gurgite fumant* 22.
 a m. pr.

157. *At* 25.—*laustum* 19.—*diducit*
 24. et *vetus* codex Lipsii, laudatus
 ab eo ad Senec. de ira 3, 3, aliasque
 Heinsii, quem vide ad Ovid. Met.
 4. 375. *deducet* 16. 22. 48. 82. *dedu-*
cit 4. 8. a m. pr. 10. 11. 42. 44. 47.
 19. 20. 23—45—47. 49. 50. 54—69.
 71—77. et XXXV cod. Paris. prob.
 Ach. *deducis* 8 a m. sec. 28. 70. et
 MS. viri docti in Misc. Obss. crit.
 Vol. V. T. II. p. 268. Pro eo nunc
 substitui *diducis*. De aliis coniecturis
 v. Excurs.

158. *vehetur* 10. 11. 14. 15. 22. 27.
 45—50. 54. 55. 64. 68. multi codd.
 Paris. et *vetustus* viri docti in Misc.
 Obss. crit. Vol. V. T. II. p. 267. Pa-
 rum interest, modo mox reposueris
despicet. non, ut Henninius aliquique
 editores, *vehatur* et *despicet*.

159. *despicat* 10. 13. 17. 20. 21.
 23. 24. 25. 45. 49. 50. 56. 57. 59. 60.
 64—67. 71. 74. et alter codex viri
 docti modo laudati: quos secutus
 sum. *despicet* al.

160. *veniat* 17. 23. 25. 46. 49. 54.
 58. 64. *venerit* 24.

Accusator erit, qui verbum dixerit, hic est.
Securus licet Aeneam Rutulumque ferocem
Committas: nulli gravis est percussus Achilles,
Aut multum quaesitus Hylas urnamque sequutus.
Ense velut stricto quoties Lucilius ardens 165
Infremuit, rubet auditor, cui frigida mens est
Criminibus; tacita sudant praecordia culpa.
Inde irae et lacrumae. Tecum prius ergo voluta
Haec animo ante tubas: galeatum sero duelli

161. *verum dixerit* 7. 10. 11. 14—
 17. 19—22. 24. 26. 45—48. 50—55.
 74. 80. et quidem codd. Paris. quod
 prohavit et male exposuit Brit. *verum*
qui dixerit 23. *verum qui dixerat* 46.
si verbum dixerit emend. Plathner.
Praestitisset: quum verbum dixeris.
Sed vulgatum bene habet. v. Comm.
 — *Mox hic st vel hic st, h. e. hic*
tace, nisi perire velis, (nam st silentii nota est), corr. Lambinus, Lubi-
 nus, Graevius et Heins. *Quum veniet*
contra, st! digito oompeoe labellum
cet. coni. Burm. Sec. ad Anthol. T. I.
 4. 3. ep. 188.

162. *Aenean* Graecorum more scri-
 bendum videtur pro *Aeneam*, ut III,
 5. *Prochyten* pro *Prochytam*. v. Heins.
 ad Ovid. Ep. Her. VII. 26. et Drak.
 ad Sil. II. 413. Talia tamen non ad-
 dicentibus codd. (quos nunc inf.
 VIII, 413. 229. et al. secutus sum)
 recipere religio mihi fuit, etsi non
 ignoro, poëtam nostrum sectari do-
 etiora, et me inconstantiae accusarū
 ab Hein.

164. *Et* 19.

168. *ira* 11. 21. a m. pr. et duo
 codd. mss. viri docti in Misc. Obss.
 crit. Vol. V. T. 11. p. 267.

169. *Nec* 58. *Haec anima ante*
tubas vel tubam alii, teste Ascensio.
Haec animae ante tubas 66. *Haec*

anime ante tubam 51. 55. *Haec ani-*
me ante tuba 54. *Ex animo ante*
tubas cod. Alex. non improb. Ach.
Haec, anime, a. tubas. 49. 61. 62.
 63. 65. 67. 68. 71. 74. 78. 79. Pri-
 scian. lib. xviii. et antiquis. codd.
 teste Mancinello et proh. Rigalt. ut
 poëta se ipse adhortetur, ut ap. Quin-
 til. 9, 2. *dura, anime, hodie dura*, et
 ap. Pind. Olymp. 2, 160. Επεις ρῦν
 σκοπῷ τόξον, Δύτε, Συμφ. *Tecum*
prius ergo voluta Haec animo ante
tubas 81. 82. et al. *animante tubas* 80.
voluta Haec: animante tuba galeatum
sero duelli ponit 2. 10. 15. 16. 17.
 19—28. 45—48. 50. 52. 53. 56—60.
 64. 65. 75. 76. XXXIV codd. Paris.
 et VI Hafnienses, quod revocavit
 Ach. tamquam vividius et elegan-
 tius. Sed vulgatam lect. defendit
 Heinr. his verbis: “*Animante tuba*
 etsi satis animose dictum censeri po-
 test, haec tamen animositas in lo-
 quendo non satis placet, quae propior
 est insolevitiae. Deinde vero sic *ani-*
mante tuba, quaedam dispar compon-
 sitio orationis existit, qua poëtae
 migratiis illius integra concinnitas
 turbatur, dum, abrupta subito ora-
 tione post. voc. *haec*, priora ista paene
 iejuna sunt propter nimiam dictio-
 nis brevitatem, et reliquis contra
 aliquae piam abundantia obtruditur,

Poenitet. — Experiar, quid concedatur in illos, 170
Quorum Flaminia tegitur cinis atque Latina.

minus apta. Nam *galeatus* per se explet satis sententiam: alterum vero *ante tubas*, scil. inflatas, est aptissimum. „Con. fCommen. Exanimante tuba II, prob. Schurzii. cuius nota est haec: “Ait auctor, quum tuba iam militem sonitu suo tantum non exa-

nimat, sero nimis in bellum abiisse poenitet; et ita sane videtur Schol. velut legisse, quum explicat metaphoram: tarde poenitet indixisse bellum, quum iam pugna commissa. „Itmo Schol. legit animante tuba aut ante tubas.

SATIRA II.

ARGVMENTVM

Magna nunc Romae est pessimorum multitudo hominum, qui, vultu et sermone speciem sapientiae ac virtutis prae se ferentes, vitia, quibus ipsi indulgent quam maxime, verbis poenisque castigant, tristes in publico, domi obscoeni. v. 1—28. Neque id mirum: nam perniciosum huius simulationis exemplum Princeps et Censor severus, tragicō nuper pollutus adulterio, edidit, quod certatim imitantur senatorēs ac nobiles, qui muliebria tam facientes quam patientes, et servicis perlucidisque vestibus induiti mollitiem tamen acrius increpant. 29—78. *Horum contagio cniusque mox ordinis et sexus homines trahet (78—81.), ipsi vero paulatim, ut vulgo fit, ab illa turpitudine ad maiorem delabentur, et in consortium foedorum muliebriumque recipientur virorum, qui, sexum, habitum, ornatum, vultum, vocis exilitatem incessumque feminarum mentientes, sacra Bonae Deae celebrant, et, Othonis Imperatoris exemplo, in ipsis castris vel speculis utuntur, vel faciem linunt pane madido.* 82—114. *Non desunt etiam, heu nefas! viri, iique summo loco nati, ac sacerdotes, qui data dote viris nubunt, nihilque magis dolent, quam quod nequeunt parere.* 115—142. *Quod tamen omnium turpissimum est ac portento simile, viros, genere et nobilitate huius civitatis facile principes, non pudet gladiotorum et vel retiariorum, qui nuda facie pugnant, partes agere.* 143—148. *Quae monstra hominum, si vera essent, quae de Manibus et inferis poetae fabulantur, adspicere olim in Orco horrerent Curii, Fabricii aliique spectatae virtutis viri.* 149—158. *Quid enim prodest, imperium nostrum orbis terrarum terminis definiri, si barbaros populos, quos viciimus armis, etiam vitiis superamus, et peregrini, qui ad nos commearunt, mox perditos induunt mores nostros atque in patriam suam referunt?* 159—170.

De huius Satirae summa ac descriptione, de partium convenientia et artificio dispositionis, callide artem celantis, egregie disputavit Heinrich in sec. specim. Commentat. in Iuvén. Satiras p. 6 seq. ubi haec leguntur: “De philosophis obscenis agi v. 1—65. et hos esse tristes obscenos, clamant uno ore, quicumque

Ivv. I.

B

huc quidquam attulerunt. [Sed hic philosophos vides, non umbraticos magistros suaeque artis professores et doctores, quales Romae tum erant Artemidorus, Epictetus, multi alii; imo homines inducitos in forum et iudicia publica, leges ac iura citantes, atque adeo scenam omnem plane instructam iudicalem in modum. Vel hoc licet mirari: attamen alterum multo magis, quod subito his dimisit, qui Curios simulant et Bacchanalia vivunt, statim a v. 65. defleotit ad contrarium genus, sicque mutat ingenium, ut pro philosophis, turpitudinem vultu dissimulantibus, nunc prodeant alii, qui infamiam quamlibet palam habent, et parum absunt, quin etiam flagitia sua cupiant in acta referri. Addit postremo illud monstro simillimum, quod viros, nobilissimis genibus ortos, non pudet, quo placeant Domino, vulgo inspectante, arenae operam dare ac voluntari in servilibus ludis gladiatorum. Debent haec quidem disiuncta videri: in quibus conciliandis tamen appareat felix audacia poëtae et non vulgare ingenium.— Aperienda est via ad intelligendum elementis rerum explicandis, quae huic Satirae scribendae opportunitatem atque materiam dederunt. Et primum, id quod vulgo negligentissime faciunt, accurate animo informiemus faciem temporum, in qua quidem repraesentanda totum Satirae argumentum versatur, quoque omnis refertur et indignatio et cogitatio scriptoris. Ecloga haec cum tota referat tempora, sive, ut novo modo loquimur, genium saeculi Domitiani, tum aut scripta est adhuc imperium tenente Domiliuno, et interea scrinii retenta; aut statim post caedem tyranni: ut certum videatur, Satirarum, quas quidem edidit Iuvenalis, tempore primam omnium esse hubendam hanc nostram. Praecipue sunt memorabiles versus 29—33., in quibus quodammodo spirat, si dicere licet, argumenti anima, et viget recens asperitas ex nupera atrocitate facinorum. Domitiani hic notari infamiam, sine controversia demonstrat additum nuper, rem plane significans, quae erat proxime commissa, quamvis fortasse plurimum intervallo annorum; quae est sermonis consuetudo in talibus ponendis adverbii. Accedit huc confirmatio et loco Plinii Epp. IV, 11, 6, res peraeque coniungentis, quum Domitianus Corneliam, Vestalem Maximam, specie incesti defodi imperasset: Nec minore scelere, quam quod ulcisci videbatur, absentem inauditamque damnavit incesti, quum ipse fratris filiam incesto non polluisse solum, verum etiam occidisset: nam vidua abortu periit. Quibus in verbis extremis, de veritate lectionis vidua, non debebat praetermitti utilis annotation Reimari ad Cass. Dion. p. 4102. l. 82. Posita Iuvenali pluraliva ex vero sic intelligunt, Iuliam non unum, sed plures fecisse abortus (nam minime inaudita Latinis abortivi significatio, quae ponitur pro abortu); nec refellitur id saltem collatis mentionibus ceterorum scriptorum, et satis credibile fit diuturnitate foedae Imperatoris cum Iulia habitae consuetudinis: qua de memorat Cassius Dio LXVII, 3, et ipsos annos computat, nimio, ut multis in aliis rebus, acumine, Dodwellus Ann. Quintil. p. 127. Fecit tamen poëta fortasse benignius, turpe facinus numero augens, quemadmodum loqui solemus indignabundi. Nobis Dioni sufficit credere, a quo scelus refertur ad annum V. C. 836. post C. N. 83, quum annum iam tertium Flavius ultimus semianimum orbem laceraret. Sed non obscure ipse arguit Iuvenalis, hoc eodem tempore factum fuisse, ut Principis edicto leges amarae in usum revocarentur: itidemque rem colligit Dodwellus l. c. De his legibus revocatis nihil praeter incertos rumores conferunt ad Iuvenalem: quod minus miramur in tanta, tam hodie pervulgata, neglegtione Juris Romanii scientiae. Non solum reductam legem Iuliam, verum

quibusdam etiam accessionibus auctam Domitiano, unus satis docuit Io. Guil. Hoffmannus ad L. Iuliam c. IX. §. 5, non tamen in eo satisfaciens, quod paene nullam ob causam eidem anno tribuit revocationem, quo Domitianus IX. Consul fuit, hoc est ei ipsi anno, quem meliorem ob causam diximus antea. Iam vero intucnii tetterimum vultum istorum temporum, ad animum incorruptum nihil accidere poterat intolerabilius nihilque acrius indignationem movere, quam quod tyrannus, qui bellua esset, non homo, et ad genus omne flagitiū turpitudinisque natus esse videretur, dum quotidie ipse dirissima summae infamiae exempla praebet, simul tamen severus virtutis vindicta ac morum per orbem corrector restitutorque videri vellet. Adhuc ab Augusto inde Imperatores, licet reliquis in se translati muneribus, tamen plerique Censuram, omnium honorum longe maximum (χορυφήν τιμῆς ἀπάσονς καὶ πολιτείας ἐπιτελέωσιν, ut dicit Plut. Cat. mai. c. 16.), noluerant saltem nomine, quod esset invidiosum, usurpare, et quamvis re habentes potestatem Censoriam, non tamen verbo dici iactarique Censores. Vide Fabric. ad Dion. p. 714. l. 85. et multo magis Spanhem. de pr. et usu num. Vol. II. p. 472 seq. ed. Lond. Nunc vero denique Domitianus surrexit Censor Perpetuus et Censoriae potestatis impudentissimus ostentator; idque maxime ab a. V. C. 838. p. C. N. 85. V. Dion. p. 714. l. 84 seq. et iterum p. 4104. l. 19. (τιμητής δὲ διὰ βίου πρῶτος δὴ καὶ ιδιωτῶν καὶ αὐτοκρατόρων ἴχειρον θη) propter annum autem, notata ex numis ibid. l. 18., sed praeceps de re tota Spanhem. p. 478. Hic igitur novus atque eximius promiae adulatioi locus inventus erat, et, quem totus orbis exhorrescebat, eum multi concentu suavissimo consalutabant Censorem maximum, Censorem sanctissimum; inque his Quintilianus IV. Prooem. 3, quem tamen belle excusat mitis sapientia Gesneri: Concedendum est, inquit, homini beneficiis et metu devincto. Quemadmodum autem illis versibus haec maxime petitur contemptissima in tali Principe Censoriae simulatio severitatis, per quam latae contra libidines leges ac nuper ambitiosius revocatae magnam iudiciorum et condemnationum frequentiam praebere coeperant, ita, nisi nos nostra plane fallit opinio, ex ea re ipsa potissimum est tracta huius vis omnis ac materia Satirae. Existebat scilicet clarum exemplum Principis, qui, Censoris titulo in perpetuum sumto, modo fortiter correctionem morum flagitorumque coercitionem susceperebat (Conf. Sueton. Domit. c. 8.): quod quidem exemplum tum facile multi, quo plus ipsi essent perditis moribus, eo acrius vehementiusque imitabantur; et mox certatim personati Catones, Principis coelestem auctoritatem (coelestia iudicia praedicat Quintil. loc. cit.) Dominique, sanctissimi Censoris videlicet, divinum exemplum testantes, ipsi etiam vultu et loqua Censoriam gravitatem mentientes, forum et iudicia occupabant, ut ex lege Iulia maxime mulierum crimina et adulteria publicis accusationibus persequerentur. Sane iam dudum foedissima adulterorum licentia et consuetudo Urbem invaserat: magna erat in feminis morum pravitas; sed etiam in viris maior et effrenatior: quanto igitur invidiosius se effrebat proterra istiusmodi simulatio accusatorum! Illuc redewit plura Satirae loca, quae sententiam habent aut obscuram aut ambiguam, nisi ad talem rerum speciem accepta; quorumque vis omnis sita est in simulatione vultus Censorii, ad Imperatoris exemplum isto tempore Romae vulgata. Sic statim initio Satirae v. 2. Quoties aliquid de moribus audent, h. e. de morum correctione: deinule v. 40. Tertius e coelo cecidit Cato: v. 63. vexat censura columbas; v. 121. censore opus est, an

aruspice nobis? In quibus locis verba ipsa rem clare indicant, quam hic intel-
ligi volumus. Itaque totum carmen est tinctum acerbissimo sensu poëtae stoma-
chantis odiosam affectationem sanctitatis et gravitatis, qua illa acriate et ipse
Princeps furebat, et furebant multi alii, coelesti exemplo vitiis specieque si-
millimi. — Nunc vero horum ipsorum severae legis proclaimatorum rationem ne-
cessere est intueri paulo acrius, ut plane appareat, illos homines esse illustri loco-
natos, atque primorum in civitate ordinum, Senatores et quoslibet nobiles: qua-
les perditis quibusque temporibus primi fore existere solent auctores corruptelae
ac turpitudinis, ab ipsis deinde ad vulgus manantis; quod Iuvenalis ipse dicit,
nimirum edoctus experientia, v. 78. Dedit hanc contagio labem Et dabit in
plures. Nobiles tantummodo agnoscunt in parte carminis extrema, ubi errare
nimirum nemo potest, inde a v. 143. Ceteroquin, re ignorata, non potuit recta
esse interpretatio. Ita Sextum v. 21. Stoicum putant: ubi, quod unice verum
est, monstrat docta brevitas veteris scholii: Sexte, Senator. Mox v. 67. et 78.
nescientes, quid faciant Cretico, postremo iudices intelligi iubent; quamquam
hoc vel propterea falsissimum est, quod idem Creticus eodem in versu perorare
dicitur et paulo post. v. 71. agere, atque eidem etiam v. 75. 76. iudex cum
teste opponitur. Et hoc quoque in loco verum continet vetus scholium: « Cre-
tice: hoc nomine vel quemlibet nobilem significat, vel Iulium Ceticum,
qui sub Caess. inlustris causas egit. » Illud prius tenendum esse, docet ipse Iu-
venalis iterum posito nomine VIII. 38. ne tu sis Creticus aut Camerinus:
et ibi rursus scholium bene: Ne sis tantum nominibus nobilis. Iam demum
de philosophis erit perspicuum, quale genus poëtae sit obversatum. Ut Stoicus
non est is qui Sextus nominatur v. 21., ita haec tota pars Satirae v. 1—65. nec
Stoicos spectat, nec Cynicos, neque omnino tales sapientiae professores, ad
quos Urbe Italiaque eiiciendos tunc novum Domitianum edictum pertinebat. Ne-
que ad rem quadrant verba Quintil. I. Prooem. 15. de ostentantibus ex professo
philosophiam. Alius est autem, qui egregiam lucem afferat, locus eiusdem
scriptoris XII, 3, 12. ubi notantur homines pigritiae arrogantioris, qui, subito
fronte conficta (haec vera lectione) immissaque barba, paulum aliquid sederunt
in scholis philosophorum, ut deinde in publico tristes, domi dissoluti, ca-
ptarent auctoritatem ceterorum. Ad quem locum apparere ait Ges-
nerus, hic etiam peti invisos Domitiano philosophos. Imo respici eosdem appa-
rebit, qui Iuvenali v. 9. dicuntur tristes in publico, domi obscoeni; v. 4. in-
docti, simulatores quidem, sed tamen rudes praceptorum, quippe qui vix primis
labris attigerunt aliquot scholas, multum arrogantiæ ex iis, sapientiae parum,
haurientes; v. 52. strepitū fora moventes, in iudiciis, non in scholis versan-
tes; non denique Stoici, sed, verbo significanter rem exprimente, Stoicidae,
tamquam filii aut potius simiae philosophorum. Atqui inter hos ipsos et philo-
sophos tantum discriminis erat, ut illis nullum aliud genus in civitate magis
fuisse videatur obsequiosum et dilectum Imperatori; dum hi quidem, qui pu-
blice scholas habebant, ceterum longe a foro iudiciisque abhorrentes atque inde
etiam legitima civilium munerum vacatione disiuncti (v. auctores nominatim
conimmemorates ad Plin. Epp. X, 66. 1.) contumaciae causa iam a principatu
Augusti (ad quem praeclera ea de re Maecenatis sunt verba apud Dionem p.
689. l. 48 seq.) suspecti Caesaribus erant, et post Vespasianum iterum Domi-
tiani odio Italia expellebantur. Illa igitur, promta serviendi adulandique faci-
litate satis tuta ab exilio, natio plerunque nobiles erant et Senatores; quo prae-

ter reliqua etiam ducit v. 129. ille clarus genere atque opibus vir: verum h^u omnes rursus divisi in duas partes diversas: pars τὰ πώγωνας οὐροῦ, quorum hispida membra quidem et durae per brachia setae promittebant atrocem animum (v. 11. 12.), in quos adeo Tullianum valbat illud Stoici paene Cynici Cic. Off. 1, 35; contra alii venusti ac delicati vestituque et universo corporis habitu ad omnem munditiem expoliti, Stoici paene Epicurei, qui que cultu et amictu Antonio, quam Zenoni aut Chrysippo, similiores se ostendebant. Ad hos paulo abruptior transit oratio a v. 65, quos tamen non esse a Stoicidis scūgēndos, nisi mox Creticus doceret v. 77. acer et indomitus libertatisque magister, videlicet Stoicae, id intelligi ex omni sententiarum contextu oportet. Ceterum in superioribus etiam nonnulla moris Stoicorum habent significationem, quae vulgo minus animadvertisuntur. Stoicae disciplinae assectatores male audiebant ab infami libidine, ut molles et catamiti (χατωμάδιοι, quae est origo vocis Latinae, Lexicographis ignota): παιδοκίται appellati ab Hermia in Iambis ap. Athen. XIII. p. 563. E. ubi statim ipse Athenaeus, Antigono Carystio auctore, addit: καὶ τοῦτο μόνου ἐξηλωκότες τὸν ἀρχηγὸν τῆς σοφίας Λέγωντα τὸν Φοίνικα, ὃς οὐδέποτε γυναικὶ ἔχρησατο, παιδικοῖς δ' ἀσ. Conf. Diog. Laërt. VII, 13. ex verissima emend. Schweigh. anim. in Athen. T VII. p. 36. et sic verba Herculis dicta sunt v. 20. grandia quidem ac magnifica, qualibus Hercules uteretur, ut exponunt; sed cum respectu ad Stoicos paene Cynicos, qui Herculem se imitari dicebant, ad eiusque personam cum reliquo habitum, tum vero etiam vocis sonum et granditatem verborum conformabant, v. Menag. ad Diog. Laërt. VI, 2. Rem candem Hermias expressit apud Athen. l. c. vocabulo apto et elegante τραγῳδεῖ, qui que ibidem Στώακες vel Στόχκες per contemptum, tanquam Stoici pusilli sive Stoiculi, dicuntur, eosiam Grangaeus haud indocte cum Iuvenalis Stoicidis comparavit: non tamen adeo certam pulamus scripturam, quae nunc Athenaei in libris vulgata est, ut de illius integritate nihil amplius quaerendum videatur.

Haec omnino probabiliora sunt, quam sententia et Crenii, qui in animadversis. philol. et hist. P. XIII. p. 17. versus 4—65. retulit ad collegium a Domitiano Minervae institutum, et omnium poëtae interpretum, qui eos speciale putant ad philosophos tunc temporis viventes atque propter morum pravitatem Vrbe et Italia expulsos edicto Domitianus (qui tamen maius in philosophorum pertinaciam et libertatem loquendi, quam improbitatem et vilia, odium habuisse et hoc illi praetendisse censendus est; de quo vid. Sulpiciae Sat.); nam in verbis potius convenire, quam ad rem quadrare videntur similia, quae de philosophis dixere Quintilianus (potissimum in Prooem. lib. I. Inst. Or. §. 15. Veterum quidem sapientiae professorum multos et honesta praecepsisse, et, ut praeceperunt, etiam vixisse facile concesserim; nostris vero temporibus sub hoc nomine maxima in plerisque vitia latuerunt: non enim virtute ac studiis, ut haberentur philosophi, laborabant, sed vultum et tristitiam et dissentientem a ceteris habitum pessimis moribus praetendebant), Lucianus in Cynico, Timone §. 54—58, Nigrino, Hermotino aliisque dialogis his similibus (Lucianus enim praecipue philosophis tum viventibus infestus erat eorumque vitia miro passim sale perficuit), Gellius I, 2. IX, 2. XIII, 8. (vitia facundissime accusant, intercutibus ipsi viliis madentes) XIII, 23, Martialis IX, 47. al. 48. in Pannicum, et alii, quos Jacobs ad Anhol. Gr. T. I. P. I. p. 134. Galaker, ad M. Antonin. p. 277, et Weissen. ad Ep. Pauli ad Rom. II, 24.

laudarunt, inpr. vero Dio Chrysost. in oratione Alexandriae habita καὶ οὐτος, quam huic Sat. ex asse respondere dixit Henninius.

Vltra Sauromatas fugere hinc libet et glaciale Oceanum, quoties aliquid de moribus audent,
Qui Curios simulant et Bacchanalia vivunt.
Indocti primum; quamquam plena omnia gypso
Chrysippi invenias: nam perfectissimus horum est,⁵
Si quis Aristotelem similem vel Pittacon emit,

4. *decet pro libet 16.*

2. Heinrich annotationem meam in ed. min. poëtae, quam corruptam esse aequi lectores et minus malevoli suspicabuntur, non incuriae meae, nedum typographi, sed summae potius insciiae tribuit et in literis misericordiae; ideoque dolet vicem iuventutis scholasticae, tali magistro in disciplinam traditae. Ego contra ex animo gratulor tum literis de tanto viro, tum maxime adolescentibus, quorum et ingenium et vita in aca- demiis a tali humanitatis Professore formabitur, qui que non tantum stu- pentes subinde dicent: *en octavum Sapientum!* sed primi quoque ac laeti hoc saeculo, quo vicia vigere dicunt et, aequi ac illo Juvenalis, multa de moribus audent, Qui Curios simulant et Bacchanalia vivunt, succinent Laroniae cuidam, clamanti: *Felicia tempora, quae Te moribus opponunt!* Tertius e coelo cecidit Cato! Neque etiam est, quod porro mireatur vir bonus adolescentiae nostrae, cuius institutionem iam dum aliis commisi. — Qui vero ea, quae ille dicit de sagacitate et inventis suis, quorum nonnulla aliquamdiu reticet, ut salivam moveat lecto- ribus, de levi gloriolae detimento,

quod sequo animo latus est, si aliquis ipsi praerepturus sit inventum suopte acumine, de interpretibus poëtae omnium rerum insciis et in primis Iuris Romani, qui haec, inquam, legerit et his similia, nesciet prosector, ultrum magis praedicanda sit modestia eius et humanitas, an sapientia nusquam errans et commoda aliquamdiu, quod ipse profitetur, literatissimi Collegae atque ICti admonitione adiuta.

3. *similant scribendum videtur pro simulant, usu quidem invito ac refragg.* Diomede I. p. 362. Gron. Diatr. Stat. c. 6. et Ernesti ad Cic. Invent. 4, 28. Tac. Germ. 9. et Agric. 10. sed etymologia ac vi verbi id postulante et saventibus libris, nonnumquam omnibus, v. c. in Tac. Germ. c. 9. Adsentiuntur Heyne ad Vir. Aen. 12. 224. Barth. ad Claud. Ruf. 2, 84. ad Stat. Theb. 4, 264. Scheller in Lex. et alii. — Post vivunt maiorem posui distinctionem pro minori.

5. *invenias restitu pro invenies ex*
10. 11. 14 — 17. 19 — 25. 45 — 69.
71 — 74. 77 — 80. — *est desideratur*
in 25. 46. 47. 48. 50. 54 — 60. 62.
64 — 67. 71 — 76.

6. *Si quis Aristotelem, similem vel*

Et iubet archetypos pluteum servare Cleanthas.
 Fronti nulla fides: quis enim non vicius abundat
 Tristibus obscoenis? Castigas turpia, quām sis
 Inter Socraticos notissima fossa cinaedos. 10
 Hispida membra quidem et durae per brachia setae
 Promittunt atrocem animum; sed podice levi
 Caeduntur tumidae, medico ridente, mariscae.
 Rarus sermo illis, et magna lubido tacendi,
 Atque supercilio brevior coma. Verius ergo 15
 Et magis ingenue Peribomius. Hunc ego fatis
 Imputo, qui vultu morbum incessuque fatetur.

Pittacon (vel *Pittacum*, Aristoteli similem vultu) emi distingueret, aut potius *Aristotelem*, *Simiam* vel *Pittacon* legere malebat H. Vales. Sed illa interpretatio vix cuiquam arridebit, et haec lectio repudianda est, quoniam philosophus ille, Socratis discipulus, Xenoph. Mem. Socr. III. 11. 17. et aliis Σιμίας dicitur, non *Simias*.

7. *pluteum.* v. *Excurs.*

8. *Fronti* pro *Frontis* reposui ex 46. 48. 49. 50. 56. 59. 60. 64. 65. 69. 73. et quatuor codd. Paris. Certe doctius est.

10. *Sotadicos — cinaedos* emend. Leopard. Emendavit. 13, 10. ut ita dicti sint cinaedi a Sotade Maronita, obscoeno scriptore et Ionicarum cantilenarum poëta, ὁς ἡρξε πρῶτος κινηδολογεῖν. De alio Sotade, comico poëta, v. Athen. VII, 41. Sed vulgata lect. præter alios tuetur Rutgers. var lect. 6, 13. quum *Socraticum dogma* exagitarit etiam Martial. 9, 47. al. 48. et *Socratics paedicones* ex astris arcessiverit Firmic. 7, 44. Socrates etiam olim παιδραστίας insimulatus sit, quod notum ex Laërt., Plat. in *Apol.*, Luciano, Seneca Ep.

104. et de vita beata c. 27. Aristoph. Nub.

12. *levi* ubivis scripsi pro *laevi*, quoniam respondet Graeco λεῖος, si prima syllaba producitur.

14. *libido* 47. 19 — 22. 25. 57. 58. 60. 64 — 67. 75. 76. Nil interest.

16. *Peribonius* 26. *Peribonios* 4. 5. 6. 11. 19. 23. 24. 25. 27. 45 — 48. 50. 54 — 69. 71 — 74. *Peribomius* 1. 2. 3. 10. 12 — 17. 20. 21. 22. 49. 70. 75. 76. 77. Nomen forte effictum ex Gr. περιβώμιος, qui circa aram est (Archigallus), non ex βωμολόχος, scurra, quod Calder. suspicabatur. Vetus scholion est: "nomen Archigalli cinaedi, quem *magulum* (forte *gallum* s. *gallulum* vel *potius matulum*) *conspurcatum* dicimus, qui publice impudicitiam perpessus (f. professus) est." „

17. Forte *quem* pro *qui* legendum: *ego fatis impulo hunc morbum, quem vultu incessuque fatetur.* Pessime ita hunc locum tentari contendit Heinecke, quum tota orationis series sit haec: "Pessimi sunt illi homines, qui, quamquam sceleratissimam vitam agunt, tamen virtutis speciem præbere volunt; magis mihi placet is,

Horum simplicitas miserabilis ; his furor ipse
 Dat veniam ; sed peiores, qui talia verbis
 Herculis invadunt, et de virtute loquuti 20
 Clunem agitant. Ego te ceventem, Sexte, verebor ?
 Infamis Varillus ait. Quo deterior te ?
 Loripedem rectus derideat, Aethiopem albus.
 Quis tulerit Gracchos de seditione querentes ?
 Quis coelum terris non misceat et mare coelo, 25
 Si fur displiceat Verri, homicida Miloni,
 Clodius accuset moechos, Catilina Cethegum ?
 In tabulam Sullae si dicant discipuli tres ?
 Qualis erat nuper tragico pollutus adulter
 Concubitu, qui tunc leges revocabat amaras 30
 Omnibus atque ipsis Veneri Martique timendas,

qui sua vitia non callide occultare
 studet, et certe hoc nomine non
 culpandus est, quod et peccat et
 homines simul fallere studet; talem
 hominem fere puto non in culpa
 esse, sed potius fatum, quod eum
 vel invitum ad peccandum impellit.,
 Quaerit itaque, quid in his sit, quod
 iure possit vituperari? Nihil sane in
 ipsa sententia, sed non nihil in ora-
 tione poëtae, qui eam ita expressit,
 et hominem fatis imputari hoc sensu
 dixit.

18. *iis furor* 22. *et furor* 25.

21. *ceventem te* 21. 22.

22. *Virillus* 13. *Varillus* 73. *Ve-*
rillus et *Barillus* al.

24. ante v. 23. legitur in 19. at-
 que duobus codd. Paris. et plane
 excidit ex 17. 20. et quibusdam MSS.
 Paris. quoniam sequens versus idem
 principium habet quod millies factum
 docent Burman. ad Lucan. 9, 907.
 Dorvill. ad Charit. 6, 4. p. 552.
 Drak. ad Liv. 9, 41. et Schrader
 Obs. p. 7, — *Gracos* 22, *Gracces* 64.

ut passim in numis, unde hauc scri-
 pturam probabat N. Heins. ad Sil.
 4, 495. Adspiratio usu recepta. —
loquentes pro querentes 15.

26. Post *Verri* inseritur *si* in 45.
 et tribus codd. Paris. *aut* in 13. 65.
 atque in 68. 70. Sed v. ad 1, 451.

27. *Claudius* 11. 13 a m. sec. 15.
 21 a m. sec. 22. 45, non improb.
 Schurzsl. quia talia narret Sueton.
 Sed famosum notari *P. Clodium*,
 vix est quod dubitemus. *Clodii* autem
 ex eadem gente *Claudia* fuere. Prisci
 enim Romani *au* plerumque pronun-
 tiarunt *o*; unde nomina illa nihil
 differunt et saepe permutantur. Conf.
 ad v. 36.

29. *tragico nuper pro nuper tragico*
 recépi ex 10. 16. 17. 19—22. 26.
 74.

30. *revocaret* 16. *revocarat* 10. 11.
 14. 15. 17. 19. 20. 22—25. 27. 46—
 50. 54—69. 71—74. et XXIV [codd.
 Paris unde recepit Ach.

31. *ipsi* 13 a m. sec. 63. *Marti*
Venerique 16.

Quum tot abortivis fecundam Iulia vulvam
 Ssolveret, et patruo similes effunderet offas.
 Nonne igitur iure ac merito vitia ultima factos
 Contemnunt Scauros, et castigata remordent? 35

Non tulit ex illis torvum Lauronia quemdam
 Clamantem toties: ubi nunc lex Iulia? dormis?
 Ad quem subridens: Felicia tempora, quae te

34. *victos* MS. *Scriverii*, qui inde
coni. victos Condemnauit Scauros.

36. *Laronia* 4. 5. 14—17. 20. 24.
 22. 23 a m. pr. 27. 46—55. 58.
 61—82. ut ap. *Martial.* 2, 32. et
Gruter. Inscr. p. 646, 2. Latonia et
Latronia quidam libri, nescio qui,
 si fides habenda *Ascensio* et *Turnebo*
Advers. 15, 17. qui posterius proba-
 bat, quod etiam apud *Martial.* in
 libris mss. reperitur. *Lauronia* 2.
 3. 5. 10. 11. 13. 19. 23 a m. sec. 24.
 25. 26. 45. 56. 57. 59. 60. 65. duo
 codd. mss. viri docti in *Misc. obss.*
 crit. Vol. V. T. II. p. 269. et quidam
 libri in *Martial.* l. c. ubi v.
Rader. Beckius in *obss. philol.* in
Iuven. Sat. duas p. 15. “*Laronia*,
 inquit, in *Laronia* facillime permu-
 tari potuit tribus quidem modis,
 quibus *au* in *o*, *u*, *ao* immutari po-
 test. Sicut *caudex* in *codex*, *caulis*
 in *colis*, *saurex* in *sorex*, ita *Lau-*
ronia in *Loronia* mutatum, ex quo
Laronia procul dubio factum est.
 Pro *clando* veteres dixerunt *cludo*,
 quod adhuc legitur in codd., et ex
 compositis *occludo*, *concludo* patet;
 hinc *Luronia* quoque, pro quo pro-
 pter similitudinem *roū a* et *u* in lite-
 ris minusculis lectum *Laronia*. *Lao-*
medon nunc est pro *Laomedon*, *Lao-*
dicea pro *Laudicea*; ita forte *Laoro-*
nia pro *Lauronia*, quod imperitus
 librarius sicut litera *o* in *Laronia*

contraxit. *Lauron* vero est urbs Hisp.
Tarrac., ubi Pompeius a *Caesare*
 victus est caesus. *Lauronia* itaque
 civem huius urbis vel inde oriundam
 significat: nam poëtis solenne est, sicutis
 personis a loco nativitatis nomen
 imponere, ut *Sybaris* ap. *Horat. Od.*
 4, 8.,,

37. *lex nunc* 45.

38. *Atque ita subridens* 14. 17. 19.
 20. 24. 26. 70. 75. 76. 82. et XX
 codd. *Paris. Ad quem subridens* 10.
 15. 23. 24. 25. 45—67. 69. 71—74.
 77—80. et quidam MSS. *Paris* ut
 ap. *Virg. Aen.* 10, 742. quam lectio-
 nem revocavi, quia et doctior est,
 et optimorum librorum auctoritate
 firmatur: nisi forte ex *Virg. l. l.*
 margini adscripta et textui deinde
 illata videri possit. *ad quem ita subri-*
dens 11. 16. 68. prob. *Schurzfl.* et
 omnino suspicari licet, ex hac lectio-
 ne reliquias esse ortas. Sed nostram
Beckius l. l. non male ita defendit:
 “*Quum scriptum esset antiquitus ad*
quem subridens, superflua vox *ita* vel
 intelligenda tantum, vel nasutulo
 cuidam necessaria visa, postea ipsis
 poëtae verbis inserta fuit: deinde eli-
 dente eo, qui dictabat, syllabam
quem, scribens audivit *atquila* et sic
atque ita scripsit. „*Ad quae subridens*
 27. quod etiam legitur in quibusdam
 codd. *Virg. l. l.* ibique prebatum est
 a N. Heinsio, *Adque* 22.

Moribus opponunt! Habeat iam Roma pudorem!
 Tertius e coelo cecidit. Cato. Sed tamen unde 40
 Haec emis, hirsuto spirant opobalsama collo
 Quae tibi? Ne pudeat dominum monstrare tabernae.
 Quod si vexantur leges ac iura, citari
 Ante omnes debet Scatinia. Respice primum
 Et scrutare viros: faciunt hi plura; sed illos 45
 Defendit numerus iunctaeque umbone phalanges.
 Magna inter molles concordia. Non erit ullum
 Exemplum in nostro tam detestabile sexu.
 Taedia non lambit Cluviam, nec Flora Catullam:
 Hispo subit iuvenes, et morbo pallet utroque. 50
 Numquid nos agimus causas? civilia iura
 Novimus? aut ullo strepitu fora vestra movemus?
 Luctantur paucae; comedunt coliphia paucae.
 Vos lanam trahitis, calathisque peracta refertis
 Vellera: vos tenui praegnantem stamine fusum 55
 Penelope melius, levius torquetis Arachne;

39. exponunt 73. — pudores 47. 55..

42. neo pudeat 23. non pudeat 26.

43. et iura 23. 46. 48. 49.

44. Scatinia recepi e 10. 11. 13.

45. 17. 19. 20. 21 a m. sec. 22. 23.

25. 26. 27. 45. 40. 50. 52: 53. 56. 57.

59 — 62. 64 — 69. 71. 72. 73. 79. 80.

probb. Christio in hist. legis Scatin.,
 Hoffmanno in Comm. ad leg. Iul.
 de adult. 4, 26. Beckio l. l. ed al.

Scatinia 4. 46. 47. 48. 51. 54. 55.

58. 63. 70. 74 — 78. 82. probb. Bri-
 tan., Lubino, Grang. et Schurzfl.

45. faciunt ii plura 11. prob.
 Schurzfl.

49. Tedia 27. 60. 64. et plerique
 codd. Paris. unde recepit Ach. Tedeia

16. Toedia 47. Teclia 21. Media 75.

76. — Cluvam 23 a m. pr. Cliviam
 23 a m. sec.

50. Hippo 4. 56. 70. 74. 81. 82.

Sed Hispo restitui ex 40. 14. 45. 46.

47. 49. 20. 21 a m. sec. 22. 23. 24.

26. 27. 45 — 55. 58. 61 — 69. 71. 72.

73. 77 — 80. Hoc nomen memoratur

Tac. Ann. 4, 74. Gruter. Inscript.

597, 4. forte et Cic. ad Div. 14. 4.

Conf. Comm. Ispo 44. 25. 57. 59.

Hyspo 21 a m. pr. Ipso 60. 65. 75.

76. — subdit 47.

52. fora nostra 23.

53. Post hunc versum aliis legitur
 in cod. Mazarin. bibl. reg. Paris.
Spicum illustre tenens splendenti pe-
clore virgo.

54. trahitis lanam 21. 22. 68.

56. 57. transpositi in 21. melius,
 melius 46. 48. 49. 61. 62. 63. 65 —
 69. 71 — 74. melius meliusque 19.

Horrida quale facit residens in codice pellex.
Notum est, cur solo tabulas impleverit Hister
Liberto, dederit vivus cur multa puellae.

Dives erit, magno quae dormit tertia lecto. 60
Tu nube atque tace: donant arcana cylindros.
De nobis post haec tristis sententia fertur:
Dat veniam corvis, vexat censura columbas.

Fugerunt trepidi vera ac manifesta canentem
Stoicidae: quid enim falsi Lauronia? Sed quid 65
Non facient alii, quum tu multicia sumas,
Cretice, et hanc vestem populo mirante perores
In Proculas et Pollitas? Est moecha Labulla:
Damnetur, si vis, etiam Carfinia: talem
Non sumet damnata togam. Sed Iulus ardet; 70
Aestuo. Nudus agas! minus est insania turpis.

57. *cortice* 2. 3. 5. 6. 7. *corthice*
46.

58. *soli* 19. 20. 22. 23 a m. sec.
26. 45. 50. 59. 64. 68. 74.—*Hyster*
21 a m. pr. 23. 24. 45. *Ister* 22.

60. *Dives eris, magno quae dormis*
tertia lectio 4. Non male!

62. Post fertur colon ponunt Bahrdt,
Farnab. et alii, ut sensus sit: postremo, vel si porro ita fiet, de nobis
valebit, quod vulgo proverbii loco
dicitur, *dat veniam corvis* cet.

64. *trepidae* — *Stoicides* forte 4. —
loquenter quidam pro *canentem*. Sed
v. Comm.

65. *Lauronia* al. v. ad. v. 36.

66. *faciant* 14. 17 a m. pr. 45. *fa-*
ciant 47. 58.—*multitia* 21. 60. 64.
ut 24. 27. inf. v. 76. et 19. 59. inf. 44.
486.

67. *Criice* 10 a m. pr. et inf. v.
78. in 10. 23 a m. sec. et 67. Ita
legendum putabant Calder. et alii;

sed ab h. l. alienum est et metri
legibus adversatur. — *peroras* 46. 22.

68. *Pollutas* pro *Pollitas* 7. 26.
Pollucis 19. *Pollucas* 14. 45. *Polluces*
15. *Polluicas* *Pelliucas* 10. et XI. codd.
Paris. unde recepit Ach. *Pelvicas* 24.
Pelliucas 27. *Pulluitas* 16. *Polluicas*
24. *Pollineas* 25. 49—57. 59—74. 78.
79. 80. *Pellineas* 46. 47. 48. 58.
Pollenias coni. Beck. (v. ad 1, 161.)
quia nomen *Pollenius* obvium aliquo-
ties in ant. marth. v. c. ap. Gruter
Inscr. p. 846, 3.—*Fabulla* 4. 70. 75.
76. 77. 84. 82. quae lectio firmari
videtur Martial. 4, 65. 12, 95. *Labulla*
40. 41. 44—47. 49—27. 45—69.
74—74. 78. 79. 80. et XXXV codd.
Paris. unde restitui praeente Ach.

69. *Carphinia* 10. 21. 22. 45. 46.
49. 54—57. 60. 62. 66—69. 71—
74. *Corphinia* 47. 50. 58. 64. *Corvi-*

nia 25. *Calphinia* 27. *Calphurnia* 24.
74. *infamia* 24. 26. 84. et quidam
codd. Paris. prob. Grang.

En habitum, quo te leges ac iura ferentem
Vulneribus crudis populus modo victor et illud
Montanum positis audiret vulgus aratris.

Quid non proclames, in corpore iudicis ista 75
Si videas? quaero, an deceat multicia testem?
Acer et indomitus libertatisque magister,
Cretice, perlukes. Dedit hanc contagio labem
Et dabit in plures; sicut grec totus in agris
Vnius scabie cadit et porragine porci, 80
Vvaeque conspecta livorem dicit ab uva.

Foedius hoc aliquid quandoque audebis amictu.
Nemo repente venit turpissimus. Accipient te
Paulatim, qui longa domi redimicula sumunt
Frontibus, et toto posuere monilia collo, 85
Atque Bonam tenerae placant abdomine porcae,

72. me suspicari possis pro te.

76. deceat 46. 26. 75. 76. — multia
alii. v. ad v. 66.

78. Crilice quidam. v. ad v. 67. —
pelluces 17 a m. sec. 49. 22 — 25. 27.
46. 47. 49. 50. 54 — 58. 60 — 69. 71 —
74. 77. polluces 45. — talem 19. 25. 57.

80. prorigine 10. 41. 48. 49. 51.
55. 80. prurigine 13. 16. 17 a m. pr.
19. 27. 44 — 47. 54. 56 — 58. et XVI.
circiter codd. Paris. prob. Turnebo.
Beckius (v. ad 1, 161.) haec notavit:
“Isidorus in cutis vitiis Etym. 4, 8.
Prurigo, inquit, vocata a perurendo
et ardendo. Hoc sensu rectissime usur-
patur de suibus, quoniam ob pru-
ridentem cutem luto voluntur et
quibusvis lapidibus ac truncis sese
affricare gaudent. Celsus contra 6, 2.
porriginem describit, ut sit, ubi inter
pilos quaedam quasi squamulae surgunt
eaeque a cute resolvuntur; et interdum
madent, multo saepius siccae sunt. At
enim vero si paulo post edocearis,

fere id in capillo fieri, rarius in barba,
aliuando etiam in supercilio; qua ra-
tione suibus capillos, barbam, super-
cilia, effingas? Vetus glossa porrigo
vertit πτυρίασις, πτυρα τὰ ἐν τῇ
κεφαλῇ. Porrigo autem et prurigo
differunt tamquam genus et species,
quorum haec totum corpus, illud
caput tantum afficit. ,

81. confecta 14. contacta 48 a m.
sec. et Sarisber. quod etiam malebat
Marshall, ut commodior esset sensus
et apertior. At v. Comm. compacta
non nema emend. teste Henninio.

82. aliud pro aliquid coni. Lubin.

83. venit vett. codd. Rigalt. et Pon-
tani, quem vide ad Macrob. Sat. 3,
10. Hoc omnino doctius, quam ut
librariis debeatur, et occurrit etiam
7, 29. unde nunc recepi. fit pro venit
19. 45. fiat alii, et fuit reliqui: quae
omnia ex glossa videntur orta.

86. bonam Cererem 16. — temere
60. 65.

Et magno cratere Deam. Sed more sinistro
 Exagitata procul non intrat femina limen.
 Solis ara Deae maribus patet. Ite profanae!
 Clamatur: nullo gemit hic tibicina cornu. 90
 Talia secreta coluerunt Orgia taeda
 Cecropiam soliti Baptae lassarc Cotytto.
 Ille supercilium madida fuligine tactum
 Obliqua producit acu, pingitque trementes
 Attollens oculos: vitreo bibt ille Priapo,
 Reticulumque comis auratum ingentibus implet,
 Caerulea indutus scutulata aut galbana rasa,
 Et per Iunonem domini iurante ministro.
 Ille tenet speculum, pathici gestamen Othonis,
 Actoris Aurunci spolium, quo se ille videbat 100
 Armatum, quum iam tolli vexilla iuberet.
 Res memoranda novis annalibus, atque recenti

89. *profani* 71. 73.

92. *tussi pro soliti* 46. 48. *Baptae soliti* 20 — *Colitto* 67. *Cotyto* 74. et cod. Mazarin. bibl. reg. Paris. *Cotiton* 1. 49. 56. 57. 59. *Cotyton* 50. 70. *Cociton* 14. 15. *Coccyton* 16. *Cocithon* 26. *Cochiton* 22. *Cocytion* 10. 11. 17. 19. 20. 21. 23. 24. 25. 27. 45 — 48. 51. 52. 54. 55. 58. 75. 76. et vel idem vel *Cocciton* et *Cochiton* XXXIV codd. Paris. habent probb. Calder. et Ach. ut designetur Proserpina vel Ceres, a *Cocytio* fluvio vel a κοκύω, *fleo*, *lugeo*, sic dicta, in cuius sacris Eleusiniis ὀρθοῦχοι, (forte h. l. *baptae*) taedas ferentes, saltaverint et Deam lascivis gestibus clamoribusque lassaverint. Sed prima syll. voc. *Cocytus*, Κωκυτός, κωκύω, producitur.

93. *tactum* 2. 3. 5. 17. 19. 20. 21 a m. pr. 26. 47. 58. 61. 62. 67. 70 — 79. 81. 82. *tinctum* 10. 11. 14. 15. 16.

24 a m. sec. 22 — 25. 27. 45. 46.

48 — 57. 59. 60. 64. 65. 66. 68. 69. 80. Sed illum exquisitus est, hoc glossam redolet. *tectum* 63. *factum* legebat Gonsal. ad Petron p. 274. et 366.

94. *tingitque* suspicari possis coll. Plin. 41, 37. s. 56. *Mulieribus tantā est decoris affectatio*, ut *tingantur quoque oculi*. Sed praestat vulgata lectio, quia modo praecessit *tactum*, h. c. *tinctum*.

oculos trementes et udos, ut ταξιρόν τι καὶ ρέον ἐν τοῖς ὄμμασι πάθος ἀνγραίνων in Luciani Amor. c. 14.

97. *galbina* 1. 48. 70. 75. 76. 82. ut in optimis libris Martialis, Petron. c. 56. 64. et Vopisci, probb. Ferrar. R. V. 3, 22. Scalig. et aliis. *galbana* 10. 11. 14 — 17. 19 — 25. 27. 45. 46. 47. 49 — 69. 71 — 74. 77 — 81. Recte, si color hic a galbano, resina ferulae *Syriacae*, dictus est.

**Historia, speculum civilis sarcina belli !
Nimirum summi ducis est, occidere Galbam
Et curare cutem; summi constantia civis,
Bebriaci campo spolium affectare Palati,
Et pressum in faciem digitis extendere panem:
Quod nec in Assyrio pharetrata Semiramis orbe,
Moesta nec Actiaca fecit Cleopatra carina.**

105

**Hic nullus verbis pudor aut reverentia mensae.
Hic turpis Cybeles et fracta voce loquendi**

105. Vulgo iunguntur verba *Et curare cutem summi constantia civis.* Mutandam esse distinctionem, bene monet Hein.

106. *Bebriaci campo* 14—17. 19—24. 26. 45. 52. 64. 70. 74—77. 82. *Bebriaci in campo* 10. 25. 27. 46—51. 53—63. 65—69. 71—73. 78—81.—*spolia* 21.—*aspectare* 22.

107. *Expressum* 19.—*in faciem* 14. 15. 25. 45. 46. 47. 49. 50. 56. 57. 58. 60—69. 71—74. *in facie* alii etiam Hennin. quod probat Hein. ut nos iungantur verba *digiis in faciem pressum*, sed *in facie extendere panem pressum*.

108. *in Assyria ph. S. urbe* (Nino, capite imperii Assyriorum et sede regum, a Nino rege, Semiramidis marito, condita) coni. H. Vales. qui tamen praeferebat vulgatum *in Assyrio orbe*, h. e. in Assyria seu in imperio Assyrio.

111. *Hic turpis Cybele est et fracta* cet. 44. probb. Henninio et Beckio obss. phil. in Juven. Sat. duas priores p. 33. Illius nota est: "Si quid video, omnino ita legendum, plano sensu: nimirum dolet, Romae tantas invalusse in moribus corruptelas, ut etiam avide receperint turpissimam Deorum Matrem eiusque caerimonias, quae usque adeo omniem profligaverant

verecundiam, ut vel in iis e Veterum memoria repetendis ipsum quodammodo prostituatur ingenium.,, Huius vero: "Ipsa orationis series videtur hanc lectionem postulare, quia plurima nomina in casu recto sese excipiunt, *libertas*, *senex*, *antes sacrorum* cet. Sic et *Cybele*, potissimum quum et ipsa *turpis* esset et sacra illius detestanda. Origo autem depravationis duplex esse potuit. Vna debetur lectori vel dictaui, pro ratione metri, *hic turpis Cybelest*, quod dum librarius idiota vel oscitans,, ut audivit, in album coniecit, in causa fuit, ut est (loquor cum Henninio) resolvetur in *s* et adiiceretur τῷ *Cybele*. Altera ex antiquitate critica desumitur et antiquo illo per compendia scribendi more, quando, quoties ultima litera vocis cuiusdam cum prima sequentis eadem erat, ambae in unam ceteris aliquantulum maiorem conflatae sunt: de quo v. Gasp. Scioppii art. crit. p. 61. ed. Amst. 1662.,, Meo qualicunque iudicio illa lectio ab h. l. prorsus aliena est: nam vox *Hic* non referenda ad Romanum, sed, ut v. 110. ad consortium et conventus turpissimorum hominum, qui describuntur v. 84 seq. Vulgata autem lectio non est quod displiceat,

**Libertas et crine senex phanaticus albo
Sacrorum antistes, rarum ac memorabile magni
Gutturis exemplum conducendusque magister.
Quid tamen exspectant, Phrygio quos tempus erat iam
More supervacuam cultris abrumpere carnem? 116**

**Quadrinventa dedit Gracchus sestertia dotem
Cornicini, sive hic recto cantaverat aere.
Signatae tabulae: dictum Feliciter! Ingens
Coena sedet: gremio iacuit nova nupta mariti. 120
O proceres, censore opus est, an haruspice nobis?
Scilicet horreres maioraque monstra putares,
Si mulier vitulum vel si bos ederet agnum?**

modo epith. *turpis* cum *libertas*, non, ut vulgo fit, cum *Cybeles* iungatur.

fracta voce loqui; Gesnerus ad Lucian. de saltat. c. 17. "Verbum κλάω, ad vocem relatum, vim quandam sono naturali et voci adeo illatam notat. Αγαχλᾶν εἰστόν est sursum vi quadam agere vocem, ut altior, quam fert natura, vox exeat; κατα-κλᾶν contrarium est, nempe infra modum illum et sonum naturalem vocem deprimere. Vt raque ratio efficit κεκλασμένον, *fractum* aliquid, quia non pleno gulture vox funditur.,,

112. Forte leg. *crine* s. *p. alto*, ut significetur capitis rotatio, in fanaticis his sacris solennis; de qua v. inf. ad VI, 316.

113. *et pro ac* 11. 24. 45.

115. *exspectent* 26. 60. — *quis* 15. *quod praesliterit*. — *erit* 26.

116. *cultris abscidere carnem* 14. 17. *abscindere* 15. 16. 19 — 22. 24. 45. 46. 48. 49. 61 — 69. 71. 72. 73. ut in simili loco Claudiani in Eutrop. 1, 279. 280. *Cymbala ferre licet per-* *ctiusque illidere pinu*, *Inguinis et reli-* *quam Phrygiis abscindere cultris*; *propter quae verba Plathner h. l.*

malebat *Phrygii* — *cultris*, h. e. testaceis et lapideis. Sed *abscindere* glossam redolet, et *abrumpere*, quod in plurimis libris legitur, aptius videri potest, si lapideis, non ferreis, cultris se castraverunt Galli.

117. *Quadrininta* 11. 14 — 17 a m. pr. 19. 23 — 25. 45 — 49. 55. 57. 58. 59. Conf. ad 1, 106.

118. *cantaverat* 2. 3. 5. 10. 15. 16. 17. 19 — 21. 26. 46. 48. 56. 61 — 63. 65 — 77. 81. 82. *cantaverit* 11. 14. 22 — 25. 27. 45. 47. 49. 50. 54. 55. 57 — 60. 64. 66. et duo codd. mss. viri docti in Misc. Obss. crit. Vol. V. T. II. p. 274.

119. *dictum est* 47. 48. 54. 55. *feliciter est* 58.

120. *ingens Coena, sedet*: *gremio cet.* distinguendum putabat Pithoeus. *ingens Coena*: *sed et gremio* emend. Lips. Epist. Quaest. 4, 23. At *vulgata* et *distinctio* et *lectio* exquisitor. — *marito* 26.

121. *auruspice* 21. *aruspice* 23. 24. 61. 62. 63. Sed *haruspex* in *lapidd.* legitur, dictusque non ab *ara*, sed *harruga* sive *haruiga*, hostia in *hara*, *stabulo*, *includi* solita, et *inspicienda*,

Segmenta et longos habitus et flamea sumit,
 Arcano qui sacra ferens nutantia loro- 125
 Sudavit clypeis ancilibus. O pater Vrbis,
 Vnde nefas tantum Latiis pastoribus? unde
 Haec tetigit, Gradive, tuos urtica nepotes?
 Traditur ecce viro clarus genere atque opibus vir:
 Nec galeam quassas, nec terram cuspide pulsas, 130
 Nec quereris patri? Vade ergo, et cede severi
 Iugeribus campi, quem negligis! Officium cras
 Primo sole mihi peragendum in valle Quirini.
 Quae causa officii? Quid quaeris? nubit amicus,
 Nec multos adhibet. Liceat modo vivere; fient, 135
 Fient ista palam, cupient et in acta referri.
 Interea tormentum ingens nubentibus haeret,
 Quod nequeunt parere et partu retinere maritos.
 Sed melius, quod nil animis in corpora iuris
 Natura indulget. Steriles morientur, et illis 140
 Turgida non prodest condita pyxide Lyde,

si sipes habenda Festo et Donato ad
Terent. Phorm. 4, 4, 28.

124. *flamea* 14—17. 19. 21. 22.
24. 58. 61—64. 67—73. *flamea*
XXXIII codd. et edd. anti. unde re-
cepit cum Ach. Conf. Comm.

126. *et pater Vrbis* MS. Cantabrig.
unde Wakefield ad Lucret. 3, 1104.
non male emend. *En!* *pater Vrbis*
cet.

130. *nec tempora cuspide pulsas* in
quodam cod. ms. legit Lipsius, nec
improbavit in Epist. Qu. 2, 9. ubi
monet, in more militari suis, hastis
scuta galeamque concutiendi in ira.
Hinc leviori mutatione Plathner coni.
nec parvam cuspide pulsas. Non male!
Sed nec vulgata lectio spernenda.

133. *in valle Quirina est* 11. Su-
spicari etiam possit *in colle Quirini*,
ut ap. Horat. Epist. 2, 2, 68. aut *in*

colle Quirino h. e. Quirinali, ut ap.
Ovid. Met. 44. 836. Sed vulgaris
lectio ex ingenio poëtae, non libra-
riorum, profecta videtur.

134. *causa est officii* 22. c. *officii*
est 21.

137. *obstat pro haeret* 14.
139. *Dii melius* 13.—*in corpore* 2.
3. 5. 10. 14—16. 25. 45—50. 55—61.
63. 66—69. 74. prob. Schurzfl. ut
Graeco more dictum sit. *in corpora*
4. 6—9. 17. 19—24. 26. 27. 54. 62.
64. 65. 70—73. 75—77. 81. 82. et
tres codd. mss. Nic. Heinsii, qui ad
Ovid. Am. 1, 1, 5. hanc lect. recte
defendit post Turneb. Advers. 15, 17.

140. *morientur* 10. 14. 15. 17. 19—
21. 24. 26. 45. et omnes fere codd.
Paris. unde nunc recepi cum Ach.
pro vulg. moriuntur.

141. abest a 75. *condita pyxide*

Nec prodest agili palmas praebere Luperco.
 Vicit et hoc monstrum tunicati fuscina Gracchi,
 Lustravitque fuga medium gladiator arenam,
 Et Capitolinis generosior et Marcellis 145
 Et Catulis Paullique minoribus et Fabiis et
 Omnibus ad podium spectantibus. His licet ipsum
 Admoveas, cuius tunc munere retia misit.
 Esse aliquid Manes et subterranea regna
 Et contum et Stygio ranas in gurgite nigras 150
 Atque una transire vadum tot millia cymba,
 Nec pueri credunt, nisi qui nondum aere lavantur.
 Sed tu vera puta. Curius quid sentit et ambo
 Scipiadae, quid Fabricius manesque Camilli,
 Quid Cremerae legio et Cannis consumta iuventus 155

Lyde 2. 4. 63. 67. 69. 70. 71. 73—
 77. 81. 82. prob. Turneb. l. l. *condita in pyxide Lyde* 10. 14. 24 a m.
 sec. 22—24. 49. 60. 65. et cod. viri
 docti in Misc. obss. crit. Vol. V. T.
 II. p. 271. *in pyxide condita Lyde*
 15. 16. 47. 50. 54—59. 61. 62. 64—
 66. 68. 72. *nec pyxide c. L.* 46. 48.
nec condita pyxide Lyde 45. *in condita p. L.* 27.—Plathner laudat con-
 ject. C. Bachmanni, pro *Lyde* sub-
 stituentis *lite*, quod medicamenti no-
 men sit.

146. *Catuli* 75. 76. *Paullique mino-*
ribus 22. 70. 75—77. 81. 82. ut iam
 emend. Lips. Epist. Qu. 4, 25. In
 reliquis libris *Paullique minoribus*,
 prob. Beck. (v. ad 1, 161.) ut mi-
 nores h. e. nepotes vel posteri (v.
 Comm. ad 1, 148.) b. l. etiam dicantur
Capitolini, *Marcelli*, *Catuli* et
Fabi, quorum gentes in posteris
 suis semper Romae floruerint.

148. *Admoneas* 46. 48. 50. 54. 60.
 64. 73. prob. Calder. et Iunio, qui
 male haec interpretantur.—nunc 26.

— *retia servat* 14. *retia pulsat* ex MS.
 emend. Schegkius ad Vellei. 4, 43.

149. *Esse aliquos omnes libri pre-*
ter 11. v. Exc.

150. *pontum et cantum* alii. v. Exc.

151. *vana pro una* 16.

una cymba; Lucian. dial. mort.
 XII, 5. φησὶ γοῦν ὁ πορθμεὺς μὴ
 διαρκέσαι αὐτοῖς τότε τὸ σχάφος, ἀλλὰ
 σχεδίας διαπηξαμένους τοὺς πολλοὺς
 αὐτῶν διαπλεῦσαι.

152. *Haco* 24. *Neo credunt pueri*,
qui nondum aere lucrantur 16. *Neo*
senes credunt, *nec qui nondum aere*
lavantur MS. Scriverrii, teste ac prob.
 Crenio in Animadv. philol. P. XIII.
 p. 49.

153. *quod* 47. 50. 57. 60. 65.

154. *quod* 16. 17. 56. 57. 59. 60.
 65. *et quid* 45.—*Fabritius* 21. 23. 24.
 27. 57. 60. 64. 65. Sed in marmor.
Fabricius, et Graecis Φαβρίκιος dici-
 tur. A *fabricando* nomen huic genti
 inditum putatur.

155. *Quod* 17. 19. 45. 60. 65.

Tot bellorum animae , quoties hinc talis ad illos
 Vmbra venit? Cuperent lustrari , si qua darentur
 Sulphura cum taedis et si foret humida laurus.
 Illuc heu ! miseri traducimur. Arma quidem ultra
 Litora Iuvernae promovimus , et modo captas 160
 Orcadas ac minima contentos nocte Britannos :
 Sed quae nunc populi fiunt victoris in urbe ,

158. *Sulphura* 26. 60. 65. et optimi codd. Paris. unde hanc scripturam vulgari *sulfura* substitui cum Ach. *sulpura* tres codd. Paris. et sic *sulphur* scribitur in Vatic. cod. Virg. ut *tripus* et alia eiusmodi vocabula, quibus, convicio aurium flagitante, adspirationem datam esse docet Cic. Orat. c. 48.—*umida* 24. ut *umens*, *umectare*, *umerus* et al. in. anlt. codd.

lustrari sulphure, taedis et lauro, ut ap. Lucian. Νεκυομ. c. 9. ὁ μάγος δᾶδα καιομένην ἔχων, et c. 7. περιήγνισέ με δᾶδὶ καὶ σκύλῃ καὶ ἄλλοις πλείστιν. (c. 9. ἵερεῖα καὶ μελίχρατα καὶ ἄλλα, ὅσα πρὸς τὴν τελετὴν χρήσιμα), ἄμα καὶ τὴν ἐπωδὴν ἐκείνην ὑποτονθορύσας εἴτα ὅλον με καταμαγεύσας καὶ περιελθὼν, ἵνα μὴ βλαπτοίμην ὑπὸ τῶν φαντασμάτων, nam taedae aliaque remedia magica ferebantur circa lustrandos, ut hi ab incursu malorum geniorum tuti praestantur (quod ad sacrum ambarvale et amburbiale translatum videatur), unde περιέρχεσθαι, περιάγειν et περιενεγκεῖν in lustrationibus.

159. *Ilic* (in inferis) 21. 22. 23 a m. pr. et MS. Scriveril, prob. H. Vales. Tum maxima distinctio ponenda post *traducimur* et verbum hoc eo sensu capiendum, de quo dixi ad VIII. 17. Sed v. Comm.—*Arma quid ultra-Britannos?* 2. 3. 5. 10. 11.

26. 45—47. 49. 50. 54. 56—58. 60—69. 71—74. et omnes fere codd. Paris. Id recepit Ach. mutata tamen distinctione et lectione; *Illuc heu ! miseri traducimur. Arma quid ultra-Britannos;* *Si, quae nunc p. f. v. in urbe, Non faciunt illi quos vicimus ?* Sed illuc verbis seqq. arctius iungendum est, et *Si v. 162. in nullo legitur libru sive scripto sive edito.*

160. *Littora* scribunt alii. De origine ac propria vi vocis v. Ernesti ad Suet. Tib. c. 40.—*Iuvernae revocavi e* 2. 3. 5. 10. 14. 15. 17. 20. 21. 23—25. 27. 45—51. 54—69. 71—74. 78—81. Ita scriptum ap. Mel. 3, 6. et Ptolem. in cod. Palat. Ιουερνία ; nata in vulgatis libris legitur Ιουερνία, ut ap. Agathem. 2, 8. *Iuvernae* 4. 16. 26. 70. 75. 76. 77. 82. probb. Schurzil. et Beck. qui hoc nomen, addito duplice digammate (*FIFEPNH*), effictum putant ex Gr. Ιέρνη, quo Hiberniae nomine utuntur Aristot. de mundo, Strabo lib. II. et IV. Claudian. cons. Hon. 4, 33. et laud. Stilic. 2, 252. *Iuvernae* 53. *Vibernae* 52. *Hyverne* 22. in marg. *Hiberniae* 19. *Laverne* 22.

161. *Archadas* 45. *Orchadas* 10. 17. 19—24. 49. 60. 65. Sed in optimis exemplar. scriptorum Rom. *Orchades* et Graec. Ορχάδες dicuntur.— et pro ac 10. 20,

**Non faciunt illi , quos vicimus. Et tamen unus
Armenius Zalates cunctis narratur ephebis
Mollior ardenti sese indulsisse Tribuno.**

165

**Adspice , quid faciant commercia ! venerat obses.
Hic fuit homines : nam si mora longior Vrbem
Indulsit pueris , non umquam deerit amator ;
Mittentur bracae , cultelli , frena , flagellum.
Sic praetextatos referunt Artaxata mores.**

170

163. *ipsi* 45.—*vincimus* 21 a m.
pr. Post *vicimus* maiorem posui di-
stinctionem. *Attamen* 16.

164. *Zalaces* 17. 21. 24. 52. 70.
75. 76. 81. *Zelates* 23 a m. sec. 26.
49. 55. 60. *Zelaces* 14. 19. 23 a m.
pr. *Celates* 10 *Zalaches* 22. *Galaces*
45. *Talaces* 10. *Ielaces* 20. *Galathes*
45. *Galates* 16. *Zelotes* 54. prob.
Sabino , qui hos Armeniae populos
esse monet. Sed *Zalates* h. l. est
potius nomen propr. obsidis.

166. *venerat hospes* 26.

167. *Sic* 4. et ita emend. C. Vales.
enius nota est : *sic fuit homines*, id
est , quamquam non Latine, *sic viri
fuit*, et hoc satirice , quum contra-

rium velit intelligi, *sic pueri effemi-
nantur*, ut X. 304. 305.

168. *nonnumquam* 10. 49. 63. *num-
quam* 17. 24. Sed verbum *deerit* in
duas syllabas contrahendum , ut ap.
Virg. Aen. 7, 262. Ge. 2. 200. 233.
al.

169. *bracae* 23. 24. 45. 46. 48. 49.
56. 59. 61—63. 68. 69. 71. Gr. η
βράχα et τὸ βράχος ap. Diodor. 2,
30. Strab. et al. *braccae* alii, eaque
scriptura usitator. *brachae* 17. *brac-
chae* 27. 60. 65. — *clitellae* coni.
Schrader.

170. *Si* 4. *Hic* 61. *Hinc* suspicari
possis, h. e. Roma , et referent. Sed
vulgata quoque lectio bene se habet.

SATIRA III.

ARGVMENTVM.

Vmbricius haruspex, quem Cumas migraturum Juvenalis ad Egeriae usque lucum comitatur (v. 1—20.), veteri amico ibi discessus sui causas exponit, nimis Romae 1) probos homines contentu laborare, neque ad honestas artes exercendas praemii invitari, sed iis potius ad incitas redigi, malos contra et viles gratia atque auctoritate apud omnes, etiam Principes, valere et pravis sordidisque artibus ad summum obrepere honores maximasque opes nancisci (21—40.); 2) spectatissimos esse et felicissimos artis dissimulandi adulandique gnares, Astrologos, filios, quibus mors parentum sit in optatis, et adulterii, furti, aliorumque scelerum consciens (41—57.); 3) gratosissimos omnium minime que ferendos esse peregrinos, qui e Syria aliisque Orientis regionibus Romanam confluxerint ac prorsus corruerint mores huius urbis, maxime Gracos, homines molles, libidinosos, adulationis omniumque artium peritissimos, qui in divitum se insinuent familiaritatem, et quorum ne philosophi quidem dubitent, falsis testimoniiis alios ipsosque amicos ac discipulos circumvenire (58—125.) 4) miserrimam esse conditionem pauperis clientis, cui a ditionibus magistratibusque summis praecipiatur sportula, qua vitam sustentaverit (126—130.); 5) servi ac libertinos diliiores esse ingenuis et honoratores (131—136.); 6) ne homini quidem probissimo religiosissimoque fidem haberi, nisi idem si locuples (137—146); 7) inopes atque tenues male vestitos omnibus ludibrio esse, loco ac sede honoratori, quam olim occupaverint, a vilissimo quoque modo dives ille sit, pelli, si filiam aliquius nuptiis ambinet, repudiari, non scribi heredes, a negotiis publicis removori, neque facile ex egestate atque humili conditione emergere propter insana omnium rerum pretia (147—170.); 8) ambitiosam esse paupertatem, neque pro re ac facultatibus pretiosiores sumi vestes, quum in plerisque contra Italiae oppidis, etsi Romanis ibi legibus moribusque vivatur, nemo ne togam quidem, nedum praetextam, induat, et festis quoque diebus ac publice omnes, summi pariter et infimi, nobiles et ignobiles, eodem habitu conspiciantur (171—183); 9) ab egenis clientibus non patronis tantum, sed servis quoque, ne aditu ad dominos eorum prohibeantur, quovis die festo aliquid muncri esse dandum (183—189.); 10) neque interdiu vitam periculo vacuam esse, neque noctu somnum capi propter assiduam aedificiorum prolapsionem frequentiaque incendia, et aedibus ardentibus pauperem, qui in summo habuet coenaculo, non curari, bonisque, etsi paucis, tamen omnibus amisis, a nemine iuvari, ditionibus contra praesto esse qui subveniant (190—222.); 11) tenebrosas acdes tanti in unum conduci annum, quanti in aliis Italiae oppidis ematur domus cum agro hortoque (223—231.); 12) plurimos pauperes mori morbo ex vigiliis contracto, quum in ea aedium parte habitent, quae vicis proxima sit, et ubi continuo curruum, opificum iumentorumque strepitu somnus eorum interrumpatur (232—238.); 13) divites lectica per urbem ferri et tulos in ea etiam legere ac dormire, inopes vero cunctes vel a turba populi in vicis premi, concuti et conculcari, vel adeo casu ar-

borum satorumve, plaustris impositorum, oderitos perire (239—267.); 14) noctu summum esse periculum vel a testis fractis et ex alto coenaculo delocis (268—277.), vel a iuventute lasciva ac temulenta quae nocturno tempore per urbem vagari atque invalidum quemque obviorum corripere, caedere, vel ulro quoque, tanquam iniuria sibi facta sit, accusare soleat (278—301.); 15) tantam esse multitudinem griseatorum latronumque, quae ex multis Italiae locis Romam, tanquam ferae et aves ad vivaria, confluxerint, ut vix suppetant catenae ac vincula ad eos, qui capti sint, constringendos (302—314.). Hisce discessus causis memoratis Vmbrius poetam valere iubet 315—322.

Venustissima Satira, qua Iuvenalis, imaginem Romae civiumque eius vivis coloribus picturus, induxit Vmbrium, amicum suum, propter pravitatem morum, Romae vigentium, et varia, civibus ibi imminentia, pericula Cumas migrantem et de iis copiose disserentem.

Quamvis digressu veteris confusus amici,
Laudo tamen, vacuis quod sedem figere Cumis
Destinet, atque unum civem donare Sibyllae.
Ianua Bajarum est, et gratum litus amoeni
Secessus. Ego vel Prochytam praepono Suburae. 5

2. sedem ponere Cumis 24.

3. Destinal 26. quod arridere potest.

5. Prochyten forte scribendum. *Prochitam* 17. 19. 22. 26. ut plerumque i pro y in MSS. *Prochyte* dicta ἀκό τοῦ προχύται, vel, si Straboni V. p. 247. al. 389. et Plin. 3, 6. fides habenda, quia profusa ab *Aenaria* erat. h. e. terrae motu avulsa et in altum velut projecta.—*Suburae* 17. 19—22 a m. sec. 24. 56. 57. 60. 65. 68. 69. 70. 74. 75. 76. *Suburae* alii, etiam Hennin. qui tamen *Subura* edit inf. 10, 456. et 11, 51. 141. De orthographia et origine vocis, quae et *Sucura* scribitur, unde dicta tribus *Suburana* (ita legitur in Inscr. v. c. Gruter. p. 104. n. 6. et p. 293. n. 3.) vel *Sucusana* et *Succusana*, v. Quinqueilian. 4, 7, 28. Varto L. L. 4, 8.

Sacras, inquit, viae pars haec sola vulgo nota, quae est a foro eunti proximo clivo. Eidem regioni attributa *SVBVRÄ*, quod sub muro terreo *Carinarum*. In ea est *Argeorum* sacerdum sextum. *SVBVRÄ* Iunius scribit ab eo, quod fuerit sub antiqua urbe: cui testimonium potest esse, quod subest ei loco, qui terreus murus vocatur. Sed ego a pago potius *Sucusano* dictum puto *Sucusam*. Nunc scribitur litera *B*, non *C*. pagus *Sucusanus*, quod succurrit *Carineis*. Festus v. *Subura*: *Verrius* a pago *Sucusano* (vicino ei *Vrbis* regioni) dictam ait, itaque appellatam et regionem *Vrbis* et tribum a stativo praesidio, quod solitum sit succurrere *Esquiliis*, instantibus eam partem *Vrbis* *Gabinis*, indicioque esse, quod adhuc ea tribus per *C* literam, non *B* scribatur.

Nam quid tam miserum , tam solum vidimus , ut non
 Deterius credas horrere incendia , lapsus
 Tectorum assiduos , ac mille pericula saevae
 Vrbis , et Augusto recitantes mense poëtas ?
 Sed dum tota domus reda componitur una , 10
 Substitit ad veteres arcus madidamque Capenam ;
 Hic , ubi nocturnae Numa constituebat amicae :
 Nunc sacri fontis nemus et delubra locantur
 Iudeis , quorum cophinus foenumque supellex
 (Omnis enim populo mercedem pendere iussa est 15
 Arbor , et eiectis mendicat silva Camenis) :
 In vallem Egeriae descendimus et speluncas
 Dissimiles veris. Quanto praestantius esset

6. *et iam solum* 25. 46. 48. 49. 57.
 59—61. 63—67.

10. *cum pro dum* 25—27. 46—48.
 50. 54—59. 61—69. 71—74.—*reda*
 recte scriptum in quibusdam libris
 et scriptis et editis , ut in optimis
 aliorum scriptorum exemplaribus ,
 unde illud pro vulg. *rhea* substitui.
 v. Comm.

12. *Hic , ubi nocturna Numa con-*
stertebat amica (h. e. cum ea dormie-
 bat) coui. Dorleans. Ego potius vul-
 gatam nunc mutavi distinctionem :
Substitit ad veteres arcus m. Cape-
niam ; Hic , ubi n. N.c. amicae. Nunc
sacri—supellex. Omnis enim—Came-
nis. In vallem cet. Nam lucus hic ,
 qui v. 12 seq. describitur , a Capena
 porta aliquantum aberat , et iungenda
 verba *Hic , ubi nocturna—in vallem*
Egeriae descendimus. Hic δεικτικῶς
 dictum et apte ; (*hic , ubi*); nisi nar-
 ratio forte nimis abrupta videri po-
 test et legendum *Hinc* progressi Vm-
 bricius et ego *in vallem Egeriae de-*
scendimus , ubi nocturnae cet.

15. *solvere iussa est* 21. 22. 24. ex
 interpr.

16. *Camoenis* scribunt alii , nescio
 quare , quum origo vocis prorsus nos
 lateat et nostra scriptura maiori nita-
 tur auctoritate vett. librorum , quibus
 tamen parum in his fidendum est ,
 quia diphthongos non exprimunt.

17. *atque speluncas* 22. ut succur-
 ratur forte metro , quod ita potius
 laborat.

18. *Quanto praestantius esset Nu-*
men aquae recte , puto , emend. N.
 Heins. ad Ovid. Met. 43, 757. et iam
 ante eum Grang. ad h. l. ubi monet
 antiquitatem sub Numa deos credi-
 disse *praesentiores* , h. e. magis propi-
 tices , quum nihil natura passa fuisse
 ab arte. Vulgatam lect. eodem
 sensu cepit Britan. cuius nota est
 haec : “*quanto praestantius esset* i. e.
 excellentius et proinde *praesentius* ,
 si in natura sua mansisset et non
 marmore incrustatum esset; ut ostendat,
 Deos rebus humanis non capi ,
 sed bona sinceraque hominum volun-
 tate gaudere ; unde ait Seneca ad
 Lucil. *Cogita , Deos , quum propitiū*
essent , fictiles fuisse. , Ceterum deos
 propitios ac faventes poëtis dici *praes-*

Numen aquae, viridi si margine clauderet undas
 Herba, nec ingenuum violarent marmora tophum! 20
 Hic tunc Vmbricius, Quando artibus, inquit, honestis
 Nullus in Vrbe locus, nulla emolumenta laborum,
 Res hodie minor est, here quam fuit, atque eadem cras
 Deteret exiguis aliquid; proponimus illuc
 Ire, fatigatas ubi Daedalus exuit alas, 25
 Dum nova canities, dum prima et recta senectus,
 Dum superest Lachesi, quod torqueat, et pedibus me
 Porto meis, nullo dextram subeunte bacillo.
 Cedamus patria: vivant Artorius istic
 Et Catulus: maneant, qui nigrum in candida vertunt,
 Quis facile est aedem conducere, flumina, portus, 34
 Siccandam eluviem, portandum ad busta cadaver,
 Et praebere caput domina venale sub hasta.

-series, nota res est. Quamdiu enim
 speciem divinae naturae ad huma-
 nam accommodavit antiquitas, omnem
 fere vim eius ac potestatem a praes-
 entia deorum pendere credidit.—
 Quanto praestansius (purius suavius-
 que) isset Flumen aquae emend.
 Wakef. ad Lucret. 4, 234.

19. cluderet ἀρχαικῶς 17. 19. 20.
 22. 26. 27. 48. 54—56. 61. 63. 64.
 70. 74. 75. 82.

21. tum 22.—Vmbricius 13. 21. 23.
 27. 45—47. 49. 56. 61—64. 68. 69.
 Sed Ομβρίκιος dicitur Plut. in Galba.

24. Deterit 21 a m. pr.—ergo pro
 illuc 26.

26. recta et prima 22.

29. patriae 15.—vivat 13. 27. 47.

48. 54. 58. et quatuor codd. Paris.—

Artorius forte rectius 10. 14—16. 19.

21. 26. 27. 45—48. 50. 54. 59—64.

68. 69. 71. 72. 73. Artorius 22. Ar-

ctorius 49. Arctorius 17. 20. 23. 24.

65. Archtorius 13.—ast hic 14.

30. Catuli 21 a m. sec.—nigra MS.

Scriverrii.—vertant 44.

31. Quis pro Queis scripsi.—aedes
 26. et ita legendum, si Grammaticis
 fides habenda, qui docent, aedem
 constanter dici templum aedificiumve
 sacratum aut inauguratum, aedes
 vero domum privatam. Iis adstipu-
 lantur Gesner. in Thes. et Bentl. ad
 Horat. Epist. 2, 2, 90. (qui magno
 eruditionis apparatu hoc discrimen
 tuentur, quod etiam observavit poëta
 noster 7, 37. et 40.) nec non Ruhn-
 ken. ad Vellei. I, 11. et Hein. qui
 monet, aedem h. l. etiam de templo
 accipi posse et in num. sing. proprie-
 cellam dici, et quia deorum templa
 primum una tantum cella consti-
 rent, huc translatam esse signifi-
 cationem. Illius tamen discriminis non
 semper rationem suisce habitam, ne
 a scriptoribus quidem seculi Augu-
 stei, contendunt Iani et Mitscherl. ad
 Horat. Od. I, 30, 4.

33. dominis suspicari possis. Sed
 doctior est vulgata lectio.

Quondam hi cornicines, et municipalis arenæ
 Perpetui comites, notaèque per oppida buccæ 35
 Munera nunc edunt, et verso pollice vulgi
 Quem libet occidunt populariter: inde reversi
 Conducunt foricas; et cur non omnia? quum sint,
 Quales ex humili magna ad fastigia rerum
 Extollit, quoties voluit Fortuna iocari. 40
 Quid Romæ faciam? Mentiri nescio: librum,
 Si malus est, nequeo laudare et poscere: motus
 Astrorum ignoro: funus promittere patris
 Nec volo, nec possum: ranarum viscera numquam
 Inspexi. Ferre ad nuptam, quae mittit adulter, 45
 Quae mandat, norunt alii: me nemo ministro
 Fur erit; atque ideo nulli comes exeo, tamquam
 Mancus et extinctæ corpus non utile dextrae.

34. *ii pro hi 22. hic 64. idque coni. Britan. ut sensus sit: cornicines fuere et Romæ et in municipiis. Male!*

36. *vulgaris 1. 2. in interstitio, 4. 17. 22. 48. 54. 55. 70. 75. 76. 82. et VII codd. Paris. iique optimi, Alex., Mazarin. a p. m., Thuan. I. II., Fauch., Colbert. et alii. Vetus scholion est: "ab his populus occiditur, quos ante populus iubebat occidi.", Immo *vulgaris* scil. gladiatorum, h. e. omnes gladiatores sine discrimine. Sed haec quoque ratio dura est; nec munerarius, sed populus, pollice verso occidit vel occidi iubet gladiatores. *vulgi* 2. 3. 5. 10. 41. 44. 45. 46. 49—21. 23—27. 45—47. 49. 50. 56—69. 71—74. 81. et XXX codd. Paris. Conf. Comm.*

37. *Quem libet* 2. 3. 5. 10. 41. 44. —17. 49—21. 23. 24. 26. 27. 45—50. 54. 55. 57. 59—69. 74—74. 77. 81. *Quum vel Cum libet* 1. 25. 56. 58. 70. 75. 76. 82. *Quidlibet* 22.

39. 40. *Lucianus in Nigrino c. 20.* Ενεστι δὲ καὶ τῶν τῆς τύχης ἀγαθῶν καταφρονεῖν, ὄραντα, ὥσπερ ἐν σκηνῇ καὶ πολυκρεσώπῳ ὅράματι, τὸν μὲν εἰς αἰχέτου δεσπότην προΐσντα, τὸν δὲ ἀντὶ πλευσίου πάντα, τὸν δὲ σετράπην ἐπὶ πάντας ἡ βασιλέα. Τοῦτο γάρ τοι καὶ τὸ δεινότατόν ἐστιν, ὅτι, καίτοι μαρτυρουμένης τῆς τύχης παιζεῖν τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματα καὶ ὄμολογούστης μηδὲν αὐτῶν εἶναι βέβαιον,—ὅμως μετοὶ περιέχει πάντες οὐ γιγνομένων ἐλπίδων. Ήστι πατέγνεον τύχης passim memoratur.

44. *in viscera* 24. 45.

45. *Alii ferri.—misit* 19.

46. *mandant* 26. 74.—*norint* 48. 61—63. 66—69. 71. 72. 73. *forte rectius.—magistro* 13.

47. *comes haereo* 26.

48. *extincta* 48. *extincta* a. n. u. *dextra praestiterit. extensus corpus legit Honorius Augustod. Praef. ad lib. IV. de philosophia mundi,*

Quis nunc diligitur, nisi conscientius, et cui fervens
 Aestuat occultis animus semperque tacendis? 50
 Nil tibi se debere putat, nil conferet umquam,
 Participem qui te secreti fecit honesti.
 Carus erit Verri, qui Verrem tempore, quo vult,
 Accusare potest. Tanti tibi non sit opaci
 Omnis arena Tagi, quodque in mare volvit aurum, 55
 Ut somno careas, ponendaque praemia sumas
 Tristis, et a magno semper timearis amico.

Quae nunc divitibus gens acceptissima nostris,
 Et quos praecipue fugiam, properabo fateri,
 Nec pudor obstat. Non possum ferre, Quirites, 60
 Graecam turbem: quamvis quota portio faecis Achaei?
 Iam pridem Syrus in Tiberim defluxit Orontes,

- | | |
|---|--|
| 49. <i>semper pro fervens</i> 26. | 41. 20. 21. 26. 27. 45—48. 50. 54— |
| 50. <i>viciūs pro animus</i> 22. ex glossa. | 60. 64. 65. et IX MSS. Paris. sed <i>Sy-</i> |
| 51. <i>conferal</i> 12. | <i>rius</i> emend. Britan. ut metro consu- |
| 52. <i>Qui te participem</i> 22. | leret. <i>Tyberim</i> muli, et <i>Tibrum</i> 21. |
| 53. <i>in tempore</i> 45. | <i>Thybrim</i> suspicarer, quae doctior |
| 56. <i>Vt careas somno</i> 22.— <i>horren-</i> | vocis forma est, ex Gr. Θύμβρις et |
| <i>daque praemia coni.</i> Schrader. | Θύβρις, si in epico poëta versarer |
| 57. <i>tenebris</i> 24. <i>metuari</i> 14. <i>vere-</i> | aut lyrico. |
| <i>ris</i> 24. | 62. seq. coll. XI, 169 seq. Lucian- |
| 58. <i>Quae non—nostris?</i> 27. 46. 47. | nus in Nigrino c. 15. similia de Athe- |
| 48. 54. 58. | niensibus dicit: Οστις πλούτου ἐρᾶ |
| 61. <i>Achaeae</i> 23. 24. 25. 45—50. | καὶ χρυσῷ κεκήληται καὶ πορφύρᾳ, |
| 54. 57—69. 71—73. 77. <i>Achivae</i> 10. | καὶ δυναστείᾳ μετρεῖ τὸ εὐδαιμον, |
| 41. 45. 46. 49. 20. 21. 26. <i>Achaci</i> | ἄγευστος μὲν ἐλευθερίας, ἀπείρατος δὲ |
| 44. 47. 22. 55. 56. 70. 74—76. 82— | παρρήσιας, ἀθέατος δὲ ἀληθείας, κολα- |
| 84. et duo codd. Paris. quod recte | γείᾳ τὰ πάντα καὶ δουλείᾳ σύντροφος· ἡ |
| probarunt Schrader et alii. Conf. | ὅστις ἡδονῇ πᾶσαν τὴν ψυχὴν ἐπιτρέ- |
| Comm. <i>Quamvis quota portio faecis</i> | ψας ταύτῃ μόνῃ λατρεύειν διέγυνακε, |
| <i>Achaeae</i> Iam pridem <i>Syrus</i> in <i>Tibe-</i> | φίλος μὲν περιέργων τραπεζῶν, φίλος δὲ |
| <i>rim</i> defluxit <i>Orontes</i> interpungebat H. | πότων καὶ ἀφροδισίων, ἀγάπλεως γοπ- |
| Vales. hoc sensu: <i>quamvis Syri An-</i> | τείας καὶ ἀκάτης καὶ ψευδολογίας· ἡ |
| <i>tiochenses</i> , qui parva Graecorum | ὅστις ἀκούων τέρπεται κρουμάτων τε |
| sunt portio, iam pridem Romanam civi- | καὶ τερετισμάτων καὶ διεφθορότων |
| bias et viliis suis impleverint. | ἀσμάτων,— τοῖς δὴ τοιωτοῖς πρέπει |
| 62. <i>Nam</i> 16.— <i>in Tiberim Syrus</i> | τὴν ἐνταῦθα φιλτριθήν. |

Et linguam et mores et cum tibicine chordas
 Obliquas , nec non gentilia tympana secum
 Vexit, et ad Circum iussas prostare puellas. 65
 Ite, quibus grata est picta lupa barbara mitra.
 Rusticus ille tuus sumit trechedipna , Quirine ,
 Et ceromatico fert niceteria collo.
 Hic alta Sicyone , ast hic Amydone relicta ,
 Hic Andro, ille Samo , hic Trallibus aut Alabandis, ⁷⁰
 Esquilias dictumque petunt a vimine collem ,
 Viscera magnarum domuum dominique futuri.
 Ingenium velox , audacia perdita , sermo
 Promtus et Isaeo torrentior. Ede , quid illum
 Esse putas? quem vis hominem, secum attulit ad nos :
 Grammaticus , rhetor , geometres , pictor , aliptes , ⁷⁶
 Augur , schoenobates , medicus , magus : omnia novit.
 Graeculus esuriens in coelum, iusseris , ibit.

63. *tubicine* 23.

67. *trechedipna* 1. 28. 69. 70. 74—
 77. 81. 82. *rechedipna* 14—17. 20. 49.
 61—63. 66. 67. 74—73. et XXXIV
 codd. Paris. (quod mihi paene vide-
 tur incredibile) unde recepit Ach.
 cuius nota est: “Quid sibi velit illa
 vox *rechedipna* et unde veniat, me
 nescire ingenue fateor; sed ex vett.
 glossis colligere licet, eam significare
 vestimentum in gymnasiis usitatum
 et peregrinum. Ita ordo et sensus:
 sumit *rechedipna*, vestimenta palae-
 strica, et fert collo *niceteria*, signa
 infamis suae victoriae.,, *recedimna*
 46. 48. *recidimna* 27. 47. 54. 55. 57.
 58. prob. Calder. Alii alia, minus
 probabilia. *chirodita* male coni. Sa-
 bin. ex Gellio.

69. 70. in 22. ita coaluere: *Hic*
alta Sitione, *ast hic Trallibus aut*
Alabandis. Conf. ad 2, 24.

71. *Esquilias* optimi libri, ut et
 meliores Livii, Plinii, Ovidii, Cicer.
 et al. *Exquilias* 23—25. 45. 56. 57.
 59. 60. 65. 72. *rectius*, si mons ita
 dictus est ab *excubius*, quas Romulus,
 Tatio Sabinorum regi diffisus, ibi
 habuit. v. Ovid. Fast. 3, 245. ibique
 interp. *Aesquilias* 27. 46—50. 58. 61
 —64. 66—68. 71. 73.

75. *quemvis* vulgo una voce scri-
 bitur.—*tulit* 49.

76. *geometra* 24. 26. et quidam
 MSS. Paris. *geometer* 14. 13. 15. 16.
 19. 20. 27. 31. b. 32. 45. 47. 54. 58.
 et XVI codd. Paris. Duæ syll. prio-
 res voc. *geometres* (*γεωμέτρης*) per
 synaeresin s. *συνέλεγον* in unam con-
 trahendae. Conf. ad Sil. 2, 353. 3,
 16. 495. al.

78. *esuriens coelum si iusseris* 47.
 55. c. *in coelum si iusseris* 45. 54.

Ad summam, non Maurus erat neque Sarmata nec Thrax,
 Qui sumsit pennas, mediis sed natus Athenis. 80
 Horum ego non fugiam conchylia? Me prior ille
 Signabit? fultusque toro meliore recumbet
 Advectus Romam, quo pruna et cottana vento?
 Vsque adeo nihil est, quod nostra infantia coelum
 Hausit Aventinum baca nutrita Sabina? 85
 Quid, quod adulandi gens prudentissima laudat
 Sermonem indocti, faciem deformis amici,
 Et longum invalidi collum cervicibus aequat
 Herculis, Antaeum procul a tellure tenentis?
 Miratur vocem angustam, qua deterius nec 90
 Ille sonat, quo mordetur gallina marito.
 Haec eadem licet et nobis laudare: sed illis
 Creditur. An melior, quum Thaida sustinet, aut quum

79. nec *Sarmata* 27. 46. 48. 49.
61—63. 68. 71—74. 77.

80. *pennas sumsit* 21. *pinnas* 8 a.m.
pr.—*Achivis* 8 a.m. sec.

81. *concilia* coni. non nemo teste
Plathnero. *convivia* malebat Schrader,
et mox *Coenabit* pro *Signabit*. Sed
quis sibi persuadeat, haec ita a libra-
riis corrupta esse.

82. *Signavit* 14. 22 a.m. pr. *Signa-*
dabit (h. e. imperabit modum biben-
di, rex s. magister bibendi erit)
coni. Plathner, quoniam h. l. de con-
vivio agatur. Sed sermo quoque
est de aliis rebus.—*recumbit* 14. 16. 26.

83. *cottaria* 3. 23. a.m. pr. 24. et
quinque codd. Paris iique optimi, ut
et legitur ap. Plin. 13, 5. s. 10. Athen.
3, 88. 9, 34. et Hesych. quos sequu-
tus sum.

85. *Aventinum* pro vulg. *Aventini*
recepit ex 10. 21. 22. 23 a.m. pr. e
MS. Cantabr. quem laudavit Wakef.
ad Lucret. 2, 1038. et ex quibusdam

codd. Paris.—*baca* pro *bacca* recepi
ex 17. 21. 22. 63. 68. prob. N. Heins.
ad Sil. 3, 596. 8, 134. 15, 535. qui-
bus locis Drakenb. monet, utroque
modo scribi posse, non deesse tamen,
qui ita distinguant, ut *bacca* sit fru-
ctus arboris, *baca* vero gemma s.
unio. Vtrumque in antiquiss. codd.
mss. plerumque *baca* dicitur, ut *bcl-*
va, *anulus* et al. nam literae non
geminari solebant a velt. Romanis.
Conf. ad 4, 121. Origo tamen vocis
ignota est.

90. 91. v. Excurs. ad h. l.

92. illi emend. Schrader. quod non
necessere est: nam *gens* v. 86. est no-
men collect., et cur numeri permu-
tatio nos offendat? sed illis *Creditur*,
an melior cum Thaida sustinet ceter. in
omnibus sere libris interpungitur. At
v. Comm.

93. hic *melior* coni. Schrader.—at
quum 47. 58. *an quum* 25. 45. 46. 49.
50. 54—57. 60. 64. 65. Non male,

Vxorem comoedus agit, vel Dorida nullo
Cultam palliolo? Mulier nempe ipsa videtur, 95
Non persona loqui: vacua et plana omnia dicas
Infra ventriculum et tenui distantia rima.
Nec tamen Antiochus, nec erit mirabilis illic
Aut Stratocles aut cum molli Demetrius Haemo.
Natio comoeda est. Rides? meliore cachinno 100
Conculitur: flet, si lacrumas conspexit amici,
Nec dolet: igniculum brumae si tempore poscas,
Accipit endromiden: si dixeris, aestuo, sudat.
Non sumus ergo pares: melior, qui semper et omni
Nocte dieque potest alienum sumere vultum, 105
A facie iactare manus, laudare paratus,
Si bene ructavit, si rectum minxit amicus,
Si trulla inverso crepitum dedit aurea fundo.
Praeterea sanctum nihil est et ab inguine tutum;
Non matrona laris, non filia virgo, neque ipse 110

94. agat 47. 58. Plathner et, quem
ls laudat, Aug. Buchnerus non intel-
ligebat, cur Doris *nullo* palliolo culta
dicatur, quum tamen Graecula note-
tur Graecisque propria fuerint pallia.
Hinc ille pro *nullo* coni. *mollī*, h. e.
Coo; hic vero *pullo*, quod pulla vestis
propria servis, et Doris sit ancillae
nomen, quale servis a patria detur.
Sed v. Comm.

Dorida, nympham marinam, si-
gnificari arbitratur C. de Haugwitz.

95. namque pro *nempe* 46. 49.—
ipse pro *ipsa* 46. 60. 65.

96. *vacua omnia planaque dicas* 45.
46.

98. *Neo tantum* 46. et ita coni.
Schrader.—*ille* 61. Videtur potius
legendum illino. v. Comm.

99. *Hemo* 20. *Hoemo* 49. 45. 61—
63. 66. 67. 70. 74. *Oemo* 49. 56. 57.
72. *Emo* 58. 60. 65..

100. *meliore cachinno* in MS. Can-
tabr. verissime atque longe elegan-
tissime legi, et vulgatum *maiore*
cachinno ex glossemate procul dubio
ortum esse, monuit Wakef. ad Lu-
cret. 1, 918. et 5, 706.

101. *aspexit* 45. 63—65. 68. 69. 74.

103. *endromeden* 22. Sospicabar
olim *endromiden* pro vulg. *endromi-
dem*, et nunc recepi cum Ach. qui
hanc scripturam invenit in sex codd.
Paris et quidem optimis, Alexandr.,
Put., Mazarin. et aliis.

105. *aliena sumere vultum A facie*
emend. Markland.

107. *recte* 24. 26. *bene minxit* 45.
rectum minxit corrig. Ianus Parrhas.
Epist. 36. et C. Vales. ex Horat. Sat.
1, 3, 90. Verum ibi de ebrio agitur.

108. *in verso* 45.—*acrea* 46.

110. *nos ipse* 22. 45.

Sponsus levis adhuc , non filius ante pudicus.

Horum si nihil est , aviam resupinat amici.

Scire volunt secreta domus atque inde timeri.

Et quoniam coepit Graecorum mentio , transi
Gymnasia, atque audi facinus maioris abollae. 115
Stoicus occidit Baream , delator amicum
Discipulumque senex , ripa nutritus in illa ,
Ad quam Gorgonei delapsa est pinna caballi.
Non est Romano cuiquam locus hic , ubi regnat
Protogenes aliquis vel Diphilus aut Erimarchus , 120
Qui gentis vitio numquam partitur amicum;
Solus habet. Nam quum facilem stillavit in aurem
Exiguum de naturae patriaeque veneno ,
Limine submoveor : perierunt tempora longi

111. *adhuc laevis* 14. *adhuc levis* 17.
levis 17. 27. 56. *laevis* al. Sed v. ad
2, 12.

necessè est: nam et de salacitate
Græculi quaestio est, et verbum
resupinat satis indicat quid sit intel-
ligendum.,,

112. *aut pro est* 49.—*aulam* 1. et
edd. recenti. 10. 11. 13—17. 19—27.
45—50. 54—60. 62—69. 71—74. 77.
XXXV codd. Paris. et antiquiss. MS.
Memmii teste ac prob. C. Valesio ;
quod magnopere torsit interpretes.
Britannicus exponebat: *aulam*, omnia,
quae in domo sunt , *resupinat* , evol-
vit et evertit , scrutans secreta do-
mus ac domini ; C. Valesius: domum
evertit , omnia susque deque vertit ,
pervertit , perturbat , ut ap. Accium
in Antigona: *Quid agis? perturbas*
rem omnem ac resupinas, soror. Curio
aulam pro *olla* dictam putabat, quem-
admodum *Autularia* Plauti nomen
aceperit ab Euclionis *aula* , h. e. *olla*
argenti plena et defossa , ut sensus
sit: *ollam* pecuniae plenam ac defos-
sam evacuat et vertit. Nota Ach. est:
“ *vel aviam servandum, vel, si au-*
lam reposueris , quiddam obscoenius
adhuc inesse sub his verbis fatearis

113. Hic versus Rigaltio collocan-
dus videbatur post v. 115. Sed aptis-
simus, ni fallor, est loco , quem
obtinet, et menti poëtae. *Esse vo-*
lunt malebat Schrader.

114. *Sed* 22. — *quando coepit* 46.
48. 49. 56. 57. 59. 60. 65.

118. *penna* 10. 11. 17. 19—29. 45
—50. 54—69. 71—74. 77. Nil inte-
rest. Conf. ad 4, 149, et impr. 14,
76.

120. *Erimarchus* 23. et antiquiss.
codd. Paris. unde illud recepi prae-
eunte Ach. *Erimachus* 21. *Erimacus*
17. *Erymanthus* 24. 74. *Erymanthus*
10. 15. 26. 27. 46—48. 55. 59—63.
66—69. 71—73. 77. *Erimantus* 19.
20. 22. 25. 50. 54. 56—58 64. 65.
Hermarcus, *Hermarchus*, *Herimar-*
chus, *Herimantus*, *Helimachus* et *Cli-*
manthus.

122. *nam tum* 26.—*stillabit* 14.

Servitii. Nusquam minor est iactura clientis. 125
 Quod porro officium, ne nobis blandiar, aut quod
 Pauperis hic meritum, si curet nocte togatus
 Currere, quum Praetor lictorem impellat, et ire
 Praecipitem iubeat, dudum vigilantibus orbis,
 Ne prior Albinam et Modiam collega salutet? 130
 Divitis hic servi claudit latus ingenuorum
 Filius: alter enim, quantum in legione Tribuni
 Accipiunt, donat Calvinae vel Catienae,
 Vt semel atque iterum super illam palpitet: at tu,
 Quum tibi vestiti facies scorti placet, haeres 135
 Et dubitas alta Chionen deducere sella.
 Da testem Romae tam sanctum, quam fuit hospes
 Numinis Idae: procedat vel Numa, vel qui
 Servavit trepidam flagranti ex aede Minervam:
 Protenus ad censem; de moribus ultima fiet 140
 Quaestio. Quot pascit servos? quot possidet agri
 Iugera? quam multa magnaque paropside coenat?
 Quantum quisque sua nummorum servat in arca,

125. *nunquam* 14. 77.127. *curret, currit, currat* al.129. *dudum iubeat* 19. 20.130. *Nec quidam libri.—Alpinam*20.—*aut Modiam* 17. 19. 20. 46. 48.

49. 57. 61—63. 66—69. 71—74.

131. *claudet* 49. 58. *claudat* 45. *cludit* al.134. *illa* 15.—*ac tu* 19.135. *bene pro ubi* 22.136. *Chionen* recepi pro *Chionem* ex 56. 60. 61. 65. 70. 74. *Chyonem*24. *Clionem* 21. *Cionem* 22.—*cella* pro *sella* coni. Farnab. et Pignor. deserv. p. 137. 281. coll. inf. 6, 122. idque expressit Bahrdt. Sed *cellae*meretricum non *altiae* esse, neque
haec deduci inde solebant, *arcia sella*vel *cella*, quippe quae magis deceat
scorta sordida ac famelica, emend.Chimentellus de honore biselli c.
24. p. 122. At v. Comm.139. *tepidam* 45. et ita corrig. Iac.
Nic. Loensis Miscell. Epiphyl. 9, 2.
languidum substituens verbum aculo
ac satirico.140. *Protenus* scripsi pro *Protinus*.141. *Quot servos pascit* 11. 13.142. *magna multaque* 24.—*para-*
pside vel *parabside* 2. 3. 5. 10. 11.14—17. a m. pr. 24—23. 25. 33.
34. 47. 54. 55. 58. et XXXI codd.Paris. prob. Lubino, Turnebo et Schra-
dero. *Parapsis quadrangulum et qua-*
drilaterum vas, *id est*, *paribus absi-*
dis, Isidor. in Orig.

Tantum habet et fidei. Iures licet et Samothracum
 Et nostrorum aras; contemnere fulmina pauper 145
 Creditur atque Deos, Dis ignoscentibus ipsis.
 Quid, quod materiam praebet causasque iocorum
 Omnibus hic idem, si foeda et scissa lacerna,
 Si toga sordidula est, et rupta calceus alter
 Pelle patet; vel si consuto vulnere crassum 150
 Atque recens linum ostendit non una cicatrix?
 Nil habet infelix paupertas durius in se,
 Quam quod ridiculos homines facit. Exeat, inquit,
 Si pudor est, et de pulvino surgat equestri,
 Cuius res legi non sufficit, et sedeant hic 155
 Lenonum pueri quocumque in fornice nati.
 Hic plaudat nitidi praeconis filius inter
 Pinnirapi cultos iuvenes iuvenesque lanistae.
 Sic libitum vano, qui nos distinxit, Othoni.
 Quis gener hic placuit censu minor atque puellae 160
 Sarcinulis impar? quis pauper scribitur heres?
 Quando in consilio est Aedilibus? Agmine facto
 Debuerant olim tenues migrasse Quirites.
 Haud facile emergunt, quorum virtutibus obstat
 Res angusta domi; sed Romae durior illis 165
 Conatus: magno hospitium miserabile, magno
 Servorum ventres et frugi coenula magno.
 Fictilibus coenare pudet, quod turpe negavit

144. *iuret* 15. 24. Ita legendum
esse indubie, putabat H. Vales.

145. *flumina* 13. 24 a m. pr. 22. a
m. pr.

147. *materiam* 24.—*causamque* 21.
22.

149. *si rupta* 26.—*calceus alter vel*
alte coni. Schrader.

150. *patet*: *si consuto de vulnere*
21.

151. *Ait* 46. 48.

157. *plaudet* 15.—*intra* 19. 20.

158. *iuvenemque* 12. 17. 20. 23. 45.

159. *Sic placitum* 24.

160. *plaudit* 22.—*censum* 19.

162. *concilio* 22.

163. *tenues olim* 11.

165. *ipsis* 19. 20.

168. *Camillus pro negavit* 21 a m.
pr. *negabit* emend. Grang., Ferrar.
Elect. 2, 9. et Schrader, ut haec
verba generaliter intelligantur. Sed

Translatus subito ad Marsos mensamque Sabellam
Contentusque illic veneto duroque culullo. 170

Pars magna Italiae est, si verum admittimus, in qua
Nemo togam sumit, nisi mortuus. Ipsa dierum
Festorum herboso colitur si quando theatro
Maiestas, tandemque redit ad pulpita notum
Exodium, quum personae pallentis hiatum 175
In gremio matris formidat rusticus infans;
Aequales habitus illic similesque videbis
Orchestrā et populum: clari velamen honoris,
Sufficiunt tunicae summis Aedilibus albae.
Hic ultra vires habitus nitor: hic aliquid plus, 180
Quam satis est, interdum aliena sumitur arca.
Commune id vitium est: hic vivimus ambitiosa
Paupertate omnes. Quid te moror? omnia Romae
Cum pretio. Quid das, ut Cossum aliquando salutes?
Vt te respiciat clauso Veiento labello? 185
Ille metit barbam, crinem hic deponit amati.
Plena domus libis venalibus. Accipe, et istud

eam ob causam non sollicitanda lectio
vulgata. v. Comm. negabit coni. H.
Vales. Non male!

170. *Contentus* 45. *Contentusque* —
cucullo malebat Schrader. Multum
praestat emendatio H. Valesii *Con-*
tensusque illic Veneto duroque culullo.
Hanc recepi; sed *veneto* reposui pro
Veneto. v. Comm.

171. est non exstat in 45. et 23.
172. sumsit 43. subiit 22 a m. pr.
173. aliquando 45.
177. similemque 44. 45. 23—25.
45—50. 54—69. 71—74. 77. et IX
codd. Paris.

181. *aliena* interdum 40.
185. recipiat 26. conspiciat 19.—
cluso 47.

Lucianus in Nigrino c. 21. Tò ðt

χαινότατον, τοὺς ἐντυγχάνοντας ἀλ-
λογρίᾳ φωνῇ (voce aliena, nomen-
clatoris) προσταγορεύοντες, ἀγαπᾶν
ἀξιοῦντες, ὅτι μόνον αὐτοὺς προσέ-
βλεψαν.

186. *amanti* 41. Male. Sed forte
reponendum *amatus*, ut sensus sit:
si vel *ille* servus s. puer *amatus*, do-
mino dilectus, *barbam*, vel *hic crī-*
nem ponit; *plena domus libis*, multa
a clientibus munera mittuntur servis,
ut scil. eorum et per illos dominorum
gratiam sibi concilient. Vulgata lectio
expeditu difficilior, maiorque h. L.
vis inest, si plures servi eiusdem
domus variisque occasionibus captandi
sunt donis.

187. *libris* 9. (sed addita glossa
paribus) 44. 47 a m. pr. 73. 81. et

Fermentum tibi habe: praestare tributa clientes
 Cogimur et cultis augere peculia servis.
 Quis timet aut timuit gelida Praeneste ruinam, 190
 Aut positis nemorosa inter iuga Volsiniis aut
 Simplicibus Gabiis aut proni Tiburis arce?
 Nos urbem colimus tenui tibicine fultam
 Magna parte sui: nam sic labentibus obstat
 Villicus, et veteris rimae quum texit hiatum, 195
 Securos pendente iubet dormire ruina.
 Vivendum est illic, ubi nulla incendia, nulli
 Nocte metus. Iam poscit aquam, iam frivola transfert
 Vcalegon; tabulata tibi iam tertia fumant:
 Tu nescis. Nam si gradibus trepidatur ab imis, 200
 Ultimus ardebit, quem tegula sola tuetur
 A pluvia, molles ubi reddunt ova columbae.

X codd. Paris. *libis venilibus* (h. e.
 quae a servis venduntur, peculum
 inde sibi comparatur) 9—17. 19—
 27. 45—50. 54—74. 77. *libis genia-*
libus (ut 4, 66. et 10, 334.) 75. 76.
 82. Non male! Sed illud servis aptius
 videtur, et communis fere omnium
 librorum lectio est, quam librariis
 deberi vix crediderim. — illud 10—
 17. 19—25. 27. 45—47. 49. 50. 54—
 58. 60. 61. 63. 65—67. 74. 81.
 188. *praestant* 10. 12—14. 17. 19.
 21—25. 27. 45—48. 50. 54. 55. 57—
 67. 72. 73. et codd. Paris. tantum
 non omnes; unde hoc recepit Ach.
praestantque 23 a m. sec. et *praes-*
stant 15.

192. *parvi Tiburis* 16.

193. *incolimus* 22.

195. *cum texit ex* 14. 17. ad marg.
 20. 22. 27. 45. 49. nunc recepi pro
 vulg. *contextit*, quia sic et oratio et
 sententia fit concinnior. Ita legendum
 et ipse iam dudum suspicatus sum,

Ivv. I.

et existimarunt H. Vales. aliquique,
 etiam Hein. qui tamen aliis locis tali
 orationis forma non offenditur. Ex
 codd. Paris. nihil notatum esse ab
 Ach. mireris.

196. *Securus* 27. 47. 48. 57. 59.
 60. 65.—*dormire iubet pendente ruina*
 11. 14. 24.

197. *multa incendia, multi Nocte*
metus non male emend. Schrader,
 ut de Roma sermo sit, ad quam ver-
 ba et *praeceps*. et seqq. spectant. Re-
 fragatur Hein. qui haec adnotavit:
 “Vulgata multis nominibus *praeferenda*. Dicit Vmbrius, *domicilium*
quaerendum esse, ubi nulla incendia
 metuenda, nulla pericula noctis. Iam
 adiiciendum erat: hic Romae talia
 semper metuenda; sed ea omittit
 poëta, qui brevitatem amat, et statim
 pergit: *Iam poscit aquam* etc., quasi
 cum maxime incendium videret. ,

198. *aquas* 24.

202. *pluviis* 24.

D

Lectus erat Codro Procula minor, urceoli sex,
 Ornamentum abaci, nec non et parvulus infra
 Cantharus et recubans sub eodem marmore Chiron; 205
 Iamque vetus Graecos servabat cista libellos,
 Et divina opici rodebant carmina mures.
 Nil habuit Codrus: quis enim negat? et tamen illud
 Perdidit infelix totum nihil: ultimus autem
 Aerumnae cumulus, quod nudum et frusta rogantem
 Nemo cibo, nemo hospitio tectoque iuvabit. 214
 Si magna Asturii cecidit domus, horrida mater;
 Pullati proceres; differt vadimonia Praetor;

205. *et recubans sub eo de marmore Chiron* emend. C. Vales. ut *sub eo* scil. cantharo dictum sit pro in eo aut in pede eius marmoreo, in quo Chiron iaceat sopitus viuo, ut in altero ap. Plin. XXXIII, 12. satyrum in phiala gravatum somno collocavisse verius quam caelasse dictus sit Stratonicus. *echinus* pro *Chiron* coni. Manso, cuius nota est: "Pauperi Italo abacum marmoreum lubenter concedimus, non item marmoream statuam; inter vasa etiam, quae, coenae et coenantibus inservientia, supra mensam collocantur et infra, sive medios inter ureolos et cantharos marmorea Chironis effigies locum suum tueri vix potest; et semihomo Centaureus muneri officioque impo-
 sito parum convenit. Noster ante ocu-
 los habuit Horat. Sat. I, 6, 416 seq.
Echinus autem fuit vas aliquod, sive figlinum, sive aeneum, ignobilis et a similitudine cum animali marino eiusdem nominis dictum.

207. *Opici* 21. *Apici* auctor vet. Glossar. bilinguis, ab H. Stephano editi: *Apicus*, ὁπικιστής, ὡς Ιουβενάλιος. *Epici* (i. e. Homeri) coni. Is. Voas.

208. *Cordus* 8 a m. sec. et 49. — negat 41. Non male.

Nil habuit Codrus, ut ἔχειν οὐδέτερον et οὐκ ἔχειν scil. χρήματα a. αἰσθάνειν, et Lat. habere aliquid et nihil.

209. *nihil* 61—63. 68. 71—74.

210. ac pro et 10. 12. 23. 45. — *frustra* 10. 12. 17 a m. pr. 19. 20. 21 a m. pr. 22 a m. pr. 24. 44—47. 49. 64. 65. 68. 69. 74. et XXXIII codd. Paris. unde restituit Ach. Vetus scholion est: "frustra, sine causa; aut frusta, i. e. panem., Posterius unice verum, illud ab h. l. alienum est, certe languet: nam eum frusta ro-
 gare, quem nemo iuvat, per se in-
 telligitur.

211. *iuvabat* 16. 19. 25. 27. 56. 57. 59. 66.

212. *Asturici* 2. 4. 75. 82. *Arturici* 21 a m. pr. 22 a m. sec. *Asturii* 45. 46. 23. 45. 55. 65. quod nunc recepi suadente Manso. *Asturi* 14. 17. 19. 20. *Astari* 74. *Arturii* 3. et ita coni. Farnab. coll. v. 29. *Arcturii* 5. 50. *Arturi* 26. 48. 56. 58—60. 64. 65. 70. *Arcturi* 25. 27. 28. 47. *Arthuri* 24. *Archuri* 13. *Acturi* 10. *Astyru* 19. 54. 57. 61—63. 67—69. 71. 73. *As-
 syrii* 72. *Osturici* 22 a m. pr. *Ostorii*

Tunc gemimus casus Vrbis, tunc odimus ignem.
 Ardet adhuc, et iam occurrit, qui marmora donet, 215
 Conferat impensas: hic nuda et candida signa;
 Hic aliquid praeclarum Euphranoris et Polycleti;
 Haec Asianorum vetera ornamenta Deorum,
 Hic libros dabit et forulos mediamque Minervam,
 Hic modium argenti. Meliora ac plura reponit 220
 Persicus orborum lautissimus, et merito iam
 Suspectus, tamquam ipse suas incenderit aedes.

Si potes avelli Circensibus, optima Sorae,
 Aut Fabrateriae domus, aut Frusinone paratur,
 Quanti nunc tenebras unum conducis in annum. 225
 Hortulus hic puteusque brevis nec reste movendus
 In tenues plantas facili diffunditur haustu.

suspiciatur Pulman. et noti sunt e Tacito P. Ostorius Scapula, M filius eius, et Ostorius Sabinus. Sed talia in ambiguo relinquenda.

214. *geminus* 15. 16. 45. 48. al. — *vrbis casus* 46. 47. 50. — *ignes* 24.

215. *etiam* 14. — *iamque pro et iam* 22 a m. sec. — *carri* 45. *accurret* 16. *occurrit* 10. 12. 24—27. 46—50. 54. 55. 57—60. 63—69. et omnes codd. Paris. unde nunc revocavi cum Ach. *Occurrere*, ut φθάνειν et ἀπαντᾶν s. *zatautān* τινὶ vel εἰς, ἐπί et τρός τι, significat venire, advenire et occurrere vel in tempore, vel subito et inexpectato. *accurret* rel. codd. et edd. quod passim substituerunt librani, vim verbi *occurrere* ignorantes. — *donat* 12. 45. — *domeat* 47. 50.

218. *Haec Asianorum* 1. 8. 11. *quorum magna est auctoritas*. Ita significantur simulacra deorum aliaque templorum ornamenta, et quidem vetera, variis temporibus ex Asia Romam deportata. *Hic* suspicari possis pro *Haec*: sed ultriusque sexus stu-

dium et opera designari videtur. *Festianorum* 17. *Phecaisionorum* 23 a m. pr. *Feccaianorum* 8 a m. sec. 14—16. 19. 22. 45. *Faeccaianorum* vetust. Voss. Leid. vet. Oxon. et Schol. ined. teste Burm. ad Anthol. lat. T. I. p. 603. *Phacoasianorum* 10. 20. 23 a m. sec. 24. 25. 27. 46—50. 54—69. 71—74. 77. *Phacoasianorum* 81. prob. Heins. idque revocavit Ach. qui in omnibus codd. Paris. *phaccasianorum* vel *fecasianorum* existare dicit. Hos putant esse deos Graecorum *phaecasiū* indutos; unde forsan *Phaeccasianorum* rectius scriberetur. Φαξάσιον rustici Atticique calceamenti genus, a quo et *Phacoasii* dicti sacerdotes Atheniensium et Alexandrinorum.

220. *modulum* (h. e. *modum*) *argenzi* coni. Plathner coll. v. 310. — *reponet* 10. *reportat* malebat Schrader.

221. *ut pro et coni*. Lindenbrog.

222. *incenderet* 14—16. 19. 48.

224. *paretur* 12. 17. 21 a m. pr. 22.

227. *teneras plantas* 24.

Vive bidentis amans et culti villicus horti,
 Vnde epulum possis centum dare Pythagoreis.
 Est aliquid, quocumque loco quocumque recessu, 230
 Vnius sese dominum fecisse lacertae.

Plurimus hic aeger moritur vigilando : sed illum
 Languorem peperit cibus imperfectus et haerens
 Ardentis stomacho : nam quae meritoria somnum
 Admittunt? Magnis opibus dormitur in Vrbe: 235
 Inde caput morbi. Redarum transitus arcto
 Vicorum in flexu et stantis convicia mandrae
 Eripient somnum Druso vitulisque marinis.
 Si vocat officium, turba cedente vehetur
 Dives et ingenti curret super ora Liburno, 240
 Atque obiter leget aut scribet vel dormiet intus;
 Namque facit somnum clausa lectica fenestra.
 Ante tamen veniet: nobis properantibus obstat
 Vnda prior: magno populus premit agmine lumbos,
 Qui sequitur: ferit hic cubito, ferit assere duro 245
 Alter; at hic tignum capiti incutit, ille metretam.

229. *epulas* 26. *cibum possis* 20. —
Pythagoraeis vulgo scribunt. Sed Gr.
 Πυθαγόρειος dicitur.

231. v. Excurs.

232. *ipsis pro illum* 29. *ipsum* 10.
 12—17. 19—24. 26. 45.

233. *Languorem* 22. 45—50. 60. 63.
 64. — *adhaerens* 16.

234. *namque et meritoria* 15. *nam*
quem (i. e. *qualem*) *meritoria som-*
num *Admittunt* malebat H. Vales.

236. *Redarum*. v. ad v. 10. — *arto*
 13 a m. sec. 21. 22. ut in optimis
 quibusque exemplaribus scriptorum
 Rom. Rectius tamen *artos* scribi cre-
 diderim ab *arcere* h. e. *continere*,
coercere, *contrahere*, *concludere*.

237. *Vicorum inflexu* quidam libri,
 prob. H. Vales. qui monet, *inflexum*

vicorum esse Gall. le détour d'une rivière

238. *Eriperent* 24. *Eripiant* 60. 65.

Neutrūm spernendum. Eripunt 40.

44. 45. 23. 25. 27. 45—50. 54—59.

62. 64—69. 71—74. Ita et X codd.

Paris., sed totidem et quidem optimi

habent *eripient*, quidam *eripiunt*, alii

eriperent. — *somnos ursō* 45 a m. sec.

50. 64. v. Excurs. ad h. L.

241. *Aut abit aut leget* 16. *scribet*

aut leget 21. *vel scribet* 27. 45—50.

54—59. 61. 62. 64. 66. — *aut dormiet*

17. 22. 24.

243. *veniat* 17. *venit et* 22.

244. *popubus magno* 16. 20. *populi* 17.

245. *premit hic cubito* 22.

246. *et hic* 23. 24. 45. — *lignum*

capiti 13. 17. 21. 22. 26. 29. 45. *capiti*

lignum 20.

**Pinguia crura luto; planta mox undique magna
Calcor, et in digito clavus mihi militis haeret.**

**Nonne vides, quanto celebretur sportula fumo?
Centum convivae: sequitur sua quemque culina. 250
Corbulo vix ferret tot vasa ingentia, tot res
Impositas capiti, quas recto vertice portat
Servulus infelix et cursu ventilat ignem.
Scinduntur tunicae sartae: modo longa coruscat
Sarraco veniente abies, atque altera pinum 255
Plausta vehunt; nutant altae populoque minantur.
Nam si procubuit, qui saxa Ligustica portat
Axis, et eversum fudit super agmina montem,
Quid superest de corporibus? quis membra, quis ossa
Invenit? obtritum vulgi perit omne cadaver 260
More animae. Domus interea secura patellas
Iam lavat, et bucca foculum excitat, et sonat unctis
Strigibus, et pleno componit lintea gulto.**

248. mihi clavus 45.

249. iaculetur sportula 45.

251. turres pro tot res 26.

**252. quot pro quas recipiendum
forte ex 50. 64. 73. 74. 77.**

254. sartae tunicas 20.

255. Serrago 26. 45. Sartago 24.

**Saraco 19. Serraco 2. 17. 21. 74. ut
et ap. Sidon. ep. 4, 18. et inf. 5, 23.
in plerisque membranis et edd., etiam**

**Hennin. in qua tamen h. l. Serraco
exstat, quae scriptura firmatur aucto-
ritate Serv. ad Virg. Aen. 4, 164.
librorumque fere omnium (etiam**

Paris.) h. l. et ap. Vitruv. 10. 4. extr.

Quintil. 8, 3, 21. Capitol. in Antonin.

Philos. c. 13. et Non. 3. n. 35. Glos-

sae: sarracum, ἄραξα. Origo tamen

vocis incerta. Soracum ubique scri-

bendum putabant Grang. ad h. l. et

Meurs. exercit. crit. P. II. c. 5. p.

447. 448. quibus favera videntur

**Festus et Hesychius. Ille monet, so-
racum dici, quo ornamenta portentur
scenicorum cet., hic vero, Σάρακον,
ἄργεῖον, sic δ σῦκα ἐμβάλλεται ἢ
ξυλοχανθήλια. Sed sarracum vehiculi
potius genus, et altera syll. voc. σώ-
ρακον brevis est, ut τοῦ soracum ap.
Plaut. Pers. 3, 1, 64. — Viente pro
veniente legendum videbatur Autum-
no et aliis. — at quae altera 83.—
pinus 24.**

**256. micant pro nutant 46. — alie
46. 49. 50. 60. 65. 81. Doctius allae,
scil. abies et pinus.**

258. fundix 16. 19. 22.

**261. Morte 29. et MS. Cantabrig.
quod longe exquisitus videbatur Wu-
kef. ad Lucret 3, 1102. Sed vellem
adivinxisset causam et interpreta-
tionem:**

**263. Strigibus 2. 3. 5. 10. 14—
47. 19—24. 54. 55. 74. 77. et multi**

Haec inter pueros varie properantur : at ille
Iam sedet in ripa tetrumque novicius horret
Porthmea , nec sperat coenosi gurgitis alnum
Infelix , nec habet , quem porrigat , ore trientem.

265

Respice nunc alia ac diversa pericula noctis :
Quod spatium tectis sublimibus , unde cerebrum
Testa ferit ; quoties rimosa et curta fenestris
Vasa cadant ; quanto percussum pondere signent
Et laedant silicem. Possis ignavus haberi ,
Et subiti casus improvidus , ad coenam si
Intestatus eas : adeo tot fata , quot illa
Nocte patent vigiles , te praetereunte , fenestrae. 275
Ergo optes votumque feras miserabile tecum ,
Vt sint contentae patulas defundere pelyes.

276

codd. Paris. Putant esse proceleus-
maticum , et quatuor syllabas breves
respondere duabus longis seu spon-
deo : nam prima syll. voc. *strigilis*
corripitur , v. c. a Pers. 5, 126. Ho-
rat. Sat. 2, 7, 110. Plaut. Stich. 4,
3, 77. et al. *Strigibus et pleno* 21. 22.
49. (in qua tamen ed. *Strigibus vi-*
tiose scriptum) 70. quod recepi , ut
metro consulatur. *Strigibus , pleno*
componit 14. 25. 26. 27. 45—48. 50.
56—69. 71—73. 82. *Strigibus , pleno*
et ed. Bipont.

265. *novicius* 27. 60. 65. et sic vo-
ces tantum non omnes , in *ilius* exeun-
tes , v. c. *tribunitius* , *aedilitius* , *ad-*
ventitius , *gentilitius* cet. scribi iubent
Scaliger et alii , qui eas a *novitate* ,
aedilitate , *gentilitate* , *adventitare* de-
ducunt. Sed nummi et lapides , ma-
xime capitolini , in illis semper *icius*
exhibit , quod probarunt Priscianus
et Manutius ; et ad pleraque huic
modi vocabula , v. c. *latericius* , *ficti-*
cious , *patricius* , *emissicius* cet. non
transferenda est illa ratio.

267. *nec habet , quem porrigat , ore*
trientem , ut ap. Lucian. *Cataplus* c.
18. οὐδὲ τὸν ὄβολὸν ἔχων τὰ πορθμὶα
καταβαλεῖν. Servum ad Stygem ve-
niisse inhumatum et hinc trientem
ori eius non potuisse inseri , monet
ill. C. de Haugwitz. Sed conf. v. 259
—264.

268. *Aspice* 15. — *moris pro noctis*
22 a m. pr.

269. *spatium est tectis* 14. *tectis*
spatium 23.

271. *cadant* 14. 16. 17. 23. 25. 46
—48. 56—60. 65. et XII codd. Paris.
unde nunc recepi et maiorem distinct.
posui post *ferit* , suadente Manso , ut
non duplex sed triplex innuantur *peri-*
culum , quod noctu domo exeuntibus
Romae instet. Vulgo legitur *cadens* ,
et in aliquot MSS. Paris. *cadent*. —
percussum 17 a m. pr. — *pondere fin-*
dant coni. Schrader.

272. *posses* 23. *possisque* 25. 27. 46
—50. 54—60. 64. 65. — *ignarus* 24.
26.

277. *diffundere* 2. 3. 10. 12. 44. 46:

Ebrius ac petulans, qui nullum forte cecidit,
 Dat poenas, noctem patitur lugentis amicum
 Pelidae, cubat in faciem, mox deinde supinus. 280
 Ergo non aliter poterit dormire? Quibusdam
 Somnum rixa facit: sed quamvis improbus annis
 Atque mero fervens, cavet hunc, quem coccina laena
 Vitari iubet et comitum longissimus ordo,
 Multum praeterea flamarum et aënea lampas. 285
 Me, quem luna solet deducere vel breve lumen
 Candelae, cuius dispenso et temporo filum,
 Contemnit. Miserae cognosce prooemia rixae,
 Si rixa est, ubi tu pulsas, ego vapulo tantum.
 Stat contra starique iubet; parere necesse est. 290
 Nam quid agas, quum te furiosus cogat et idem
 Fortior? Vnde venis? exclamat: cuius aceto,
 Cuius conche tumes? quis tecum sectile porrum

19. 20. 24. 45. effundere 5. 41. 15.

23. 25. 27. 46—48. 50. 56—69. 71—

73. 83. 84. prob. Schrader. defundere
XII codd. Paris. iisque optimi (in aliis
diffundere et effundere); quod praestat.

278. quia nullum malebat Lubinus.

279. noctem et patitur 20.

281. Interrog. notam primus posuit Grang. At versus forte spurius est. v. Comm.

282. improbus armis 13.

283. vino fervens 24.—lana 21 a m. sec. 22. 45. len. al. Sed Gr. χλαῖνα dicitur.

285. ac pro et 17. atque 15. 25. 27. 46—48. 50. 54—69. 71—73. ut metro consulatur. Sed vox aënea est quadrisyllaba. Male enea 2. 5. et ahenea 49.

286. et pro vel 14. 15. 46—49. 54.

55. aux 17.

287. Πρὸς ἀμαυρόν τι καὶ μικρόστομον λυχνίδιον καὶ διψαλέον θρυαλ-

λόδιον ἐπαγρυπνῶν dixit Lucianus in Timone c. 14.

288. cognoscit 15. cognoscere 45. cognosco 16. cognoscas 21. 46—48. 58. cognoscite 23. vim noscile 23 a m. sec. — praenlia (evenium et effectum) 11 a m. sec. 14. 16. 17. 19. 20. 22 in marg. 23 a m. pr. 24. 26. 47. 48. 64. 66. 71—73. et multi codd. Paris. prob. Bahrdt. praelia 11. non improb. Schurzsl. ut Graeca sit positio. Sed neuter percepit mentem poëtae. praemia 60. 65.

Προοίμια praeludia hymnorum in sacris; ap. Athen. III. p. 100. prima fercula mensae imposita; in Luciani Somnio c. 3. δάχρυά μοι τὰ προοίμια τῆς τέχνης, lacrimae initium artis, doli

291. cogit 11.

293. concha 14. 15. 19. 23. 26. 45. 46. 61—63. 66. 67. concu 16. 17. 20. 22. oomca 21. coeche 24.

Sutor et elixi vervecis labra comedit?
Nil mihi respondes? Aut dic, aut accipe calcem! 295
Ede, ubi consistas, in qua te quaero proseucha?
Dicere si tentes aliquid tacitusve recedas,
Tantumdem est; feriunt pariter: vadimonia deinde
Irati faciunt. Libertas pauperis haec est:
Pulsatus rogit et pugnis concisus adorat, 300
Vt liceat paucis cum dentibus inde reverti.

Nec tamen haec tantum metuas: nam, qui spoliet te
Non deerit, clausis domibus postquam omnis ubique
Fixa catenatae siluit compago tabernae.
Interdum et ferro subitus grassator agit rem, 305
Armato quoties tutae custode tenentur
Et Pomtina palus et Gallinaria pinus.
Sic inde huc omnes, tamquam ad vivaria, currunt.
Qua fornace graves, qua non incude catenae?
Maximus in vinclis ferri modus, ut timeas, ne 310
Vomer deficiat, ne marrae et sarcula desint.
Felices proavorum atavos, felicia dicas
Saecula, quae quondam sub regibus atque tribunis
Viderunt uno contentam carcere Romam.

295. *accipe calcem*, ἀτίμως λαχτι-
ζόμενος in Lucisni Timone c. 17.

297. *seu pro si coni*. Schrader.

298. *pariter feriunt* 25. 27. 46—49.
54—60. 64—67.

299. *Iratos, saltem faciant malebat*
Schrader.

300. *conscissus* 16. *contusus* 26. 48.

302. *hoc* 10. 21. 25. 46. 48. 49.
56. 59—63. 65. 67. 73. 74. — *metuas*
lavilum 14. *metues* 26. — *spoliat* 16.
23. 26. 46. 47. 49. 54. 55. 57. 58.

307. *Promptina* 20. *Pontina* 10. 11.
14—16. 19. 21—25. 17. 45—50. 54
—69. 71—74. 77. et plurimi codd.

Paris. *Pomptina* 17. 70. 75. 76. 81.
82. cod. Put. et tres alii Paris. unde
recepit Ach.

308. *homines pro omnes* 11.

310. 311. *Maximus in vinclis ferri*
modus est: timeas nunc, Vomer defi-
cias; ne marrae et sarcula desint e
MS. Cantabrig. reponendum putabat
Wakef. ad Lucret. 3, 255. non dubi-
tans, quin pulchra haec constructionis
varietas scribis imposuerit.

311. *ac* 15. *ut* 16.

312. *pravorum atavos* (*hominum-*
nunc male viventium maiores) ali-
quot libri, neacio qui, teste ac prob.
Bahrdt. Recte, opinor. — *dicis* 14.

His alias poteram et plures subnectere causas : 315
 Sed iumenta vocant et sol inclinat : eundum est.
 Nam mihi commota iam dudum mulio virga
 Adnuit. Ergo vale nostri memor ; et , quoties te
 Roma tuo refici properantem reddet Aquino ,
 Me quoque ad Helvinam Cererem vestramque Dianam
 Convelle a Cumis. Satirarum ego , ni pudet illas , 321
 Adiutor gelidos veniam caligatus in agros.

316. *declinat* 24. *includit* 22.

317. *Iam* 19. 20. — *iam dudum*
commota 22. *commotam* — *virgam.*
 41.

318. *Innuit* 20—22. 25. 45. 46. 48
 —50. 55—57. 59—69. 71—74. 77. 81.
 et quidam codd. Paris. sed plurimi
 habent *annuit*. — *vade* 17 a m. pr.—
mei pro nostri 22.

319. *reddit* 14. 16. 25.

320. *Elvinam* 17. 19. 20. 21. 23—
 27. 45—48. 50. 55—58. 60—69. 71

—73. *Elivam* 22. *Eleusinam* 7. Recte
 forsitan , modo praepos. *ad ante Cererem* inseratur. — *veramque* 19.

321. *Convelle* 10. 11. 14—17. 19—
 25. 27. 45—50. 64—69. 71—74. 77. e
 quibus recepi pro vulg. *Converte*, ut
 maiore cum vi dicatur : me invitum
 quasi avelle a loco illo gratissimo.

322. *Auditor* 2. 21. 75—77. *Audax*
Hesperios coni. *Turneb.* *Advers.* 27,
 31. et *satirarum ni pudet*, illuc *Au-*
ditor veniam Plathner.

SATIRA IV.

ARGUMENTVM

Iuvenalis iterum invehitur in Crispinum Aegyptium, qui e servo factus Equus Romanus libidinibus omnibusque vitiis se inquinabat et tanta diffuebat luxuria, ut nullum sex millibus HS. emisset. v. 1—27. Inde occasionem sumit, Calvi Neronis h. c. Domitiani insectandi, et consilium Patrum super rhombo, portentosac magnitudinis pisce, coquendo habitum lepide multisque salibus admixtis describit. 28—49. Piscis enim ille prope villam Albanam in mari Hadriatico captus erat et metu delatorum a pescatore dono datus tyranno, qui, quaestumque pretiosa, etiam in mari, invenirentur, tamquam res fisci, sibi vindicabat. 34—71. Sed deerat patina satis magna, ut integrum caperet piscem. Hinc ad Imperatorem vocantur Patres foris stantes, qui, ne iusto longiore mora Caesaris iram provocent, propere trepideque aocurrunt, et de re gravissima sententiam dicere iubentur, utrum scilioet piscis ille integer coquendus sit et apponendus, an in partes concisus. 72—112. Eorum disertissimi sunt Catullus Messallinus, caecus, et Fabricius Veiento, prudens adulator. 113—118. Ille omnium maxime magnitudinem rhombi, quem ne videt quidem, miratur et praedicat. 119—122. Hic, nunine quasi afflatus, ex eo, quod bellua sit peregrina et spinae vel pinnae telorum instar in tergo horreant, felix omen belli cum rege aliquo gerendi clarique triumphi capi. 123—129. Quaestione deinde illa ab Imperatore proposita diuque disceptata, vincit tandem sententia Montani, hominis ventriosi gulaeque delicatae, qui integrum piscem coquendum patinamque magnitudine ei aequalem a figulis propere effingendam, hos vero in posterum comitatui Caesaris adiungendos censuerat. 130—143. Tum dimittitur Senatus, quem Imperator approperare iusserat, tamquam de re gravissima ad eum relaturus. 144—149. Quas nugas poëta dicit Principe quidem indignas esse et ridiculas, at magis tamen Domitiano condonandas fuisse, quam immanem crudelitatem, qua factum sit, ut, quum ignava nobilitate extincta in infimam saevicerit plebem, iustum morte pependerit poenam. 150—154.

Maxima huius Satirae pars (v. 28—49.) continet narrationem tot facetus salibusque, a principio ad finem sparsis, conditam et tanta contextam arte, ut Iuvenalis in hoc satiricae poëseos genere ingenium Horatii, qui in eo princeps est, assequutus fere videatur. Quid facetus invocatione Musarum, tamquam in re gravi et honorifica, qua salutantur, puellarum appellatione? (v. 34 seq.) Quid festivius descriptione illa Patrum amicorumque Imperatoris, in primis Pegasi, villici Vrbis; non Praefecti, rapta abolla properantis (75 seq.), Crispi, senis ingerii mitis et dissimulatione tuli in aula tyranni (81 seq.), Rubrii, qui reus est offensae veteris atque tacendae et improbissimus (104 seq.), ventris Montani, abdomine tardi, cuius lepida vincit sententia (v. 107 et 131 seq.), Crispini, matutino sudantis amomo, quantum vix redolent duo funera (108. 109.), Fusci, marmorea meditantis proelia villa (112.), Catulli caeci, qui numquam visae flagrat amore puellae, et in laevam oonversus maxime admiratur rhombum,

dextre illi iacentem (113—122.), Vcientonis, qui divino quasi spiritu inflatus vaticinatur? (123 seq.) Quanta adumbrantur arte et quam acerbo sale perstringuntur insana luxuria et Crispini (1—27. 108. 109.), et Domitiani, omnes universi terrarum orbis delicias sibi vindicantis (28 seq. 45 seq. 136 seq.), delatorum improbitas (47 seq. et 140.), Imperatoris saevitia et rugae (73—103. et 150 seq.), servile ingenium et adulatio scita hominum iam infimo quam summo loco natorum? (65—71. 75—94. 149—129.) — Satiram hanc post Domitiani mortem scriptam esse, ex v. 153. et 154. intelligitur; sed quo anno, non liquet.

Ecce iterum Crispinus; et est mihi saepe vocandus
Ad partes, monstrum nulla virtute redemptum
A vitiis, aeger solaque libidine fortis:
Delicias viduae tantum aspernatur adulter. 5
Quid refert igitur, quantis iumenta fatiget
Porticibus? quanta nemorum vectetur in umbra?
Iugera quot vicina foro, quas emerit aedes?
Nemo malus felix; minime corruptor et idem
Incestus, cum quo nuper vittata iacebat
Sanguine adhuc vivo terram subitura sacerdos. 10
Sed nunc de factis levioribus: et tamen alter
Si fecisset idem, caderet sub iudice morum.
Nam quod turpe bonis, Titio Seioque, decebat

1. *adest* (quasi in scena) pro *et est* 2. 3. 5—7. 10. 11. 15. 16. 19—22. 25—28. 56—60. 65. et permulti codd. Paris. *adest et est* 45. Nostra lectio est doctior.

2. *In partes* 14.—*nulla monstrum* 10. concinnius.

3. *aegrae solaque libidine fortes*
Deliciae, viduas cet. 8.

4. *vetulae forte leg. pro viduae*, ut sententia h. l. sit: *omnes sectatur mulieres, exceptis tantum vetulis.*—*spernatur* 4. 8. 56—70. 75. 76. 82. nec non quidam codd. Paris. et in his Put. Vera forte lectio et mutata,

quod non aliis eo verbo usus est. Sed deponens esse potest, ab activo *spernere* deductum, et quot sunt ἀπαξ λεγόμενα?

8. *Hymenis corruptor malebat* Schegk. *mimae corruptor* suo periculo legi iubebat Scoppa Veris. 4, 10. Neutrum multis arridebit.

11. *tunc* 63. 67. 68. 71—74. *et tamen* 22.

12. *vindice* 26.

13. *Serioque* 9. 10. 14—17. 19—21. 45. 49. 54. 56. 57. 59—63. 65. 67—69. 71—73. et XXXIII codd. Paris. quod non temere reüciendum

Crispinum. Quid agas, quum dira et foedior omni
 Crimine persona est? Nullum sex millibus emit, 45
 Aequantem sane paribus sestertia libris,
 Ut perhibent, qui de magnis maiora loquuntur.
 Consilium laudo artificis, si munere tanto
 Praecipuam in tabulis ceram senis abstulit orbi.
 Est ratio ulterior, magnae si misit amicae, 20
 Quae vehitur clauso latis specularibus antro.
 Nil tale exspectes: emit sibi. Multa videmus,
 Quae miser et frugi non fecit Apicius. Hoc tu
 Succinctus patria quondam, Crispine, papyro?
 Hoc pretio squamae? Potuit fortasse minoris 25
 Piscator, quam piscis, emi. Provincia tanti
 Vendit agros; sed maiores Appulia vendit.
 Quales tunc epulas ipsum glutisse putemus
 Endoperatorem, quum tot sestertia, partem
 Exiguam et modicae sumtam de margine coenae, 30
 Purpureus magni ructarit scurra Palati,

videbatur Pitheo. Sed gens *Seria*
 notissima est, non *Seria*. Seroque
 22. *Solioque* 55.

44. *ferior* 45.
 44. 45. Haec ad larvas cuique affe-
 ctui proprias refert C. de Haugw.

45. *Mulum* 45. 56. 59. 62. 68. 74
 —73. v. ad 5. 92.

46. *insane* (*insano pretio*) coni.
Graevius, frigere putans *sane*, quod
 tamen longe venustius est, et h. l.
 iungendum verbo *aquare*, non *emere*
 aut *vendere*.

48. *in pro si* 44. 45. 47. 20. 22. et
 XXV codd. Paris. *si in* 24. *qui in* 45.
si munere tanto rel. et X MSS. Paris.

21. *luso latie s. auro emend.*
Schrader.

23. *Apicius* 24. 23. 60. 65. — *O tu*
 22.

24—27. v. *Excurs. ad h. l.*

28. *nuno* 17. 22. 45. *ut coni. Schra-*
der. Non male! — *inglutisse* 10. —
putemus pro *putamus* *recepit* ex 25. 46
 —48. 56. 59—61. 63. 65—67. 74.

29. *Endoperatorem* 44. 74. *quod*
restitui h. l. et 40, 438. *pro vulg.*
Induperatorem: nam veteres Romani
endo (Gr. ἔνδον), non *indu* aut *inde*
 (quae librarii in medio aevo substi-
 tuere), pro *in* dicebant. v. *Festus*
voc. endostruere, endoitio, endoplo-
rato, et *endo procinetu*, *Gisan*. *Ind.*
Lucret. voc. endo.

31. *ructaret* 10—12. 44. 24—25.
 27. 48. 54. 56—64. 63. 65. 67. 74.
 77. et XXX *fere* codd. Paris. *Pro*
magni Palati (h. e. aulae Caesareae
 vel Imperatoris) *etiam magni palati*
 (i. e. gulturis seu voracitatis immen-
 sae) *non male legi posse*, iam mo-
 quuit *Hennin*.

Iam princeps equitum, magna qui voce solebat
Vendere municipes fricta de merce siluros?

Incipe, Calliope, licet et considere: non est
Cantandum; res vera agitur. Narrate, puellae 35
Pierides: prosit mihi, vos dixisse puellas!

Quum iam semianimum laceraret Flavius orbem
Ultimus, et calvo serviret Roma Neroni;
Incidit Adriaci spatium admirabile rhombi 39

32. qui magna 44. et magna qui
45. voce siluros Vendere—solebat 22.

33. facta de merce 9. 70. Reliqui,
quos consului, codices, et scripti et
editi, exhibent inepte *facta de merce*,
quod vetus Schol., Lubinus et Au-
tumnus interpretantur fracto vase;
Farnab. e fracto vase, vel ex aliena
merce subreptos; Britan. quos mi-
nutalium vendebat more vilissimi ce-
tarii; Grang. quos pretio vili aut
nihil sibi comparaverat a piscium
mercatoribus, qui per viam aliquos
casu aut alia ratione fregerant; Gro-
nov. siluros chartaceo cucullo invo-
lutos, qui ruptus erat. In aliis MSS.,
nescio quibus, *pacta*, *faria*, *farta*
et *fracta* legi monent viri docti: et
Salmas. in Exerc. Plin. pro *faria* bene
coni. *Pharia*, h. e. Aegyptia. Haec
lectio aptissima et ex ea ortae videri
possunt aberrationes *farta*, *facta*,
fracta, *pacta*; neque languet, quia
hic sensus iam inest voci *municipes*;
nam talia saepe adiiciunt poëtae, ut
obscura illustrentur: librarii vero *f*
pro *ph*, inpr. in nominibus propriis,
substituere solent. Henninius *pacta*
mercede edidit ex emend. Graevii,
ut de transpositum sit a librariis et
Crispinus mercedulam sibi olim pe-
pigerit pro opera aliis praestita in
vendendis siluris. Marshall reposuit
pacta de merce, idque eodem accepit
sensu, qui tamen durius ita expressus

est. *pacta cum merce malebat* Schra-
der. *facta mercede* edidit Ach. et
exposuit: mutilata adeoque minima,
vilissimo pretio. Idem dicit, haec
lectionem revocatam esse e codd.
Paris. sere omnibus. Sed quovis pi-
gnore contendere ausim, in omnibus
illis, ut in nostris, saltem in longe
plurimis *de merce* legi, non *mercede*.
Vir doctus in Ephem. Hal. (Allgem.
Lit. Zeit. a. 1814. pl. 223. p. 235.)
malebat *facta mercede* vel *parta de*
merce. Sed Manso, una tantum litera
vulgatae scripturae mutata, ingeniose
legit *fracta de merce*, quae conjectura
ceteris praestare videtur et a nobis
nunc recepta est. v. Comm.

34. *libet* 20. 23. 24.—*hic pro et*
40. 41. 44—47. 49—25. 27. 45—50.
54—69. 71—73. 77.—*consistere* 44.
49. 24. 45. Non male, si iunxeris
has lectiones: *libet hic consistere*, h.
e. aliquamdiu subsistere, immorari
placet in re tam memorabili et ho-
norifica Imperatori, quae non leviter
obiterque tractanda est. Sed exquisi-
tior videtur nostra lectio. v. Comm.

35. *Parete*, puellae 22. in marg.
Nimis imperiose!

37. *semianimum* 44. 45. 49. 24. 22.
24. Nil interest. Vox autem per οὐνί-
ζησιν efferenda, ut *semiustus*, *semiam-*
bustus, *abieie* et alia.

39. *Hadriaci* pro *Adriaoi*, ut *Hi-*
beria, *Hannibal*, *Hamiloar*, *Hasdrub-*

Ante domum Veneris, quam Dorica sustinet Ancon,
 Implevitque sinus: neque enim minor haeserat illis,
 Quos operit glacies Maeotica, ruptaque tandem
 Solibus effundit torpentis ad ostia Ponti
 Desidia tardos et longo frigore pingues.
 Destinat hoc monstrum cymbae linique magister 45
 Pontifici summo. Quis enim proponere talem
 Aut emere auderet, quum plena et litora multo
 Delatore forent? Dispersi protenus algae
 Inquisitores agerent cum remige nudo,
 Non dubitatur fugitivum dicere piscem 50
 Depastumque diu vivaria Caesaris; inde
 Elapsum veterem ad dominum debere reverti.
 Si quid Palfurio, si credimus Armillato,
 Quidquid conspicuum pulcrumque est aequore toto,
 Res fisci est, ubicumque natai. Donabitur ergo,
 Ne pereat. Iam letifero cedente pruinis 55
 Auctumno, iam quartanam sperantibus aegris,

dal al., propter auctoritatem anti-
 quorum codd. et numorum scribi
 iubent Drak. Broekhus. Cellar. Corte.
 Sed in totidem fere libris aspiratio
 desideratur, et ubique in Graecorum
 scriptis.— *rombi*, *rumbi* et *rhumbi*
 al., ut et v. 68. 119. et 44, 121.

40. *Achon* 14. 27. 46—50. 60. 64.
 65. 68. 71.

41. *sinum* 24.—*ne* 17.—*maior* 14.
 —*hic erat pro haeserat* coni. Schra-
 der, vulgare verbum substituens poë-
 tico et exquisitiori.

43. *ostia Nili* 26. *hostia* al.

45. *Destinet* 14. 58.

47. *audebit* 10. — *haec litora* 24.
 26. *ea litora* 59. 60. 65. 69. Vulgo
 post *auderes* signum interrog. ponitur
 et post *forent* colon aut semicolon.

48. *dispersi* (*immo dispersae*) pro-
 tenuis alii (h. e. navium naufragorum

et dispersarum) *Inquisitores*, quales
 erant Palsurius et Armillatus, emend.
 Graevius. Praestitisset *alti* (maris)
inquisitores, vel *alto* (in mari, per
 mare etiam dispersi) vel *audae In-
 quisitores*, i. e. delatores Caesaris.
 Sed vulgata lectio aptissima.

53. *Palphurio* 56. 60. 65. 74. *Par-
 furio* 17. 19—22. *Parphulio* 44.—vel
 creditur 44.

54. *ex aequore* 10. 14. 27. 45. 57.
 74. *in aequore* 15. *aequore toto est* 12.
ex aequore toto est 19. 20. 21. 23—
 25. 46—50. 55. 58. 61. 63—69.

55. *nataet* 26.

56. In omnibus, quas vidi, editt.
 post *pereat* comma et post *aegris* pun-
 ctum reperitur, quo prorsus turbatur
 vera h. l. sententia.

57. *Auctumno* scripsi pro *Autumno*,
 quoniam haec vox formata est ab

Stridebat deformis hyems praedamque recentem
 Servabat: tamen hic properat, velut urgeat Auster.
 Vtque lacus suberant, ubi, quamquam diruta, servat
 Ignem Troianum et Vestam colit Alba minorem, 64
 Obsttit intranti miratrix turba parumper.
 Vt cessit, facili patuerunt cardine valvae.
 Exclusi spectant admissa opsonia Patres.
 Itur ad Atridem. Tum Picens, «Accipe, dixit, 65
 Privatis maiora focis: genialis agatur
 Iste dies, propora stomachum laxare saginis,
 Et tua servatum consume in saecula rhombum.

angere vel auctus, ut *auctor* et *auctoritas*, ap. Dion. *auxtōpitacē*. Accedunt lapides et inscriptt.

58. *hyems* rectius scribitur quam *hiems*, a Gr. ὥμης, pluio; unde proprie est pluvia ac tristis tempestas.

59. *hinc* 49. 50. — *urgusat* repandum videtur pro *urgeat*, quoniam illud in optimis libris nummisque reperitur, ut *tinguo*, *unguo* al. v. Pier. ad Virg. Aen. 5, 202. et Drak. ad Sil. 6, 265.

60. *lucus* 65. — *suberant* 1. 28. al. *suberat* 45. *subeunt* 17 a m. pr. *subeant* 44. 47 a m. sec. *superant* (h. e. trans-eunt scil. piscator et inquisitores) 2. 3. 5. 44. 68. 74. Sed v. Comm.

61. *ac* 27—47. 48. 50. 64.

63. *Excessit* 14. 29. *Et cessit* 10. 44. 15—17. 19—25. 45—50. 54—70. 74. et plerique codd. Paris. non improb. Ach. *At aut Sed cessit* emend. Schurzfi. Ego solam distinctionem mutavi. Piscatori *intranti parumper* obsttit turba miratrix; sed *ut cessit ei* haec turba, stupore remissa, facilis illi patuit aditus. — *faciles* 26. Parum interest. *fragili* 45. — Post *valvae* excidisse copulam et, suspicatur Jacobs. Eius vero ellipsis et asyndeta tum aliis scriptoribus, tum

Invenali frequentissima esse, monet Hein.

64. *exspectant* 17. 20—23. 26. 27. 29. 45—50. 54—56. 59—61. 63—65. 74. et XXIV codd. Paris. prob. Prateo et Ach. Ille h. l. ita interpretatur: Patentibus valvis introducti, qui munera portabant, exclusis etiam senаторibus, qui Domitianum comitati fuerant quique interim foris stant et exspectant, quid inde fiat. Hic expavit: *Patres exclusi* i. e. prae foribus stantes et in vestibulo, *exspectant* dum opsonia. — *obsonia* scribunt et ediderunt multi. Sed est Gr. οψώνιον.

65. *Tunc* 21. 22. 27. 45—47. 49. 50. 60. 61. 63. 65.

67. *Ista* 22. — *lassare* 22. — *saginam* 1. 9 a m. pr. Vetus scholion est: “Alii *sagittis*, ut sit sensus acutis curis, ut exercitatione sagittarum. Digestioni, inquit, et harenis (sorte leg. *sagittarum*, *digestionem invita*. Alii *SAGENIS*) quibus vectari illum debere dicit ob cibum futurum. Legitur et *saginis* i. e. escis futuris stomachi indigestum (leg. *stomachum digestioni*) praeparare.,,

68. *tempora pro saecula* 14. ex interpr.

Ipse capi voluit : » quid apertius ? et tamen illi
Surgebant cristae. Nihil est , quod credere de se 70
Non possit , quum laudatur Dis aequa potestas.

Sed deerat pisci patinae mensura. Vocantur
Ergo in consilium proceres , quos oderat ille ;
In quorum facie miserae magna que sedebat 75
Pallor amicitiae. Primus , clamante Liburno ,
Currite! iam sedet! rapta properabat abolla
Pegasus , attonitae positus modo villicus Vrbi.
Anne aliud tunc Praefecti ? quorum optimus atque
Interpres legum sanctissimus omnia quamquam
Temporibus diris tractanda putabat inermi 80
Iustitia. Venit et Crispi iucunda senectus ,
Cuius erant mores , qualis facundia , mite
Ingenium. Maria ac terras populosque regenti
Quis comes utilior , si clade et peste sub illa
Saevitiam damnare et honestum afferre liceret 85
Consilium ? Sed quid violentius aure tyranni ,
Cum quo de pluviis aut aestibus aut nimboso

69. *Ille* 19.—*rapi* 16.—*attamen* 23.
72. *spatium pro mensura* 84 a m. pr.
73. *concilium* 14. 24 a m. sec. 46.
48. 56. 59. 60. 63. 65. 77. et quidam
codd. Paris. Male , si verum est ,
consilium et *concilium* ita differre ,
ut hoc de coetu hominum , qui au-
diendi , illud de conventu (*βουλὴ*)
eorum , qui deliberandi causa con-
venient , dicatur ; quod monent Er-
nesti in clav. Cic. , Gron. ad Liv. 44,
2. Iani ad Horat. Od. 3, 25. 6. Heyne
ad Virg. Ge. 4, 25. et Aen. 6, 433.
9, 227. 40, 2. 44, 234. 304. 469.
Crediderim tamen , voc. *concilium*
(*a concico*) de omni conventu adhi-
beri posse , neque ei inesse vim au-
diendi . — *oderat ipse* 24. Scrib. *Ipse*
aut *Ille*.
75. *clamante tribuno* 24.

76. *sedet* 12. 44—47. a m. sec. 49.
22—24. 45. 49. *cedit* 60. — *et rapta*
22—23.
77. *urbis* 60. 65.
Ill. C. de Haugwitz existimat .
Praefectos Vrbi tunc temporis fuisse
homines insimae conditionis , Impe-
ratorum servos et adulatores , qui
villicos eorum Romae egerint et cives
tractaverint in Vrbe , ut ruri antea
servos.
78. *tum* 14. 17. 49. 26. *Praestiterit*
nunc. Sed v. *Comm.* — *hic ante quo-*
rum adiicitur in 20. 24. *atque hic* 49.
29. 59. 60. 65. 68.
· 84. *ac peste maligna* 22.
85. *Saevitiam* 16.—*ferre* 12. 44—47.
49. 20. 22—27. 45—49. 54—60. 64. 65.
86. *et si quid* 49.
87. *de nimbis aut aestibus aut plu-*

Vere loquuturi fatum pendebat amici?
 Ille igitur numquam direxit brachia contra
 Torrentem, nec civis erat, qui libera posset 90
 Verba animi proferre et vitam impendere vero.
 Sic multas hyemes atque octogesima vidit
 Solstitia: his armis illa quoque tutus in aula.
 Proximus eiusdem properabat Acilius aevi
 Cum iuvene, indigno, quem mors tam saeva maneret
 Et Domini gladiis tam festinata; sed olim 96
 Prodigio par est in nobilitate senectus;
 Vnde fit, ut malim fraterculus esse gigantis.

vicio edidit Marshall, nescio qua auctoritate nixus.

94. *Verba animi* Iuvenalem dixisse vix crediderim, etsi non ignoro, in antiquissima rudiumque populorum lingua cogitationes animi vocari verba, et loqui vel loqui in corde (λέγειν εν ιαυτῷ vel εν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ in libris sacris V. et N. T.) esse id. qd. sentire, cogitare. Legendum forte animo proferre. Non satisficit certe nota Hein. “*Verba animi* aliquis profert, qui dicit, quid sentiat, sine ulla simulatione.”, Desidero exempla dictionis.

. 93. Perperam minor distinctio post *armis* in omnibus edit. posita: nam iungenda verba *tutus his armis*, et in voce *illa magna vis inest*, quae augetur, si ei voc. quoque iunxeris. Possis etiam, puncto post *Solsticia* posito, verba *his quoque armis* (iisdem artibus) *tutus* cet. ad Acilium referre. Sed vulgaris interpunctio praeferenda videtur. *his annis* (in tam proiecta et obnoxia aetate) emend. H. Vales. ne unum idemque bis sic et *his armis*, et *arma* insolenter pro arte dicantur.

95. *indigne* 46. *indignus* aliquando suspicabar. At v. Comm.

Ivv. I.

96. *gladiis domini* 24. — *iam destinata* 44. 12. 14—17. 19—27. 45—49. 54—63. 65—67. 71—74. et omnes (XXXV) codd. Paris. adversante metro. Hinc Lipsius Epist. Quaest. 4, 25. vel *tam festinata*, vel *iam designata* reponi iubebat. Alii editores hoc, alii illud recepere, ne laudato quidem emendationis auctore. *iam designata* 60. *iam festinata* 33 a m. sec. 50. 64. 68. *tam festinata* 28. 70. 75—77. 81. 82. Lectionem omnium codd. et edit. antt. revocavit Ach.

97. *Par est prodigio* 22.—*in pro vulg. cum* 7. 10. 14. 14—17. 19—25. 45—50. 54—63. 65—70. 74. et omnes codd. Paris. unde nunc illud restitui cum Ach.

98. *Vt non sit* 22.—*mallem* 46.—*gigantis* 3. 4. 5. 10. 12—14. 17. 19—24. 45. 47. 49. 54. 57. 58. 70. 75. 76. 82. et XXXII codd. Paris. *gigantum* 11—15. 46. 25. 46. 48. 50. 55. 56. 59—69. 71—74. 77. 81. et tres codd. Paris. Sed cur h. l. *fraterculus*, non *frater*? Sensus forte est, sed male expressus: malum pumilio esse, quam gigas, h. e. homo obscurus et ignobilis, quam nobilis. Crediderim potius, poëtam scripsisse: *ut nolim fraterculus esse gigantis*, h. e. amicus

E

Profuit ergo nihil misero, quod cominus ursos
 Figebat Numidas, Albana nudus arena 400
 Venator. Quis enim iam non intelligat artes
 Patricias? quis priscum illud miretur acumen,
 Brute, tuum? Facile est barbato imponere regi.

Nec melior vultu, quamvis ignobilis, ibat
 Rubrius, offendae veteris reus atque tacendae, 405
 Et tamen improbior satiram scribente cinaedo.
 Montani quoque venter adest abdomine tardus,
 Et matutino sudans Crispinus amomo,
 Quantum vix redolent duo funera; saevior illo
 Pompeius tenui iugulos aperire susurro, 410
 Et, qui vulturibus servabat viscera Dacis,
 Fuscus, marmorea meditatus proelia villa,
 Et cum mortifero prudens Veiento Catullo,
 Qui numquam visae flagrabat amore puellae, 414
 Grande et conspicuum nostro quoque tempore mon-
 Caecus adulator dirusque a ponte satelles, (strum)
 Dignus Aricinos qui mendicaret ad axes

Caesaris, qui odit nobiles eorumque
 opibus inhiat. Ita et diminutivum est
 aptissimum, quoniam de *gigante*,
Caesare, agitur, et sententia satirico
ingenio consentanea eique convenien-
 ter expressa.

101. *Quis enim non intelligeret* 14.
 102. *miretur pro miratur* revocavi
 ex 25. 46. 48. 49. 54—56. 59. 60. 62.
 64—74. quoniam exquisitus est et
 praecessit, *intelligat*.

105. *Claudius forte a. Clodius sub-*
stituendus in locum Rubrii, et haec
 verba ex iis explicanda, quae Sue-
 ton. Domit. c. 4. de Clodio Pollione
 et poëmate Neronis *cinaedi* memoriae
 prodidit. Sed v. Comm.

109. *non pro mix* 22 a m. sec.
 116. *e ponte* (ut XIV, 134. *aliquis*
de ponte) malebat N. Heins. ad Ovid.

Ibid. v. 420. Sed durissima est ver-
 borum a vel e ponte explicatio (v.
 Comm.) et de infimo Catulli genere
 nihil constat. Aptior prodit senten-
 tia, si emendaveris: *dignusque in*
ponte satelles cet., *dignus*, qui ob
 caecitatem *in ponte* (v. ad XIV, 134.)
 tamquam *satelles* s. custos pontis,
dignus, qui ad Aricinum clivum men-
 dicaret. Enimvero praferenda forte
 coniectura H. Valesii *dirusque ac*
sponte satelles, h. e. mali Principis
 malus adulator, consiliarius et mi-
 nister, non aliqua necessitate coactus,
 sed sola pravae naturae malignitate
 impulsus: ut ap. Plin. Ep. III, 7.
Laeserat Silius famam suam sub Ne-
rone: *credebatur sponte accusare*.

117. *Aricinas—ad arces* (ad collem
 a. clivum Aricinum, de quo v. Com.

Blandaque devexae iactaret basia redae.
 Nemo magis rhombum stupuit; nam plurima dixit
 In laevam conversus; at illi dextra jacebat 120
 Belua. Sic pugnas Cilicis laudabat et ictus
 Et pegma et pueros inde ad velaria raptos.
 Non cedit Viento, sed, ut fanaticus, oestro
 Percussus, Bellona, tuo divinat, et, Ingens
 Omen habes, inquit, magni clarique triumphi: 125
 Regem aliquem capies, aut de temone Britanno
 Excidet Arviragus: peregrina est belua: cernis
 Erectas in terga sudes? Hoc defuit unum
 Fabricio, patriam ut rhombi memoraret et annos.

Quidnam igitur censes? conciditur? Absit ab illo 130
 Dedecus hoc, Montanus ait. Testa alta paretur,
 Quae tenui muro spatiolum colligat orbem.
 Debetur magnus patinae subitusque Prometheus.
 Argillam atque rotam citius properate; sed ex hoc
 Tempore iam, Caesar, figuli tua castra sequantur. 135

Vicit digna viro sententia. Noverat ille
 Luxuriam imperii veterem noctesque Neronis
 Iam medias aliamque famem, quum pulmo Falerno

ment. ad 3, 192.) quin corrigendum
 sit vix dubito. *Axem* certe poëtis dici
 collem editum, non mihi persuasere
 Plathner et Scalig. ad Prop. 4, 4,
 125. ubi Passerat. ex vet. libro recte
 restituit *arcis*.

118. *redae* scripsi pro *rhedae*. v.
 ad 3, 40.

120. *laevam* 16. 24. 25. 27. 28.
 45—50. 54—60. 64. 65. et quidam
 codd. Paris. unde recepi pro *lacrum*.

121. *Belua* pro *bellua* 21—25. 27—
 45. 47. 56. 59. 60. 65. quam scri-
 pturam servavi, quia in antiquiss.
 membranis obvia est, etsi improb.
 Cellar. orthogr. lat. T. 1. p. 188. ed.
 Harles. — *pugnam* 45.—*iactabat* 21.

122. *Vt* 22.—*pægma* ($\pi\bar{\eta}\gamma\mu\alpha$) 62.
 68. 71. 72.

125. *clari magnique* 16. 20.
 127. *Excidit* XXV codd. Paris. et
 12. 17. 20—22. 26. 29. 33. cuius Schol.
 exponit ita: mortuus est et de regno
 expulsus; tamquam vaticinentur de
 re praesenti vel quasi iam facta — *Ar-*
miragus 19. *Arguragus* 21 a m. sec.

131. *testa illa* 20. 21 a m. pr.

133. *patinae magnus* 11.

134. *cives* pro *ciuius* 22. *subitusque*
Prometheus *Argillam* atque *rotam*
ciuius properare iogeniosa est conie-
 clura Ill. Com. C. A. Fr. de Ranzau.

135. *iam figuli*, *Caesar* 26.—*se-
 quuntur* 16.

Ardet. Nulli maior fuit usus edendi
 Tempestate mea. Circeis nata forent, an 140
 Lucrinum ad saxum Rutupinove edita fundo
 Ostrea, callebat primo deprendere morsu;
 Et semel adspecti litus dicebat echini.
 Surgitur, et misso proceres exire iubentur
 Consilio, quos Albanam dux magnus in arcem 145
 Traxerat attonitos et festinare coactos,
 Tamquam de Cattis aliquid torvisque Sygambris
 Dicturus, tamquam et diversis partibus orbis
 Anxia praecipiti venisset epistola pinna.

Atque utinam his potius nugis tota ille dedisset
 Tempora saevitiae, claras quibus abstulit Vrbi 151
 Illustresque animas impune et vindice nullo!
 Sed periit postquam cerdonibus esse timendus
 Cooperat. Hoc nocuit Lamiarum caede madenti.

140. *Circeis* 60. 65.

141. *Rutupinoque* 20. 25. 27. 46—

48. 55—60. 64. 65. *Ruptupinoque* 17
a m. pr. 49. *Rutipinoque* 15.

142. *deprehendere* 17. 22. 24. 27.
64.

143. *simul* 17 a m. sec.—*dicebat*
litus 14.

145. *Consilio* pro *Concilio* recepi
ex 17. 20. 21 a m. pr. 23. 24. 27.
45. 47. 50. 57. 64. Cf. ad v. 73.

147. *Getis* pro *Cattis* 10. 12. 14—
47. 49—22. 25. 27. 46—48. 56—63.

65. 67—69. et omnes (XXXV) codd.
Paris. contra historiam et metri le-

ges. *Geticis* 14—24. 26. 71—74. 77.
Getis 45. *Gathis* 49. *Gotis* 13. *Dacis*

68. *Giatis* Lubini vetus commenta-
tor, qui etiam monet, *Giatas* esse
Scotos — *tortisque* malebant Valla,
Grang., Schegk. in Praemissis et
Ramires ad Martial. de spect. 4, 9.
Crinibus in nodum tortis venere Sy-
gambri. Cf. inf. 13, 165. et Smetii
ant. neom. p. 70. ubi XII Sygambro-
rum capita expressa vultu truci cri-
nibusque in nodum tortis. Sed poëta
Sygambros non simpl. *tortos* hoc
sensu dixisset; vulgata quoque lectio

multo aptior est h. l. et *anxietati* Im-
peratoris.—*Sycambris* 14. 17. 24. 60.
65. *Sigambris* 14 a m. pr.. *Sicanbris*
24. *Sicambris* reliqui. *Sygambris* edidi,
quoniam haec scriptura auctoritate
nititur tum antiquiss. codd. Ovidii,
Claudiani aliorumque, tum Graeco-
rum auctorum: nam Dioni et Ptole-
maeo constanter dicuntur Σύγαμβροι,
Straboni IV. p. 194. et al. Σούγαμ-
βροι, ut *Sugambri* Tac. Ann. 2, 26.
4, 47. 42, 39.

148. *de pro et* 15. *et abest ab* 10.
11. 14. 16. 21—27. 45—50. 54—69.
71—74. 77.

149. *penna* 11. 14—17. 19. 20. 23
—26. 45—50. 54—69. 71—74. *et*
plerique codd. Paris.

150. *nugis polius* 15. 20. 21. 77.—
ille pro illa restitui ex 7. 17. 20. 21
a m. sec. 22. 29. et nonnullis codd.
Paris. Importuna vox illa, quam ne-
mini displicuisse mireris.

151. *clarae q. a. V. Illustres ani-*
mas 60. 65. *Illustres quoque in* 25.
27. 46—48. 56—59. 64. *Vindice*
nullo malebat C. Vales. ut simul al-
ludatur ad *Vindicem*, qui Neronis
crudelitatem defectione repressit.

SATIRA V.

ARGVMENTVM

Condicio parasitorum tam misera est et libero homine indigna, ut honestius sit mandicare, quam inopem illorum vitam colere. v. 1—11. Divites enim patroni, qui pauperes nonnumquam clientes ad coenam vocant, amplissimum ita illis praemium officiorum persolvisse putant (12—23.) ; neque eadem iis, quae sibi, sed viliora vina (24—37.), pocula (38—50.), aquam (51. 52.), panem (67—79.), pisces et oleum (80—113.), aves et opsonia (114—124.), fungos (146—148.) et poma (149—155.) apponi, atque a vilioribus servis ministrari iubent (52—66.) Praeterea pauperibus non licet inter coenandum libere loqui, neque pocula ius a superbo hospite propinuantur. 125—131. Is enim non meritorum ac virtutum, sed opum rationem habet, et eosdem clientes summa complectetur comitate summoque honore, si fortuna repente locupletarentur nullamque liberorum stirpem haberent. 132—145. Divites vero non tam male atque ignominiose accipiunt pauperes, ut parcant sumtu, sed ut eos ludificantur. 156—160. Quicumque igitur, si vel libertinus fuerit, nedum ingenuus, inani honoris specie ac spe bene coenandi ductus talem contumeliam bis patitur, dignus est, qui longe maiori afficiatur. 161—173.

Satira pulcherrima, qua non modo divitum superba atque iniqua ingenuorum clientium tractandorum ratio notatur, sed etiam v. 1—11. et 161—173. horum stultitia humiliisque animus, qui tantam ignominiam patienter ferant. Comparantur ei Plin. Epist. II, 6. Athen. VI, 5—18. (26—80. p. 234—262. ubi prolixè agit de parasitis et adulatoribus) Petron. Sat. c. 31. (ubi conf. intpp.) et in primis Lucianus περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συγόντων, cuius egregii libelli titulum Wieland vertit: von dem traurigen Loos der Gelehrten, die sich in vornehme und reiche Häuser vermiethen. — Nota Achaintrii est, « Ideo clientelam instituerat Romulus, ut patricios et plebeios nutua officiorum ratione devinciret utque hos contemtu superiorum, illos inferiorum invidia eximeret. Patronus clienti opem aliaque necessaria, patrono cliens suffragium et auxilium vel ipsi vel amicis debebat. Hinc veneratio et obsequentia, illinc protectio et tutela iubebantur. Verum corruente re publica sensim evanuit huius institutionis benignitas. Clientes servi propemodum habiti sunt superbi et fastidiosi domini, nec iam amici, sed satellites facti. »

**Si te propositi nondum pudet atque eadem est mens,
Vt bona summa putas, aliena vivere quadra;**

4. Sic pro si v. 4. et 3. legendum censebat Lubinus, at interrogatio esset coniuncta cum exclamacione et indignatione, hoc modo: Siccine te nondum—pudet? itane vero in turpi

tuo proposito perseveras? Sed ita versus 5. non bene cohaeret cum verbis praeced. Nec tamen censendus est in scirpo quaesisse nodum: quem recte interpretes, quod sciām,

Si potes illa pati, quae nec Sarmentus iniquas
 Caesaris ad mensas, nec vili Galba tulisset :
 Quamvis iurato metuam tibi credere testi. 5
 Ventre nihil novi frugalius. Hoc tamen ipsum
 Defecisse puta, quod inani sufficit alvo :
 Nulla crepido vacat? nusquam pons et tegetis pars
 Dimidia brevior? Tantine iniuria coenae?
 Tam iejuna fames, quum pol sit honestius, illic 10
 Et tremere et sordes farris mordere canini?

Primo finge loca, quod tu discumbere iussus
 Mercedem solidam veterum capis officiorum.
 Fructus amicitiae magnae cibus. Imputat hunc rex,
 Et, quamvis rarum, tamen imputat. Ergo duos post 15
 Si libuit menses neglectum adhibere clientem,
 Tertia ne vacuo cessaret culcita lecto;
 Vna simus, ait. Votorum summa! quid ultra
 Quaeris? habet Trebius, propter quod rumpere somnum
 Debeat et ligulas dimittere, sollicitus, ne 20
 Tota salutatrix iam turba peregerit orbem
 Sideribus dubiis aut illo tempore, quo se
 Frigida circumagunt pigri sarrafa Bootae.

monum solverunt. v. Compl.—est
 omittunt 12. 15. 22. 25. 45. 59. et
 multi codd. Paris.

4. aut pro nec 16.—*Gabba* 4. 9.
 11. Vetus scholion est: Apicius Gabba
 sub Tiberio scurra nobilis fuit.

10. v. Excurs. ad h. l.

12. finge 25. 27. 48. 57. 59. 60.
 65. 68.

13. *solutam* 7. 21. 22. 28. 45. 68.

15. *raro* 14. 14. 15. 26. Vetus
 Schol. ubi et hoc, quod vile est, impu-
 tan: unde Schurzfl. suspicabatur, eum
 pro rarum legisse macrum vel simile
 quid.

16. licuit 27. 47. 50.—*accire* 25.
 56. 57. 59. 60. 65.

17. *culcitra* 11. 15. 16. 19. 20. 21.
 a m. sec. 22. 25. 27. 45—50. 54—
 67. et XXV codd. Paris. *culcita* 2.
 10. 14. 17. 21. a m. pr. 26. 68—77.
 et X MSS. Paris. recte, si fides ha-
 benda Festo, Nonio, Varro, Ma-
 nutio in orthogr. et Torrent. ad Suet.
 Tib. 54.

22. 23. desunt 13. et post v. 19.
 ponendi videbantur Schurzfl.

23. *serraca* 4. 10. 14. 17. 19—21.
 23—26. 45—47. 49. 50. 54. 56. 57.
 58. 64—67. 69. 70. 74—77. 82. *sar-*
raca 11. 15. 16. 22. 27. 48. 56. 59.
 —68. 68. 71—73. 81. v. sup. ad 3,
 255.

Qualis coena tamen? Vinum, quod succida nolit
 Lana pati: de conviva Corybanta videbis. 25
 Iurgia pro ludunt; sed mox et pocula torques
 Saucius et rubra deterges vulnera mappa,
 Inter vos quoties libertorumque cohortem
 Pugna Saguntina fervet commissa lagena.
 Ipse capillato diffusum consule potat, 30
 Calcatamque tenet bellis socialibus uvam,
 Cardiaco numquam cyathum missurus amico.
 Cras bibet Albanis aliquid de montibus aut de
 Setinis, cuius patriam titulumque senectus
 Delevit multa veteris fuligine testae; 35
 Quale coronati Thrasea Helvidiusque bibe bant
 Brutorum et Cassi natalibus. Ipse capaces
 Heliadum crustas et inaequales beryllo
 Virro tenet phialas: tibi non committitur aurum;
 Vel, si quando datur, custos affixus ibidem, 40

24. *succida* pro *succida* reposui ex
 47. 19. Ita etiam *sucinum*, *sucus*,
succosus, *succulentus* in antt. codd. et
 glossis Philox. recte scribitur a *su-*
gendo. — *noller* 57. *noller* 44. 15. 16. 19.
 24. 25. 27. 28. 45—50. 54—56. 58
 —60. 64. 65. et XV codd. Paris.

25. *te e conviva Corybanta videbis*
 emend. H. Vales.

26. *proceduit* 2. *pracludunt* 27.—*ut*
pocula portas conj. Schrader, et v.
 27. *at* pro *et*.

27. *detergis* 16. *detergens* 14.

30. *diffusum* 23.

32. *Cordiaco* 19. *Cordiaco cyathum*
 non porrecturus amico in quodam
 exemplari, nescio quo, invenit Lubi-
 nus.

36. *biberent* 14. *solebant* (scil. *bibe-*
re) 25. 27. 46—48. 57—60. 65. quod
 doctius videri potest et a poëta pro-
 fectum; nisi glossa forte fuit *bibere*

solebant, et pars eius in textum irre-
 psit.

37. *in natalibus* 15.

38. *Eliadum* 22. 24. 45. *Apiarum*

44.—*inaequales beryllos* 10. 12. 15.

47. 19—22. 27. 45—50. 55. 56. 59—

61. 63. 65. 74. 77. *omnesque* codd.

Paris. e quibus hanc lectionem revo-
 cavit Ach. qui verba sic iungit et

exponit: *Virro tenet phialas, Helia-*

dum crustas et inaequales beryllos, h.

e. ex *Heliadum* crustis et *inaequalibus*
beryllis effictas. *inaequales beryllis*

conj. H. Vales. coll. Virg. Aen. V.

267. *cymbia aspera signis*.

39. *Viro* 46. 48. *ut* et 27. 47. 49.

inf. v. 43. *Virrho* 17. *Vyrro* 20. *Vero*

21. *Guirro* 22.

40. *Vel si quando* (scil. *commi-*
titur) *datur custos a. i.* interpunge-
 bat H. Vales. *ibidem est* 22.

ibidem est et v. 41. *amicos pro ac-*

Qui numeret gemmas unguesque observet acutos.

Da veniam: praeclara illic laudatur iaspis.

Nam Virro, ut multi, gemmas ad pocula transfert

A digitis, quas in vaginae fronte solebat

Ponere zelotypo iuvenis praelatus Iarbae.

45

Tu Beneventani sutoris nomen habentem

Siccabis calicem nasorum quatuor ac iam

Quassatum et rupto poscentem sulphura vitro.

Si stomachus domini fervet vinoque ciboque,

Frigidior Geticis petitur decocta pruinis.

50

Non eadem vobis poni modo vina querebar:

Vos aliam potatis aquam. Tibi pocula cursor

Gaetulus dabit aut nigri manus ossea Mauri

Et cui per medium nolis occurrere noctem,

Clivosaे veheris dum per monumenta Latinae.

55

tos cod. Thuan. teste ac prob. Boissonade ad Nicet. III, 332. p. 478.

72. 74—77. 82. Cf. ad Sil. 4, 417.
et intpp. Virg. Aen. 4. 36, 196.

41. *numerat*—*observat* 16. 22. 45.—
wigues 14—17. 19—21. 23.—*aenos*
20. *aduncos* 49. 55—57. 59. 60. 65.
amicos 4. 12. 14. 17 a m. pr. 23 a
m. pr. et cod. Lugdun. teste ac prob.
N. Heins. ad Ovid. A. A. 4, 585. et
Trist. 4, 9, 65, ubi similiter Ovidio
amica dici monet *pectora*, *limam*,
causam et *ventum* A. A. 3, 737. ep.
ex Ponto 2, 4, 17. Trist. 4, 8. 65.
et Met. 13, 440.

47. *vasorum* 10. 16. 26. 54. 71.
72. 73.—*et iam* 15. 77. *at iam* 23.
aut iam 24.

42. *illie* (h. e. in poculo) revocavi
ex 4. 7. 10. 11. 14—17. 19. 21. 22.
25—27. 45—50. 54. 55. 57—59. 63.
64. 77. et XXX codd. Paris. *illi clau-*
datur 61. 62, et duo MSS. Paris
viliose. *ibi* 20. *illi laudatur* 23. 24. 56.
60. 65—76. 81. 82. et III codd. Paris.

49—52. Manso recte, opinor, mo-
net, turbatum esse versuum sen-
tiarumque ordinem et ita restituen-
dum: *Non eadem vobis poni modo*
vina querebar. *Si stomachus domini*
fervet vinoque ciboque, Frigidior—
pruinis; Vos aliam potatis aquam.

45. *Iarbae* recepi ex 17. 21. 24.
45. 81. *Yarbae* 19. 20. *Hyarbae* 27.
46—48. 50. 56. 59—65. 68. 71. 73.
Hiarbae 1. 14—16. 22. 23. 25. 26.
49. 54. 55. 57. 58. 65—67. 69. 70.

51. *nobis* 26. 47. 54. 58.
52. *pocula furvis* *Gaetulus dabit*
conj. Schrader, coll. Horat. Sat. 2,
8, 14. *procedit fuscus Hydaspes Cac-*
cuba vina ferens.

54. *nolles* 19. 22. 27. *non vis* 14.

55. *monumenta* (a *monitum dicta*)
scripsi pro *monumenta*. Cf. Schelleri
praecincta styli T. I. p. 35. et Cellar.
orthogr. Nugatur Serv. ad Virg. Aen.
12, 945. putans, *monumenta* esse me-
moriae, *monumenta* vero a mentis
admonitione dicta.

Flos Asiae ante ipsum , pretio maiore paratus ,
 Quam fuit et Tulli census pugnacis et Anci
 Et , ne te teneam , Romanorum omnia regum
 Frivola. Quod quum ita sit, tu Gaetulum Ganymedem
 Respice , quum sities. Nescit tot millibus emtus 60
 Pauperibus miscere puer : sed forma , sed aetas
 Digna supercilie. Quando ad te pervenit ille ?
 Quando vocatus adest calidae gelidaeque minister ?
 Quippe indignatur veteri parere clienti ,
 Quodque aliquid poscas et quod se stante recumbas. 65
 Maxima quaeque domus servis est plena superbis.

Ecce aliis quanto porrexit murmure panem
 Vix fractum , solidae iam mucida frusta farinae ,
 Quae genuinum agitent , non admittentia morsum !
 Sed tener et niveus mollique silagine factus 70
 Servatur domino. Dextram cohibere memento.
 Salva sit artocopi reverentia. Finge tamen te
 Improbulum ; superest illic , qui ponere cogat.
 Vis tu consuetis , audax conviva , canistris
 Impleri panisque tui novisse colorem ? 75

57. *census Tulli* 24.

61. *servire pro miscere* 15.

63. *rogatus adest* 40.—*caldae* 50.

61. 63.

70. *Si tener — domino, dextram*
cet. 41.

72. *artoptae* 4. 70. 75. 76. 82. *artocoptae* cod. Thuan. I. *artocopi* 40—42. 44—47. 20—27. 45—50. 54—69. 74—74, et XXXIV codd. Paris e quibus hanc lectionem revocavi cum Ach. ut designetur vel pistor, vel potius servus, qui panem secuerit. *arthecopi* 13. 49.

74. *Vis tu* 40. 41. 24. 26. 28. 31
b. 50. 62. 70—73. 75. 76. 82. et X
MSS. Paris. melioris notae. *Vix tu*

42—47. 49—23. 25. 27. 45—49. 54
—61. 63—68. 74. et XXV codd.
Paris. *Vin' tu* 77. *Vix te* 69. Ferrarius Elect. 2, 40. putabat, sive *Vis*
sive *Vin'* legatur, concinnam sententiam aut verum sensum elici neutiquam posse, neque mentem poëtae
intelligi, nisi *vix* legamus et *audeas*
pro *audax* duarum vocalium collisione, ut ipse poëta ad parasitantem
loquatur. Sed haec vocalium ea collisio s. συνιζητις insolita est sensusque
h. l. planissimus. Hinc etiam non
necessaria est, etsi melior, emendatio
Plathneri: *Vis tu non suetis a. e. e.*
Impleri? panisne tui vis nosse oolorrem? Perperam Mancin. post *vix*
supplebat dignus cs.

Scilicet hoc fuerat , propter quod , saepe relicta
 Coniuge , per montem adversum gelidasque cucurri
 Esquiliis , fremeret saeva quum grandine vernus
 Iupiter et multo stillaret paenula nimbo !

Adspice , quam longo distendat pectore lancem , 80
 Quae fertur domino , squilla ; et quibus undique septa
 Asparagis , qua despiciat convivia cauda ,
 Quum venit excelsi manibus sublata ministri .
 Sed tibi dimidio constrictus cammarus ovo
 Ponitur , exigua feralis coena patella . 85
 Ipse Venafrano piscem perfundit : at hic , qui
 Pallidus affertur misero tibi caulis , olebit
 Laternam : illud enim vestris datur alveolis , quod
 Canna Miciparum prora subvexit acuta ;
 Propter quod Romae cum Bocchare nemo lavatur ,
 * Quod tutos etiam facit a serpentibus atris . 91
 Mullus erit domino , quem misit Corsica vel quem

76. fuerit 28.

78. *Aesquiliis*, *Aesquillias*, *Exquiliis*, *Aexquiliis* alii. v. ad 3, 71.—
quum saeva 11. 20.

79. *Iuppiter* vulgo perperam scribitur : nam vox *Iupiter* contracta ex
Iovis pater , et prima eius syll. ubivis
 producitur.

83. *Dum* 10. 41. 13. 17. 19. 23.
 24. 45. 49. 54. 57.—*excelsis* 20. 27.
 - 46—49. 54—57. 59. 60. 65.—*orrecta*
pro sublata 14. 83.

84. *constructus* 73. prob. Plathnero,
 quia veteres ovis non tantum inchoaverint coenam , sed etiam reliqua
construxerint et coronaverint fercula ,
 de quo v. Lips. antiqu. lect. lib. 3.
 Casaub. ad Athen. 2, +6. Martial. 10,
 48, 11. 11, 53, 8. Plaut. Men. 1, 1,
 26.—*gammaurus* 10. 11—16. 17. 20.
 24. 27. 45—49. 54. 55. 57. 58. 61.
 62. 63. 65. 67. 68. 71—73. *gammarus*

43. 49. 24. 22. 23 a m. pr. Alterum
 etiam legitur in omnibus fere
 codd. Paris. Vocem esse Latinam
 neque ab aliis Graecorum scriptori-
 bus , quam ab Epicharmo et Sophro-
 ne , Siculis poëtis , adoptatam , ut
 alias , et in plerisque libris ξάμμορον
 legi , monet Schweigh. ad Athen.
 VII, 75. et 110.

84. 85. *ovum—feralis coena* , ut ap.
 Lucian. Κατάπλους c. 7. ὁ φιλόσσοφος
 Κυνίσκος , δύ εἶδε τῆς Εχάτης τὸ δεῖπνον
 φαγόντα καὶ τὰ ἔχ τῶν καθαρσίων
 ἀλλὰ καὶ πρὸς τούτοις γε σπικαν ὡμήν
 ἀποθνεῖν.

86. *perfudit* 19. *perfundit* 20.
 87. *offertur* 27. 46—48. 50. 54. 58.
 61—63. 65—69. 71—74. 77.
 88. *nostris* 26.—*auleolis* 45.
 90. 91. v. Excurs. ad h. I.
 92. *Mulus* 62. 68. 71—73. *Murus*
 11.—*domino* 10. 19—21. 23—25. 27.

Tauromenitanae rupes , quando omne peractum est
 Et iam defecit nostrum mare , dum gula saevit ,
 Retibus assiduis penitus scrutante macello 95
 Proxima , nec patimur Tyrrhenum crescere piscem.
 Instruit ergo focum provincia : sumitur illinc
 Quod captator emat Lenas , Aurelia vendat.
 Virro ni muraena datur , quae maxima venit
 Gurgite de Siculo : nam , dum se continet Auster , 100
 Dum sedet et siccata madidas in carcere pennas ,
 Contemnunt medium temeraria lina Charybdim.
 Vos anguilla manet longae cognata colubrae ,
 Aut glacie adspersus maculis , Tiberinus et ipse
 Vernula riparum , pinguis torrente cloaca 105

45—50. 54—69. 71—74. 77. et XXV
 codd. Paris. in his optimi: unde
 illud pro vulg. domini nunc restitu
 cum Ach.

93. *Taurominitanae* 10. 14. 16. 17.
 19. 21—23. 25. 27. 45. 46. 48. 49.
 54—69. 71—74. 81. ut passim , et
Taurominium ap. Cicer. et alios.

94. *Ac* 17.—*mare nostrum* 16.

96. *petitur* 11. *patitur* (scil. *gula*)
 15—17. 19—25. 27. 45—50. 54—
 60. 62—69. 71—74. 77. Nihil interest.

97. *illuc* 22. 59.

98. *Lenes* 22. *Lenas* quidam , so
 lemnii librariorum errore , qui linea
 lam saepe literae n perperam impo
 nunt.—*Aureola* 16.

Aurelia , dives orbaque matrona ,
 pisces multos et pretiosos , a capta
 tore missos , vendit , quia etiam avara
 est ; quod bene adnotavit ill. C. de
 Haugwitz.

99. *muraena* 22. *murena* quidam ,
 ut in Fastis Capitol. ap. Gruter p.
 295. et in ant. codd. , in quibus
 tamen vel raro vel numquam expri
 mununt diphthongi. Licii quoque
 cognomen *Murena* ap. Cicer. et Mor-

ρύνας in Appiani b. Mithrid. c. 32.
 43. 64. seq. Sed piscis dicitur μύρανα
 et μύραινος Suidae , Athenaeo , He
 sychio , Aristoph. et aliis.

101. *Cum* 14.—*iaceat* pro *sedet* 24.
 —*madidas* *siccata* 27. 46—49. 54. 55.
 57. 58. 64. contra leges metricas.
 Hiatus tamen Iuvenali solennes. v.
 ad 1, 151.

103. Ill. C. de Haugwitz suspicatur ,
anguillam vile piscium genus fuisse
 iudicio Romanorum , quia *colubrae*
cognata , similis , fuerit.

104. varie pro *glacie* conj. Schra
 der; *glareae* (adversante metro) et
glanii (qui piscis potius *glanis* , *idis*
 et *glanus* dicitur Plin. 2, 43, 67. 32,
 40. et 12. s. 45. et 53.) et *gladii* H.
 Vales. qui *gladium* monet a Theodoro
 reddi *xiphiam* , piscem marinum ,
 Aeliano memoratum ; non vero , an
 maculis adspersus sit. De *gladio* cf.
 Plin. IX, 2. et 15. XXXII, 14. s. 53.
 Durius tamen *glacie* dictum pro *in*
glacie vel *glaciei* vel frigore , per
 hyemem; et lectio emendanda videtur.

105. *torpere* invita Minerva emend.
 Rutgers. var. lect. 2. 47.

Et solitus mediae cryptam penetrare Suburae.

**Ipsi pauca velim , facilem si praebat aurem.
Nemo petit , modicis quae mittebantur amicis
A Seneca , quae Piso bonus , quae Cotta solebat
Largiri ; namque et titulis , et fascibus olim
Maior habebatur donandi gloria : solum
Poscimus , ut coenes civiliter. Hoc face et esto ,
Esto , ut nunc multi , dives tibi , pauper amicis.**

**Anseris ante ipsum magni iecur , anseribus par
Altilis et flavi dignus ferro Meleagri
Fumat aper : post hunc tradentur tubera , si ver
Tunc erit et facient optata tonitrua coenas
Maiores. Tibi habe frumentum , Alledius inquit ,
O Libye ; disiunge boves , dum tubera mittas !**

106. *foveam* pro *cryptam* 22. ex
interpret.—*Suburrae* alii. v. ad 3, 5.

107. *facilis* suspicari possis tam-
quam doctius , coll. X, 8. (ubi v.
not.) Horat. Sat. 4, 4, 22. et Prop.
2, 24, 15. Librarii epitheta substanti-
vis accommodare solent. Sed vulgata
lectio non spernenda. Cf. III, 122.
Caeterum versus 107—113. aptiore
loco legerentur post v. 134.

111. *gratia* pro *gloria* 29.—*solum*
hoc 15. 19.

113. *Vi* (forte *Vi*) *nunc sunt multi*
45.

115. Epitheton *flavi* otiosum vide-
batur Heinsio ad Ovid. medicam. fac.
v. 85. ubi emend. *navi* s. *gnavi* et
validi , ex quo *flavi* ortum putabat ,
quum *di* geminare librarius negle-
xisset. Sed v. Comm.—*ferro dignus*
11. 17. 19. 21.

116. *raduntur* 2. 3. 14. 15. 17. a
m. sec. 22—25. 27. 45—47. 49. 50.
54—69. 71—74. 77. 81. et plerisque
codd. Paris ut inf. 14, 7. (ubi. v.
Comm.) quod artisit Pulm. Britan.

Grang. et Heins. ad Ovid. medic
fac. v. 85. *radentur* 17. a m. pr. 19—
21. 26. et VII. codd. Paris. prob.
Almelov. et Graev. Mihi utrumque
alienum videtur ab h. l. ubi non de
cibis apparandis coquendisque , sed
iam paratis et in mensa apponendis ,
sermo est. *Post huic radentur* edidit
Ach. hoc sensu : deinde ipsi , soli
Virroni , apponentur ; quam verbi
radere notionem non inusitatam esse
monet , non vero probavit , coll.
XIV, 7. *rodentur* 16. *traduntur* 10. 13.
48.

117. *Non pro Tunc* legendum esse
probabile fit ex loco Plinii , in Comm.
laudato : nam de *maioribus* agitur
tuberibus , quae verno potius tempore
tenebria sunt.—*faciunt*. 17 a m. sec.

118. *Aledius* 21. 23—25. 27. 57.
58. 60 62—68. 71—73. *Aloedius* 22.
Alvedius 14. *Alidius* 17. *Alichius* 4.
Atilius 30. prob. Calder. Similis va-
rietas in Cic. ad Att. 12. 4. 24. 27.
Forte leg. *Atedius* , cuius luxum no-
tat Tac. Ann. 1, 10.

Structorem interea , ne qua indignatio desit , 420
 Saltantem species , et chironomonta volanti
 Cultello , donec peragat dictata magistri
 Omnia : nec minimo sane discrimine refert ,
 Quo gestu lepores et quo gallina secetur.

Duceris planta , velut ictus ab Hercule Cacus , 425
 Et ponere foras , si quid tentaveris umquam
 Hiscere , tanquam habeas tria nomina . Quando propinat
 Virro tibi sumitque tuis contacta labellis
 Pocula ? quis vestrum temerarius usque adeo , quis
 Perditus , ut dicat regi , Bibe ? Plurima sunt , quae 430
 Non audent homines pertusa dicere laena .

Quadrinagenta tibi si quis Deus aut similis Dis
 Et melior fatis donaret ; homuncio , quantus
 Ex nihilo fieres , quantus Virronis amicus !
 Da Trebio ! Pone ad Trebium ! Vis , frater , ab ipsis 435
 Ilibus ! O nummi , vobis hunc praestat honorem ,
 Vos estis fratres . Dominus tamen et domini rex
 Si vis tu fieri , nullus tibi parvulus aula
 Luserit Aeneas nec filia dulcior illo .
 Iucundum et carum sterilis facit uxor amicum . 440
 Sed tua nunc Mycale pariat licet et pueros tres

421. *species* 43. 47. 49. 20. 22. 23.
 25 27. 45. 50. 54. 69. 71—74. *vileas*
 44. 21. 24. — *chironomuta* 44. 31
 b. 46. 49. 54. (Cf. Gisan. Ind. Lu-
 cret. v. *Acherunta*.) *chironomanta* 44.
 45. 22. 23 a m. sec. 27. 47.

422. *peragat mandata* 6.

423. *ne* 49. 23. — *differt* 20.

427. *quamquam* 22. et duo codd.
 Paris. Idque non male coniecerant
 Rigalt. et Graev. ut sensus sit: quam-
 quam sis nobilis (immo ingenuus s.
 civis), si tamen pauper es, in divitis
 mensa non audebis hiscere, nisi velis

eiici. Iis adstipulatur Schurzfl. qui
 monet, errorem ex ant. scriptura
canticam ortum esse, et vetus scholion
 in suo cod. ita legi: *sed melius sic:*
quamquam nobilis sis et habens tria
nomina, ut *Cneius Cornelius Scipio et*
si quid simile.

428. *sumitve* conj. Jacobs.

433. *deferret pro donaret* 46.

435. *istis* 46. 48. 65. 68. 69. 77.
illis 27. 46. 47. 50. 58. 62. 64. 66.
 67. 74.

436. *vos hunc praestatis honorem* 2.

441. *Mycale* in plerisque libris ex-
 stat, esique nomen magae ap. Ovid.

In gremium patris fundat simul, ipse loquaci
 Gaudebit nido; viridem thoraca iubebit
 Afferri minimasque nuces assemque rogatum,
 Ad mensam quoties parasitus venerit infans.

145

Vilibus ancipites fungi ponentur amicis,
 Boletus domino; sed qualem Claudio edit
 Ante illum uxoris, post quem nil amplius edit.

Met. 42, 263. et promont. oppidique
 Ioniae ibid. 2, 223. et alibi. Alii
Mychale 27. *Micale* 7. 17. 49. 21.
 24. 45. *Michale* 20. 23. 46—48. 50.
 58. 64. *Macale* 22. *Mygale* 1. 75.
 76. 77. prob. Lubino, ut nomen fictum
 sit a concubitu vel commissione, a
 $\mu\gamma\gamma\nu\mu\iota$, quod verbum nihil est.
 Immo *Migale* a $\mu\gamma\gamma\nu\mu$ s. $\mu\gamma\gamma\nu\omega$,
 coēo. Ita legendum censuit etiam d'Or-
 ville ad Chariton 1, 7. pr.

142. ille loquaci 19.

142 seq. Verba haec ita potius in-
 terpungenda: Sed tua nunc *Mycale*
 pariat! Licet et pueros tres In grem-
 ium patris fundat simul; ipse lo-
 quaci cet. Hoc autem sensu capienda
 videntur: Tua uxor sit sterilis: sed
 tua *Mycale*, pellex, etiam nunc,
 postquam repente dives factus es,
 pariat! Licet, quamquam, et, vel,
 adeo, pueros tres simul pariat; tamen
 ipse, Virro, loquaci gaudebit nido;
 viridem thoraca iubebit cet., quae
 verba conferenda sunt illis Theophra-
 sti a me laudatis, et optime conve-
 niunt Virroni, neutiquam vero patri.
 Quamvis itaque *Mycale* sit uxor Tre-
 bii; ipse non idem, pater, sed Virro
 esse videtur.

143. viridemque 16. 47 a m. pr.
 49 a m. sec. contra metri leges. —
 et thoraca 77. et viridem conj. Manso.
 Sed poëta copulam omittere solet. v.
 ad IV, 63. Post nido et v. 145. post

infans signum interr. ponunt non-
 nulli, ut sensus sit: Si uxor tua unum
 vel adeo tres pueros pepererit (quo
 spes hereditatis Virroni immunitur),
 putasne, hoc ipsi gratum fore et mu-
 nera ab eo infantibus datum iri?
 immo nihil iis donabit, et, quoties
 illos viderit, indignabitur. At vid.
 Comm.

147. qualem 11. 14. 15. 27. 50.
 62. 65. 74. 77. et omnes sere codd.
 Parisienses unde illud nunc recepi
 cum Ach. etsi vulg. *quales* eodem
 sensu a me ad *boletum* sit relatum.
 Haec vero contra mentem poëtae dici
 putabat Schurzfl. et verba in hunc
 ordinem redigenda esse: *Boletus do-*
mino, *fungi ponentur amicis Vilibus*
ancipites, seu *quales Claudio edit*.
 Heineckio non modo verba post quem
 nil amplius edit absurdissima, sed
 etiam tres versus 146. 147. 148. spurii
 et inepti videntur, quum iam per se
 ipsum pateat, auctorem coenae non
 iussurum sibi dari edulia venenata,
 et absurdum sit, cum sibi poni ius-
 sisce cibos delicatores, sed haud
 venenatos, ceteris vero convivis vi-
 liores. Non viliores tantum, sed
 etiam *ancipites*. Cf. Comm.

Restituenda potius lectio *quales*,
 quae doctior est et hinc mutata ab
 indoctis monachis.

148. postquam 22. — nihil 17. 49.
 45. 49.

Virro sibi et reliquis Virronibus illa iubebit
 Poma dari , quorum solo pascaris odore ; 450
 Qualia perpetuus Phaeacum auctumnus habebat ,
 Credere quae possis subrepta sororibus Afris.
 Tu scabie frueris mali , quod in aggere rodit ,
 Qui tegitur parma et galea metuensque flagelli
 Discit ab hirsuto iaculum torquere Capella. 455

Forsitan impensae Virronem parcere credas.
 Hoc agit , ut doleas : nam quae comoedia , mimus
 Quis melior plorante gula ? Ergo omnia fiunt ,
 Si nescis , ut per lacrumas effundere bilem
 Cogaris pressoque diu stridere molari. 460
 Tu tibi liber homo et regis conviva videris.
 Captum te nidore suae putat ille culinae :
 Nec male coniectat : quis enim tam nudus , ut illum
 Bis ferat , Etruscum puero si contigit aurum
 Vel nodus tantum et signum de paupere loro ? 465
 Spes bene coenandi vos decipit. Ecce dabit iam
 Semesum leporem atque aliquid de clunibus apri.
 Ad nos iam veniet minor altilis. Inde parato

449. *illa videbit* 22. 23 a m. pr. 45.

450. *piscaris* 11. unde Schurzfl. conj. *quorum solum piscaris odorem*. Sed ipse fatetur , hanc lectionem videri duriorem.

451. *habebit* 12. Praestiterit alebat , ut ap. Hom. Odyss. η , 119. αἰσὶ Ζεφυρίη πνείουσα τὰ μὲν φύει , ἔλλα δὲ πέσσου.

453. *fruere* 61. 63. 66. 67. 71. 73.

454. *flagellum* 22. at v. Comm.

455. *Discat* 26. — *hirsuto* — *Capella* 1. (cuius certe glossa est: *a seni magistro campidoctore*) 70. et edit. Maittarii , prob. Scalig. , Schurzfl. , Lindenbr. et Lips. Mil. Rom. 5 , 14. Huic tamen *Capella* lanistae nomen esse videbatur , quod *flagellum* mi-

liti non satis conveniret ; illis nomen centurionis vel campidoctoris. Noti sunt plures *Capella* , v. c. Marcianus C. ex Fabric. bibl. lat. 3, 17. Statilius C. ex Suet. Vesp. 3. poëta ex Ovid. e P. 4, 16. orator ex Lamprid. Comm. I. aliquique ex Martial. 11, 32. Gruteri Inscr. p. 350. lin. 5. et al. — Vulgo *ab hirsuta* — *capella*.

458. *plorante gula melior* 14. 16.

20. *gula est?* ergo 13. quod arridere potest. Sed v. ad 1, 151.

462. Sic Luciani Cataplus c. 16. ἔτι δὲ καὶ ἡ κνίσσα ἡ τῶν σκευαζομένων ἐς τὸ δεῖπνον ἀπέκναιε με.

467. *aut aliquid* 14. 19. 20.

468. *vos* 13. 16. 23 a m. sec: et al. v. Markland. ad Stat. p. 235 seq.

Intactoque omnes et stricto pane tacetis.
Ille sapit, qui te sic utitur. Omnia ferre
Si potes, et debes. Pulsandum vertice raso
Praebebis quandoque caput, nec dura timebis
Flagra pati, his epulis et tali dignus amico.

170

et Oudend. in misc. obss. n. T. X.
p. 465.

469. *iacetis* conj. Lubinus.

471. *Qui potes* 16. *Sic potes* 47.

— *ut debes* emend. Graevius putans,
copulam ad h. l. alienam esse. Enim-
vero et pro *etiam* positum, et *sic*
sententia aptissima est atque gravis-
sima.

D. IVNII IVVENALIS.

AQVINATIS

SATIRARVM

LIBER SECUNDVS.

SATIRA VI.

ARGVMENTVM

Iuvenalis primum profitelur, se non satis mirari posse dementiam Vrsidii Postumi, qui uxorem, eamque castam, circumspicit, quum et pudicitiae vestigia inde a fine aetatis argenteae frustra querantur in toto terrarum orbe (v. 1—29.) et vilam liberam voluptariamque agere, immo mori, nullum praestet, quam servile matrimonii iugum ferre, et Postumus ipse notissimus sit moechorum (30—47.). Deinde amicum ab uxore ducenda dehortatur, eumque in finem vivis coloribus depingit atque ordine reoenset omnia mulierum tunc temporis viventium vilia, et quidem 1. impudicitiam et libidinem effrenatam, cuius explendae causa nobilissimae etiam matronae, immo Augustae, vel cum histrionibus, citharaedis ac gladiatoribus concubant patriamque relinquunt, vel in lupanaribus prostent, quod Hippiae ac Messalinae exemplis probatur (47—132.) ; — 2. insanam ludorum spectandorum cupiditatem, qua captae histrioniam ipsae faciunt (67—70.) ; — 3. licentiam, quodcumque libeat, vel faciendi vel a marito exigendi, magna dote aut pulcritudine quasi emunt (136—160.) ; — 4. superbiam, maxime earum, quae nobilitate generis, castitate, forma, fecunditate aliisque naturae ac fortunae dotibus excellant, v. c. Cornelias matris Gracchorum, Niobes et al. (161—183.) — 5. affectionem Graecae linguae (184—199.) ; — 6. pertinaciam durumque in marios imperium (202—223.) ; — 7. divortia crebra, quibus maritos mutent (224—230.) ; — 8. suspectam fidem aliosque pravos. mores, vivente socru, quae iis imbuat filiam (231—241.) ; — 9. cupiditatem litium, in quibus ipsae accusatorum patronorumque partes agant (242—245.) ; — 10. impudentiam, quae nonnumquam tanta sit, ut ne in gymnasia quidem et arenam descendere vel ad palum exerceri erubescant (246—267.) ; — 11. studium rixandi cum maritis et die et noctui (268—270.) ; — 12. fictam tristitiam laorumasque quolies iubeant manantes, quibus maritis exprobrent adulteria, ut sua celent (271—278.) ; — 13. insignem audaciam, qua deprehensae in stupris se defendant (279—285.) ; — 14. molliiem et luxuriam, fontem reliquorum vitiorum (286—300.) ; — 15. temulentiam, qua augeatur libido et mulieres saepe ad omnem turpitudinem, vel

IVV. I.

F

ad aram Pudicitiae et in sacris, in pr. Bonae Deae, rapiantur (300—345.); — 16. dolum, quo utantur in custodes sibi appositos, quos ipsae primos ad supra sollicitent (346—351.); — ambitionem, quae nullam pauperatis rationem habeat (352—365.); — 18. amorem, quo cunuchos amplectantur, ut indulgent libidini, nec tamen concipiunt (366—378.); — 19. studium cantus ac musicae artis, cui multae sint deditae (379—397.); — 20. curiositatem crudelitatemque (398—412.); — 21. iracundiam atque crudelitatem (413—418.); — 22. nocturnam lavationem cum multo strepitu et vomitionem ante coenam, vino largius sumto concitatam (418—433.); — 23. affectionem sapientiae et eruditionis (434—456.); — 24. nimium ornatum fastumque intolerabilem divitum seminarum (457—460.); — 25. studium moechis, non maritis, placandi munditie ac nitore, quem pane silagineo, in lac asinum intincto, fucis unguentisque sibi concilient (461—473); — 26. sacrifia in servos servasque, in quas evomant iram, vel in maritos concepiam, vel eo incensam, quod ars ornaticis dare nequeat, quae denegaverit natura (474—495.); — 27. nimiam decoris quaerendi nullamque rei familiaris et impensarum curam (495—511.); — 28. stultam cuiuscumque generis superstitionem (511—591.); — 29. improbitatem nobilium divitumque seminarum, quae vel partum medicamentis abigant (592—597.), vel adulterinos pariant filios (597—601.), vel denique nothos sive subditivos pro suis ac legitimis alant (602—609.); — 30. usum incantationum ac philterorum, quibus nonnumquam maritos ad insaniam agant (133—135. et 610—626.); — 31. quaestus cupiditatem, qua incensae privignos, immo (ut Pontia) suos filios maritosque, veneno vel ferro quoque necare concidunt (627—661.).

Quemadmodum poëta in reliquis Satiris pravos potissimum mores virorum perstringit, ita in haec acerrime insoletur mulierum vicia, occasione carminis sumta ab eo, quod Vrsidius Postumus (v. 21. 28.) amicus consilium ducendae uxoris ceperat. A quo ut eum avocet, omnia feminei sexus vicia tamquam in picta adumbrat tabula et ad vivum quasi rescoat, nihil fere praetermittens; quod ad dissuadendum valere possit; ita ut haec Satira omnibus eloquentiae floribus distincta sit et in consummatissimis Iuvenalis carminibus referenda. Si quid in illa vituperandum est, eo non retrahim vivos colores, turpium rerum picturae inducos, qui tum argumento, quod pertractatur, et satiricas poëtos indoli, tum ooncilio potissimum poëtas, quod modo memoravi, apissimi sunt, sed potius eorum mixtam, qua ordo sententiarum passim perturbatur. Nam alia bis recensentur, v. c. philtera, incantationes et beneficia (v. 133 seq. et 610 seq.), superbia (v. 161 seq. et 457 seq.) vinolentia (v. 300 seq. et 425 seq.), duum in maritos imperium (v. 139 seq. et 212 seq.); alia aptiore, opinor, loco, v. c. quae de luxuria, omnium vitiorum fonte, praecclare disputantur (v. 286 seq.) vel initio vel in fine carminis inculcari poterant; alia denique, quia sibi cognata sunt, magis placerent elucerentque, si non sciuncta essent, sed conexa, v. o. quae v. 67 seq. et 379 seq., v. 184 seq. et 434 seq., v. 413 seq. et 475 seq., leguntur. In ipsa quoque carminis dispositione non magna inventi laus ingenio poëtarum debetur, nec singulæ eius partes, et si egregie adumbratae, arte quadam inter se implicatae sunt, sed (aeque ac in Sat. X.) eo se excipiunt ordine, quo in declamatione aliqua rhetor alias aliis subiungere. Non tamen tamen antiquum scriptorem legere memini, qui idem argumentum tali modo etiam copiose tractaverit; et si non ignoror, multa mulierum vicia passim

notata esse ab aliis, in pr. ab Euripide et Aristophane. Ille tot scelestas cuiuscumque generis mulieres induxit in scenam, et hunc sexum toties ac tantopere persistinxit, ut inde Μίσσογύνης olim vocaretur: nam τὸ γέ ταῦτα τραγῳδίαις μίσσογύνης, τὸ γέ τῷ κλίνῃ φιλογύνης fuit, teste Sophocle ap. Hieron. laudatum Athenaei lib. XIII. p. 557. errantque Suidas, Moschopulus, Gellius XV, 20. et alii, qui illam appellationem a naturali, quod in omne genus muliebre gesserit, odio repetunt (v. Barnes. vit. Euripidis § 19. et Baylili Diction.). Hic vero in solis Θεσμοφοριαζόνταις, in quibus Euripidem a mulieribus damnatum fingit, quod in eas saepius acerrime invectus sit, plura paene istius sexus flagitia memorat, quam Euripides in omnibus, quae quidem restant, tragœdiis suis. Qui vero alia feminæ sexus vituperia legere cupit, consulat, quos tum Henrinius laudavit, Chrysost. homil. de Herodiad., Barth. ad Celestin. ex Hisp. versum p. m. 334 seq., les Mémoires de Brantôme et Sotadica Italorum Hispanorumque scripta, tum Achaintre, Simonidem in lyricis octo ex rec. Hen. Stephani, Italos Ariosto, Aretino, Boccacio, et Gallos Jean de Meuwig, Gringoire, Moliere, la Fontaine et in primis Boileau in Sat. X. Similia etiam carmina his temporibus a Nostratibus scripta sunt. — Ceterum haec Satira insigni documento est, quanta illis temporibus Romæ fuerit morum corruptela. Eam tamen Traiani temporibus confectam esse, iudicio parum probabili ac certo colligitur ex v. 407—422. ubi v. Comm.

Credo pudicitiam Saturno rege moratam
 In terris visamque diu, quum frigida parvas
 Praeberet spelunca domos, ignemque laremque
 Et pecus et dominos communi clauderet umbra;
 Silvestrem montana torum quum sterneret uxor 5
 Frondibus et culmo vicinarumque ferarum
 Pellibus, haud similis tibi, Cynthia, nec tibi, cuius
 Turbavit nitidos extinctus passer ocellos;
 Sed potanda ferens infantibus ubera magnis
 Et saepe horridior glandem ructante marito. 10
 Quippe aliter tunc orbe novo coeloque recenti
 Vivebant homines, qui rupto robore nati

4 seq. Satiræ huic conferendæ etiam
 Luciani Amores cap. 38 seq.

4. abest a 14. — communis 22. et
 Lactantii schol. ad Statii Theb. I,
 583. idque elegantius videbatur Wa-
 kef. ad Lucret. V, 954. non nobis.

8. Turbabat 28. Turpavit coniec.
 Schurzfl. et Schrader; quod et nol.,
 in mentem venit. Sed vulgata quoque
 lectio haud sernenda. .

12. rupto robore nati, ἐκ ὀρυκῶν
 προελθόντες et γεννηθέντες. v. Jacobs

Composite luto nulos habuere parentes.
 Multa pudicitiae veteris vestigia forsan
 Aut aliqua exstiterint et sub Iove; sed Iove nondum 15
 Barbato, nondum Graecis iurare paratis
 Per caput alterius, quum furem nemo timeret
 Caulibus aut pomis et aperto viveret horto.
 Paulatim deinde ad superos Astraea recessit
 Hac comite, atque duae pariter fugere sorores. 20

Antiquum et vetus est, alienum, Postume, lectum
 Concutere atque sacri genium contemnere fulcri.
 Omne aliud crimen mox ferrea protulit aetas:
 Viderunt primos argentea saecula moechos.
 Conventum tamen et pactum et sponsalia nostra 25
 Tempestate paras, iamque a tonsore magistro
 Pecteris et digito pignus fortasse dedisti.
 Certe sanus eras! Vxorem, Postume, ducis?

in Anal. ad Lucil. Epigr. 83. et Palladae
 Epigr. 13. nec non Boissonade ad
 Nicet. T. II. p. 77. 78.

13. *Compositique* 10. 17. 19. 23.
 25. 27. 45. 50. 54. 69. 71. 74. 77.
 15. *exstiterant* 25. 27. 45. 50. 54.
 69. 71. 74. 77.

16. *needum* 26.
 18. *aut pomis* 25. 27. 46. 50.
 55. 69. 71. 74. 77. *ac pomis* 10.
 12. 17. 21. 24. 26. 45. — *et aperto*
legitur in omnibus mss. et edit. ante
illam Henninii, qui ex emendatione
Barth. advers. 22, 7. reposuit: Caui-
libus et pomis, sed aperto vivaret horto.
Neutrūm h. l. convenire videri pos-
*sit: nam subiectum est *nemo*, quod*
*cum *aperto vivaret horto* neutquam*
iungi potest. Hinc olim coniiciebam
*et *operto*, quo omnis difficultas tol-*

litur. Sed v. Comm.

19. 20. *Astraea recessit, Hac comite*
alque duae p. f. s. interpungendum

videbatur H. Valesio.

21. *Postume* quatuor. *Postume* in
 reliquis libris. Sed v. Cellar. orthogr.
 lat. p. 318. ed. Harles. *O Postume* 14.

23. 24. Hi versus transponendi vi-
 debantur Schradero in emendat. p.
 139. 140. et nobis. Sed nunc ordinem,
 quo leguntur in omnibus libris, prae-
 ter 13., cuius nulla est auctoritas,
 restituimus, suadente Ach. Conf.
 Comm. Nota vero Hein. est haec:
 "Verissima Schraderi conjectura, si
 uterque versus Juvenalis est. Sed
 versus 24. *Viderunt p. a. s. moechos*
spurius; nil est enim nisi mera repe-
titio eorum, quae iam supra dicta
erant. " Evidem malim versus 24.
et 22. ponere post v. 23. 24. et in
fronte orationis ad Postumum con-
versae.

28. *O Postume* 14. ut v. 24.—duces
 42. 45. 17. 19. 22. 45. et X codd.
 Paris.

Dic, qua Tisiphone, quibus exagitare colubris ?
 Ferre potes dominam salvis tot restibus ullam, 30
 Quum pateant altae caligantesque fenestrae,
 Quum tibi vicinum se praebat Aemilius pons ?
 Aut si de multis nullus placet exitus, illud
 Nonne putas melius, quod tecum pusio dormit ?
 Pusio, qui noctu non litigat, exigit a te 35
 Nulla iacens illic munuscula, nec queritur, quod
 Et lateri parcas, nec quantum iussit, anheles.
 Sed placet Vrsidio lex Iulia : tollere dulcem
 Cogitat heredem cariturus turture magno
 Mullorumque iubis et captatore macello. 40
 Quid fieri non posse putas, si iungitur ulla
 Vrsidio ? si moechorum notissimus olim
 Stulta maritali iam porrigit ora capistro,
 Quem toties texit perituri cista Latini ?
 Quid ? quod et antiquis uxor de moribus illi 45
 Quaeritur. O medici, medium pertundite venam !
 Delicias hominis ! Tarpeium limen adora
 Pronus et auratam Iunoni caede iuvencam,
 Si tibi contigerit capitis matrona pudici.

29. *exagitare* 12. 17 a m. pr. 19. a m.
 sec. 23. 26. et *quidam* codd. Paris.
 Sed saepissime Indicativum hoc modo
usurpari, et hoc a Donato ad Terent.
Eun. III, 3, 23. (*Aut dicat, quid
 vult, aut molestia ne siet*) passimque
 a viris doctis demonstratum esse,
 monet Hein. *agitare* 24. *quibus exag-
 itate colubris Ferre potes* cet. coniec.
 H. Vales.

34. *putes* 45. — *Pugio pro pusio*
conj. Valla, ut sit nomen proprium.
Vetus Scholion est: *Pusio a facto
 nomen.* Hinc aliud quiddam latere
 non male suspicabatur Rutgers. var.
 lectt. 2, 17. et quidem *pygio*, verbum

effictum a πυγή, nates, clunes, unde
 πυγκίος salax s. cinaedus.

38. *Vrcidio* 48. *Vrsiodo* 16. L.
Fursedio Postumo inscripta est haec
 Sat. in 8. et tribus codd. Paris. Sed
 metri leges *Fursedii* nomen non ad-
 mittunt. Cf. Comm. ad v. 24.

42. *moechorum turpissimus* edidit
 Maitaire, quod nescio unde habuerit.

44. *periturum* 16. et 83. prob. Schra-
 dero. *periuri* bene conj. H. Vales. et
 Heinrich. v. Comm. ad 1, 36.

48. *bidentem* pro *iuvencam* quidam,
 forte quia noverant, *bidentem* Iunoni
 sacrum esse. Sed *auratis cornibus ho-
 stias maiores dumtaxat immolatas esse*,
 praeter alios docet Plinius XXXIII, 3

Paucae adeo Cereris vittas contingere dignae, 50
 Quarum non timeat pater oscula. Necte coronam
 Postibus et densos per limina tende corymbos.
 Vnus Iberinae vir sufficit? Ocius illud
 Extorquebis, ut haec oculo contenta sit uno.
 Magna tamen fama est cuiusdam rure paterno 55
 Viventis. Vivat Gabiis, ut vixit in agro;
 Vivat Fidenis! et agello cedo paterno.
 Quis tamen affirmat, nil actum in montibus aut in
 Speluncis? Adeo senuerunt Jupiter et Mars?
 Porticibusne tibi monstratur femina voto 60
 Digna tuo? Cuneis an habent spectacula totis,
 Quod securus ames quodque inde excerpere possis?
 Chironomon Ledam molli saltante Bathyllo,
 Tuccia vesicae non imperat; Appula gannit,
 Sicut in amplexu, subitum et miserabile: longum 65
 Attendit Thymele; Thymele tunc rustica discit.
 Ast aliae, quoties aulaea recondita cessant,
 Et vacuo clausoque sonant fora sola theatro,
 Atque a plebeiiis longe Megalesia, tristes

52. neote pro tende 15. 16. 17. 25.
 26. 45—48. 55—61. 63. 64. 65. et
 quidaun codd. Paris. Sed ita idem
 verbum repeteretur.

53. Post sufficit Grangaens et alii
 vel punctum vel signum exclam. non
 interrogat. ponunt, ut sint verba
 Postumi unus Iberinae vir sufficit, h.
 e. mea uxor casta est vel erit, et erras,
 qui nullam putas inveniri pudicam.
 Sed v. Comm.

55. cuiusquam 73. Legendum vide-
 tur cuiusque in rure p. v.

56. Suspicabar olim legendum
 esse: Vivet Gabiis. (h. e. vivetne in
 oppidis, quamquam parvis ac desertis,
 nedium Romae), ut vixit in agro?

Vivet ita Fidenis? Et agello cet.
 Mutata tamen distinctione (nam vul-
 garis est haec: *Magna tamen — Vi-*
ventis: Vivat Gabiis, ut vixit in agro:
Vivat Fidenis, et agello cedo paterno.
Quis cet.) expeditiorem feci senten-
 tiā h. l. de qua interpretes parum
 fuere solliciti.

57. cedo 25. 61. 77. Vivat Gabiis,
 ut vixit in agro; Vivat Fidenis, ut
 agello cedo paterno legendum censem
 Manso, ut sibi constant oratio oratio-
 nisque membra et neminem id vidisse
 miratur. Mihi potius verba sic lan-
 guere videntur.

64—66. Cf. Excurs. ad h. l.

68. sonant aulaea theatro 26.

Personam thyrsumque tenent et subligar Acci. 70
 Vrbicus exodio risum movet Atellanae
 Gestibus Autonoës : hunc diligit Aelia pauper.
 Solvitur his magno comoedi fibula. Sunt, quae
 Chrysogonum cantare vetent. Hispulla tragoedo
 Gaudet. An exspectas, ut Quintilianus ametur? 75
 Accipis uxorem, de qua citharoedus Echion
 Aut Glaphyrus fiat pater Ambrosiusque choraules.
 Longa per angustos figamus pulpita vicos :
 Ornentur postes et grandi ianua lauro,
 Vt testudineo tibi , Lentule , conopeo 80
 Nobilis Euryalum mirmillonem exprimat infans.
 Nupta Senatori comitata est Hippia Ludium
 Ad Pharon et Nilum famosaque moenia Lagi ,
 Prodigia et mores Vrbis damnante Canopo.
 Immemor illa domus et coniugis atque sororis 85
 Nil patriae indulxit, plorantesque improba natos ,
 Vtque magis stupeas , ludos Paridemque reliquit.
 Sed quamquam in magnis opibus plumaque paterna

70. *thyraumque petunt* 19. — *Arci*
 27. 47. *Anci* 24. *Axi* 16. *Accum* 22.
Acne 75. 76. *Aene* 4. *Actii* 23. Nam
 varie scribebatur *Accius*, *Actius*,
Attius, *Atius*: de quo v. Burm. ad
 Virg. Aen. V, 568. et ad Sueton.
 Aug. c. 4.

74. *Atellanae*, v. sup. ad I, 3.
 74. *veteri* 45. 16. 17 a m. sec. 19.

22. 45.

75. *exspectas* 14. 26.

77. *fieri* 21. — *Ambrosiuve* èmend.
H. Vales.

78. *figantur* 77. et ita èmend. C.
Vales.

84. *et mirmilonem* 14. aut *mirmil-*
lonem 10. 14—17. 19—23. 25. 27.
 45—49. 54—60. 64. 65. *aix myrmi-*
donem 24.

82. *Ippia*, *Yppia*, *Eppia*, *Appia*,
Hippia, *Hispia*, *Hippida*, *Oppia* alii
 b. l. v. 104. 444. et X, 220. — *lu-*
dum 10. 11. 14—17. 19—24. 27. 45.
 46. 47. 49. 50. 54. 55. 62. 64. 72. et
 multi codd. Paris. prob. Salmas. quem
 in Comm. laudavi, ut *ludus* dicatur
 pro *ludio*, quemadmodum *regna* pro
regibus et similia passim obvia. Sed
ludum reposuisse videntur librarii
 metro timentes. *Ludiun* vero δισύλ-
 λαβος; vox est, efferenda per συνίη-
 σιν. Cf. XI, 20. et sup. ad IV, 37.
Ludia tamen v. 104. τρισύλλαβος est.

83. *formosique* 16. *formosaque* 22.
 85.

87. *ludum* 14. *Paridem ludosque*
 25. 27. 46. 57, 48. 54—60. 64. 65.

Et segmentatis dormisset parvula cunis,
 Contempsit pelagus : famam contemserat olim , 90
 Cuius apud molles minima est iactura cathedras.
 Tyrrhenos igitur fluctus lateque sonantem
 Pertulit Ionum constanti pectore , quamvis
 Mutandum toties esset mare. Iusta pericli
 Si ratio est et honesta , timent pavidoque gelantur 95
 Pectore , nec tremulis possunt insistere plantis :
 Fortem animum praestant rebus, quas turpiter audent.
 Si iubeat coniux , durum est descendere navim ;
 Tunc sentina gravis , tunc summus vertitur aer.
 Quae moechum sequitur, stomacho valet. Illa maritum , 100
 Convomit : haec inter nautas et prandet , et errat
 Per puppem et duros gaudet tractare rudentes.
 Qua tamen exarsit forma , qua capta iuventa est
 Hippia ? quid vidit, propter quod Ludia dici
 Sustinuit ? nam Sergiolus iam radere guttur 105
 Cooperat et secto requiem sperare lacerto.
 Praeterea multa in facie deformia , sicut

90. contemserit 16.

93. Bentleius ad Horat. Epop. X ,
 19. haec notavit : " Ionum mare
 Graecis et vincita oratione et soluta
 ὁ Ιόνιος dicitur , subauditio πόντος . At
 Latini neutrum magis amant, quippe
 quibus mare subintelligitur. Mascu-
 lino genere effertur h. l. sed aut re-
 singi sortasse debet lateque sonorum ,
 aut ex verbo praecedente substanti-
 vum sibi adsciscere potest fluctum ,
 aut certe ob raritatem non temere
 Horatio assingendum est .,, Sed mare
 etiam Romanis pontus dicitur, et cum
 Horatius tum Luvenalis doceat ac
 Graece loqui amant. Ita etiam Ae-
 gaeus ap. Claud. in Eutrop II, 334.
 quod monet Hein.

95. pavidaeque 26. Fuere qui legere

malling pavidaeque gelantur Pectora ,
 improb. Schurzfl. qui laudavit Ian.
 Bernart. ad Stat. p. 129.

96. Corpore 85.— possunt 22.—
consistere 14.

104. Evomit 26.

102. puppim 44. 65.

103. iuventa est 10. 14. 12. 14. 15.
21—25. 45—50. 54—60. 62. 64—69.74—74. In reliquis libris non legitur
est , quod tamen facile excidere po-
tuit propter compend. scrib. quod-
que nos inseruimus, ne quatuor certe
ομοιοτελευτα iungantur.

106. fesso pro secto 14.

107. faciem 25. 27. 46—50. 55—
63. 65—69. 71—73. 77.— sinut pre-
sicul 85.

**Attritus galea mediisque in naribus ingens
Gibbus et acre malum semper stillantis ocelli.
Sed gladiator erat: facit hoc illos Hyacinthos; 110
Hoc pueris patriaeque, hoc praetulit illa sorori.
Atque viro. Ferrum est, quod amant. Hic Sergius idem
Accepta rude coepisset Veiento videri.**

**Quid privata domus, quid fecerit Hippia, curas?
Respice rivales Divorum; Claudius audi 115
Quae tulerit. Dormire virum quum senserat uxor,
Ausa Palatino tegetem praeferre cubili,
Sumere nocturnos meretrix Augusta cucullos,
Linquebat comite ancilla non amplius una,
Sed nigrum flavo crinem abscondente galero, 120
Intravit calidum veteri centone lupanar
Et cellam vacuam atque suam. Tunc nuda papillis
Constitit auratis, titulum mentita Lyciscae,**

108. H. Valesii nota est: "Lege *Adtritus galeae*, h. e. a galea fronti invictus seu crebro ferreae galeae usu nimioque pondere fronti impressus; saltem tria hic vitia in facie Sergii notantur, nec iungenda *adtritus galea gibbus*, quasi galea vetus Romana usque ad medias nares pertinere ibique gibbum creare aut incumbendo premere potuerit.,, Lectio illa videtur recipienda esse. *Adtritus* dicitur etiam vitium, damnum, vulnus, ex adtritu ortum; et frons adtrita galea vitiumve faciei h. l. aptius est, quam adtritus galea homo. — *mediis* 13. 15. 16. 85.

109. *graviter pro semper* 14. *saepe stillantis* 14 ad marg. 17 a m. pr. 21. 22. 23. 26. 45. prob. Schurzfl. qui monet, ita etiam legisse Nic. Ferretum opusc. gram. p. 3. et mutationem ex eo ortam videri, quod librarii versum ruere putaverint, si *saepe*

legeretur, quum debuerint meminisse, Graecam positionem hic locum habere. Cf. ad VIII, 107. XVI, 22. Drakeub. et nos ad Sil. Ital. VII, 618. IX, 575. et XVII, 547. ubi multis exemplis probavimus, syllabam finalem, per se brevem, sequentibus duabus vel tribus consonis, modo corripi, modo produci, *foede pro semper* conj. Jacobs.

116—120. v. Excurs.

120. *Et pro Sed* 10. 17. 19—22. 24. 25. 27. 46—50. 54—69. 74—74. 77. 85. et XXXII codd. Paris. unde illud restituit Ach. *nigro flavum* 11.

122. *Tum* 11. rectius, puto. *capillis Prostilit auratis* (flavo galero tecitis, aut qui ramentis auri ad ornatum inspersi erant) emend. C. Vales.

123. *Prostilit* 1. 24. MS. Schegk. (qui id probat in Praemiss. Epist. V.) quinque codd. Paris. et 70. unde recipiendum videri possit. Est utique

Ostenditque tuum , generose Britannice , ventrem.
 Excepit blanda intrantes atque aera poposcit , 425
 Et resupina iacens multorum absorbuit ictus.
 Mox , lenone suas iam dimitte pueras ,
 Tristis abit ; et , quod potuit , tamen ultima cellam
 Clausit , adhuc ardens rigidae tentagine vulvae ,
 Et lassata viris necdum satiata recessit : 430
 Obscurisque genis turpis fumoque lucernae
 Foeda lupanaris tulit ad pulvinar odorem.

Hippomanes carmenque loquar coctumque venenum
 Privignoque datum ? Faciunt graviora coactae
 Imperio sexus, minimumque libidine peccant. 435

Optima sed quare Cesennia teste marito ?
 Bis quingenta dedit ; tanti vocat ille pudicam ,
 Nec Veneris pharetris macer est aut lampade fervet :
 Inde faces ardent ; veniunt a dote sagittae.

vocab. prop. Sed idcirco e marg. .
 forsitan irrepebit. — *Licisoae* 24. *Ly-*
cissae 47. 48. 64. 85. *Licissae* 44—47.
 49. 23. 25. 45. *Lucisoae* 12. *Lycosae* 61.
 424—426. v. *Excurs.*

428. *quoad et potuit* 24. *sed pro et*
 40. 44. 45. 49. 22. 23. 25. 27. 46—50.
 54—69. 71—74. 76. 77. 85. *et quidam*
odd. Paris. — *tandem* 46. *tantum* 44.
 46. 47. 48. 50. 55. 57. 58.

430. *nondum* 44. 45. 49. 22. 46—
 50. 54—69. 71—74. 85. *sed non pro*
neodum 45.

431. *Obscenisque suspicari possit.*

433. *Hippomanes carnemque loquar*
 44. 16. *unde Schurz fil. conj. Hippo-*
manis carnemne. Idem tamen recte
monet , antiquam lectionem retinen-
dam alteramque e glossa ortam vi-
deri. Fortasse haec etiam stupori vel
incuriae librariorum debetur.

435. *nimumque* 46. 22.

436. *Cesennia* 44. 45. 26. 27. 61—

63. 65. (Paris. 4512.) 66. 67. 70—
 74. 82. *Caesennia* 84. et al. Alterutra
 lectio videtur probanda. Gens certe
Cesennia nota est e Tac. Ann. XV, 6.
 (ubi v. Lips.) Cic. Phil. XII, 9. Io-
 seph. B. Iud. p. 848. et *Caesennia* e
 Cic. Caecin. 4. et 8 s. j. Montfauc.
 Antiquit. expl. T. V. p. 440 sqq. et
 Gruteri Inscr. vid. Ryck. et Ernesti
 ad Tac. Ann. XIV, 29. *Censennia* 3.
 44. 20. 21. 75. 76. *Censoria* 2 in in-
 terstit. 40. 46. 47 a m. pr. 49. 25. 45
 —48. 56—60. 65. 85. *Caesonia* 47 a
 m. sec. 28. 49. 50. 54. 55. 64. 68. 69.
 Gen. *Caesonia* memoratur a Cic. in
 Pis. 6. in Verr. I, 10. II, 18. ad Att.
 I, 4. XII, 4. a Tac. Ann. XIV. 29.
 (ubi v. intpp.) XV, 74. et al. Sed
 hoc nomen forsitan e v. 616. huius
 Sat. huc translatum est v. ibi not.
Cessennia 47 a m. sec. *Cessania* 22.
Cesenia 24.

438. *pharetris Veneris* 40. 44. 42.

Libertas emitur : coram licet innuat atque 140
 Rescribat , vidua est , locuples quae nupsit avaro.
 Cur desiderio Bibulae Sertorius ardet ?
 Si verum excutias , facies , non uxor amatur.
 Tres rugae subeant , et se cutis arida laxet ,
 Fiant obscuri dentes oculique minores ; 145
 « Collige sarcinulas , dicet libertus , et exi :
 Iam gravis es nobis et saepe emungeris , exi
 Ocius et propera : sicco venit altera naso . »
 Interea calet et regnat poscitque maritum
 Pastores et ovem Canusinam ulmosque Falernas. 150
 Quantulum in hoc ? pueros omnes , ergastula tota
 Quodque domi non est et habet vicinus , ematur.
 Mense quidem brumae , quo iam mercator Iason
 Clausus et armatis obstat casa candida nautis ,
 Grandia tolluntur crystallina , maxima rursus 155
 Murrhina , deinde adamas notissimus et Beronices
 In digito factus pretiosior : hunc dedit olim
 Barbarus incestae , dedit hunc Agrippa sorori ,
 Observant ubi festa mero pede sabbata reges

14—17. 19. 21—27. 45—49. 54—60.
 64—70. 75. 76. 85.— est perperam
 omissum in 64. 62. 66. 67. — haud
 pro aut 19. 23.

139. *venienti* 21.

143. *Si verum inspicias* 14.

146. 147. *absunt a* 14. *dicit* 17. 23.

147. *ut saepe emungeris !* non male
 emend. Heins. ad Claudian. Cons. I.
 Stihic. II. 327.

148. *abest a* 22.

151. *omnes pueros* 19.

152. *sed habet* 14. 22. *quod habet*
 15. — *amatur* 22.

153. *Mense quidem Numae* 4. et
 sic legit Sidon. In 4 reperitur vetus
 hoc scholion : “ Ita Februarius dictus ,
 quem Februo i. e. Plutoni consecravit

Numa. , Idem vero rex laniarium
 quoque instituit lanoque consecravit.
 Sed quis unquam hunc vel illum
 measen Numae propterea dixit ?

156. *Myrrina* 27. 46. 47. 59. 64.
Mirrina 23. 24. 45. 60. 65. 85. *My-*
rina 48. *Myrrhia* 50. *Murrhina* 74.
 quod recepi pro *Myrrhina*. Cf. ad 7,
 433. — *Berenioes* 49. 61. 62. 63. 65
 —69. 71. 72. 73. 77. quae vulgarior
 est scriptura. Sed *Berenioes* in omni-
 bus fore libris legitur. Sic etiam qui-
 busdam scriptoribus Græcorum Be-
 povum , et aliis , ut in numis , Bepe-
 viken dicitur. *Beronicis* 42. 45. 47. 19.
 20. 21. 27. 45—47. 85.

159. *sabbata sic dicta ab hebr. quie-*
vit ab opere , unde propr. scrib. sab-

Et vetus indulget senibus clementia porcis.

160

Nullane de tantis gregibus tibi digna videtur?

Sit formosa, decens, dives, fecunda, vetustos

Porticibus disponat avos, intactior omni

Crinibus effusis bellum dirimente Sabina

(Rara avis in terris nigroque simillima cycno): 165

Quis feret uxorem, cui constant omnia? Malo,

Malo Venusinam, quam te, Cornelia mater

Gracchorum, si cum magnis virtutibus affers

Grande supercilium et numeras in dote triumphos.

Tolle tuum, precor, Hannibalem victumque Syphacem

In castris, et cum tota Carthagine migra. 170

Parce, precor, Paean, et tu, Dea, pone sagittas;
Nil pueri faciunt, ipsam configite matrem!

bathā et σάββαθα pro vulg. σάββατα.

161. *Vllane* 23. Non male, ut haec quoque poëtae, non Postumi, verba sint.

162. *facunda* 22. 85.

163. *sic intactior omni conj.* Markl. v. Comm.

165. *cyno*, non *cyno*, 20. quam scripturam revocavi, quia Graecis ξύκνος dicitur.

166. *ferat* 16. 26. non male.

168. *Gracoorum* 85. v. ad II, 24.

169. *cum dote* 13. 46. 47. 48. 50. 64.

171. *Cartagine* 22. 85. et *Kartagine* 24. sine adspirat. ut in quibusdam inscript. Cicero in Orat. c. 48. Quin ego ipse, inquit, quum scirem, ita maiores loquatos esse, ut nusquam, nisi in vocali, adspiratione uerentur, loquebar sic, ut pulcros, Cetegos, triumphos, Kartaginem dicerem: aliquando, idque sero, convicio aurium quum exorta mihi veritas esset, usum loquendi populo concessi, scientiam mihi reservavi. Non convenit etiam

inter viros doctos scriptura *Carthago* et *Karthago*. In numis, inscript. et marmor. orthographia variat, neque tanta est auctoritas eorum, ut certa scribeundi regula inde repeli queat. *K* non vera litera, sed *quorundam nominum nota* dicitur Quintil. Inst. Or. I, 4, 9. ubi v. Spalding. Cf. Drakenb. et nos ad Sil. I, 3.

172. *tu Dea pone sagittas* ex emend. Graevii recte, opinor, edidit Henning. quem sequenti sumus. In libris tum scriptis tum editis legitur *tu dea pone sagittas*, et pronom. *tu* vulgo ad eamdem deam Dianam refertur, quae ratio admodum dura est. Auditamen Heineckium: "Egregius profecto locus, ubi subita sententiarum conversio, dum Amphionem loquenter inducit poëta, lectorem mirum in modum afficit, ut cum in optimis Juvenalis esse statuam. Mallem igitur interpres eum intactum reliquissent. Hi vero, elegantem loquendi rationem non intelligentes, lectionem optime se habentem sollicitavere. Tu

**Amphion clamat: sed Paean contrahit arcum.
Extulit ergo greges natorum ipsumque parentem , 175
Dum sibi nobilior Latonae gente videtur
Atque eadem scrofa Niobe fecundior alba.
Quae tanti gravitas , quae forma , ut se tibi semper
Imputet ? Huius enim rari summique voluptas
Nulla boni , quoties animo corrupta superho 180
Plus aloes , quam mellis habet. Quis deditus autem
Vsque adeo est , ut non illam , quam laudibus effert ,
Horreat , inque die septenis oderit horis?
Quaedam parva quidem, sed non toleranda maritis.**

non referendum ad Dianam , sed ad *Apollinem* , qui praecedit. In his et similibus pronomen *tu* abundat. *Apollinem* autem dum poëta alloquitur , intelligit etiam Dianam , quae una cum illo opus perfecit. Et in his nemo haerebit , qui in memoriam venit illius tantopere decantati Virgiliani Aen. IX, 525. et Siliani III, 222. Mutationi numeri autem in *parce* , *depone* et *configite* multis exemplis probari posset , nisi id iam paene ad fastidium docuissent Critici ., Quae quam legissem , in memoriam potius mihi rediit decantatum illud : *si tacuisses cet. et parturiunt montes cet.* Ut alia taceam , bene novi et ad Sil. I. I. monui , a poëtis aliisque scriptoribus , quum verba ad collegium pluresave coniunctos faciant , saepius unum dignitate priorem compellari , reliquos autem adiecto plur. numero simul innui et comprehendendi. Sed talis enallage vel syllepsis numeri aliena est ab h. l. ubi sermo est de fratre et sorore.

— 175. *Sic tulit* 22. — *gregem* 14. 25 .
27. 46—50. 54—69. 71—74. 77. 85.
— *ipsamque parentem* 14. 14. 15. 29.
57. 61. 62. 63. 66. 67. et XV codd.

Paris. (in VI *ipm* vel *ip3*), quod recepit Ach. probaruntque Schurzli. et viri docti in edit. Juven. cum notis Variorum Amst. 1684. ne Amphion se ipse extulisse dicatur. Enim vero verbum *extulit* non referendum ad Amphionem , sed ad *Nioben* (*extulit Niobe greges cet.*) ; quae liberos ipsumque eorum parentem , qui omnes innoxii fuerunt noxam Niobes , extulit , antequam in saxum vertetur. Nugatur Ach. cui nos nugari videmur , et qui h. l. ita interpretatur : *extulit e terra et telis confudit Paean greges cet.*

176. *Cum* 20.
177. *Niobe scrofa* 14. Conf. XII,
73. 74.
183. *dies* alii 13. 15. 17. 20. 24.
22. 25. 27. 45. 50. 54. 69. 71. 74.
77. et plurimi codd. Parisiens. e quibus id recepit Ach. *die* 12. 16. 18.
19. 24. 85. *diem* reliqui , etiam 82. *inque die* rectius dicitur pro unoquoque die , quotidie , quam *in diem* ; unde nunc recepi. Ita quoque legendum monuit C. Valesius. — *oderis* 22.
184. *abest* a 13. et 22. *parca* 25.
46. 48. 49. 54. 57. 59. 60. 65. idque

Nam quid rancidius , quam quod se non putat ultra 485
 Formosam , nisi quae de Tusca Graecula facta est ?
 De Sulmonensi mera Cecropis ? Omnia Graece ,
 * Quum sit turpe magis nostris nescire Latine.
 Hoc sermone pavent , hoc iram , gaudia , curas ,
 Hoc cuncta effundunt animi secreta. Quid ultra ? 490
 Concumbunt Graece. Dones tamen ista puellis :
 Tune etiam , quam sextus et octagesimus annus
 Pulsat , adhuc Graece ? Non est hic sermo pudicus
 In vetula. Quoties lascivum intervenit illud
 ΖΩΗ ΚΑΙ ΨΥΧΗ ; Modo sub lode relictis 495
 Vteris in turba. Quod enim non excitet inguen
 Vox blanda et nequam? digitos habet. Ut tamen omnes
 Subsidant pennae , dicas haec mollius Haemo

conj. Lubin. ut sensus sit : quaedam mulier parca quidem est , non sumtuosa , superba et magnifica ; sed tamen non toleranda est , quod Graeco utatur sermone , ut blandior videatur.
Quaedam parva loquar emend. Pontan. ad Macrob. Sat. III , 40. perpetram coll. Tibull. II , 6 , 44. Vulgata lectio bene se habet.

485. *putet* 44.

489. v. *Excurs. ad h. l.*

491. *Concumbunt Graece* : non est hic sermo pudicus 22. omissis verbis mediis. Error inde ortus , quod et v. 494. et 493. voc. *Graece* legitur.

494. seq. Olim coniiciebam : *In vetula. quoties* cet. Nunc mutavi vulgatam distinctionem : *In vetula, quoties* — Ψυχη. modo cet. etsi ne sic quidem oratio satis placet et bene fluit.

De vocabulorum eroticorum , Οφθαλμός , Φῶς , Ψυχὴ et Ζωὴ , blanditiis v. Bourdel. ad Heliod. p. 44. Ficoron. in Gemmis p. 39. et Boisson. ad Nicet. VI , 58. p. 287. 288.

495. *Graeca verba in primis codd.*

recte scribuntur , in recent. corrupta sunt aut plane absunt.

496. *exoitai* 44. 45. 46. 48. 49. 23. 24. 27. 45. 49. 54. 61. 62. 63. 66—74. 77.

497. *sittamen* 49. Locus perplexus , qui valde tortuosit interpres. Lucebit , opinor , modo et pro ut substitueris : et tamen omnes Subsidant vel Subsident pennae , dicas — *Carpophoro* : (nam) facies tua computat annos vid. Comm. et tamen omnes Subsident pennae seu penes (super te omnes penes iacebunt) emend. H. Vales. *Allamen* conj. Hein. quod non minus aptum est.

498. *pinnæ* 4. Vetus scholion est : « *Subsidant longa acetate pinnæ* , metaphora , quia vetuſae flaccescunt. » Lubinus : « Metaphora , inquit , ab avibus. Ingenii nervi vel pinnæ quasi ex superiori loco deorsum vocentur. Possunt etiam *pinnas* h. l. intelligere in cacumine turrium rotundos apices. Quamvis illa , que suprema sunt , sermone tuo quasi deorsum vo-

Quamquam et Carpophoro ; facies tua computat annos.

Si tibi legitimis pactam iunctamque tabellis 200
Non es amaturus , ducendi nulla videtur
Causa ; nec est , quare coenam et mustacea perdas ,
Labente officio , crudis donanda ; nec illud ,
Quod prima pro nocte datur , quum lance beata
Dacicus et scripto radiat Germanicus auro. 205
Si tibi simplicitas uxoria , deditus uni
Est animus ; submitte caput cervice parata
Ferre iugum : nullam invenies , quae parcat amanti.
Ardeat ipsa licet , tormentis gaudet amantis
Et spoliis. Igitur longe minus utilis illi 210
Vxor , quisquis erit bonus optandusque maritus.
Nil umquam invita donabis coniuge : vendes
Hac obstante nihil : nihil , haec si nolet , emetur.
Haec dabit affectus : ille excludetur amicus
Iam senior , cuius barbam tua ianua vidit. 215
Testandi quum sit lenonibus atque lanistis
Libertas et iuris idem contingat arenae ;
Non unus tibi rivalis dictabitur heres.
Pone crucem servo. Meruit quo crimine servus
Supplicium ? quis testis adest ? quis detulit ? Audi, 220
Nulla umquam de morte hominis cunctatio longa est.

ces. — dicas hoc 24. — *Haemo*
 44. 47. 48. 27. 45. 47. 57. 64. *Hemo*
 45. 46. 49. 20. 24. 23. 24. 58. *Haemo*
 46. 48. *Oemo* 56. 59. *Emo* 60. 65.
Aemo alii etiam Hennin. qui tamen
Haemo edidit sup. III, 99. ubi v. not.
 199. *computet* 12. 46. 22.
 205. *Dacius* 45. 46. 20. 24. 25.
 56. 57. 58. 66. *Datus* 48. 49. 24.
 22. 27. 45. 47. — *sculpto radiat G.*
auro 57, *scutilo r.* *G. auro e* vet. cod.
suo legit Pontan. ad Macrob. Sat. III,
 40. ubi monet, *scutulum* propr. esse

variegatum instar telae aranearum.
 206. *ac deditus* 48. Recte forsau.
Possis etiam interpungere: Si tibi
(simplicitas uxoria) deditus uni Est
animus, vel cum Jacobs. legere Si
est animus. Sed v. ad IV, 63.
 217. *contingit* 46. 27. 46. 47. 48.
 58.
 248. *ditabitur* 44 ex rasura, 45.
 48. 23. 29. 45. 49.
 220. *qui — qui* 47. 20.
 224. *Nulli emend.* Heins. ad Ovid.
Met. VII, 453. — est abest a 42 et 46.

O demens , ita servus homo est ? nil fecerit , esto :
Hoc volo , sic iubeo , sit pro ratione voluntas.

Imperat ergo viro ; sed mox haec regna relinquit
Permutatque domos et flamea conterit : inde 225
Advolat et spreti repetit vestigia lecti.

Ornatas paulo ante fores , pendentia linquit
Vela domus et adhuc virides in limine ramos.
Sic crescit numerus ; sic fiunt octo mariti
Quinque per auctumnos : titulo res digna sepulcri. 230

Desperanda tibi salva concordia socrū.
Illa docet spoliis nudi gaudere mariti ;
Illa docet , missis a corruptore tabellis ,
Nil rude nec simplex rescribere : decipit illa
Custodes aut aere domat : tunc corpore sano 235
Advocat Archigenem onerosaque pallia iactat.
Abditus interea latet et secretus adulter ,

223. *Sic vola* 19. 27. 28.

225—227. absunt ab 18. *domus* 14.
46. 48. — *flamea* 22. 45—50. 62—
64. 65. 68. 69. 71. 72. 73. *flamea*.

226. *Evolat* 20. *Avolat* (a novo
marito discedit) 29. 50. 65. 69. et
cod. viri docti , quem v. in Miscell.
Obss. crit. in Auctores vett. Amst.
1734. Vol. V. T. I. p. 122. — *lecti*
repetit vestigia spreti 21. *refugit ve-*
stigia conj. Schrader.

228. *vel* pro *et* 11. 14. 16. 19.

230. Post hunc versum in 16. in-
sertus est aliis : *Si fierent comites*
citius , quam nuberet *uxor*. " Non
male et satirice admodum , si lege-
retur *Nec fierent* cet. ut esset sensus:
Istiusmodi *uxor* sibi *citius* maritos
faceret , quam nos amicos. " Ach.

231. *salva est* 16. *est salva*. 27.

233. *libellis* 16.

234. *nil simplex* 19. 22. a m. pr.

23. 24. 25. 27. 46—50. 54—66. 68.
71—74. 77.

236. *Archigenen* recepi e 60. 65.
et 68. *Archigenem* alii. Sed quamvis
non ignoro , hiatus frequentes esse
Iuvenali (v. ad I, 151.) , vereor ta-
men , ne illi sine necessitate ei ab im-
peritis librariis passim obtrusi sint ;
et illa vocis forma doctior est.

237. *in terra* 16. 24 a m. pr. —
et secretus revocavi , tamquam lectio-
nem omnium fere librorum. Languet
tamen , quoniam synonyma *abditus*
et secretus junguntur. *et securus* 27.
47. 64. non improb. Schurzli. modo
mox vs. seq. *sileat* , non *pavet* , lega-
tur. *accersitus* e conj. reposuit Marshall,
rectiusque *arcessitus* Hennin. ut mens
poëtae sit : Interea dum medicus ar-
cessi singitur , moechus sub persona
medici veniens clanculum intrat atque
ita custodes decipit. Sed illas lectio-

**Impatiensque morae pavet et praeputia dicit.
Scilicet exspectas, ut tradat mater honestos
Atque alios mores, quam quos habet? utile porro 240
Filiolam turpi vetulae producere turpem.**

**Nulla fere causa est, in qua non femina litem
Moverit. Accusat Manilia, si rea non est.
Componunt ipsae per se formantque libellos,
Principium atque locos Celso dictare paratae. 245**

**Endromidas Tyrias et femineum ceroma
Quis nescit? vel quis non vidi vulnera pali?
Quem cayat assiduis sudibus scutoque lacessit,
Atque omnes implet numeros, dignissima prorsus
Florali matrona tuba; nisi si quid in illo 250
Pectore plus agitat veraeque paratur arenae.
Quem praestare potest mulier galeata pudorem,
Quae fugit a sexu? vires amat. Haec tamen ipsa
Vir nolle fieri; nam quantula nostra voluptas?**

*mes ex accessu degenerasse, non
mihi persuasit Hennin.*

238. *pavet* restitui ex 4. (cuius glossa
cerie est metuit) 10. 12. 14. 15. 17—23.
25—26. 45. 46. 48. 49. 50. 54—69.
74—74. plerisque codd. Paris. et MSS.
Nic. Heinsii, qui ad Sil. Ital. XVI,
432. hanc lectionem probat monetque,
pavorem esse aliquid medium inter
spem metumque, et hinc *laetum pa-*
vorem atque *horrorem* dici Stat. Theb.
I, 493. Sil. III, 245. XVI, 432. eum-
que describi a Stat. Theb. VI, 392
seq. 802 seq. Vetus Schol. docet,
totum hunc versum in quibusdam
codicibus non legi: et lubens eum
deleverim propter obscoenitatem,
quae tamen ipsa illius rei causa fuisse
videtur.

239. *exspectes* 20. 26.

240. *Aut* 13. 14. 21. 22. 25. 27.
46. 50. 54—69. 74—74.

243. *Manilia, Mamilia et Ma-*
millia legitur in bonis libris Gell. IV,
44. ubi vid. Gronov.

247. *aut* pro *vel* 12. 14. 15. 16. 23.
25. 27. 45—50. 54—69. 74—74. 77.
prob. Schurzfl. quum verba quarti
ordinis in tertiiis personis, etiam
extra perfecti contractionem, saepius
producantur. Hiatus etiam amat Iu-
venalis v. ad I, 454. Nec tamen illi
temere ei videptur obtrudendi.

248. *sudibus* pro *sudibus* conj. Lips.
Mil. Rom. V, 44. ut nos Sil. VIII, 552.

249. *numeros implet* 19. 45.

252. Possit etiam ita distinguere:
Quem p. p. m. g. pudorem? *Quae*
fugit a sexu, vires amat.,

253. *viros* 16. 24.

254. *tantula* 22. — *vestra voluptas*
44. non improb. Schurzfl. ut sit ἀν-
θυκοφόρη mulieris galeatae. Sed idem
recte practulit vulgatam lectionem.

- Quale decus rerum , si coniugis auctio fiat? 255
 Balteus et manicae et cristae curisque sinistri
 Dimidium tegimen ; vel , si diversa movebit
 Proelia , tu felix , oreas vendente puella.
 Hae sunt , quae tenui sudant in cyclade , quarum
 Delicias et panniculus bombycinus urit. 260
 Adspice , quo fremitu monstratos perferat ictus
 Et quanto galeae curvetur pondere , quanta
 Poplitibus sedeat , quam denso fascia libro ;
 Et ride , scaphium positis quum sumitur armis.
 Dicite vos neptes Lepidi caecive Metelli , 265
 Gurgitis aut Fabii , quae ludia sumserit umquam
 Hos habitus? quando ad palum gemat uxor Asyli ?
 Semper habet lites alternaque iurgia lectus ,
 In quo nupta iacet : minimum dormitur in illo.
 Tunc gravis illa viro , tunc orba tigride peior. 270

255. *Quale decus rerum* cet. inter-
pungere malebant H. Vales. et alii.

256. *manicae , cristae* , 44. 24. *tunicae* pro *manicae* vetus Schol. cuius glossa est haec : *balteus et tunicae* Retiarii scilicet, si personam aut officium eius suscepit. Conf. Comm.

257. *vulg. tegmen*. Conf. Nic. Heins. ad Sil. I, 402. qui tamen ad Virg. Aen. III, 594. et VII, 666. utramque scripturam damnat et ubivis *tegumen* reponendum censet. — *movebis* 27. 46. 47. 58.

258. *tun* 23. 27. 46—50. 54—60. 64. 65.

259. *Haec* 61. 62. 63. 67. 71. 72. 73. prob. Pulmanno , ut sit enallage, ut inf. v. 592. et ap. Terent. in Eun. III, 5, 34. in Andr. IV, 1, 32. in Heautont. IV, 4, 4. et in Phorm. V, 8 (al. 10.), 23. quibus tamen locis meliores libri *Hae* vel *Haecine* exhibent.

261. *praeferat* 47. 58. 66.

263. *Pro fascia forte leg. fuscina*. v. Comm.

265. *caecique* 16. 19. 24. 85. *cae-*
cive 27. 61. 63. *Cretive Metelli* (ut mox *Gurgitis Fabii*) 3. 4. non improb. Nicol. Heins. ad Ovid. Metam. VII, 223. ut innuatur Q. Metellus Creticus Cos. a. 674. qui Cretam ex-
pugnavit. Poesis etiam suspicari *Cal-*
vive Metelli , h. e. L. Metelli Calvi Cos. a. DCXI. Sed vulgata quoque lectio bene se habet.

267. *gemit* 11. 12. 14. 15. 16. 18. 19. 21—24. 26. 46—50. 54. 55. 59. 60. 64. 65. 85. et codd. Paris. fere omn. — *Asili* 17. 19. 21—24. 27. 45—48. 50. 64. 85. *Asyli* 49. 60—63. 65. 68. 71. 72. 73. 77. *Assilli* 20. *Assili* 18.

270. *Tunc revocavi ex* 10. 13. 17—25. 37. 45—50. 54—69. 71—74. 85. *Tum* 11. 77. *Cum* 14. 15. 16. 26. 70.

Quum simulat gemitus occulti conscientia facti,
 Aut odit paeros, aut ficta pellice plorat,
 Vberibus semper lacrumis semperque paratis
 In statione sua atque exspectantibus illam,
 Quo iubeat manare modo: tu credis amorem, 275
 Tu tibi tunc curruca places, fletumque labellis
 Exsorbes; quae scripta et quot lecture tabellas,
 Si tibi zelotypae retegantur scrinia moechae!
 Sed iacet in servi complexibus aut equitis. Dic,
 Dic aliquem, sodes, hic, Quintiliane, colorem: 280
 Haeremus; dic ipsa. Olim convenerat, inquit,

75. 76. 82. et permulti codd. Paris.
 — *tum orba* 44.

274. *Tunc simulat* 21 a m. sec. 27.
 46—49. 58. Non male, si minorrem
 distinctionem posueris in fine versus
 praec.

274—275. Lucianus dialog. mortuorum XXVII, 7. ὑπὸ δὲ τοῦ τυχόντος παιδισκαρίου καὶ δακρύων ἐπεπλάστων καὶ στεναγμῶν ἔχλως ὁ γενναῖος, et Toxar. c. 15. ἀλώσεσθαι ὑπὸ γυναικὸς καλῆς καὶ πρὸς ἡδονὴν τε ὄμηλῆσαι ἐπεισταμένης καὶ ἐν καιρῷ δακρύσαι, καὶ μεταξὺ τῶν λόγων ἐλειπεῖνς ὑποστενάξαι.

274. *alique spectantibus* 12. *semper spectantibus* 2. *ao semper spectantibus* 47. *ipsis spectantibus* 29. 45. *ipseisque spectantibus* 26. *alique ipsis spectantibus* 40. 45. 46. 49. 24. 23. 85. *alique illis spectantibus* 18. *alique suis spectantibus* 22. *ipsis exspectantibus* 3. 74. *alique viris spectantibus* c. Mediol. non improb. Ach. nec *non spectantibus* c. Put. quod recepit Ach. qui *spectantibus* pro *exspectantibus* dictum putat. *alique ipsis exspectantibus* 27. 47. 54. 64. et IX codd. Paris. *alique iis exspectantibus* 24. *velut exspectantibus* 13. Sed *alique exspectantibus* 5.

44. 20. 25. X codd. Paris. si que antiq. et edit. tantum non omnes. Haec lectione mutata videtur ab iis, qui metro metuebant, nec memores erant multorum in Iuvenali hiatum. v. sup. ad I, 151. Scabra tamen est oratio. *exspectantibus*, illas *Quo i. m. m. conj.* H. Vales. ut haec dicta sint prou: quo modo se manare velit. Supsicari potius possis, legendum esse *exspectantibus*, illa *Quo iubeat* cet. Conf. tamen Comit.

276. *tum* 2. 22. *munc* 16. *Tunc tibi*
tu 3. — *labelli* 26. *De curruca* v. Ex-
 curs. ad h. l.

279—281. Iudice Weichert (in C. Valerii Flacci Argonaut. Librum VIII. Misnae 1818.) recentiores poëtae editores, qui contra meliores codices pro dic, *Quintiliane*, scripserunt *hic Q.*, locum vi sua privarunt; et in his repetitionibns notandis probe consideranda est poëtae cuiusvis indeles. Nolim pertinaciter contendere; in locis tamen a viro docto laudatis (Stat. Achill. II, 266 seq. et Claudian. in Rufin. II, 239 seq.) ter, non qua- ter, neque in tam paucis verbis ea- dem vox repetitur.

280. *dic pro hic* 12. 15—25. 27.

Vt faceres tu, quod velles, nec non ego possem
 Indulgere mihi: clames licet et mare coelo
 Confundas, homo sum. Nihil est audacius illis
 Deprensis: iram atque animos a criminе sumunt. 285
 Vnde haec monstra tamen vel quo de fonte, requiris?
 Praestabat castas humilis fortuna Latinas
 Quondam, nec vitiis contingi parva sinebant
 Tecta labor somnique breves et vellere Tusco
 Vexatae duraeque manus ac proximus Vrbi 290
 Hannibal et stantes Collina turre mariti.
 Nunc patimur longae pacis mala: saevior armis
 Luxuria incubuit victumque ulciscitur orbem.
 Nullum crimen abest facinusque libidinis, ex quo
 Paupertas Romana perit. Hinc fluxit ad istos 295
 Et Sybaris colles, hinc et Rhodos et Miletos
 Atque coronatum et petulans madidumque Tarentum.
 Prima peregrinos obscoena Pecunia mores
 Intulit, et turpi fregerunt saecula luxu
 Divitiae molles. Quid enim Venus ebria curat? 300
 Inguinis et capitis quae sint discrimina, nescit;

45—50. 56—69. 71—74. 85. Sed idem
verbum iam bis positum est et mox
denuo repetitur.

282. *quod tu velles* 16. 85.

285. *Deprehensis* 45. 18. 27. 47.

49. 56. 63. — *animum de criminе*
sumunt 85. — *ducunt* 49.

286. *aut quo* 47. *de quo fonte* 15.

49. 25. 27. 46—50. 55. 57—60. 64.

288. *sinebat* 44. 15—23. 25. 27.

45—50. 55. 57—63. 65—69. 71. 72. 73.

290. *et proximus* 77. 85.

291. *in turre* 44. 25. 50. 56. 57.

59—63. 65—69. 71. 74. 85.

292. *longe* 46. 47.

293. *ulciscimur* 29.

295. *fluxit ad Istros* 19. 20. 25. 49.

56. 57. 59—62. 63. 66. *Istros* 10.

42. 45—48. 26. 45—48. 50. 54. 55.
58. 64. 67—69. 71—74. 85. *Hystros*
43. 24. 24. 27. *Histos* 22. *Instros* 23.
Indos 9. 75. 76. non improb. Pithoeo
si mox, suadente Iac. August. Thuano,
reponatur *Rhodon* et *Miletos*, ut
sensus sit, paupertatem Roma exce-
dente fluxisse ad illas civitates, quae
ante deliciis et voluptatibus insignes
fuerint. Sed *istos* idem Pithoeus et
iam ante eum Hieron. Nogarola ap.
Parrhas. in Quaes. per Epist. 28. et
Balbus ad Valer. Flacc. III, 555. re-
cite, opinor, coniecerunt, idque re-
ceptum in 70. et 82.

297. *et abest* ab 25. 27. 46—50.

54—61. 64. 65. 85.

301. *sunt* 16. 24. 22. 85.

Grandia quae mediis iam noctibus ostrea mordet ,
Quum perfusa mero spumant unguenta Falerno ,
Quum bibitur concha , quum iam vertigine tectum
Ambulat et geminis exsurgit mensa lucernis. 305
I nunc et dubita , qua sorbeat aera sanna
Maura , Pudicitiae veterem quum praeterit aram ,
Tullia quid dicat notae collactea Mauraे.
Noctibus hic ponunt lecticas , micturiunt hic
Effigiemque Deae longis siphonibus implent , 310
Inque vices equitant ac luna teste moventur.
Inde domos abeunt : tu calcas luce reversa
Coniugis urinam magnos visurus amicos.
Nota Bonae secreta Deae , quum tibia lumbos
Incitat , et cornu pariter vinoque feruntur 315
Attonitae crinemque rotant ululantque Priapi
Maenades. O quantus tunc illis mentibus ardor
Concubitus ! quae vox saltante libidine ! quantus
Ille meri veteris per crura madentia torrens !

302. *Grandiaque a mediis* 16. — *sorbet pro mordet* 11. 16.

ρητοι και χωρις μνημων οποια μυστηρια , Lucian. Amor c. 42.

303. *peroussa* 16. 85. — *spumeni* 75.

316. *ululantque Priapi Maenades*

76.

4. 70. 75. 76. 81. 82. *ululante Priapo*

304. 305. Απαντα ειδης εδόχει μοι
περιφρεσθαι πιόντι και το σπήλαιον
αυτο άνεστρεψετο , Lucian. dial. marin.
II, 2.

40. 41. 42. 44. 27. 45—50. 54—69.

305. *exsurgit gemma* 85.

71—74. 85. omnesque codd. Paris.

307. 308. Hi versus transpositi in
omnibus libris , praeter 22 et duos
codd. Paris. e quibus nunc ordinem
eorum haud dubie verum restitui
suadente Ach. Versus 308. plane abest
ab 8. (in quo recentior manus eum
adscripsit) a tribus codd. Paris. et
ab aliis collatis a Pulmanno .

quod Britann. exponit : sacerdote

312. *domus adewit* 85.

Priapi edente sonos et ululatus mu-

314 seq. 335 seq. Τελεται δι εκπορ-

sicis instrumentis , ne scil. quirilantis

voz , per vim stuprum patientis , exau-

diantur. *ululantque Priapo* 44. 83. 84.

ut conj. Bahrdt , a quo tamen haec

lectio eodem sensu capta , quo rece-

pta a nobis . v. Comm. Ita vero malim

ululantque Priapum , ut quem *ululat*

Gallus ap. Martial. V , 42 , 3. et *ulu-*

lare tristia ap. Lucan. I , 567. unde

ululata Hecate et Lucina dicitur Virg.

Aen. IV , 609. et Stat. Theb. III ,

158.

Lenonum ancillas posita Laufella corona
 Provocat et tollit pendentis praemia cokae.
 Ipsa Medullinae fluctum crissantis adorat:
 Palmam inter dominas virtus natalibus aequat.
 Nil ibi per ludum simulabitur: omnia fient
 Ad verum, quibus incendi iam frigidus aevo
 Laomedontiades et Nestoris hernia possit.
 Tunc prurigo morae impatiens, tunc femina simplex,

320

325

320. *Saufeia* 1. 61. 70. 75. 76. 77.
 82. Romae fuit *Saufeia* gens notisque
Saufeii e Plin. VII. 53. et Cicer. Ra-
 bir. Perd. 7. et Epist. ad Attic. I, 3.
 II, 8. IV, 6. XIV, 18. XV, 4. XVI,
 3. *Lauseia* 50. 64. *Laufera* 17 a m.
 pr. 20. 22. *Laufela* 14—17 a m. sec.
 18. 21. 27. 46. 47. 48. 53. 85. *Lau-
 fella* 10. 11. 19. 23. 24. 25. 45. 49.
 54—57. 59. 60. 62. 53. 65—69. 71—
 74. 77. et omnes codd. Paris. unde
 id recepi cum Ach.

Restituenda fortassis lectio *Saufeia*.
 Nota cl. Boissonade ad Nicetam p.
 92. est haec: «Achaïntri pro *Saufeia*
 revocavit lectionem *Laufella* ex
 omnibus, ait, codd. suis. Evidem
 inveni in Thuaneo, qui est ex

i

illis, quos suos vocat, *Saufega* cum
 scholio *matrona*. Rursus ad vers.
 322. pro *fluctum* ait rectius forte ha-
 bere *frictum* codices suos. Evidem
 inveni in Thuaneo vetustissimo *flu-
 ctum*; quae vox ad subsaltationes at-
 que foedas subagitationes non male
 detorta illustrari potest Dioscoridis
 Epigr. 54. in Anthol. Pal. c. 5. Μή-
 ποτε γαστροβαρῆ πρὸς σὸν λέχος ἀν-
 τιπρόσωπον Παιδογόνῳ κλίνῃς Κύπριοι
 τερπόμενος. Μεσσόθι γὰρ μέγα κῦμα,
 καὶ οὐκ ὅλιγος πόνος ἔσται, Τῆς μὲν
 ἐρεστομένης, σοῦ δὲ σαλευομένου. □
 Haec Achaïntri incuria in conferendis
 codicibus passim et a Boissonade, et

a me notata est.

321. et tollit revocavi ex 10. 11.
 14—25. 27. 45—50. 54—69. 71—74.
 attollit 70. 75. 76. 77. 82.

322. Ipse 27. 46. 49. 57. — *Medu-
 llinae* 23. — *fluctum* 1. 75. 82. *frictum*
 18. 19 a m. sec. 20. 21 a m. sec. 23.
 24. 25. 27. 46—50. 54—74. 76. 77.
 85. omnesque codd. Paris. Britan.
 «adorat *frictum*, quia genibus ad
frictum incurvatur. » Farnabius:
 «γνὺς ἐπικλινομένη τρίβει λείχει τε. »
 Inde tribades dictae *frictrices*. v.
 Comm. ad v. 311. *fructum* 17. 21 a
 m. pr. 22. 45. *factum* 19 a m. pr.
rictum (eo sensu, quo apud Martialem
 aliosque vox illa adhibetur) omnino
 legendum putabat C. Valesius. —
crissantis 1. 17. 21. 22. 23. 46. 47.
 48. 64. ut ap. Martial. X, 68, 10.

323. *virus* (h. e. *sucus genitalis*)
 pro *virtus* conj. Schrader et Bahrdt,
 qui ita h. l. exponit: lascivi suci abun-
 dantia ei maius videtur bonum, quam
 nobilitas. Nobis tamen neque con-
 jectaram, neque interpretationem
 hanc persuasit.

324. *tibi* pro *ibi* 10. 16. 20. 23. 24.
 54. 63. 68. 71. 72. 73. — *similabitur*
 forte scribendum pro *simulabitur*. v.
 sup. ad II, 3. — *fiunt* 19.

326. vel *Nestoris* 77. — *hirnea* 9.
 quod *vasis* *potorii* genus est.

327. *Tum prurigo* 15. 46. 47. 49.

Et toto pariter repetitus clamor ab antro :
 Iam fas est ; admitte viros ! Iam dormit adulter ;
 Illa iubet sumto iuvenem properare cucullo. 330
 Si nihil est , servis incurritur : abstuleris spem
 Servorum , veniet conductus aquarius. Hic si
 Quaeritur et desunt homines , mora nulla per ipsam ,
 Quo minus imposito clunem submittat asello.
 Atque utinam ritus veteres et publica saltem 335
 His intacta malis agerentur sacra : sed omnes
 Noverunt Mauri atque Indi , quae psaltria penem
 Maiorem , quam sunt duo Caesaris Anticatones ,
 Illuc , testiculi sibi conscius unde fugit mus ,
 Intulerit ; ubi velari pictura iubetur , 340
 Quaecumque alterius sexus imitata figuram est.
 Et quis tunc hominum contemtor numinis ? aut quis
 Simpuvium ridere Numae nigrumque catinum
 Et Vaticano fragiles de monte patellas

50. — *tum semina* 27. 60. 63. 65. 68.
71. 72. 73.

328. *It* 48. 55. 57. — *pariter toto*
40. 41. 48. 20. 22. 23. 25. 26. 59—
63. 65—69. 71. 72. 73. 78. — *clamor*
repetitus 40. 49. 23. 26. 85. *repetitur*
45. 56. 57. 60. 65. 67. 68. 71. 74. *re-*
peritur 73. *reparatur* 69. 72.

329. *dormitat* pro *iam dormit* 10.
41. 44—27. 45—50. 54—69. 71—74.
85. et XXX. codd. Paris. prob.
Schurzfl. *si iam dormit* 9 a m. pr.
si dormit 9 a m. sec. Non male ! Sed
vulgata forte lectio exquisitor est , et
illud *si orium videri potest* o glossa
ac supplendum (unde comma pro
puncto posui post *adulter*) : nisi potius
haec verba sunt aedituae responden-
tis , vel etiam eatumdem seminarum ,
cum interrog. legenda : *Dormitat*
adulter? Ita Ach. *st!* *dormit adul-*
ter? emend. Voss. ad Catull. p. m.

139. *ut st!* sit silentii nota. Cf. ad
I, 461.

330. *iuvenem sumto* 16. 85.

332. *veniat* 44. et duo codd. Paris.
rectissime , iudice Schurzfl.

333. *et si absur* 49.— *illam* 16. 85.

337. *Noverint* 44.

338. *sint* 45. 27. 45. 46. 47. 49.

50. 56. 60—65. 68—74. 77.

339. *Ilio* 27. 45—49. 58. 60.

340. in 7. post. v. 337. legitur , et
una cum vs. seq. abest a 16. — *ver-*
sari 19.

341. *est non exstat* in 25.

342. *Sed quis* 24. *Ecquis* 25. 57.

60. — *nunc* 45. — *et quis* 77.

343. *Simpuvium* , v. Excurs. ad h.
1. — *Numen* 7. — *nigrumve* 2. 3. 10.
41. 44—47. 20—24. 45. 85. Parum
interest. *priscumque* legebatur Hadr. Lu-
nius Animadv. II, 1.

344. *Aut* 16. 85.

Ausus erat? Sed nunc ad quas non Clodius aras? 345
 Audio, quid veteres olim moneatis amici:
 Pone seram; cohibe. Sed quis custodiet ipsos
 Custodes? Cauta est, et ab illis incipit uxor.
 Iamque eadem summis pariter minimisque libido;
 Nec melior, silicem pedibus quae conterit atrum, 350
 Quam quae longorum vehitur cervice Syrorum.

Vt spectet ludos, conductit Ogułnia vestem,
 Conducit comites, sellam, cervical, amicas,
 Nutricem et flavam, cui det mandata, puellam. 354
 Haec tamen argenti superest quodcumque paterni
 Levibus athletis ac vasa novissima donat.
 Multis res angusta domi: sed nulla pudorem
 Paupertatis habet, nec se metitur ad illum,
 Quem dedit hæc posuitque modum. Tamen utile quid sit
 Prospiciunt aliquando viri, frigusque famemque 360
 Formica tandem quidam expavere magistra.
 Prodigia non sentit pereuntem femina censem;
 Ac; velut exhausta recidivus pullulet arca

345. *Claudius* 10. 14—17, 19—24.
 27. 45—48. 85. Vetus Schol. haec
 notavit: «*Clodius* pro *Claudius*: licet
 nam per communionem, ut *Clodius*
 et *Claudius*, ut *eotes* et *cautes*, ut
origa et *auriga*.» Hinc Rutgers. Var.
 Lect. II, 17. colligit, eum *Claudius*,
 et Valla, eum *lodiis* vel *ludius* le-
 gisse. Sed monet tantum, veteres
 etiam *Clodium* dixisse pro *Claudio*,
 quod vel tironibus notum. Cf. sup.
 ad II, 36.

347. *custodiat* 45. 60. 85. Forte re-
 cilius.

349. *Namque* 17 a m. pr. — *libido*
 est 77.

350. *pedibus silicem* 25. 27. 46—
 50. 54—69. 71—74.

351. *Quamquam* 46. 47.

352. *Oculnia* 10. 14. 15. 17—21.
 24. 25. 49. 54—59. 65. 85. *Oculnea*
 14. 16. *Oculina* 23. 27. 45—48. 50.
 60. 64. *Oculina* 22. Nota est gens
Ogulnia e Livio et aliis.

354. abest ab 26. *faveam* pro *fla-
 vam* conj. Scalig. ad Prop., Vulcan.
 et Wouwer. ad Petron. *Favea* s. *fabea*
 et *abra* in Gloss. vett. dicitur puella,
 quae dominae in deliciis erat. Sed
 non adsequor, cur vulgata lectio di-
 spliceat, et poëtae obtrudenda sit vox
 insolita ac forte recentioris originis.
 — dat 85.

357. *domi est* pro *domi* 13. 14. 18.
 19 a m. sec. 22. 25. 46. 48. 49. 56.
 57. 59—63. 65. 66—69. 71—74. 77.

363. *Et* 85. *Ac* 11. 13. 21—25. 43.
 47. 49. 50. 56—60. 61—68. 72. et

Numus et e pleno semper tollatur acervo,
 Non umquam reputat, quanti sibi gaudia constent. 365
 Sunt, quas eunuchi imbellies ac mollia semper
 Oscula delectent et desperatio barbae,
 Et quod abortivo non est opus. Illa voluptas
 Summa tamen, quod iam calida matura iuventa
 Inguina traduntur medicis, iam pectine nigro. 370
 Ergo spectatos ac iussos crescere primum
 Testiculos, postquam coeperunt esse bilibres,
 Tonsoris damno tantum rapit Heliodorus.
 Conspicuus longe cunctisque notabilis intrat
 Balnea, nec dubie custodem vitis et horti 375
 Provocat, a domina factus spado. Dormiat ille
 Cum domina: sed tu iam durum, Postume, iamque
 • Tondendum eunicho Bromium committere noli.

XXV codd. Paris. — Hoc cum Ach.
recepit et v. 365. *reputat pro vulg. At*
reputant. — *recidivus pro vulg. redivivus*
restitui ex 15. 27. 46. 47. 48. 50. 64.
et quibusdam codd. Paris. tamquam
difficiliorem exquisitioremque lectio-
nem, quae ab indoctis librariis pas-
sim corrupta est. v. Comm. Festus
redivivum exponit: ex vetusto reno-
vatum, v. c. aedificium s. lapis. Cf.
Ernesti Clav. Cic. Sed ista notio ab
h. l. aliena; neque etiam παλιμβιος
est pupus, sed παλιμβλαστης seu πα-
λιμβλαστος, h. e. πάλιν βλαστάνων,
iterum quasi pullulans.

365. *Nonnumquam* 1. 50. 61. 62.
 63. *Non repetunt umquam* 26. *Non*
reputant numquam 10. *reputat* 50. 65.
repetent 13. *repetunt* 1. 7. 12. 14.
 16. 17. 20—23. 26. 29. 85. — *sua*
pro sibi 13. 17. 19—22. 25. 45. 57.
 59. 60. 65. 85. *iam pro sibi* 27. 46.
 47. 48. 50. 58. 64. — *Vetus est scho-*
lion: Nis versus in quibusdam non est.

Eum quoque transfigendum obelo et
 v. 363. *Dat pro At* scribendum, vel
 potius versum 362. ponendum *esse*
 post v. 364, suspicabatur Schurzfl.

- 366. *et mollia* 77. 85.
- 367. *delectant* 10. 11. 12. 16. 85.
- 369. *quando pro quod iam* conj.
Schrade. calida quod iam 10. — *et*
matura 50. 56. 59—63. 65. 68. 69.
 71—74. 77.
- 370. *pectine magno* 85.
- 371. *exspectatos* 11. 14—25. 27. 45
 —47. 49. 50. 54—58. 61—69. 71.
 72. 73. 76. 77. 85. *et plerique codd.*
Paris. prob. Ach. et solenni varietate.
v. Intpp. Virg. Aen. VI, 687. — et
iussos 60. 65. 77.
- 373. *Iantum damno* 10. 11. 14—
 24. 45. 85.
- 377. *durum iam* 21. — *Postume,*
non Posthuine, 17—22. 85. quos se-
quitus sum. Cf. sup. ad v. 21.
- 378. *Tondendum revocavi ex 14—*
24. 56. 60. 62. 64. 65. 68. 69. 70.

Si gaudet cantu, nullius fibula durat
 Vocem vendentis praetoribus : organa semper 380
 In manibus : densi radiant testudine tota
 Sardonyches : crispo numerantur pectine chordae ,
 Quo tener Hedymeles operas dedit : hunc tenet, hoc se
 Solatur gratoque indulget basia plectro.
 Quaedam de numero Lamiarum ac nominis alti 385
 Cum farre et vino Ianum Vestamque rogabat ,
 An Capitolinam deberet Pollio quercum
 Sperare et fidibus promittere. Quid faceret plus
 Aegrotante viro ? medicis quid tristibus erga
 Filiolum ? Stetit ante aram , nec turpe putavit 390
 Pro cithara velare caput ; dictataque verba
 Pertulit, ut mos est , et aperta palluit agna.
 Dic mihi nunc , quaeso , dic , antiquissime Divum ,
 Respondes his , Iane pater ? Magna otia coeli :

72. 77. et omnibus codd. Paris. *Tundendum* in plerisque editi. etiam Hennia.

379. *dura est* 25. 57. 59. 60. 65. quo sensum non mutari putabat Ascens. *nullius fabula durat* emend. Plathner. ut sensus sit : nullius mimi, in theatro cantantis vel personam suam saltantis et canendo exprimentis, fabulam longam videri illis, quae cantu gaudеant, mulierculis.

382. *crispae* 56. et ita corrig. Plathner. ut indicetur tremor chordarum, dum gradatim pectine pulsentur et veluti numerentur.

383. *Hidymelis* 18. 61. 62. *Hydymiles* 17. 85. *Hidimeles* 20. 45. 46. 48. *Hydimeles* 10. 24. 57. 66. *Hydymelis* 25. 60. *Idimeles* 19. 23. 26. *Hidimenes* 21. 22. — *operam* 24. 25. 27. 46—50. 55. 57—69. 71. 72. 73. 77.

385. *et non unis* 77. 85. *nominis Appi*

4. Non male , quia gens Claudia , in qua Appii fuere , antiquissima nobilissimaque fuit et apte cum *Lamius* coniungitur. *nominis Aeli*, vel , ut in vetustis numis ac marmoribus frequenter scribitur, *Aili pro Aelii*, ingeniose conj. Heins. ad Ovid. Fast. IV; 305. quia *Lamiae cognomento Aelia* gens dicta. Favet ei etiam MS. Scriver. in quo legitur *Alli*. Vulgata tamen lectio h. l. non sollicitanda videtur. v. Comm.

386. *Cum farre pro Et farre restitui ex* 10. 11. 14—27. 45—50. 54. 55. 57—59. 71. 72. 73. 77. 85. *ac viuo* 14.

388. *faciat* 19.

392. *Protulit* 10. 16. 18. 19. 27. 46—50. 54—69. 71—74. 77. 85. et XI codd. Paris. quod probat , praetor H. Valesium et alios , Orleans , quia agatur de proferendis voti verbis solemibus. At v. Comm.

Non est, ut video, non est, quod agatur apud vos. 395
 Haec de comoedis te consultit; illa tragoedum
 Commendare volet: varicosus fiet haruspex.

Sed cantet potius, quam totam pervolet urbem
 Audax, et coetus possit quam ferre virorum
 Cumque paludatis ducibus praesente marito 400
 Ipsa loqui recta facie strictisque mamillis.
 Haec eadem novit, quid toto fiat in orbe;
 Quid Seres, quid Thraces agant: secreta novercae
 Et pueri: quis amet, quis diripiatur adulter.
 Dicet, quis viduam praegnantem fecerit et quo 405
 Mense; quibus verbis concubat quaeque, modis quot.
 Instantem regi Armenio Parthoque cometen
 Prima videt; famam rumoresque illa recentes
 Excipit ad portas; quosdam facit. Isse Niphatem

395. *quid* 11. 16. 22. 24. 25. 45—
 50. 54—69. 71—74. 85.

396. *comedo*. 24.

397. *fiat* 14. — *aruspex* 21. 22. 64.
 Cf. ad II, 121.

398. *potius cantet* 22.

399. *posset* *quae* 17. 23. 45. *quae*
posset 14. 22. *quae possit* 18. 26. *pos-*
sit perferre 19 a m. pr. *quam ferre pro*
quae ferre *recepit* ex 10. 24. 25. 27.
 46—50. 54—69. 71—74. 77. et ple-
 risque codd. Paris.

401. *Illa* 16. 85. — *siccisque ma-*
millis 4—4. 14. 17. 20. 21. 22. 29.
 et XV codd. Paris. h. e. sine lacte
 materno. Vtraque lectio explicari vi-
 detur vet. scholio: *adhuc nudis* (*quae*
vox in cod. Schurzfl. additur) *exstan-*
tibus, vel *sine sudore*. C. Valesii nota
 est haec: Pro *strictisque omnino le-*
gendum rectisque, i. e. stantibus, ut
 nudatas intelligi oporteat, *quae ele-*
gans allusio est, vel *exertisque* scil. e
 sinu, *quod unum idemque est cum*
rectis.

Strictis mamillis, μι τούς ἀμόρφως
 προπεπτωκότας μαζούς ἀστι περιφέ-
 ρουσι δεσμώτας in Luciani Amor. c. 41.

402. *fiet* 15. 16. 18. *toto quid fiat*
 24. *tota — urbe* 27. 47. 85.

403. *Senones pro Seres legisse* vet.
 Schol., cuius nota est, *Galliarum*
gentes aut Scythaes, vel sic iterum
 ultramque exposuisse lectionem, su-
 spicabatur Schurzfl. — *Thrases quid*
 46. 85.

404. *diripiatur* 1. 15. 16. 26. 61.
 63. 70. 75. 82. *decipiatur* scil. ab ea,
 quam amat, 10. 12. 13. 14. 17—25.
 27. 45—50. 54—60. 62. 64—69. 71
 —74. 76. 77. 85. et XVI codd. Paris.
 prob. Ach. Non male! Sed illa lectio
 videtur preferenda, nec tam facile
 pro hac, quam haec pro illa, ab in-
 doctis librariis substitui poterat.

406. *concubant* 24. *concubunt* 25.
 48. 56. 57. 59. 60. 65.

407. *Armenias* 77. — *cometem* 60.
 65. *cometam* 19. 21. 77.

409. *a portis* 24. *Vulgaris inter-*

In populos magnoque illic cuncta arva teneri 410
 Diluvio, nutare urbes, subsidere terras;
 Quocumque in trivio, cuicumque est obvia, narrat.

Nec tamen id vitium magis intolerabile, quam quod
 Vicinos humiles rapere et concidere loris
 Exorata solet. Nam si latratibus alti 415
 Rumpuntur somni; Fustes huc ocius, inquit,
 Afferte; atque illis dominum iubet ante feriri,
 Deinde canem. Gravis occursu, teterima vultu
 Balnea nocte subit; conchas et castra moveri
 Nocte iubet; magno gaudet sudare tumultu, 420
 Quum lassata gravi ceciderunt brachia massa,
 Callidus et cristae digitos impressit aliptes
 Ac summum dominae femur exclamare coëgit.
 Convivae miseri interea sonnoque fameque
 Vrguentur: tandem illa venit rubicundula, totum 425
 Oenophorum sitiens, plena quod tenditur urna
 Admotum pedibus, de quo sextarius alter

punctio est: *quosdam facitisse Niphatem In populos.* Quam bene emendarunt Dusaulx et Ach.

410. *simul pro illic* 24.

411. *valles pro terras* 24.

413. *hoc vitium 77. vitium est magis 24. — quam quod 10. 11. 13. 14. 17. 19—25. 27. 29. 45. 47. 50. 54—58. 60—69. 71—74. 77. et plurimi codd. Paris. quae lectio Schurzsl. et Ach. visa est vera, et a nobis nunc recepta. quam quae (h. e. quam vitium eius mulieris quae) quidam codd. et edd. recenti. quam quo emend. Schrader.*

414. *Vicinos homines* 16.

415. *Exhortata* 29. 49. *Exornata* conj. Scriver.

416. *Rumpuntur* 16.

417. *ferire* 14. 16.

418. *teterima visu* 44. prob. Schurz. ut duo supina, occursu et visu, conjugantur. — In omnibus fere editt., etiam Henain., post *canem* colon possum.

419. *spondas* pro *conchas* conj. Schrader.

421. *Dum* emend. Schrader.

Similiter Lucianus in Lexiphanè c. 5. ἐδὲ μολυβδαῖνας χερμαδίωνς ἀράγητην ἔχων ἔχειροβόλει.

422. *Calidus* 47. aut *cristae* 85. *christae* conj. Plathner et alii, ut unguentum sit; quod tamen Graece non χρίστη, quae vox nihil est, sed χρίσμα dicitur: nisi forte poëta hoc verbum effinxisse censendus est. — *impellit aliptes* 22.

424. *interea miscri* 16.

Ducitur ante cibum, rabidam facturus orexim.
 Dum redit et loto terram ferit intestino,
 Marmoribus rivi properant, aut lata Falernum 430
 Pelvis olet: nam sic, tamquam alta in dolia longus
 Deciderit serpens, babit et vomit. Ergo maritus
 Nauseat atque oculis bilem substringit opertis.
 Illa tamen gravior, quae, quum discumbere coepit,

428. *rapidam* 45. 60. 65. — *vomitum* pro *orexim* 22. ex interpret.

Ducere h. l. et XII, 9. pro *bibere*,
 ut *fluxiv* et *trahere pocula* v. *Boisson.*
ad Eunap. p 293. et *ad Nicetam* p.
 236.

429. *Cum* 20. 22. — *reddit* 17 a
 m. sec. 19. — *et loto terram* 1. 9. 11.
 42. 17. 70. 75. 76. 77. 82. *et luto*
terram 15. et XXVII codd. Paris.
teste ac prob. Ach. *et terram luto* 10.
 48—21. 23—25. 27. 45—50. 54—69.
 74. 73. 85. *Luto* antique dictum pro
lavato, *lato*, *loto*, ut *cludere* pro
claudere. Cave intelligas *oleum* vel
sordes et excrements; nam de *vomitu*
agitur, et *leges metriceae repugnant*,
nisi forte repouendum atque luto ter-
ram, vel *terramque luto*. Illud exstat
in 21 a m. sec. et 22. *hoc in* 14. 17.
aliisque libris, quos vidit Pithoeus,
qui comparavit verba Salv. IV. *ad Eccl.* Cath. *Natant tricliniorum re-*
dundantium pavimenta, *vino Falerno*
nobili lutum faciunt, *mensae coram*
toreumata mero iugiter madent. —
ad terram luteo 26. *et terram luteo*
 46. 74. *prob.* Pulmanno, qui perpe-
ram dicit hanc *synizesin esse*, *ut inf.*
 X, 133. *et terram lato* 72. *epolo pro*
et loto conj. Schrader. Plathnerus
vero ita legendum h. l. *distingue-*
dumque putabat: *Tandem illa venit*
rubicundula totum Oenophorum siliens:
plena quod funditur urna Admotum
pedibus, h. e. *vinum crudum s. cru-*

cium, insuave, quod servi bibunt,
admotumque pedibus domini, ad quos
servi coenitant (v. Isidor. III, 20. et
 Senec. de constant. sap. c. 15. pr.),
de eo sextarius alter Ducitur, ante
cibum rabidam facturus orexin (nam
vinum crucium sumebant Romani, si
appetitus excitandi causa vomere vel-
lent, quod etiam Seneca taxat Cons.
ad Helvid. c. 9.), *Dum redit et ter-*
ram luto ferit intestino, h. e. *flavo*,
propter bilem, quo sensu lutum di-
citur Virg. Ecl. IV, 44. et Tibull. I,
8. 52.

430. *aut lata restitui* ex 7. 10. 11.
 44. 15. 17—21. 23—27. 45—50. 54—
 69. 74—74. 85. *et omnibus fere codd.*
Paris. aut lauta 46. *ut lata* 22. *aurata*
 42. 70. 75—77. 82. *Sed ita deest co-*
pula verborum, et aptior est h. l.
lata h. e. *ampla pelvis*, *vomitione re-*
pletea. Heineckio tamen lectio *auata*
aptior videtur et vel ob ipsam copu-
lae ellipsis restituenda. v. *ad IV, 63.*
abluta conj. Schurzsl. *quum literae*
V et *B* *frequenter a librariis permu-*
tentur: quod vereor ut multis arri-
*deat, quia modo vox *loto* praecessit.*
— Falerno Pelvis olet 10. 48. 19. 27.
 45—50. 54—57. 60—67. 85. *Verbum*
olere et quarto et sexto casui iungitur

432. *vomit oenophorum*, *ut πλούσις*
όλους παρά εμοὶ πολλάκις εμημεχώς in
Luciani Timone c. 45.

433. *apertis* 15. 23. 24.

Laudat Virgilium, periturae ignoscit Elissae, 435
 Committit vates et comparat; inde Maronem
 Atque alia parte in trutina suspendit Homerum.
 Cedunt grammatici, vincuntur rhetores, omnis
 Turba tacet; nec causidicus, nec praeco loquatur,
 Altera nec mulier; verborum tanta cadit vis! 440
 Tot pariter pelves, tot tintinnabula dicas
 Pulsari. Iam nemo tubas, nemo aera fatiget:
 Vna laboranti poterit succurrere lunae.

Imponit finem sapiens et rebus honestis.
 Nam quae docta nimis cupid et facunda videri, 445
 Crure tenus medio tunicas succingere debet,
 Caedere Silvano porcum, quadrante lavari.
 Non habeat matrona, tibi quae iuncta recumbit,
 Dicendi genus, aut curtum sermone rotato

435. *Vergilium* 60—62. 65. 71. 72.
 73. 85. De qua nominis scriptura v.
 Heyne in vita Virgilii per annos di-
 gesta p. CLXXXIII edit. sec. — *Elis-
 sae* recepi ex 10. 17. 18. 20. 21. 22.
 25. 27. 46. 47. 48. 54. 56—60. 64.
 65. et optimis codd. Paris. *Elisae*
 11. 12. 14. 15. 16. 19. 23. 26. 49. 50.
 55. 61. 62. 63. 65—77. 82. *Elyssae*
 85. *Elyssae* 24. 45. Sed Graece Ελισσα
 dicitur, eamque scripturam optimi
 scriptorum Rom. codices confirmant
 et origo nominis.

437. *alia ex parte* 11. 16. prob.
Schurzli.

438. *rhetores omnes* 40.

439. *iacet* 21. 22. — *loquetur* 14.
 15. 17. 48. 19 a m. sec. 20. 21. 46—
 49. 64. et XII codd. Paris. Rectius
 forsitan; Ach.

441. Pro altero *tot* legitur *aut* in
 16. ac in 10. 14. 15. 17. 21—24. 45.
 et in 25. 27. 46—50. 54—63. 65—
 69. 71. 72. 73. 77.

442. Hic versus abest a 57. et post

v. 443. legitur in 47. et 85. *atque*
aera pro *nemo aera* 11. 12. 14—27.
 45—50. 58—69. 71. 72. 73. 77. 85.
 et plurimi codd. Paris. — *fatigat* 14.
 18 a m. pr.

443. *Luna l. p. s. rannae* 47. (*ra-
 mae* in Ven. 1487.) — *potuit* 85.

445. *Nam quia* 17. *Nam si docta*
 25. 27. 46—49. 54—60. 64. 65. 77.

446. *substringere* malebat Scaliger.
 Sed vulgata lectio bene se habet.

449. *haud pro aut* 15. — *curvum* 2.
 3. 10. 11. 12. 14—22. 24. 26. 28.
 45. 49. 75. 76. 81. 82. *Sed curtum*
 23. 25. 27. 46. 47. 48. 50. 54—74.
 77. et dimidia pars codd. Paris. prob.
 Graevio et Heins. ad Ovid. Fast. II,
 408. ubi hanc vocem in multis ve-
 terum scriptorum locis restituit. vid.
Comm.

449. 450. et VII, 193. *Torquere*
et iaculari, ut ὅς παρ' ἡμῶν τὰ το-
 ξεύματα, ὃς φῆς, λαβὼν χαθ' ἡμῶν
 ἐτόξευς; in Luciani Piscat. c. 6.

Torqueat entymema , nec historias sciat omnes ; 450
 Sed quaedam ex libris et non intelligat. Odi
 Hanc ego , quae repetit volvitque Palaemonis artem ,
 Servata semper lege et ratione loquendi ,
 Ignotosque mihi tenet antiquaria versus ,
 Nec curanda viris opicae castigat amicae 455
 Verba. Soloecismum liceat fecisse marito.

Nil non permittit mulier sibi , turpe putat nil ,
 Quum virides gemmas collo circumdedit et quum
 Auribus extensis magnos commisit elenchos.
 Intolerabilius nihil est , quam femina dives . 460

Interea foeda aspectu ridendaque multo
 Pane tumet facies , aut pinguia Poppaeana
 Spirat , et hinc miseri viscantur labra mariti.
 Ad moechum veniet lota cute. Quando videri
 Vult formosa domi ? moechis foliata parantur . 465
 His emitur , quidquid graciles huc mittitis Indi.
 Tandem aperit vultum et tectoria prima reponit :
 Incipit agnosci , atque illo lacte fovetur ,

451. intelligit 25. 27. 46—50. 58.
 61. 66.

453. ac pro et 15. et 85.

459. extensis 7. 10. 11. 14—24. 27.
 29. 45—50. 54. 55. 56. 59—65. 68.
 69. 71—74. 85. et omnes codd. Paris.
 ut inf. XII , 5. — magno 7. 29. —
 comunitiit 7. 14. 17. 24. 22. 29.

460. nil 68.

461. seq. Cf. Lucianoi Amor. c. 38.

39.

464. Ad moechumque venit lota cute
 46. veniant lota cute 43. 27. 46—49.
 54. 57. 58. 64. 85. et plurimi codd.
 Paris. veniet lota 62. 68. 69. 71. 72.
 73. veniet lota cute 25. 50. 56. 59.
 60. 61. 63. 65. 66. 67. 74. 77. et qui-
 dams codd. Paris. quos nunc seculus
 sum cum Ach. lota venienti cute non-

nulli MSS. et edit. etiam Henn. Do-
 ctior quidem est et solennis persona-
 rum permutatio, sed h. i. parum pla-
 cet , ubi tot verba in sing. num. iun-
 guntur. — Hunc vero versum et duos
 seqq. semper putavi alieno loco a li-
 brariis positos esse , et post v. 470.
 legendos. Nunc video , ordinem ver-
 borum displicuisse etiam Gonsal. ad
 Petron. p. m. 81. 82. (ed. Burm. T.
 II. p. 121.) et Dusaulx , qui tamen
 vas. 464. 465. 466. post v. 473. po-
 nendos censebant. At illa ratione sia-
 gula melius , opinor , cohaerent , et
 mens poëtae planius percipitur.

466. Emitur his 46—50. 54. 55.
 57. 58. 61—64. 66. 67. 68. 71. 73.
 85.

468. illo tunc laete 10. 16. 19. 23.

Propter quod secum comites educit asellas,
Exsul Hyperboreum si dimittatur ad axem.
Sed quae mutatis inducitur atque fovet
Tot medicaminibus coctaeque siliginis offas
Accipit et madidae, facies dicetur, an ulcus?

Est pretium curae, penitus cognoscere, toto
Quid faciant agitentque die. Si nocte maritus 470
Aversus iacuit, periit libraria, ponunt
Cosmetae tunicas, tarde venisse Liburnus
Dicitur et poenas alieni pendere somni
Cogitur: hic frangit ferulas, rubet ille flagellis,
Hic scutica: sunt, quae tortoribus annua praestent. 480
Verberat atque obiter faciem linit; audit amicas
Aut latum pictae vestis considerat aurum,
Et caedit; longi relegit transversa diurni,

24. 27. 47. 54. 57. 58. 64. 85. Conf.
ad I, 151.

473. *madidae facies mutata distinctione* recepi ex 11. 17. 18. 19. 21. 22. 23. 25. 27. 28. 45—50. 56—69. 71—74. 77. ut *siligo* dicatur *madida lacte asinino*. *Accipit*, et *facies madidae* (mulieris, pane madido oblita et unguentis delibatae) *dicitur* cet. 42—46. 20. 24. 26. 54. 55. 71. 75. 76. 82. Sic importunum certe est et, si vel pro etiam dictum acceperis. — dicatur 22. 28. 77.

474. *Est operae pretium* 10. 41. 44—25. 27. 45—50. 54. 55. 57—60. 62. 64—69. 71. 72. 73. 77. 85. et multi codd. Paris. prob. Schurzfleisch. et Ach. Ille tamen malebat *Est operae, curas penitus cognoscere*, et *vetus Scholion* ita legendum putabat: *Est operae, operae pretium est*. Sic *est operae* (scil. *pretium*) dixere Liv. IV, 8. XXI, 9. Pers. VI, 9. et Plaut. Cas. V, 2. 5. Sed ita non cohaerent reliqua verba poëtae: neque assequor,

cur vox curae minus quam operae (quae vulgaris formula est) placeat, et *vetus Scholion* (*Est pretium curae, operae pretium est*) mutandum sit. *Vox operae*, non *pretium*, ex glossa irrepsit, et deinde *pretium* a librariis post *operae* positum est, ut metro caverent. Exemplum autem huius locutionis laudavit Hein. ex Plin. Ep. VIII, 6. *Postea mihi visum est pretium curae, ipsum senatus consultum quadrare*; ubi eadem est lectionis varietas.

475. *agitentque* 77.

476. *Adversus* 11. 21. 26. 85. contra mentem poëtae. *pueri tibalia* ponunt, *Cosmetae tunicas*, sc. ut vapulent, conj. H. Vales.

478. *ac pro et* 15.

479. *flagellis* pro *flagello* revocavi ex 10. 11. 12. 14—27. 45—50. 54—69. 71—74. 77. et omnibus codd. Paris.

480. *praestant* 11.

483. Versus hic post v. 484. legitur in 11. 12. et, quia idem principium

Et caedit, donec lassis caendentibus exi
Intonet horrendum, iam cognitione peracta. 485
Praefectura domus Sicula non mitior aula.
Nam si constituit, solitoque decentius optat
Ornari et properat iamque exspectatur in hortis
Aut apud Isiacae potius sacraria lenae;
Disponit crinem laceratis ipsa capillis 490
Nuda humero Psecas infelix nudisque mamillis.
Altior hic quare cincinnus? taurea panit
Continuo flexi crimen facinusque capilli.
Quid Psecas admisit? quaenam est hic culpa puellae,
Si tibi displicuit nasus tuus? Altera laevum 495
Extendit pectitque comas et volvit in orbem.
Est in consilio matrona admotaque lanis

habet uterque, excidit e 17. v. ad II,
 24. *Adsidue pro Et caedit coniec.*
 Schrader. *Et caedens* 16. 18. 20. 22
 —27. 46. 48. 49. 54—69. 71—74. 77.
 et plerique codd. Paris. *cedens* 47. 85.
caeder 10. — *repetit* ed. Marshall,
 nescio qua auctoritate. — *transsumta*
 42. *transacta diurni* 25. 27. 46—49.
 54—63. 65—69. 71—74. 77. 85. et
 multi codd. Paris. probb. Ach. et al.
 Ita dici putant rationes diei transactae.
diei 67.
 485. *Intonat* 16. 25—27. 46—50.
 54—67. 71—74. 77—85. — *parata*
 pro *peracta* 71. et alter cod. Schegkii.
 486. *Praefectura domus* 1. 12. 14.
 15. 16. 28. 31 b. 44. (v. Voss. Gramm.
 II, 19.) 49. 54. 55. 69. 71. 72. 74—
 77. et cod. Schegkii, quem vide in
 Prooem. 5. *Profectura domo* 10. 11.
 17—20. 23. 25. 27. 32. 45—48. 50.
 56—68. 71. 73. 85. et multi codd.
 Paris. contra metri leges, unde *Pro-*
cessura domo emend. Schurzfl. et Fer-
 reitus. v. Voss. l. l. *domo* 11. 17—
 27. 32. 45—48. 50. 56—68. 71. 73.
 et alter cod. Schegk.

Ivv. I.

488. *et abeat ab* 23. 24.
 490. *Disponit* 1. 12. 58. 59. 70. 75.
 76. 77. 82. *Componit* 10. 11. 14—
 27. 45—50. 54—57. 60—69. 71—74.
 85. *Nil interest.*
 490 seq. Conf. Luciani Amor. c. 39.
 et 40.
 491. *Nuda humero* 1. 10. 11. 12.
 14. 20. 21. 22. 24. 54. 55. 70. 75. 76.
 82. *Nuda humeros* 15—19. 23. 25.
 26. 27. 45—50. 56—69. 71—74. 77.
 85 et XIX codd. Paris. unde recepit
 Ach. Conicere possit *nudo humero* ob
 seq. *nudis mamillis* aut *nuda humerum*.
 — *Phecas* 18 a m. pr. 19. 21 a m.
 pr. 24. 26. 32. 46. 56. 85.
 494. *non pro quaenam* 16. 85. —
hic est 23. *est* non *existat* in 21. 24.
haec culpa 45.
 496. *plectitque comas* (h. e. com-
 plicat et concinnat in annulos) ma-
 lebat Ruben. Elect. II, 27 et *flectit-*
que comas Almelov. ut *comam in*
gradus frangere ap. Quintil. *cogere*
nodo comam ap. Senec. et *flexilis coma*
 ap. Val. Flacc.
 497. *concilio* 85. v. ad 473. — *ma-*

II

Emerita quae cessat acu ; sententia prima
 Huius erit ; post hanc aetate atque arte minores
 Censebunt , tamquam famae discrimen agatur 500
 Aut animae : tanta est quaerendi cura decoris !
 Tot premit ordinibus , tot adhuc compagibus altum
 Aedificat caput ; Andromachen a fronte videbis ;
 Post minor est : credas aliam . Cedo , si breve parvi
 Sortita est lateris spatium breviorque videtur 505
 Virgine Pygmaea , nullis adiuta cothurnis ,
 Et levis erecta consurgit ad oscula planta !

Nulla yiri cura interea , nec mentio fiet
 Damnorum : vivit tamquam vicina marito .
 Hoc solo propior , quod amicos coniugis odit 510

terna pro matrona 14. 17. 70. 75. 76.
 ul sit nutrix a matre data. *amotaque*
 vetus cod. Cadurc. teste Pith. et 85.
materna amotaque lanis omnino le-
gendum putabat H. Vales. hoc sensu:
 quae matris lanipendia et ornatrix
 fuit, sed nunc est *emerita*, veterana,
 et ocessat.

498. ocesset 14.

501. *Atque* 16. 85. — *tanti* 10. 15.
 22—25. 27. 45—50. 54—69. 71—74.
 et XIII codd. Paris. — *quaerendi est*
 22. *Tanti anquirendi est cura decoris*
 MS. liber Schegkii prob. Grangaeo,
 qui et inf. XIV, 223. recte, opinor,
 egi existimabat, quae terraque mari-
 que *Anquirenda putas, quemadmodum*
 Stewechius ad Veget. infra XIV,
 238. *divitus anquirere, quod probabat*
 Plathner tamquam efficacius. Hae le-
 ctiones omnino arridere possunt: nam
anquirere est circum circa, ubivis
quaerere; idemque verbum etiam
significat investigare, inquirere, co-
gnoscere in iudicio, quae notio h. I.
aptissima. Malim tamen *Tanta an-*
quirendi vel inquirendi cura vel est

cura decoris. At vulgatam non sol-
 licitandam censem Hein. quum *quaerere*
 saepissime sit *cum cura, magno labore,*
studio quaerere, de quo v. Burm. ad
 Petron. c. 19.

504. *aliam credas* 25. 27. 46—50.
 54—69. 71—74. 77. — cito pro cedo
 conj. Schrader.

506. *subnixa cothurnis* 77. *adiuncta*
cothurnis vetus liber Sciopp. qui in
 Veris. IV, 10. id multo elegantius
 esse iudicat confertque verba Cicer.
quis meum generum alligavit gladio?

507. *in oscula* ?? .
 508. *interea cura* 15. 16. 27. 46—
 50. 54. 55. 57. 58. 64.

509. *vicina marito* 10. 12. 14. 15.
 18. 19. 23—27. 46—50. 54—61. 63
 —69. 74. 77. et XIV codd. Paris. ex
 quibus hanc lectionem nunc substitui
 cum Ach. pro vulg. *vicina mariti*.

vicina marito. Boisson. ad Nicet.
 V, 297. p. 271. “Sic Longus III. p.
 77. 20. ήν δέ τις αὐτῷ γείτων, III.
 p. 92, 67. νέος εἰρὶ καὶ γείτων ύμιν ἀμε-
 πτος, Nicetas I. I. σατράπης αὐτῷ et
 VI, 99. αἰχμάλωτος Κρατύλῳ.,”

Et servos, gravis est rationibus. Ecce furentis
 Bellonae matrisque Deum chorus intrat et ingens
 Semivir, obscoeno facies reverenda minori,
 Mollia qui rupta secuit genitalia testa
 Iam pridem, cui rauca cohors, cui tympana cedunt 515
 Plebeia et Phrygia vestitur bucca tiara.
 Grande sonat metuique iubet Septembris et Austri
 Adventum, nisi se centum lustraverit ovis
 Et xerampelinas veteres donaverit ipsi,
 Ut, quidquid subiti et magni discriminis instat, 520
 In tunicas eat et totum semel expiet annum.
 Hibernum fracta glacie descendet in amnem,

514. Nimis abrupta est oratio et
 uous forte alterque versus excidit
 culpa librariorum. Verba enim *gra-*
vis est rationibus ne copula quidem
reliquis iunguntur, et in extrema
huius versus parte repente, sine ulla
transitus nota, progreditur Juvenalis
 ad aliud argumentum, quodque co-
 piassime omnium, usque ad vers.
 592, pertractatur.

514. *rupta* restitui pro *raptia* ex 25.
 27. 46—50. 54—69. 71—74. 77. pro-
 bante Plathneru, qui tamen quoad
 sensum ad *genitalia* hanc vocem re-
 ferendam putabat, non ad *testam Sami-*
miam, quae acuta fuerit. Sed illa
 notio iam verbo *secait* exprimitur, e
rupta s. *fracta testa* etiam acuta esse
 potest. *fracta* malebat Ramir. ad Mar-
 tial. III, 81. quod tamen synon. est.
rubra (sc. *Samia*) conj. H. Vales.

517. aut *Austri* 16.—*Grande sonat*,
 forsitan grandes ore edit sonos, grandi
 voce exclamat, more magorum, ut
 ap. Lucian. Νεκυομ. c. 9. ὁ δὲ μάγος
 δῆδας κακομάνην ἔχων οὐκ ἔτ' ἡρεμαίᾳ
 τῷ φωνῇ, παμπέγεθες δὲ, ὡς οἴος τε
 ἦν, ἀνακραγῶν, δαιμονάς τε οἵου

πάντας ἐπιβοᾶτο καὶ Πονάς καὶ Επε-
 νάς κ. τ. λ.

519. *xerampelinas* 4. 10—14. 17.
 25—28. al. *xerapellinas* 15. *xerapel-*
linas 23. 45. 60. 65. *xerapelinas* 18.
 56. 59. *serapellinas* 16. 19. 24. *serapeli-*
nas 20. 21. *serampelinas* 22. *xylampeli-*
nas, h. e. *vestes xylinas* s. *lineas ampe-*
lini coloris, adversante metro conj.
 Britann. coll. Plin. XIX, 4. — *veteres*
 1. 10. 11. 12. 14. 15. 19—22. 25. 26.
 31 a. 48. 49. 54—57. 59—63. 65—
 73. 75—77. 82. 85. et plerique codd.
 Paris. *vestes* 16. 17. 18. 23. 24. 27.
 28. 45. 46. 47. 50. 58. 64. 74. Non
 male: nam Archigallum novarum
 magis, quam veterum vestium suis
 cupidum, quis dubitet? At *veteres* ad
 modestiam petentis referri potest.—
illi 22. 24. *donaverit igni* (ut VII,
 25. *donare Veneris marito*) indubie
 legendum putebat H. Valesius. Pul-
 manus quoque monet, ita legisse
 Canterum Nov. lectt. III, 6. ubi hanc
 notam frusta quaeres. Eo tamen re-
 spicere videtur nota Voss. ad Catull.
 p. 168. “Male vulgo haec corrigunt,
 ac si moris fuissest istis Cybeles sa-

Ter matutino Tiberi mergetur , et ipsis
 Vorticibus timidum caput abluet : inde Superbi
 Totum regis agrum nuda ac tremebunda cruentis 525
 Erepet genibus. Si candida iusserit Io ,
 Ibit ad Aegypti finem calidaque petitas
 A Meroe portabit aquas , ut spargat in aedem
 Isidis , antiquo quae proxima surgit ovili.
 Credit enim ipsius dominae se voce moneri. 530
 En animam et mentem , cum qua Di nocte loquantur!
 Ergo hic praecipuum summumque meretur honorem,
 Qui grege linigero circumdatus et grege calvo
 Plangentis populi currit derisor Anubis.

cerdotibus , vestes matronarum igni
 cremare lustrationis gratia . ,

523. *Ter matutino Tiberi mergetur*,
 ut ap. Lucian. *Nexuorū*. c. 7. ὁ μάγος
 πετὰ τὴν ἐπωφῆν τρίς ἀν μου πρὸς τὸ
 πρόσωπον ἀποπτύσας , — περὶ μέσας
 νύκτας ἐπὶ τὸν Τίγρητα ποταμὸν ἀγο-
 γῶν ἐκάθηρε τέ με καὶ ἀπέμαξε.

524. *Vorticibus* 17. 45. 85. recte
 forsitan pro *vorticibus* , quae antiqua
 est scriptura , ut *vorsus* , *vortere* cet.
 Falsum certe est , *verticem* dici cu-
 iusvis rei summitatem , χορυφήν ,
vorticem vero aquam fluvii omnem-
 que aliam rem in orbem actam , δίνην
 s. δῖνον. Quintil. Inst. Orat. VIII , 2.
 7. *Vertex* , inquit , est contorta in se
 aqua vel quidquid aliud similiter ver-
 titur : in e propter flexum capillorum
 pars est summa oapitis ; et ex hoc ,
 quod est in montibus eminentissimum.
 Idem tamen minorat I , 7 , 25. Sci-
 pionem Afric. primum fuisse , qui
 pro *vortex* dixerit *verticem*. Cf. Intpp.
 Virg. Aen. I , 117. VII , 31. 567.
 Heins. ad Valer. Fl. VIII , 332. et
 Cellar. Orthograph. Lat. T. II. p. 85.
 ed. Harles. — *tumidum* 20. 46—49.

57. 58. 77. — *abluat* 16. 22. 85. *ablit*
 54. 58.

Nota Weichert ad C. Valerii Flacci
 Argonaut. librum VIII. Misnae 1818.
 p. 33. 34. est haec : “ Scripturam
vortex antiquioribus , *vertex* recentioribus , Ovidio et qui post eum vixe-
 runt , vindico : in multis enim verbis
 observare licet , graviorem et sonan-
 tiorem eorum pronuntiationem et
 scripturam transiisse in leniorem
 suavioremque , atque principem in
 poëlis et antesignanum esse Ovidium. ,

527. *fines* 26. — *calidasque* 7. 10.
 12. 14—22. 24. 25. 27. 29. 45—50.
 54—67. 69. 71—71. 85.

528. *in aede* 61. 62. 66. 67. 68. 71. 74.

530. *moveri* 16. 24. 45. 46. 48. 49.
 57.

531. *loquantur* 12. 18. 22. 24. 25.
 46—50. 54—60. 62. 65—69. 71—74.
 85.

533. *lanigero* 1. 9. 11. 12. 14—24.
 27. 45. 85. paucissimi codd. Paris. et
 duo Pithoei , qui id male probabat.
 Vetus scholion est : “ *lanigero* ; sic
 enim symnystae , quando Osirim
 quaerunt. ”

Ille petit veniam, quoties non abstinet uxor 535
 Concubitu sacris observandisque diebus;
 Magnaque debetur violato poena cadurco.
 Et movisse caput visa est argentea serpens;
 Illius lacrumæ meditataque murmura praestant,
 Vt veniam culpae non abnuat, ansere magno 540
 Scilicet et tenui popano corruptus, Osiris.

Quum dedit ille locum, cophino foenoque relicto
 Arcanam Iudaea tremens mendicat in aurem,
 Interpres legum Solymarum et magna sacerdos
 Arboris ac summi fida internuntia coeli. 545
 Implet et illa manum, sed parcus: aere minuto
 Qualiacumque voles Iudaei somnia vendunt.
 Spondet amatorem tenerum vel divitis orbi
 Testamentum ingens, calidae pulmone columbae
 Tractato, Armenius vel Commagenus haruspex; 550
 Pectora pullorum rimatur et exta catelli,
 Interdum et pueri: faciet, quod deferat ipse.

537. *caduceo* 41. 42. 44—20. 23.
 24. 25. 27. 45—48. 56. 58. 60—63.
 65—69. 71. 72. 73. 85. cod. Pontani,
 multi codd. Paris. et libri Pulmanni,
 probb. Autumno, Mancin. et aliis,
 ut Anubis designetur, qui, ut Mer-
 curius, laeva manu caduceum gerat.
 Male et contra metrum!

539. *lacrimis* 40. 42. 44—26. 85.
lachrymis 41. 45. 46. 47. 49. 50. 54
 —58. 64. 68. 71. 73. 74. 76. — *praes-*
stente 60. 65.

Murmura etiam magica memoran-
 tur, ut in Luciani *Nexuom.* c. 7. ο μά-
 γος τὴν ἐπωδὴν ὑποτονθορύσας.

540. *culpae veniam* 22.

545. *et summi* 48. 22. 77.

547. Hennin. et alii post vendunt,
 et v. 550. post tractato colon ponunt,
 ut verba *Spondet Amatorem — Tra-*

ctato ad praeced. et Iudeos refe-
 rantur. Sed Iudei h. l. sunt somnio-
 rum interpres, et verba *calidae*
pulmone columbae tractato ad haru-
 spicem potius spectant, adeoque cum
 seqq. iungenda videntur.

550. *Comagenus* 48. 21. 22. 25. 27.
 45. 46. 47. 49. 50. 57. 58. 60. 61. 63—
 67. ut in plerisque libris Plinii et
 Taciti. Sed Graecis Κομαγήν dici
 solet.

551. *rimatur et pro rimabitur resti-*
tui ex 40. 41. 44—27. 45—50. 54—
 69. 71—74. 85. et omnibus codd.
 Paris. Ita certe oratio fit concinnior,
 copula non omissa. Conf. tamen ad
 IV, 63. — *catellæ* 45. Conf. ad v.
 654. *exta catelli Interdum, et pueri*
interpungendum putabat C. Vales.
propter locum Pausaniae, de quo v.
Comm.

Chaldaeis sed maior erit fiducia : quidquid
 Dixerit Astrologus , credent a fonte relatum
 Hammonis ; quoniam Delphis oracula cessant 555
 Et genus humanum damnat caligo futuri.
 Praecipuus tamen est horum , qui saepius exsul ,
 Cuius amicitia conducendaque tabella
 Magnus civis obit et formidatus Othoni.
 Inde fides arti , sonuit si dextera ferro 560
 Laevaque , si longo castrorum in carcere mansit.
 Nemo mathematicus genium indemnatus habebit :
 Sed qui paene perit , cui vix in Cyclada mitti
 Contigit et parva tandem caruisse Seriphos.
 Consultit ictericae lento de funere matris , 565
 Ante tamen de te , Tanaquil tua : quando sororem
 Esferat et patruos ; an sit victurus adulter
 Post ipsam ? quid enim maius dare numina possunt ?
 Haec tamen ignorat , quid sidus triste minetur
 Saturni , quo laeta Venus se proferat astro , 570
 Qui mensis damnis , quae dentur tempora lucro.
 Illius occursum etiam vitare memento ,

554. *Astronomus* 77. — *credet* 46.
 47. 49. 50. 55. 64. *credunt* 85. — *de*
fonte 77. *a fronte* 4. 11. 12. 14. 15.
 16. 21. 22. 45. 62. 67. 68. 69. 71. 73.
 74. 85. quod mireris etiam placuisse
 Schurzfl. qui exponit : a cornibus , h.
 e. ex ipso ore. Alii haec verba eo
 spectare putant , quod Jupiter Ham-
 mon nutu et signis responsa dederit ,
 non verbis , ut Apollo Delphicus.
 Plathnerus credebat , a poëta exotic
 huic Iovi cornua exprobrari arietina.

558. 559. Hi versus alia manu ad-
 diti sunt in 8. et in duobus codd.
 Paris. non exstant.

559. *formidandus* 6. 45.

560. *arti* pro *artis* revocavi ex 10.
 17. 20. 21. 22. 25. 26. 27. 46—50. 54.

55. 57—69. 71. 72. 73. 77. Cf. Ovid.
 A. A. III, 794. Post *ferrum* inter-
 pungunt alii , etiam Hennin.

561. *in abest* ab 22. 45. *et si ab* 85.

562. *indamnatus* 12. 16. 17. 19. 24.
 22. 85.

564. *latuisse* pro *caruisse* conj.
 Schrader.

568. *dare maius* 25. 46—49. 54—
 56. 58. 59. 60. 64. 65.

569. *Haec eadem novit emend.*
 Schrader , audacter et invita Miner-
 va. — *minatur* 23. 25. 27. 45—49.
 54—60. 65. 85.

571. *Quis* 16. 21. 22. 45. — *menses*
 4. 59. 60. 65.— *damus* 40. 15. 25.
 27. 46. 47. 48. 50. 54—58. 65—68.
 74—74. 77.

In cuius manibus , ceu pingua succina , tritas
 Cernis ephemeras ; quae nullum consulit , et iam
 Consulitur : quae , castra viro patriamque petente , 575
 Non ibit pariter numeris revocata Thrasylli.
 Ad primum lapidem vectari quum placet , hora
 Sumitur ex libro : si prurit frictus ocelli
 Angulus , inspecta genesi collyria poscit.
 Aegra licet iaceat , capiendo nulla videtur 580
 Aptior hora cibo , nisi quam dederit Petosiris.

Si mediocris erit , spatium lustrabit utrumque
 Metarum , et sortes ducet ; frontemque manumque
 Praebebit vati crebrum poppysma roganti.
 Divitibus responsa dabunt Phryx augur et Indus 585
 Conductus , dabit astrorum mundique peritus

573. seu 24. 65. — *sugida* 17. 48.
succina rectius scribitur. v. ad V, 24.

575. *patriamque* ex emend. H. Valles. recepi pro vulg. *patriamque*. Sic librarii corruperant loca innumera. — *petenti* 44. 16.

579. *colliria* 17—20. *collicia* 46. *coliria* 27. 48. *colyria* 45. 47. et ita scribendum putabat Grangaeus quoniam vocis origo deducenda sit ἀπὸ τοῦ κολλύειν τὸν ρόῦγ, i. e. a prohibenda fluxione, non ἀπὸ τοῦ κολλᾶν. Neutra etymologia videtur probanda, et κολλύριον dictus forte globulus balsaminus a κολλύρᾳ, specie panis, forsitan ovata.

580. *capiendi* — *oibi* 49. 55.

581. *Petrosiris* restitui ex 10. 48. 49. 54. 64. 85. nam Πετόσηρις dicitor Seidae, Plinio, Firmico et aliis: unde tamen suspiceris, syllabam pentultimam brevem esse. *Petrosyris* edit. tantum non omnes, etiam Hennin.

582—584. Hos versus Bahrdt et alii iungunt cum antecedd. in qui-

bus tamen de muliere agitur, quae nullum consulit et consulitur. Evidet in maiis versus 585. 586. et 587. ante v. 582. legere, ne poëta v. 588 seq. redeat ad plebeias s. pauperes mulieres et eadem sere repeatat. — *utrumque* 10. 41. 44—25. 27. 45—50. 54—69. 74—74. 77. 85. et omnes codd. Paris. e quibus illud recte forsitan recepit Ach.

583. Hic versus post v. 590. legitur in 85. et dicit pro ducet.

584. Olim coniiciebam *crebrum* ad *poppysma roganti*. Sed legendum potius cum Manso *crebrum p. sonanti*.

585. *dabit* 19. 24. 22. 25. 27. 46—50. 54—69. 74—74. 77. *responsa feret* 10. 42. 17. 48. 45. — ac 10. 42. 45. *Phryx augur et inde* (e Phrygia) *Conductus* cet. 1. 10. 11. 12. 14. 16. 17. 20. 21. 22. 24. 25. 27. 47. 49. 54. 55. 58. 61. 62. 63. 65—69. 71—77. et dimidia pars codd. Paris. sed recent., non improbante Schurzfl. quod miseris. aut inde 85.

Atque aliquis senior, qui publica fulgura condit.
Plebeium in circo positum est et in aggere fatum.
Quae nullis longum ostendit cervicibus aurum,
Consulit ante phalas delphinorumque columnas, 590
An saga vendenti nubat caupone relicto.

Hae tamen et partus subeunt discrimen et omnes
Nutricis tolerant fortuna urgente labores;
Sed iacet aurato vix ulla puerpera lecto.
Tantum artes huius, tantum medicamina possunt, 595
Quae steriles facit atque homines in ventre necandos
Conducit! Gaude, infelix, atque ipse bibendum
Porridge, quidquid erit: nam si distendere vellet
Et vexare uterum pueris salientibus, esses
Aethiopis fortasse pater; mox decolor heres 600
Impleret tabulas, numquam tibi mane videndus.

Transeo suppositos, et gaudia votaque saepe
Ad spurcos decepta lacus, atque inde petitos
Pontifices, Salios, Scaurorum nomina falso

587. Atque aliis 60. 65. 85. — fulmina 19.

589. annum pro aurum male conj. Voss. ad Catull. p. 304. ubi haec addnotavit: "Longum annum vocat, quem longum et taediosum faciat frigus. Hanc emend. confirmant sequentia, ubi muliercula ista quaerit, num rectius factura sit, si caupone relicto nubat negotiatori sagario, qui nempe frigus arceat. Sic Martial. X, 5. Decembrem vocat longum, quem triste frigus extendat., Nos potius cum Ach. nullis pro vulg. nudis substituimus ex emend. Salmasii et Iuvencii. v. Comm.

592. Haec 63. 74. v. sup. ad v. 259.

596. sterilem 14. 15. 16. 20. 25. 49. 56. 57. 60. 65. — et quae pro atque 22. et ita emend. Lubin. ut

duae, venefica ac nutrix, veneficam conducens, notentur. Sed non cepit viam verbi conductit. v. Comm.

601. et 656. mane numquam videndus, quemadmodum simiis mane conspectis homines metuere, tamquam ὑπὸ πονηρῷ τῷ πρώτῳ καὶ δυσφήμῳ κληδονίσματι, Lucianus dicit ἀποφr. c. 17. Idem Amor. c. 39. Εἰ γεννὰ ἀπὸ τῆς υγκτέρου κοίτης πρὸς ὄρθρον ἀν οἶδοι τις ἀνισταμένας γυναικας, αἰσχίω νομίσει θηρίων (tupiores eas putabit esse bestiis, scil. similis) τῶν πρωτας ὥρας ὄνομασθηναι δυσκληδονίστων.

602. semper pro saepe 29. solenni varietate, de qua v. Schrader. Emendat. p. 14.

603. delata pro decepta 10. 15. 45.

604. Pontifices alios 47. Praesterit altos h. e. maximos. Restitui

**Corpore laturos. Stat Fortuna improba noctu , 605
 Arridens nudis infantibus : hos foveat omnes
 Involvitque sinu : domibus tunc porrigit altis.
 Secretumque sibi mimum parat. Hos amat , his se
 Ingerit utque suos ridens producit alumnos.**

**Hic magicos affert cantus , hic Thessala vendit 610
 Philtra , quibus valeat mentem vexare mariti
 Et solea pulsare nates. Quod desipis , inde est ;
 Inde animi caligo et magna oblivio rerum ,
 Quas modo gessisti. Tamen hoc tolerabile , si non
 Et furere incipias , ut avunculus ille Neronis , 615
 Cui totam tremuli frontem Caesonia pulli
 Infudit. Quae non faciet , quod Principis uxor ?
 Ardebat cuncta et fracta compage ruebant ,**

tamen vulgarem distinct. post Pontifices: poëtam enim Pontifices Sadios dixisse pro Salios summos sacerdotes , quis sibi persuadeat ? Omissio copulae et dura quidem est , sed in Iuvenale saepius concoquenda. v. ad IV, 63.

606. *blandis pro nudis* 77. — *Vox omnes vel omnis aliena ab h. l. videatur* : nam non *omnibus expositis infantibus contingit tam felicibus esse* , ut in nobiles recipiantur familias , sed plerique fame pereunt. Praestiterit alis. Ex notis Ach. nunc cognovi , eamdem vocem displicuisse Mucklando et Dusaulx , eosque maluisse ulnis , brachiis.

607. *nunc* 60. — *porriget* 47. 64.

608. *hic se* 46. 48. 56. 59. v. sup. ad III, 39, 40.

609. *atque suos* 11. 12. 15. 16. 18—20. 23. 24. 25. 27. 45—50. 57—63. 65—69. 71—73. et XXXIII codd. Paris. quos secutus est Ach. — *semper pro ridens* 7. 11. 12. 14—24. 26. 45. 49. Haud probo ; etsi nec verbum *ridens*

satis placet , quia modo praecessit *arridens* et *secretum sibi mimum parat*. Displicuit etiam Schurzfleischio , qui suspicabatur , in aut. exemplari suis : *utque suos produxit alumnos* , et librarios pro lubitu hanc lacunam explevisse.

611. *mentem valeat* 16. 22. *valeant* 25. 49. 54. 56. 57. 59. 60. 61. 63. 65. 66. 67.

613. *animi caligo* , inscitia , stupor et vecordia , ut σκότος et σκοτιζεσθαι.

614. Post hunc versum tres spurii: *Semper aquam portes riniosa ad dolia;* *semper Istud onus subeas , ipsis manantibus urnis* , *Quo rabidus nostro Phalarim de rege dedisti , inseruntur* in 1. (in quo legitur *Quod rabidum*) 31 a 41. 49. (in quo *rostro pro nostro*) et 57. (in quo *rostro Phalari exstat*) nec non in cod. Alexandr. et duobus aliis Paris. A Iuvenalis ingenio non valde abhorrent iudice Ach.

617. *Infundit* 47. 48. 58. 85.

Non aliter, quam si fecisset Iuno maritum
 Insanum. Minus ergo nocens erit Agrippinae 620
 Boletus: siquidem unius prascordia pressit
 Ille senis tremulumque caput descendere iussit
 In coelum et longam manantia labra salivam.
 Haec poscit ferrum atque ignes, haec potio torquet:
 Haec lacerat mixtos Equitum cum sanguine Patres.
 Tanti partus equae! tanti una venefica constat! 626

Oderunt natos de pellice; nemo repugnet,
 Nemo vetet: iam iam privignum occidere fas est.
 Vos ego, pupilli, moneo, quibus amplior est res,
 Custodite animas et nulli credite mensae. 630
 Livida materno fervent adipata veneno.
 Mordeat ante aliquis, quidquid porrexit illa,

620. *fuit pro erit* 49.

622. *descendere suasit* 46. 47. 48.

58. 64. 85.

623. *longam manantia labra salivam* pro *longa manantia labra saliva*
restitui ex 40. 44. 44. 15. 23—27.
 45—50. 54—67. 69. 74—74. 77. 85.
 et XXV codd. Paris. quoniam illa
 lectio et doctior est, et maiori au-
 toritate firmatur, in hac autem tot
 ὄμοιοτελεύται aures offendunt. Cf. inf.
 ad XV, 436. et impr. Heins. ad Ovid.
 Met. VI, 342. ubi multis exemplis
 docet, verba *marare*, *flere*, *pluere*,
stillare, *rorare* et similia nunc quarto
 casui, nunc sexto iungi.

624. 625. transpositi in 47.

625. *mistos* 68. 74. 72. 73.

626. *quantum* 42. 45. *quantum ve-*
nefica 85. Vulgo male distinguitur:
Tanti partus equae, *quanti una vene-*
fica constat? vel *constat*. Sed quo-
 cumque modo interpungantur haec
 verba, parum placent, et semper pu-
 tavi, poëtam scripsisse: *Tanti partus*
equae! *tanti una venefica constat!* In

qua repetitione voc. *tanti magna vis*
inest, ut sup. v. 595. (qui locns si-
 milis est) et inf. VII, 31. Nunc vi-
 deo ita legi in 50; et 64. atque ita
 iam h. l. emendasse Brit. Ascens.
 Rigalt. Prat. et Schurzfl.

627. *nemo repugnat* 46. 85. *nemo*
recusat, *Nemo vetat* 77. Sed ipsa vel
 dubitatio vel optatio longe venustior
 est.

629. *quis* 46. 48. 59. 60. 65.

632. 633. a secunda manu additi
 sunt in 8. et vel omitti in VI codd.
 Paris. vel a recentiori manu adscripti.
 Eosdem a pluribus codd. abesse, mo-
 nent vet. Schol. et Valla. Nec tamen
 ab h. l. et poëtae ingenio abhorrent.
 — *Sordeat* 44. unde *Sorbeat* conj.
 Schurzil. sed male: nam verbum
mordeat ad cibos venenatos, et *praegustet*
 ad pocula veneno ferventia spe-
 cat. — *illa*, *quae peperit*, *noverca*,
 cui proprii sunt liberi, qui ut here-
 des fiant *amplioris rei* familiaris *pri-*
vignorum et *pupillorum*, quorum pa-
 tentes mortui sunt et *noverca* tan-

Quae peperit: timidus praegustet pocula pappas.

Fingimus haec, altum Satira sumente cothurnum
 Scilicet, et finem egressi legemque priorum 635
 Grande Sophocleo carmen bacchamur hiatu,
 Montibus ignotum Rutulis coeloque Latino.
 Nos utinam vani! sed clamat Pontia: Feci,
 Confiteor, puerisque meis aconita paravi,
 Quae depensa patent: facinus tamen ipsa peregi.
 Tune duos una saevissima vipera coena? 640
 Tune duos? Septem, si septem forte fuissent.
 Credamus tragicis, quidquid de Colchide torva
 Dicitur et Procne; nil contra conor; et illae
 Grandia monstra suis audebant temporibus; sed 645
 Non propter numos. Minor admiratio summis
 Debetur monstris, quoties facit ira nocentem
 Hunc sexum et rabie iecur incendente feruntur
 Praecipites; ut saxa iugis abrupta, quibus mons
 Subtrahitur, clivoque latus pendente recedit. 650
 Illam ego non tulerim, quae computat, et scelus ingens

tum superest, *venenum maternum*, a
noverca, iis miscetur. Ita recte sen-
tentiam poëtae cepit ill. C. de Haug-
witz.

633. *timidus* 44. 46. 48. 49. 77. —
pappas restitui ex 23. 49. 64. Est Gr.
πάππας. *papas* in reliquis libris.

635. *Scilicet egressi et finem* 10. 17.
 48. 21. 22. 45. 46. 48. *Scilicet egressi*
finem 11. 14. 15. 16. 19. 20. 24—27.
 47. 49. 50. 54—60. 64. 65. 85. multo
 aptius et recte, iudice Schurzli. qui
 et v. 637. post *Latino* interrog. notam
 vulgo poni probabat. Ego minorem
 distinct. post *cothurnum* delevi.

640. *deprehensa* 15. 27. 63. 64. —
tanum pro tamen conj. Guietus.

641. 642. transpositi in 22.

642. *septem si* 27.

643. *Credatur* 16. — *magicis pro*
tragicis *inepte* 4. 44. 46. 24. 26. —
de Colchide torva 10—24. 27. 45—
 50. 54. 55. 56. 59—65. 68—71. 73.
 74. 85. et plurimi codd. Paris. e qui-
 bus hanc lectionem nunc revocavi
 eum Ach. *torvae* 72. *terra* 77. et pau-
 cissimi codd. Paris. *saeva* 4. 25. 26.
 58. 66. 67. 75—77. 84. 82. et quidam
 codd. Paris. quod glossam redolet.

644. *Progne* 13. 17—25. 57. 58.
 60. 64—67. 85. sed Gr. Πρόκυν di-
 citur.

648. *et rabie restitui* ex 14—25.
 45. 56. 57. 59—64. 63 65. 66. 67. 74.
Copulam et eiecerunt Hennin. et alii.
 Tum certe post *sexum*, non post
monstris maior distinctio ponenda
 videtur. — v. sup. ad I, 45.

Sana facit. Spectant subeuntem fata mariti
 Alcestim, et, similis si permutatio detur,
 Morte viri cupiant animam servare catellae.
 Occurrent multae tibi Belides atque Eriphylae 655
 Mane: Clytaemnestram nullus non vicus habebit.
 Hoc tantum refert, quod Tyndaris illa bipennem
 Insulsam et fatuam dextra laevaque tenebat.
 At nunc res agitur tenui pulmone rubetae;
 Sed tamen et ferro, si praegustabit Atrides 660
 Pontica ter victi cautus medicamina Regis.

654. cupiant 12. 14. 17. 18. 20—
 23. 25. 27. 45—48. 56—74. 85. et
 plurimi codd. Paris. e quibus illud
 restitui nunc cum Ach. cupiunt 15.
 16. 49. cuperent 77. cupient reliqui et
 quidam codd. Paris. — catelli 24. 22.
 26. 27. 47. 48. 58. 85. Cf. ad v. 551.

655. 656. Vulgaris verborum di-
 stinctio in omnibus libris est: Occur-
 rent multae t. B. a. Eriphylae: Mane
 Clytaemnestram nullus non vicus ha-
 bebit: Hoc tantum cet. Qua servata
 vocab. Mane, nisi me omnia fallunt,
 plane ineptum est; quod interpretes
 vel non sensisse, vel dissimulasse
 mireris. Hinc conieceram olim Paene,
 quod tamen languet. Postea vidi,
 non lectionem sollicitandam esse, scilicet
 interpunkcionem, ut egregia exoria-
 tur sententia. v. Comm. — Occurrunt

18. 27. 47. 48. 58.— tibi multae 46—
 59. 54. 58. 64. 85.

656. Clytaemnestram, Clytemna-
 stram, Clytemnestram et Clytemna-
 stram scripsere ceteri editores praeter
 Ach. Sed dicitur Κλυταιμνήστρα.—
 v. sup. ad VI, 604.

657. differt 16.

658. Invisam 7: 13. 19—22. 24.
 29. — et vacuam 16. — laeva dextre-
 que 25. 27. 46—50. 54—65. 68. 71.
 72. 73. 85.

660. praegustavit 70. praegustaret
 10. 13—27. 45—50. 54—67. 74. 77.
 85. et sic Ach. cuius nota est: "Hanc
 lect. ex codd. Paris. revocavi. Pauci
 praegustavit: quidam, sed pauciores,
 praegustavit. Dusaulx solus legit praegustavit;
 non male, sed sine auctoritate. ,"

D. IVNII IVVENALIS

AQVINATIS

S A T I R A R V M

LJBER TERTIVS.

SATIRA VII.

ARGVMENTVM.

Artes et studia foventur tantum a Caesare, a reliquis vero proceribus ita contemnuntur, ut iam doctissimi celeberrimique viri ad vilia quaeque ministeria paupertate adigantur. v. 4—29. Nobiles enim divitesque Romani poëtas admirantur tantum ac laudant, vel carmen sibi oblatum carmine rependunt et ruinosas quidem recitantibus aedes, non vero subsellia quoque aliasque impensas suppeditant. 30—47. Nihilo secius multi ad versus faciendos gloriae cupiditate impelluntur, quam tamen mens, nisi expers sit curarum, non facile numine quasi afflari sensusque excelsiores concipere, neque praestantissimi poëtae, si desint Maecenates, vitam sustentare possint. 48—97. Non fructuosior nunc est labor historicorum, elsi plus temporis, olei ac chartae poscat. 98—105. Neque maiora ex ingenti vocis laterumque contentione praemia ac commoda redundant in causidicos, patronos causarum, et iureconsultos, qui praeterea, ut plebem, hominum ingenia ex cultu et magnificentia aestimantem, allicant, se divites esse signulant ac nobiles, et ita aere alieno obruantur. 106—149. Omnia tamen ingratissimus est labor et merces vilissima rhetorum atque grammaticorum. Illi enim continuis puerorum eadem recinentium declamationibus excarnificantur, et, si pueri iuvenesque obtusi ingenii nihil in literis proficiunt, soli in culpa esse dicuntur, nec, ut olim praeceptores, a discipulis coli atque amari, sed derideri vel adeo oedi solent, a parentibus vero, qui magnam vulgo in aedificia et epulas impensam et nullam fere in educationem institutionemque liberorum faciunt, exiguae laboris molestissimi mercedem capiunt: unde perrarum est locupletis rhetoris, qualis Quintilianus fuit, exemplum. 150—214. Hi vero, grammatici, a quibus non multiplex tantum et perfecta eruditio, sed summa quoque discipulorum cura exigitur, non tantum nihilo plus praemii ferunt, sed etiam parte mercedulæ fraudantur eamque vix sine lice obtinent. 215—243.

Excellentesima Satira, cuius lectio maxime commendanda est iis, qui rem literariam scholasticamque sovere et possunt et debent. Quae enim Iuvenalis de misera studiorum studiosorumque conditione disputavit, ad nostra quoque tempora transferri possunt fere singula; et quam multi haec iam surdis cecinerunt auribus? Siut Maecenates, non deerunt, Flacce, Marones! Condicio tamen illa non melior, sed multo peior facta est dominante Napoleone, qui nos magnae nationi inservat; et nihil scius felicitatem illorum temporum ex Galliae, ter quaterque beatae, nutriculae causidicorum bonarumque artium, miris laudibus praedicat Achainre, novissimus Iuvenalis editor. Nos quidem Galliae non invidemus sua bona neque doctis eius viris Fortunam, quae, teste illo panegyrista, eos sequitur. Idem vero ad finem Sat. haec adnotavit: « Si inter vivos adhuc esset Iuvenalis, grammatioi quanto miseriores ipsi viderentur, quibus quatuor vel quinque per menses franci Gallici per annum pro merccede dantur! Attamen, ut vera dicam, et tardius surgunt, quam tempore ipsius, et maturius cubant, et celcrius officio funguntur suo. »

Et spes et ratio studiorum in Caesare tantum:
Solus enim tristes hac tempestate Camenas
Respexit, quum iam celebres notique poëtae
Balneolum Gabiis, Romae conducere furnos
Tentarent, nec foedium alii, nec turpe putarent 5
Praecones fieri, quum, desertis Aganippes
Vallibus, esuriens migraret in atria Clio.
Nam si Pieria quadrans tibi nullus in umbra
Ostendatur, ames nomen victumque Machaerae,
Et vendas potius, commissa quod auctio vendit 10
Stantibus, oenophorum, tripodas, armaria, cistas,

1. *Est spes* 60. 65. — *tantum est*
40. 44. 46.

3. *noti celebresque* 44. 44—22. 24.
49. 55. 77.

8. *arca pro umbra* 10. 12. 14—17.
18—27. 45—50. 54—69. 74—74. et
XXXIII codd. Paris. prob. Grang. ut
sensus sit: si componis, ut ait ille,
carmina nullos referentia numos. Sed
nostra lectio exquisitor est et venu-
stior, illa scioli scholastici acumen
sapit.

9. *victum nomenque* 16. 21.—*Ma-*
chaerae 48. *Macerae* 21. 22.

11. *tripodas pro tripodes revocavi*
ex 20. 23. 24.—*ripides pro tripodes*
cod. Thuan. teste Boissonade ad He-
rodiani Partit. p. 448. qui hanc lec-
tionem, ne memoratam quidem a
nupero editore (Achainre), omnino
recipiendam iudicat, quia plus ha-
beat satiricae venae quam altera.
Eadem lectio a me qd. in aliquot
codd. reperta est et forsan recipienda:

Alcyonem Pacci, Thebas et Terea Fausti.
Hoc satius, quam si dicas sub iudice, Vidi,
Quod non vidisti. Faciant equites Asiani,
Quamquam et Cappadocias faciant equitesque Bithyni,
Altera quos nudo traducit Gallia talo. 45
Nemo tamen studiis indignum ferre laborem
Cogetur posthac, necit quicumque canoris
Eloquium vocale modis laurumque momordit.
Hoc agite, o iuvenes: circumspicit et stimulat vos, 20
Materiamque sibi Ducis indulgentia quaerit.
Si qua aliunde putas rerum exspectanda tuarum
Praesidia, atque ideo croceae membrana tabellae
Impletur, lignorum aliquid posce ocius, et, quae
Componis, dona Veneris, Thelesine, marito, 25
Aut claude et positos tinea pertunde libellos.
Frange miser calamos vigilataque proelia dele,
Qui facis in parva sublimia carmina cella,

Πιπίς, ριπή et ριπώδεις flabellum,
unde ριπίζειν (al. ψαινόμενον, καταψύ-
χεῖν), flabarii et flabelliferae.

42. v. Excurs. ad h. l.

43. Haco 44. 45.

45. et abest ab 46. 47. 48. Prima
 syll. voc. *Bithyni* anceps est, ut
 multae aliae, h. l. brevis, at longa
 inf. X, 162. *Britani* 49.

46. *Galica* conj. quidam, quod
 perperam probavit Rigalt. coll. Gloss.
 antt. *Galliculae*, τροχάδες.

48. post haco 46. 24. 22. 24.

20. *Huc agite* quidam, non im-
 prob. Lubino, ut sensus sit: *huc vos*
ad Imperatorem unum, vestrum pa-
tromum, conserte, et laborem im-
pendite studiis. — O abest ab 27. 47.
 48. 58. — nos 14. 47. 18. 19 a m.
 sec. 24. 22. 23. 27. 45. 46. 47. 58.

22. *exspectanda pro spectanda re-*
stitui ex 10. 44. 44—49 a m. sec.

20—25. 45. 50. 55. 56. 57. 60—63.
 65—69. 74—77. 84.

23. *crocea not. tabella* 75. *crocea*
membrana tabella 75. conf. Casaub.
 ad Pers. III, 40.

24. *ocrys* vulgo scribitur. Sed est
 Gr. ὥχιων, ὥχιστος, ὥχιστα.

25. *Conseribus* 7. 10, 12. 14. 16—
 19 a m. sec. 20 a m. pr. 22. 23. 24.
 45. et multi codd. Paris. sed inter-
 pretamentum seu glossam redolet.

26. *cludo* al. Cf. ad III, 49.

28. *sella* malebat Vales. in Vale-
 sianis p. 181. ubi monet, honestiores
 olim Romae in lectulis, tenuiores in
 sellis sedentes scripsisse. Sed Roma-
 nos olim omnes scripsisse et legisse
 iacentes in lectulo lucubratorio (*Stu-*
dierbett), nec nisi docentes sedisse
 in hemicyclo, iam monuere Viscontii
 ad Pio-Clementin. T. III. p. 18. et
 Bottiger in Sabina p. 29. 30. ed. pr.

Vt dignus venias hederis et imagine macra.
 Spes nulla ulterior: didicit iam dives avarus
 Tantum admirari, tantum laudare disertos,
 Vt pueri Iunonis avem. Sed defluit aetas
 Et pelagi patiens et cassidis atque ligonis.
 Taedia tunc subeunt animos, tunc seque suamque
 Terpsichoren odit facunda et nuda senectus. 30
 Accipe nunc artes, ne quid tibi conferat iste,
 Quem colis, et Musarum et Apollinis aede relicta.
 Ipse facit versus, atque uni cedit Homero
 Propter mille annos; aut, si dulcedine famae
 Succensus recites, maculosas commodat aedes: 35
 40

30. *didicit nam* 13. 22. 23. 25. 27.
 46—50. 55—60. 64. 65. 69. *nam di-*
dicit 16. *didicit nunc* 24.

32. *si defluit aetas* conj. Schrader.

34. *nunc subeunt* 13. 20. 22. *nunc—*
nunc 17.

35. *ac nuda* 24.

36. *nunc pro tunc revocavi ex* 14—
 20. 25. 27. 45—50. 56—63. 65—74.
 77. *Adspic nunc artes* malebat Schra-
 der.

37. Alii maiorem distinct. ponunt
post colis verbaque et Musarum et
A. ac. r. cum seqq. iungunt.

38. *facis et cedis* malebat H. Va-
 les.

39. *et si quidam* codd. et edd. re-
 centit. *sed si* 16. *at si* 15. 24 a m.
 sec. 24. 25. 45. 49. 50. 54—57. 59—
 63. 65—69. 71—74. tres codd. Hafn.
 et XX Paris. quos seculus est Ach.
aut si 10. 17—20. 22. 23. 27. 46. 47.
 48. 58. 64. tres codd. Hafn. et quidam
 Paris. e quibus hanc lect. nunc resti-
 tui pro vulg. *et si*.

40. *Incessus* 24. *Contentus* 23.—
reciter perperam, ni fallor, emend.
 Lindenbrog. et Schrader.—*Maculo-*
nus 10. 11. 17—24 a m. sec. 25. 27.

45—50. 54. 55. 57—69. 71. 73. et
 quinque codd. Hafn. *Maculonis* 12.
 14. 15. 16. 24 a m. pr. 26. 56. 70. 74
 —77. 82. *Vetus scholion* est: *alii sor-*
didas aedes; alii pictas. Ad quam
 glossam Schurzfl. bene haec notavit:
 “*Maculatas* forte legit, si recte
 emendatus est. Pithoeus edidit, *Alii*
sordibus dixit, alii pictas. Possit etiam
illitas sordibus. Emblema vermicula-
 tum alii, puto, ceperunt *maculas*,
 et exposuerunt *pictas*. Cf. Casaub. ad
 Theophr. p. 173. „*Sed maculosas*
ingeniosę emendavit Heinrich, cuius
 annotatio est: “*Aliena ab re vulgata,*
et Maculonis, quia patronus hic no-
 ster *commodat*, ad recitandum, ho-
 noris causa, concedit, aedes suas
 ipsius, non conductit alienas; *et Ma-*
culonus, nam quum praecesserit *Ipse*,
quo iste, quem colis, satis signatus
 videri debet, ipsum sautoris nomen
 tam sero positum aliquid inepti ha-
 bet: nolo dicere, plane esse inaudi-
 tum hunc hominem. Auget multo
 magis dubitationem memorabile schol-
 ion, quod aperte demonstrat, olim
 hic, ante omnes, puta, qui hodie
 existant, libros longe diversam lectio-

Haec longe ferrata domus servire iubetur,
 In qua sollicitas imitatur ianua portas.
 Scit dare libertos extrema in parte sedentes
 Ordinis et magnas comitum disponere voces.
 Nemo dabit regum, quanti subsellia constent, 45
 Et quae conducto pendent anabathra tigillo,
 Quaeque reportandis posita est orchestra cathedris.
 Nos tamen hoc agimus, tenuique in pulvere sulcos
 Ducimus et litus sterili versamus aratro.
 Nam si discedas, laqueo tenet ambitiosi
 Consuetudo mali: tenet insanabile multos 50
 Scribendi cacoethes et aegro in corde senescit.

Sed vatem egregium, cui non sit publica vena,
 Qui nihil expositum soleat deducere, nec qui
 Communi feriat carmen triviale moneta, 55
 Hunc, qualem nequeo monstrare et sentio tantum,
 Anxietate carens animus facit, omnis acerbi
 Impatiens, cupidus silvarum aptusque bibendis
 Fontibus Aonidum. Neque enim cantare sub antro

nem fuisse. Priora eius verba integritati sic restituenda: *alii sordidas textis sc. arsenarum, nisi hoc voca incuria obliteratum est.* Itaque lectum antiquitus fuit *maculosus.*, Hoc recepi, tamquam longe praestantius vulgato, quamvis non undique tutum videri possit ab omni dubitatione. v. Comm.

41. abest ab 41. Ac 10. 14. 15. 17
—25. 27. 45—50. 54—69. 71—74.

45. constant 11—22. 24.

46. *anabatra* 17. 19. 21. 22. 49. *anabatra* 75. *anabaethra* 76. *anabethra* legit Vales. in Valesianis p. 208. Sed Gr. ἀναβαθρός dicuntur, et recte Schol. vetus, cuius glossa ad hoc verbum, non ad *subsellia* spectat: A Graeco tractum, i. e. *subsellia*, super quae altius sedeatur, gradus

superiores scansiles.,,

49. *sterilique in pulvere sulcos Ducimus et litus tenui versamus aratro*
44. quae lectio valde arridebat Schurzfl. qui allusum putabat ad Virgilianum in *tenui labor* Georg. IV, 6.—*tenui pro sterili* 27. 46—50.
54. 55. 57. 58. 61—67. 71—74. *sterili litus* 45.

51. *insatiabile* 13. 24.

52. *cacoethos legendum* putabat Ascens.—et in *aegro* 19. alque *aegro* 19. *aegroque* 11. 12. 13. 18. 21. 23. 24. 45. *aegre reponendum esse non dubitabat* Graev. ut sensus esset: difficulter et vix umquam scribendi carmina cupiditas expellitur. Sed vulgata lectio haud dubie praestat. — v. sup. ad 4, 45.

56. *nescio* 27. 46—49. 54—58. 64.

Pierio thyrsumve potest contingere sana 60
 Paupertas atque aeris inops, quo nocte dieque
 Corpus eget: satur est, quum dicit Horatius, Euoe!
 · Quis locus ingenio, nisi quum se carmine solo
 Vexant et dominis Cirrhae Nysaeque feruntur
 Pectora nostra, duas non admittentia curas? 65
 Magnae mentis opus nec de lode paranda
 Attonitae, currus et equos faciesque Deorum
 Adspicere, et qualis Rutulum confundat Erinnys.
 Nam si Virgilio puer et tolerabile deesset
 Hospitium, caderent omnes a crinibus hydri: 70
 Surda nihil gemeret grave buccina. Poscimus, ut sit
 Non minor antiquo Rubrenus Lappa cothurno,
 Cuius et alveolos et laenam pignerat Atreus.

non improb. Maittario, ut syll. ne
 corripiatur ante literam s liquecen-
 tem, vel antipodia admittatur.

60. *thyrumque* 1. 18. 23 a m. sec.
 45.—*sana* plerique libri, quos sequiu-
 tus sum, 10. 11. 15. 17. 19—27. 45
 —50. 54—69. 71—74. plerique opti-
 miique codd. Paris. forte et vetus
 Schol. qui ita h. l. interpretatur:
 “insanire pauper non potest aut
 moveri ad scribendum, quia fami-
 liaribus rebus consulere cogitur: di-
 cunt nam, nisi insanum, poëtam
 esse non posse.,, *saeva* 7. 14. 16. 18.
 21 ad marg. 29. *prava*, sed facili
 aberratione. *moesta* 12. 13. 70. 75.
 76. 77. 82. et quidam codd. Paris.
 quae indocti hominis emendatio esse
 videtur.

62. De voc. *Euoe* v. Excurs. ad h l.

64. *Nisae Cyrraeque* 24. *Cyrrhae* in
 plerisque codd. et edd. etiam Hennin.
 et *Nisaeque* in quibusdam legitur.
 Sed Klppz et Nvta dicuntur.

65. *Pectora nostra* (ut nos sup. v.
 48.) 7. 10. 14. 15. 16. 19. 23. 24 a

m. sec. 25. 26. 45. 49. 50. 54—69.
 71—74. 77. et plerique codd. Paris.
 e quibus nunc hanc lect. substitui
 cum Ach. etsi bene etiam habet vulg.
vestra, ut Iuvenalis poëtas alloquatur.
 — *voces pro curas* 27. 46. 47. 48.

68. *confundit* 45. *confudit* 44. 46.
 —*Erinnis*, *Erinis*, *Erynnis* al. Sed
Epiyyūc dicitur.

69. *desit* 10. 11. 14—18 a m. sec.
 49. 20. 22. 23. 25. 27. 45—50. 54—
 69. 71—74. 77. et plerique codd.
 Paris. Emendatio scholasticorum,
 metrum timentium.

70. *hydrae* 77.

71. *bucina* 17. 20. 21. 22. quae
 scriptura rectior est, sed in optimis
 codd. non reperitur.

72. *Rubeus* 16. *Rubiemus* 24. *Rabi-
 enus* *Lappa* conj. Dorleans, ut desi-
 gnetur poëta quidam, qui propter
 amarulentum ingenium *Rabiemus*, et
Lappa ob mordacitatem dictus sit.—
Lapa 46. 47.

73. *alboulos* 2. *albiolos* 3. 5. 14—
 25. 27. 45—49. 54—66. 72. 77. et X

Non habet infelix Numitor , quod mittat amico :
 Quintillae quod donet , habet ; nec defuit illi , 75
 Vnde emeret multa pascendum carne leonem
 Iam domitum : constat leviori belua sumtu
 Nimirum , et capiunt plus intestina poëtae.

Contentus fama iaceat Lucanus in hortis
 Marmoreis : at Serrano tenuique Saleio 80
 Gloria quantalibet quid erit , si gloria tantum est ?
 Curritur ad vocem iucundam et carmen amicæ
 Thebaidos , laetam fecit quum Statius urbem
 Promisitque diem: tanta dulcedine captos
 Afficit ille animos , tantaque libidine vulgi 85
 Auditur ; sed , quum fregit subsellia versu ,
 Esurit , intactam Paridi nisi vendat Agaven.
 Ille et militiae multis largitur honorem ,
 Semestri vatum digitos circumligat auro.
 Quod non dant proceres , dabit histrio: tu Camerinos 90
 Et Bareas , tu nobilium magna atria curas ?

codd. Paris. Illud Valla , hoc Manci-
 nillus et Lubinus probarunt. Ille
 interpretatur tabulas lusorias , hi vero
 tabulas scriptorias , easque *albas* s .
albeas , h . e . *gypsatas* . Neutra lectio
 probanda , et utraque orta ex vulgari
 permutatione literarum *V* et *B* , de
 qua v . ad Sil . VIII , 473 . et 543 . —
pignorat 27 . 48 .

77 . *belua* 17 . 19 . 60 . 64 . Vulgo
bellua . v . ad IV , 121 .

78 . *cupiunt* 14 .

79 . *iaceat fama* 26 . *iaceat* 11 . 12 .

23 a m . pr . 24 .

80 . v . *Excurs.* ad h . I .

81 . *tantalibet* 11 . — *est* non exstat
 in 12 . 16 . 20 . *nisi gloria tantum* 20 .

83 . *fecit* *quam* *recepit* ex 14 . 15 .
 17 . 18 . 19 . 46 . 47 . 48 . 50 . 58 . 61 — 68 .

71 — 77 . *cum* *fecit* 10 . 12 . 20 . 21 . 23

— 27 . 45 . 49 . 54 — 57 . 60 . 70 . *cum fa-*
cit 16 . *facit cum* 22 .

85 . *Allicit* laudavit Heins . ad Ovid .
 ex Ponto III , 35 . *sed* haud dubie me-
 moriae vitio .

87 . *ni* 21 . 22 . *Paridine vendat* 11 .
vitiose pro *Paridi ni v . — Agavem*
 64 .

88 . *honores* 15 . — *largitus* emend .
 Schrader , offensus omissione copulae
 et , quam potius excidisse post *Seme-*
stri vel , quod Jacobs putat , post *ho-*
norem , suspicari possis . Vid . tamen
 ad IV , 63 .

89 . *militiae multis largitur honorem*
Semestrem , *vatum* cet . emend . Ruben .
 Sed exquisitior vulgata lectio . Ut
 dignitas Tribunorum semestris fuit ,
 ita et insigne .

91 . *Bareas* 10 . 11 . 14 — 25 . 27 . 45 .

Praefectos Peleopea facit , Philomela tribunos.
 Haud tamen invideas vati , quem pulpita pascunt.
 Quis tibi Maecenas ? quis nunc erit aut Proculeius ,
 Aut Fabius ? quis Cotta iterum ? quis Lentulus alter? 95
 Tunc par ingenio pretium : tunc utile multis ,
 Pallere et vinum toto nescire Decembri.

Vester porro labor fecundior , historiarum
 Scriptores : petit hic plus temporis atque olei plus ;
 Namque oblitera modi millesima pagina surgit 100
 Omnibus, et multa crescit damnosa papyro.
 Sic ingens rerum numerus iubet atque operum lex.
 Quae tamen inde seges ? terrae quis fructus apertae?
 Quis dabit historico , quantum daret acta legenti ?
 Sed genus ignavum , quod lecto gaudet et umbra. 105
 Dic igitur , quid causidicis civilia praestent
 Officia et magno comites in fasce libelli ?
 Ipsi magna sonant , sed tunc , quum creditor audit ,

—50. 54—69. 74. 77. et Sueton. in
 vita Iuven. quos sequutus sum, quia
 cum Camerinos iungitur. Baream 70.
 75. 76. 82.—cura malebat Schrader.

92. *Philomena* 18. 19. 21—24. 27.
 45—49. 55.

94. *Mocoenas* et *Meocoenias* al. v.
 ad I, 66.

95. *Cocca* 17—20. 22. 23. 24. 45.
 46. 48. 59. 61. 62.

96. *nunc usque multis Pallere* cet.
 67. 68. 71. 73. 77. et ed. Raphel. a.
 1600. quod vulgo explicatur: nunc
 studiorum utilitas omnis huc redit,
 ut *palleas*, curis conficiaris et vino
 abstineas vel in ipso Decembri, in
 quo Saturnalium tempore omnes ,
 etiam continentissimi, genio indul-
 gere solent: vel, nunc discendum ,
 sive utilissimum est, esurire et absti-
 nere vino. H. Valesius exponit: *nunc*
usque multis, poëtis scilicet, etiam

optimis, aquam bibere ~~hunc~~ inexcusante
 ac frigore saeviente.

97. *toto vinum* 10. 12. 13. 16. 18.
 24. 45.

99. *petitur plus* 56. 59. 60. 65.—
au olei 16. —Petit hoc Lemaire. T.

104. *Talibus* 20.—*multum* 21. *multa*
crescit pro crescit multa recepi ex 11.
 23. 24. quia gratius est auribus.

102. *operis* 77.

105. *ignavum est quod* 22.—*lecto*
pro lecto 10. 12. 14—20. 23—25. 27.
 45—50. 54—69. 71—74. 77. et cod.
 Put. a m. sec. Non male; sed nostra
 lectio et concinnior est (nam notio
tecti vel aedium iam continetur voce
umbra), et admodum probabilis fit
 ex locis simil. Horatii et Ovidii.

106. *praestant* 10. 12—17 a m. pr.
 18. 19. 21. 22. 24. 27. 45. 47. 48.
 54. 55. et pars maxima codd. Paris.

108. *tum* 11.—Οἶον ἦν τὸ μέγα

Praecipue , vel si tetigit latus acrior illo ,
 Qui venit ad dubium grandi cum codice nomen. 110
 Tunc immensa cavi spirant mendacia folles
 Consputurque sinus. Veram deprendere messem
 Si libet , hinc centum patrimonia causidicorum ,
 Parte alia solum russati pone Lacernae.
 Consedere Duces : surgis tu pallidus Ajax 115
 Dicturus dubia pro libertate , bubulco
 Iudice. Rumpe miser tensum iecur , ut tibi lasso
 Figantur virides , scalarum gloria , palmae.
 Quod vocis pretium ? siccus petasunculus et vas

κεκραγέναι καὶ ὄχληρὸν εἶναι καὶ
 θρασύν ; Οὐ τοῖς δικαιολογοῦσι (cau-
 sidicis) μόνοις , ἀλλὰ καὶ τοῖς εὐχε-
 μένοις τοῦτο χρήσιμον , Lucianus in
 Timone c. 11.

109. Plathner emend. *si tetigit la-*
tus, admonuit, ut tangere cubitu ap.
Cicer., acior ille scil. pragmaticus,
causidicorum quasi posticus et sug-
gestor.

112. *verum* 60. 65. Non male !
Ipsi magna sonant—verum deprendere
messem cet. sed nullus inde ad eos
fructus redundat. At veram maiorem
habet vim.—deprehendere 12. 15.

114. *solum* (i. e. cathedralm Lacer-
 nae grammatici aut rhetoris recita-
 turi) emend. H. Valesius. *russati* vel
Russati in omnibus legitur libris , et
scriptis et editis, nisi quod rus sati
vel Sati divisim exhibent 14. 14. 15.
 16. 24—24. 30. (in cuius marg. no-
 tatur, *Sati* esse nom. propri. aurigae)
 33. et quidam codd. Paris. prob.
 Grangaeo et Calder. Ille coll. III, 231.
rus lacertae dici putabat *rus*, in quo
 reponatur *lacerta*, adeoque brevissi-
 mum: hic ita interpretatur h. l.
 “ non conferas omnes villas , sed
 unum tantum *rus*, atque id breve
 (nam *lacerta* est brevis mensura ter-

rae sup. III, 231.) *Auoi Sati* Ephitis
 Rom. qui eloquentiam in foro num-
 quam exercuit. „ Sed quis sibi per-
 suadeat, poëtam *rus lacertae Sati* , et
 hoc sensu dixisse? Nec probabilior
 aliorum sententia, qui *rus* s. villam
 divitis Romani, cui *Sato Lacertae* no-
 men fuerit, significari credunt. Per-
 speram quoque *rus Sisapo lacertae*
 conj. Beroald. in lib. Adnott. ut sen-
 sus sit, *rus lacertae* h. e. exiguum ,
 non in Italia , sed in provincia, et
 quidem longinqua (nam *Sisapo* opp.
 Hispaniae Baeticæ), tantumdem va-
 lere , quantum patrimonia centum
 causidicorum.—*Lacernae* 1. 12. 14.
 15. 16. 70. 75. 76. *Lacertae* 10. 11.
 17—25. 27. 30. 93. 45—50. 54—69.
 71—74. 77. et omnes sere codd. Paris.
 quae lectio nata forte ex III, 231. ad
 marg. scripto.

115. Sic in Luciani Piscat. c. 24.
Καθίσατε δὲ οὖν σὺ δ', ὡ Διόγενες,
λέγε.

116. *dubia de l.* 16.

117. *Rumpe tensum iecur, ut in*
Luciani Επισκοπ. c. 24. πόθεν οὖν
 δὲ ἐκεῖνοι δυνηθεῖν ἀκοῦσαι, ἦν καὶ σὺ
 κεχρηγώς διερράγης;

119. *vatis premium* 16. *premium* 24
 a m. pr.—*ficus* pro *siccus* MS. ant.

Pelamydum, aut veteres, Afrorum epimenia, bulbi, 420
Aut vinum Tiberi devectum, quinque lagenae.

Si quater egisti, si contigit aureus unus,
Inde cadunt partes ex foedere pragmaticorum.
Aemilio dabitur, quantum licet, et melius nos
Egimus: huius enim stat currus aeneus, alti 425
Quadriuges in vestibulis, atque ipse feroci
Bellatore sedens curvatum hastile minatur
Eminus et statua meditatur proelia lusca.

Canteri, prob. Scriverio, qui *ficus*
etiam causidicis olim dono fuisse datas
monet coll. Martiali IV, 46, 10.

420. v. *Excurs. ad h. l.*

421. *Tiburi* 17 a m. sec.

422. Nonnulli verba, *si quater egisti*, ad praeced. referunt, et post *egisti diaconiōs*. Non male! Vox *quater* etiam ad quatuor munuscula, modo memorata, spectare polest.

423. *Tibi pro Inde* couj. Schrader —*in foedera* 16. 64. *in foedere* 10. 41. 42. 44. 45. 47. 49—24. 27. 45—50. 54. 55. 56. 59—63. 65. 68. 69. 71—74. 77. Behrdt colon ponit post *partes*, et punctum post *pragmaticorum* positum tollit, ut h. l. sententia sit: *Si contigit aureus unus, ille non integer datur causidico, sed dividitur: nam Aemilio pro conducta pragmaticorum opera, quantum petit sive postulat, dandum est.*

424. *petit pro licet* 14. 17 a m. sec. 24. 45. *petet* 7. 10. 14—17 a m. pr. 18—23. 25. 26. 27. 46—50 54—69. 71—74. 76. et plerique codd. Paris. e quibus illud restituit Ach. Vetus Schol. “Qui hoc, inquit, pacto quintas acciperet, in pretium consiliatorum (s. consultorum) clientum.,, Hinc Schurzfl. suspicabatur, eum non male legisse, *Aemilio dabitur quantum, ut petet, hoc sensu: Tu quater*

*egisti et vix unum extorsisti aureum, quum pauper sis: venit Aemilius, nobilis causidicus; ille quantum agit, nec satis bene, non certe tam bene, quam tu egeras, et accipit, quantumcumque puscet, quia scilicet tria nomina habet. Idem tamen Schurzfl. lectionem *quantum petit vel petet* prohabat, et illud *quantum licet* Satirici credebat menti disconvenire. Ego potius vix dubito, quin hoc, tamquam difficilius nec minus aptum, omnino a poëta, illud vero a manu emendatoris profectum sit. v. Comm. Pro et malim fere *ut*, h. e. *quamvis*, vel *ut ut*, quomodocumque, de quo vid. Gronov. Obss. III, 6. *Aemilio dabitur, quantum licet* (vid. Comm.), *ut*, *quamvis*, *nos*, pauperes causidici ac patroni, *melius egimus*, peroravimus causas: *huius enim stat cet.* An potius, puncto post *licet* posito, legendum *at*, et mox *enim* dictum *pro enim vero?* Hoc probavit Ach.*

425. Manso haec adnotavit: “Si forte excidit ante *Egimus*, ut sensus sit: *Aemilio dabitur merces, quantum per leges licet, utpote patrono nobiliori ex maiorum insignibus clariori, et si nos melius causam diximus.,,—aheneus* 25. 49. 57. 60—63. 65—68. 71. 72. 73. v. sup. ad III, 285. *albi* suspicari possis: *currui*

Sic Pedo conturbat, Matho deficit: exitus hic est
 Tongilli, magno cum rhinocerote lavari 130
 Qui solet et vexat lutulenta balnea turba,
 Perque forum iuvenes longo premit assere Medos,
 Emturus pueros, argentum, murrhina, villas.
 Spondet enim Tyrio stlataria purpura filo.
 Et tamen est illis hoc utile: purpura vendit 135
 Causidicum; vendunt amethystina: convenit illis
 Et strepitu, et facie maioris vivere census.
 Sed finem impensae non servat prodiga Roma.
 Fidimus eloquio? Ciceroni nemo ducentos

enim triumphali quatuor iungebantur
 albi equi. Sed epitheton *alti* exqui-
 sitius est. v. Comm.

129. *Matho deiicit* conj. Lubin.
 et Manso. Sed v. Comm.

132. *Moesos* non male emend.
 Lips. Epist. Quaest. IV, 25. quoniam
Medi et *Parthi* a Romanis non suba-
 cti, et lecticarii plerumque fuerint
 robustissimi servi ex Moesia vel Sy-
 ria. Huic coniecturae favet aliis Iuve-
 nalis locus infra IX, 142 seq. ubi v.
 not. Pro *Moesis* facile substitui pote-
 rant *Medi*, quoniam hi librariis no-
 tiores erant, et diphthongi raro
 leguntur in antiquis codd. Sed vul-
 gata etiam lectio defendi potest. Nam
Media tam lato poëtis sensu dicitur,
 ut Assyriam quoque aliasque Asiae
 regiones complectatur. Praeterea
Medi vel *Maedi* etiam Thraciae po-
 pulus. Ad *Medos* vero utrum iuve-
 nes, an pueros referas, nil interest.

133. *Emturos* 49. 55. 61. 62. 63.
 67. 71. 73. *Emturus puer crystallina,*
murrhina, villas leg. Rigalt. Cf. VI,
 155. 156.—*murrhina, myrrhina, myr-*
rina, murrhina, mirrina et mirina al.
 v. sup. ad VI, 156.

135. *Attamen* 45.—*illis est* 14. *est*

ipsis 12-16. 45. *hoc ipsis est* 25. 27.
 46—50. 54—63. 65—69. 71—74. 77.
 138. *finem non servat impensae* 12.
 Versum parenthesi includendum pu-
 tabat Schrader.

139. *Vt redeant veteres* (h. e.
 quamvis in vitam redeant veteres illi
 iisque summi oratores Romanorum,
Crassus, Hortensius, Antonius, Ci-
cero et alii) pro *Fidimus eloquio* 10.
 11. 13—21 a m. pr. 22—27. 45—
 50. 54—69. 71—74. 77. et dimidia
 pars codd. Paris. Quae lectio, si non
 vera, certe profecta est ab ingenio
 non indocti hominis, expletis lacu-
 nam codicis sui. Nostra tamen lectio
 etiam bene se habet (cf. ad v. 150.),
 et firmatur auctoritate Prisciani. Hein-
 rich et h. l. et VIII, 7. (quem ver-
 sum non obelo confodiendum putat,
 sed diversa examinandum trutina)
 nec non VIII, 147. 151. et 167. (qui-
 bus locis diversae in libris scripturæ
 reperiuntur, *Lateranus* et *Damasip-*
pus) ipsius poëtae, scripta sua in
 autographo retractantis eorumque
 novam quandam διαστολὴν insti-
 tuentis post primam recitationem,
 operam haud obscure sibi videtur
 animadvertere.

Nunc dederit numos , nisi fulserit annulus ingens. 140
 Respicit haec primum , qui litigat , an tibi servi
 Octo , decem comites , an post te sella , togati
 Ante pedes. Ideo conducta Paulus agebat
 Sardonyche, atque ideo pluris , quam Cossus agebat ,
 Quam Basilus. Rara in tenui facundia panno. 145
 Quando licet Basilo flentem producere matrem ?
 Quis bene dicentem Basilum ferat ? Accipiat te
 Gallia vel potius nutricula causidicorum
 Africa , si placuit mercedem ponere linguae.

Declamare doces ? O ferrea pectora Vecti , 150
 Quum perimit saevos classis numerosa tyrannos !
 Nam quæcumque sedens modo legerat, hæc eadem stans
 Proferet atque eadem cantabit versibus isdem.

141. hoc 10. 11. 22. 25. 27. 45—
 50. 56—65. 68. 71—74. 77.

142. an post te sella 2. 3. 4. 11. 18.
 21. 25—27. 57. 58. 70. 75. 76. post
 te an sit sella 5. 27. 46. 47. 48. 50.
 55. 56. 59—69. 71—74. post te sit
 sella 49. 54. sit post te sella 10. an
 posita sella 12. 14. 15. 17. 19. posita
 an sit sella 22. 45. et cnd. vet. Rit-
 tershus. prob. Sciopp. Verism. IV ,
 10. posita est an sella 43. 20. 24.

143. Antepedes fuere qui malleant.
 v. Comm.

144. Cossus 10. 11. 14. 15. 17—
 25. 27. 45—50. 54—69. 71—74. 77·
 et omnes fere codd. Paris. quos se-
 quutus sum. Gallus 70. 75. 76. 82.
 —habebat pro agebat 21.

146. flentem Basilo 10. 25. 27. 45
 —50. 54—69. 71. 72. 73. 77.—dedu-
 cere 10—25. 27. 45—50. 54—58. 60.
 64. 65.

147. feret 16. 21.

149. imponere 10. 11. 17—25. 27.
 45—50. 54—69. 71—74. Sed ponere
 praemia docte dicitur, ut Gr. τιθίνεται

ἀπολα, pro proponere, statuere , con-
 stiluere.

150. Vecti 14—25. 27. 45—50. 55
 —58. 60. 61. 63. 64. 65. 67—69. 71
 —74. ut in optimis libris Plin. XXIX,
 4. Hinc Vecti scripsimus, ut secun-
 dus sit casus , non quintus. Vecti
 62. 66. Victi 59. Vecti vel Vecti in
 reliquis , etiam Hennin. et Ach.—
 In omnibus , quoquot vidi , libris
 ita distinguitur . Declamare doces ,
 O ferrea pectora Vecti , Quum cet.
 vel D. doces , O f. p. Vecti ; Quum
 cet. Sed poëta , ni fallor , eodem
 orationis colore usus est , quo sup.
 v. 139. Fidimus eloquio ? Ciceroni
 nemo cet. Ita et exquisitor vividior-
 que est dictio , et melius cohaerent ,
 quae sequuntur. Rei gravitatem et
 permissionem animi declarant inter-
 rogatio et responsio addita eaque
 exclamatione expressa. Declamare
 doces ? Rhetor es ? vel rhetorem te
 esse profiteris aut gloriaris ? O ferrea
 sint necesse est pectora Vectii , quem cet.

153. Proferet revocavi ex 23 a m.

Occidit miseros crambe repetita magistros.
 Quis color et quod sit causae genus atque ubi summa 155
 Quaestio, quae veniant diversae forte sagittae,
 Nosse velint omnes, mercedem solvere nemo.
 Mercedem appellas? quid enim scio? Culpa docentis
 Scilicet arguitur, quod laeva in parte mamillae
 Nil salit Arcadico iuveni, cuius mihi sexta 160
 Quaque die miserum dirus caput Hannibal implet;
 Quidquid id est, de quo deliberat, an petat Vrbem
 A Cannis, an post nimbos et fulmina cautus
 Circumagat madidas a tempestate cohortes.

sec. 24. 25. 27. 47. 50. 54—58. 60—
 68. 71—74. 77. et omnibus codd.
 Paris. *Proferat* 46. *Perferet* alii,
 etiam Hennin. quod ab h. l. alienum,
 certe minus optum videtur, neque
 explicatum ab iis, quibus probatur.
 —*vocibus* 16.

154. *Cambre vel cambre* 1. 2. 3.
 5. 10. 14—20. 23. 24. 27. 45—49.
 55. 69. 70. omnes MSS. Paris. et
 codex Pincier. cuius v. Parerg. IV,
 5. Hanc lect. defenderunt Calder. et
 Scoppa Collect. II, 2. p. 66. ut h. l.
 designetur *inscriptio declamationis*
 de *Cambro*, *Scytharum rege*, cuius
 meminit Diodorus, vel de *Cambria*
 s. *Cambro-Britannia* (hod. *Wales*),
 vel de oppido in Troade aut vico ad
 radices Gauri montis. Haec etiam
 Pithoeo arrisisse mireris. Exagitat
 ea Politian. Miscell. c. 33.

155. *Qui* 73.—*aut quid* 45.—*aut*
ubi 26. 45.

156. *diversae parte* 49. *adversa parte*
 46. *diversa parte* 10. 14. 15. 18—22.
 25. 27. 29. 45—48. 50. 54—74. 77.
diversa e parte 7. 14. 47. *diversa a*
parte 24. Recte, opinor, et sic quoque
 emend. Lindenbr. Sed *diversae*

sagittas exquisitus forsitan dictae pro:
 quae a diversa vel adversa parte
 veniunt.

157. *Scire* 50. 61. 62. 63. 65—68.
 71—74. 77.—*volunt* 40—28. 45—50.
 54—69. 71—74. 77. *Vtrumque pro-*
bavit Lindenbrog. at *velint exqui-*
tius est.—*reddere nemo* 23.

159. *papillae suspicari possis coll.*
loco Plini, in Comm. Iandato, et
 quia Fulgentius Mythol. II, 9. legit
si laeva parte papillae, nisi hic me-
 moriter locum laudavit, quod Hein.
 suspicatur. Sed nil interest.

161. *Quoque* 20.—*durus* (h. e. cuius
 nullo labore aut corpus fatigari, aut
 animus vinci poterat, ut ular verbis
 Livii XXI, 4.) *suspicari possis coll.*
Horat. Od. 11, 12, 2. ubi v. interpp.
 Sed epitheto *dirus* major h. l. vis
 inest, ut ap. Horat. Od. III, 6, 36.
 et IV, 4, 42. ad quae loca v. Mit-
 scheri.—Post *implet* et *cohortes* v.

164. vulgo puncta ponuntur. Ego
 post *implet* distinctionem reposui mi-
 norem. Neque tamen magnopere
 repugnarem, si maior ei substitue-
 retur, sublato punto post *cohortes*,
 ut apodosis esset: *quantum vis stipu-*
lare cet.

Quantum vis stipulare , et protenus accipe , quod do,
Vt toties illum pater audiat. Haec alii sex 166
Vel plures uno clamant ore Sophistae ,
Et veras agitant lites , raptore relicto ;
Fusa venena silent , malus ingratusque maritus ,
Et quae iam veteres sanant mortaria caecos. 170.
Ergo sibi dabit ipse rudem , si nostra movebunt
Consilia , et vitae diversum iter ingredietur ,
Ad pugnam qui rhetorica descendit ab umbra ,
Summula ne pereat , qua vili tessera venit
Frumenti : quippe haec merces lautissima. Tenta , 175
Chrysogonus quanti doceat , vel Pollio quanti
Lautorum pueros , artem scindens Theodori.

Balnea sexcentis et pluris porticus , in qua
Gestetur dominus , quoties pluit. Anne serenum
Exspectet spargatque luto iumenta recenti? 180
Hic potius : namque hic mundae nitet ungula mulae.
Parte alia longis Numidarum fulta columnis
Surgat et algentem rapiat coenatio solem.
Quanticumque domus , veniet , qui fercula doce .
Componat ; veniet , qui pulmentaria condat. 185
Hos inter sumtus sestertia Quintiliano ,

166. *Ast alii sex Et plures* 10. 11.
14—27. 45—50. 54—69. 71—74. 77.
et omnes codd. Paris. unde haec rece-
pit Ach.—Forte leg. *Ast alii sex Et*
plures cet.

167 *cum clamant* 27. 46. 47. 50.
58. *declaimant* 45.

175. *Latissima* 11. *laetissima* emend.
Schurzfl. ut *síρωνικῶς* dictum sit
pro : haec merces tanta est , ut de
ea accepta laetandum sit. Immo ,
uberrima , largissima , ut *laeta flu-*
mina , *segetes* cet. apud Virg. et al.
Non male , quoniam mox *lautorum*
sequitur.

179. *Vectetur* 24.

180. *Exspectent sparganique* 15.
spargatve praestiterit.

185. *Componet* 15. *Componit* 14.
18. 20. 21 a m. sec. 22. 25. 46. 48.
49. 53. 56. 57. 59—63. 65—69. 71—
74. 77. et multi codd. Paris sed re-
centi.—*veniat* 58.—*condet* 18. *docet*
45. *condat* h. e. faciat (a *condere*,
non *condire*), 45. 49. 24. 27. 47. 58.
64. et optimi codd. Paris. unde
illud nunc pro vulg. *condidit* substi-
tui cum Ach. Dura certe h. l. est
modorum variatio.

Vt multum, duo sufficient: res nulla minoris
 Constat patri, quam filius. Vnde igitur tot
 Quintilianus habet saltus? Exempla novorum
 Fatorum transi: felix et pulcer et acer; 190
 Felix et sapiens et nobilis et generosus
 Appositam nigrae lunam subtexit alutae:
 Felix, orator quoque maximus et iaculator;
 Et, si perfixit, cantat bene. Distat enim, quae
 Sidera te excipient modo primos incipientem 195
 Edere vagitus et adhuc a matre rubentem.
 Si Fortuna volet, fies de rhetore consul:
 Si volet haec eadem, fies de consule rhetor.
 Ventidius quid enim? quid Tullius? anne aliud, quam
 Sidus et occulti miranda potentia fati? 200
 Servis regna dabunt, captivis fata triumphos.
 Felix ille tamen corvo quoque rarer albo.
 Poenituit multos vanae sterilisque cathedrae,
 Sicut Thrasymachi probat exitus atque Secundi
 Carrinatis: et hunc inopem vidistis, Athenae, 205
 Nil praeter gelidas ausae conferre cicutas.

Dì, maiorum umbris tenuem et sine pondere terram,
 Spirantesque crocos et in urna perpetuum ver,
 Qui praeceptorem sancti voluere parentis

- | | |
|--|--|
| 191. est nobilis 44. | 25. 46. 48. 49. 55. 56. 57. 59. |
| 193. ioculator 7. 47. 48. 84.—v.
sup. ad VI, 449. 450. | 197. 198. Conf. sup. ad III, 39, 40.
199. an 19. 20. 22. 45. — aliquid
47. 48. 58. |
| 194. <i>Etsi</i> una vocē scribendum
crediderim, ut sensus sit: quamvis
sit raucus, tamen bene declamat. —
<i>discat</i> 46. <i>dictat</i> 84. non improb.
Schrader. | 201. <i>triumphos</i> recepi ex 44. 42.
44—22. 24. 25. 27. 45—50. 55—69.
74—74. 77. <i>triumphum</i> 70. 75. 76. 82.
202. <i>oolvo</i> 44. Mendum h. l. latere
suspiciabatur Schurzfl. |
| 195. accipient 27. 47. 48. 54. 58.
64. 66. | 205. <i>Carinatis</i> 45—47. 50. 56. 60.
65. 74. |
| 196. <i>ex matre</i> 44. | 206. <i>ausae donare</i> 22. — <i>cui ferre</i>
conj. Schrader. |
| 197. <i>fies de consule rhetor</i> , et v. | |
| 198. <i>fies de rhetore consul</i> 10. 16. 24. | |

Esse loco.... Metuens virgae iam grandis Achilles 210
 Cantabat patriis in montibus: et cui non tunc
 Eliceret risum citharoedi cauda magistri?
 Sed Rufum atque alios caedit sua quaeque iuventus,
 Rufum, qui toties Ciceronem Allobroga dixit.

Quis gremio Enceladi doctique Palaemonis affert, 215
 Quantum grammaticus meruit labor? et tamen ex hoc,
 Quodcunque est (minus est autem, quam rhetoris aera),
 Discipuli custos praemordet Acoenonoëtus,
 Et, qui dispensat, franget sibi. Cede, Palaemon,
 Et patere inde aliquid decrescere, non aliter, quam
 Institor hibernae tegetis niveique cadurci, 224
 Dummodo non pereat, mediae quoq; noctis ab hora
 Sedisti, qua nemo faber, qua nemo sederet,
 Qui docet obliquo lanam deducere ferro;
 Dummodo non pereat totidem olfecisse lucernas, 225
 Quot stabant pueri, quum totus decolor esset
 Flaccus et haereret nigro fuligo Maroni.
 Rara tamen merces, quae cognitione tribuni
 Non egeat. Sed vos saevas imponite leges,
 Vt paeceptoris verborum regula constet, 230

210. *magnus Achilles* 22.

212. Quidam pro signo interrog.
 perperam ponunt punctum, ut cui
 ad Achillem referatur.

213. *Ruffum* 25. 27. 47. 49. 57. 58.
 61—68. 71. 73. 77. *Rutum* 23. —
 quemque 11. 14—17. 20. 21. 22. 72.

215. *Enceladi* restitui ex 11. 17.
 25. 27. 46—50. 54—69. 71—74. *En-*
cheladi 10. 11. 15. 16. 18. 20—24.
 45. *Hencheladi* 19. *Celadi* 70. 75. 76.
 82. Quod tamen ex his nominibus
 Grammatico et quidem celebri fuerit,
 non constat.

217. *minor* 24. — *certe pro autem*
multo pro autem 26.

218. v. *Excurs. ad h. l.*

219. *franget* 11. 14. 47—20. 23..
 25. 26. 27. 46. 47. 48. 57. 58. 59. et
 XV codd. Paris. Restitui illud nunc
 cum Ach. pro vulg. *frangit*.

222—224. absunt a 19. *ne pereat*
 10. 20. 21. 22. 60. 65. — *umbra* pro
hora 7. quae vera forte lectio est,
 certe elegantior.

223. *sedebat* 10, 11. 12. 14—18.
 20—25. 27. 45—50. 54—69. 71—74.
 77.

225. *ne pereat* 10.

229. *leges imponite saevas* 16. 19.
scaevas 19.

Vt legat historias, auctores noverit omnes,
 Tanquam ungues digitosque suos; ut forte rogatus,
 Dum petit aut thermas aut Phoebi balnea, dicat
 Nutricem Anchisae, nomen patriamque novercae
 Anchemoli; dicat, quot Acestes vixerit annos, 235
 Quot Siculus Phrygibus vini donaverit urnas.
 Exigite, ut mores teneros ceu pollice ducat,
 Vt si quis cera vultum facit: exigite ut sit
 Et pater ipsius coetus, ne turpia ludant,
 Ne faciant vicibus. Non est leve, tot puerorum 240
 Observare manus oculosque in fine trementes.
 Haec, inquit, cures, et, quum se verterit annus,

233. *Cum 20. — plebi balnea 60.*
 65. In *thermis balneisque ita delectabantur viri nobiles et opulentii, ar-*
cessitis hominibus doctis; ill. C. de
Haugwitz.

234. *patriam nomenque 45.*

235. *Anchemoli recepi ex 25. 27.*
 46. 47. 48. 50. 56—60. 64. 65. 77.
Serv. et plerisque libris Virg. Aen.
X, 389. v. Comm. Archemoli 45 a
m. sec. Anthenoris 16. Archemori in
reliquis libris.

236. *Siculis 75. Siciuli 76. prob. C.*
Vales.

238. *in cera 45. oergae Casaub. ad*
Pers. V, 40.

240. 241. *Valla et alii monent,*
hos versus non legi in codd. suis et
spurios esse. Exstant tamen in 8.
omnibusque libris ab Ach. et me col-
latis. Laudantur etiam a Servio ad
Virg. Ecl. III, 8. et propter obscenit-
tatem haud dubie a monachis quibus-
dam deleti sunt.

241. *patrantes pro trementes conj.*
Durantius Casellius Var. Lect. I, 9.
et alii coll. Pers. I, 18. ubi v. vet.
Schol. et Casaub. Sed vulgata lectio
non est sollicitanda.

242. *curas, et 40. 42. 44—22. 24.*
 26. 27. 45—49. 54. 55. 58. 64. 65.
 66. 70. *curas, sed 23. cura, sed 82.*
cares, et 44. 25. 50. 56. 57. 59—63.
 65. 67. 68. 69. 71—77. *Hos sequuntur*
sum: semper tamen, fateor, mihi
displicuit inquit, propter praec. plur.
vos imponite cet. v. 229. et exigite v.
 237. *Nunc video Schurzfleisch. bene*
haec adnotasse: “At vos, Haec cura:
sed quum cet. in Cod. meo. Recte;
vel saltem Inquitis, haec cura. Sed
prior lectio elegantior est et plane
satirica, utpote qua obiectio praec-
ceptorum, Non est leve cet., nihil
aliud respondere singuntur parentes,
quam Hoc cura, de mercede videlicet
non sollicitus: sed quum annus praec-
terlapsus est et magistri salario repe-
tunt, indignabundos ait eosdem di-
cere, Accipe aurum cet.,, Recte,
opinor; et facile ex illa lectione, At
vos, Haec cura: sed quum cet. reli-
quae nasci poterant. Inquitis enim
vel inquit glossa fuit, verbis At vos
adscripta, quae deinde in textum
irrepsit, extrusis illis verbis. Illa
vero, victori populus quod postulat,
videntur poëtae ipsius verba esse et

Accipe, victori populus quod postulat, aurum.

parenthesi includenda. H. Valesius legendum putabat *Haec, inquam, cures*, ut poëta alloquatur grammatices professorem, vel potius *Haec,*

inquis, curas, i. e. haec omnia curas, inquis, aut respondes mihi, grammaticae.

SATIRA VIII.

ARGVMENTVM

Quid refert, nobilem esse et originem a summis ducere viris, si male vivitur, mox isque tempus extrahitur alea et epulis? v. 1—12. Quo iure maiorum gloria insolentius se iacotat, qui avaritia et mollitie labem ei adsperrit? 13—18. Sola nobilitas est virtus; et qui animi bonis morumque probitate excellit, vir patriae utilis, is profecto, quodcumque illi sit nomen ac genus, dignus est, qui in nobilium referatur numerum et de quo, tamquam raro cive, rei publicae gratulemur. 19—30. Qui vero praeter titulos nihil habet, quo gloriari possit, non re vera generosus est, quamvis speciosum ferat nomen, quod turpibus quoque rebus eoque indignus per ludum nonnumquam et iocum damus. 30—38. Nemo potius stolidior eo, qui, quam nihil ipse praeclari fecerit, cur vere nobilis sit censendus, natalium splendore inflatar honimesque obscuro loco ortos campano supercilio despicit. 39—46. Horum enim multi sunt utilissimi rei publicae cives, qui vel de iure respondere ipsasque indocti nobilis causas agunt, vel operam in re militari præstant: at ille, qua est ignavia et stupiditate, a truncu seu statua non differt, nisi quod vivit et spirat. 46—55. In brutis quoque animalibus non genus spectatur, sed virtus, et generosus appellatur equus, qui alios cursu superat; qui vero degener est et ignavus, vili pretio redariis venditur aut molitoribus. 56—67. Quodsi igitur admiratione et laude nostra dignus videri cupis, operam da, ut ipse egregiis eam facinoribus merearis, neque omnia debeas maioribus, vel totus ex eorum gloria pendreas, similis tecto, quod subductis columnis corruit, vel viti, quae, nisi ulmo alligatur, luni iacet et marcescit. 68—78. Esto bonus miles, tutor, iudex; et, si vel tyrannus tormentorum metu falsum tibi testimonium extorquere conabitur, cave ne vitam præferas virtuti bonaque conscientiae, quibus amissis ne dignus quidem es, qui vivas. 79—86. Provinciam si aliquando obtinueris, cogita, quae so, quae præmia te maneat, si bene, quae poenae, si male eam administraveris, neque avaros imitare præsides, qui provincialibus olim onine, quo abundabant, aurum, argentum, ebū et marmor per vim eripuere, et nunc ne viliores quidem res atque ad vitam sustentandam necessarias iis relinquent. 87—112. Impuris quidem diripies imbellis et luxu effeminatas gentes; sed cave saltem, ne magnam bellicosis iniuriam facias, quibus auro argentoque spoliatis arma

ocerte supererant. 112—126. Si neque tu ipse, neque uxor et comites tui quidquam rapiunt vel pecunia contumpluntur, facile patiar, te originem tuam, a quo-
cumque velis, repetere: si vero libidinose socios et crudeliter tractas, eo notiora omnibus et manifestiora sunt flagitia tua, quo illustriore loco natus es. 127—
141. Quare vero nobilitatem tuam praedicas, si sceleribus eam polluis? 142—
145. Lateranus, quem consul esset, noctu et summo magistratu deposito medio
die aurigabat frequentabatque popinas, ubi ab uigentariis, couponibus et
scortis blande excipiebatur, versabaturque cum sioariis, nautis, latronibus, car-
nificibus et fabris: quae flagitia pueris et adolescentibus condonanda sunt,
non viris, nedum summo loco natis; qui tamen id sibi licere putant, vel adeo
laudi ducunt, quod in vilissimae conditionis hominibus damnant poenaque di-
gnum censem. 145—182. Turpiora etiam his committunt nobiles et, consumitis
per luxum opibus, alii operam scenaee addicunt mimorumque agunt partes,
alii ad ipsas gladiatorum artes descendunt, et nunc quidem sponte, non, ut
olim, coacti a Nerone citharoedo. 183—199. Quin eo impudentiae progre-
diuntur, ut in arena ab omnibus cognosci cupiant et hinc Retiarii esse uelint;
qui soli ex gladiatoriis nudo vultu pugnare. 200—210. Vera nobilitas a vir-
tute, non a titulis et generosa stirpe pendet, nec quisquam dubitabit, Senecam,
virum ignobilem, sed bonum, praeserre Neroni Imperatori, qui matrem,
uxores, sororem, fratrem aliusque propinquos occidit, in theatris cantavit et
Troica scripsit. 211—230. Cutilina et Cethegus nobilissimi fuere viri, sed
patriae perdendae consilium inierunt, quam interitu vindicavit Cicero consul,
novus homo, qui pacis artibus plus gloriae, quam Octavius victoria Actiaca et
Philippica adeptus est, primusque decreto Senatus Patris patriae cognomen
acepit. 231—244. Marius, alias Arpinus, qui mercenarius olim arator alieni
agri et miles gregarius fuit, vicit Cimbros praesensque a re publica periculum
propulseavit, adiuuante quidem Catulo, viro nobilissimo, qui tamen non trium-
phasset, nisi ignobilis collega, duotus sibi oblatis triumphis, uno contentus
fuisset. 245—253. Decii, plebeii et humili familia geniti homines, pro patria
se devoverant, et harc piacula, proprie personarum dignitatem, averruncan-
dae Deorum irae sufficerent. 254—258. Servius, captiva natus, regnum adeptus
est et bonorum regum ultimus fuit. 259—260. Filii contra Biuti, prinu consulis, cum aliis adolescentibus nobilibus de patria eiectis regibus prodenda
coniuraverunt, et servus rem ad Patres detulit. 261—268. Praesiat itaque hu-
mili loco natum esse et virtutibus excellere, quam maiorum gloriam vitiis fla-
gitiisque contaminare. 269—271. Quicumque vero vel antiquissima stirpe orti
sunt, ab ignobilibus oerite aut soeleratis ad ea hominibus genus ducunt. 282
—275.

Satira nobilissima et perfectissimis poëtae nostri carminibus adnumeranda.
Ea praeolare docuit, veram nobilitatem non ueleri prosapia et multis imaginib-
us, sed virtutibus magnisque in rem publicam meritis contineri; idque exem-
plis exquisitissimis illustravit. Simile argumentum tractavit Horatius Sat. I, 6:
sed ratione longe diversa. Quid intersit inter Horatium et Luvenalem, ium
bene ostendit Koenig de Sut. Rom. p. 71. his verbis: « Apud illum omnia
sermonis naturalis filo procedunt, unumquodque sponte nasci ex antecedentibus,
aut sine studio oblatum videtur, nihilque fere nisi turbato omnium ordine potest
omitti: hic primum minus circumspete vitium a fronte aggreditur, deinde in
vitiis et opprobriis nobilitatis undique colligendis desudat eaque, ut hiatum qui-

dem non animadvertis illum, aliqua ratione inter se consocias et copulat; sapient tamen, ut in opere composito et nondum dolato, partes earumque commissurae, nullaque adeo cum toto cohaeret, ut non aut alium locum obtinere, aut omnino abesse possit. Hoc materiae parandae et conservandae nimio, quod declamandi consuetudini tribui potest, studio omisso, in partibus exprimendis mira est Iuvenalis sollertia, ut in hac re vel cum Horatio certamen ei non fuisset perhorrescendum. — Scripta est haec Satira post mortem Neronis, in quem v. 193. et 211—230: acerbius invehitur poëta, quod eo vivo non ausus esset facere. Conf. sup. I, 169. 170. Praestantissima eius versio est Germanica Denisii (Juvenal an Ponticus vom wahren Adel, übersetzt unde erläutert vom Denis. Wien u. Leipzig 1796.), quam cum illa conferri cupio. Boileau Despreaux hanc satiram fere ad verbum expressit Sat. V, sed longe Iuvenali est inferior; Ach.

Stemmata quid faciunt? quid prodest, Pontice, longo
Sanguine censeri pictosque ostendere vultus
Maiorum et stantes in curribus Aemilianos
Et Curios iam dimidios humerosque minorem
Corvinum et Galbam auriculis nasoque carentem? 5
Quis fructus generis tabula iactare capaci
* Corvinum, posthac multa contingere virga

4. *Schemata* perperam emend. Alciat. de verb. signif. lib. IV. et Parerg. II, 30. probb. Voss. Inst. Or. V,

4. et Grang.

2. *pictos* 11. 13. 17—22. 24. 45.

4. *dividuos*, h. e. *fissos*, malebat Nicol. Heins. — *humerosque minorem Corvinum* 8. 9. 14. 70. 75. 76. 82. et IX codd. Paris. *nasunque minorem Corvinum* 26. *nasunque minorem Corvinum* 7. 29. *nasunque minorem Corvini* 10. 11. 12. 15—25. 27. 45—50. 54—69. 71—74. 77. et XXVI. MSS. Paris. Male! nam *naso carentem* mox sequitur. *humeroque minorem Corvinum* reposuit Prat. offensus forte pluri^l *humeros*. Sed is pro sing. positus, ambiguitatis quoque vitandae causa,

et doctior est, ut et quartus casus. v. Comm.

5. *Gallum* 29.

6. *Qui* 50.

7. Hic versus legitur in 4. 8. 9. 14. 37. 43. 70. 75—77. et XXVIII MSS. Paris. sed abest ab 10—13. 15—27. 31 b. 45—50. 54—69. 71—74. et VII codd. Paris. Primus eum revocavit Lipsius, qui in Epist. Quaest. IV, 15. monet, illum non de trivio esse et ad rem aptissimum. Conf. ad VII, 139. Mea qualicumque sententia nullum fere verbum non in eo suspectum est: unde asterisco a me notatus et electus ab Ach. *Corvinum* modo memoraverat poëta; vocab. autem posthac alienum est ab h.

Fumosos Equitum cum Dietatore magistros,
 Si coram Lepidis male vivitur? Effigies quo
 Tot bellatorum, si luditur alea pernox 10
 Ante Numantinos? si dormire incipis ortu
 Luciferi, quo signa duces et castra movebant?
 Cur Allobrogicis et magna gaudeat ara
 Natus in Herculeo Fabius lare, si cupidus, si
 Vanus et Euganea quantumvis mollior agna; 15
 Si tenerum attritus Catinensi pumice lunibum
 Squalentes traducit avos, emtorque veneni
 Frangenda miseram funestat imagine gentem?
 Tota licet veteres exornent undique cerae
 Atria, nobilitas sola est atque unica virtus. 20
 Paulus vel Cossus vel Drusus moribus esto:
 Hos ante effigies maiorum pone tuorum:
 Praecedant ipsas illi te Consule virgas.

L., ne dicam ineptum; praeterea pro *contingere*, quod non nisi in 1. exstat et glossam redolet, in reliquis libris legitur *deducere*, ex quo commodam haud facile elicies sententiam; denique hoc versu deleto nihil est, quod desideretur vel nos offendat.

8. *Famosus* 24. *Famosos* 40—43. 45—23. 25. 27. 28. 45—49. 54—60. 65. et plerique codd. Paris. Mancinellus exponit illustres, Ascensius gloriosos et optimae famae, pessime Calderinus infames. Sed vulgata lectio longe melior.

44. *Ante matutinos—ortus* 24 a.m. pr. 26. et multi codd. Paris. adversante metro. *Ante Numantinos—ortus* 42. 45—25. 27. 45—49. 55—59. 61. 62. 63. 65. 66. 67. 71. 73. et plerique codd. Paris. probb. Valla et Mancin. *ortu* 68. 69. sed puncto post *pernox* posito, non post *Numantinos*.

44. *cupidus sit* 46. 27. 47.

17. *traducit* 4. 44. 45. 47. 50. 61—

76. et cod. Put. *producit* 2. 5. 7. 10
 11. 16—19. 23—26. 29. 45. 46. 48.
 49. 55—60. 65. 77. et codd. Paris.
 fere omnes. *perducit* 12. *producat*
 15. 20. 21. 22.

18. *ostendit pro funestat* 24.

20. *est sola* 27. 46. 47. 48. 54. 60.
 65. prob. Maittario, ut nihil duabus
 vocibus *sola* et *unica* intersit praeter
 copulam.

21. *Paulus et Cossus et Drusus* 14.
 aut *Cossus*, aut *Drusus* 17. utrumque
 contra metrum. *vel Drusus, vel Co-*
sus 16.—*moribus es tu* (h. e. si tu es
 moribus Paulus celi.) legendum puta-
 bat H. Vales.

23. *Procedant* 27. 46. 47. 48. quod
 ab h. l. alienum est, etsi de solenni
 Consulum pompa adhibetur, qua
 primo initi magistratus die ex aedi-
 bus suis in Capitolium deducebantur;
 unde et dictae processiones Catboli-
 corum Romanensium. Cf. sup. ad I,
 39. in Comm.

Prima mihi debes animi bona. Sanctus haberi
Iustitiaeque tenax factis dictisque mereris ? 25
Agnosco procerem. Salve, Gaetulice, seu tu
Silanus, quocumque alio de sanguine ! rarus ;
Civis et egregius patriae contingis ovanti.
Exclamare libet, populus quod clamat, Osiri
Invento. Quis enim generosum dixerit hunc, qui 38
Indignus genere, et praeclaro nomine tantum
Insignis ? Nanum cuiusdam Atlanta vocamus,
Aethiopem cycnum, pravam extortamque puellam
Europen : canibus pigris scabieque vetusta
Levibus et siccae lambentibus ora lucernae 35
Nomen erit pardus, tigris, leo, si quid adhuc est,
Quod fremat in terris violentius. Ergo cavebis
Et metues, ne tu sis Creticus aut Camerinus.

His ego quem monui ? tecum est mihi sermo, Rubelli
Blande. Tumes alto Drusorum stemmate, tamquam 40

24. *Prima tibi debes animi bona*
conj. H. Vales. ut poëta sine inter-
ruptione loquatur, non vero v. 21—
28. *Virtus loquens inducatur, et v.*
29. seq. poëta suo nomine.

26. *Getulice* vulgo male scribitur.
Nam Γαϊτοῦλοι dicuntur, a quibus
devictis cognomen accepit Lentulus.

27. *quorunque non male* conj. Schra-
der. Sed v. ad IV, 63.

31. *est* pro *et* 60. 65.

33. *cygnum* 17. 18. 19. 60. v. ad
VI, 165.—*pravam* 16. 17. 20. 23. 33.

34. *Europam* 10. 15. 16. *Europem*
18. 19, 20.

35. *Levibus, non Lacribus,* 60.
64. Recie. v. ad II, 12.

36. *tigris, pardus, leo* 25. 56. 57.
59. 60. 64. 65. *Suspici possis, et*
post leo inserendum esse ex 22 et
45. vel seu pro si leg. cum Schrader.
Conf. tamen ad IV, 63.

37. *fremit* 11. 17. 20. 21. 25. 27.
46—48. 50. 54—69. 71—74. 77. et
multi codd. Paris.—*in terra* 17.

38. *metuas* 16. 27. 47. 48. 58.—
ne sis tu 11. *ne tu sic* (eadem irrisione,
similiter per risum) vel *ne sic tu*
scil. sis aut dicaris, non male emend.
Iunius. Illud etiam conj. Schrader et
recepit Prat.—*ac Camerinus* malebat
Schrader.

39. *Hic* 71.—*est* non exstat in 48.
40. *Blande* restitui ex 1. 10. 11.
12. 15—24. 26. 27. 28. 45—49. 54.
55. 70. 75—77. et plurimis MSS. Pa-
ris. *Blance* 58. *Plane* 25. 50. 56.
57. 59—69. 71—74. *Plaute* reposuere
Grang. et Hennin. ex emend. Lips.
ad Tacit. Ann. XIII, 19. ubi conf.
Ryckius, qui eam in dubium voca-
vit. In locis tamen Taciti, quos in
Comm. laudavi, libri tantum non
omnes patri dant *Blandi*, et filio

Feceris ipse aliquid, propter quod nobilis essem,
 Ut te conciperet, quae sanguine fulget Iuli,
 Non quae ventoso conducta sub aggere texit.
 Vos humiles, inquis, vulgi pars ultima nostri,
 Quorum nemo queat patriam monstrare parentis; 45
 Ast ego Cecropides. Vivas et originis huius
 Gaudia longa feras; tamen ima plebe Quiritem
 Facundum invenies: solet hic defendere causas
 Nobilis indocti: veniet de plebe togata,
 Qui iuris nodos et legum aenigmata solvat. 50
 Hic petit Euphraten iuvenis, domitique Batavi
 Custodes aquilas, armis industrius; at tu
 Nil nisi Cecropides truncoque simillimus Hermae.
 Nullo quippe alio vincis discrimine, quam quod
 Illi marmoreum caput est, tua vivit imago. 55

Dic mihi, Teucrorum proles, animalia muta
 Quis generosa putet, nisi fortia? nempe volucrem
 Sic laudamus equum, facili cui plurima palma
 Fervet et exsultat rauco victoria Circo.

Planti cognomen. — tumens 57. 59.—

Drusorum sanguine 10. 41. 47. 49.
 20. 23. 25. 26. 27. 45—50. 54—67.
 71. 72. 73. et XXV codd. Paris.

43. *sub aëre* 11. 46. 49. 24. 27. 45
 —50. 55. 58. 61—64. 66. 67. 69. 71
 —74. quod Britann. et Farnab. in-
 terpretantur: *sub dio*, Flavius autem
 Coniect. c. 43. in atrio, ubi mulieres
 olim textrinam exercebant.

46. Εὐγενέστερον τοῦ Κέχρωνος ἡ
 Κόδρου dixit Lucianus in Timone c.
 23.

47. *gente pro plebe* 29.

48. *invenias* 46.

49. *venit et de* 12. 23. 45.—*gente*
pro plebe 4. 7. 16. 17. 19—22. 26.
 Vtrumque forsitan rectius, iudice etiam
 Schrader. Vulgo distinguitur: *indo-*

cti, veniet cert. prob. Hcii. v. ad IV,
63.—togatus emend. Scriver.

54. *Britanni pro Batavi* in quibus-
 dam libris, nescio quibus, teste ac
 prob. Bahrdt. Id omnino arridere po-
 test propter rationem, in Comm.
 memoratam, et propter victorias,
 ab Agricola, summo illius aevi duce,
 ex Britannis relatas. Sed vulgata quo-
 que lectio non plane spernenda est
 et omnium, quod sciām, librorum
 auctoritate firmatur.

57. *putat* 10. 15—17. 27.

58. *cui facilis* 12. *facili qui* 46. 47.
 48. *facilis cui* ed. Prat. ut sensus sit:
 qui velocitate sua multas facile victo-
 rias parat. Sed vulgata lectio exqui-
 sitior, nec *palma* h. l. *victoria* est.

Nobilis hic, quocumque venit de gramine, cuius 60
 Clara fuga ante alios et primus in aequore pulvis:
 Sed venale pecus Corythae posteritas et
 Hirpini, si rara iugo Victoria sedit.
 Nil ibi maiorum respectus, gratia nulla
 Vmbrarum: dominos pretiis mutare iubentur 65
 Exiguis, tritoque trahunt epiredia collo
 Segnipedes dignique molam versare Nepotis.
 Ergo ut miremur te, non tua, primum aliquid da,
 Quod possim titulis incidere praeter honores,
 Quos illis damus et dedimus, quibus omnia debes. 70

Haec satis ad iuvenem, quem nobis fama superbum
 Tradit et inflatum plenumque Nerone propinquo.
 Rarus enim ferme sensus communis in illa

62. *Corithae* 17. 18. 19. 25. 27. 48.
 66. 57. 59—70. 74. 77. *Choritae* 20.
Corinthe 44. 58. *Corythae* plerique
 exhibent libri, et vulgo putant, id
 equae generosissimae nomen esse,
 inditum ei vel a *Corytho* monte (hod.
Monte Corvo), ubi enutrita sit, vel
 a *Corytho*, Etruriae oppido, quod
 et *Cortona* vocatur. v. Heyne Exc.
 ad Virg. Aen. III, 170. Sed ita po-
 tius leg. *Corythi* vel, quia duae prio-
 res syll. h. l. producuntur, *Cortonae*,
 de cuius tamen generosis equis haud
 quidquam legere memini. *Coryfe* 1.
 vel ex emend. Schurzfl. *Coryfaei*.
 Vet. Schol. est: “*Coryfearum* (vel
Coryphaeorum) equorum in Achaia
 prima nobilitas fuit.”,

63. *Arpini* 20. *Harpinnae* conj. Far-
 nab. quod est nomen equi curulis
Oenomai ap. Lycophr.

64. *Nil tibi* 45. 60. 65.—*gloria*
nulla est 13. 16.

65. *dominos mutare*, ut μεταβάλ-
 λειν τοὺς δεσπότας in Luciani Επιτηκοπ.
 c. 20.

66. *trito et ducunt* 24. et *trito d.*
 43. *tritoque* 10. 12. 14. 15. 19. 25.
 26. 46. 47. 48. 50. 54—59. 71—74.
 77. *trahunt* 45. 25. 46. 48. 50. 56.
 59—69. 71—74. 77. *Vtrumque re-*
cepit, ut oratio lenius fluat. *trito du-*
cunt 16. 17. 18. 20—23. 45. 49. 70.
 75. 76. 82. prob. Hein. Cf. ad IV, 63.
ducuntur 47. 58. *vehunt* 26.—*epi-*
redia rectius, quam *epirrhedia et epi-*
rhedia, scriptum in 17—20. 23—25.
 27. 46—48. 57, 58. 61—63. 66. 67.
 71. 72. 74. 76. nam Romani, ut ver-
 bis Quintil. Inst. Or. I, 5. 58. utar,
 fecere hanc vocem ex utraque aliena,
 ἵπι *Gracoa et reda* (v. ad III, 10.)
Gallica.

68. *privum* conj. Salmas. ad Solin.
 p. 61.

69. *possis* 24.—*inscribere* 77.
 70. *ac* 10. 12. 14—17. 19—24. 45.
ant 18.—*dabimus pro dedimus* legen-
 dum putabant Markland. et Dusaulx.
 71. *vobis* 48. *stemma pro fama*
conj. Jacobs.

73. *sensus ferme* 15. 23.

Fortuna. Sed te censeri laude tuorum,
 Pontice, noluerim, sic ut nihil ipse futurae 75
 Laudis agas. Miserum est aliorum incumbere famae,
 Ne collapsa ruant subductis tecta columnis.
 Stratus humi palmes viduas desiderat ulmos.
 Esto bonus miles, tutor bonus, arbiter idem
 Integer. Ambiguae si quando citabere testis 80
 Incertaeque rei, Phalaris licet imperet, ut sis
 Falsus, et admoto dictet periuria tauro,
 Summum crede nefas animam praeferre pudori
 Et propter vitam vivendi perdere causas.
 Dignus morte perit, coenet licet ostrea centum 85
 Gaurana et Cosmi toto mergatur aëno.
 Exspectata diu tandem provincia quum te
 Rectorem accipiet, pone irae frena modumque,
 Pone et avaritiae; miserere inopum sociorum.
 Ossa vides regum vacuis exsucta medullis. 90
 Respice, quid moneant leges, quid curia mandet,
 Praemia quanta bonos maneant, quam fulmine iusto
 Et Capito et Numitor ruerint, damnante senatu,

75. *sic tu ut* 49. *si tu nihil* 43. 20.

22. *nil* 45.

84. *causam* 26.

85. *tantum vel secum pro centum*
conj. Schrader.

86. *toto Cosmi* 24—*aheno* 25. 27.

46. 47. 49. 57. 58. 60—69. 71—74.

v. ad III, 285.

90. *videns aut vide* (considera eos esse) legendum putabat H. Vales.—
rerum 75.—*exsucta* 1. 12. 17. 70. 75—77. 82. et pauci quidem, sed optimi
codd. Paris. *exusta* 3. 5. 18. 24. 27. 46. 47. 48. 58. *exuta* 2. 10. 13. 15. 16. 20. 21. 22. 29. 45. *exausia* 14. 19. 23. *exhausta* 25. 26. 49. 50. 54—57. 59—69. 71—74. Sed nostra lectio
exquisitor est, haec glossa videtur.—

Οἱ δὲ τὰ ὄστα γυμνώσαντες ἀκριβῶς
καὶ περιτραγόντες, εἴ τις μυελός ἐνην,
ἐκμυξήσαντες καὶ τοῦτον εὖ μάλα ἐπε-
μελῶς, φέροντο, σύνον αὐτὸν καὶ τὰς
ῥίζας ὑποτετμημένον ἀπολεπόντες,
Lucianus in Timone c. 8.

93. *Numitor* 1. 12. 21—24. 47. 58.
70. 75. 76. 77. 82. *Tutor* 11. 14—
20. 25. 26. 45. 46. 48—50. 54—57.
59—69. 71—74. et X codd. Paris.
quos secutus est Ach. Quaenam lectio
praferenda sit, non constat; et
neutra forsan probanda est. Romana-
rum certe rerum scriptores, quod
sciam, neque Numitoris, neque Tu-
toris mentionem faciunt, qui Ciliciae
praefuerit: Julius certe Tutor, Tre-
vir, de quo nonnulli h. l. cogitarunt,

Piratae Cilicum. Sed quid damnatio confert,
 Quum Pansa eripiat, quidquid tibi Natta reliquit? ⁹⁵
 Praeconem, Chaerippe, tuis circumspice pannis,
 Iamque tace. Furor est, post omnia perdere naulum.
 Non idem gemitus olim neque vulnus erat par
 Damnorum, sociis florentibus et modo victis.
 Plena domus tunc omnis, et ingens stabat acervus ¹⁰⁰
 Numorum, Spartana chlamys, conchylia Coa,
 Et cum Parrhasii tabulis signisque Myronis
 Phidiacum vivebat ebur, nec non Polycleti
 Multus ubique labor: rarae sine Mentore mensae.
 Inde Dolabella est, atque hinc Antonius, inde ¹⁰⁵
 Sacrilegus Verres: referebant navibus altis
 Occulta spolia et plures de pace triumphos.

ripare Rheni, non Ciliciae, a Vitellio
 Imp. praefectus. v. Tac. Hist. IV, 55.
Sutor 10. *Tuto* 65. *tutor* conj. Plathner, ut disignetur tutor provincialis, qui in municipiis fuerit, quod
 Romae tribunus pl.

95. *eripiet* 19 a pr. m.—*Nacta* 19.
 23. 24. 49. 50. 58. 64. *Nata* 18. 21.
 45. 46. 61.—*relinquit* 16. 61.

96. Hic versus ante v. 95. legitur
 in 7. 10. 12. 14. 17—27. 45—49. 54.
 —60. 65. et omnibus fere codd. Paris.
Praetorem Chacippe cet. male emend.
 Plathner hoc sensu: *Praetorem*, licet
 illum adspicias in pannis tibi erectis
 praesidentem, accusare supersede.

97. *pendere* 47. 48. 58.

98. *nec* 14—20. 23. 25. 27. 45—
 50. 54—69. 71—74.

101 *et Spartana* 23.—*Choa* 17. 19
 —22. 24. 27. 45—48. 50. 58. 64.

104. *Polycleti multus labor, πόνος,*
 multa opera labore perfecta.

105. Vera forte lectio *Dolbellae*
 atque cet. quumque librarii ignora-

rent, tres Dolbellas fuisse praesides direptoresque provinciarum, ab aliis repositum *Dolabella* e. (est) atque; ab aliis *Dolabella* atque: nam est non exstat in 9. 10. 14—20. 23. 24. 26. 27. prob. Plathnero. De quo hiatu v. sup. ad I, 151. *Inde Dolbellas atque hinc* emend. Scaliger. Interpunctio post *Verres* ve retineri potest (v. Comm.), vel tolli: *hinc Antonius*, inde (propterea, vel ex his et illis terris) S. *Verres* referebant cet. Manso conj. *Inde Dolbellae statuae*; *hinc Antonius*, inde *Sacrilegus Verres* referebant cet. Sed οροιστησυτα in verbis *inde Dolbellae statuae* aures offendunt, neque permutatio illa lectionum tam facilis est, quam illi videtur.

107. *Occulta et spolia* 50. 64. 74.
 Sed syll. finalis, per se brevis, sequentibus duabus tribusve consonis, modo corripitur, modo producitur.
 v. sup. ad VI, 109. Hiatus quoque Juvenali frequentes. v. ad I, 151.

Nunc sociis iuga pauca boum, grex parvus equarum
 Et pater armenti capto eripiatur agello;
 Ipsi deinde Lares, si quod spectabile signum, 110
 Si quis in aedicula Deus unicus: haec etenim sunt
 Pro summis; nam sunt haec maxima. Despicias tu
 Forsitan imbellis Rhodios unctamque Corinthon:
 Despicias merito. Quid resinata iuventus
 Cruraque totius facient tibi levia gentis? 115
 Horrida vitanda est Hispania, Gallicus axis
 Illyricumque latus: parce et messoribus illis,
 Qui saturant urbem Cinco scenaque vacantem.
 Quanta autem inde feres tam dirae praemia culpae,
 Quum tenues nuper Marius discinxerit Afros? 120
 Curandum in primis, ne magna iniuria fiat
 Fortibus et miseris. Tollas licet omne, quod usquam est
 Auri atque argenti; scutum gladiumque relinques
 Et iacula et galeam: spoliatis arma supersunt.

Quod modo proposui, non est sententia: verum 125

108. *iuga parva* 16. 19. 26.—*boum*
et grex 27. 46. 47. 48. 50. 59—69.
 71. 72. 73.—*equorum* 18.

109. *eripiatur* 10. 11. 14. 16—20.
 23. 25. 26. 27. 45—50. 54—69. 71—
 74. 77. *omnesque* codd. Paris. quod
 restituit Ach. Sed *eripiatur* est exqui-
 sitius. *eripiuntur* 22. 24.

110. *signum est* 16.

111. 112. Versus forte spurii. v.
 Comm.

112. *despicias* 59.

113. *imbellis* 22.—*Corinthon* pro
vulg. *Corinthum* recipi ex 14—17.
 20. 21. 45. 49. 60. 65. quae doctior
 scriptura ipsi poëtae, non librariis
 tribuenda videtur. *Corithon* 19. 22.
Corynthon 24.

114. *Despicias* 19.—*quid resinata*
 2. 10. 11. 12. 14—21. 23. 26. 27. 47.
 48. 54. 58. 70, 74—77. 81. 82. *Recte!*

quid enim resinata 22. 45. 46, 50. 64
 —69. 71. 72. 73. *nam quid resinata*

24. 25. 49. 55. 56. 57. 59. 60. 65.
 Non defuere, qui alterutrum proba-
 rent, decepti prava lectione Martial.
 III, 67, 2. Sed syll. priores voc. *resina*
 producantur ubivis. Hinc Raderus ad
 Martial. l. c. emend. *nec resinata*.

117. *Illyricique latus legit* N. Heins.
 ad Ovid. Her. XII, 27.—*et abest a*
16.—istis 24. *ipsis* 20.

118. *Qui saturant turbam*, h. e.
plebem Romanam, corrig. Dorleans.
—circis 14. 17. 20. 24.

123. *relinques pro reliquens resti-*
tui ex 11. 14—21. 24. 27. 45—50.
 54. 55. 56. 59—63. 65. 68. 71—74.
 76.

124. *iacula* 42. 14—20. 25. 45—
 50. 57—63. 65—69. 71. 72. 73.

125. *verum est.* Credite cet. 75. 76.

Credite me vobis folium recitare Sibyllae.
 Si tibi sancta cohors comitum, si nemo tribunal
 Vendit Acersecomes, si nullum in coniuge crimen,
 Nec per conventus et cuncta per oppida curvis
 Vnguibus ire parat numos raptura Celaeno: 130
 Tunc licet a Pico numeres genus, altaque si te
 Nomina delectant, omnem Titanida pugnam
 Inter maiores ipsumque Promethea ponas:
 De quocumque voles proavum tibi sumito libro.
 Quod si praecipitem rapit ambitio atque libido, 135
 Si frangis virgas sociorum in sanguine, si te
 Delectant hebetes lasso lictore secures,
 Incipit ipsorum contra te stare parentum
 Nobilitas claramque facem praeferre pudendis.
 Omne animi vitium tanto conspectius in se 140
 Crimen habet, quanto maior, qui peccat, habetur.
 Quo mihi te solitum falsas signare tabellas
 In templis, quae fecit avus, statuamque parentis
 Ante triumphalem? quo, si nocturnus adulter
 Tempora Santonico velas adoperta cucullo? 145
 Praeter maiorum cineres atque ossa volucri

82. Ego verum *Credite* revocavi ex
 40—27. 45—50. 54—74. 77.

126. *recitasse* 22. 24. 28.

129. *nec ciuicia* 25. 27. 45. 46. 48
 —50. 54. 55. 57—69. 74. 72. 73. ne
ciuicia 47.

130. *parat* 43—24. 27. 45—50.
 59—65. 68. 71. 72. 73. 77.—H Χα-
 ρικλεία, ἡ τολλούς ἥδη νέοντος ἐκτρα-
 χηλίσσεται,—οὐκ ἀνήκει ἐκ τῶν ὄνυ-
 χων, αλλὰ περιέχουσα πανταχόθεν
 καὶ διαπείρασσα cet. Lucian. Toxaris
 c. 14.

141. *Tum* 44. 44. 47. 48. 24. 22.

45. *Tu* 20—a Pico numeres genus,
 ut ap. Theocr. XVII, 27. Αμφότεροι

δ' ἀριθμεῦνται ἵς ἔσχατον Ηρακλῆα.

132. *delectent* 13.—*Titanida turbam*
 vel *pubem coag.* Schrader coll. Virg.
 Aen. VI, 580.

133. *pones* 25. 46—49. 54—60. 65.
pingas 40. 13. 14. 17. 20. 24 a m.
 pr. 22.

135. *ambitus* 7. 40—27. 29. 45—
 50. 54—69. 74—74. 77. et plerique
 codd. Paris. quod recepit Ach. ob
 gratiorem auribus sonum, et quia
 aptior h. l. sit *ambitus*, Gall. *intri-
 gue, cabale*.

144. *quanto, qui peccat, maior ha-
 betur* 40.

Carpento rapitur pinguis Damasippus, et ipse,
 Ipse rotam adstringit multo sufflamine Consul :
 Nocte quidem : sed luna videt , sed sidera testes
 Intendunt oculos. Finitum tempus honoris 150
 Quum fuerit, clara Damasippus luce flagellum
 Sumet et occursum numquam trepidabit amici
 Iam senis , ac virga prior adnuet , atque maniplos
 Solvet et infundet iumentis hordea lassis.
 Interea, dum lanatas torvumque iuvencum 155
 More Numae caedit Iovis ante altaria , iurat
 Solam Eponam et facies olida ad praesepia pictas.
 Sed quum pervigiles placet instaurare popinas ,
 Obvius assiduo Syrophenix uetus amomo
 Currit, Idumaeae Syrophenix incola portae, 160

147. De *Damasippo* vid. Excurs.
 ad h. l.

148. *stringet* 11. *stringit* 15. 16. 21.
 22—25. 27. 45—50. 54—69. 71—74.

152. *nusquam* 10. 14. 15. 21. 22.
 23. 26. 46—50. 54. 55. 56. 59. 60.
 62. 65—69. 71—74.

153. *hac virga* 19. *et virga* 22.—
annuit 16. *innuet* 18. 46. 48. 49. 56.
 60—63. 65. 68. 71—74. 77. *innuit*
 25. 57. 66. 67. *iuvet* 59.

155. *furvumque* et *probunque* qui-
 dam.—*iumentum* 16.

157. *Eponam* 1. 70. 75. 76. 81. 82.

Cf. Turneb. Advers. XXIV, 4. et
 Comm. *Hippo* 2. 50. 64. 74. *Hippo-*
nam 61. *Hypponam* 23 a m. sec. *Hip-*
ponam 12. 49. 62. 63. 65—69. 71. 72.
 73. Non male ; sed metri leges adver-
 santur. Hinc vox *Solam* ejcta videtur
 ex 16. 61. 62. 63. 65—69. 71. 72. 73. ex
 aliis vero altera litera p. Inde *Hiponam*
 48. 25. 55. 56. 57. 59. 60. 65. *Hypo-*
nam 10. 15. 16. 27. 45—48. 54. 58.
Xponam 14. 17. 19—24. Quae lectio-
 nes etiam in MSS. Paris. reperiuntur.

Hippo vel *Hippona* memoratur in
 rariss. nimo sp. Seguin. select. nu-
 mism. p. 42. et diversa forte numina
 fuere *Epona* atque *Hippona*, e qui-
 bus illa asinis praefuit (dicta ab ἐπὶ^{τι}
 et ὄνος), haec vero equis, τοῖς ἔπιποις.

159. 160. in 22. et 23. ita coaluere:
Obvius adsiduo Syrophaenix incola
portae. Error inde natus , quod voc.
Syrophaenix bis legitur. v. sup. ad
 II, 24.—*unctus* pro *udus* 16. 44. v.
 Heins. ad Ovid. A. A. I, 76. et Fast.
 V, 340.—*Assyrio* pro *adsiduo* conj.
 Dorleans , quod etiam C. Valesio
 nobisque in mentem venit. Optimum
 amomum sicut Armenium , quod poë-
 tis *Assyrium* dicitur. Conf. auctores
 in Comm. laudatos et quae diximus
 ad Sil. Ital. IX, 402. Sed verba *As-*
syrio et *Syrophenix* male iunguntur,
 nec est , quod displiceat *adsiduo* , b.
 e. *adsidue*.

160. *abest* ab 18. *curret* 12. 15. 17.
 18. in marg. 19. 24.—*Porta Idumaca*,
 Romana , sic dicta , quod Vespasianus
 et Titus devictis Iudeis eam ingressū

Hospitis affectu dominum regemque salutat,
Et cum venali Cyane succincta lagena.

Defensor culpae dicet mihi , fecimus et nos
Haec iuvenes. Esto. Desisti nempe , nec ultra
Fovisti errorem. Breve sit , quod turpiter audes. 165
Quaedam cum prima resecentur crima barba.
Indulge veniam pueris. Damasippus ad illos
Thermarum calices inscriptaque lintea vadit ,
Maturus bello , Armeniae Syriaeque tuendis
Amnibus et Rheno atque Istro. Praestare Neronem 170
Securum valet haec aetas. Mitte Ostia , Caesar ,
Mitte ; sed in magna legatum quaere popina.
Invenies aliquo cum percussore iacentem ,
Permixtum nautis et furibus ac fugitivis ,
Inter carnifices et fabros sandapilarum 175
Et resupinati cessantia tympana Galli.
Aequa ibi libertas , communia pocula , lectus
Non aliis cuiquam , nec mensa remotior ulli.
Quid facias talem sortitus , Pontice , servum ?
Nempe in Lucanos aut Tusca ergastula mittas. 180
At vos , Troiugene , vobis ignoscitis ; et , quae

sunt triumphantes ; C. de Haugwitz.

163. dicit 12. 14. 26. 45.

166. resecantur 10. 11. 13. 14. 15.

20. 26. et XIV codd. Paris.

168. balnea pro linea 26.

170. Post Istro nulla distinctio
reperitur in edd. quibusdam , etiam
Hennin , et Bipont.

171. Hostia 17—24. 27. 45—50.

59. 61—64. 68. 71. 72. 73. 77.

172. togatum 56. 59.

174. Permixtum 17—24. 27. 49.

59—61. 64. Permistum in reliquis.

Sed illa scriptura rectior.—aut furibus , aut fugitivis 10. 11. 14. 15. 17.

19—22. 25. 45—50. 54—60. 62. 64

—69. 71—74. ac furibus et f. 18. et
furibus et f. 23.

175. fabros sandapilarum male
emend. Vulcan. h. e. nondum magi-
stros artis , quoniam in Gloss. Isidori
fabri dicantur fabulosi. Vetus scho-
lion h. l. est : " Si sandaliorum , su-
tores ac per hoc abiectae sortis homi-
nes : si sardanafallos , infamis hominis
nomen est : si sandapilarum , lecto-
rum , in quibus gladiatores mortui
de amphitheatro eiiciuntur . ,

177. ubi 45. 46. 48. 50. 56. 57. 59

—63. 65—69. 71—74. 77. tibi 18. 19.

179. facies 14—17. 23.

180. mittes 16.

Turpia cerdoni, Volesos Brutumque decebunt.

Quid, si nunquam adeo foedis adeoque pudendis
Vtimur exemplis, ut non peiora supersint?
Consumtis opibus vocem, Damasippe, locasti 185
Sipario, clamosum ageres ut Phasma Catulli.
Laureolum velox etiam bene Lentulus egit,
Iudice me dignus vera cruce: nec tamen ipsi
Ignoscas populo; populi frons durior huius,
Qui sedet et spectat triscurria patriciorum, 190
Planipedes audit Fabios, ridere potest qui
Mamercorum alapas. Quanti sua funera vendant,
Quid refert? Vendunt nullo cogente Nerone,
* Nec dubitant celsi praetoris vendere ludis.
Finge tamen gladios inde, atque hinc pulpita pone: 195

182. *Volusos* 18. 24. 27. 45—49.
57. 58. 77. *Volsos* 75. 76. *Volscos*
13—*Brutosque* 25. 27. 46—50. 54—
69. 71—74. 77.

187. *Velox* maiore litera initiali
scripsere Farnab. et alii. Sed *Lentulo*
cuidam hoc cognomen fuisse, legere
haud memini, et sic locus languet.
Poëta non facile nomen alicuius cum
cognomine memorabit, sed potius
epitheton, eius naturae moribusque
aptum, cuius tamen vis ac potestas
in Satiris saepe dubia est et incerta,
quoniam non satis cognitam habemus
personam, quae eo insignitur.—et
iam 46. 47. 49.

188. *ne tamen* 25. 59.

189. *durior illo* 25.

190. De voc. *triscurria* v. Excurs.
ad h. l.

191. *Planipedesque* 60. 65.—v.
sup. ad I, 3.

192. *vulnera vendant* 26.

194. *celsi recipi e* 60. 65. v. Comm.
Celsi in libris tantum non omnibus
legitur. De *Celso Praetore* v. Comm.

ad VI, 245. Totum tamen versum
suspicio eiiciendum tamquam insili-
tium. Primum enim admodum lan-
guet, quoniam eadem sententia in
vs. praec. inest; deinde verbum *ven-
dere* in v. 192—194. ter reperitur;
denique Claudius Imp. iam Praetores
vetuerat edere gladiatoria munera,
eaque Quaestoribus iniunxerat pro
stratura viarum, unde h. l. saltem
Quaestoris pro Praetoris resigendum
videri possit: neque huius instituti
mutationem factam legimus, nisi
tempore Commeni, quod colligas ex
Lampridio Alex. 43. ubi presente (f.
praesidente) *Praetore Commodiano*
saepissime gladiatorem pugnasse me-
morat. Nec dubitan celsi praetores
cernere ludis emend. Jacobs, qui mo-
net, ita tolli verbum *vendere*, ter
repetitum, et periodum gravi sen-
tentia terminari; turpissimum enim esse,
etiam praetores in illis ludis cernere
h. e. decernere, de quo v. Hessel.
ad Enn. p. 400.

195. *Finge* 24. 57. 59.—*hinc a'q:æ*

Quid satius? mortem sic quisquam exhorruit, ut sit
 Zelotypus Thymeles, stupidi collega Corinthi?
 Res haud mira tamen, citharoedo Principe, mimus
 Nobilis: haec ultra, quid erit nisi ludus? Et illud
 Dedecus Vrbis habes: nec mirmillonis in armis, 200
 Nec clypeo Gracchum pugnantem aut falce supina
 (Damnat enim tales habitus; sed damnat et odit);
 Nec galea frontem abscondit: movet ecce tridentem,
 Postquam librata pendentia retia dextra
 Nequidquam effudit, nudum ad spectacula vultum 205
 Erigit et tota fugit agnoscendus arena.
 Credamus tunicae, de faucibus aurea quum se
 Porrigat et longo iactetur spira galero.
 Ergo ignominiam graviorem pertulit omni
 Vulnera cum Graccho iussus pugnare secutor. 210
 Libera si dentur populo suffragia, quis tam

inde 16. 24. hinc atque hinc 10. 19.
 21. a m. sec. atque hic 22.—poni pro
 pone legendum esse dudum putavi,
 et nunc video idem sentire Cl. Sterke.

197. Corithi 18. Chorinthi 11. Alias
 lectiones notavit Pontanus Analect.
 II, 11. Corinthi nunc dedi pro Corinthi
 suadente Heinr.

199. hic ultra 59. 60. 65. 77.—
 ludio pro ludus scribendum, vel lu-
 dum pro ludio positum (ut sup. VI,
 82.), perperam existimabat Ascen-
 sius.—et illud restitui ex 10. 16. 20.
 21 a m. sec. 27. 47. 64. 74. et illuo
 17 a m. pr. In reliquis libris et illic,
 h. e. etiam in arena: quod durius
 est et minus aptum. v. Conim.

200. myrmillonis et mirmillonis
 alii scribunt. Mirmillo a μόρμυρος
 vel μορμυρίων; piscis genere, quod
 insigne in galea gerebat, dictus puta-
 tur Salmas. ad Solin. p. 213, et
 Gronov. iu Epist. ad Aut. Clement.

annexis libro de Sestert. p. 698.

201. pugnare aut 16. aut pugnantem
 10. 11. 14. 15. 17. 19—22. 26. 45.—
 et falce 77.

202. et damnat et odit 10. 11. 12.
 14—27. 45—50. 56—63. 65—69. 71
 —74. et XIII codd. Paris. quos secu-
 tus est Ach. Totus vero versus inter-
 polationem redolet.

203. galea frontem 10. 11. 12. 17.
 19. 20. 22. 25. 26. 27. 45—50. 54.
 55. 57—63. 65—69. 71. 72. 73. 77.
 et plerique codd. Paris. e quibus id
 revocavi cum Ach. frontem abscondit
 galea 21. Vulgo legitur galeam fa-
 ciem.

204. vibrata 11. 12. 14—27. 45—
 50. 56—63. 65—69. 71—74. et pleri-
 que codd. Paris. quod restituit Ach.

205. Nequidquam scribendum puta-
 bant praeter Festum Broekhus. et
 alii ad Prop. II, 4, 5.

207. Cedamus 50. 64. prob. Brit.

Perditus , ut dubitet Senecam praeferre Neroni ?
 Cuius suppicio non debuit una parari
 Simia nec serpens unus nec culeus unus.
 Par Agamemnonidae crimen ; sed causa facit rem 215
 Dissimilem : quippe ille Deis auctoribus ulti
 Patris erat caesi media inter pocula ; sed nec
 Electrae iugulo se polluit aut Spartani
 Sanguine coniugii , nullis aconita propinquis
 Miscuit , in scena numquam cantavit Orestes , 220
 Troica non scripsit. Quid enim Verginius armis
 Debuit ulcisci magis , aut cum Vindice Galba ?
 Quid Nero tam saeva crudaque tyrannide fecit ?
 Haec opera atque hae sunt generosi Principis artes,
 Gaudentis foedo peregrina ad pulpita saltu 225
 Prostitui Graiaeque apium meruisse coronae.
 Maiorum effigies habeant insignia vocis :
 Ante pedes Domiti longum tu pone Thyestae
 Syrma vel Antigones seu personam Menalippes ,
 Et de marmoreo citharam suspende colosso. 230
 Quid, Catilina , tuis natalibus atque Cethegi

cuīus interpretatio vix cuiquam arri-
debit.

208. *longe 41. 14. 22.*

214. *non serpens 77.—non culeus*
et culleus alii.

220. *certavit horestes 45.*

221. *Verginius scripsi pro Virgi-*
nius, quoniam ita non modo in 44.
46. 47. 24. 22. 50. 62. et quibusdam
ccdd. Paris. sed etiam in Inscriptt.
optimisque exemplaribus auctorum,
quos in Comm. laudavi, legitur.

223. *tam in saeva 41.*

224. *haec sunt 17. 18. 19. 50. 61.*
62. 63. 71. 72. 73.

225. *saltu pro cantu recipi ex 10.*
11. 12. 14. 15. 17. 19. 20. 21 a m.
pr. 22—27. 45—50. 51—69. 71—74.

77. et omnibus fere codd. Paris.
cantu 4. etedd. recentit. Canus vero Ne-
roniani modo iam mentio facta v. 220.

229. *Sirma aut 42.—Antigones 10.*
11. 12. 14. 15. 17—27. 45. 46. 47.
49. 50. 54—58. 60—69. 71—74. unde
hanc scripturam nunc pro vulg. *Anti-*
gonae revocavi. Antigonis 16. Anti-
goni 77. Antiope Gronov. ad Gell.
V, 11 extr. nescio utrum auctoritate
librorum , an lapsu memoriae.—*tu*
pro seu 12. 14—18. 20. 21. 22. 24.
45. 49.—Menalippi 1. 14. 26. Vetus
schol. est : Menalippus est, qui Ty-
deum occidit. Is Melanippus dicitur
aliis , v. c. Apollod. III, 6. 8.

231. *Quis—quidquam 45. 50. 61—*
69. 71—71. 77. Qui 49.

- Inveniet quisquam sublimius? Arma tamen vos
 Nocturna et flamas domibus templisque parastis,
 Vt Bracatorum pueri Senonumque minores,
 Ausi, quod liceat tunica punire molesta. 235
 Sed vigilat Consul vexillaque vestra coërcet.
 Hic novus Arpinas, ignobilis et modo Romae
 Municipalis eques, galeatum ponit ubique
 Praesidium attonitis et in omni gente laborat.
 Tantum igitur muros intra toga contulit illi 240
 Nominis et tituli, quantum non Leucade, quantum
 Thessaliae campis Octavius abstulit udo
 Caedibus assiduis gladio. Sed Roma parentem,
 Roma patrem patriae Ciceronem libera dixit.
 Arpinas alias Volscorum in monte solebat 245
 Poscere mercedes alieno lassus aratro;
 Nodosam post haec frangebat vertice vitem,
 Si lentus pigra muniret castra dolabra.
 Hic tamen et Cimbros et summa pericula rerum
 Excipit, et solus trepidantem protegit Vrbem. 250
 Atque ideo, postquam ad Cimbros stragemque vola-
 Qui numquam attigerant maiora cadavera, corvi, (bant,
 Nobilis ornatur lauro collega secunda.
 Plebeiae Deciorum animae, plebeia fuerunt
 Nomina: pro totis legionibus hi tamen et pro 255
 Omnibus auxiliis atque omni pube Latina

232. *Inveniat* 14.coniurati et Allobroges deprehensi
sunt. „233. *flammam templis domibusque*
11—*paratis* 22.240. *inter* 26.235. *deceat* pro *liceat* 26.241. ac pro et 12. 14—24. 45—
nec L. 24.236. *nosta* 21.242. *attulit* 15. 21. 22. 26.239. *in omni monte* 1. 75. prob.
Rigalt. Vetus scholion est: "monte,
quia in montibus condita est Roma.
Legitur et *in omni ponte*, propter
Milvium (Milvium), ubi Catilinae245. *in abest a* 20.247. *posthac* 15. 24.256. *plebe* pro *pube* 11. 17. 20. 21.
22. 24. 25. 27. 29. 46—48. 50. 54.
58. 61—69. 71—74.

Sufficiunt Dis infernis Terraequae parenti :
Pluris enim Decii , quam quae servantur ab illis.

Ancilla natus trabeam et diadema Quirini
Et fasces meruit regum ultimus ille bonorum. 260
Prodita laxabant portarum claustra tyrannis
Exsulibus iuvenes ipsius Consulis et quos
Magnum aliquid dubia pro libertate deceret,
Quod miraretur cum Coclite Mucius , et quae
Imperii fines Tiberinum virgo natavit. 265
Occulta ad Patres produxit crima servus
Matronis lugendus : at illos verbera iustis
Afficiunt poenis et legum prima securis.

Malo pater tibi sit Thersites , dummodo tu sis
Aeacidae similis Vulcaniaque arma capessas , 270
Quam te Thersitae similem producat Achilles.
Et tamen , ut longe repetas longeque revolvas
Nomen , ab infami gentem deducis asylo.
Maiorum primus quisquis fuit ille tuorum ,
Aut pastor fuit , aut illud quod dicere nolo. 275

258. erant pro enim 16—qui 10.
16. 17 a m. sec. 18—24. 26. 45. 46.
47. 49. 50. 54. 55. 60. 62. 65. 68.
69. 71—73. 77. (receptum novissime
a cl. Lemaire).—istis 22.

263. decebat 77.

264. Mutius 17. 18. 19. 21. 23. 24.
45—50. 58. 60. 64—67. Sed Graeci
eum appellant Μούχιον Σκαπιόλαντον.

265. finem 25. 27. 46. 47. 49. 50.
54—60. 64. 65.

266. producit 61. conduit 11. 19.
eduxit 2. 3. 6. 7. 14—18. 20. 22. 23.
24. 29. et XI codd. Paris. deduxit 21.

cum duxit 45. Schurzfleisch. suspicabatur, in prisco aliquo cod. primam syll. suisse detritam , quam deinde librarii pro libitu commenti sint.

268. Haec verba forsitan a librariis transposita et in hunc ordinem redigenda : at illos verbera iustis Afficiunt legum poenis et prima securis , h. e. primum in libera republ. adversus reos adhibita.

274. Maiorum quisquis primus 40.
49. 20. 24. Quisquis maiorum primus 16.

275. aut aliud 25. 46. 48. 49. 57.
59. 60. 65.

SATIRA IX.

ARGVMENTVM

Naevolum paediconem tristi vultu obvium poëta percontatur, quae sit modestiae ipsius, rugarum ac maciei causa, et utrum vitae genus mutaverit. v. 1—26. Ille respondet, hoc vitae institutum aliis quidem fuisse perutile, se vero, praeter tenuia quaedam munera, nihil inde fructus perceperisse, quod et necessitudi durissimae fati tribuendum sit, et avaritiae Virronis aliorumque divitum cinaedorum, qui levissima quaeque dona ac beneficia, in draucos collata, iis exprobrent, et gratis operam sibi ab illis cupiant praestari, quamvis deformes sint et hisce clientibus suis omnem coniugii felicitatem et iura parentum legatorumque capiendorum debeant. 27—90. Poëta miseratur sortem Naevoli, isque rogat, ut occulta ipsi credita reticcat, quoniam pathici odio prosequantur eum, a quo timeant libidines suas evulgari, et vel necem illi machinentur. 90—101. Iuvenalis contra monet, ab eo, qui plures servos habeat, nihil, ne noctu quidem, clam posse perpetrari, et recte vivendum esse, cum alias ob causas, tum praecipue, ut contemnere liceat linguam mancipiorum, quae quidem pessima eorum pars sit. 102—122. Hoc consilium salutare quidem esse fatetur Naevolus, sed nunc rationibus suis parum conducere post consumtum iam actatis robur et spes deceptas. 123—129. Poëta eum meliora sperare iubet, quum stante Roma numquam defuturi sint homines molles ac cinaedi. 130—134. At Naevolus spem, inde concipiendam, felicibus tantum propositam esse dicit, non sibi, quem Fatum velit tenui victu contentum esse, et in cuius vota Fortuna sit surda. 135—150.

Satira haec lepidissimis plena salibus, sed et obscenissimis, totoque dramatica est; quae quidem carminis forma arguento quam maxime congruit pluribusque facetiis immiscendis occasionem praebet. Naevolus vero draucus non solum poëtae turpissimum vitae suae genus aperte exponit, sed etiam Virronem pathicum (v. 40—90.) ingratissimi insimulat animi, quippe qui pro summis beneficiis laboribusque nulla fere rependat praemia. Ita utrumque hominum genus, et paedicones et cinaedi, acerrime exagitantur.

Scire velim, quare toties mihi, Naebole, tristis
Occuras fronte obducta, ceu Marsya victus.
Quid tibi cum vultu, qualem deprehensus habebat

2. Occurris 41.—seu 60.

3. vultu est 19.—deprehensus 15. 19. 43. 47.

Ravola, dum Rhodopes uda terit inguina barba?
 Nos colaphum incutimus lambenti crustula servo. 5
 Non erat hac facie miserabilior Crepereius
 Pollio, qui triplicem usuram praestare paratus
 Circuit et fatuos non invenit. Vnde repente
 Tot rugae? certe modico contentus agebas
 Vernam equitem, conviva ioco mordente facetus 10
 Et salibus vehemens intra pomoeria natis.
 Omnia nunc contra: vultus gravis, horrida siccae
 Silva comae, nullus tota nitor in cute, qualem
 Bruttia praestabat calidi tibi fascia visci:
 Sed fruticante pilo neglecta et squalida crura. 15
 Quid macies aegri veteris, quem tempore longo
 Torret quarta dies olimque domestica febris?
 Deprendas animi tormenta latentis in aegro
 Corpore, deprendas et gaudia: sumit utrumque
 Inde habitum facies. Igitur flexisse videris 20
 Propositum, et vitae contrarius ire priori.

4. *Navola* 20. *Rabula* 4.—Ροδόπης τεράς ap. Lucian. de Saltat. c. 2.

9. *unde repente* *Tor rugas elegantiū et haud dubie recte, iudice Heins. ad Ovid. Her. Ep. XII, 84. ubi hunc loquendi modum pluribus exemplis firmavit.*

11. *inter* 24.

12. *horrida siccae Silva comae, αὐαλέοι κίκιννοι* ap. Theocrit. XIV, 4.

14. *Brustia praestabat calidi circum fascia visci* 8. *Bruccia p. c. tibi fascia visci* 9 a m. sec. *Bruccida* cet. 9 a m. pr. *Bruttia praestabat calida tibi fascea visci* post v. 11. et *Praestabat calidi circumlita fascia visci* post v. 44. legitur in cod. Putean. Hinc *Bruttia praestabat calidi ubi fascia visci* 70. 76. 82. ex probabili emend. Salmasii. *Pracstabal calidi tibi Bru-*

scia f. v. 75. Pitheus Bruscia sive fascia sive ascia ex brusco (de quo v. Plin. XVI, 16.) scribendum arbitrabatur, sed nihil pro conperio affirmare audebat. Praestabat calidi circumlita fascia visci 10—12. 14—27. 45. 55. 57. 59. 60. 65. 77. et omnes codd. Paris. praeter Put. e quibus has lectiones revocavit Ach. *Praestabit calidi circumlita fascia visci* 46—50. 54. 58. 61—69. 71—73.—Lucianus in Alex. 5. Pseudom. c. 21. τοῦτο τὸ κολλύριον σκευαστόν ἔστιν ἐκ πίττης Βρυττίας καὶ ἀσφάλτου καὶ χηροῦ καὶ μαστίχης.

17. *Torquet* 15. 23. et MS. Cantabrig. v. Wakef. ad Lucret. III, 930.

18. *deprehendas* 14. 15. 17. 19. 24. 45. 50. Ita et v. 19.

Nuper enim, ut repeto, fanum Isidis et Ganymeden,
 Pacis et advectae secreta palatia Matris
 Et Cererem (nam quo non prostat femina templo?)
 Notior Aufidio moechus celebrare solebas, 25
 Quodque taces, ipsos etiam inclinare maritos.—
 Vtile et hoc multis vitae genus: at mihi nullum
 Inde operae pretium. Pingues aliquando lacernas,
 Munimenta togae, duri crassique coloris,
 Et male percussas textoris pectine Galli 30
 Accipimus, tenue argentum venaeque secundae.
 Fata regunt homines: fatum est et partibus illis,
 Quas sinus abscondit. Nam si tibi sidera cessant,
 Nil faciet longi mensura incognita nervi,
 Quamvis te nudum spumanti Virro labello 35

22. *Ganymedis* sc. *fanum* 43. et ita corrig. Valla et Flavius Coniect. c. 72. At *Ganymedi templum* fuisse Romae, haud legere memini. *Ganymeden* pro *Ganymedem* recepi ex 47. Plerique interpretes et Heins. ad Ovid. Met. IV, 46. iungunt *Ganymedem Pacis*, putantque ita dici *Pacis templum*, quod in eo *Ganymedes* sive eius simulacrum fuerit, quod colligunt ex prava lectione Martial. VII, 73, 4. *Sive cupis pace*, seu *Ganymede ooli*. In melioribus ibi libris legitur: *Sive cupis Paphien*, seu *Ganymede cales*.

23. *aveciae* 24. *adveytae* 49 a m. pr.—*sacrata malebat* Lubinus, *secreta salacia* (obscena vel ad libidinem stimulantia) legendum censebat H. Vales. Recte, opinor.

25. *Ausdio* 73. *Vrsidio* conj. H. Vales. coll. VI, 42.—*celebrare* (h. e. frequentare, frequenter invisere) revocavi ex 11. 17—27. 29. 45—50. 56—63. 65—69. 71—74. 77. 81. uniusque MSS. Paris. prob. Heins.

ad Ovid. Met. IV, 46. ubi monet, ita in scriptis compluribus legi, quos inspexerit. *scelerare* 8. 54. 64. 70. 75. 76. 82. Sed illud tam satirico poëtae, quam amico congruentius est.

26. *Quod taceo atque etiam* 25. *Quod taceo atque ipsos* 10. 11. 12. 14—24. 27. 45—50. 54—69. 71—74. 77. 81. et plerique optimique codd. Paris. quod revocarunt Lubinus et Ach. tamquam magis satiricum, quia contineat παράλειψιν seu reticentiam maioris argumenti, et poëta sic dicat vel maxime, quod profitetur se tacere velle.

28. *quandoque* 16.

29. *duri crassique solocis ingeniose* conj. H. Valesius. *Solox* est crassa scil. lana (v. Fest.), et substantiæ dicitur ap. Tertuli. de pall. 4.

32. *in pro et* 11. 13. 15. 16. 23. 24. 49. 50. 55. 61. 62. 63. 68. 69. 71—74. 77.

33. *cessent* 10. 12—15. 17. 20. 22. 45.

35. *Viro* 27. 46. 47. 64. *Virho* 17.

Viderit, et blandae assidue densaeque tabellae
 Sollicitent: Αὐτὸς γὰρ ἐφέλκεται ἄνδρα κίναιδος.
 Quod tamen ulterius monstrum, quam mollis avarus?—
 Haec tribui, deinde illa dedi, mox plura tulisti.
 (Computat ac cevet!) Ponatur calculus, adsint 40
 Cum tabula pueri: numera sestertia quinque
 Omnibus in rebus; numerentur deinde labores.—
 An facile et primum est agere intra viscera penem
 Legitimum atque illic hesternae occurrere coenae?
 Servus erit minus ille miser, qui foderit agrum, 45
 Quam dominum! Sed tu sane tenerum et puerum te
 Et pulcrum et dignum cyatho coeloque putabas.
 Vos humili asseculae, vos indulgebitis umquam
 Cultori, iam nec morbo donare parati?
 En cui tu viridem umbellam, cui succina mittas 50
 Grandia, natalis quoties redit, aut madidum ver
 Incipit, et strata positus longaque cathedra
 Munera femineis tractat secreta Calendis!

36. abest a 24. *blande assidue* 44.
 45. *blande assidueque malebat Ascens.*
 qui etiam male *tabellas* putabat esse
 mensas sive convivia. — *pictaeque*
tabellae 20.

37. v. *Excurs. ad h. l.*

40. v. *Excurs. ad h. l.*

43. *promptum* 4. — *in tua pro intra*
 46. *Versus* 43. et 44. non Iuvenalis
 esse, sed impuri cuiusdam nebulo-
 nis, suspicabantur Valla et alii. Sed
 quamvis obscoenitas nimis ad vivum
 quasi resecetur, aptissima tamen talis
 pictura h. l. et ingenio Naevoli est;
 nimisque severus Scaliger, qui Poë-
 tic. III, 9. ob tamē impunitatem pu-
 dicis lectione Iuvenalis omnino ab-
 stinendum censebat.

44. *atque illinc externae occurre*
cocnae, i. e. et en se quaestu tueri,

nec aliena quadra opus habere, conj.
 H. Valesius.

46. *Non dominum* 17. 20. 45. —
tener 11. 14. 16—19. 23. 24. 27. 45.
 47. 50. 58. 61—69. 71—74. et pleri-
 que codd. Paris. unde illud restituit
Ach. et tenerum puerum 46. 48. *et te-*
nerum et puerum 49. 55. *puerum et*
tenerum 77.

47. *Et dignum et pulcrum* 21.
Te pulcrum 44. Non male!

48. *assclae vel adseclae* 45. 46. 47
 a m. pr. 48. 49. 24. 24. 25. 45—50.
 55. 57—60. 64—67. Nil interest. —
non indulgebiis 46. *nil indulgebitis*
 20.

49. *nec iam* 24. 22. 27.

53. *tractat egregius* cod. Put. quod
 bene conj. Brit., Grang. et C. Va-
 les. quodque nunc pro vulg. *tractas*

Dic, passer, cui tot montes, tot praedia servas
 Appula, tot milvos intra tua pascua lassos? 55
 Te Trifolinus ager fecundis vitibus implet
 Suspectumque iugum Cumis et Gaurus inanis.
 Nam quis plura linit victuro dolia musto?
 Quantum erat exhausti lumbos donare clientis
 Iugeribus paucis? meliusne hic rusticus infans, 60
 Cum matre et casulis et collusore catello,
 Cymbala pulsantis legatum fiet amici?
 Improbus es, quum poscis, ais: sed pensio clamat,
 Posce; sed appellat puer unicus, ut Polyphe^mi
 Lata acies, per quam sollers evasit Vlices. 65
 Alter emendus erit; namque hic non sufficit: ambo
 Pascendi. Quid agam bruma? spirante quid, oro,
 Quid dicam scapulis puerorum Aquilone Decembri
 Et pedibus? durate atque exspectate cicadas?

recepit cum Ach. v. Comm. Heinecke
 scribendum censet *tradas*, hoc sensu:⁶
 postulat, ut calendis semineis venias
 iuxta eum in cathedra sedens tra-
 das munera secreta. Sed neque emen-
 datio haec, neque interpretatio multis
 arridebit. Praestitisset saltem: et cui
strata posito—tradas cet. Mireris ta-
 men, non plures intpp. haesisse in
 vulg. lectione, quae, si quid video,
 plane inepta est.

54. *qui praedia* 10. 11. 12. 14. 21.
 22. et quidam codd. Paris. quos se-
 cutus est Ach. *et praedia* 15.

55. *Appula* pro *Apula* recepi ex
 18. 19. 23. 24. 46. 47. 49. 50. 60.
 62. 64. 65. 68. 69. 71. 72. 73. ut me-
 tro consulatur. v. Excurs. ad Sat. IV,
 24—27. extr. — *inter* 25. 48. 56. 57.
 59. 60. 65.

56. *Tripholimus* 27. 48. 59. 60. 65.

60—62. v. Excurs. ad h. l.

63. *ais* semper legendum putavi,

et nunc recepi ex 14. 15. 17. 18. 24
 et VIII codd. Paris. (Alex., Maza-
 rin., Pithoei, Fauchetii, Senatorio
 et tribus aliis). In reliquis *aut* scil.
 Virro s. cinaedus. Sed haec ellipsis
 dura est, et inde a v. 54. Naevolus
 inducitur colloquens cum Virrone
 vel cinaedo. — *pusio* pro *pensio* le-
 gisse videtur Heius. ad Ovid. Met.
 III, 454. Non male! Cf. sup. VI, 34.
 35.

65. *postquam* emendat Grang. ut
 sensus sit: Tam alte me appellat,
 quam alte vociferabatur *Polyphe^m*
lata acies, h. e. *Polyphemus*, post-
 quam ei inebriato Vlysses evasit: de
 cuius Cyclopis clamore v. Virg. Aen.
 III, 672 seq. — *Vlices* recepi ex 17.
 18. 19. 24—24. vid. Heins. et Heyne
 ad Virg. Ecl. VIII, 70. *Vlyxes* 20.
 27. 46. 47. 49. 58. Vulgo *Vlysses*.

68. *puerorum Aquilone* D. 1. c.
 Put. et edd. recenti. *servorum merito*

Verum , ut dissimules , ut mittas cetera , quanto 70
 Metiris pretio , quod , ni tibi deditus essem
 Devotusque cliens , uxor tua virgo maneret ?
 Scis certe , quibus ista modis , quam saepe rogaris
 Et quae pollicitus : fugientem saepe puellam
 Amplexu rapui : tabulas quoque ruperat , et iam 75
 Signabat : tota vix hoc nocte redemi ,
 Te plorante foris. Testis mihi lectulus et tu ,
 Ad quem pervenit lecti sonus et dominae vox.
 Instabile ac dirimi coeptum et iam paene solutum
 Coniugium in multis domibus servavit adulter ! 80
 Quo te circumagas ? quae prima aut ultima ponas ?
 Nullum ergo meritum est , ingrate ac perfide , nullum
 Quod tibi filiolus , quod filia nascitur ex me ?
 Tollis enim et libris actorum spargere gaudes
 Argumenta viri. Foribus suspende coronas , 85
 Iam pater es : dedimus , quod famae opponere possis:
 Iura parentis habes ; propter me scriberis heres ,
 Legatum omne capis , nec non et dulce caducum.

Decembri 10. 11. 12. 14—17 a m.
 sec. 18—27. 45—50. 54—69. 71—74.
 77. et ed. Ach. forte e glossa. Vulgo
 ita interpungitur : *Quid agam bruma*
spirante? quid, oro, Quid dicam s.
p. Aquilone flante s. spirante in Decembri Et pedibus ? Quas durae sunt
 ellipses. Nos distinctionem nunc mutavimus , quo omnis difficultas sub-
 lata videtur.

69. *aspectate* 47. 48. 64.
 70. *dissimiles* pro *dissimules* 46. 48.—24. v. ad II, 3.—*ut omissas* 15.
et mittas 23.
 76. *haec* 25. 27. 45—50. 55—63.
 65—69. 71—74. *ergo* 46. 47. 48. *pro ego*.
 79. *et dirimi* 22. —*iam fere solu-*
tum 24.

80. *servabit* 10. 13. 17 a m. sec. 19.
 82. *et pro ac* 23. *aut* 24.
 83. *aut filia* 17—20. 45. *quod filia*
ex 11. et duobus MSS. Paris. nunc
pro vulg. vel filia substitui tamquam
venustius aptiusque ad augendum
beneficium. Farent etiam huic lectioni
verba seqq. spargere argumenta viri,
de quibus v. Comm.
 84. *libris auctorum* 7. 11. 20—24.
 29. *titulis actorum adspergere*, *vel*
tabulis actorum spargere legebat Serv.
 ad Virg. Ge. II, 502.
 86. *posses* 11. 16.
 88. *Legati omne* 44. prob. Heins.
 ad Ovid. Her. Epist. VIII, 104. quem
 vide. Sed verendum est , ne poëtae
 sic elegantia obtrudatur , quae forte
 nulla est , et quam aut respuit , aut

Commoda praeterea iungentur multa caducis,
 Si numerum, si tres implevero. — Iusta doloris, 90
 Naevole, causa tui: contra tamen ille quid affert?—
 Negligit, atque alium bipedem sibi quaerit asellum.
 Haec soli commissa tibi celare memento,
 Et tacitus nostras intra te fige querelas:
 Nam res mortifera est inimicus pumice levis. 95
 Qui modo secretum commiserat, ardet et odit,
 Tamquam prodiderim quidquid scio: sumere ferrum,
 Fuste aperire caput, candelam apponere valvis
 Non dubitat: nec contemnas aut despicias, quod
 His opibus numquam cara est annona veneni. 100
 Ergo occulta teges, ut curia Martis Athenis.—

O Corydon, Corydon! secretum divitis ullum
 Esse putas? Servi ut taceant, iumenta loquuntur
 Et canis et postes et marmora. Claude fenestras,
 Vela tegant rimas, iunge ostia, tollite lumen 105
 E medio: clamant omnes. Prope nemo recumbat;

non recordatus est. Conf. inf. ad X,
 155. — *rapis* 18.

89. *iunguntur* 10. 11. 12. 14—27.
 45—50. 54—69. 71—74. et omnes
 fere codd. Paris. unde recepit Ach.
 cuius nota est: *praesens tempus* ali-
 quando pro futuro usurpatur ac saepe
 saepius *vividius* est. — *caduco* 60. 64.
 65.

95. *levis*, non *laevis*, 17. 19. 23.
 24. 60. 65. Recte.

99. *non contemnas* 14. *ne contemnas*
 — *numquam careas annona veneni* 11.
 15. — non improb. Schurz. ut sit
 quasi apostrophe ad cellam venena-
 riām. — *nec despicias* 23. 60. 65. 77.

100. *numquam careas* 11. 14—17.
 20—24. 45. et XV codd. Paris. *careas*
numquam 18.

101. *tegas* 15.

103. *loquuntur* 13. 22. 24. et X
 MSS. Paris. quod nunc pro vulg.
loquentur revocavi cum Ach. quia
sequitur clamant.

105. *tolle* 15. *tollito* pro vulg. *tol-*
lite nunc recepi cum Ach. ex 10. 13.
 16. 17 a m. sec. 18. 19. 25. 27. 46—
 50. 54—69. 71—74. 77. et *qui h[ab]usdam*
 codd. Paris. nam verba *claude* et
iunge praecedunt.

106. *clamant* et *clament* omnes
 codd. nostri et Paris., nec non 45—
 50. 54. 55. 57—69. 71. 72. 73. 77.
taceant substituit Pithoeus, quem
 secuti sunt editores recent. pulantes,
 illud contra mentem poëtae dici. Sed
 recte eam cepisse videtur Ach. quo
 praeeunte veram et aut. lect. omnium
 librorum nunc restitui et mutavi di-
 stinctionem. *Tollite lumen E medio,*

Quod tamen ad cantum galli facit ille secundi,
 Proximus ante diem caupo sciet: audiet et quae
 Finixerunt pariter librarius, archimagiri,
 Carptores. Quod enim dubitant componere crimen 110
 In dominos, quoties rumoribus ulciscuntur
 Baltea? Nec deerit, qui te per compita quaerat
 Nolentem, et miseram vinosus inebriet aurem.
 Illos ergo roges, quidquid paulo ante petebas
 A nobis. Taceant illi: sed prodere malunt 115
 Arcanum, quam subrepti potare Falerni,
 Pro populo faciens quantum Laufella bibebat.
 Vivendum recte est, cum propter plurima, tum his
 Praecipue causis, ut linguis mancipiorum

claves omnes, prope nemo recumbat
emend. Schurz. *quia non apte di-*
catur omnes, si soli aut bini sint
intra conclavia. Ipse olim suspicabar
iaceant sc. iq lecto s. somno et media
nocte (ad cantum galli v. 107. quo
polissimum tempore aliquid clam
fieri potest et solet) omnes servi ac
reliqui, qui in aedibus sunt, et re-
moti a cubiculo domini, prope hoc
cubiculum nemo recumbat cet. Sed
non est, quod emenderemus, quae sa-
tis conveniunt, et reponamus iaceant,
quod male repeteretur.

107. *galli cantum* 14. 14.—*ipse*
 20.—*secundum* 17. 72.

108 *sciat* 45.

109. *libarius, h. e. dulciarius, conj.*
non nemo, teste Plathnero.

110. *Raptores* 4. *Fartores* 6. 24.
Captiores 14. Nec desuere, quibus
 haec arriderent. Eos tamen non bo-
 nos veterum conviviorum arbitros
 fuisse, dicit Lips. *Saturn. Serm. II,*
 2.—*quid* 17 a m. pr. 49. 46. 48. 59.
 60. 64. 65. *qui* 47. Sed gravius est
quod crimen. Nullum est crimen,

quod non componant cet. — carmen
 49. 60. 65.

111. *dominum* 24.

114. *roga* 16.

117. *Sauseia* 61. 70. 75. 76. 77. 82.

Laufeia 27. 50. 54. 58. 64. *Laufela*
 14—17. 20. 21. 22. 24. *Laufella* 10.
 11. 18. 19. 23. 25. 45. 46. 48. 49.
 56. 57. 59—63. 65—69. 71—74. et
 omnes codd. Paris. unde illud revo-
 cavi cum Ach. v. sup. ad VI, 320.

118. *est recte* 18. 25. 46—49. 54.

57—60. 64. 65. *recte pro recte* 10.

13—17. 19—24. 45 50. 56. 61—63.

66—69. 71—74. — *tum propter* 10.

13. 15. 16. 19. 20. 27. 45.—*pluria*

11.—*tum his revocavi* ex 11. 19. 20.

24. 31 a. 50. 56. 59. 61. 62. 63. 68—

74. *tum de his* 60. 65. et codd. Ascens.

ac Pontani, *tum istis* 64. *tunc his*
reliqui, etiam Hennin. Omnia haec
 substituta, ut fulciretur versus, qui
 tamen non ruit: nam litera *m* et vo-
 cales in fine vocis saepe non elidun-
 tur, et *tum propter caesuram* atque
hiatum, qui Iuvenali frequentissimus
est, producuntur. Cf. ad I, 151. et

Contemnas: nam lingua mali pars pessima servi. 420
 Deterior tamen hic, qui liber non erit illis,
 Quorum animas et farre suo custodit et aere.—

* Idcirco ut possim linguam contemnere servi,
 Vtile consilium modo, sed commune, dedisti:
 Nunc mihi quid suades post damnum temporis et spes
 Deceptas? Festinat enim decurrere velox 426
 Flosculus, angustae miseraeque brevissima vitae
 Portio: dum bibimus, dum serta, unguenta, puellas
 Poscimus, obrepit non intellecta senectus.—
 Ne trepida: numquam pathicus tibi deerit amicus, 430
 Stantibus et salvis his collibus; undique ad illos
 Convenient et carpentis et navibus omnes,
 Qui digito scalpunt uno caput. Altera maior
 Spes superest: tu tantum erucis imprime dentem.—
 Haec exempla para felicibus: at mea Clotho 435
 Et Lachesis gaudent, si pascitur inguine venter.
 O parvi nostrique Lares, quos thure minuto

XV, 7. Oudend. ad Lucan. V, 526.
 Broekbus ad Tibull. I, 5, 33. et ad
 Prop. II, 42. (al. 45.) 4. 23, 101.
 Drakenb. et nos ad Sil. I, 109. X,
 23. 29. XIV, 515. Haec loca eorum-
 que interpres consuluntur ab Ach.
 cuius nota est: quuma litera *m* non
 eliditur, brevis fieri debet ante vo-
 calem, quod intelligere est in *cir-*
cumeat, *circumagat* cet.

420. *pars maxima* 25. 45—48. 55—
 60. 65.

423. *possis* 17. 18. 24. 46—49. *pos-*
sit 19. Cf. Excurs. ad h. l.

424. *consilium nuno*, *sed commune*
 46. 19. *consilium*, *sed nunc* c. 48.
consilium mihi, *sed c.* 25. 27. 45—
 50. 54. 55. 57—60. 64. 65.

430. *paticus* *numquam* 20. *paticus*

scribendum *putabat* H. Vales. *ut sit*
quasi patens, *patulus*, *cinaedus* εὐρύ-
πρωκτος, λαχχόπρωκτος; *unde in*
Priapeiis nec tibi tener puer Palebit
ullus *et qui (cunnus) tanto patet in-*
dicens hiatu et al. *Sed pathicus vide-*
tur potius esse παθικὸς (elsi haec vox
non in usu fuit), *qui muliebria pati-*
tur, πάσχει, παθεῖ, παθικένεται.

432. *Conveniunt* 10. 11. 12. 14—
 25. 27. 45—50. 54—69. 71—74. 77.
et multi codd. Paris.

435. *Clotho* *quidam edidere*. *Sed est*
Κλωθώ.

436. *gaudet* 15.

437. *iure scriptum* in 17. 19. 20.
 22. 60. 65. *ut in plerisque libris rett.*
Thus vero a Σύτην, non a τυριδένδο
dictum videtur.

Aut farre et tenui soleo exorare corona,
 Quando ego figam aliquid, quo sit mihi tuta senectus
 A tegete et baculo? viginti millia fenus 140
 Pigneribus positis, argenti vascula puri,
 Sed quae Fabricius censor notet, et duo fortes.
 De grege Moesorum, qui me cervice locata
 Securum iubeant clamoso insistere Circo.
 Sit mihi praeterea curvus caelator, et alter, 145
 Qui multas facies pingat cito. Sufficiunt haec,
 Quando ego pauper ero. Votum miserabile, nec spes
 His saltem: nam, quum pro me Fortuna rogatur,

138. *exornare* 11. 15. 16. 23. 24.
 25. 27. 45—50. 55—69. 71—74. et
 XIII codd. Paris. Quod non plane
 respuendum: nam saepius verbum
 pluribus iungitur nominibus, quam-
 vis uni tantum et postremo prorsus
 conveniat.

139. *figam* 11. 14. 20. 29. Vir-
 que lectio notatur vet. scholio:
 "Constituam, componam, habeam:
 aut certe, quia in ceris vota *figun-*
tur apud templa.,, In cod. ~~Sigurzfl.~~
 hoc scholion forte rectius legitur:
 "Quando ego comminiscar quid,
 constituam: aut quia certa in picturis
 vota *figuntur*.,,"

141. *Pigneribus* pro *Pignoribus*
 14. 23. et Priscian. lib. VI. quos se-
 quuntus sum. Sic plerumque *pigne-*
rare (ut sup. VII, 73.), et ubivis
oppignerare scriptum reperies in li-
 bris antt. Couf. ad XI, 40.

142. *Et* 15.—*Fabritius* 24. 60. 65.
 v. ad II, 154.—*notat* 15.

143. *Messorum* 11. 15. 19. 22. 23.
 24. *Moesolorum* 27. 47. *Mysorum*
 Calder. nescio qua auctoritate. *Me-*
dorum 11. in marg. 16. 18. 45. 46.
 49. 55. 58. v. sup. ad VII, 132. et
 Pontani *Analecia* II, 11. — Mox le-

gendum crediderim: *qui me (in)*
cervice locantes h. e. ponentes.

145. *Sit tibi* 24.—*caelator curvus*
 22. *torvus caelator* 16. *servus celator*
 vel *caelator* 11. sorte ef 1. nam *velus*
 schol. est: *opifices, servi argentarii,*
laboriosi, anaglypharii.

146. *multa* 8. unde *maltha facies*
pingit conj. Pith. et rectius *maltha f.*
pingit Salmas. Exerc. Plin. p. 1196.
 Conf. de *maltha* Harduin. ad Plin.
 II, 104. s. 108. *pingat* 10. 11. 12.
 14—27. 45—50. 54. 55. 57—69. 71.
 72. 73. 76. 77. et omnes codd. Paris.
 e quibus illud nunc revocavi cum
 Ach. *pingit* 8. 75. *pingit* 56. 70. 82.
 quod aptius videri potest, ut *plastes*
 designetur, qui ex uno modulo vel
 archetypo *multas facies* s. *typos* cito
 (quod pictori minus congruit) expri-
 mere et potest et solet. Cf. Salmas.
 l. l. Hinc olim reposueram *pingat*,
 quod usui linguae convenientius est.
 Sed v. Comm. — *sufficient* 25. 27.
 46—50. 54. 55. 57—63. 65—69. 71.
 72. *sufficient* 73. 77. Parum interest.
 Nonnulli interpungunt: *Sufficiunt*
haec. *Quando ego pauper ero?* h. e.
 (ut exponit H. Valesius) quando ad
 hanc paupertatem seu ad haec parva

Affigit ceras illa de nave petitas,
Quae Siculos cantus effugit remige surdo. 150

et pauca perveniam, ne semper, ut
nunc, inops et egens sim?

449. *Affigit* 10. 11. 12. 14—27.
45—50. 54—63. 65—69. 71—74. 77.
et plurimi codd. Paris. e quibus nunc
illud restitui cum Ach. *Affixit* 1. 64.
70. 75. 76. 81. 82. — *illas* 45.

149. 150. Sic et Lucianus Επισκοπ.
c. 21. ὡς μηδ' ἀν τρυπάνῳ ἔτι διαγοε-
χθῆναι αὐτοῖς τὰ ὄτα· τοσούτῳ κυρῷ
ἔβυσαν αὐτὰ, οἷόν περ Οδυσσεὺς τοὺς
ἴταιρους ἔδρασε δέει τῆς Σειρήνων
ἀκροάσσεις· — ἀλλ' εἰσὶν αὐτῶν οἱόγοι.
οὐ περαθεδεγμένοι τὸν κυρὸν ἐς τὰ
ὄτα.

D. IVNII IVVENALIS

AQVINATIS

SATIRARVM

LIBER QVARTVS.

SATIRA X.

ARGVMENTVM

Homines ubivis fere terrarum vera ignorant bona, et opinata omnibus plerumque votis expetiunt, in primis divitias, honores, eloquentiam, militarem gloriam, senectutem, pulcritudinem et robur corporis, quae tamen vel supervacua, vel etiam perniciosa sunt optantibus. v. 1—11. Divitias quā possident, iis verendum est, ne iussu tyrannorum, ut Cassius Longinus et Seneca, vel manu latronum vel veneno necentur. 12—27. Non mirum itaque, stultitiam hominum semper Heractio fletum movisse et risum contra Democrito, qui multo magis risisset, si nostris vixisset temporibus, quibus longe maior est luxus ac fastus. 28—55. Maxima potentia summique honores, ad quos nonnulli aspirant, magnam iis invidiam, perniciem ruinamque parant, nec nisi a mobili plebis animo et Fortunae favore pendent, quo mutato is, qui paulo ante adorabatur a vulgo, ab eodem male tractatur et ad scalas Gemonias indeque in Tiberim unco tralitur; quod suo damno experti sunt Seianus (56—107.), et iam ante eum Crassi, Pompeius, Caesar et alii: nam pauci fuere reges vel principes civitatis et tyranni, qui non violentam passi sint mortem. 108—143. Eloquentia summis nonnumquam oratoribus, ut Ciceroni ac Demostheni, mortis causa fuit. 144—132. Gloria bellica cum vana brevisque est, tum maximis saepe imperatoribus exitiosa, ut olim Hannibali, Alexandro et Xerxi. 133—187. Longa vita multis obnoxia est incommodis ac malis; quippe senes plerumque deformes, rugosi, infirmi, tremuli, calvi, mucidi, edentuli, uxori, liberis, sibi ipsisque captoribus graves, expertes gustus, ad rem Venercam inhabiles, surdi, caeci, manci, oblivious. 188—239. Quodsi vero corpore etiam ac mente valent in senectute homines, sentiunt tamen ac lugent alia eaque maiora mala, vel publica vel privata ac propria, qualia passi sunt Nestor, Peleus, Priamus, Hecuba, Mithridates, Croesus, Marius, Pompeius, quibus feliciores fuere Lentulus, Cethegus et Catilina. 240—288. Pulcritudo denique raro pudicitiam tuctur, multisque insidiis, iniuriis ac periculis subiecta est;

quod docent exempla Lucretiae, Virginiae, Hippolyti, Bellerophontis et C. Silii. 289—345. Quae quum ita sint, Diis polius iudicium de eo, quod vere nobis conducat, permittendum, aut, si optandum aliquid, orandum est, ut mens sit sana in corpore sano, ut ea sit fortis, carens terrore mortis, laborum patiens et expers acrum affectuum cupiditatumque: ita enim tranquillam aequaliter agemus vitam, quae a sola virtute ac sapientia, non a Fortuna, pendet. 346—366.

Satira haec praeclara est et in perfectissimis Iuvenalibus adnumeranda, quae tamen tractationis magis philosophicac vel declamationis, quam satirae speciem p̄ae se ferre videtur. Poëta noster docet, homines tantum non omnes parum intelligere, quae vera et quae opinata sint bona, eamque ob causam omnibus vulgo votis expetere, quae sibi nocitura sint. Hinc rhetorum more, quem etiam in Sat. XIII. sequutus est, primum in exordio quasi breviter memorat, deinde copiose persequitur ea bona, quorum cupiditate desiderioque maxime ardemus, et quam noxia optantibus ea plerunque sint ac fuerint, aplissimis ostendit exemplis, ex historia desuntis; quae quidem optima probandi ratio est. Exempla enim ad rem, quae explicatur, perspicuam nobis reddendam longe plus valent argumentis, efficiuntque, ut lector rei veritatem, quam aurea perspicerat universe, nunc quasi ante oculos videat. In hac quidem dispositione partium et coniunctione, qualis etiam est in Sat. VI. et XIII., nulla cernitur ars poëtica (nam singulae eo ordine eaque transitione, qua in declamatione aliqua, sibi succedunt); at tanto maior in earum exornatione, quae admirabilis est et excellenissima. — Idem argumentum, praeter Iucianum (Icarom. p. 205. et Navig. s. Vota p. 491. T. II. ed. Graev.) et Aristotelem aliosque Graecos, quorum libri περὶ εὐχῆς a Laertio et Proclo laudantur, copiose tractavit Plato in Alcib. II., qui dialogus, passim in Commeru. laudatus, Socratis continet doctrinam de precibus, quam in epitomen quasi redigere Xenoph. Memorab. Socr. I, 3, 4. et Valer. Max. VII, 2. ext. 1. quorum verba inf. ad v. 347 seq. adscripti. Platonis dialogum Iuvenalis ante oculos habuisse videtur, etsi totam ex eo Satiram expressam esse nobis non persuasit Heinsius de Sat. Horat. p. 107. In secunda etiam Persii Satira reperiuntur quaedam velut lineamenta seu primae lineae, quibus colores induxit Iuvenalis et pigmenta adspersit. Quo autem tempore scripta sit Satira nostra, non satis constat, et vana sunt argumenta, quae ex v. 81. et 236. perluntur; ad quae loca v. Comm. et Var. Lect..

Omnibus in terris, quae sunt a Gadibus usque Auroram et Gangen, pauci dignoscere possunt

2. *Gangen pro Gangem* recepi e 17.—dinoscere 17. 24. 49. 55. 62. 65—69. 71—73. Ita scribi iubet Serv. ad Virg. Ge. II. cognoscere 21. discerner 7. 11. 14. 20. 22. 29. 45. ex interpretam.

Vera bona atque illis multum diversa, remota
 Erroris nebula. Quid enim ratione timemus
 Aut cupimus? quid tam dextro pede concipis, ut te 5
 Conatus non poeniteat votique peracti?
 Evertere domos totas optantibus ipsis
 Di faciles. Nocitura togâ, nocitura petuntur
 Militiâ. Torrens dicendi copia multis
 Et sua mortifera est facundia. Viribus ille 10
 Confisus periit admirandisque lacertis.
 Sed plures nimia congesta pecunia cura
 Strangulat et cuncta exsuperans patrimonia census,
 Quanto delphinis balaena Britannica maior.
 Temporibus diris igitur iussuque Neronis 15
 Longinum et magnos Senecae praedivitis hortos
 Clausit et egregias Lateranorum obsidet aedes
 Tota cohors: rarus venit in coenacula miles.
 Pauca licet portes argenti vascula puri,
 Nocte iter ingressus gladium contumque timebis, 20
 Et motae ad lunam trepidabis arundinis umbram:

5. *concutis* 24 a m. pr. *concupis*
 40—12. 14—19. 21—23. 31. 33. 45.
 et XVI codd. Paris. Sed modo prae-
 cessit *cupimus*, et nostra lectio ex-
 quisitor est. In verbis tamen *quid tam dextro pede concipis* mendum
 latere videtur. Vulgo ea sic interpre-
 tantur: *quid concipis* voti (nam *con-*
cipere est vocab. propr. de votis, quae
 vel mente, vel formula quadam con-
 cipiuntur), *quid optas tam felici au-*
spicio atque conatu? Neque ignoro,
 tali sensu dici: *dextro et sinistro pede*
ire, proficisci, venire. Sed quis um-
 quam dixit: *dextro pede concipere*
votum?

7. *operantibus* (scil. sacris, h. e.
 sacrificantibus) *ipsis* vetus cod. Rit-

tershus. Male! — *illis* 22.

8. *et nocitura petuntur* 22. 45.

9. *et torrens* 10—12. 15—27. 45—

50. 54. 55. 57—63. 65—69. 71—73.

11. Ultima syll. verbi *periit* pro-
 duicitur, ut v. 418. et in Ovid. Eleg.
 de morte Drusi v. 235., ob contra-
 ctionem vel hiatum. Cf. ad I, 151.—
admirandusque 16. 18.

14. *Quantum* 16. 21. 22.

15. *duris* 19 a m. pr.

16. *Longinum—clausit* dura dictio.
 Legendum, opinor, *Longini et —*
Senecae hortos clausit. Conf. tamen
 Comm.

19. *puti* conj. Voss.

21. *umbras* 11. 17. 18. 20. 22. 45.

Cantabit vacuus coram latrone viator.

Prima fere vota et cunctis notissima templis,

Divitiae; crescant ut opes, ut maxima toto

Nostra sit arca foro. Sed nulla aconita bibuntur 25

Fictilibus. Tunc illa time, quum pocula sumes

Geminata, et lato Setinum ardebit in auro.

Iamne igitur laudas, quod de sapientibus alter
Ridebat, quoties de limine moverat unum

Protuleratque pedem, flebat contrarius auctor? 30

Sed facilis cuivis rigidi censura cachinni:

Mirandum est, unde ille oculis sufficerit humor.

Perpetuo risu pulmonem agitare solebat

Democritus, quamquam non essent urbibus illis

Praetexta et trabeae, fasces, lectica, tribunal.

35

Quid, si vidisset Praetorem curribus altis

22. *Cantabis* 10. 11. recte forsitan.

Cantabat 13. 16.

24. *ut crescant opes* 10. 15. *crescant et opes* 22. *Divitiae, crescant opes* 17—49 a pr. m. *Divitiae ut crescant, ut opes* 61—69. 71—73. 77. *Divitiae ut crescant et opes* 16. forte rectius et receptum ab Ach. nisi doctior est lectio nostra: *Prima fere vota*, h. e. votorum argumenta sunt *divitiae* cert. Minus mihi arridet sententia Jacobsii, qui putat, legendum esse *Divitiae, et crescant ut opes*, binaque indicari *vota, pauperum, divitias sibi exceptantium, et divitum, qui precentur, ut divitiae crescant.*

28. *Nonne* 16. — *laudes* 16. 17. 19. 20. 23. 45.

28. 30. Similiter Lucianus de sacrif. c. 15. Ταῦτα οὖτοι γιγνόμενα καὶ ὑπὸ τῶν πολλῶν πιστευόμενα δεῖ. σθαί μοι διηχεῖ τοῦ μὲν ἐπιτιμήσοντος οὐδεγὸς, Ήρακλείτου δέ τινος ἡ Δημοκρίτων, τοῦ μὲν γελαστούμενου τὰ

ἀνοίκων αὐτῶν, τοῦ δὲ τὴν ἀγνοεῖν οὖδερουμένου. Conf. et Lucian. Bānu πρᾶτις c. 13. et 14.

29. *a limine* 10—12. 15—27. 45—

50. 54. 55. 57—63. 65—69. 71—73.

30. *contrarius alter* 10. 12. 17—27. 45—50. 54—69. 71—74. 77. et XXXII MSS. Paris. prob. Ach. *auctor* 4. cod. Put. et duo alii Paris.

31. *cui vis* 15. 16. *rigidi cuivis* al.

34. *esset in* 19 a m. pr. *essent pro* *esset revocavi ex* 11. 15—17. 19—22. 61—63. 76.

35. *Praetextae, trabeae* 11. 15. prob. Schurzfl. qui putabat, librarios male geminasse literam primam vocis *trabeae*.

36. *si praetorem vidisset* 22. — *victorem pro Praetorem conj.* Schrader. — *in curribus* 16. 25. 27. 45—50. 55—69. 71—74. 77. et quidam codd. Paris. Sed omissio *praepositonis* Juvenali solennis; aut librarius saepe tribuenda.

Exstantem et medio sublimem in pulvere Circi
 In tunica Iovis et pictae Sarrana ferentem
 Ex humeris aulea togae magna que coronae
 Tantum orbem, quanto cervix non sufficit ulla? 40
 Quippe tenet sudans hanc publicus, et, sibi Consul
 Ne placeat, currū servus portatur eodem.
 Da nunc et volucrem, sceptro quae surgit eburno,
 Illinc cornicines, hinc praecedentia longi
 Agminis officia et niveos ad freña Quirites, 45
 Defossa in loculis quos sportula fecit amicos.
 Tunc quoque materiam risus invenit ad omnes
 Occursus hominum, cuius prudentia monstrat,
 Summos posse viros et magna exempla daturos
 Vervecum in patria crasso que sub aëre nasci. 50
 Ridebat curas, nec non et gaudia vulgi,
 Interdum et lacrumas, quum Fortunae ipse minaci
 Mandaret laqueum mediumque ostenderet unguem.
 Ergo supervacua aut perniciosa petuntur,

37. *medū* 10. 11. 15—17. 20. 21.
 24. 56. 59. 60. 65.—*sublimem pulvere*
 10. 11. 15. 17 — 24. 45. *sublimem e*
pulvere 16. *sublime pulvere* 12. —
 Evidem totum fere versum ab in-
 genio interpolatoris, pompa Cir-
 censem cum triumphali confundentis,
 prosectum crediderim: quo deleto
 omnia ad pompati habitumque triun-
 phalem referri possunt. Praetorem
 certe hoc habitu ludis praeseditisse,
 vix alibi, nisi h. l. et inf. XI, 192.
 (qui locus forte ad similitudinem
 tantum utrūque pompa spectat)
 memoratur; etsi nou ignoro, multis
 triumphalia ornamenta s. insignia
 esse concessa. — *sublimem pulvere*
Circi cod. Thuan. teste ac prob.
 Boissonade ad Herodiani Parlit. p.
 297.

40. *quantum* 15. 16. 18—20. 23.
 24. 45. — *una* 20.

47. *Tunc pro Tum* recepi ex 1. 45.
 16—19. 24. 25. 45—47. 49. 50. 55.
 57. 58. 60. 64—67. — *in omnes* 18.
 19. 25. 46—49. 54—60. 65.

53. *Mandare laqueum alicui*, Ερ-
 γον αἰτήσαντί μοι ὄρεξας τὸν βρόχον,
 Lucian. in Timone c. 45. et c. 20.
 ἀγχόν τὸ πρᾶγμα γένοιτο αὐτοῖς,—
 οὐδὲ οἴβολόν, ὅστι πρίσθαι βρόχον,
 ἐσχηκότας, pauperes.

54. *supervacua aut perniciosa omnes*
 codd. etiam Paris. et edd. antt. nisi
 quod et pro *aut* exstat in 11. et 21.
 unde lectionem hanc restitui cum
 Ach. *supervacua haec aut p.* edd. re-
 centt. ut metro consuleretur. Sed v.
 ad 1, 151. *supervacua aut et perniciosa*
 non male emend. Schurzfl.

Propter quae fas est genua incerare Deorum. 55
 Quosdam praecipitat subiecta potentia magnae
 Invidiae ; mergit longa atque insignis honorum
 Pagina ; descendunt statuae restemque sequuntur.
 Ipsas deinde rotas bigarum impacta securis
 Caedit , et immeritis franguntur crura caballis. 60
 Iam stridunt ignes , iam follibus atque caminis
 Ardet adoratum populo caput et crepat ingens
 Seianus : deinde ex facie toto orbe secunda
 Fiunt urceoli , pelves , sartago , patellae.
 Pone domi lauros , duc in Capitolia magnum 65
 Cretatumque bovem : Seianus ducitur unco
 Spectandus : gaudent omnes . Quae labra ? quis illi
 Vultus erat ? Numquam , si quid mihi credis , amavi
 Hunc hominem : sed quo cecidit sub criminis ? quisnam
 Delator ? quibus indiciis ? quo teste probavit ? 70
 Nil horum : verbosa et grandis epistola venit
 A Capreis . Bene habet ; nil plus interrogo . Sed quid

55. *templa* pro *genua* 46. — *mos*
legendum crediderim pro *fas* , quod
alienum ab h. l. videtur.

57. *mersit* 46. *mergit* 44. unde
mersat conj. Schurzfl. — *longa* , aut
 12. 47. 49. 45.

58. Εἰκόνες καὶ ἀνδριάντες , οὓς ἡ
 πόλεις ἀγέστησε σοι πάλαι , πάντες ἀνα-
 τετραμμένοι γέλωτα παρέξουσι τοῖς
 θεωμένοις , Luciani Cataplus s. Ty-
 rannus c. 44.

59. *intacta securis* alios olim legisse,
intelligitur ex vet. Schol. : “Si *inta-
 tota* , *nova* : si *impacta* , *percussa*. ,”

61. *stridunt* pro *strident* recepi ex
 10. 12. 16. 17. 49—24 a m. pr. 22—
 27. 45—50. 54—69. 71—74. 77. et
 XXVIII codd. Paris.

64. Boisson. ad Herodiani Partit. p. 295. “*metellae* cod. Thuan. pro

patellae. Scribo *metellae* , et ipsam
 Satirici manum restituuisse mihi vi-
 deo. ,”

67. *herba* pro *labra* 46.

70. *iudicibus* 40. *indiciis* restitui
 ex 44. 17. 23—27. 45—50. 54—63.
 65—69. 71—74. 77. et multis codd.
 Paris. *Indicia* h. l. sunt argumenta ,
 quae indicant et ostendunt , *crimen*
 non fictum esse , sed verum . Ita nihil
 deest eorum , quae in iudicio capitali
 requiruntur. *indicibus* 44—46. 49—
 22. 64. 70. 75. 76. 82. et codd. Paris.
 optimi et antiquiss. Sed hi vix diffe-
 rent a *delatoribus* : nisi forte consciū
 suut sceleris et socii , qui secretam
 rem et coniurationem prodiderunt.
 — *probarat* 22.

71. *Nihil* 73. — *horum* est 45.

72. Henninius comma post *bene*

Turba Remi? Sequitur Fortunam, ut semper, et odit
 Damnatos. Idem populus, si Nursia Tusco
 Favisset, si oppressa foret secura senectus 75
 Principis, hac ipsa Seianum diceret hora
 Augustum. Iam pridem, ex quo suffragia nulli
 Vendimus, effudit curas. Nam qui dabat olim
 Imperium, fasces, legiones, omnia, nunc se
 Continet atque duas tantum res anxius optat, 80
 Panem et Circenses.— Perituros audio multos.—

posuit, ut haec vox simpl. posita sit, quemadmodum ap. Apul. in Apol. (*Bene, quod integras epistolas matris Pontianus asservavit: bene, quod vos festinatio iudicii anievertit*) et *habet* absolute pro *periit*. Est quidem hoc *habet* nota formula, impr. gladiatorum, de vulnere inflictio. Sed *habere* non simpl. pro *perire* ponitur, neque h. l. satis convenit. v. Comm.

73. *Turba Remi* 17. 31 a cod. Put. et Pith. 70. 75. 76. 81. 82. *Turba tremens* (amici Seiani, vel populus pavens et ignavus) 10—12. 14—17 ad marg. 18—21. 23 a m. pr. 24—27. 45—50. 54—69. 71—74. XXXIII codd. Paris. forte et vet. Schol. cuius glossa ad v. 81 est: Iterum sibi loquitur populus pavens. *Remi* est vividius ac magis satiricum; Ach. *Turba fremens* (in gratiam Tiberii, ne Seiano favisse videatur) 22. 24 a m. sec. 32. *Turba Remens* 83. prob. Heins. ad Ovid. Fast. III, 431. qui Romanos putabat dici *Remenses* a *Remo*, ut *Rhamnes* vel *Ramnenses*, a *Romulo*, *Titos* vel *Titienses* a *Tito Tatio*.

74. *Nursia* revocata a nobis ex 2. 4. 9. 10. 14—22. 24—27. 45—48. 50. 58. 64. et plerisque MSS. Paris. Ita quoque in aliquot codd: Liv. VII, 3. et Tertull. Apol. c. 23. et 24. le-

gitur: *Nurscia*edd. Farn. Prat. et meliores libri (nescio qui), teste ac prob. Lips. ad Tac. Ann. IV, 1. *Norgia* 66. 67. *Nortia* 56. 59—63. 65. 68. 69. 71—74. et optimae edd. Livii l. l. quibus savet vetus inscriptio ap. Steph. Forcatulum in Gallorum philos. p. 514. Sed *Nortia Sutrinorum* potius Dea ap. Tertull. l. l., non Volsiniensium, popularium Seiani. *Nyruia* 4. 77. Vetus scholion est: “Fortunam vult intelligi poëta, quae apud *Nyruam* colitur, unde fuit Seianus.”, *Nurtia* 23. 70. 75. 76. 81. 82. *Mureia* 31 b. 55. *Murcia* 49. 54. 57. *Mursia* 5. 14. *Nersia* ap. Tertull. l. l. in quibusdam libris.

76. *ao* pro *hac* 14. 16. 17. 19. 24. 25. 47. 49. 50. 54. 57. 58. — *ipsam* 22.

78. *effugit curas* 6. 7. 10—12. 17—27. 29. 45—50. 54—63. 65—69. 71—74.

81. *Pan* 14. 14—25. 45. 46: 49. 55. Valla τὸ πᾶν irrisorie, vel *Pan* pro *Pana* dictum putabat. *Pana* 2. 3. 5. 18 a m. sec. 50. 64—64. 66—68. 71—74. et multi codd. Paris. probb. Britann. et Pulm. ut intelligentur Lupercales ludi in honorem Panos acti. *Panem* 4. 31 b. cod. Put. et Thuan. 1. *Panum* 27. *Pannum* 30. 32. 47. 48. 54. 56—60. 65. 69. et

Ivv. I.

M

Nil dubium; magna est fornacula: pallidulus mi
Brutidius meus ad Martis fuit obvius aram.
Quam timeo, victus ne poenas exigat Ajax,
Vt male defensus! Curramus praecipites, et, 85
Dum iacet in ripa, calcemus Caesaris hostem.
Sed videant servi, ne quis neget, et pavidum in ius
Cervice obstricta dominum trahat.—Hi sermones
Tunc de Seiano, secreta haec murmura vulgi.
Visne salutari, sicut Seianus? haberé 90
Tantumdem, atque illi summas donare curules?
Illum exercitibus praēponere? tutor haberi
Principis angusta Caprearum in rupe sedentis
Cum grege Chaldaeo? Vis certe pila, cohortes,

quidam codd. Paris. probb. Mancin.
Ascens. et Calder. Ita designaretur
insana ludorum Circenium spectan-
dorum cupiditas, qua Romani arde-
bant. Conf. quae de *pavino* dicemus
inf. ad XI, 196. in Comm. Sed male
sic synonyma, *pannus* et *Circenses*,
iungerentur h. l. ubi sermo est de
populo, *duas res* prae reliquis op-
tante. Nostra lectio aptior et venu-
stior est ceteris, et hae ex compendio
scriptuae ortae.

83. *Bruttidius* 20. *Burridius* 45. *Bur-
tidius* 47 a m. pr. — *ad Martis fugit
oculus aram*, in ea praesidium invén-
turus, conj. Dorleans.

85. *ut pro et* 24.

88. *astricta* 10. 14—24. 27. 46—
50. 54—56. 59—65. 68. 69. 71—74.

90. *haberi Tantumdem* (h. e. tanti
aestimari, in tanto honore esse) non
male 21 a m. sec. aliique codd. teste
ac prob. Heins. ad Ovid. Trist. I, 9,
44. Notiones tamen honoris vel po-
tentiae et divitarum bene h. l. iun-
guntur, et illa, non haec, reliquis
continetur verbis.

91. *ulti* 14. 47. 22. — *summas* 4.
70. 75. 76. et quidam codd. Paris.
sellas donare curules 10. 12. 14—27.
45—50. 54—69. 71—74. 77. et omnes
fere codd. Paris. hādū dubie e glossa.
Hanc tamen lect. revocavit Ach.

93. *augusta* 4. 10. 21—27. 54. 56.
62. 64. 69—76. 82. et quidam codd.
Paris. h. e. quae sedes quasi regni
fuit, a Roma illuc translati; vel im-
peratoria ac sancta (v. Ovid. Fast. I,
609 seq.) et venerabili, quoniam
Principis fuit secessus. Sed haec notio
iusti exprimitur verbis *Principis se-
dentis*, et venustius mordaciisque
est epitheton *angusta*, quod restitui
ex 14. 14—20. 45—50. 55. 57—61.
63. 65—68. 77. et optimis MSS. Paris.
probb. Scalig. ad Manil. p. m. 42.
Voss. Etymolog. p. 30. Lindenbr. et
Ach. Finge tibi Imperatorem Roma-
num et Augustum, in parva ac pe-
trosa insula sedentem. Cf. Comm.

94. *vis ducere pilā emend.* Sciop-
pius Verisim. IV, 10. *vis certae pilā
cohortis* (h. e. primipilatum) 60. 65.
prob. Mancin. Neutra lectio vulgatae

Egregios equites et castra domestica? Quidni 95
 Haec cupias? et, qui nolunt occidere quemquam,
 Posse volunt. Sed quae praeclara et prospera tanti,
 Ut rebus laetis par sit mensura malorum?
 Huius, qui trahitur, praetextam sumere mavis,
 An Fidenarum Gabiorumque esse potestas, 100
 Et de mensura ius dicere, vasa minora
 Frangere pannosus vacuis Aedilis Vlubris?
 Ergo quid optandum foret, ignorasse fateris
 Seianum: nam qui nimios optabat honores
 Et nimias poscebat opes, numerosa parabat 105
 Excelsae turris tabulata, unde altior esset
 Casus et impulsae praeceps immane ruinae.

Quid Crassos, quid Pompeios evertit? et illum,
 Ad sua qui domitos deduxit flagra Quirites?
 Summus nempe locus nulla non arte petitus 110
 Magnaque numinibus vota exaudita malignis.
 Ad generum Cereris sine caede et vulnere pauci
 Descendunt reges et sicca morte tyranni.

praferenda videtur. Haec vero verba
 cum affirmantis, tum interrogantis
 esse possunt.

97. *tantum* 10. 11. 14—17. 19. 20
 22—24. 27. 45. 59. 60. 64. 65. 69. et
 plerique codd. Paris. non improb.
 Schurzfl. ut dicat poëta: quaenam
 usque adeo bona sunt, ut non mala
 habeant admixta? Eodem sensu in-
 terpp. tantum nou omnes vulgatam
 quoque lect. ceperunt. Ita vero mox
ut non dicendum erat, non *ut*. Hanc
 difficultatem sensisse videtur Lubi-
 nus, qui emendabat *Vt* (h. e. quum)
rebus laetis par est mensura laborum.
 Praestiterit: *Quum rebus laetis par*
sit m. m. vel quae praeclara et pro-
spora ranta (sunt), Vt rebus laetis par

sit m. m., ut iis tantum mali, nec
potius plus iunctum sit?

101. *mensuris* 11. — *uis pro ius* 10.
 15. 18. 19. 27. 45—49. 54—60. 65.
 facili errore.

102. *vacuisque* 11. 17. 18. 20. non
 improb. Schurzfleisch. *modo pannosis*
reponatur.

103. *ac vulnere* 16. 24. *sine caede*
et sanguine (ἀναιμωτὶ ap. Homer. et
 Oppian.) 77. Serv. ad Virg. et Ioh.
 Salisbur. in Polycratico II, 15. probb.
 Schurzfl. et Heins. ad Claudian. in
 Cos. L Stilic. II, 49. *qui vulneris pro*
glossemate habebant. Sed sanguis po-
tius interpretamentum vulneris aut
certe caedis esse videtur (nam caedes
et φόνος saepe pro sanguine et αἷματι

Eloquium ac famam Demosthenis aut Ciceronis
 Incipit optare et totis Quinquatribus optat, 115
 Quisquis adhuc uno partam colit asse Minervam,
 Quem sequitur custos angustae vernula capsae.
 Eloquio sed uterque perit orator: utrumque
 Largus et exundans leto dedit ingenii fons.
 Ingenio manus est et cervix caesa; nec umquam 120
 Sanguine causidici maduerunt rostra pusilli.
 « O fortunatam natam me consule Romam! »
 Antoni gladios potuit contemnere, si sic:
 Omnia dixisset. Ridenda poëmata malo,
 Quam te conspicuae, divina Philippica, famae, 125
 Volveris a prima quae proxima. Saevus et illum
 Exitus eripuit, quem mirabantur Athenae
 Torrentem, et pleni moderantem frena theatri.
 Dis ille adversis genitus fatoque sinistro,
 Quem pater ardentis massae fuligine lippus 130
 A carbone et forcipibus gladiosque parante
 Incude et luteo Vulcano ad rhetora misit.

ponuntur), et Servius permulta veterum scriptorum loca memoriter laudavit.

114. *ac famam pro aut famam*, quod minus aptum auribusque h. l. ingratum est, restitui ex 10. 14—27. 45—50. 54—63. 65—69. 74—73. et plerisque MSS. Paris.—*ac Ciceronis* 19.

115. *parcam — Minervam* (qua puer parce adhuc imbutus est ingeniose conj. Heins. ad Ovid. Fast. III, 829. coll. Virg. Aen. VIII, 409. ibique Servio, qui simili sensu *Minervam tenuem: rudem, pinguem crassanique* dixere. Sed poëta etiam bene dixit iunxitque adhuc uno asse partam Minervam, primam artium cognitionem institutione unius anni partam.

118. *perit*, v. sup. ad v. 41.

123. *potuit gladios* 49.

124. *O iam dixisset* 44. Hinc *Troiam* pro *Omnia* conj. Schurzfleisch. ut innuat poëta, ideo Antonium Ciceroni fuisse infensum, quod eius eloquio Roma sit tuta reddit a fortunata. Sed idem recte monet, verbis suis non inconsutius fidem esse habendam, quam Ciceronis *poëmata ridenda* mox dicantur.

131. *forcipibus* (quasi *forcipibus*, Herausnehmer, Zangen, Pelicane) recte omnes, quos vidi, libri, non *forficibus*, quod passim substituitur. v. Heins. ad Ovid. Met. VI, 556. ad Virg. Aen. VIII, 453. XII, 404. Oudend. ad Suet. Aug. 75. et Böttiger in Sabina p. 267. 268. ed. pr.

Bellorum exuviae, truncis affixa tropaeis
 Lorica et fracta de casside buccula pendens
 Et curtum temone iugum victaeque triremis 135
 Aplustre et summo tristis captivus in arcu,
 Humanis maiora bonis creduntur: ad haec se
 Romanus Graiusque ac barbarus endoperator
 Erexit: causas discriminis atque laboris
 Inde habuit. Tanto maior famae sitis est, quam 140
 Virtutis. Quis enim virtutem amplectitur ipsam,
 Praemia si tollas? Patriam tamen obruit olim
 Gloria paucorum et laudis titulique cupido
 Haesuri saxis cinerum custodibus; ad quae
 Discutienda valent sterilis mala robora ficus: 145
 Quandoquidem data sunt ipsis quoque fata sepulcris.
 Expende Hannibalem: quot libras in duce summo

132. *in luto* 68. *luto* 64. 73. ex
 emend. Britan. et al. ut sit id. qd.
luto, prima syll. longa, et sic metro
 consulatur. At vid. Comm. *tuto Vul-*
cano conj. Iacobe coll. Claudian. in
Eutrop. II, 456. seq. quia *tutam ar-*
tem, quaeque nihil minaretur peri-
culi, exercuerit Demosthenis pater,
 et contra filius, *tuto Vulcano* relicto,
 ad rhetorem missus arte illa, unde
 sibi petierit gloriam, misere perierit.

133. *trophæis* 17—19. 21—27. 45
 —50. 54—57. ut et nostri poëtæ
vulgo trophæen dicunt. Sed *τρόπαιον*
 vel *τροπαιον* dicitur monumentum
τῆς τῶν ἐχθρῶν τροπῆς, conversionis,
b. e. fugae hostium, quod victoriae
 significandæ causa in ipso pugnæ
 loco erigebatur, a *τροπῇ* et *τροπάῳ*.

134. *bucula* 11. 21. 22.

136. *Aplustre* 10. *Amplustrae* 64.
Amplustre 16. 24. 25. 27. 45—48. 58.
 60. 65. ut in quibusdam codd. Sil.
 X, 324. et al. Festus: *Aplustria*, in-
 quic, *navium ornamenta*, *quæ*, *quia*

erant amplius, *quam erant necessaria*
usui, *etiam amplustria dicebantur*. —
Aplustra forte 1. Vetus scholion est:
 “*Aplustra*, tabulatum ad decoran-
 dam superficiem navis adpositum:
 alii dicunt rostra navis, ornamentum
 puppis, *ἄφλαστα*. ,—*summa in arœ* 6.

137. *ad haec* (scil. bona) revocavi
 ex 22. 25 a m. sec. 25. 27. 46—50.
 54—59. 71—74. et tribus MSS. Paris.
ad hos 11. 12. 16. 21 a m. sec. 23.
 24 a m. pr. 45. et *huc* 77. *ad hoc* 1.
 10. 14. 17—21 a m. pr. 70. 74. 75.
 82. et XXXII codd. Paris. quos secu-
 tus est Ach. Vetus scholion est: “*Ad*
hoc, *id est non propter virtutem*
posse volunt, *sed propter famam et*
gloriam: *cuius causa etiam imperium*
assumptum est. ,

138. *et pro ac* 10. 14—18. 20—22.
 24. 45. *scu pro ac* 12. 23. — *endope-*
rator scripsi pro *induperator*. v. sup.
ad IV, 29.

145. *fici* 10. 24. 64. *Nil interest*.

Invenies? hic est, quem non capit Africa Mauro
 Percussa Oceano Niloque admota tepenti,
 Rursus ad Aethiopum populos altosque elephantes. 150
 Additur imperiis Hispania: Pyrenaeum.
 Transilit: opposuit natura Alpemque nivemque;
 Diducit scopulos et montem rumpit aceto.
 Iam tenet Italiam: tamen ultra pergere tendit.
 Actum, inquit, nihil est, nisi Poeno milite portas 155
 Frangimus et media vexillum pono Subura.
 O qualis facies et quali digna tabella,
 Quum Gaetula ducem portaret belua luscum!
 Exitus ergo quis est? O gloria! vincitur idem
 Nempe, et in exsiliū praeceps fugit, atque ibi magnus
 Mirandusque cliens sedet ad praetoria regis, 164
 Donec Bithyno libeat vigilare tyranno.

149. *Perfusa* (irrigata, ut ap. Plin. IV, 12. V, 29. al.) 24. 25. 27. 45—49. 54—69. 71—74. 77. et cod. Put. Nostra lectio praferenda videtur, magis tamen in epico poëta, quam in satirico. *Percussa Oceano* est eius fluctibus pulsata s. verberata.

150. v. Excurs. ad h. l.—*elephantes* 22.

151. *Hesperia* 24.

152. *apposuit* 16.

153. *Diducit* 1. 14. 45. 17—24. 70. 75. 76. et duo MSS. viri docti in Miscell. Obss. Crit. Vol. V. T. II. p. 298. In iisdem legitur *rupit*, ut in 18—21. 25. 27. 45—50. 54—69. 71—74. *Diduxit* 10. 16. 24—27. 45—50. 54—69. 71—74. 77. *Deducit* quidam, solenni permutatione. v. inf. ad XLII, 132. et Misc. Obss. I. I.

155. *Acti*, *inquit*, *nihil est* 12. 20. 24. aliique codd. mss. teste ac prob. Heins. ad Ovid. Ep. Her. VIII, 104. Sed *actum* h. l. coniungendum cum

est. Cf. ad IX, 88. — *nil* 14. 46. 47. 20. — *ni* 16. 17. 20. 23. 24. 61—63. 68. 71—73.

156. *Suburra* 18. 24. 27. 45—50. 58. 61—64. 66—69. 71—73. v. sup. ad III, 5.

158. *bellua* pro *belua* 17. 23. 24. 45—48. 59. 60. 64. 65. v. ad IV, 42.

159. *ausculta* pro *O gloria* 16.

160. *et abest* ab 16. 47. 64. — *praeceps* abit 4. 7. 14. 15. 17. 18. 20. 22. 25. 27. 46—49. 55—60. 65. et recent. codd. Paris. — *ita* pro *ibi* 22.

161. *sedit* 16.

162. *Bithyno* 49. 56. 60. 65. *Bithynio* 50. 64. *Bithynio* 10. 18—21 a m. pr. 46—48. 58. *Bitineo* 45. *Bithynico* 24 a m. sec. *Bythunico* 25. v. sup. ad VII, 15. — *iugulare* 24 a m. sec. 27. 45. 47. 58. 65. Verbum autem *vigilare* non modo satirici poëtae ingenio (v. Comm.), sed historiac etiam (nam Prusias non iugulavit

Finem animae, quae res humanas miscuit olim,
 Non gladii, non saxa dabunt nec tela, sed ille
 Cannarum vindex ac tanti sanguinis ulti, 165
 Annulus. I, demens, et saevas curre per Alpes,
 Vt pueris placeas et declamatio fias?
 Vnus Pellaeo iuveni non sufficit orbis:
 Aestuat infelix angusto limite mundi,
 Vt Gyarae clausus scopulis parvaque Seriph. 170
 Quum tamen a figulis munitam intraverit urbem,
 Sarcophago contentus erit! Mors sola fatetur,
 Quantula sint hominum corpuscula. Creditur olim
 Velificatus Athos, et quidquid Graecia mendax
 Audet in historia: constratum classibus *tsdem* 175
 Suppositumque rotis solidum mare: credimus altos
 Defecisse amnes epotaque flumina Medo
 Prandente, et madidis cantat quae Sostratus alis.
 Ille tamen qualis rediit Salamine relicta,

Hannibalem) multo convenientius est.

164. non tela 10. 14—18. 20—27.
45—47. 49. 50. 54—58. 60—69. 71—74.

165. ac tanti pro et tanti revocavimus ex 25. 27. 45—47. 49. 50. 54. 55. 57. 58. 60—63. 65—69. 71—73. ne copula et toties occurrentes fastidium crevit auribus.

166. a demens (saltem *ah d.*) 14.
16. O demens, i, saevas cet 41. prob. Schurzil. I, demens! i, saevas conj. Burm. ad Anthol. T. I. p. 510. quod impense placet Hein. quodque edidit Ach. cuius nota est: "ita habent omnes fere codd. nostri; quidam O demens et saevas, et duo *ah demens.*, Mirum et vix credibile, MSS. Paris. hoc tantum loco a meis discrepare. — saevas 49.

167. placeas pueris 24.

169. in limine 24.

170. Chirarae 16. Giari et Gyari 10. 53. 80. quod recepit Ach. Recte, opinor. Gyara certe non nisi h. l. dicitur insula, et Gyari sup. I, 73. alibi semper Γύαρος, Gyarus. Sed nomina oppidorum variant et ita quoque mutanda esset lectio I, 73. — parvare emend. H. Vales. Recte, opinor.

173. sunt 10. 17. 23. 24. 46—48. 58. — hominis 14. 17. 19.

175. cum stratum 27. 46—50. 55. 57. 58. 61—63. 65—69. 71—73.

177. Pro amnes malim lacus, ne eadem res bis exprimatur, et quoniam Herodotus memorat, non fluvios modo quatuor ab exercitu Xerxis siccatos exhaustosque esse, sed laoum quoque XXX stadiorum.

178. quae cantat 45.

179. rediit qualis 18.

In Corum atque Eurum solitus saevire flagellis 180
 Barbarus, Aeolio numquam hoc in carcere passos,
 Ipsum compedibus qui vinxerat Ennosigaeum ?
 Mitius id sane, quod non et stigmate dignum
 Credidit. Huic quisquam vellet servire Deorum ?
 Sed qualis rediit? nempe una nave, cruentis 185
 Fluctibus ac tarda per densa cadavera prora.
 Has toties optata exegit gloria poenas.

Da spatum vitae, multos da, Iupiter, annos !
 Hoc recto vultu solum, hoc et pallidus optas.
 Sed quam continuis et quantis longa senectus 190
 Plena malis ! Deformem et teturum ante omnia vultum
 Dissimilemque sui; deformem pro cute pellem;
 Pendentesque genas et tales adspice rugas,
 Quales, umbriferos ubi pandit Tabraca saltus,
 In vetula scalpit iam mater simia bucca. 195
 Plurima sunt iuvenum discrimina: pulcrior ille
 Hoc, atque ille alio; multum hic robustior illo.
 Vna senum facies, cum voce trementia membra,

181. haec 25. 27. 46—49. 54. 55.
 57—60. 64. 65.

183. est pro ei 15. 16. Praestiterit:
Mitius id sane, quam quod vel stigmate, aut potius, quod Hein. coniicit, *Mitius id sane, quandoque et stigmate dignum Credidit*. His certe coniecturis favet historia; quae quum librariis ignota esset, haec verba corrupisse videntur. Cf. Comm.

184. Credere 12. 14. 17. 19—21.
 23. 24.—hinc 57. 59.—voluit 18.

185. namque pro nempe 16.

186. et 11. 16. 22. at 17.

188. da multos 16.

189. *Hoc altus coelumque tuens, hoc pallidus optas* 4. 29. haud dubie ex interpretam. — *haec et p. o. 12. tu pro ei 20.* — *optat 27. 47.*

193. et aniles aspice rugas conj.
 Heins. prob. Burm. ad Anthol. Lat.

T. I. p. 516. Non opus, iudice Hein.

194. Qualis 60. — *Tabraca* 4. 10
 — 12. 14. 17—21. 25. 26. 27. 45. 47.
 49. 50. 54. 55. 58. 61. 62. 63. 65—77.
 81. 82. *Trabaoa* 16. *Thabraca* 56. 59.
 60. 65. *Trabraca* 64. *Tabacra* 23.
Trabacha 15. *Tabrata* 46. 48. 57. *Ta-*
bracha Farnab. et al. Cf. Plin. V, 3.
 ubi eadem fere lectionis varietas est,
 et in quibusdam libris etiam *Trabra-*

cha et *Tacabracha* legitur. *Tabathra*

dicitur Steph. et Θάρανα Ptolem.

IV, 3. Conf. Bocharti Geogr. sacr. p.

519.

197. atque iste alio; multo hic r. i.

emend. H. Vales. multo 25. 56. 59.

60. 65.

Et iam leve caput madidiq[ue] infantia nasi :
 Frangendus misero gingiva panis inermi : 200
 Vsque adeo gravis uxori natisque sibique ,
 Vt captatori moveat fastidia Cocco.
 Non eadem vini atque cibi , torpente palato ,
 Gaudia : nam coitus iam longa oblivio ; vel si
 Coneris , iacet exiguus cum ramice nervus , 205
 Et , quamvis tota palpetur nocte , iacebit.
 Anne aliquid sperare potest haec inguinis aegri
 Canities ? quid , quod merito suspecta libido est ,
 Quae Venerem adfectat sine viribus ? Adspice partis
 Nunc damnum alterius : nam quae cantante voluptas ,
 Sit licet eximius citharoedus sitve Selucus , 214
 Et quibus aurata mos est fulgere lacerna ?
 Quid refert , magni sedeat qua parte theatri ,
 Qui vix cornicines exaudiat atque tubarum
 Concentus ? clamore opus est , ut sentiat auris 215

498. *labra pro membra* 15. 18. 61.
 62. 63. 68. 71—74. *verba* al. *Membra*
 ac *verba* saepe permutari docent Sca-
 lig. ad Prop. I, 13, 17. et Schrader
 Emendatt. p. 126. — Similiter Lucian-
 us dial. mort. VI, 2. dixit : τὸν ὑπέρ-
 γηρῶν , ὁδόντας τρεῖς ἔτι λοιπούς
 ἔχοντα , μόγις ὄρῶντα , οἰκέταις τέτρα-
 στιν ἐπικεκυφότα , κορύζης μὲν τὴν
 ἥντα , λήμτης δὲ τοὺς ὄφθαλμοὺς μεστὸν
 ὄντα , οὐδὲν ἔτι ἡδὺ εἰδότα , ἐμψυχόν
 τενα τάφον , ὑπὸ τῶν νέων καταγελά-
 μενον , et dial. mort. IX, 2. γέροντά
 με καὶ φαλακρὸν ὄντα καὶ λημῶντα
 προσέτι καὶ κορυζῶντα .

199. *leve* 17—20. *Recte. laeve ce-*
teri. v. ad II, 42.

200. *miseris* 12. 14. 15. 16. 45. 47.
 54. 64.

201. *Auge* 60. 65. 77.

205. *Conclur* (sc. *senex* coitum s.

coire) 43. quod et mihi in mentem
 venit.

214. *citharoedus* *sive* *Selucus* re-
 stitui ex 10. 11. 12. 14—27. 45—50.
 54—69. 71—74. et omnibus fere
 codd. Paris. *citharoedo* *sive* *Seluco*
 70. 75. 76. 82. Haec lectio haud dubie
 substituta ab iis, qui structura verbo-
 rum offendebantur. Sed *cantante* , *sit*
licet eximius citharoedus docte dicitur
 pro : *cantante citharoedo* , *licet sit exi-*
mius. Ita fere mox v. 253. *quaerit ab*
omni, *Quisquis adest socius*.—*sive* 45.

212. *At* 15. *mos est decurrere palla*
 64.

214. *exaudiat* 10. 11. 12. 14. 17—
 20. 22. 25. 27. 45—50. 54. 55. 57—69.
 71. 72. 73. et longe plurimi codd.
 Paris. unde illud pro vulg. *exaudiet* ,
 quod tamen et ipsum bene habet ,
 restitui cum Ach.

Quem dicat venisse puer, quot nuntiet horas.
 Praeterea minimus gelido iam corpore sanguis
 Febre calet sola; circumfilit agmine facto
 Morborum omne genus: quorum si nomina quæras,
 Promtius expediam, quot amaverit Hippia moechos,
 Quot Themison aegros auctusmo occiderit uno, 224
 Quot Basilus socios, quot circumscripterit Hirrus
 Pupillos, quot longa viros exorbeat une
 Maura die, quot discipulos inclinet Hamillus;
 Percurram citius, quot villas possideat nunc, 225
 Quo tondere gravis iuveni mihi barba sonabat.
 Ille humero, hic lumbis, hic coxa debilis, ambos
 Perdidit ille oculos et luscis invidet: huius
 Pallida labra cibum accipiunt digitis alienis.
 Ipse ad conspectum coenæ diducere rictum 230
 Suetus, hiat tantum, ceu pullus hirundinis, ad quem
 Ore volat pleno mater ieiuna. Sed omni
 Membrorum damno maior dementia, quae nec
 Nomina servorum, nec vultum agnoscit amici,
 Cum quo praeterita coenavit nocte; nec illos, 235
 Quos genuit, quos eduxit: nam codice saevo

217. *in corpore alii.* Sed delevi
 nunc illud *in*, quod abest a 13. 16.
 18. 19. 25. 27. 45—50. 55—61. 63—
 67. 74. 77.

220. *Hippia*, v. ad VI, 82.

220 seq. Θάττον ἄ, μοι, ὁ Αυκής,
 θαλάττης κύματα καὶ πυκνὰς ἀπ' οὐ-
 ρανοῦ νεφέλας ἀρεθράσσουσας, ἡ τοὺς
 ἔμοὺς ἔρωτας, Lucian. Amor. c. 2.

221. abest a 22. et 222. 223. ab
 25.—*Hyrrus* 17. 19. 23. 45. *Irus* 27.
 47. 48. 54. 55. 56. 58—60. 64. 65. 77.
Hyrus 59. *Irrus* 22. *Hirrus* 42. *Ir-
 rous* 24. *Hircus* 46. Cf. Comm.

223. *absorbeat* 4. ut sup. VI, 126.
 unde forsitan haec lectio desumpta.

224. *Hamillus* 1. 11. 14. 15. 16. 50.

54. 70. 75. 76. 77. 82. *Amilus* 47.
Amillus 10. 17—27. 45. 46. 48. 49.
 55—69. 71—74. 81. ut vulgo legitur
 ap. Martial. VII, 61.

227. *cosse* 25. 27. 46. 48. 49. 56—
 59. *ossa* 47.

229. *capiunt* 16. 25. 27. 46. 47. 49.
 50. 54—58. 61—69. 71—74. 77. *di-
 gitis accipiunt alienis* 44. metro ad-
 versante. *digitis capiunt alienis recte*,
 opinor, emend. Schurzfl.

230. *Ille* 22.—*deducere* 10—14.
 16. 17. 19—24. 45. —*rictus* 18. 24.

231. *sea* 60.

234. *cultum* 45. 47.—*agnoscit* 16.

236. *educit* 25. 46—49. 55. 57—
 60. 64. 65.—*codice scaevro* 44. *Recte*,

Heredes vetat esse suos ; bona tota feruntur
 Ad Phialen : tantum artificis valet halitus oris,
 Quod steterat multis in carcere fornicis annis.

Vt vigeant sensus animi , ducenda tamen sunt 240
 Funera natorum , rogos adspiciendus amatae
 Coniugis et fratri , plena eque sororibus urnae.
 Haec data poena diu viventibus , ut , renovata
 Semper clade domus , multis in luctibus inque
 Perpetuo moerore et nigra veste senescant. 245
 Rex Pylius , magno si quidquam credis Homero ,
 Exemplum vitae fuit a cornice secundae.
 Felix nimirum , qui tot per saecula mortem
 Distulit atque suos iam dextra computat annos
 Quique novum toties mustum babit ! Oro , parumper
 Attendas , quantum de legibus ipse queratur 254
 Fatorum et nimio de stamine , quum videt acri
 Antilochi barbam ardente , quum quaerit ab omni ,

opinor. *Scaevum* est id. qd. *laevum*
 vel sinistrum , adeoque vel triste et
 infelix , vel ineptum , pravum , per-
 versum , ut h. l. Plathnerus : " Scri-
 pta , inquit , haec satira sub Hadria-
 no. (v. sup. ad v. 80. 81. in Comm.)
 Iam vero inde a Domitiani saeculo
 testamentis nihil poterat relinqu pro-
 brosis feminis. (v. sup. ad I, 55 seq.
 in Comm.) Codex igitur (testamen-
 tum) deliri senis h. l. *scaevus* i. e.
 contra normam legis et perversus
 dicitur , quemadmodum *scaevum* do-
 gma in L. hi qui scaevi C. Theodos.
 tit. de his qui sup. Rell. cont. dici-
 tur , quod contra regulam et canones
 ecclesiae introductum est. Porr et
 illud notes ex verbis nec illos Quo-
 genuit , quos eduxit , apud patrios ple-
 rumque educatos Romanos : acriores
 enim morum hi censores . , Cf. Er-

nesti clav. Cic. v. *patris*. Non male
 quidem *sacer* h. l. legitur , sed minus
 apte : quod quum non intelligerent
 librarii , vocem sibi notiorem substi-
 tuerunt exquisitiori. — Cf. ad XIII ,
 208.

244. *Sacpe* 24.

245. *prilla veste* 77.

248. *quod tot* 17. 24. *per tot* 10. 16.
 23. 25. 45—50. 54. 55. 57—60. 64.
 65.

249. *dextra iam* 19. *in dextram* 6.
 prob. Jun.

252. *quum videt revocavi ex* 14. 15.
 17—22. 25. 27. 57. 58. 64. 62. 63. 66.
 67. 68. 71. 72. 73. 75. 76. *quum videt*
 al. Sed mox sequitur *quum quaerit*.

253. *nam quaerit* 10. 13—20. 23—
 27. 45—50. 54—69. 71—74. 77. et
 plerique codd. Paris.

Quisquis adest socius , cur haec in tempora duret ,
 Quod facinus dignum tam longo admiserit aevo ? 255
 Haec eadem Peleus , raptum quum luget Achillem ;
 Atque alius , cui fas Ithacum lugere natantem.
 Incolumi Troia Priamus venisset ad umbras
 Assaraci magnis solennibus , Hectore funus
 Portante ac reliquis fratrum cervicibus inter 260
 Iliadum lacrumas , ut primos edere planctus
 Cassandra inciperet scissaque Polyxena palla ,
 Si foret extinctus diverso tempore , quo non
 Cooperat audaces Paris aedificare carinas.
 Longa dies igitur quid contulit ? omnia vidit 265
 Eversa , et flammis Asiam ferroque cadentem.
 Tunc miles tremulus posita tulit arma tiara
 Et ruit ante aram summi Iovis , ut vetulus bos ,
 Qui domini cultris tenue et miserabile collum
 Praebet , ab ingrato iam fastiditus aratro. 270
 Exitus ille utcumque hominis : sed torva canino
 Latravit rictu , quae post hunc vixerat , uxor.
 Festino ad nostros , et regem transeo Ponti
 Et Croesum , quem vox iusti facunda Solonis
 Respicere ad longae iussit spatia ultima vitae. 275
 Exsilium et carcer Minturnarumque paludes
 Et mendicatus victa Carthagine panis
 Hinc causas habuere. Quid illo cive tulisset
 Natura in terris , quid Roma beatius umquam ,

254. *ab omni Quisquis adest socio*
7. 10. 13—27. 45—50. 54. 55. 57—
63. 65—69. 71. 72. 73. et maxima
pars MSS. Paris.

263. *quo iam 7. 10. 14—27. 29.*
45—50. 54—69. 71—74. et plerique
codd. Paris. quos secutus est Ach.

274. *iusti quem vox 14. 15. 17. 18.*
20. 21. iustificanda 8. unde vox mox
iustificanda conj. Pith. qui tamen re-

cte praetulit vulgatam lec.

274. 275. Sic Solon. ap. Lucian.
 Επισκοπ. c. 10. Οὐδέπω οἶδα , Κροῖστ
 (scil. σὲ εὐδαιμόνα εἶναι) ἦν μὴ πρὸς
 τὸ τέλος ἀφίκη τοῦ βίου. Ο γὰρ θά-
 γατος ἀκριβής ἐλεγχος τῶν τοιούτων
 καὶ τὸ δχρὶ πρὸς τὸ τέρμα εὐδαιμό-
 νως διαβιώναι.

277. *Karthagine 11. 18. v. ad VI,*
171.

Si circumducto captivorum agmine et omni 280
 Bellorum pompa animam exhalasset opimam ,
 Quum de Teutonico vellet descendere curru ?
 Provida Pompeio dederat Campania febres
 Optandas : sed multae urbes et publica vota
 Vicerunt. Igitur Fortuna ipsius et Vrbis 285
 Servatum victo caput abstulit. Hoc cruciatu
 Lentulus , hac poena caruit ceciditque Cethagus
 Integer , et iacuit Catilina eadavere toto.

Formam optat modico pueris , maiore puellis
 Murmure , quum Veneris fanum videt anxia mater ,
 Vsque ad delicias votorum.— Cuq tamen, inquit, 291
 Corripias ? Pulcra gaudet Latona Diana.—
 Sed vetat optari faciem Lucretia , qualem
 Ipsa habuit : cuperet Rutilae Virginia gibbum
 Accipere atque suam Rutilae dare. Filius autem 295
 Corporis egregii miseros trepidosque parentes
 Semper habet. Rara est adeo concordia formae
 Atque pudicitiae! Sanctos licet horrida mores
 Tradiderit domus ac veteres imitata Sabinos ,

280. *circumdato* 24. 22.

281. De hiatu v. ad I, 151.

284. Epitheton *multae* languere h.
 I. neque festivitati poëtae consentaneum esse , putabant Ruhken. et
 Herel : quapropter ille ad Vellei. Pat.
 p. 239. conj. *moestae* , hic vero in
 literis ad me datis *pullae* ; quae vox
 insolentior quidem , sed et iocosior
 videri potest vulgari *pullatas* , qua
 Juvenalis sup. III, 243. utitur. Inge-
 niosae quidem emendationes : sed
 non video , cur vulgata lectio lan-
 gueat , quae potius ad magnitudinem
 Pompeii declarandam multum valet.
 Cf. Comm.

290. ubi pro *quam* 18. 46. 48. —
fanan *Veneris* 24.

292. *puella pro Diana* 18.

299. *Sabinas* 40—20. 23—27. 45

—48. 50. 54—69. 71—74. et plerique
 codd. Paris. probb. Schurzfl. , Schra-
 der. Observ. pag. 80. et Heins. ad
 Ovid. Am. II, 4, 54. et in Advers.
 p. 357. qui hanc lectionem firmant
 tum aliorum codd. auctoritate, tum
 locis simil. Martial. ,62. (al. 63.)
 4. Prop. II, 23, 103. (al. 32. 47.)
 Horat. Epod. II, 40, 4. Ovid. I. l. et
 medic. sac. v. 44. aliisque , quibus
 summa Sabinarum mulierum castitas
 praedicatur. Sed aptior forte nostra
 lectio , quoniam de *filio* et de *sancitis*
moribus horridas donus h. l. agitur ,
 nec tantum Sabinae propterea bene
 audierunt , sed et Sabini : nam vel

Praeterea castum ingenium vultumque modesto 300
 Sanguine ferventem tribuat natura benigna
 Larga manu (quid enim puero conferre potest plus
 Custode et cura natura potentior omni?);
 Non licet esse viris: nam prodiga corruptoris
 Improbitas ipsos audet tentare parentes. 305
 Tanta in muneribus fiducia ! Nullus ephebum
 Deformem saeva castravit in arce tyrannus;
 Nec praetextatum rapuit Nero loripedem vel
 Strumosum atque utero pariter gibboque tumentem.
 I nunc, et iuvenis specie laetare tui, quem 310
 Maiora exspectant discrimina ! fiet adulter
 Publicus et poenas metuet, quascumque mariti
 Exigere irati; nec erit felicior astro
 Martis, ut in laqueos numquam incidat. Exigit autem

tironibus ex Liv. I, 48. nota est di-
 sciplina tetrica ac tristis veterum Sabi-
 norum, quo genere nullum quondam
 incorruptius fuit. v. sup. ad VI, 164.
 in Comm. Parum tamen interest.

300. modestum 10—19 a m. sec.
 20. 21. 22. 27. 45. 46. 47. 49. 54. 55.
 56. 60—69. 71—74. et omnes fere
 codd. Paris.

304. viris pro viros restitui ex 13.
 17. 19 a m. sec. 22. 48. et XII MSS.
 Paris. quoniam dictio haec doctor
 est et multo frequentior optimae La-
 tinitatis scriptoribus. v. Heins. ad
 Ovid. Ep. Her. XIV, 64. ubi eam
 similesque, licet esse, contigit esse,
 vel satis est esse fideli, priori cert.
 multis exemplis illustravit.

307. scaeva 18.—castrabit 16.

308. Non 21.—vel Strumosum re-
 ceipi ex 10—19 a m. pr. 20—27. 46
 —50. 54—69. 71—74. et quibusdam
 MSS. Paris. nec Strumosum al.

309. utero pro utero conj. C. Valea.

quia iterum et ἕτηρον in glossariis sit
 ἕτηρον s. ἔτηρον, abdomen, imus ven-
 ter, pars inter umbilicum ac virilia;
 et uter de puero non dicatur et de
 viro.

310. et specie iuvenis 77. Hac ergo
 iuvenis specie 22. Nunc ergo iuvenis
 specie 10. 15. 46. 23. 24. 25. 46—50.
 54—69. 71—74. Nunc ergo specie iu-
 venis 11. 13. 14. 17. 18. 20. 21. 45.
 et omnes codd. Paris. teste et prob.
 Ach. Nunc ergo speciem iuvenis 7.
 29. I nunc et i. s. 1. 75—82. Nota
 Schurzfl. est haec: "Scriptum in
 primo libro NVNC ET SPECIE nota
 Saec. II et seqq. abbreviatura, quam
 non attendens librarius exscripsit
 Nunc et specie: alii ergo addiderunt,
 ut versus complearetur.,,

311. exspectent 12.

312. 313. v. Excurs. ad h. l.

314. musquam 47. 54. 64.—exigat
 15. 25. 57. 59.

Interdum ille dolor plus, quam lex ulla dolori 315
 Concessit. Necat hic ferro, secat ille cruentis
 Verberibus, quosdam moechos et mugilis intrat.
 Sed tuus Endymion dilectae fiet adulter
 Matronae: mox quum dederit Servilia nimis,
 Fiet et illius; quia non amat: exuet omnem 320
 Corporis ornatum: quid enim tulla negaverit udis
 Inguinibus sive est haec Oppia sive Catulla?
 Deterior totos habet illic femina mores.—
 Sed casto quid forma nocet? — quid profuit immo
 Hippolyto grave propositum? quid Bellérophonti? 325
 Erubuit nempe haec, cœu fastidita, repulsa.

315. iste 25. 27. 46—50. 54. 55. 57
 —60. 64. 65.

316. necat ille cruentis Verberibus
 14. 20. ut ap. Horat. Sat. I, 2, 41.
ille flagellis ad mortem caesus. Sed
tum epitheton cruentis languet.

317. Vulneribus 19.

320. Fiat 16. — quem 27. 46—50.
 58. 61. 62. 63. 65—68. — exuit 24.
exuit 42. 44. 46. eruet 25. 46. 48. 49.
 55. 56. 57. 59—63. 65—69. 71—74.

321. Illa 24.

322. haec est 44. 45. — Oppia 4.
 47. 54. 57. 70. 75. 76. 82. et omnes
 sere codd. Paris. teste Ach. *Oppia* 42.
 44. 47. 22. 23. *Ophia* 24. *Oppicia* 20.
Scipia 46. *Ippia* 49. *Hyppia* 45. 45.
Hippida 48. *Ippia* 24. 46. 48. 58.
Hippia 40. 44. 45. 49. 50. 55. 56.
 59—69. 71—74. 77. non improb.
 Schurzfl. ut sensus sit: sive est im-
 pudiciissima, qualis *Hippia* fuit (v.
 sup. VI, 92—115.), sive castissima,
 qualis fuit *Catulla*, utque poëta μι-
 ούγυνος contendat, nullam omnino
 feminam esse bonam, nihilque inter-
 resse inter lasciviorum et inter eam,
 quae maximam castitatis laudem sit

prodicerit. Sed casta mulier ab h. l.
 aliena.

323. comes olim pro totos legendum
 putabam hoc sensu: *deterior*, mala,
impudica, *femina* illico, in re Vene-
 tra, *habet* *comes* *mores*, come inge-
 nium: summa comitate ac liberali-
 tate allicere solet viros ac delemire.
 Sed præferenda nunc mihi videtur
 emendatio H. Valosii: *Deterior* *totos*
habet *illo* (in udis et iuvenilibus in-
 guinibus vel mentulis) *femina* *amo-*
res. Conf. tamen Comm.

324. profuit uni 16. profuit ergo
 49. 55. profuit olim 64. 62. 63. 66—
 69. 71—74. 77. uni et olim legitur etiam
 in quibusdam MSS. Paris.

325. Bellérophonti 17. 49. 24. 22.
 23. 45. 49. 60. 65.

326. certè pro nempe 18. 21. 24.—
 seu 22. — repulsa restitui ex 10—16.
 21—27. 45—50. 54—69. 71—74. re-
 pulso 17—20. 20. 75. 76. 82. quod
 quomodo explicari contimode posisit,
 vix assequor. Sed neque vox haec h.
 l. convenit. Refertur vulgo ad Phae-
 dram, Hippolyti novercam, quae
 mox *Cressa* dicitur. Durissima vero

Nec Stheneboea minus, quam Cressa, excanduit, et se
Concussere ambae. Mulier *sacvissima* tunc est,
Quum stimulus odio pudor admovet. Elige, quidnam
Suadendum esse putas, cui nubere Caesaris uxor 330
Destinat? Optimus hic, et formosissimus idem
Gentis patriciae, rapitur miser extinguendus
Messalinae oculis: dudum sedet illa parato
Flammeolo, Tyriusque palam genialis in hortis
Sternitur, et ritu decies centena dabuntur 335
Antiquo; veniet cum signatoribus auspex.
Haec tu secreta et paucis commissa putabas?
Non, nisi legitime, vult nubere. Quid placeat, dic:
Ni parere velis, pereundum erit ante lucernas:
Si scelus admittas, dabitur mora parvula, dum res 340
Nota Vrbi et populo contingat Principis aures.
Dedecus ille domus sciet ultimus: interea tu
Obsequere imperio; sit tanti vita dierum
Paucorum. Quidquid melius leviusque putaris,

est haec ratio, quum nulla eius antea
mentio sit facta; et nihil me movet
contradiccio Hein. "Ad haec facile (!)
ex sequentibus assumi potest Cressa.
Talis constructio non inusitata est et
saepius multo duriores inveniuntur.
v. Gron. Obs. IV, 4. ad Stat. Theb.
I, 42. et ad Liv. XXX, 7., Olim
suspicabar, poëtam scripsisse: *Eru-*
duit nam Phaedra, ut fastidita, re-
pulsa. Librarii omnino permulta sic
loca et nomina in primis propria cor-
rupere: Juvenalis etiam *Phaedra*,
opinor, pro *Cressa* dixisse, nisi illud
nomen iam memorasset. Velle tam-
men lenior daretur medicina.

327. *Stheneboea* revocavi ex 46. 47.
48. 50. 62. 64. quoniam Graecis con-
stanter Σθηνέβοια dicitur. *Stheneboea*
1. 10—15. 24—27. 49. 54—57. 59.
60. 61. 63. 65. 67—77. 81. 82. See-

nebea 20. *Stheneboea* 58. 66. *Stheneboea*
21. 22. 23.

330. *putas* 12. 16. 22. 67. 68. 72.

331. *Destinet* 27. 47. 48. *Festinas*
16. 66.

334. *Flammeolo* 18. 20. 23. 24. 62.

68. 71. 72. 73. v. sup. Comm. ad II,
424.—Vulgo *flameolo*.

335. *Cernitur* 21 a m. pr.

337. *putabis* 47. 54. 58.

339. *est pro erit* 11. 14—17. 19.

20. 23—27. 45—50. 55. 57—63. 65
—69. 71. 72. 73. et plerique codd.
Paris.

341. *aurem* 14. 16. 20. 24. 23. 24.

343. *sitanti* 11. 14—20. 23. 24. 25.

45. 49. 56—63. 65. 68. *si tanti est*
27. 46. 47. 48. 50. 54. 55. 66. 67. 71
—74. 77. Non male!

344. *levius meliusque* 10. 14. 15. 16.
18. 25. 27. 46—50. 54—63. 65—69.

Praebenda est gladio pulcra haec et candida cervix. 345
Nil ergo optabunt homines? Si consilium vis,
Permittes ipsis expendere numinibus, quid
Conveniat nobis rebusque sit utile nostris.
Nam pro iucundis aptissima quaeque dabunt Di.
Carior est illis homo, quam sibi. Nos animorum 350
Impulsu et caeca magnaque cupidine ducti
Coniugium petimus partumque uxorius: at illis
Notum, qui pueri qualisque futura sit uxor.
Vt tamen et poscas aliquid voveasque sacellis
Exta et candiduli divina tomacula porci, 355
Orandum est, ut sit mens sana in corpore sano.
Fortem posce animum, mortis terrore carentem,
Qui spatium vitae extremum inter munera ponat
Naturae, qui ferre queat quoscumque labores,
Nesciat irasci, cupiat nihil, et potiores 360

24—74. *levius meliusve* 23. *melius le-*
viusve 49.

347. *permittas* 13. 16.

348. *quid pro sit* 21.

351. *Impulsi* 63. — *cupidine capti*
44. 17. aliisque codd. teste Heins. ad
Ovid. Met. XIV, 229. qui nostram
lect. ibid. lib. VIII, 423. multis il-
lustravit exemplis. — *coena vanave*
cupidine legisse vet. Schol. (cuius
glossa est: *ooco sive vano desiderio*)
non mihi persuasit Schurzfl., cui epi-
theton *magnaque semper displicuit*.

354. *At tamen ut* 13. 14. 17. 19—
22. 24. 27. 47. et XXV codd. Paris.
At tamen et 10. *Ac tamen ut* 11. *Et*
tamen ut 16. *Vt tamen exposcas* 18.
45.

355. *thomacula* 22. 48. 64. *thoma-*
tula 17. 20. 23. 46. *tomatula* 54. *sto-*
machula 15. 16. *thymatula* (a θύμιν
dicta) emend. Valla.

357. *et mortis recte forsitan* 24. 61.
62. 63. 65—69. 71—74.

358. Quidam post ponat, non post
Naturae. distinguunt, praeeunte vet.
Schol.

360. 361. absunt ab 11. et 22. prob.
Schurzfl. si etiam v. 362. eiiciatur,
ne poëta ταυτολόγως dicat, *qui ferre*
queat quoscumque labores, et deinde,
qui potiores Herculis acrumnas credat
suevosque labores cet. Leguntur in
scholiis antiq. librisque tactum non
omnibus, et ab interpolatoris ingenio
illos esse profectos, vix crediderim.
Pro *labores* tamen v. 359. substituere
malim *dolores*, quae lectio in quibus-
dam reprimitur edita at recenti. Far-
nabii, Lubini al. Nota Hein. est:
“Talia οὐκοτελεύτη improbare etiam
videtur Pers. Sat. I, 92. et Bentl. ad
Hor. Od. I, 34, 5. Sed multa simi-
lia habet Schraderus ad Musaeum
p. 140. Tautologia vero eiusmodi est,
ut facile ferri possit. Praeterea he-
mistichion ex v. 360. iam laudatur
Macrobius Somn. Scip. I, 8. *Passio-*

Herculis aerumnas credat saevosque labores,
 Et Venere, et coenis, et pluma Sardanapali.
 Monstro, quod ipse tibi possis dare: semita certe
 Tranquillae per virtutem patet unica vitae.
 Nullum numen habes, si sit prudentia: nos te, 365
 Nos facimus, Fortuna, Deam coeloque locamus.

*nōs ignorare, non vinoere, ut nesciat
 irasci, cupiat nihil., — nil 24.*

361. *scevosque* 20.

362. *plumis* 13. 14. 16. 17. 20. 21.
 22. 24—27. 46—50. 54. 55. 57—69.
 71. 72. 73. *et plumis, et coenis* 77.—
Sardanapalli 17—24. 45. 49. 64.

365. *nomen* 16. quidam codd. Pa-
 ris. *et alii apud Lactant. Inst. III, 29.*
(abi poëtæ nostri v. 365. et 366. lau-
dantur) non improb. Plathuero, qui
comparavit verba Ciceronis: Ignora-
tio rerum et causarum Fortunae no-
men induxit. — Nullum numen abest

(h. e. omnes dii savent et adsunt iis,
 qui non temere, sed consilio et pru-
 dentia res gerunt) 13. 15. 16. 18—
 22. 24—27. 45—49. 54—59. 64. 62.
 63. 65—69. 71. 72. 73. 77. *et quatuor*
MSS. Paris. Sed nostra lectio h. I.
aptior est. — nos te 4. 8. 41. 42. 70.
 75. 76. *sed te* 10. 14—27. 45—50.
 54—69. 71—74. 77. *tecum* 13. *ciclo*
v. 366. In repetitione primum. nos
maior via inest. Ceterum eadem le-
ctionis varietas reperitur inf. v. 366.,
ubi haec verba repetuntur, et apud
Lactant. I. I.

SATIRA XI.

ARGVMENTVM

Iuvenalis ad frugalem coenam Persicum, amicum suum, invitaturus primum perstringit stultitiam eorum, qui laudiores parent epulas, quam facultatum suarum modis ferat, doneo absumto omni patrimonio redigantur ad mendicitatem, quae vel vitam ac potissimum senectutem ipsa morte graviorem efficiat, vel eos cogat patria cedere, ne a creditoribus saepe elusis comprehendantur. v. 4—55. Quibus praemissis, fercula a se parata, una cum suppellectile ac ministris, recenset. Cibos dicit esse inemitos et in villa Tiburina natos, hoedulum, gallinam, ora, asparagos, uvas, pira et mala, quae olim luxuriosa fuerit coena Senatorum clarissimorumque Römanae gentis nominum, Curii, Fabiorum, Catonis, Scavorum, Fabriciorum aliorumque (56—92.) ; suppellectilem non magnificam, testudineam, argenteam, auram, citream vel eburneam, sed simplicem, aeream, ligneam, fistulam, osseam, mensas nuceas et domi natas (94—135.) ; servos, non perite opsonia scindentes, nec peregrinos et care emitos, vel bene comitos, ornatos et doctos, sed rudes et Italos, pastoris et bulboci filios, induitos crasso eodemque vestitu, nec nisi nunc propter convivia pexos, at ingenui vultus ac pudoris, castos et libidinis ignaros, qui viles calices et vina patria porrecturi sint. 136—161. Praeterea non lascivas saltationes et cantilenas Gaditanarum puellarum, sed honestiora Persico promittit acroamata, recitationes carminum Homeri et alisoni Maronis. 162—180. Denique ab amico petit, ut omnibus dimissis curis et hilari animo, dum omnis Roma ad ludos Megalesiacos spectandos in Circum effusa sit, iam sexta hora veniat: quod sine pudore fieri posse monet, quum nonnumquam fas sit genio indulgere, et rariori usu voluptates commendentur. 181—208.

Satira pulcherrima, qua frugalitas praedicatur et damnatur luxus, maxime eorum, qui, immemores aurei praecepti γνῶθι σεαυτὸν, facultatum suarum modum transeunt. Sabinus suspicabatur, Iuvenalem in Epicuri sectam invehi; Calderinus contra, ab eo olim et frugalitatem laudari ex sententia huius philosophi, qui veram vitam in mentis tranquillitate virtutisque posuerit exercitio eique frugalitatem quam maxime convenire existimaverit.

Atticus eximie si coenat, laetus habetur;
Si Rutilus, demens. Quid enim maiore cachinno
Excipitur vulgi, quam pauper Apicius? Omnis

2. *Rutulus* 44. 23. 27. 58. 64. 66. 3. *Accipitur* 24. — *Apicius* 18. 24.
67. non improb. Schurzfl. 22. 23. 48. 58.

Convictus, thermae, stationes, omne theatrum
 De Rutilo. Nam dum valida ac iuvenilia membra 5
 Sufficiunt galeae, dumque ardent sanguine, fertur,
 Non cogente quidem, sed nec prohibente tribuno,
 Scripturus leges et regia verba lanistae.
 Multos porro vides, quos saepe elusus ad ipsum 10
 Creditor introitum solet exspectare macelli,
 Et quibus in solo vivendi causa palato est.
 Egregius coenat meliusque miserrimus horum
 Et cito casurus iam perluciente ruina.
 Interea gustus elementa per omnia quaerunt,
 Numquam animo pretiis obstantibus. Interius si 15
 Attendas, magis illa iuvant, quae pluris emuntur.
 Ergo haud difficile est, perituram arcessere summam
 Lancibus oppositis vel matris imagine fracta,

4. *Convictus* 11. ut alibi *ihernsanus*, *formonsus*, et inf. v. 28. *ingen-dum*. *Conventus* 15. 16. et alii codd. quos laudant Pontan. *Analect.* II, 11. et Barth. *Advers.* XLII, 16. *Conven-tus*, *turmae*, *stationes*, *omne tribunal* in MS. aliquo se legisse dicit Lips. *Epist. Quaest.* II, 9.

5. 6. Ita hunc locum recte, opinor, emendarunt Rutgers. var. lect. II, 17. Barth. *Advers.* XLII, 16. Rigaltius et Farnab. Vulgo legitur: nam dum *valida* (Rutili) ac *iuvenilia membra* *Sufficiunt galeae dumque ardens san-guine fertur*, *Non cogente cet.*, vel *dumque ardens* (scil. *Rutilus est*) *sanguine, fertur*, *Non cet.* Sed illa et lectio et distinctio inepta mihi vide-tur, haec vero scabra; et fruatur iu-dicio suo Hein. qui contendit, in hac nihil esse, quod iure culpari possit et vel optimum inde effici sensum. *valida* cet. vel mox v. 8. *Scripturit is* conj. Lindenbr. — et 18. — *iuvenalia* 17 a m. pr. 61. Vox rarer, qua

etiam ultur Virg. *Aen.* II, 518. V, 475. VIII, 163. ad quae loca v. Interpp.

6. *dum fertur sanguine et ardens* 15.

7. *Nec cogente* 16. — *non prohibente* 16. 23. — *Pro tribuno suspicari possis tyranno*, quo sensu poëta sup. VIII, 193. dixit nullo cogente Nerone. Sed *tribunus* h. l. est forsitan ipse Im-pe-rator (ut et II, 165.); nam tribunicia potestas, Augusto ceterisque Im-pe-ratoribus delata, summi imperii vim significationemque habebat, unde et anni eius, tamquam anni imperii, in numis aliisque monumentis publi-cis numerantur. Alios quidem tri-bunos, sed sine vi, creari patieban-tur Caesares.

17. *acoersere* 22. 24. 60. 64. De qua scriptura v. Schelleri praec. stili bene Latin. T. I. p. 38.

18. *Lancibus optatis* 7. — *ut pro vel* 12. — *Martis* 24. — *imagine picta* serie 1. *Vetus scholion est: si in au-*

Et quadringentis numis condire gulosum
Fictile : sic veniunt ad miscellanea ludi. 20

Refert ergo , quis haec eadem paret: in Rutilo nam
Luxuria est , in Ventidio laudabile nomen
Sumit et a censu famam trahit. Illum ego iure
Despiciam , qui scit , quanto sublimior Atlas
Omnibus in Libya sit montibus ; hic tamen idem 25
Ignoret , quantum ferrata distet ab arca
Sacculus. E coelo descendit, Γνῶθι σεαυτὸν ,
Figendum et memori tractandum pectore , sive
Coniugium quaeras , vel sacri in parte Senatus
Esse velis : nec enim loricam poscit Achillis
Thersites , in qua se transducebat Vlices. 30
Ancipitem seu tu magno discrimine causam
Protegere affectas , te consule ; dic tibi , qui sis ,

*picta est , aut in argento. — imagine
cara malebat Schrader.*

20. *si veniunt conj.* Schrader.

22. *Venditio* 48. 58. Cf. ad VII, 499.

23. *nomen pro famam* 15. 24. —
recie pro iure 15.

24. *quantum* 14. 25. 27. 46. 47.
49. 50. 54—58. prob. Schurzfl. quum
mos idem voc. sequatur.

26. *Ignorat* 15. 16. *Si excidisse ante
Ignoret seu Ignoral*, suspicatur Manso.
— *distat* 14. 15 16. 24.

27. *Graeca absunt ab* 25. 27. 45.
savtōv 11.

28. *Figendum est* 46. *Fingendum*
43. 49. 20. 25. 56. 57. 59. Cf. sup. ad
v. 4. *et absent ab* 47. 54. 58.

29. *saora* 25. 46. 48. 49. 55—57.
59. 60.

30. *non enim* 25. 56. 57. 59. *neque
enim* 27. Verba nec enim loricam —
Ancipitem parenthesis inclusit Ach.
Eadē deleri iubet Hein. Neutra ra-
tione quidquam proficitur , et legen-
dum videtur poscat. v. Comm.

31. *traduoebat* 13. 47—27. 45—50.

55—63. 65—69. 71—74. ut al. *traii-
cere* , *travehere* , *tramittere* , *tradere* ,
de quo Donat. ad Terent Phorin. pr.
“ *Transdere veteres sonantius* (et ac-
curatius) , quod nos lenius dicimus
tradere. , — *Vlices* recepi ex 17—
20. 23 24. 58. *Vlyxes* 14. 27. 46—48.
Vlisses 25. Vulgo *Vlysses*. Cf. sup. ad
IX , 65.

32. *ceu* 46. 47. 49. 58. 66. 67. —
Vulgo post *Ancipitem* colon vel pun-
ctum ponunt , ut sensus sit : *in qua* ,
in cuius petitione , *Vlices* se tradu-
cebat , se praebebat *Ancipitem* , incer-
tum , metuentem , ne non obtineret
(ita Ach.) ; vel *in qua* , *qua* indutus ,
fecit dubium intuentibus , num Achil-
les esset isque revixisset ; denique se
praebuit modeste ambigentem , an
arma Achillis etiam peteret isque di-
gnus ac par esset. Sed quis eo sensu
dixit se traducere ? aut , *in qua* pro
in cuius petitione ?

33. *tunc consule* 21. — *qui sis re-*

Orator vehemens , an Curtius et Matho buccae.
 Noscenda est mensura sui spectandaque rebus 35
 In summis minimisque , etiam quum piscis emetur ,
 Ne nullum cupias , quum sit tibi gobio tantum
 In loculis. Quis enim te , deficiente crumena
 Et crescente gula , manet exitus , aere paterno
 Ac rebus mersis in ventrem , feneris atque 40
 Argenti grayis et pecorum agrorumque capacem ?
 Talibus a dominis post cuncta novissimus exit
 Annulus , et digito mendicat Pollio nudo.
 Non praematuri cineres , nec funus acerbum
 Luxuria; sed morte magis metuenda senectus. 45
 Hi plerumque gradus : conducta pecunia Romae

vocavi ex 11. 14. 15. 17. 19. 20. 27.
 50. 58. 64. Vulgo legitur *quis sis.* v.
 ad XV, 119. *quid sis* vetustus codex
 Heinsii , qui id probavit illustravit-
 que exemplis in comm. ad Ovid. Ep.
 Her. XII, 31. Sed esse aliquid alio
 sensu dicitur , qui ab h. l. alienus
 est. v. supr. ad I , 74.

34. *Publius pro Curtius* 16. — *an*
Matho 11. 14—27. 45—50. 55—63.
 65—69. 71—74. *Mata* 19.— Vulgo
 post *Matho* punctum ponunt iungunt-
 que *Buocae Noscenda est mensura*
tuae, ut sit sensus : explores et noris
 facundiae modum vimque eloquen-
 tiae : vel ut proverbii loco dictum
 sit : *scias*, quounque possis et liceat
 buccam inflare vel diducere fauces.
 Bahrdt vertit: *Man muss, wie weit*
das maul sich sperren lässt, verstehn.
 Sed nostra distinctio haud dubie an-
 terferenda. v. Comm.

35. *mensura tui* 13. *buccae Noscenda*
est mensura tuae 10. 11. 20. 24. 25.
 45. 56. 60. 62. 63. 64—69. 71—74.
Buocae Noscenda est mensura sua 14
 — 19. 21. 23. 27. 46. 48. 49. 57. *tuae*

et *suae* etiam plerique codd. Paris. ,
 sed *sua* Put. et *sui* XIV alii et qui-
 dem optimi, Alex., Mazarin. I. Thuan.
 I. Colbert. II. Fauchet., Senat. et Pith.
Noscenda est mensura rei forte vet.
 Schol. cuius glossa est: “Conside-
 randa in omnibus rebus est mensura
 uniuscuiusque rei , et si ad hanc suf-
 ficit , sic eam debes adsumere. , ,

37. *Non* 16. *Nce* 10. 14. 15. 17—
 20. 22. 23. 27. 45—49. 54—65. 68.
 69. 71. 73. 74. — *multum* 73. — *cu-*
pias nullum 10. 11. 13. 15. 47. 54.
 58. *cupias nullum* 64. *capias* 24.

40. *versis* 45. 65. — *foeneris* 18.
 Ego *feneris* scripsi pro vulg. *foenoris*,
 ab ant. verb. *foo* , h. e. *gigno* , *creo* ,
procreo , *facio* , unde *fenus* , *fetus* ,
fecundus , *femina*. Cf. Cellar. orthogr.
 Lat. T. I. p. 234. ed. Harles. In me-
 dia vero *voce e* pro *o* substituendum
 esse , intelligitur ex verbis deriv. *fe-*
nebris , *feneratio* , *fenerator* , *fencrare* ,
feneratrix , *feneratorius*. Similiter *pe-*
gnoribus pro *pignoribus* posui sup. IX,
 141. ubi v. Var. Lect.

44. *non* *swrus* 19. 21. 45.

Et coram dominis consumitur: inde ubi paulum,
Nescio quid, superest et pallet feneris auctor,
Qui vertere solum, Baias et ad ostrea currunt.
Cedere namque foro iam non est deterius, quam 50
Esquilias a ferventi migrare Subura.

Ille dolor solus patriam fugientibus, illa
Moestitia est, caruisse anno Circensibus uno.
Sanguinis in facie non haeret gutta: morantur
Pauci ridiculum effugientem ex Vrbe pudorem. 55

Experiere hodie, numquid pulcerrima dictu,
Persice, non praestem vita vel moribus et re;
Sed laudem siliquas occultus ganeo; pultes
Coram aliis dictem puero, sed in aure placentas.
Nam quum sis conviva mihi promissus, habebis 60

49. *Cum vertere* 28. — *ad ostia vel*
Ostia currunt (scil. inde navigaturi; .
vel quia oppidum olim amoenissi-
mum fuit) 14. 15. 16. 60. 65. 67. 74.
77. *ad Hostia* c. 19. 23. 24. 25. 27.
45—50. 55. 56. 58. 59. 61—64. 66.
68. 71. 72. 73. et multi codd. Paris.
Cf. Comm. ad VIII, 171.

50. *est non legitur in* 25. 27. 46—
49. 54—60. 66. 68. 69. 74. 72. 73.
tibi pro est 62. 63. 67. 74. *ibi* (h. e.
Romae) conj. Lubin. — *non est de-*
terius pro inepto non tibi d. cod.
Thuan. teste Boisson. ad Nicet. p. 179.

51. *Exquilias* 19. 23. 24. 60. 65.
72. *Aesquilias* 17. 27. 48. 61—64. 68.
74. 73. Cf. sup. ad III, 71. — *Su-*
burra 18. 19. 27. 46—49. 58. 61—69.
71. 72. 73. v. sup. ad III, 5.

52. *patria* 17. 20.

53. *Circensibus: una*. — *gutta* 47.
48. 64.

55. *fugientem* 14. 16. 18. 22. 24.
et fugientem 10. 15. 19. 21. 25. 27.
48. 50. 54—67. 74.

56. *pude. visu* 46. 47. 48.

57. *Perfice* 25. 46. 47. 48. 57. 58.
Ita sexcenties librarii corruperunt
nomina propria. — *in vita* 11. — *in*
moribus 10. 11. 14—18. 20. 22. 23.
24. 27. 45—50. 54. 55. 61—64. 68.
71—74. — *aut re* 22. *ut re* 16. *Ex-*
periere hodie, numquid pulcerrima
dicta, Persice, non praestem, invi-
tate, et moribus et re conj. Schurzfl.
putans, versum duriorem librariis
displicuisse, ideoque ab iis varie esse
mutatum. Sed talem versum placuisse
poëtae, quis sibi persuadeat?

59. *pueris in aure* 24. — *in aure* 2
—5. 10—27. 45. 50. 56. 57. 59. 60.
64. 65. 70. 74—77. *in aurem* 1. 81.
Velut scholion ita legendum videtur:
“*Coram aliis, i. e. ante alios, ut*
frugi videar, pultes aut legumina iu-
beo parentur tibi; in aurem puero
alia dico tibi parari. Siliquas, i. e.
parcitatem: nam proprie siliqua est,
qua legumina continentur.,, in ore
46—49. 54. 55. 58. 61. 62. 63. 66—
69. 71. 72. 73. *in arce ed.* Farnab.
et al.

Evandrum, venies Tirynthius aut minor illo
Hospes et ipse tamen contingens sanguine coelum;
Alter aquis, alter flammis ad sidera missus.

Fercula nunc audi nullis ornata maceſlis.

De Tiburtino veniet pinguissimus agro 65

Haedulus et toto grege mollior, inscius herbae,
Necdum ausus virgas humilis mordere salicti,
Qui plus lactis habet, quam sanguinis; et montani
Asparagi, posito quos legit villica fuso.

Grandia praeterea tortoque calentia foeno 70

Ova adsunt ipsis cum matribus, et servatae
Parte anni, quales fuerant in vitibus, uvae;
Signinum Syriumque pyrum; de corbibus ſdem
Aemula Picenis et odoris mala recentis,

Nec metuenda tibi, siccatum frigore postquam 75

Auctumnum et crudi posuere pericula ſuci.

Haec olim nostri iam luxuriosa Senatus

Coena fuit. Curius, parvo quae legerat horto,

Ipſe focis brevibus ponebat oluscula, quae nunc

Squalidus in magna fastidit compede fossor, 80

Qui meminit, calidae sapiat quid vulva popinae.

Sicci terga suis, rara pendentia crate,

Moris erat quondam festis servare diebus,

62. *contingit* 10. 11. 14. 16. 21.
continges 45.

64. Pro *ornata* Schrader conj. *por-*
tata, Jacobs *corrasa*, h. e. studiose con-
quisita, Manso coll. Virg. Aen. I,
195. et VIII, 180. *onerata*, i. e. da-
pes, non opere conquisitas et in
macellis *accumulatas*, sed inemtas et
domi natas.

66. *Haedulus*, non *hoedulus*, 27.
ut in optimis codd. Virgilii, Ovidii,
Prop. et al. Cf. Varr. L. L. IV, 49.
— ex aut potius e toto grege mollior
melius videbatur H. Valesio. et loto

grege mollior conj Heins. ad Ovid.
Fast. IV, 758. quia per frequentem
lavationem lana reddatur mollis. Sed
mollities ac teneritas carnis, non
lanae, h. l. designatur.

67. *humilis virgas ausus* 15.

68. *as* pro *et* 16.

69. *leget* 14.

71. *servata* 73.

75. *Non* 14. 17. 24. — *pulvere pro*
frigore 20.

76. *suci* pro *succi* substitui ex 17.
18. 23. 24. 45. v. sup. ad V, 24. *sicei*
22.

**Et natalitium cognatis ponere lardum,
Accedente nova, si quam dabat hostia, carne.** 85
**Cognatorum aliquis, titulo ter Consulis atque
Castrorum imperiis et Dictatoris honore
Functus, ad has epulas solito maturius ibat,
Erectum domito referens a monte ligonem.**

**Quum tremerent autem Fabios durumque Catonem
Et Scauros et Fabricios, postremo severos 94
Censoris mores etiam collega timeret;
Nemo inter curas et seria duxit habendum,
Qualis in Oceani fluctu testudo nataret,
Clarum Troiugenis factura ac nobile fulcrum:
Sed nudo latere et parvis frons aerea lectis 95
Vile coronati caput ostendebat aselli,**

84. *Ac* 60. *At* 25. 56. 57. 59. *Tunc*
maiorum aliquis audacter emend.
Schrader.

85. *novam* 24. — *daret* 41. 44. 46.
47. 20. 24. — *carnem* 17 a m. pr.
20. 24. 22. 45. 49.

89. *Ereptum* 21 a m pr. 56. 60.

90. *alii pro autem* 15. *ante pro*
autem 25. 46. 47. 48. 58.

91. *rigidique pro poseremo* 7. 10.
44—27. 45—50. 54—69. 71. 72. 73.
et omnes codd. Paris. *Rigidus* pas-
sim dicitur *severus*, et ipse Censor
Ovid. Art. II, 664. Sed h. l. *langue-
ret*, quia cum synon. *severos* iunge-
retur, cuius voc. interpretam. redolet.

94. *Oceani* omnes codd. Paris. tri-
bus exceptis recenti. qui *Oceano* ha-
bent; quod mireris: nam *in oceano*
fluctu 9. 16. 23. 25. 27. 41. 43. 46—
49. 55—60. 65 ut inf. v. 113. *litore*
ab oceano in 7. 14. 16. 17. 19. 20.
22. 25. 41. 43. 45. 49. 55—57. 59.
60. 83. probb. Grangaeo, Plathnero,
Lips. et Heins. Non ignoro quidem,
substantiva saepe pro adiectivis poni,

sed non nisi ea, quae proprie sunt
adiectiva, si per pauca excepitis exem-
pla, quae vitiosam sapient lectio-
nem. *Oceanus* autem nusquam adie-
ctive dicitur. Dubia certe sunt exem-
pla, quae laudantur, Tac. Hist. IV,
12. Caes. B. G. III, 7. et Awpel. 1.
quibus locis *mare oceanus* et in quarto
casu *mare oceanum* dici videtur, ut
Rhenus annis cet. Cf. Ernesti ad Tac.
l. l. Alia exempla, ex Avieno, Pi-
thoei Catal., et Venant. Fortunat.
Ep. III, 23. et Carm. VII, 2. ab Hein-
sio excitata ad Claudian. l. l. tum ex
recenti. petita sunt scriptoribus, tum
librariorum forsitan *socordiae*, aut
stupori debentur.

95. *et nobile* 10. 14. 16—24. 45.

97. *Vite* conj. Heanin. ob verba
Hygini, in Comm. laudata. Sic poëta
vite coronati facete dixit pro *vile*
alligati. Sed epitheton *vile* etiam
aptissimum est h. l. vid Comm. Ma-
lim tamen reponere *coronatis ostendebat*
scil. convivis, ut sup. V, 36.
ubi v. Comm. *coronatae—aselae*

Ad quod lascivi ludebant ruris alumni.
 Tales ergo cibi, qualis domus atque supellex.
 Tunc rudis et Graias mirari nescius artes,
 Vrbibus eversis, praedarum in parte reperta
 Magnorum artificum frangebat pocula miles,
 Ut phaleris gauderet equus, caelataque cassis
 Romuleae simulacra ferae mansuescere iussae
 Imperii fato, geminos sub rupe Quirinos,
 Ac nudam effigiem clypeo venientis et hasta

emead. Scoppa Collect. I, 27. coll.
 Pallad. II, 35, 46. (*Omnia semina
 horti vel agri feruntur ab omnibus
 malis ac monstribus tuti servari, si agre-
 stis cucumeris tritis radicibus ane
 macerentur: item equae calvaria, sed
 non virginis, intra hortum ponenda
 est, vel etiam asinae: creduntur enim
 sua praealentia secundare quae spectant*)
 et Colum. X, 344. *Hinc caput Arcadiæ nudum cute fertur asellæ* (nam
 ita legendum pulabat pro *Arcadici-
 aselli*) *Tyrrhenus fixisse Tages in
 limite ruris.* Haec vero supersticio,
 ab Etruscis profecta, ab h. l. aliena
 est: nam amuletum illud in agris
 ponebatur, non in lectis conviviis-
 que, et poëta noster id agit, ut do-
 ceat, quo diverso ornatu lecti priscis
 et suis temporibus fuerint instructi.
 Nugantur itaque interpretes tantum
 non omnes, qui suspicantur, priscos
 homines in ipsis coenasse agris, et,
 qui in lectis ibi discubuerint, spe-
 classe sibique invicem ostendisse
 caput asellæ vel aselli, in agrorum
 limitibus suspensum.

98. abest a 14.

99. Praestiterit: *Quales ergo cibi,
 talis cet.*

100. *Tum 17. 20. 21. 22. 24.*

101. *in abest a 16.*

105. *et geminos 22. 64—69. 71—*

74.—*sub rume* (h. e. *mamma lupæ*)
 ingeniose conj. Barth. ableg. crit. II,
 2. *Rumis* s. *ruma* et *rumen* antiquo
 voc. dicebatur *mamma* et *hinc* *ficus*
Ruminalis, ad quam infantes expo-
 sitos suisse vulgo tradunt. *Iuvenalis*
 ante oculos habuit Virg. Aen. VIII,
 634. sqq.—*sub rupe Quirini* (ut in
 colle *Quirini*, h. e. *Quirinali*, ap.
 Horat. Epist. II, 2, 68.) suspicari
 possis. *Quirinos* certe *geminos* paulo
 durius et improprie dixit poëta, si
 verum est, *Quirinum* esse nomen
 propr. Romuli idque post ἀποθέωσιν
 demum ei datum. Sed *collis Quiri-
 nalis* longe abest a Tiberi, ad cuius
 alveum expositi Romulus Remusque,
 et vera notio atque origo nominis
Quirini, quod etiam Romulo puero,
 Iano, Augusto et Antonio ab Ovid.
Fast. III, 44. Macrob. I, 9. Virg. Ge.
 III, 28. et Prop. IV, 6, 21. tribuitur,
 ipsis Romanis parum cognita videtur
 suisse ac perspecta.

106. *Hac 22. Et 16. 21.—venien-
 tes 4. 11. 16. 20. 25. 26. 27. 81. 82.
 et tres codd. Paris. (in his Put.) scil.
 vel ad Iliam, ut cum ea concumbe-
 ret, vel ad suos liberos, quos lupa
 alebat. Iliam interpretandi rationem
 proposuit vet Schol., hanc Grang.
 Vtraque dura est atque contorta, at
 durior ellipsis præp. *cum: venientis**

Pendentisque Dei perituro ostenderet hosti.
Argenti quod erat, solis fulgebat in armis.
Ponebant igitur Tusco farrata catino
Omnia tunc, quibus invideas, si lividulus sis. 110
Templorum quoque maiestas praesentior, et vox
Nocte fere media mediamque audita per Vrbein,
Litore ab Oceani Gallis venientibus et Dis
Officium vatis peragentibus, his monuit nos. .
Hanc rebus Latiis curam praestare solebat 115
Fictilis et nullo violatus Iupiter auro.
Illa domi natas nostraque ex arbore mensas
Tempora viderunt; hos lignum stabat in usus,

cum *clypeo* et *hasta*. H. Valesius
 legendum putabat *effigiem in clypeo*
venientis. Nonnulli iungunt: *effigiem*
Dei in clypeo et hasta ostenderet.
 Sed quomodo *cassis caelata* (nam
 hoc subiectum est, non *miles*) *effi-*
giem Dei in clypeo et hasta ostendere
potest? Pro *venientis* legitur *fulgenis*
 in 10. 12. 14. 15. 17—27. 45—50.
 54—69. 71—74. et XXXII MSS.
 Paris. unde illud restituit Ach. Sed
 haud dubie haec est emendatio, quae
 e margine in contextum irrepit. Dis-
 plicet etiam hoc verbum, quoniam
 mox sequitur. Poëta forsitan scripsit
minitantis.

107. *Prudentisque* 72. *Pendentisque*
 (*de lupa*) *deos*, Romulum Remum-
 que, *ostenderet hosti* (scil. admoto
 acuto) emend. Lips. Fuere etiam,
 qui legendum putarent *Perdentisque*
Dei, ut *perdens deus h. l. perituro*
hosti opponeretur.

108. post v. 109. posuit Ach. quia
 eo loco legitur in 7. 14. 17. 20. et
 vetustiss. codd. Paris. at plane abest
 ab 11. 13. et III MSS. Paris et lan-
 guet post illa v. 100. seq.

109. abest ab 24. *farraoz* 10. 12.

17—20. 23. 27. 46. 47. 49. 54. 64.
serraca 60. *sarraca* 48.—Post *culiu*,
 non post *tunc*, distinctionem posui,
 praeceunte vet. Schol.

110. *tunc* 22. *nunc* 16.

113. *Litere et oceani* 46. 48. *Litere*
 ab *occiduo* rectius forsitan 6. iudicio
 etiam *Pulm.* et *Schurzfleisch*. *Litere*
 ab *oceano* 65. et alii. v. sup. ad'v. 94.

114. Vox *his* parum commoda est.
hos reposuit Marshall, adiecta hac
 nota: “*hos*, i. e. Gallos adventantes
 et in Italiam irruentes: *moneo enim*
duplicem regit accusativum.,, Prae-
 slerit *hic*, Romae, ut sensus sit:
vox deorum Romae praesentium,
non oraculi peregrini monuit nos.

116. *velatus* conjectura in marg.
 cod. Almelov.

118. *hos* 10—24. 27. 45—50. 54
 —69. 71—73. *in usus* 10. 11. 12. 16
 —24. 27. 48. 54—69. 71—74. Vtrum-
 que etiam exstat in omnibus fere
 MSS. Paris. et restitutum est a nobis
 pro: *hoc lignum stabat ad usus*, quod
 in aliis libris legitur. vid Comm. *hoc*
lignum st. in usus c. Put. *hos—ad*
usus c. Alex.

Annosam si forte nucem deiecerat Eurus.
 At nunc divitibus coenandi nulla voluptas , 120
 Nil rhombus , nil dama sapit: putere videntur
 Vnguenta atque rosae , latos nisi sustinet orbes
 Grande ebur et magno sublimis pardus hiatu ,
 Dentibus ex illis , quos mittit porta Syenes
 Et Mauri celeres et Mauro obscurior Indus , 125
 Et quos depositum Nabataeo belua saltu ,
 Iam nimios capitique graves. Hinc surgit orexis ,
 Hinc stomacho bilis : nam pes argenteus illis ,
 Annulus in digito quod ferreus. Ergo superbum
 Convivam caveo , qui me sibi comparat et res 130
 Despicit exiguae. Adeo nulla uncia nobis
 Est eboris nec tessellae nec calculus ex hac
 Materia ; quin ipsa manubria cultellorum
 Ossea: non tamen his ulla umquam opsonia fiunt
 Rancidula , aut ideo peior gallina secatur. 135
 Sed nec structor erit , cui cedere debeat omnis
 Pergula , discipulus Trypheri doctoris , apud quem
 Sunine cum magno lepus atque aper et pygargus
 Et scythicae volucres et phoenicopterus ingens

119. decerpserat 11.

120. Et 24. a m. pr. 46. 47. 48.

58. Sed 24 a m. sec.—tunc 64.

122. Pro *latos* poëta forte scripsit
citreos, et illud epitheton margini
 adscriptum ex alio eius loco sup. I,
 137. in textum irrepit. Cf. loca
 Lucani et Martialis, in Comm. ad-
 scripta.

124. nutrit 29.—quos mittunt *Castra*
Syenes suspicari possis. v. Comm.

126. *Nabataeo* pro *Nabathaeo* sub-
 stitui ex 22. *Nabatælos* dicuntur
 Strab. XVI. p. 779. Plinio et aliis.—
belua, non *bellua*, 17. 21. 22. 45. 49.
 v. ad IV, 121.

128. *bilis* revocavi ex 10—22. 25.

27. 45—50. 54—69. 71—74. 77. et
 XXXIV MSS. Paris. *vires* 23. 24. 70.
 75. 76. 82. et codd. Put. Sed illa
 lectio difficilior est et doctior, haec
 emendationem sapit. *virus* conj. Lin-
 denbr.

132. *neque tessellae* 16.

134. *cum tamen his nulla* 13.—
nec tamen 16. *nulla obsonia unquam*
 16. *unquam ulla* 10. 49. 23. 45. *ulla*
 abest ab 27. 46. 47. 58.—*fient* 19.
fiunt 13.—Ceterum *opsonia* (*οψώνια*)
 scripsi , non *obsonia*.

135. *et ideo* 13. *haud ideo* 15. 25.
 27. 48. 54. 55. 57—68. 71—73.—
peius 24.—*secetur* 14. 16.

Et Gaetus oryx, hebeti lautissima ferro 140
 Caeditur et tota sonat ulmea coena Subura.
 Nec frustum capreae subducere, nec latus Afrae
 Novit avis noster tirunculus ac rufis omni
 Tempore et exiguae furtis imbutus ofellae.
 Plebeios calices et paucis assibus emtos 145
 Porriget incultus puer atque a frigore tutus:
 Non Phryx aut Lycius, non a mangone petitus
 Quisquam erit et magno. Quum posces, posce Latine.

141. *Subura* 11. 18. 27. 47. 49.
 61—69. 71. 72. 73. *Subura* in reli-
 quis. v. ad III, 5.

142. *frustum* 10. 11. 12. 19. 21—
 25. 27. 45. 49. 54. 57. 58. 61. 62. 63.
 65—69. 71. 72. 73. 75. 76. 77. 82. et
 plurimi codd. Paris.

143. *et rufis* 11. 20. 77.

144. *furtis* 11. 17. 20. 22. 59. 70.
 75. 76. 77. 82. et optimi codd. Paris.
frustris 21. 24. 45. *frustis* 10. 11. 14.
 15. 16. 18. 19. 23. 25. 27. 46—50
 54—58. 60—69. 71—74. et VII MSS.
 Paris. quod plerique intpp. probant,
 ut sensus h. l. sit: *tirunculus noster*
non novit frustum capreae subducere,
scite demere aut absindere, imbutus
frustum ofellae, solitus offulas tantum
carnis in frusta concidere. Sed haec
sententia languet; nam plura iam,
quam opus fuerat, de arte scindendi
dixerat poëta v. 136—141. Praeterea
 voc. *frustum* modo praecessit, neque
necessere est ofellas, et quidem *exi-*
guas, in *frusta* concidi. Praestiterit
 certe verba, *exiguac frustis imbutus*
ofellae, in interpretari: solitus in
 domo et mensa mea non aves videre
 aut feras, scite scindendas, sed ofel-
 las tantum carnis, quae, ut verba
 Marcial. X, 48, 15. mea faciam, *non*
egeant ferro structoris. Manso *fartis*
scribendum esse dicit et ex ipsis ver-

bis patere, quid sit *fartum ofellae*
exiguac, scil. genus sarciminis e reli-
 quiis carnis variae et minulum con-
 cisae, quo *imbutus* h. e. a teneris
assuesfactus, *delicatioribus dapibus*
incultus puer (v. 146.) tam facile care-
 ret, ut frustum capreae et latus Afrae
avis subducere ne in mentem quidem
 ipsi veniret. Enimvero, ut alia ta-
 ceam, non facile cuiquam, nisi rusti-
 cum vitae genus naturamque huma-
 nam ignorantis, persuadefitur, bu-
 bulci pastorisque filios talibus fastis
 a teneris suis assuesfactos et iis ne
 Romae quidem, ubi demenso vix
 fames servorum explebatur, in men-
 tem venisse, delicatores cibos, a se
 ministratos, gustare. Ex occasione
 surta nasci, vel proverbia docent,
 et quae ruri puero defuerat, quicquies
 eam Romae oblatam suisse dicemus?
 Conf. Comm. ex quo patebit, non
 sollicitandam esse vulgatam lectio-
 nem, in qua gravissimum vir doctus
 mendum sibi reperisse visus est.

146. *porrigit* 16. 21 a m. pr. 60. 65.

147. *non Lycius* 21. 22.—*aut a*
mangone p. 18.

148. *Quisquam erit et magno resli-*
tui ex 10. 11. 12. 14—20. 23. 25.
27. 45—50. 54—69. 71. 72. 73. et
 X codd. Paris. (Alex. Put. Mazarin.
 I. Thuan. L. Fauchet. et al.) *Quis-*

Idem habitus cunctis, tonsi rectique capilli,
 Atque hodie tantum propter convivia pexi. 150
 Pastoris duri hic est filius, ille bubulci.
 Suspirat longo non visam tempore matrem
 Et casulam et notos tristis desiderat haedos
 Ingenui vultus puer ingenuique pudoris,
 Quales esse decet, quos ardens purpura vestit; 155
 Nec pugillares defert in balnea raukus
 Testiculos, nec vellendas iam praebuit alas,
 Crassa nec opposito pavidus tegit inguina gutto.
 Hic tibi vina dabit, diffusa in montibus illis,
 A quibus ipse venit, quorum sub vertice lusit: 160

quam erit in magno 70. 75. 76. 77.
 82. *non a mangone petitus* *Quisquis*
erit magno 2. 21. 22. 24. 74. et XXV
 MSS. Paris. et ita conj. Britan. ut
 sensus sit: quicumque puer erit, non
 erit acceptus et emtus a mangone
 divite et magnum servorum nume-
 rum habente. Malim reponere: *Quis-*
quam erit et magnus scil. statura, non
 prelio: nam proceri servi maioris
 quam parvi aestimabantur. v. ad III,
 240. in Comm.—*poscis* 10. 12. 14—
 17. 19—27. 45—50. 54. 55. 57—69.
 71. 72. 73.

149. *erectique* 12. 61. 62. 63. 67—
 69. 71—74. *rectique* 47. 48. 64. *recti-*
que in ceteris et i.

151. *hic est pro est hic* recepi ex
 10. 11. 14. 16. 17. 20. 22. Versus
 152—161. vulgo ad *bubulci filium*
 referuntur. unde editores tantum
 non omnes colo posuere post *bubulci*
 et *haedos* v. 153. Henninius autem
 distinctionem post *bubulci* plane su-
 stulit, et post *haedos* punctum sub-
 slituit pro colo. Sed *bubulci filius*
 boves potius, non *haedos notos tri-*
stis desiderabit: et oratio siel tertiior
 mulierque, si iunxeris: *Suspirat longo*

—ingenui vultus puer cet. (alius ac
 tertius, qui *vina dabit* v. 159.) Ita
 quoque tres certe describeatur pueri
 poëtae, cui plures fuisse ex voc. *cun-*
ctis v. 149. intelligitur.

153. *tristis notos* 24.

156. *pupillares—testiculos* vet.
 Schol. qui interpretatur: quales ha-
 bent hi, qui patres non habent, sci-
 licet tumentes in licentia pueritiae.
 Ita indubie legendum putabat C.
 Valesius, quia *pugil* primam syllabam corripiat, et exponebat pueriles,
 iuveniles. Sed hoc sensu vocem
 legere haud memini, et prima syll.
 voc. *pugil* anceps fuisse videtur. Pro-
 duxit eam et Catull. XLII, 5 —*raucos*
 16. *draucos* non male 58. 77. probb.
 Calder., Lubin. et Farnab. Sic ap.
 Martial I, 87, 44 seqq. *Vna lavamur;*
adspicit nihil sursum; *Sed speciat*
oculis devorantibus draucos, *Nec otio-*
sis mentulas videt labris.

157. *velandas* 45. *fellandas* conj.
 nonnulli.

158. *Cassa* 22.—*apposito* 10. *Crassa*
 nec *apposito pavidus tenet inguina*
gutto emend. Heins. ad Ovid. Ep.
 Her. VII, 100.

Namque una atque eadem est vīni patria atque ministri,
 Forsitan exspectes, ut Gaditana canoro
 Incipiat prurire choro, plausuque probatae
 Ad terram tremulo descendant clune puellae,
 Irritamentum Veneris languentis et acres 165
 Divitis urtcae. Maior tamen ista voluptas
 Alterius sexus: magis ille extenditur, et mox
 Auribus atque oculis concepta urina movetur.
 Non capit has nugas humilis domus. Audiat ille
 Testarum crepitus cum verbis, nudum olido stans 170
 Fornice mancipium quibus abstinet; ille fruatur
 Vocibus obscoenis omnique libidinis arte,
 Qui Lacedaemonium pytismate lubricat orbem:
 Namque ibi Fortunae veniam damus. Alea turpis,
 Turpe et adulterium mediocribus. Haec eadem illi 175
 Omnia quum faciant, hilares nitidique vocantur.
 Nostra dabunt alios hodie convivia ludos:
 Conditor Iliados cantabitur atque Maronis
 Altisoni dubiam facientia carmina palmam.
 Quid refert, tales versus qua voce legantur? 180

Sed nunc dilatis averte negotia curis,
 Et gratam requiem dona tibi, quando licebit
 Per totam cessare diem: non feneris ulla

164. *una est atque eadem* 25. 27.
 46—50. 54. 55. 56. 58. 61. 62. 66.
est non exstat in 45. 57. 59. 60. 63.
 64. 67. 68. 69. 71—74. 77.—*magistri*
 22.

162. *exspectas* 17. et al. Sed forsitan cum subiunctivo iungi solet a Juvenale (cf. I, 450. V, 456. VIII, 413. XIV, 34.) et aliis. v. Heins. ad Ovid. Ep. Her. IV. 53.

166. *et maior* 22 —*ipsa* 18. 27. 46
 — 50. 54. 58. 64.

167. *incenditur* quidam, nescio qui,
legunt, testic Prat.

168. *wina paratur* 27. 46. 47. 48.
 54.

169. seq. v. sup. ad III, 62.

173. v. Excurs. ad h. l.

175. *tamen pro eadem* 16.

176. *faciunt* 16. 47. id certe melius
esse, monet C. Vales.

179. *laudem pro palmam* 25. 46.
 47. 48. 54. 56—60. 64. ex interpre-
tam.

180. *versus tales* 45.

183. *totum* 11. 15. 16. 17. 19—24.
 45.

Mentio, nec, prima si luce egressa, reverti
 Nocte solet, tacito bilem tibi contrahat uxor, 185
 Humida suspectis referens multicia rugis
 Vexatasque comas et vultum auremque calentem.
 Protenus ante meum, quidquid dolet, exue limen:
 Pone domum et servos et quidquid frangitur illis
 Aut perit: ingratos ante omnia pone sodales. 190

Interea Megalesiacae spectacula mappae
 Idaeum solenne colunt, similisque triumpho
 Praeda caballorum Praetor sedet, ac, mihi pace
 Immensa nimiaeque licet si dicere plebis,
 Totam hodie Romam circus capit, et fragor aurem 195
 Percutit, eventum viridis quo colligo panni.
 Nam si deficeret, moestam attonitamque videres
 Hanc urbem, veluti Cannarum in pulvere victis
 Consulibus. Spectent iuvenes, quos clamor et audax
 Sponsio, quos cultae decet adsedisse puellae; 200
 Spectent hoc nuptae iuxta recubante marito,
 Quod pudeat narrasse aliquem praesentibus ipsis.
 Nostra bibat vernum contracta cuticula solem

186. *multitia* 19. 59.

188. *excute* *limen* conj. Schrader.

189. *domum*, *servos* 56. 59. 60.

191. *palmae* pro *mappae* 27. 46.

47. 48. 58. 61. 62. 63. 65—69. 71.

72. 73. prob. Curione.

493. v. *Exturs.* ad h. l.

194. *nimiaeve* 23.

195. *auram* 59. 60. 66.

198. *in abest* ab 56. 57. 59. 60.

201. 202. Hi versus leguntur h.
 l. in 1. 2. 14. 17. 48. 19. 46. 49. 50.
 70. 74. 75. 76. 81. 82. et XX. codd.
 Paris. sed post v. 159. in quibusdam
 libris, post v. 161. in 45. in III
 MSS. Paris. et cod. Iun. Haec myn-
 dano (sed ibi hoc modo: *Quod*

pudeat, *narras* *aliquid* *praesentibus*
ipsis: *Spectant* *hoc* *cet.*), post v. 172.
 in 16., et post v. 164. in 8. 35. 36.
 (v. Canteri Nov. Lect. III, 6.) et in
 edd. recentt. Farnab. et al. prob.
 Grang. Post v. 173. eos inserendos
 putabat Bahrdt. Prorsus autem absunt
 ab 10. 11. 12. 15. 16. 20—27. 47.
 48. 54—69. 71. 72. 73. 77. et XII
 codd. Paris. recte sorsan, iudice etiam
 Schurzfl. Ab interpolatore procusi vi-
 dentur, et a librariis deinde ex mar-
 gine variis locis inserti. Si tamen ab
 ipsius poëtae ingenio profecti sunt,
 huic loco magis conveniunt, quam
 aliis. v. Comm.—*Spectant* 17. 18. 19.
Spectant *hio* conj. Withof.
 202. *narrare* 17.

Effugiatque togam. Iam nunc in balnea , salva
 Fronte , licet vadas, quamquam solida hora supersit
 Ad sextam. Facere hoc non possis quinque diebus ²⁰⁶
 Continuis , quia sunt talis quoque taedia vitae
 Magna. Voluptates commendat rarer usus.

206. haec 45.

SATIRA XII.

ARGVMENTVM

Iuvenalis scribit Corvino , se ob redditum Catulli , amici sui , ex periculosa navigatione vota Diis persoluturum esse. v. 4—16. Tum describit sacvissimam tempestatem , qua coorta arserint vela et amicus , ut praesentissimum effugeret periculum , pretiosam supellectilem in mare abducere malumque amputare coactus sit , donec tandem , tranquilla coeli serenitate ac sole cum spe vitae redeunie , lacera navis portum Ostiensem tenuerit. 17—82. Itaque poëta prae gaudio vix sui compos servos seque ipsum ad festam huius diei laetitiam et sacra Diis , tum maioribus tum domesticis , facienda excitat. 83—92. Ne vero quis suspicetur , haec ad hereditatem Catulli captiandam spectare , monet , ei tres esse liberos , et Novii aut Pacuvii aliorumque heredipetarum , his similium , mores ingeniumque ita ferre , ut patribus ne aegram quidem gallinam aut coturnicem impendant , at pro salute orborum divitumque , Galliae et Paccii , si vel primum levemque scbris sentiant aestum , non modo hecatomben Diis voveant , sed etiam elephas , si haec animalia in Italiae oculo gignerentur , et servos vel adeo liberos suos , si liceret per leges , immolarent , quam iucundam , etsi incertam , alant spem , fore , ut , si aegri ex morbo convalescant , ipsi , testamentis mutatis , heredes ex asse scribantur. 93—127. Hinc indignatione accensus Iuvenalis eiusmodi captiotoribus vitam Nestoris et auri montes preoculat , sed ea lege , ut nec ament quemquam nec amentur ab ullo. 128—130.

In prima eaque maxima Satirae parte (v. 4—92.) Iuvenalis hanc exornat ideam : Natali die mihi dulcior haec lux , qua vota Diis solvenda sunt.

Ob redditum trepidantis adhuc horrendaque passi
 Nuper et incolument sese mirantis amici.

Indi arripit occasionem heredipetas lepide perstringendi v. 93—130.

Nec suspecta tibi sint haec , Corvine : Catullus ,
 Pro cuius reditu tot pono altaria , parvos
 Tres habet heredes.

Satira plena est festivitatis et faciarum : quo polissimum referto v. 44. 23. 33 seq. 39. 44. 45. 57 scq. 95—104. 111—127. Prior eius pars mollissimos dul-

Ivv. I.

O

cissimisque amiciliae intimae sensus affectusque spirat (inpr. v. 1. 10 seq. et 83 seq.), et graves passim (v. 48 seq. 57 seq. et al.) immiscet sententias. Festi quoque diei descriptio v. 83 seq. animatur vita et actione, tamquam in scena peragantur omnia. Ipse denique transitus ad alteram carminis partem v. 93 seq. lepidissimus simul et inopinalissimus est. — Poëtices studiosos, ut intel-ligant, quam varie idem argumentum tractari possit, non poenitebit, primam huius Satirae partem comparasse cum Horat. Od. I, 36. II, 7. III, 14. et Catull. Carm. IX. alteram autem cum Luciani Dial. Mort. V—X. et inp. cum Horat. Sat. 5. lib. II. in qua heredipetarum artes a Tiresia Ulyssi exponuntur, et Horatius longe superat Iuvenalem urbanitate et facetus in delectu tum dispo-sitionis ac formae (quae in nostra quoque Satira admodum quidem venusta est et ingeniosa, sed minus tamen, quam dramatica et dialogicæ, qua Flaccus est usus) tum personarum earumque gravissimarum, quibus praeter omnem ex-spectationem lepida et iocularis tribuitur disputatio de re, quae ingenio earum aptissima quidem, sed a tempore, quo vixerunt, aliena est. — Ceterum et Cor-vini et Catulli amicorum Iuvenalis, non alibi, quod sciām, mentio fit.

Natali, Corvine, dié mihi dulcior haec lux,
Qua festus promissa Deis animalia cespes
Exspectat. Niveam Reginae ducimus agnam:
Par vellus dabitur pugnanti Gorgone Maura.
Sed procul extensem petulans quatit hostia funem, 5
Tarpeio servata Iovi, frontemque coruscat:
Quippe ferox vitulus, templis maturus et arae
Spargendusque mero, quem iam pudet ubera matris
Ducere, qui vexat nascenti robora cornu.

1. carior haec lux 17. 19. 20. 24.
et XX MSS. Paris. olarior (h. e.
praestantior, vel memorabilior) 11.
21. 22. et quidam codd. Paris. prob.
Schurzfl. Alterutra profecto lectio
genuina videtur, et vulgata emen-
dationem sapit. Ea tamen exstat 1. in
in cod. Put. et aliis.

2. festus restitui ex 10. 11. 12. 15
—22. 25. 26. 27. 45—50. 55—63.
65—69. 74—74. et plerisque codd.
Paris. festas 14. 23. 24. 54. 64. 70.
75. 76. 77. 82. nescio quo sensu.

3. ducimus revocavi ex 4. 7. 9.
11. 12. 15. 19. 20. 22. 24. 45. 49.
55. et XXXI MSS. Paris. probb. Pith.,
Schurzfl. et Heios. dicemus 23. caedi-
mus in reliquis libris. Sed ducimus
est doctius, caedimus vulgare, quod
haud dubie ex marg. in textum irre-
psit. v. Comm.

4. Mauraæ 16.
6. quae fronte coruscat 20.
7. maturus templis 19.—aris 15. 21.
22.
9. v. sup. ad VI, 428.

Si res ampla domi similisque affectibus esset, 10
 Pinguior Hispulla traheretur taurus et ipsa
 Mole piger nec finitima nutritus in herba,
 Laeta sed ostendens Clitumni pascua sanguis
 Iret, et a grandi cervix ferienda ministro
 Ob redditum trepidantis adhuc horrendaque passi 15
 Nuper et incolumem sese mirantis amici.
 Nam praeter pelagi casus et fulguris ictum
 Evasi, densae coelum abseondere tenebrae
 Nube una, subitusque antennas impulit ignis,
 Quum se quisque illo percussum crederet, et mox 20
 Attonitus nullum conferri posse putaret
 Naufragium velis ardentiibus. Omnia fiunt
 Talia, tam graviter, si quando poëtica surgit
 Tempestas. Genus ecce aliud discriminis: audi

41. *Hispula* 27. *Hisbulla* 17 a m.
 sec. 48. *Gispulla* 66. *his pulla* 11. 15.
 46. 47. *Hispollo* legendum docuisse
 Thaddaeum Donnolam de patria Pro-
 pertii et Bern. Monsucon., monet
 Schurzfleisch.—*ipse* 15. 46. 48. 49.
 55.

44. *magnō pro grandi* Serv. ad
 Virg. Aen VII. lapsu memoriae.—
magistro 21.—*Oratio autem h. l. sca-*
bra est atque impedita, et vix dubito,
quin totus hic versus obelo sit trans-
figendus et v. 43. pro sanguis repon-
nendum sacri, quae verba per com-
pendium scripta non admodum diffe-
runt. Sic flumen sacrum et sacras
vidas Clitumni dixerunt Virg. et Claud.
in Comm. laudati. Ita quoque aptissi-
mum est verbum ostendens, scil.
niveo pellis colore, quo non satis
commodo referri potest, si de san-
guine agitur.

47. *ictus* 9. 21. *et fulminis ictus*
Evasit 9. prob. Pith. Recte, opinor,
si et pro etiam dictum acceperis et

maiorem distinct. posueris post *Eva-*
sit. Tum ignis v. 19. ad fulmen
 referri potest. Vulgata tamen lectione
 servata augentur pericula.

18. *coelum densae* 24.

20. *pertusum* 29.

23. *graviter, quando* 11. Schurz-
 fleisch. nota est haec: “Puto legendum
 quam quando. In primigenio exem-
 plari fuerit QVANDO. Maiores literae
 notabant, syllabam bis legendam;
 sed exscriptores, ut saepe in bonis
 auctoribus factum, rei non attende-
 bant: ut tamen versū consulerent,
si quando posuerunt. Non aliter Schol.
legisse, clara eius verba docent: id
est, tales tempestates contingunt navi-
gantibus, quales fingere solent poetæ.,,
Nihil horum mihi certe persuasit vir
doctus.—Pontica surgit Tempestas
(h. e. saeva, qualis in Ponto Euxino
esse solet) 45. et cod. MS. Ignat.
Hannielis, teste ac prob. Lubino. Sed
quanto venustior vulgata lectio! vid.
Comm.—poëtica tempestas, quae με-

Et miserere iterum, quamquam sint cetera sortis 25
 Eiusdem: pars dira quidem, sed cognita multis
 Et quam votiva testantur fana tabella
 Plurima. Pictores quis nescit ab Iside pasci?
 Accidit et nostro similis fortuna Catullo.
 Quum plenus fluctu medius foret alveus et iam, 30
 Alternum puppis latus evertentibus undis
 Arboris incertae, nullam prudentia cani
 Rectoris conferret opem, decidere iactu
 Coepit cum ventis, imitatus castora, qui se

γαλοφωνία ποιητική dicitur Luciano
in Iove. Trag. c. 6.

25. *aure* 11.

27. *templa pro fana* 7. e glossa.

34. *emergentibus* 16.—Semper mi-
 ratus sum, neminem interpretum
 haesisse in h. l., in quo duo genitivi,
puppis et arboris, vel sine copula,
 cum voc. *latus* iunguntur, neque
 commoda exoritur sententia, sive
 navem h. l. et *puppim et arborem*,
 ut quidam putant, sive ut alii, ma-
 lum dici *arborem* censeas. Tandem
 legi hanc Schurzfi. notam: “Lucus
 mihi non videtur sanus. *Puppis* ex-
 ponunt de nave, *arboris* etiam: quis
 inde sensus! Meo iudicio in voce
incertae latet mendum, et legerum:
Quum plenus fluctu medius foret alveus
et iam Alternum puppis latus, everten-
tibus undis Arboris incurvum, nullam
prudentia cani Rectoris quam ferret
 (v. mox ad v. 33.) *opem: decidere*
cet. Sic consentiunt Scholia: *Latus*
dabat navis et arbore coacta. Arboris
incurvum dixit malum iam curvatam,
 quam scil. undae evertunt, quium
 iam alveus aquis plenus est et latus
puppis non minus. Cf. Pontani Ana-
 lecta II, 11. de *alterno puppis latere*,
 et de toto h. l. Heins. de Sat. Horat.
 p. 107. Rigalt. ad Phaedr. f. 50. et

Schotti Enodati. I, 25., Sed bonae
 Latinitatis scriptor malum curvatam
 non dicet *arboris incurvum*, et oratio
 praeterea scabra est, nisi ante voc.
nullam copula *et* vel *ac* inseratur.
 Non magis probanda explicatio Ach.
 qui, commate post *undis* posito, verba
 seqq. ita exponit: *prudentia cani*
rectoris conferret nullam opem, scil.
 periculo *arboris*, navis. Probabilior
 videtur coniectura Ill. Jacobsii, qui
 legit *undis Aequoris incerti monet-*
 que, tales undas esse fluctus a diver-
 sis et inter se proeliantibus ventis
 commotos (v. Claud. in Ruf. I, 90.
 et Sen. Med. 939.), et hinc etiam
 ventum, qui crebro mutetur, *incer-*
tum dici, v. c. Prop. II, 7. 74. eodem
 que sensu dubios *fluctus, pontum,*
aequor, aestum Liv. XXXVII, 16.
 Lucan. V, 569. 602. Claud. in Ruf.
 I, 72.

32. *incerti* 45. *incerto* 47—23. 25.
 46. 47. 48. 55. 58. 59. 60. 65. et X
 codd. Paris. quod Ascensius exponit:
arboris incertitudine, incerto mali
hiatu.

33. *cum feret* 24. *cum ferret* 11. 17
 —20. 22. 45. et plurimi codd. Par.

34. *Castora* legit Koenig de Sat.
 Rom. p. 81. putans designari homi-
 nem impudicum et morbo infami

Eunuchum ipse facit, cupiens evadere damno 35
Testiculi: adeo medicatum intelligit inguen!
Fundite, quae mea sunt, dicebat, cuncta, Catullus,
Praecipitare volens etiam pulcerrima, vestem
Purpuream, teneris quoque Maecenatibus aptam,
Atque alias, quarum generosi graminis ipsum 40
Infecit natura pecus, sed et egregius fons
Viribus occultis et Baeticus adiuvat aér.
Ille nec argentum dubitabat mittere, lances
Parthenio factas, urnae cratera capacem
Et dignum sitiente Pholo vel coniuge Fusci. 45
Adde et bascaudas et mille escaria, multum
Caelati, biberat quo callidus emtor Olynthi.
Sed quis nunc aliis, qua mundi parte, quis audet
Argento praeferre caput rebusque salutem?
*** Non propter vitam faciunt patrimonia quidam,** 50

graviter laborantem. Sed vid. Comm.

35. *damna* 46. 47. 48. *damnum* 47.

36. *Testiculi* restitui ex. 7. 9. 41.

42. 45. 47—24. 24—27. 45—49. 55.

57. 59. 60. 65. 84. omnibus MSS.

Paris. Serv. ad Virg. Ge. I, 58. aliisque exemplis veterissimis, inspectis ab Nic. Heins. quem v. ad Claudio. Cons. Stil. II, 167. ubi permulta hiatus exempla ex Juvenale aliisque poëtis concessit. Cf. sup. ad I, 451. *Testiculo* 23. Vulgata lectio *Testiculorum* emendationem sapit eorum, qui tales hiatum Juvenali familiarem esse non reputabant. Hinc etiam alii, teste Ascensio, legunt, cupient evadere *damna Testiculis*, et Mancinellus, *damno Testiculi*, aique ideo cert. in 59. 60.—meditatum.

39. *Meoenatibus* 45. 46. 49. 50.

Meoenatibus 48. v. sup. ad I, 66.

40. Malim ipsa *Infecit natura*.

41. et abest a 45. 22. 71. 73.

44. *Partemio* 24. 22. Forte legendum *Partheniae*. Samos ins. et urbs primum appellata Παρθενία: nota autem sunt *vasa Samia*. Conf. ad XVI, 6. in Comm.

46. *bascandas* 48. 49. 30. 49. 55.

57. 58. *bascaldas* 45. *bastaudas* 25.

bascaulas 44. 24. *pascaudrias* 16. *Ma-*

scauda 8. prob. Salmas.—*esoclia* 4.

44. 12. 45—24. Nil interest. Sed *escaria vulgaris* scriptura.—*et multum* 22.

47. *biberet* 20.—*calidus* 45. *pallidus* 4. 75. al. *callidus* ingeniosius forte quam *verius*; H. Vales. Praestat autem et auctoritatis et sensus causa.

48. *Ecquis nunc aliis* emend. Jacobs, quia in his verbis et praec. nulla plane sit oppositio.

50. *faciant* 24.—*quaedam* 43. Pro *quidam* forte substituendum esse qui- que vel *quisque*, ne haec repugnant iis, quae poëta proxime v. 48. et 49.

* Sed vitio caeci propter patrimonia vivunt.
Iactatur rerum utilium pars maxima: sed nec
Damna levant. Tunc, adversis urgentibus, illuc
Recidit, ut malum ferro submitteret, ac se

dixerit, aut totum potius versum una cum seq. propter scabram orationem monacho deberi, qui has lacinias margini adsuerit, dudum suspicatus sum. Postea vidi, idem Bentleio in mentem venisse, qui ad Horat. A. P. v. 337. haec notavit: "Vides hic in medium narrationem sententias has intrudi, putide prorsus et perquam inscite. Quorsum enim hic *Quidam?* quum iam dixerat, ne unum quidem ulla mundi parte vitam patrimonio praeferre? Quale autem illud facere patrimonia? quae scabies locutionis? Quam alienum et paninosum illud *Vitio caeci?* quod eotantum adsuitur, ut versiculi cento sarciantur. Ergo obelo configendos hos versus 50. et 51. censeo; etiamsi vetus ibi Schol. pro genuinis agnoverit. Solebant olim sententiosa huiusmodi in margine allini, quae postea in contextum irrepserunt. Sic disticha Epimythia, quae singularis Avieni fabulia subiunguntur: omnia supposita sunt, et in Galeano, quo usus sum, codice nulla comparent., Refragatur Ach. cuius nota est: "Nihil in his verss. inconveniens est nec alienum, nihil quod glossam reduleat, quin immo sententiam omni parte veram illi versus mihi offerre videntur. Adde quod in omnibus codd. legantur, et id certe aliter evenisset, si, ut Bentleius temera afferat in medium, ex glossa a monacho assuta nati fuissent.,

50. 51. Lucianus in Nigrino c. 23. de divitibus: οὐ γὰρ οὗτοι τοῦ πλουτεῖν ἐρῶσιν, ὡς τοῦ διὰ τὸ πλουτεῖν

εὑδαιμονίζεσθαι. Καὶ οὗτοι δὲ ἔχει, μηδέν δρελός εἶναι περικαλλούς οἰκιστῷ οἰκοῦντι, μηδὲ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος, εἰ μὴ τις αὐτὰ θαυμάζει.

51. coeci vitio 16. 20.

53. Praestiterit sed nec *Damma* iuvant, ne iactura quidem honorum prodest, quidquam proficit. Dura certe est ellipsis, (v. Compl.) sine qua vulgaris lectio expediri haud potest. Mira tamē haec et viꝝ dīgas, quae refutentur, Heineckio videntur et videbuntur omnibus, qui silices concoquere dīdicerunt. — *ingentibus*. 45. *vergentibus* 57.

54. Recidit 4. 14. 70. 75—77. et XII MSS. Paris. Accidit 21 a m. pr. et duo codd. Paris. Decidit 10. 11. 12. 15—21 a m. sec. 22—27. 45—50. 54—69. 71—74. 81. et XXI MSS. Paris. solenni permutatione, prob. Grang. ut respondeat Gall. il en vient là. Sed decidere, vel proprie vel metaphorice, motum e loco superiori indicat: at res illuc vel *huc recidit* dicitur pro, res eo iam rediit, s. huc redacta est; (Gall. il fut reduit à) et haec sententia convenit h. l. non illa. Refragatur Hein. cuius nota est: "Decidit Praesens est, quamquam sequitur Imperf. submitteret, (conf. Corte ad Sall. b. Cat. 44.) et hic congruit; nam desidera significat cadere ex altiore loco et peiorem sortem accipere, ut bene monuit Oudend. ad Suet. Claud. 9. ubi etiam apte laudavit Plin. Ep. IV, 11. *metu* eo decidit, ut exsul de senatore fieret., Sed hic locus non plane respondet nostro. Ceterum syllaba re

Explicit angustum. Discriminis ultima, quando 55
Praesidia afferimus, navem factura minorem.

I nunc, et ventis animam committe, dolato
 Confisus ligno, digitis a morte remotus
 Quatuor aut septem, si sit latissima tæda !

Mox cum reticulis et pane et ventre lagenae 60
 Adspice sumendas in tempestate secures.

Sed postquam iacuit planum mare, tempora postquam
 Prospera vectoris, fatumque valentius Euro
 Et pelago, postquam Parcae meliora benigna
 Pensa manu ducunt hilares et staminis albi 65

anceps est in verbis compositis, quæ a consona incipiunt, et brevis in redéo, redoleo aliisque, quæ hiatus vitandi causa literam inserunt. illuc
Res cedit conj. H. Vales.—succideret pro submitteret 7. e glossa.—hac re pro *ao se* 24. at *se* 27. 46—49.

55. *Explicit angustum* 21. 25. 57.
Explicit emend. Lubinus hoc sensu: ut se artum, impeditum et in angustias redactum propter malum faciat expeditiorem, impedimentum mali removens. At sic certe dicendum erat explicaret, ut modo submitteret. Plathnerus legit: *submitteret*. *Hoc se Explicit angustum* oet. quod probant Jacobs et Heinecke. Ille tamen verba seq. sic interpungit: *Hoc se Explicit angustum discriminis, ultima quando* cet. ut haec omnia per gnomen et hoc sensu sint dicta: In eo apparet summum discriminis, quando quis sponte pericula auget, malum succidens et præcipitans, navemque adeo ea parte privans, sine qua alias ne navigari quidem posse videtur. Huic *angustum discriminis* non Latinum videtur et præferenda distinctio Marshalli, quam et nos nunc substituimus in locum vulgatae: *ao se Expli-*

cat angustum, discriminis ultima quando (quoniam, quandoquidem)
Praesidia cet.

56. *afferimus* 22.

57. Nota Jacobsii est: “Lubenter amplecterer doloso pro dolato, si codex offerret. Τοῦτο—νεῶν ἀρχηγὸς—οῖον ἐπεκτήνω δόλιον ξύλον ap. Antiphil. Epigr. XXIV. in Brunck. Anal. T. II. p. 475. ubi quaedam notavimus T. II. P. II. p. 55. Vulgatam qui tueri velit, is dolato pro *tenui* accipiat. *Gracile lignum* dixit Stat. Sylv. III, 2, 78., Minus forte arridebit haec interpretatio, quam emendatio illa.

58. *et digitis* 12.

59. *aut septem* 8. 9—24. 27. 45—
 50. 54—61. 63. 64. 65. 70. 77. 81.
 82. *ac septem* 25. 62. 66—69. 71—
 76.—*lautissima* 8. 9. 22.

61. *Accipe* 21. 64. probb. Britan., Lubino et Farnab. At v. Comm.

62. *mare planum* 22. *latum mare* 45.

63. *vectores* 16. 21. 22. *et multi* codd. Paris. *victoris* 23. 24. *victori* 45. *vectori* (Catullo) quidam codd. Paris. et ita forte leg. cum H. Vales.

64. *meliore* 15.—*benigne* 16. 19. 24.

Lanifcae, modica nec multum fortior aura
 Ventus adest; inopi miserabilis arte cucurrit
 Vestibus extensis, et, quod superaverat unum,
 Velo prora suo: iam deficientibus Austris,
 Spes vitae cum sole redit: tum gratus Iulo,
 Atque novercali sedes praelata Layino,
 Conspicitur sublimis apex, cui candida nomen
 Scrofa dedit, laetis Phrygibus mirabile sumen
 Et numquam visis triginta clara mamillis.
 Tandem intrat positas inclusa per aequora moles
 Tyrrhenamque Pharon porrectaque brachia rursum,
 Quae pelago occurrunt medio longeque relinquunt
 Italiam. Non sic igitur mirabere portus,
 Quos natura dedit. Sed trunca puppe magister
 Interiora petit Baianae pervia cymbae,
80

66. *non multa* 74. *non nullum* 45.
non multo 25. 27. 46—50. 54—69:
 71. 72. 73. At sic turbatur oratio:
 nam haec quoque verba ad πρότασιν
 pertinent, et ἀποδόσις est v. 67. *inopi*
miserabilis cet.

68. *extensis* 10. 11. 12. 15—27. 45
 —50. 54—69. 71—74. *ut extensum*
 sup. v. 5.

59. *Velut prona* 22.

70. *tunc gratus* 18. 22.

73. Vetus Scholion est: “aut mi-
 rabile, quia triginta setus habuit; aut
 miserabile, quod miseratum sit Phry-
 gibus.” — *numen* 29. quod arridere
 potest, si memineris, *numen* poëtis
 proprie Dei voluntatem eiusque indi-
 cium, monitum et oraculum dici. v.
 Heyne ad Virg. Aen. I, 8. 133. 666.
 II, 423. III, 372. IV, 614. V, 56.
 VII, 419. VIII, 78. IX, 661. XI, 232.
 Ceterum verba *laetis Phrygibus mi-*
rabile sumen parenthesi forte inclu-
 denda, quoniam mox sequitur vox
clara, quae ad *scrofam* referenda est.

74. *musquam* 16.

76. *inclusaque brachia* 15.—*rurus*
 40—42. 47—26. 45—50. 54—69. 71
 —74. *sursum* emend. Schrader.

77. *occurrunt* restitui ex 17—19 a
 m. sec. 20. 21. 23. 24. 27. 48. 54—
 68. 71—74. et quibusdam codd. Paris.
 ut sensus sit: quae alto mari in cor-
 nua quasi coeunt, ap. Homer. Od.
 N, 97. δύο προβλῆτες ἀκταὶ ἀπορ-
 ρῶγες, λιμένος ποτιπεπηνῖαι, h. e
 προσπετανύουσαι εἰσατὰς κατὰ τοῦ
 λιμένος, quomodo haec verba interpre-
 tatur Heyne ad Virg. Aen. I, 460.
 161. *pelago* *currunt* 1. 10. 11. 12. 14.
 45. 46. 49 a m. pr. 22. 25. 26, 45—
 47. 49. 50. 69 70. 75. 76. 77. 82. et
 multi codd. Paris. quae verba vulgo
 exponunt: in altum procurrunt mare.
 (Schol. vet: *intrant mare et admis-
 tunt terram solidam.*) Sed ita *in vel*
per pellagus dicendum erat.

78. *nec sic* 14.

80. Post *cymbae* et *sinus punctum*
 positum in 82. et aliis.

Tuti stagna sinus. Gaudent ibi vertice raso
Garrula securi narrare pericula nautae.

Ite igitur, pueri, linguis animisque faventes;
Sertaque delubris et farra imponite cultris,
Ac molles ornate focos glebamque virentem: 85
Iam sequar, et sacro, quod praestat, rite peracto,
Inde domum repetam, graciles ubi parva coronas
Accipiunt fragili simulacra nitentia cera.
Hic nostrum placabo Iovem, Laribusque paternis
Thura dabo, atque omnes violae iactabo colores. 90
Cuncta nitent: longos erexit ianua ramos,
Et matutinis operatur festa lucernis.

Nec suspecta tibi sint haec, Corvine. Catullus,
Pro cuius reditu tot pono altaria, parvos
Tres habet heredes. Libet exspectare, quis aegram

84. *Tuno stagnante sinu gaudent*
ubi vel ibi 40. 44. 42. 45—27. 45—
50. 54—69. 74—74. 77. et XXXIII
MSS. Paris. prob. Ach. Quae verba
vulgo sic explicant: portu tranquillos
habente fluctus, tempestate iam se-
data, *tuno*, ubi in portum venere.
Tuti stagna sinus 4. duo codd. Paris.
et edd. rec. 84. Pro *delubris* C. Vales.
conj. *polubris* seu *pollubris*, h. e.
pelvibus, lebetibus. v. Fest. et Non.
c. 5. n. 44.

86. *quod restat* 9. a m. sec. prob.
H. Vales.

89. *Hac* 23.

91. *Cuncta micent* 40. *Vncta*, ni-
tens *longos*—*operitur f. l.* conj. H.
Vales.

92. *operatur* restitui ex 40. 44. 42.
45—27. 45—50. 54. 55. 57—69. 74.
72. 73. 75. 76. 84. et omnibus MSS.
Paris. Id vulgo ita interpretantur:
festa ianua operatur *sacris*, h. e. rem
sacram facit, vel *ianua mea operatur*
festa, celebrat festivitatem, *matutinis*

lucernis, matutino die s. tempore.
Bahrdt vertit: *die thüre feiert schon bei*
früher lampen licht. Ego malim: *festa*
ianua operatur, operam dat, *lucernis*
matutinis, h. e. servi occupati sunt
in lucernis ad ianuam suspendendis
et matutino iam tempore accenden-
dis. *Operari* est id. qd. operam dare,
v. c. *sacris*, *textis*, *Musis* cet. *ope-*
rantur 4. et 8. prob. Pithoeo, qui vel-
leum adieciisset rationem et h. l. sen-
tentiam. Schol. vet. exponit, *sacrifi-*
cant. Evidem eodem sensu accipio:
operantur festa (plur. pro sing.) *lucer-*
nis, h. e. *sesto* hoc die iam mane
parantur lucernae. Praestiterit tamen
operitur, h. e. *tegitur*, *vestitur*, (*ve-*
nuste de copia lucernarum, ut mox
v. 100. *Legitime fixis vestitur tota*
tabellis Porticus) quod ex emendat.
Lips. Elect. I. 3. repositum in 70. 77.
82. probb. Prat., Lubino, Grang. et
Schurzfl. Ita et legitur in MS. Scri-
ver.

95. *Neu* conj. Schrader.

Et claudentem oculos gallinam impendat amico 96
 Tam sterili. Verum haec nimia est impensa: coturnix
 Nulla unquam pro patre cadet. Sentire calorem
 Si coepit locuples Gallita et Paccius orbi,
 Legitime fixis vestitur tota tabellis 100
 Porticus: existunt, qui promittant hecatomben,
 Quatenus hic non sunt nec venales elephanti,
 Nec Latio, aut usquam nostro sub sidere talis
 Belua concipitur; sed furva gente petita:
 Arboribus Rutalis et turni pascitur agro, 105
 Caesaris armentum, nulli servire paratum

98. *cadat* 22.—*dolorem* 22. *color*
rem 73. 77.

99. *Gallita* 47. *Gallica* 46. 48. 49.
 — *Pactius* 25. 57. 58. 60. 64. *Patius*
 21. *Poëticus* 22. *Pictius* 47.—*orbis*
 16.

100. *fraxis* 22.—*libellis* 2. 3. 4.
 7. 10. 11. 15. 17. 19—22. 29. 45.
 omnesque codd. Paris. quod magis
 satiricum videbatur Schurzfleisch. ut
 poëta dicat, non tabellas amplius,
 sed totos libros in porticibus templor
 rum fixos delubraque quasi iis vestita
 esse. Hinc et vet. Schol. in cod.
 Schurzfl. *Ironia: tabulis longis.* Eam
 dem leot. revocavit Ach. adiecta hac
 nota: *libellis* scil. supplicibus, preces
 et vota continentibus, templorum
 parietibus et statuis deorum affixis,
 appensis.

101. *promittunt* 10. 11. 17—20.
 25. 27. 45—50. 54—60. 64. 66. et
 plerique codd. Paris. Sed nostra le
 ctio auribus gratior est, et vera La
 tinitas postulat, ut formulam loquendi
 sunt, vel existunt et inveniuntur, qui
 coniunctivus excipiat.

102. *Quatinus* multae edd. etiam
 Hennin. Sed argutantur vett. Gram
 matici, qui contendunt, *quatenus* esse

adverbium, quod *quo fine*, et *qua*
tinus coniunctionem, quae *quoniam*
 significet. Nullum esse discriminem,
 nisi in scriptura, ut in *proterius* et
protinus, scripturamque per e anti
 quiorem esse, docent Iani, Cellar. et
 Casaub. Ceterum legendum credide
 rim: *Quatenus hic non sunt res ve*
nales elephanti, Nec Latio. Haud
usquam — concipitur; sed furva a
gente petita (nisi malis petition —
armentum) Arboribus cet. — hi pro
 hic 15.—*elephantes* 27. 46. 47. 48.
 50. 54. 58. 64. 63. 65—68. 71. 73:
elephantis 45. 49. 55.

103. *haut usquam* 11. *haud usquam*
 47. 48. 49. 54. 59. 60. 64. 65. prob.
 Schurzfl. *aut numquam* 15. 16.—*no*
stro sub sidere pro sub nostro sidere
 revocavi ex 10. 61. 62. 63. 65—69.
 71. 72. 73.

104. *Belua*, non *Bellua*, 47. 48.
 20. 45—50. 59. 60. 64. v. ad IV,
 422.—*fulva* 11.—Punctum post pe
 titia ponendum monet Ach. Sed in
 nostra quoque distinct. voc. *petita*
 referendum ad praec. *belua*, et haec
 per apposit., ut vulgo dicunt, vopo
 tur *Caesaris armentum*.

Privato: siquidem Tyrio parere solebant
 Hannibali et nostris ducibus regique Molosso
 Horum maiores ac dorso ferre cohortes,
 Partem aliquam belli et euntem in proelia turrim. 440
 Nulla igitur mora per Noviam, mora nulla per Histram
 Pacuvium, quin illud ebur ducatur ad aras
 Et cadat ante lases Gallitae, victimam sola
 Tantis digna Deis et captatoribus horum.
 Alter enim, si concedas mactare, vovebit 445
 De grege servorum magna aut pulcerrima quaeque
 Corpora; vel pueris et frontibus ancillarum

407. *Tyrio siquidem* 22.—*servire*
pro parere 14. 16. 21 a m. sec. 61.
 62. 63. 66—69. 71—74. prob. Schurzli.
 qui tamen mihi non persuasit, veteris
 elegantine esse, idem verbum bis
 ponere. — *solebat* 16. 24. 22. 23.

409. *et dorso* 10. 16. 18. 19. 20.
 22—27. 45—50. 54—69. 71—74. *et*
dorso ferre cohortis *Partem aliquam*
belli (h. e. in proeliis vel in proelia)
 legendum arbitrabatur H. Vales.

410. *bellige* 9 a m. sec. et 23.
 haud dubie hiatus vitandi causa. At
 v. ad I, 451. — *turam pro turrim*
 10. 11. 15. 18. 19 a m. sec. 20 a m.
 sec. 22. 23. 25. 45—50. 54—69. 71—
 74. 77. *turbam* 2. 4. 7. 16. 17. 19 a
 m. pr. 20 a m. pr. 21. 24. 27. Vtrumque
 etiam exhibent omnes codd. Par-
 ris. praeter Put.

411. *Phonium* 16. — *Histrum* resti-
 tui ex 10. 11. 12. 17. 18. 21. 45—50.
 54. 55. 57. 58. 64. 66. 67. 71—74.
 quoniam et sup. II, 58. in omnibus
 sere libris legitur *Hister*, quod eius-
 dem viri nomen esse videtur. *Istrum*
 19. 20. 23. 24. 25. 56. 59. 60. 65. 68.
Istram 14. 15. 16. 22. 27. 61. 62.
 63. 65. (Paris. 1512.) 69. 70. 75. 76.
 77. 81. 82.

413. *Galliae* 47. 48. *Gallites* 22.
Callillae 66. *Gallicae* 45. 48. *Galli-*
nac 61. 62. 63. 67. — *victima sacra*
 10. 15—27. 45—50. 54—69. 71—74.
 et XXX MSS. Paris. Non male: nam
sacra poëtis etiam dicuntur, quae vel
 magna vel admirabilia vel praecclara
 sunt: ut et *ispà* ac *ōīā* ap. Hom. Il.
 α , 141. 366. β , 535. δ , 416. λ , 194.
 ρ , 464. et al. Cf. ad Sil. VII, 9. Hinc
 etiam *sacra* revocavit Ach. Sed maior
 vis est in *sola*: modo post *Galliae*
 comma ponatur, non post *sola*, et
 sensus h. l. sit: quae *victima sola*
tantis deis digna est. Hinc vulgarem
 distinctionem mutavi. *sola* exstat in
 1. 8. 11—14. 70. 75—82. et V. MSS.
 Paris. in quibus est Put. et Thuan. I.

416. *et pro aut* 10. 11. 12. 15—
 20. 22. 25. 27. 45—50. 54—63. 65—
 69. 71—74.

417. *vel frontibus* 45. Vox *pueris*
 languet et importuna est, quia modo
servorum mentio facta eademque sen-
 tentia bis expressa est. Legendum
 putu: *nec pueris et frontibus ancille-*
rum Imponet villas; sed si qua est
 cet. h. e. non modo servis, sed etiam
 filii.e.

Imponet vittas, et, si qua est nubilis illi
 Iphigenia domi, dabit hanc altaribus, etsi
 Non sperat tragicae furtiva piacula cervae. 420
 Laudo meum civem, nec comparo testamento
 Mille rates: nam si Libitinam evaserit aeger,
 Delebit tabulas, inclusus carcere nassae,
 Post meritum sane mirandum, atque omnia soli
 Forsan Pacuvio breviter dabit: ille superbus 425
 Incedet victis rivalibus. Ergo vides, quam
 Grande operae pretium faciat iugulata Mycenis.

Vivat Pacuvius, quaeso, vel Nestora totum:
 Possideat, quantum rapuit Nero: montibus aurum
 Exaequet; nec amet quemquam, nec ametur ab ullo!

418. *imponat* 46.

421. *testamentis* 77.

423. *Nassae* 2. et *Nattae* 4. 44. in
 quibus omnibus scholion vetus legi-
 tur: *Nassa* s. *Natta physicus*, qui
infirmos domunculis suis inclusos cu-

rabat. Sed vulgata lectio multo venu-
 stior est, et illud medici nomen
 Scholiastarum ingenio effictum. *Nat-*
tæ etiam exstat in IV MSS. Paris.

426. *Incedit* 45. 21. 22.—*vide* 27.

47. 48. 58. 66.

D. IVNII IVVENALIS

AQVINATIS

SATIRARVM

LIBER QVINTVS.

SATIRA XIII.

ARGVMENTVM.

Calvinum, cum gemitu et luctu querentem de perfidia amici, qui depositum (decem sestertia) abnegaverat, consolatus poëta, ipso statim principio, v. 1—42, breviter recenset inculcatque solatia, quae deinde (v. 13—249.) uberior planiusque persequitur, docens, α) non tenuem Calvinus censem, adeoque datum, quod passus sit, mediocre esse et aquo ferendum animo (v. 7. 8. 13—16.); β) tale flagitium non rarum esse inde ab Saturni aero, neque viro iam sexagenario longoque rerum usu imbuto miraculo debere esse, his praesertim temporibus, quibus multo graviora quotidie committantur, et egregius sanctus homo monstro portentoque similis sit (v. 16—64. et 120—173.); hanc vero improbitatem summamque, qua nunc peieretur, audaciam minime miram videri propter perversas de Diis opiniones ineptiamque theogiam, quas contemptum gignat divini numinis efficiatque, ut alii omnino negent Deos esse, qui res humanas curent, alii poenas iis solvere malint, quam periuriorum flagitorumque fructu carere, alii denique spem impunitatis inde concipient, quod lenta Deorum ira ipsique exorabiles sint et quod ille crucem pretium sceleris tulerit, hio diadema (v. 75—119.); γ) damna et iniurias suppliciis improborum vel ira ac vindicta non sarciri, et ultionem minutu atque infirmi animi, ideoque maxime feminarum, non virorum, minimeque philosophorum, voluptatem esse (v. 174—192.); δ) improbos mala conscientia, quae poena sit omnium gravissima, cruciari et “ nocte dieque suum gestare in pectore testem; „, hinc iis cibum inter dentes crescere, vina displicere vetera, somnos breves ac turbidos esse, minima tonitrua fulguraque pavorem inculere et quemcumque morbum ab infesto Numine immissum videri (v. 192—255.); ε) malos homines, libidini indulgentes, sensim adsciscere consuetudinem peccandi et sic plerumque serius aut ciuius poenas dare (v. 236—249.).

Satira egregia et plena salis sententiarumque gravissimarum. Consolationis

etiam momenta proponit exquisitissima et ad vulnus Calvini sanandum efficacissima. Eadem aptissima quoque est ingenio satirico. Neque enim poëta eidem indulget dolori, nec molli affectu insinuat se in tristem amici animum, sed acriter obiurgat eum, quod, quam vir idemque dives ac iam senex sit et perditis vivat temporibus, non viriliter levem ferat iacturam, sed muliebriter ingemiscat vel vindictae ardeat cupiditate, qua res amissae non reparentur, neque repuleret videatque, aliis multo aerbiora, quam sibi, accidisse. Inde occasionem petit, corruptos seculi sui mores, a prisois valde diversos, ineptamque theologiam, tamquam praecipuam improbitatis causam, notandi. — Neque tamen dissimulo, quae severo iudici in hac Satira displicere possint, et naevi sint corpori egregio inspersi. Primum enim gravissimarum vis sententiarum passim (v. 23 seq. 40 seq. 162 seq.) ostentatione artis et intempestiva doctrina ac frigida declamatione infringuntur. Deinde ingrata est earundem fere rerum sententiarumque repetitio v. 19 seq. et 120 seq., u. 23 seq. et 126 seq. Praeterea ordo rerum dicendarum nonnumquam perturbatur, e. g. v. 199 seq. ubi historia Glauci parum commode imagini malae conscientiae (v. 192—235.) inseritur; v. 75—119. ubi desriptioni corruptelae morum scelerumque Romae vigentium (v. 16—173.) eorum origo et cause inculcantur, quae ei potius subiungendae erant; v. 120—173. quibus poëta non nova, quae promittit, solatia affert, sed ielam potius, v. 23—74 textam et v. 75—119 abruptam, retexit. Denique dispositio carminis et oeconomia parum probanda videtur: nam initio (v. 1—12.) totum eius argumentum omniaque solatia in epitomen quasi redacta exhibentur et deinde copiosa exornantur oratione; quae ratio rhetorem magis decet, quam poëtam satiricum. Eandem tamen Iuvenalis etiam sequutus est in Sat. X. — De tempore, quo haec Satira videatur scripta esse, v. Comm. ad v. 16. 17. et 157.

**Exemplo quodcumque malo committitur, ipsi
Displacet auctori: prima est haec ultio, quod se
Iudice nemo nocens absolvitur, improba quamvis
Gratia fallaci Praetoris vicerit urna.**

1. *malum* cod. MS. Hammondi et inde ed. Lond. 1612. teste ac prob. Henninio, quo iudice haec lectio longe elegantior est et magis refert acumen Iuvenalis. Praestiterit ita certe *quodcumque mali*. Sed mea qualicumque sententia vulgaris lectio aptissima est et unice vera; illa autem ab h. l. aliena. *Malum committit exemplo*, qui illud non primus, sed

post alios facit. *Exemplo autem mali* aliquid committit is, qui turpe perpetrat facinus, quod alios male docet et ad idem facinus incitat.

2. *actori* 13. 16. — *haec est* 15. 17.
4. *fallaci* 4. 8. 21. 70. 75. 76. 81.
82. *fallacis Praetoris* 10. 14. 12. 15.
16. 17. 19. 20. 23—27. 45—50. 54—
69. 71—74. 77. et omnes codd. Paris.
probb. Lub. et Ach. *Praetoris fallacis*

Quid sentire putas omnes , Calvine , recenti 5
 De scelere et fidei violatae crimine ? Sed nec
 Tam tenuis census tibi contigit , ut mediocris
 Iacturae te mergat onus ; nec rara videmus ,
 Quae pateris : casus multis hic cognitus ac iam
 Tritus et e medio Fortunae dactus acervo . 10
 Ponamus nimios gemitus : flagrantior aequo
 Non debet dolor esse viri , nec vulnere maior.
 Tu quamvis levium minimam exiguamque malorum
 Particulam vix ferre potes , spumantibus ardens
 Visceribus , sacrum tibi quod non reddat amicus 15
 Depositum. Stupet haec , qui iam post terga reliquit
 Sexaginta annos , Fonteio Consule natus ?
 An nihil in melius tot rerum proficis usu ?
 Magna quidem , sacris quae dat praecepta libellis
 Victrix Fortunae Sapientia : ducimus autem 20
 Hos quoque felices , qui ferre incommoda vitae ,
 Nec iactare iugum , vita didicere magistra .

Quae tam festa dies , ut casset prodere furem ,
 Perfidiam , fraudes atque omni ex criminis lucrum

43. — *urnam* 10. 12. 13. 15. 16. 17.
 49—24. 27. 45—50. 54—57. 59—69.
 71—74. 77. *fallacem* — *urnam* ma-
 lebant quidam .

5. *Quid censere putas* 15.—*putas*
homines 11. prob. Schurzfl. — *retenti*
*(h. e. depositi abnegati ac non redi-
 dit) conj.* Rutgers. Var. Lect. II, 17.

8. *videbis* 14. prob. Schurzfl.

9. *hic mulier* 16. 25. 27. 45—47. 49.
 54. 55. 57. 58. 60. 64. 65.

11. *nimios questus* 7.

13. *laborum pro malorum* 17. 20.
 24. 29. *quod doctius videri potest vel*
exquisitus. laboris 13.

15. *quod non tibi* 16.

16. *hic* 11. 16. 64. *hoc* 10.

18. *An* 1. 10. 12. 13. 14. 23. 24.

54. 64. 70. 75. 76. 77. 82. et IX codd.
 Paris. *Ac* 11. 19. *Ad* 22. *At* 15—18.
 20. 21. 25. 27. 45—50. 55—63. 65
 —69. 71—74. Eadem varietas est in
 codd. Paris. — *proficis* restitui ex
 10—13. 16. 27. 45—47. 49. 54. 55.
 57—69. 71. 72. 73. 77. et plerisque
 MSS. Paris. *proficit* 14. 15. 48. 50.
 56. 70. 74. 75. 76. 81. 82. *Stupet haec*
 — *natus* , *Ac nihil* — *proficit usu!*
 malebat C. Vales. — *usus* 18 a m. pr.

19. *equidem* 17. 18. 20. 22.

20. *Dicimus* 13. 16. 17 a m. pr.
 18. 19. 20 a m. sec. 24—27. 45—
 50. 54—63. 65. 66—69. 71—74. et di-
 midia pars codd. Paris. Parum interest.

23. *fures* 45.

24. *ex abest a* 16.

Quaesitum et partos gladio vel pyxide numos? 25
 Rari quippe boni: numerus vix est totidem, quot
 Thebarum portae vel divitis ostia Nili.
 Nona aetas agitur peioraque saecula ferri
 Temporibus, quorum sceleri non invenit ipsa
 Nomen et a nullo posuit Natura metallo. 30
 Nos hominum Divumque fidem clamore ciemus,
 Quanto Faesidium laudat vocalis agentem
 Sportula. Dic senior bulla dignissime, nescis,
 Quas habeat Veneres aliena pecunia? nescis,
 Quem tua simplicitas risum vulgo moveat, quum 35

26. *numerus vix est totidem* (scil. *hominum bonorum*), *quot* (sunt) *Thebarum portae* 1. 13. 14. 18. 48. 70. 75. 76. et V MSS. Paris. ut *exercitui*, *cuius numerus duodecim millium fuit* ap. Corn. Nep. Iphicr. 2. *numero vix sunt totidem* 10. 15—17. 19. 21—27. 45. 46. 47. 49. 50. 55—69. 71—74. 77. et XXIX codd. Paris. e quibus hanc lect. restituit Ach. quae emendationem redolet. *numero sunt vix* 20: *numero vix totidem* 44. *Numerus. vix sunt totidem* malebat Schurzfl. tamquam convenientius stylo poëtæ.

27. *hostia* 19. 20. 25. 45. 46. 47. 49. 57. 58. 64—67.

28. *Nova* 16. 22. *igitur* 22. *Fuere* qui coniicerent: *Nunc aetas agitur*. *Praestiterit Nonne*, vel, quod Hein. ingeniose coniecit, *Non aetas agitur — metallo?* Nam *nun* saepe dici pro *nonne*, monet ille coll. I, 61. 52. Terent. Andr. IV, 4, 13. V, 2, 44. Heusing. ad Cic. de off. III, 19. Cort. ad Sall. b. Iug. 31. et Heinsio ad Virg. Aen. IX, 143. Alia loca a Schellero in Lex. Lat. laudata sunt et a me ad Liv. IV, 4, 2. Sic tamen languet dictio illa *aetas agitur* et

saecula, maiorque affirmationi vis inest, ut v. 26. et 27, quam interrogatori. — Boissonade ad Nicet. VI, 441. de χρυσῷ γένῳ p. 320. 321. “Iuvenalis saecula sua plus quam ferrea graviter incusat, nec se extricant interpres a verbis illis *nona aetas*. Codex Thuaneus, nunc Reg. 8074., alias mibi exhibuit lectiones (ab Achaintrio non memoratas), v. 26—*numerum pro numero et numerus*, v. 28. *Non alias agitur*, quod perspicuum esse videtur, nempe, non agitur alio modo; hi sunt Romae mores; sic Romae vivitur.,, Sed *alias* non eo sensu dicitur antiquis scriptoribus, neque agitur h. l. de Roma, nedium sola.

32. *Quando legit*, certe in vers. German. expressit Bahrdt. Sed vulgata lectione longe aptior, et in ea major vis est. — *Faesidium* 4. 10. 11. 12. 14. 15. 18. 22. 54. 55. 70. 75. 76. 82. *Fessidium* 20. 24. 25. 27. 47. 48. 50. 56—69. 71—74. 77. *Fesidium* 19. *Phesidium* 21. 23. 45. 46. *Phac-sidium* 49. *Phoësidium* 17. *Sesilium* 16. — *laudet* 25. 56. 57. 59. 60.

34. abest a 16. et post v. 35. legitur in 49.

Exigis a quoquam, ne peieret et paret ullis
 Esse aliquod numen templis araeque rubenti?
 Quondam hoc indigenae vivebant more, prius quam
 Sumeret agrestem posito diademate falcem
 Saturnus fugiens; tunc, quum virguncula Iuno 40
 Et privatus adhuc Idaeis Jupiter antris.
 Nulla super nubes convivia Coelicularum,
 Nec puer Iliacus, formosa nec Herculis uxor
 Ad cyathos, et iam siccato nectare tergens
 Brachia Vulcanus Liparaea nigra taberna. 45

36. illis 22.

40. *Saturnas fugiens, et erat virguncula Iuno* 44. plane eleganter et recte, iudice Schurzfl. qui monet. lacunas olim in primigenio exemplari poëtae suis, quas librarii, pro captu quisque suo, expleverint. Pro maioribus distinctionibus, v. 44. 45. 49. et 50. positis, substituendae forsitan minores et verba *Prandebat* — *Pondere* v. 46—49. parenthesi includenda, ut sic omnia a vocc. *tunc* quum v. 40. pendeant. Hic certe est ordo sententiarum (cf. v. 53.), neque tot et tam longae propositiones, quas poësis respuit, a luxuriante ingenio abhorrent.

41. *Et primaevus — Jupiter* conj. Britan. coll. verbis Claudioi: *Talis ab Idaeis primaevus Jupiter antris Possessi stetit arce poli.* Annotatio Hein. est haec: “Vocem *privatus* corruptam esse statuunt Burmannus primus et secundus ad Prop. III, 1, 27. quorum ille coniecit *Et vagiret adhuc*, hic autem *maritus vel lactatus*, fortasse quia Iovem puerulum adhuc in Idaeis antris vix *privatum* dici potuisse putabant. Sed hanc vocem non nimis preprendam esse puto; nil dicere voluit poëta, nisi

Iovem nondam regnasse.,,

44. *et iam pro etiam revocavi ex*
 23. 25. 45—50. 55—60. 62. 65—69.
 71—77. Vetus scholion est: *etiam exsiccato fueculento, aut liquefacto.* Inde Schurzfl. haec notavit: “Schol. forte *saccato* legit. Glossae: *sacco*, *exprimo*, *decolo*. In utribus habebant olim vina. Decolatis igitur exinde saecibus brachia, tamquam oleo aliquo, unxisse Vulcanum ait poëta.,, Praestiterit nec iam vel potius aut iam ad cyathos erat, libato nectare tendens cet. v. Comm.—*brachia nigra Liparaea taberna tergens*, detergens fuliginem sudoremque. Jupiter in Luciani dial. deor. V, 4. Iunoni dicit: τὸν Ηραιστὸν ἔδει τὸν σὸν υἱὸν οἰνοχοῖν ἡμῖν χωλεύοντα, ἐκ τῆς καμίνου ἥκοντα, ἔτι τὸν σπινθήρων ἀνάπλεων, ἄρτι τὴν πυράγραν ἀποτιθέμενον, καὶ ἐπ' ἐκείνων αὐτῶν τῶν δικτύλων λαμβάνειν ἡμᾶς τὴν κύλικα, καὶ ἐπισπασμένους φιλῆσαι μεταξὺ, δν οὐδ' ἀν ἡ μήτηρ σὺ ἡδέως φιλήσαις ὑπὸ τῆς ἀσβόλου κατηθλωμένου τὸ πρόσωπον; Cf. ej. dial. deor. XV, 4. ubi Vulcanum dicit ἴδρωτι βέόμενον, εἰς τὴν κάμινον ἐπικεκυφότα, πολλὴν αἰθάλην ἐπὶ τοῦ προσώπου ἔχοντα.

Ivv. I.

P

Prandebat sibi quisque Deus, nec turba Deorum
Talis ut est hodie, contentaque sidera paucis
Numinibus miserum urgebant Atlanta minori
Pondere. Nondum aliquis sortitus triste profundi
Imperium aut Sicula torvus cum coniuge Platon. 50
Nec rota, nec Furiae, nec saxum, aut vulturis atri
Poena; sed infernis hilares sine regibus umbrae.
Improbitas illo fuit admirabilis aevo.
Credebant hoc grande nefas et morte piandum,
Si iuvenis vetulo non adsurrexerat et si 55
Barbato cuicunque puer, licet ipse videret
Plura domi fraga et maiores glandis acervos.
Tam venerabile erat praecedere quatuor annis,
Primaque par adeo sacrae lanugo senectae!
Nunc si depositum non inficietur amicus, 60
Si reddat veterem cum tota aerugine follem,
Prodigiosa fides et Tuscis digna libellis,

49. *necdam* 24.50. *Pluto* 16. 17. 18. 22. 23. 24. 64.*Pluton*, Πλούτων, dicitur Virg. Aen. VII, 327: Claud. R. P. I, 276. al.52. *legibus* 24.54. *quod pro hoc* 13. 17. 19. 20.
24. 23. 24. 27. 45. 49. 54. 55. et
XXXIII codd. Paris. Id recepit Ach.
quoque pro hoc 22.55. *adsurrexit* 21. 22. 24.56. *quicunque* 21 a m. pr. — *ille*
22.57. *fraga* 1. 14. 18. 21 a m. pr.
23. 24. 48. 59. 70. 75. 76. 77. et
quidam codd. Paris. in his Alex. *arva*
44 b. 83. 84. *farrā* 10—13. 15. 16.
17. 19. 20. 21 a m. sec. 22. 25. 26.
27. 45. 46. 47. 49. 50. 54—58. 60—
69. 71—74. et plerique codd. Paris.
prob. Autumno, quia *fragorum aer-*
vus custodiri non possit; (!) nec im-
prob. Farnab. *quod Iuvenalis respe-*xisse videatur Ovid. Met. V, 434.
Sed aurea aetate homines solis arbo-
rum fructibus atque herbis victitasse,
iam alii monuere. — *maioris* 15. 17.59. *pars* quidam, probb. Ascensio
et Lubino, ut sensus sit: tam vene-
rabilis erat lanugo, quae prima est
pars vel initium senectae. — *Prima*
lanugo, ut τούλος, et in Luciani Amor.
c. 10. μέχρι τοῦ πρῶτον ὑπογραφέν-
τος αὐτοῖς χροῦ. Cf. Boisson. ad Her-
odiani Partit. p. 43. et ad Nicet. p.
104. ubi et haec adnotavit: “Ex v.
55. 56. patet, *par* qui sit intelligen-
dum. Codex Thuan. habet *pars*, quod
neutruam malim, posset tamen de-
fendi, debuissest saltem ab Achain-
trio non praetermitti.,,61. *veteres* — *folles* 21.62. *tbellis* 10. 16. 20. 23—27. 45
—48. 50. 56—59. 64—67. et XII
MSS. Paris.

Quaeque coronata lustrari debeat agna.
 Egregium sanctumque virum si cerno, bimembri
 Hoc monstrum puerο, aut miranti sub aratro 65
 Piscibus inventis, et fetae comparo mulae,
 Sollicitus, tamquam lapides effuderit imber
 Examene apium longa considerit uva
 Culmine delubri, tamquam in mare fluxerit annis
 Gurgitibus miris et lactis vortice torrens. 70

Intercepta decem quereris sestertia fraude
 Sacrilega? Quid si bis centum perdidit alter

63. *coronanda* 19.

65. *Vt* 17. 21. 49. 55. et cod. quidam Pith. — *aut* restitui ex 11. 15. 23. et 10. 12. 16. 17. 19—22. 24. 27. 45—50. 54—69. 71—74. *vel* 14. 18. 70. 75. 76. 77. 82. Haud dubie id substitutum ab iis, qui hiatum, Iuvenali familiarem, non concoquebant. v. sup. ad I, 151. — *miranti* revocavi ex 10—13. 16. 17. 19—27. 45—50. 54—69. 71—74. cod. quodam Pith. et omnibus fere MSS. Paris. Nam praeclare sic summum adumbratur monstrum, cuius novitatem ipsum aratrum mirari singitur, et more poëtarum sensus tribuitur rei inanimatae. *aut miranti sub aratro* 11. 23. et *miranti sub aratro* 16. 17. 19—22. 24. 45. 46. et *miranti iam sub aratro* 10. 12. 25. 27. 47—50. 54—69. 71—74. Sed *iam* insertum ob metum laborantis metri, qui vanus est. *aut mirantis iam* 15. *pueroque miranti* 13. *puero admiranti* cod. quidam Pith. *mirandis* 4. 14. 18. 70. 75. 76. 77. 84. 82. et nonnulli codd. Paris. probante Schurzfl. qui monet, *pisces mirandos* dici, ut inf. v. 70. *gurgites miros*, quod inter Γαυμάσια ἀκούσμata referantur. Sed nostra lectio longe venustior est, haec emenda-

tionem sapit et quidem ineptam: non enim *pisces* sunt *mirandi*, sed *mirandum* est, quod *sub aratro inventi* sint. *vel liranti sub aratro* ingeniose emend. Gatak. ad Antoniu. p. 253. et Dusaulx coll. Varr. R. R. I, 29. *tertio quam arant iacto semine, boves lirare dicuntur*.

66. *fetae* scripsi pro *fostas*, v. ad XI, 40.

68. *Examene* pro *Examenique* legendum semper putavi, et nunc recepi ex 11.

69. *delubrum* 11. quod pro *delubrum* positum suspicabatur Schurzfl.

70. *Gurgitibus niveis vel nigris* conj. Schrader, et *rubris* cel. Jacobs, qui haec adnotavit: “Vulgatam forte defendas ex Virg. Ge. I, 477. Iuvenalis tamen antitheses captandi consuetudo efficit, ut existimem, pro *miris* significantius olim vocabulum fuisse positum. Inter prodigia, quae Caesaris mortem portendebant, putatos fluviosque cruorem manantes laudant Virg. Ge. I, 485. Cic. de Div. II, 27. et Dio LXII, 4. p. 1002., His vero non opus esse conjecturis, quum *gurgites miri* sint inusitati, qui hominibus admirationem timoremque iniiciant, monet Hein. — *aut*

Hoc arcana modo ? maiorem tertius illa
 Summam, quam patulae vix ceperat angulus arcae ?
 Tam facile et pronum est, superos contemnere testes, 75
 Si mortalis idem nemo sciat ! Adspice, quanta
 Voce neget ? quae sit facti constantia vultus ?
 Per Solis radios Tarpeiaque fulmina iurat
 Et Martis frameam et Cirrhaei spicula vatis,
 Per calamos venatricis pharetramque Puellae, 80
 Perque tuum, pater Aegaei Neptune, tridentem ;
 Addit et Herculeos arcus hastamque Minervae,
 Quidquid habent telorum armamentaria coeli.
 Si vero et pater est : Comedam, inquit, flebile nati
 Sinciput elixi Pharioque madentis aceto. 85

Sunt, in Fortunae qui casibus omnia ponant

lactis praestiterit. Ita quoque legen-
 dum censet Iacobs. — *vertice* 12. 21.
 22. v. ad VI, 524.

73. *ille* 12. 15. 16. 17. 19—24. 27
 a m. sec. 45. et omnes codd. Paris. e
 quibus illud restituit Ach. *illo* 25.
 27 a m. pr. 47. 48. 56—60. 64. 65.

74. *Partem* 77. — *ceperit* 23.

75. *est non exstat in* 24.

76. *sciet* 16.

81. *Aegaei* al. etiam Hennin. Sed
Aegeus, Αἰγαῖος, Thesei pater, a qui-
 busdam Pandionis II., ab aliis Scyrii,
 ab aliis Phemii (v. Heyne ad Apol-
 lod. p. 871 sqq.), a nemine vero,
 quod sciam, Neptuni filius editur.
 Eum quidem in mare Aegeum se
 praecepitasse eique dedito nomen,
 fabulantur Diodor. IV, 62, 63. Pau-
 san. I, 22, 5. et Hygin. f. 43. non
 vero, eum propterea filium Neptuni
 creditum esse, quod nonnulli suspi-
 cantur. Illud quoque mare non Αἴ-
 γαῖον, sed Αἰγαῖον dicitur. Fac ta-
 men, *Neptunum* etiam *Aegaei patrem*
 esse editum, haec appellatio Dei,

cui a poëtis multi tribuuntur filii,
 admodum h. l. iejuna est, ne quid
 gravius dicam. Multo exquisitor vul-
 gata lectio *Aegaei*, a nobis restituta,
 quae etiam in plerisque certe codd.
 mss. reperiatur, nisi hi diphthongos
 respuerent. v. Comm.

82. *Addidit* 16. 23.

84. *Si verum pater* 24. — *et abest*
 ab 15. 24. 25. 27. 46. 47. 49. 54—58.
 60. 64. 65.

86. *Sunt, qui in Fortunae iam ca-*
sibus 10. 12. 17. 19—22. 24—27. 45
 —47. 49. 50. 54—69. 71—74. 77. et
 XXX MSS. Paris. prob. Ach. cuius
 nota est: "Hanc lectionem nostram
 fecimus, etsi aliter euphonia postu-
 lat, propterea quod non inutile pror-
 sus nobis visum est iam, h. e. ea
 etiam aetate. Nam a Lucretio Epicu-
 reorum doctrina, qua omnis provi-
 dentia deorum tollitur, tantopere in-
 valuerat, ut pars altera Romanorum
 ei sectae fuerit addicta, altera sectae
 Stoicorum, pauci Academicorum,
 quos notat v. 90 seq., *Sunt qui For-*

Et nullo credant mundum rectore moveri,
 Natura volente vices et lucis et anni;
 Atque ideo intrepidi quaecumque altaria tangunt.
 Est alius, metuens ne crimen poena sequatur: 90
 Hic putat esse Deos et peierat, atque ita secum:
 Decernat, quodcumque volet, de corpore nostro
 Isis et irato feriat mea lumina sisto,
 Dummodo vel caecus teneam, quos abnego, numos.
 Et phthisis et vomicae putres et dimidium crus 95
 Sunt tanti? Pauper locupletem optare podagram
 Ne dubitet Ladas, si non eget Anticyra, nec
 Archigene: quid enim velocis gloria plantae
 Praestat et esuriens Pisææ ramus olivæ?
 Ut sit magna, tamen certe lenta ira Deorum est. 100
 Si curant igitur cunctos punire nocentes,
 Quando ad me venient? sed et exorabile Numen
 Fortasse experiar: solet his ignoscere: multi
 Committunt eadem diverso crima fato:
 Ille crucem sceleris pretium tulit, hic diadema. 105
 Sic animum dirae trepidum formidine culpæ

tunae iam casibus 16. 23. et quidam
 codd. Paris. *Sunt*, qui *Fortunæ sub*
casibus 13. *Sunt* qui *Fortunæ iam*
lapsibus 30.—*pomunt* 10—13. 15. 16.
 45. 50. 60—63. 65. 68. 69. 71—74.
 77. *Sic* et mox v. 87. *credunt* 10. 11.
 42. 15. 16. 22. 25. 27. 45. 46. 47.
 49. 50. 54—58. 60—64. 65. 68. 69.
 71—74. 77. At v. sup. ad XII, 101.
 89. *Atque ergo* 11.
 94. *at peierat* 16.
 96. *semper pro pauper* 16.
 97. *Ne restitui ex* 2. 21. 25. 56—
 60. 62. 64. 66. 68. 69. 71—76. et
 nonnullis MSS. Paris. *Neo* 1. 3. 5.
 10. 11. 12. 14—20. 22. 23. 24. 27.
 45—50. 54. 55. 61. 63. 65. 67. 70.
 77. 82. *Non* 11. *Malim Num dubitet*

Ladas? — *dubitat* 3. 5. 10. 22. 23.
 27 a m. pr. *dubitat*, vel *dubitez*: *lau-*
das, si cet. 2. 3. 5. 10. 11. 12. 15. 17.
 19—22. 24—27. 45—49. 55—60. 65.
 66. 67. *laudes* 16. 23. *Sescenties* no-
 mina propria *sic corrupta*:
 99. *Praester* 16.
 101. *curent* 10.
 102. *veniet* 45. 46. 47. 57. 58. —
 sed *exorabile* 19. sed *explorable* 15.
 si et *exorabile* 11. unde Schurzli.
 conj. *Sicet!* (sit ita, fiat, ἐπέπιθετο κύ-
 βος) *Exorabile numen* cet.
 103. *is* 45. 46. 47. 49.
 105. *pretium* vel *precium* *sceleris*
 10. 17. 19—22. 24—27. 45—50. 54
 —69. 71—74.
 106. *intrepidum* 23.

Confirmant. Tunc te sacra ad delubra vocantem
 Praecedit, trahere immo ulti^o ac vexare paratus.
 Nam quum magna malae superest audacia causae,
 Creditur a multis fiducia. Minum agit ille, 110
 Vrbani qualem fugitivus scurra Catulli:
 Tu miser exclamas, ut Stentora vincere possis,
 Vel potius, quantum Gradivus Homericus: Audis,
 Iupiter, haec, nec labra moves, quum mittere vocem
 Debueras vel marmoreus vel aeneus? aut cur 115
 In carbone tuo charta pia tura soluta
 Ponimus et sectum vituli iecur albaque porci
 Omenta? Ut video, nullum discrimin habendum est
 Effigies inter vestras statuamque Vagelli.
 Accipe, quae contra valeat solatia ferre, 120
 Et qui nec Cynicos, nec Stoica dogmata legit

107. *confirmat* 45. 27. 54. 58. 64.
 — *adolecentem* 24.
 108. *et vexare* 10.
 144. *committere* 11. 13. 18. 21. 22.
 60. *emittere* 28. 68.
 115. *Debueris* 17. 20. 21. 22. *De-*
bères 11. — *aenus* 46. 48. *aeneus* 13.
 25. 49. 50. 57. 59—63. 66. 67. 68. 71.
 72. 73. 77. v. sup. ad III, 285.
 148. *est non existat* in 18.
 149. *Vagelli* 1. 14. 70. 75. 76. 82.
 et IV MSS. Paris. *Vetus scholion* est:
qui, ut vos, stultissimus accepit sta-
tuam. Designatur forte idem Vagel-
tius Mutinensis et declinator, cui
mulinum cor trahitur inf. XVI, 23.
Bacilli 10. 14. 16. 17. 19. 20. 21. 29.
 45. *Batilae* 23. *Bathilli* 15. *Batilli*
 18. 22. 24—27. 46—49. 54. 55. 57.
 58. 61—64. 65. (Paris. 1512.) 66—
 69. 71. 72. 73. 77. *Batylli* 50. 60. 65.
Bathylli 56. 59. 60. 74. 81. probb.
Britann. Grang. Prat. et aliis, ut
non sit Bathyllus ille pantomimus,

de quo v. sup. ad VI, 63. *sed adole-*
scens Samius, cuius insigni pulcritu-
dina Anacreon non magis, quam
Polycrates tyrannus Samius, captus
dicitur, et de quo Apul. Florid. II.
sub finem: In Samo, quae modica
est insula in mari Icario, templum
Iuronis antiquitus famigeratum con-
spici, cuius ante aram STATUA erat
Bathylli, a Polyorate tyranno dicata,
qua nihil umquam affectatus fuit. Cf.
Winckelm. A. z. G. d. K. p. 55. Al-
terutrum Bathylum eiusque statuam,
privatam certe, nec in publico loco
positam, non sine risu notari, monet
Ach., Sed utriusque Bathylli mentio
parum opta h. l. cui maxima potius
vis inest, si Vagellii vel alias cuius-
cumque hominis stulti ac fatui no-
men memoratur. Cf. sup. I, 129—
132.

120. *qui 16. — valeant 46. 47. 49. 64.*
 121. *Et ab h. l. alienum videtur.*
Forte leg. Hic vel Is.

A Cynicis tunica distantia , non Epicurum
 Suspicit exigui laetum plantaribus horti.
 Currentur dubii medicis maioribus aegri ;
 Tu venam vel discipulo committe Philippi. 125
 Si nullum in terris tam detestabile factum
 Ostendis , taceo ; nec pugnis caedere pectus
 Te voto , nec plana faciem contundere palma ,
 Quandoquidem accepto claudenda est ianua damno ,

Et maiore domus gemitu , maiore tumultu 130
 Planguntur numi , quam funera. Nemo dolorem
 Fingit in hoc casu , vestem deducere summam
 Contentus , vexare oculos humore coacto.
 Ploratur lacrumis amissa pecunia veris.

Sed si cuncta vides simili fora plena querela , 135
 Si , decies lectis diversa parte tabellis ,
 Vana supervacui dicunt chirographa ligni ,

123. *Suscipit* 17. 20. 24. 22. 24. 45.
 60. 65.

124. *medicis melioribus* 4. e glossa.

129. *cludenda* 48.

131. *Planguntor malebat Jacobs*,
acerbe increpatus ab Heins. — *et nemo* 15. — *dolores* 13. 16. 17. 20. 25.
 27. 45—49. 54—60. 64. 74.

132. *in occasu* 10. 15—23. 47. 49.
 54. 55. 57. 58. 62. 66—69. 71—74.
 et omnes fere codd. Paris. non im-
 prob. Ach. si ita interpungantur haec
 verba et explicentur: *maiori tumultu*
planguntur nummi, quam funera; *nemo dolorem fingit:* *in occasu autem*
amicis vestem deducere cet., h. e. amissa
 pecunia maiori dolore lugetur
 quam funus parentis; tunc scil. quum
 pecunia amittitur, nemo, contentus
 vulgo in occasu amici fletas lacrymas
 effundere, nemo, inquam, fingit
 dolorem. — *deducere* restitui ex 10.
 13. 48—20. a m. sec. 22—24. 45. 74.

plerisque codd. Paris. et aliis, quos
 laudant Heins. ad Ovid. Amor. I, 7.
 48. et vir doctus in Misc. Obss. crit.
 Vol. V. T. II. p. 298. *diduare* in re-
 liquis libris, quod etiam non ine-
 ptum forte, si exposueris: *distrahere*
tantum, pectoris nudandi plangen-
dique causa. Sed illud dolori, etiam
ficto, convenientius videtur. Sic ap.
 Ovid. Met. VI, 405. *Dicitur unus*
Flesse Pelops, humeroque suas ad
pectorata postquam Deduxit vestes: et
 ap. Senec. Troad. v. 86 seq. de choro
Iliadum, Hectoris Priamique mortem
lugente: veste remissa Substringe si-
nus, uteroque tenus Pateant artus; et
 v. 102. seq. *cadat ex humeris Vestis*
apertis; utrumque tegat Suffulta latus:
iam nuda vocant Pectora dextras cet.
 Cf. sup. ad X, 153.

136. *diversa in parte* 10. 11. 12.
 16—27. 45—50. 54—69. 71—74.

137. *ducunt* 16.—*Pro ligni* h. I.

Arguit ipsorum quos litera gemmaque princeps
Sardonychus, loculis quae custoditur eburnis:
Ten', o delicias! extra communia censes
Ponendum? Qui tu gallinae filius albae,
Nos viles pulli nati infelicibus ovis?

440

et inf. XVI, 41. ubi idem legitur
versus, vel *limi* vel *signi* reponen-
dum putabat Heins. ad Ovid. ex
Ponto II, 9, 69. ut vel linea intelli-
gerentur *vincula*, tabellis testamen-
tisque *obsignandis* adhuc solita,
vel *chirographum* et *signum* coniun-
gerentur, ut ap. Cic. ad Att. II, 20.
Sed vulgata quoque lectio non inepta
videtur. v. Comm.

139. *Sardonychus* 68. 74. 77. 84.
Sardonichus 49. 55. 72. *Sardonyca*
10. 50. 54. 64. 67. *Sardonicus* 42. 45
—20. 23—27. 45—48. 56—63. 65.
66. 69. 74. 73. Eadem forte lectionis
varietas in MSS. Paris. nam *Sardo-*
nychus in XXX codd. exstare, quod
Ach. notavit, vix erediderim. Hoc
tamen eo praeiente revocavi, etsi
illa vocis forma non nisi Iuvenalis
usus est. *Sardonychum* quidam codd.
et edd. recenti. Sed genit. plur. voc.
sardonyx, σαρδόνυξ, υχος, ab h. l.
alienus est et dicendum potius fuis-
set *gemmarum* princeps *sardonyx*.
sardonicum 24. *sardonyches* ed. Prat.
et al.

140. *Ten' O delicias* 14. 21—24.
48. 70. 82. Recte, opinor, et venu-
ste, modo eo, quo curavi, modo
exclamandi interrogandique signa po-
nuntur. v. Comm. *Te nunc delicias*
10. 41. 42. 45—20. 25. 27. 45. 46.
47. 49. 50. 54—69. 74—77. et omnes
codd. Paris. prob. Ach. *Cur te deli-*
cias 13. *Te nunc deliciarum inter*
communia male conj. Schurzfl. Manso
autem haec adnotavit: "Legendum
videtur: *Ten'* et *delicia extra cet.*

Sunt *deliciae numi* (decem sestertia),
quos in *deliciis* habitos, sed amissos
Calvinus luget, sensusque verborum:
Num te et tua a communi mortalium
sorte exemptum iri sperare potes? De
adiectivo, remotiori pronomini ac-
commodato, v. interp. ad. Sallust.
Iug. 49. 5. et Sanctii Min. IV, 8.,
Eidem verba Sat. VI, 47. non accu-
rate et vere a me explicata videntur.
Sed vellem meliora nos docuisse.
Mihi quidem neque haec meis praef-
ferenda videntur. — Sic Lucianus in
Demonacle c. 25. Ω γελοῖς, μόνος
ἀφόρητα πάσχειν νομίζεις, μηδένα
όρῶν πένθους ἀμοιρού;

141. *qua tu* 15. *quod tu* 13. *quia tu*
40. 41. 42. 47. 49. 25. 27. 45. 46. 47.
49. 50. 54. 55. 57. 58. 60—69. 71. 72.
73. 75. 76. 77. Forte legendum: *qui*
tu gallinae filius Afræ. Gallinae Afri-
canæ s. Numidicae, si Varroni et
Plinio fides habenda, *novissimæ sunt*
peregrinarum avium in mensas Roma-
norum receptac propter ingratum vi-
rus, et tamen in delicatis veterum
cibis maxime praedicantur. Sola ita-
que raritas iis videtur auxisse pre-
mium, quod et Petron. c. 93. innuit
his verbis: *Afræ volucres placent*
palato, *Quod non sunt faciles scil.*
paratu. Hinc gallinae filius *Afræ*
proverbii loco quis dici potest eo
sensu, quo *phoenix* quis dicitur, aut
sup. VI, 165. *Rara avis in terris ni-*
groque simillima cycno. Cf. Erasmi
proverb. II, 4, 24.

142. *Nos viles, populus* 14. *Nos*
viles populi 16. *Nos vilis populis* 21.

Rem pateris modicam et mediocri bile ferendam,
 Si flectas oculos maiora ad crimina. Confer
 Conductum latronem, incendia sulphure coepta 145
 Atque dolo, primos quum ianua colligit ignes;
 Confer et hos, veteris qui tollunt grandia templi
 Pocula adorandae robiginis et populorum
 Dona vel antiquo positas a rege coronas.
 Haec ibi si non sunt, minor exstat sacrilegus, qui 150
 Radat inaurati femur Herculis et faciem ipsam
 Neptuni; qui bracteolam de Castore ducat.
 An dubitet, solitus totum conflare Tonantem?
 Confer et artifices mercatoremque veneni
 Et deducendum corio bovis in mare, cum quo 155
 Clauditur adversis innoxia simia fatis.

Haec quota pars scelerum, quae custos Gallicus Vrbis
 Vsque a lucifero, donec lux occidat, audit?
 Humani generis mores tibi nosse volenti
 Sufficit una domus. Paucos consume dies, et 160
 Dicere te miserum, postquam illinc veneris, aude.
 Quis tumidum guttū miratur in Alpibus? aut quis

22. *Nos vilius populus* 7. 12. 13. 17. 20.
 29. Eadem varietas est in MSS. Paris.
 Posterioris arridebat Schurzfl. ut eo
 sensu haec dicta sint, quo Horatiana:
*Nos numerus sumus, fruges consumere
 nati.* Sed venustior est lectio vet.
 Schol. et edit. recent. qua *viles pulli*
 opponuntur *gallinae albae*.

144. *Si confers oculos* 14. quod ar-
 -risisse Schurzfl. mireris. Cui enim
 placebit idem verbum, vario sensu
 bis in eodem versu positum?

147. *his* 46. 48. 49 — *veteres* 27.
 54. 58. *veteris aevi* 72. — *tollunt qui*
 17.

148. *rubiginis* 17—22. 60. 64. et
 optimi codd. Paris. Sed *robiginis* in

antiquiss. MSS. aliis locis legitur. v.
 Heins. ad Ovid. Fast. IV, 907. et Virg.
 Ge. I, 151.

150. *ubi* 16. 47. 48. 54. 58. — *mi-*
nor est an sacrilegus, qui — ducat?
 conj. H. Vales.

153. *dubitat* 18. 22. — *situs* 23.
 24. *situs dubitet* 25. — *An dubitet*
stolidus t. c. T.? emend. H. Vales.
 quia *situs* sit sine sensu.

154. *artificem* 13. 16. 17. — *mer-*
catoresque 19.

158. *Vix* 13. — *ab* 21.

161. *illuc* 14. 15. 21. *illic* 22. *intine-*
 77.

162. *miretur* 13.

In Meroë crasso maiorem infante mamillam ?
 Caerula quis stupuit Germani lumina , flavam
 Caesariem et madido torquentem cornua cirro ? 165
 Nempe quod haec illis natura est omnibus una.
 Ad subitas Thracum volucres nubemque sonoram
 Pygmaeus parvis currit bellator in armis :
 Mox impar hosti raptusque per aëra curvis
 Vnguis a saeva fertur grue. Si videoas hoc 170
 Gentibus in nostris , risu quatiare : sed illic ,
 Quamquam eadem assidue spectentur proelia , ridet
 Nemo , ubi tota cohors pede non est altior uno. —

Nullane periuri capit is fraudisque nefandae
 Poena erit ? — Abreptum crede hunc graviore catena
 Protenus et nostro (quid plus velit ira ?) necari 176
 Arbitrio : manet illa tamen iactura , nec umquam
 Depositum tibi sospes erit : sed corpore truncō
 Invidiosa dabit minimus solatia sanguis. —
 At vindicta bonum vita iucundius ipsa. — 180
 Nempe hoc indocti ; quorum praecordia nullis
 Interdum aut levibus videoas flagrantia causis :
 Quantulacumque adeo est occasio , sufficit irae.

165. *et abest ab 45. 24. — madi-*
dum 22. — cyrro 17. 20. madidos
torquentem in oornua cirros emend.
Salmas. in Epist. de Coma. Non
male ! Durior certe dictio : torquen-
tem oornua et madido cirro.

166. *hic 22. illis 50.*

167. *volucres Thracum 15.*

169. *torvis 16.*

170. *haec 23.*

171. *quatiare 1. 14. 17. 64. 70. 75.*

76. 82. *quaterere Marshall. quatire*
10—13. 15. 16. 18. 19. 21. 23—27.
45—50. 54—63. 65—69. 71—74. 77.
minus venuste. quatiris et illic 20.
22.

172. *Vox quamquam ab h. l. plane*
aliena videtur , et vix dubito , quin
totus hic versus ab ingenio interpo-
latoris profectus sit. Quando eadem
assidue spectantur proelia conj. Jacobs
monetque , quando esse pro quando-
quidem et sic narrationem terminari ,
ut v. 166. — Assidue quamquam 16.
17. — spectantur 10. 15. 16. 18. 19.
22—24. 45.

175. *affectum 16. 29. arreptum 21.*
22. — maiore 7.

177. *movet tamen illa 16.*

180. *bonum est 15. 16.*

182. *nullis , Interdum levibus 11.*

Chrysippus non dicet idem nec mite Thaletis
 Ingenium dulcique senex vicinus Hymetto, 485
 Qui partem acceptae saeva inter vincla cicutae
 Accusatori nollet dare. Plurima felix
 Paulatim vitia atque errores exuit omnes,
 Prima docens rectum Sapientia: quippe minuti
 Semper et infirmi est animi exiguique voluptas 490
 Vltio: continuo sic collige, quod vindicta
 Nemo magis gaudet, quam femina. Cur tamen hos tu
 Evasisse putas, quos diri conscientia facti
 Mens habet attonitos et surdo verbere caedit
 Occultum quatiente animo tortore flagellum? 495
 Poena autem vehemens ac multo saevior illis,
 Quas et Caedicius gravis invenit et Rhadamanthus,
 Nocte dieque suum gestare in pectore testem.

Spartano cuidam respondit Pythia vates:
 Haud impunitum quondam fore, quod dubitaret 200
 Depositum retinere et fraudem iure tueri
 Iurando; quaerebat enim, quae numinis esset
 Mens et an hoc illi facinus suaderet Apollo?
 Reddidit ergo metu, non moribus; et tamen omnem
 Vocem adyti dignam templo veramque probavit 205

184. dicit 46. 23. 24. 60. 65.

quatiens animum terrore 4.

186. saevae 26. 27. 46. 48. 50. 57—

197. *Caedicius* recepi ex 4. 47. 24.

60. 64. saeve 47.

Cecidius 20. 22. 45. *Seditius* 18. 23.

188. *ast* errores exsunt omnes Prima
 docens r. S. legisse vet. Schol. suspi-
 cabatur Schurzfl. At sensum forte
 loci huius, ut toties, non percepit.
 y. Comm.

60. *Caeditius* in reliquis libris.— *aut*

Rhadamanthus 23. 61. 62. 63. 66—69.
 71—74. 77. *Rhadamanthus* 18. 20. 45.
Rhadamanthus 50. *Rhadamanthus* 17. 19.
 Sed Gr. Ραδάμανθυς dicitur.

189. docens 40—43. 45—22. 25. 27.
 45—50. 54—58. 60—63. 65—69. 71
 —74. et omnes paene codd. P. prob.
 Ach. (Rup. vulgat. docet servavit)

200. *fore quondam* 46. — *forte* 45.

193. putas 16. 17. 20—22.

201. *detinere* 24.

194. *caeco* *verbere* pulsat 77.

205. *Phoebo* pro *templo* conj. Jacobs
 adiuncta hac causa: “Quacum-
 que ratione verba vulg. lect. iungas,
 sensus existit aut ineptus aut langui-
 dus: nam aut *vox adyti* (ex adyto

195. *quatiens* 13. 20. 21. 22. 24.

Extinctus tota pariter cum prole domoque
 Et, quamvis longa deductis gente, propinquis.
 Has patitur poenas peccandi sola voluntas.
 Nam scelus intra se tacitum qui cogitat ullum,
 Facti crimen habet: cedo, si conata peregit? 210
 Perpetua anxietas nec mensae tempore cessat,
 Faucibus ut morbo siccis interque molares
 Difficili crescente cibo: sed vina misellus
 Exspuit; Albani veteris pretiosa senectus
 Displacet. Ostendas melius, densissima ruga 245
 Cogitur in frontem, velut acri ducta Falerno.
 Nocte brevem si forte indulxit cura soporem
 Et toto versata toro iam membra quiescunt,
 Continuo templum et violati numinis aras

edita), quae templo digna appareat, aut vox digna templo adyti. Neutrum tolerabile., Hac vero conjectura non opus esse monet Hein. quum sensus sit: poenas dans probavit vocem adyti, i. e. oraculum ita fuisse, ut exspectari par est, ut e templo mitti debet.

206. pariter tota 10. 16. 18. 19.—domuque 20.

208. saeva voluptas 17. 20. 21. 22. 24. 27. 45—49. et dimidia pars MSS. Paris. — Boissonade ad Nicet. III, 332. p. 179. "Achaintre notavit, codices multos habere saeva et certe sola praestare. Evidem in cod. Thuan. non saeva inveni, sed scaeva, quod est optimum. Scaevus est Graecorum σκαιός, cuius hae sunt inter alias apud Hesych. significaciones: πονηρὸς, κακὸς, ἀδικος., Conf. ad Sat. X, 236. in Var. Lect.

210. credo 47. 48. et duo codd. Paris. dic pro cedo 22. ex interpret.

212. et morbo 15. 17. 20. 23. 27. e morbo 11. ex morbo 21. 22.

213. Setina misellus Exspuit, Albani veteris pretiosa senectus Displacet in Klotz. Actis literariis ingeniose conj. Cl. Herel, qui bene monet, haec vini genera etiam sup. V, 33, 34. conjungi, et sed h. l. ineptum esse, vina autem simpl. dicta non satis respondere consilio poëtae, qui id agat, ut fastidium exprimat deliciarum cuiuscumque generis, quod anxius habeat homo scelerisque sibi conscientius. De hac conjectura Rubnkenius olim gratulatus est docto eius auctori, qui per literas id mihi significavit. Eadem firmatur alio, qui mihi succurrit, poëtae nostri loco sup. X, 27. (lato Setinum ardebit in auro) ubi Setinum sc. vinum dicitur, ut h. l. Setina. Forte etiam epitheton veteris, cui parum apte h. l. senectus iungitur, e glossa irrepit. Similia tamen passim in poëtis obvia.

218. vexata 24. — foro 77. — quiescant 18. 23. 27. 46. 47. 48. 50. 58. 64.

219. et templum 24. — aram 24.

Et, quod praecipuis mentem sudoribus urget, 220
 Te videt in somnis: tua sacra et maior imago
 Humana turbat pavidum cogitque fateri.
 Hi sunt, qui trepidant et ad omnia fulgura pallent,
 Quum tonat, exanimes primo quoque murmure coeli;
 Non quasi fortuitus, nec ventorum rabie, sed 225
 Iratus cadat in terras et iudicet ignis.
 Illa nihil nocuit; cura graviore timetur
 Proxima tempestas, velut hoc dilata sereno.
 Praeterea, lateris vigili cum febre dolorem
 Si coepere pati, missum ad sua corpora morbum 230
 Infesto credunt a numine: saxa Deorum
 Haec et tela putant: pecudem spondere sacello
 Balantem et Laribus cristam promittere galli
 Non audent: quid enim sperare nocentibus aegris
 Concessum? vel quae non dignior hostia vita? 235
 Mobilis et varia est ferme natura malorum.
 Quum scelus admittunt, superest constantia. Quid fas
 Atque nefas, tandem incipiunt sentire peractis
 Criminibus. Tamen ad mores natura recurrit
 Damnatos, fixa et mutari nescia. Nam quis 240
 Peccandi finem posuit sibi? quando recepit

223. *fulmina* 3. 4. 16. 22. 27. 46.
47. 48. 64. *solenni varietate*.

224. *quoque primo* 25. 46—50. 57
—60. 64. 65.

225. *fortuitu* 18. 19. 20. 27. 45—
50. 54. 55. 56. 59—65. 68. 71—74.
et quidam codd. Paris. Nostra lectio
doctior est.

226. *ut pro et* 16. 19. Non male,
et prob. H. Vales. — *vindicet* 7. 10.
13. 16. 19. 20. 22—27. 29. 45—50.
54—69. 71—74. dimidia tere pars
codd. Paris. nec tamen melior, et
Serv. ad Virg. Aen. VI, 179. Sed
exquisitus videtur *iudicet*, *iudicis*

quasi personam agat, *sententiam* quasi
de reis ferat, eos condamnet ac pu-
niat. Varietatem lect. ex comp. script.
vidicet ortam esse suspicatur Ach.

227. *noceat* 24.

228. *haec* 24.

233. *permittere* 46. 47. 48. 58.

237. *Dum* 23. *Tum* 60. — *superest*
audacia 77. — *quid fas pro quod fas*
restitui ex 10. 21. 24. 25. 47. 48. 55
—60. 62. 66—69. 71—74. et plerisque
MSS. Paris.

238. *tamen* 25. 46. 49. 56. 57. 60.
65. 241. *imposuit* 19.

Eiectum semel attrita de fronte ruborem?
Quisnam hominum est, quem tu contentum videris uno
Flagitio? Dabit in laqueum vestigia noster
Perfidus, et nigri patietur carceris uncum 245
Aut maris Aegaei rupem scopulosque frequentes
Exslibus magnis. Poena gaudebis amara
Nominis invisi, tandemque fatebere laetus,
Nec surdum, nec Tiresiam quemquam esse Deorum.

242. *auritum* 13. — *pudorem* 24.
22. 24. 28.

246. *Et* 16. — *Aegei* 19. et al. v.
ad v. 81.

SATIRA XIV.

ARGVMENTVM

Plurima sunt turpia, quae parentes tam exemplis, quam institutione ac praecceptis liberos docent. v. 1—3. Si illi oblectantur alia vel delicate et molliter vivunt vel servos inhumane tractant, etiam hi mature discunt ludere, epulari ac saevire. 4—25. Filia adulterae iisdem, quibus mater, amoribus indulget. 25—30. Nec mirum: natura enim ita comparatum est, ut in exemplis, praeceps parentum, maxima sit vis, et animus hominum magis ad vilia, quam ad virtutem inclinet. 31—43. Quae quam ita sint, cave ne quidquam dishonesti et obsceni vel dicas vel facias coram liberis. 44—49. Qui si non oris tantum et corporis, sed animi quoque habitu moribusque tibi fuerint similes et exemplo tuo peccaverint, tuorum tibi conscius viliorum eos castigare et punire non audiabis. 50—58. Amicis ad coenam invitatis omni opera enieris, ut supeller laeta sit atque magnifica; illud vero non caras, ut filii domum a culpa quasi flagitiisque vacuan et probos mores, tamquam speculum, intueantur. 59—69. Bene de patria meretur, qui liberos ei gignit, modo curet, ut eidem utiles sint. 70—72. Plurimum vero interest, quibus illi moribus artibusque instituantur, et quales sint parentes, quoniam ab his exempla sumunt, et, quae a teneris unguiculis discuntur, mentibus infixa haerent, quod vel animalium exempla probant: nam eiconiae, vulturis et aquilae pulli eandem, quam parentes, victus consuetudinem per totam vitam servant. 73—85. Similiter aedificatorem filius imitatur (86—95.), et parvuli Iudacorum nihil de superstitione, institutis moribusque paternis mutant. 96—106. Ita in reliquis quoque rebus sponte sua liberi vestigia parentum persequuntur: sola pecuniae cupiditate inviti incipiique inflammantur, quoniam pater, ut virtutis eos specie fallat, quae avaritia est, parsimoniam appellat teneraque illorum mendes paulatim huius vili elementis imbuat. 107—124. Quae si rite animis imbiberentur, extremas eos sordes docet, defraudans servos demensis suis, famemque sibi explens mucidis panis frustis et opsoniis aestu corruptis, quae vel mendici respuerent. 125—134. Nullum vero vitium stultius est turpiusque avaritia: potestne enim quidquam esse absurdius, quam misere duriterque vivere, ut dives moriaris? 135—137. Praeterea avarus, quo plura possidet, eo plura cupit, et, quamvis agros agris adiiciat, vicinum, si non iure et pretio, certe iniuria et fraudibus pellit, parum sollicitus, urum bcne, an male audiat. 138—155. Nec tamen divitiis suis vel corpus vel minimum aegritudine levare potest. 156—160. Veteres Romani, aetate bellicque laboribus confecti, post tam egregie navaliam rei publicae operam, binis iugeribus, prae-mii loco acceptis, contenti erant et pulle vivebant. 161—171. Nunc horti ampliores sunt, quam olim agri, et insatiabilis habendi cupiditas plurima beneficia, caedes et scelera cuiuscumque generis gignit. 172—178. Prisci Marsi, Hernici ac Vestini frugalitatem agrique culturam filiis suis commendabant, temque victu vitam sustentare solebant. 178—188. Nostris contra temporibus et patres et nutrices parvulos omnibus iis artibus, etiam vilissimis, instruunt, c

*quibus lucrum possint facere, et diligenter iis inculcari illam poetae sententiam: unde habeas, quaerit nemo, sed oportet habere. 189--209. Cur vero tanto pere
urges filium tuum. stultissime parens, ut mature parcus sit et pecuniae avidus? Quam primum enim adoleverit, non est, quod dubites, quin te ipsum avaritia
superet, et falsis testimoniis, periuriis uxorisque caede divitias quaerat. 210--
224. Horum scelerum ipse auctor es censendus: quicunque enim malis artibus
rem familiarem alicui augere permittit et stultum dicit esse, qui amicorum pro-
pinchorumque inopiae subveniat; is quoque spoliare, decipere et quovis modo
opes sibi acquirere docet ac suadet. 225--243. Filium itaque tuum adulta aetate
inxplebilis, qua cum incendi, pecuniae cupiditas in omne scelus rapiet, nec
tibi ipsi parcer, si vita nimis longa votis eius obstituerit. 244--255. Minus pro-
fecto iucundum nobis spectaculum praebent ludi scenici ludicraeque artes, quam
labores et pericula, quae lucri causa avarus suscipit. 256--264. Periculosa qui-
dem est ars petauristarum et funambulorum, sed ad vitam sustentandam spe-
ciat: avarus contra maiori vitae discrimine omnia percurrit maria, ut divitiis
affluat. 265--283. Alii aliis modis insaniunt, sed nemo magis eo, qui lucr
spe captus ne saeva quidem tempestate deterretur, quo minus se suaque omnia
uni tabulae committat. 284--295. Quo fit persaepe, ut stultus ille homo, qui
modo omni, quod usquam est, auro inhiabit, mox super colligat eique vix
suppetant pauci, quibus corpus velare possit. 295--302. Quam misera denique
est avari conditio, qui divitias, quas tantis sibi paravit curis periculisque, ma-
iore metu et sollicitudine custodit? Quanto felicior pauper, qui pauca quidem
possidet, sed nihil cupit, et prudentiae confidit, non fortunae? 303--316.
Quae quum ita sint, auctor tibi sum, ut plura non concupiscas, quam quae ad
victum vitaeque usum pertineant: ita enim tibi persuadeas velim, nulla divitiae-
rum magnitudine expleri posse, qui rebus ad vivendum necessariis non sit con-
tentus. 316--331.*

*Satira haco rerum affectuumque gravitate praeceteris excellit et praeclaris
sententiis tamquam gemmis distincta est clarissimis. In prima eius parte (v. 1--
134.) redarguntur acerbe parentes, exemplis et praeceptis liberos suos ad vitia
vel in suos eosque pravos mores formantes, in altera (v. 135--331.) potissi-
mum notatur avaritia. Cum hac conferenda Horatii Sat. I. lib. I, et lib. II,
3, 108 seq. ut ita diversissimum dicendi genus perspicue cognoscatur (Horatius
enim, ut solet, ridendo vitium hoc corripit, Iuvenalis autem altius insurgens
declamatorio more et magistri severitate illud in invidiam adducit atque indi-
gnationem excitat); cum illa, praeter loca, in Comment. laudata, Senec. de
ira II, 22. et epist. 97. Plut. de institut. liber. et Quintil. Inst. Orat. I, 4, 6.
cuius verba omnino digna sunt, quae h. l. adscribantur: Utinam liberorum
nostrorum mores non ipsi perderemus! Infantiam statim deliciis solvimus:
mollis illa educatio, quam indulgentiam vocamus, nervos omnes mentis et
corporis frangit. Quid non adultus concupiscet et qui in purpuris repet? Iam
coccum intelligit, iam conchylium poscit. Gaudemus, si quid licentius di-
zerit: verba, nec Alexandrinis quidem permittenda deliciis, risu et osculo
excipimus. Nec mirum: nos docuimus, ex nobis audierunt; nostras amicas,
nostros concubinos vident: omne convivium obscoenis canticis strepit: pu-
denda dictu spectantur; fit ex his consuetudo, deinde natura. Discunt haec
miseri, antequam sciant vitia esse. Inde soluti ac fluentes non accipiunt e
scholis mala ista, sed in scholas afferunt cer. -- Notae Achaintrii sunt haec:*

*¶ Poëta ostendit sup. II, 466. et VI, 617. quam pesuma (!) fuerint com-
mercia et quantum nocerent rei publicae Imperatorum, regum ac populi primo-
rum corrupti mores. Nunc demonstrat, quanti sint ponderis exempla domestica,
quae re ipsa morum publicorum sunt certissima fundamenta. Dusaux poëtac
nostro obiicit, quod abrupta nimis transitione ad aliud argumentum, scil. ad
avaritiam transierit: male, nostro iudicio; nam et id ex (!) themati conve-
niebat. Ex omnibus enim vitiis, ad eversionem imperiorum aptissimis, nullam
optimus ille vir iudicabat peius et vitandum magis quam avaritiam, scil. cupi-
ditatem habendi per fas et nefas. Quam qui in animos puerorum insinuat, is
merito patriae hostis debet haberi. Ea enim plebem turbulentam efficit, cives
inquietos et novarum rerum avidos, mercatores rapaces, iudices corruptos,
milites infidos, duces periuros et ei, qui plus pollicetur, vitam suam addioentes,
Imperatores ambitiosos, spoliatores, deprædatores, tribunos denique ad populi
tutelam institutos venales, perturbatores, patriæ defectores et rem publicam
tyranno vendentes. Cf. Virg. Aen. VI, 621. 622. Recte igitur a v. 106. Iu-
nalis acriter invehitur in avaritiam, quippe quod vitium, quum sint alia quo-
dammodo condonanda, nullam habet excusationem, et virtutibus supra memo-
ratis proximum est, etsi tamen ab iis distinctum. Non enim permissores avari-
tiā cum frugalitate et ista prudenti rerum familiarium aut publicarum admi-
nistratione, quae est privatū domū et imperiorum felicitatis firmissimum
fundamentum. „*

Plurima sunt, Fuscine, et fama digna sinistra
Et nitidis maculam haesuram figentia rebus,
Quae monstrant ipsi pueris traduntque parentes.
Si damnosa senem iuvat alea, ludit et heres

2. *maculam haesuram* 1. 8. et edd.
recenti. *maculam et rugam* 22. (Gr.
σπιλον και ρυτιδα) *maculam ac rugam*
10. 11. 12. 15. 16. 17. 19. 20. 21. 25.
26. 27. 45—50. 54—69. 71—74. et
omnes codd. Paris. Hoc probavit Ri-
galt. et restituit Ach. — Ante hunc
versum aliis legitur in multis codi-
cibus, et quidem *Et quid maiorum
vitio sequiturque minores* in 12. *Et
quod m. vitio (al. vitium) s. m.* in 2.
4. 8. a m. sec. 11. 23. 24. 27. 35.
36. 45. 74. et in omnibus fere MSS.
Paris. *Et quod m. vitia s. m.* in. 17.
49. 20. Pithoeus non repugnat, quo
minus cum retineamus, dummodo

Ivv. I.

post v. 3. reponatur. Sed argumen-
tum potius Satirae hoc versu et forte
altero, qui exciderit, comprehensum
suisse, non male suspicabantur Li-
pius Epist. Quaest. IV, 15. Gran-
gæus, Calder. et alii, qui recte mo-
nent, in membranis plerisque, me-
moriae iuvandæ causa, versum, quo
argumentum contineatur, vel Satiris
praesixum, vel, ut in cod. Divaei,
ad marginem libri scriptum legi, in-
deque spurium illum et ineptum,
quo tota loci huius sententia turbe-
tur, facile potuisse in texum irre-
pere.

4. *iuvat 22.*

Q

Bullatus parvoque eadem movet arma fritillo. 5
 Nec melius de se cuiquam sperare propinquum
 Concedet iuvenis, qui radere tubera terrae,
 Boletum condire et eodem iure natantes
 Mergere ficedulas didicit, nebulone parente
 Et cana monstrante gula. Quum septimus annus 10
 Transierit puer, nondum omni dente renato,
 Barbatos licet admoveas mille inde magistros,
 Hinc totidem, cupiet lauto coenare paratu
 Semper et a magna non degenerare culina.

Mitem animum et mores modicis erroribus aequos 15
 Praecipit, atque animas servorum et corpora nostra
 Materia constare putat paribusque elementis,
 An saevire docet Rutilus, qui gaudet acerbo
 Plagarum strepitum et nullam Sirena flagellis
 Comparat, Antiphates trepidi laris ac Polypheus, 20
 Tum felix, quoties aliquis tortore vocato
 Vritur ardenti duo propter lintea ferro?
 Quid suadet iuveni laetus stridore catenae,

6. *melius cuiquam de se* 11. 16. 17.
 15. *de se cuiquam melius* 20. *de se*
melius cuiquam 25. 27. 46—50. 54—
 60. 71—74.

7. *Concedit* 10. 13. 15. 16. 17.
 19—24. 27. 48. 54. 59—65. et XXXIII
 MSS. Paris. prob. Ach.—rodere quos-
 dem legere monet Lubinus, qui id
 exponit, avide vorare.

11. *puero pro puerum* restituit ex
 10. 15. 16. 17. 19—27. 45—50. 54.
 55. 57—69. 71. 72. 73. et XXX MSS.
 Paris. Possit etiam distinguere: *Trans-*
icrit, *puero*, — *admoveas*.

16. *Praecipitat qui* 29. *Praecipi-*
tateret 12. — *animos* 10. 12. 15. 17.
 19. 25. 27. 45—50. 54. 55. 57—63.
 65—69. 71. 72. 73. et multi. codd.
 Paris.

17. *Materia constare pari paribus-*
que elementis conj. Wakef. ad Lucre-
 III, 375. Sed iungere malum *nosta*
materia. v. Comm. — *paribusve* 17.

18. *Insaevire* quidam. — *Rutilus*
 11. 17. 19. 21—24.

19. *Plagarum crepitum* emend. Brou-
 khus. ad Tibull. IV, 1, 59. *quum*
crepare sit verbum proprium in ver-
 beribus. Sed paucis id locis haud con-
 fici posse monet Heiu. et in loco Cic.
 Verr. V, 62. *streptus* legi in duabus
 codd. teste Gron. ad Gell. X, 3.

20. *et pro ac* 22.

21. *Tunc* 10. 11. 17. 19—24. 45.—
aliquis quoties 7. et mox v. 22. *propter*
duo 7. 11. Vtrumque probavit d'Or-
 ville ad Chariton. I, 5. p. 234. ed.
 Lips.

Quem mire afficiunt inscripta ergastula, carcer
 Rusticus? Exspectas, ut non sit adultera Largae 25
 Filia, quae numquam maternos dicere moechos
 Tam cito nec tanto poterit contexere cursu,
 Vt non ter decies respiret? Conscia matri
 Virgo fuit: ceras nunc hac dictante pusillas
 Implet et ad moechos dat eisdem ferre cinaedis. 30
 Sic natura iubet: velocius et cito nos
 Corrumpunt vitiorum exempla domestica, magnis
 Quum subeunt animos auctoribus. Vnus et alter
 Forsitan haec spernant iuvenes, quibus arte benigna
 Et meliore luto finxit praecordia Titan: 35
 Sed reliquos fugienda patrum vestigia ducunt,
 Et monstrata diu veteris trahit orbita culpae.

Abstineas igitur damnandis: huius enim vel
 Vna potens ratio est, ne crimina nostra sequantur
 Ex nobis geniti; quoniam dociles imitandis 40
 Turpibus ac pravis omnes sumus; et Catilinam
 .Quocumque in populo videoas, quocumque sub axe:
 Sed nec Brutus erit, Bruti nec avunculus usquam.

24. *Inscriptus servus Graecis*, v. c.
 Luciano (Cataplus c. 24. et 28.), di-
 citur κατάγραφος, στεγματίας, πελ-
 θνός καὶ χαύνεος ἀπὸ τῶν στιγμάτων,
 πολλὰ ἐμπολήσας ἵχνη καὶ σημεῖα τῶν
 στιγμάτων.

25. *exspectas* 15. 25. 46—50. 54—
 60. 64. 65.—*Lagae* 24 a m. sec.
 22. *large* invita Minerva conj. Fi-
 deatus et Sabinus.

26. *discere* 24.

27. *non* 22. — *potuit* 24. *poterit*
tanto 24.

30. *moechos* pro *moechum* revocavi
 ex 10. 11. 12. 15. 16. 17. 19. 20. 25.
 27. 45—50. 54—60. 64. multis MSS.
 Paris et Prisciani lib. VII. et XIII.—
casdem 16.

31. *natura docet* 24.

33. *subeant* 10. 13. 15. 16. 17. 19—
 22. 24—27. 45—50. 54—69. 71—
 74. et omnes fere codd. Paris. —
actoribus 16. *doctoribus* 7.

34. *spernunt* 15. *spernent* 15.

38. *Abstineat* 12. *Abstineas* igitur
damnis (sceleribus, quae tibi libe-
 risque tuis exitio sunt); *huiuscet-*
tim (rei) vel *Vna potens* cet. 10. 11.
 12. 15. 17. 19. 20. 21 a m. sec. 22—
 27. 45—50. 54—69. 71—74. 77. et
 omnes codd. Paris. unde haec resti-
 tuit Ach.

39. *est* non *exstat* in 11. 19. 22.—
nec 22. 23. 24. 65.

41. *et pravis* 16.

43. *umquam* 24.

Nil dictu foedum visuque haec limina tangat,
 Intra quae puer est. Procul hinc, procul inde puellae 45
 Lenonum et cantus pernoctantis parasiti.
 Maxima debetur puero reverentia. Si quid
 Turpe paras, ne tu pueri contemseris annos:
 Sed peccaturo obstet tibi filius infans.
 Nam si quid dignum Censoris fecerit ira 50
 Quandoque, et similem tibi se non corpore tantum
 Nec vultu dederit, morum quoque filius; et qui
 Omnia deterius tua per vestigia peccet,
 Corripies nimirum et castigabis acerbo
 Clamore ac post haec tabulas mutare parabis. 55
 Vnde tibi frontem libertatemque parentis,
 Quum facias peiora senex vacuumque cerebro
 Iam pridem caput hoc ventosa cucurbita quaerat?
 Hospite venturo, cessabit nemo tuorum.

44. Nec 42. 45.

45. Intra quae pater est 4. 44. 29.

75. prob. Schurzfl. — ac pro *hinc* 44.

42. 22. et *hac* 40. 47. 19. 20. 24. 24.

45. profani pro *puellae* 44. *procul hinc*, *procul ite* *puellae* recte, opinor, in literis ad me datis emend. Cl. Herel, qui suspicatur, vocem importunam *inde* ab indocto librario repositam esse, ut τῷ *hinc* responderet. Id quoque legi in duabus MSS. Paris. monet Ach. Verbis tamen *hinc* et *inde* forsitan innuuntur diversae aedium partes.

46. ut *cantus* 16.

47. *pueris* 22.

48. ne recepi ex 43. 27. 47. Idem conj. V. Cl. Herel. nec in plerisque libris. non in quibusdam.

49. *obstat* 4. 14. 16. 18. 24. 70. 82. *obstat* 19. *obsistet* 23. *obsistat* 40. 12. 43. 15. 17. 20. 21. 22. 25. 27. 45—50. 54—69. 71—76. et permulti codd.

Paris. Rectius; nisi potius repositum est ab iis, qui metro timebant. v. sup. ad I, 154.

54. *Quandoquidem et similem* 40. 42. 16. 17. 19—27. 45—50. 54. 55. 57—64. et omnes codd. Paris. *Quandoquidem similem* 44. 45. 50. 56. 65—69. 74. 72. 73. 77. Illud probavit Schrader et Ach., hoc Schurzfl. In iisdem libris v. 52 legitur et quam *Omnia* cet. et verba *Quandoquidem — filius*, vel adeo tres versus, 54. 52. et 53, parenthesi includuntur.

52. *morum tibi filius* 12. 17. *morum quod filius* quidam. — et quam *Omnia* cet. 40. 45. 46. 47. 19—21. 23—27. 45—50. 54—69. 71—74. 77.

54. *nimum* 45.

55. *posthac* 24. 77. aut *post haec* 42. 16—20. 24. 25. 27. 45—48. 56. 58. 60. 64. 65. ut *post haec* 57. 59.

57. *facies* 42. 23.

Verre pavimentum, nitidas ostende columnas; 60
 Arida cum tota descendat aranea tela;
 Hic leve argentum, vasa aspera tergeat alter;
 Vox domini furit instantis virgamque tenentis.
 Ergo miser trepidas, ne stercore foeda canino
 Atria displiceant oculis venientis amici, 65
 Ne perfusa luto sit porticus; et tamen uno
 Semodio scobis haec emundat servulus unus.
 Illud non agitas, ut sanctam filius omni
 Adspiciat sine labe domum vitioque carentem?
 Gratum est, quod patriae civem populoque dedisti, 70
 Si facis, ut patriae sit idoneus, utilis agris,
 Utiles et bellorum et pacis rebus agendis.

60. *et nitidas* 12. 23.

62. *laret argentum* 10—13. 15. 16.

48—22. 24—27. 45—50. 54—69. 71

—74. 77. *et omnes* codd. Paris. *quos secutus est Ach.* *Lacve argentum* in reliquis. *Ego leve* scripsi. v. ad II, 12.

63. *furit* 1. 14. 18. 48. 70. 75. 76.

82. *fremit* 7. 10. 11. 15. 20. 21. 23—

27. 29. 45. 46. 47. 49. 50. 54—69.

71—74. 77. *omnes fere* codd. Paris.

et ed. Ach. fremat 12. 16. 17. 19. *premat* 22.

64. *ut pro ne* 19 a m. pr.

66. *Nec* 25. 45. 50. 56. 57. 60.

67. *scobis* 11. 12. 16. 17. 19. 20.

24. *et XX MSS. Paris. scropis* 23.—

emondat vet. MS. Rittershus. *mundat*

12. *emundet* 21 a m. sec. *emundat* 11.

23. 24. *quod pro vulg. emendat* re-

cepi. Idem probarunt Sciopp. Veris.

IV, 40. *et Schurzfl.* qui monet, ita

etiam legisse Eutichium Gramm. lib.

II. p. 2174. *ed. Putsch.*

69. *tabe* 23.

70. *abest ab 23. patriaeque dedisti*

22. *Patribus civem populoque emend.*

et copiose defendere conabatur Bentl.

ad Horat. Od. III, 6, 20. putans, ineptam non modo h. l. esse tautologiam, sed inficetam quoque inconcinnamque repetitionem voc. *patriae*. In hac vero repetitione magna potius vis inest, et *patriam populumque* disseerte etiam iunxit Ovid. Met. XV, 572. (cui loco eamdem adhibere medicinam, magnae temeritatis est) neque ea prorsus synonyma esse verba, sed *patriam*, quatenus sit ipsa res publica cum partibus suis, maiestate, dignitate, securitate et salute publica, distingui et posse et debere a *populo* s. *civibus*, iam monuit Iani ad Horat. l. l. Nota Ach. est: "Sub tyranno *populus exstat*, non *patria*: iure publica autem aut etiam sub Principe iusto, moderato et legibus obsequenti *populus* est, *cives* sunt et *patria*: nec ea debent permisceri, nec eorum obliisci debuisse Bentleius Anglus et *civis*.,"

72. *rebus pacis* 23. 25. 27. 46—49.

54—60. 64. 65.

Plurimum enim intererit, quibus artibus et quibus hunc
Moribus instituas. Serpente ciconia pullos (tu
Nutrit et inventa per devia rura lacerta : 75
Illi eadem sumtis quaerunt animalia pinnis.
Vultur, iumento et canibus crucibusque relictis,
Ad fetus properat partemque cadaveris affert.
Hic est ergo cibus magni quoque vulturis et se
Pascentis, propria quum iam facit arbore nidos. 80
Sed leporem aut capream famulae Iovis et generosae
In saltu venantur aves : hinc praeda cubili
Ponitur : inde autem, quum se matura levarit
Progenies, stimulante fame, festinat ad illam,
Quam primum praedam rupto gustaverat ovo. 85
Aedificator erat Cetronius, et modo curvo

74. *nidos pro pullos* 84 a m. pr.
prob. Schradere in Observatt. p. 70.
ubi recte, puto, monet, vulgatam
lect. ex glossam. irrepisse (ut et ap.
Claud. III Cons. Honor. Praes. v. 5.),
et pullos aviumque fetus a poëlis
aliisque scriptoribus, originem voca-
buli resipientibus, eruditè *nidos* vo-
cari. v. ad V, 443. in Comm. Inve-
nialis docte loqui amat, et quis sibi
persuadebit, *nidos* librariorum inge-
nio deberi? Suspicari tamen possis,
hoc ex V, 443. petitum esse et a do-
cta manu h. l. adscriptum.

75. *Nutrire* 22.

76. *quaerunt alimonia* 11. ad marg.
Glossae: *Alimonium*, τροφεῖον, τροφή;
et eadem voce usus est Varr. R. R. I,
8, 7. II, 1, 14. 5. 16. III, 16. Sed
alibi, quod sciam, ea non occurrit,
et eadem animalia h. l. sunt serpen-
tes et lacertae. — *pennis* 10. 13. 15.
16. 17. 19—27. 45—50. 54—59. 74—
74. Praestat *pinnis*, si verum est, de
quo tamen dubitare licet, ita dici

plumas, b. c. molliores exiguaeque
pennas.

77. Fuerunt, qui mallent *grubus-*
que relictis: sed hi sententiam h. l.
parum perspexisse videntur.

79. *Hinc* 21. — *iam pro quoque*
45.

80. *fecit* 11 a m. sec. unde *quum*
fecit in arborem conj. Schurzfl.

82. *tunc praeda* 10. 12. 15. 16. 17.
19—27. 45—50. 54. 56—69. 74—74.
et dimidia pars MSS. Paris.

83. *levabit* 10. 12. 13. 17. 19—27.
48. 54—63. 65. 66—69. 71—74. et
XVII codd. Paris. prob. Ac h. quia se-
quitur *festinat* et *gustaverat*.

85. *rupto praedam* 61. 62. 63. 66.
67. 68. 71—74. — *gustaverit* 11. (alia
lectio, ab eadem manu notata) 22.
25. 27. 49. 50. 56—65. 68. 71—74.
gestaverit 46. 47. 66. 67.

85. *Cetronius* 4. 11. 12. 14. 19. 22.
45. 49. 70. 75. 76. *Centronius* 10. 15.
16. 18. 20. 21. 23—27. 46—48. 50.
54—69. 71—74. 77. *Caetronius* 17.
Cretonius 8. et mox v. 92. *Cetonius*

Litore Caietae, summa nunc Tiburis arce,
 Nunc Praenestinis in montibus alta parabat
 Culmina villarum, Graecis longeque petitis
 Marmoribus, vincens Fortunae atque Herculis aedem,
 Ut spado vincebat Capitolia nostra Posides. 91

Dum sic ergo habitat Cetronius, imminuit rem,
 Fregit opes; nec parva tamen mensura relictæ
 Partis erat: totam hanc turbavit filius amens,
 Dom meliore novas attollit marmore villas. 95

Quidam sortiti metuentem sabbata patrem,
 Nil praeter nubes et coeli numen adorant,
 Nec distare putant humana carne suillam,
 Qua pater abstinuit; mox et praeputia ponunt:
 Romanas autem soliti contemnere leges, 100
 Iudaicum ediscunt et servant ac metuunt ius,
 Tradidit arcane quodcumque volumine Moses;

sed utroque loco *Cetronius*, a m. sec.
Centonius, *Ceronius*, *Ciconius* al. Forte
 leg. *Centenius* v. ad Liv. 22, 8. pr.
 ubi eadem fere est lectionis varietas.

90. *ao* 27. 46—50. 54—56. 59. 60.
 64. 65.

92. *Cetronius*. v. ad v. 86.

97. *coeli lumen* alii, nescio qui,
 probb. Cantero Nov. Lecit. IV, 2 ac
 5. et Scalig. ad Cirin, sed refrag.
 Lips. ad Tac. Hist. V, 5.

99. *Cum pater* 13. *Quod pater* 18.

101. *discunt* 15. et *discunt* 19. *edi-*
fificant 22. — *ac servant* 22. 23. — *et*
metuant 11. 16. 22. 23. 25. 27. 46.
 47. 48. 55—60. 64. 65.

102. *Mosis* 46. 47. *Moyses* 17. a
 m. pr. 18. 19. a m. pr. 20—24. —
Tradit et *arcane* 11. non improb.
 Schurzil. ut sensus sit: *ediscunt* ritus
Iudeorum, et *observant*, *quodcum-*
que tradit *Moses*, quale est, non

monstrare vias, nisi *Iudeis*, et non
 circumcisos ne communis quidem a-
 quae usu dignari velle, aut *sufficien-*
tibus fontem ostendere. Haec vulgaris
 interpretandi ratio dura, sed lectio
 illa omnino probanda videtur, modo
 post *Moses* non colon, ut vulgo fit,
 sed punctum ponatur, ut infinitivi
monstrare et *deducere* non pendeant
 a verbis *Moses tradidit*, sed narra-
 tivi sint sive historici. Ita voc. *quod-*
cumque aptius est, quam si ad *ius*
Iudaicum referatur: nec opus, ver-
 sus 103. et 104. post v. 100. collo-
 care, quod Scaligero placuisse docet
 Pilhoeus, ut infinitivi illi ad voc. *so-*
liti v. 100. pertineant: a quo eos vel
 in vulgari verborum ordine pendere
 non mihi persuasit Ach. Suspicari
 possis, in fine v. 103. post voc. *co-*
lenti incuria librariorum excidisse
 copulam et. Sed permulta loca huic
 similia sunt. v. ad IV, 63.

Non monstrare vias, eadem nisi sacra colenti;
 Quaesitum ad fontem solos deducere verpos.
 Sed pater in causa, cui septima quaeque fuit lux
 Ignava et partem vitae non attigit ullam. 106

Sponte tamen iuvenes imitantur cetera: solam
 Inviti quoque avaritiam exercere iubentur.
 Fallit enim vitium specie virtutis et umbra,
 Quum sit triste habitu vultuque et veste severum. 110
 Nec dubie tamquam frugi laudatur avarus,
 Tamquam parcus homo, et rerum tutela suarum
 Certa magis, quam si fortunas servet easdem
 Hesperidum serpens aut Ponticus. Adde quod hunc, de
 Quo loquor, egregium populus putat acquirendi 115
 Artificem: quippe his crescunt patrimonia fabris.
 Sed crescunt quocumque modo, maioraque fiunt
 Incude adsidua semperque ardente camino.

Et pater ergo animi felices credit avaros,
 Qui miratur opes, qui nulla exempla beati 120
 Pauperis esse putat: iuvenes hortatur, ut illam
 Ire viam pergent et eidem incumbere sectae.
 Sunt quaedam vitiorum elementa: his protenus illos

403. *Nex* 22.

405. *in causa est* 22.

410. *voce pro veste* 2.

412. *rerum cautela* 4. 17. 21. 22.

413. *fortunas si* 25. 27. 46. 47. 57

—69. 64.—*servat* 16. 22. 45.

415. *putat* *alque verendum Artifi-*
cem 10. 11. 18—21. 23—27. 45—50.

54—69. 71—74. plerique codd. Paris.
 et sic ed. Ach. *alque verendi* 12. 16.
 17. 21. et multi codd. Paris. quod
 Pulmannus exponit: *verecundae a-*
ctionis.

416. *crescant* 16.

417. *quocumque malo* 4.

419. *Et solus animi felices* 13. *ani-*

mi felicis (scil. esse) 10. 15—21. 23.

25. 48. 54. 55. 57—63. 65. 66—69.

71—73. et XXXIII MSS. Paris. non
 male! Sed doctior est et Graeca di-
 ctio *felix animi*, ut μακάριος τῆς τύ-
 χης, εὐτυχὴς τῆς ὄμοιας cet. et con-
 tra *infelix animi* ap. Virg. Aen. IV,
 529.

420. *mirantur* et mox *pulant* et
hortantur 10. 12. 15—27. 45—50. 54—
 69. 71—73. 77. et omnes codd. Paris.
 unde haec revocavit Ach. *hi nulla* 12.
 15—18. 20. 21. 23. 24. 45. 46. 49.
 55. 56. 59. 60. 65. et plerique codd.
 Paris.

422. *peragant* 9. 14. 15. 16. 23.

Imbuit et cogit minimas ediscere sordes.
 Mox acquirendi docet insatiabile votum. 125
 Servorum ventres modio castigat iniquo,
 Ipse quoque esuriens: neque enim omnia sustinet um-
 Mucida caerulei panis consumere frusta, (quam
 Hesternum solitus medio servare minutal
 Septembri: nec non differre in tempora coenae 130
 Alterius conchem aestivam cum parte lacerti
 Signatam, vel dimidio putrique siluro,
 Filaque sectivi numerata includere porri.
 Invitatus ad haec aliquis de ponte negabit.
 Sed quo divitias haec per tormenta coactas, 135
 Quum furor haud dubius, quum sit manifesta phrenesis,
 Vt locuples moriaris, egentis vivere fato?
 Interēa pleno quum turget sacculus ore,

124. *nimas* 4. 5. 20. 24. 22.125. *insanabile* 22.127. *nec* 15. 16. *enim* abest a 12.

Vetus Schol. haec notavit: "id est, omnia sustinet. Duo negativa confirmativum faciunt. , Hinc eum legisse neque enim non sustinet unquam Omnia caerulei cet. suspicabatur Schurzli. putans, mucidi suisse glossam rōū caerulei et deinde textum obsedisse.

131. *concham aestivi* 2. 3. 5. 10. 12. 16.—27. 45—50. 54—69. 71—74. 77. et permulti codd. Paris. *Concha aestivi*. cum parte *lacerli* apta h. l. si vile concharum genus intellexeris, quia cum *lacerlo* coniungitur. Sed *conchem* et *lacertum* iunxit etiam Martial. VII, 77. *conchem aestivi* cet. 16. 25. 50. 56. 61—65. 77. prob. Maggio in Miscell. II, 3. et 10. ubi partem h. l. dici credebat caudam *lacerli*, et hanc solam in pretio suisse colligebat ex Martial. I. l.

134. *negabit* restitui ex 10. 11. 12. 16—27. 45—50. 54—69. 71—74. 77.

probb. Lindenbr. et Heins. ad Ovid. in Ibin v. 420. *negavit* 14. 15. 70. 75. 76. 82. quod ἀπίστως accipi potest. *negarit* non male conj. Schurzli.

135. *quid pro quo al. — per haec* 16. 45.

136. *phrenesis manifesta* 11. Piores syll. voc. *phrenesis*, φρένος, corripuerunt Prudent. Hamartig. 125. et Seren. Samm. 90. Sed horum auctoritati nihil tribuendum esse in rebus metricis, passim monitum est a viris doctis et a me ipso ad Silius. Cuius quia h. l. immemor fui, acerbo me increpuit Heinecke. Licebit eum relegare ad illa, quae ad V, 10. notavi, et cum eo exclamare: en prosodiae Latinae peritissimum!

137. *egenti vivere fato* 10—13. 16. 18—21 a m. pr. 22—27. 45—50. 54—69. 71—74. XXXII MSS. Paris. et ed. Ach. rectius forsan, certe doctius. *egentis* 1. 8. 17. 21 a m. sec. trea codd. Paris. et edd. recent.

Crescit amor numi, quantum ipsa pecunia crevit;
 Et minus hanc optat, qui non habet. Ergo paratur 140
 Altera villa tibi, quum rus non sufficit unum,
 Et proferre libet fines; maiorque videtur
 Et melior vicina seges: mercaris et hanc et
 Arbusta et densa montem qui canet oliva.
 Quorum si pretio dominus non vincitur ullo, 145
 Nocte boves macri lassoque famelica collo
 Iumenta ad virides huius mittentur aristas;
 Nec prius inde domum, quam tota novalia saevos
 In ventres abeant, ut credas falcibus actum.
 Dicere vix possis, quam multi talia plorent, 150
 Et quot venales iniuria fecerit agros.

Sed qui sermones? quam foedae buccina famae?
 Quid nocet hoc? inquit: tunicam mihi malo lupini,
 Quam si me toto laudet vicinia pago
 Exigui ruris paucissima farra secantem. 155
 Scilicet et morbis et debilitate carebis
 Et luctum et curam effugies, et tempora vitae
 Longa tibi post haec fato meliore dabuntur,
 Si tantum culti solus possederis agri,

139. *pecunia crescit* 10—13. 15—
 27. 48. 54—69. 71—74. 77. forte
 rectius.

145. *dominus precio s. pretio* 11.
 13. 16—24. 45. *pretiis ullis* 77.

147. *Armenta* 25. 27. 46—50. 54
 —69. 71—74. 77.— *mittantur* 16.
mittuntur 10—13. 15. 17—27. 45—
 50. 54—69. 71—74. 77. *plerique* codd.
 Paris. et ed. Ach.

148. *soacos* 18. 23.

149. *habcant* 17. 20. 22—24. 27.
 45. 46. 49. 56. 60. 65. *habeant* 47.

— *credant* 20. 24.

151. *Et sic venales* 16.

152. *quae foedae* 17—21. 23 24.

27. 45—47. 49. 50. 54—58. 61—69.
 71—74. et quidam codd. Paris. *tam*
foedae 22. — *bucina* 17. 48.

153. *Quid noget hoc et mox lupini*
cum Ach. restituimus ex 10—13. 45
 —24. 23—27. 45—50. 54—69. 71—
 74. 77. et omnibus codd. Paris. *Quid*
noget haec et lupinae 1. 14. 22. 48.
 70. 75. 76. 81. 82. *quae posterior vox*,
quod sciām, non alibi occurrit, nisi
adiective posita. tunicam (molestem)
Lupini alicuius damnati designari pu-
tabat H. Vales.

155. *farra metentem* 22. *non male!*

159. *situs culti* 25. 46—49. 51—60.

64.

Quantum sub Tatio populus Romanus arabat. 160
 Mox etiam fractis aetate ac Punica passis
 Proelia vel Pyrrhum immanem gladiosque Molossos
 Tandem pro multis vix iugera bina dabantur
 Vulneribus. Merces ea sanguinis atque laboris
 Nullis visa umquam meritis minor, aut ingratae 165
 Curta fides patriae. Saturabat glebula talis
 Patrem ipsum turbamque casae, qua feta iacebat
 Vxor et infantes ludebant quatuor, unus
 Vernula, tres domini; sed magnis fratribus horum
 A scrobe vel sulco redeuntibus altera coena 170
 Amplior et grandes fumabant pultibus ollae.
 Nunc modus hic agri nostro non sufficit horto.
 Inde fere scelerum causae, nec plura venena
 Miscuit aut ferro grassatur saepius ullum
 Humanae mentis vitium, quam saeva cupido 175
 Indomiti census: nam dives qui fieri vult,
 Et cito vult fieri. Sed quae reverentia legum,
 Quis metus aut pudor est umquam properantis avari?

161. *passis aetate* 11. *sed fractis in*
marg. — *et Punica* 25. 27. 46. 47.
 49. 54—58. 60. 64. — *Ante hunc*
versum excidisse unum alterumve
suspiciari possit: in sententiarum sal-
tem ordine est, quod severiori iu-
dici displicere possit.

162. *gelidosque Molossos malebat*
Scaliger, quod multo concinnius vi-
debatur Plathnero.

164. *merces ea* 10. 11. 12. 15—27.
 45—50. 54—69. 71—74. 77. *et omnes*
codd. Paris. unde hoc recipi cum Ach.
pro merces haec.

165. *haud ingratae* 10. 11. 12. 15—
 18. 20—24. 27. 45. 46. 47. 56. 65. *et*
XX MSS. Paris.

167. *in qua* 15.

171. *postibus ollae* 21.

172. *vestro* 57. — *agro pro horto*
 15.

174. *ac ferro* 21.

175. *saeva* 23.

176. *Indomiti census revocavi ex*
 10. 12. 13. 17—22. 25. 27. 45—50. 54
 —69. 71—74. 77. *et XXV MSS.*
 Paris. h. e. *immensi*, quo sensu *in-*
domita prela dixit Plin. XVII, 10. s.
 14. *Immodici sensus* 11. 14. 15. 16.
 23. 24. 27. 25. 26. 82. *et X codd. Pa-*
ris. quae lectio haud dubie ex inter-
pret. orta. Illam certe librariorum
ingenio deberi, quis sibi persuadeat?

178. *et pudor* 18. *Quis modus aut*
pudor est in literis ad me scriptis
ingeniose emend. Cl. Herel, coll.
Horat. Od. I, 24, 4. Quis desiderio
sit pudor aut modus, qui locus Iuve-

Vivite contenti casulis et collibus istis,
O pueri, Marsus dicebat et Hernicus olim 180
Vestinusque senex; panem quaeramus aratro,
Qui satis est mensis: laudant hoc numina ruris,
Quorum ope et auxilio, gratae post munus aristae,
Contingunt homini veteris fastidia quercus.
Nil vetitum fecisse volet, quem non pudet alto 185
Per glaciem perone tegi: qui submovet Euros
Pellibus inversis. Peregrina ignotaque nobis
Ad scelus atque nefas, quaecumque est, purpura dicit.
Haec illi veteres praecepta minoribus: at nunc
Post finem auctumni media de nocte supinum 190
Clamosus iuvenem pater excitat: accipe ceras,
Scribe, puer, vigila, causas age, perlege rubras
Maiorum leges aut vitem posce libello.
Sed caput intactum buxo naresque pilosas
Annotet et grandes miretur Laelius alas. 195
Dirue Maurorum attegias, castella Brigantum,
Vt locupletem aquilam tibi sexagesimus annus
Afferat; aut, longos castrorum ferre labores

nalis forte menti obversabatur. Vox
metus languet, quoniam cum revere-
rentia legum iungitur.

179. *his casulis* 45.

182. *Qui restituimus ex* 11. 12. 13.
16—20. 23—27. 45—50 55. 57—69.
71. 72. 73. 75. 76. et MSS. Paris. tan-
tum non omnibus. *Quis* 10. 14. 15.
21. 22. 54. 56. 70. 74. 77. 82. quod
minus aptum videtur, nisi forte ita
iunxeris verba: *aratro panem quaera-*
mus mensis nostris, qui satis est, qui-
bis sufficit panis. — *laudant haec* 11.
21 a m. sec. 22. 23.

184. *Contingunt homines* 10. 14. 12.
17—24. 27. 45—49. 54. 55. 56. 60—
63. 65—69. 71—74. 77. et XXX

MSS. Paris. non improb. Schurzfl.
qui comparavit Gr. ἄπται χόρος. Con-
temnunt homines 13. Effugiunt homi-
nes 50. 64.

186. Post hunc versum in 16. in-
sertus est iste: *Frondoso pariter re-*
quiem capessere lecto.

188. *quocumque* 13. 49. 55. 61.
62. 63. 65—69. 71—74.

189. *et nunc* 16.

192. *vigila ac causas age* 17. 19.
vigil ac 16. 21 a m. sec. 22. 28.

194. *Sic caput* 11. 20. prob. Schurzfl.
putans, voce sed turbari sensum.

195. *Advocet* 16.

196. *Dirue maiorum* 20.

198. *at* 11. 15. 16. *et* 45.

Si piget et trepidum solvunt tibi cornua ventrem
 Cum lituis audita, pares, quod vendere possis 200
 Pluris dimidio, nec te fastidia mercis
 Vllius subeant ablegandae Tiberim ultra:
 Neu credas ponendum aliquid discriminis inter
 Vnguenta et corium: lucri bonus est odor ex re
 Qualibet. Illa tuo sententia semper in ore 205
 Versetur, Dis atque ipso Iove digna, poëtae:
 Vnde habeas, quaerit nemo; sed oportet habere.
 Hoc monstrant vetulae pueris repentibus assae:
 Hoc discunt omnes ante alpha et beta puellae.

Talibus instantem monitis quemcunque parentem 210
 Sic possem affari: Dic, o vanissime, quis te
 Festinare iubet? meliorem praesto magistro
 Discipulum; securus abi: vinceris, ut Ajax

499. *trepido* 10. 11. 12. 16—27. 45^o
 —50. 54. 55. 57—69. 71. 72. 73. et
 omnes codd. Paris. quod restituit
 Ach. putans, hoc doctius esse, quod
 mihi secus videtur.

203. № 63. *Nec* 13. 17. 18. 23.
 25. 27. 45—50. 54—62. 64—69. 71—
 74. Eadem varietas est ap. Virg. Ge.
 IV, 47. et al. debeturque librariis,
 qui ignorabant, *neu vel neve* passim
 pro *nec* poni.

206. *poëta* 8. 13. 24. prob. Pith.
 Sed iunge: *sententia poëtæ*.

208. *Haec* 20.—*pueris vetulae* 10.
 17—24. 45.—*repentibus assae* 1. 10.
 14. 70. 75. 76. 77. 82. *repetentibus as-*
sem 21. 24. quod conj. Schurzfl. coll.
 V, 144. *poscentibus assem* 11. 12. 45
 —20. 22. 23. 25. 27. 45—50. 54—69.
 71—74. et plerique codd. Paris. probb.
 Grang., Rigalt. et Ach. coll. eodem
 loco sup. V, 144. qui sane huic le-
 ctioni favet, vel potius alteri *repe-*
tentibus assem, quae ad nostram pro-

pius accedit et peperit tertiam: *po-*
scentibus enim est glossa, verbo *repe-*
tentibus adscripta. Sed ultrumque forte
 petitum ex V, 144. Nostram lectio-
 nem primus revocavit Carrio Emen-
 datt. II, 9. ubi ex Nonio monet, *as-*
sem dici nutricem, quod semper *assis-*
s. adsit iis, quos nutritat. Sed vetus
 Schol. est: “*Assa* dicitur nutrix sicca
 (sole colorata, rugosa) et vetusta,
 quae lac non praestat infantibus, sed
 solam diligentiam et munditiam ad-
 bibet.”, Gloss. velt. “*Assae*, adsestri-
 ces, ἀναγετριαι, ταις τικτονσαις ὑπη-
 ρετουσαι, aliquando etiam τροφαι.,
vetulae pueris poscentibus assae lege-
 bat Is. Pontan. ad Macrobi. VII.

209. *Haec* 19.—*alpha et vita* 11
 a mi. sec. et 64. Cf. Valesiana p. 206.

211. *possum* 10. 13. 15—25. 54—
 60. 62. 64—69. 71—74. *possunt* 27.
 48. 61. 63.—*dico* 27. 61. 62. 63.

212. *Festinare* facit 16.

213. *abis* 66.

Praeterit Telamonem , ut Pelea vicit Achilles.
 Parcendum teneris : nondum implevere medullas 215
 Maturae mala nequitiae : quum pectere barbam
 Cooperit et longi mucronem admittere cultri ,
 Falsus erit testis , vendet periuria summa
 Exigua et Cereris tangens aramque pedemque.
 Elatam iam crede nurum , si limina vestra 220
 Mortifera cum dote subit. Quibus illa premetur
 Per somnum digitis ! nam quae terraque marique
 Acquirenda putas , brevior via conferet illi.
 Nullus enim magni sceleris labor. Haec ego numquam
 Mandavi , dices olim , nec talia suasi. 225
 Mentis causa malae tamen est et origo penes te.
 Nam quisquis magni census praecepit amorem ,
 Et laevo monitu pueros producit avaros ,
 * Et qui per fraudes patrimonia conduplicare

214. et Pelea 15. aut Pelea 23.—
 vincit 18.

215. *Parcendum teneris* 10. 17. ut
 ap. Virg. Ge. II, 363. Id substitui
 pro vulg. *Parcendum est teneris*. Li-
 brarii sexcenties inculcarunt est , ubi
 bona Latinitas illud omittere solet.
Parcendum est pueris 22.

216. *Naturae mala nequitia est.* 1.
Maturae 14. 15. 16. 23. 24. 48. 59. 65.
 70. 77. 82. *Naturae* 10—13. 17—22.
 25. 26. 27. 45—49. 54—58. 60. 75.
 76. non improb. Schurzli. ut *medulla*
naturae maxima dicatur κακοζηλία.
 Idem ex antiquiss. MSS. Paris. resti-
 tituit Ach. et exponit ita : *nondum im-*
plevere medullas , penitus in teneros ,
 simplices et adhuc *naturae* deditos
 penetraverunt eorum animos , non-
 dum venis medullisque infixa hae-
 rent *mala nequitiae* , scelerum om-
 nium principia , semina. *Naturae* 50.
 61—64. 66—69. 71—74. non improb.

H. Vales. — Mox ante quam inser-
 tum est *Ast* in 14. 70. 82. quod ex-
 trusi , quoniam abest ab 10—13. 15
 —27. 45—50. 54—69. 71—77. et in-
 terpolationem redolent. — *pectore* 16.
 22.

219. Copula et abest ab 10—13. 15
 —27. 45—50. 54—69. 71—74. 77. —
legensque aramque 21.

223. *Anquirenda recte* , puto ,
 emend. Grang. v. ad VI, 501. —
pules 18. 19. 23. 24. 46—50. 54. 55.
 56. 59—64. 65. 68. 69. 71—74. 77.

228. *levi* 45. *laeto* 16.— *providit*
 15. 16. 29.

229. *fraudem* 24. — *conduplicari*
 13. 17. 18. 20. 22. 23. 24. 27. 45. 47.
 54. 58. 64. *conduplicandi* 15. Forte
 rectius , etsi non ignoror , vocem liber-
 tatem etiam infinitivo iunctam legi ,
 v. c. ap. Prop. I, 1, 28. et Val. Fl. I,
 604. — Tonus autem versus abest ab
 2. 10. 11. 12. 16. 21. neque cum in

Dat libertatem et totas effundit habenas 230

Curriculo : quem si revoces , subsistere nescit

Et te contemto rapitur metisque relictis.

Nemo satis credit tantum delinquere , quantum

Permittas : adeo indulgent sibi latius ipsi.

Quum dicas iuveni , stultum , qui donet amico , 235

Qui paupertatem levet attollatque propinqui ;

Et spoliare doces , et circumscribere , et omni

Crimine divitias acquirere , quarum amor in te ,

Quantus erat patriae Deciorum in pectore , quantum

Dilexit Thebas , si Graecia vera , Menoeceus : 240

In quorum sulcis legiones dentibus anguis

Cum clypeis nascuntur et horrida bella capessunt

Continuo , tamquam et tubicen surrexerit una.

Ergo ignem , cuius scintillas ipse dedisti ,

Flagrantem late et rapientem cuncta videbis. 245

suo exemplari habuisse videtur vetus
Schol. qui illum silentio praetermisit,
et verba dat libertatem exposuit : au-
ctoritatem et nequitiam permittit. Est
hanc dubie lacinia , adsuta ab inter-
polatore , qui verba Dat libertatem
non concoquebat , nisi talia adderen-
tur. Minus quidem languebit , si et
v. 228. et 230. pro etiam positum ac-
ceperis. At quis ferat hanc copulam
toties ac vario sensu repetitam eam-
demque sententiam ter expressam ?
Hiuc etiam non placet opinio eorum ,
qui v. 230. et ante totas delendum
putant , ut verbis *Nam quisquis —*
dat libertatem πρότασις (quae sic ni-
mis longa est et ταυτολογεῖ), reliquis
vero , totas effundit habenas cet. , ἀπό-
δοσις contineatur. Toto potius versu
ejecto nihil est , quod in h. l. disipli-
ceat. vid. Comm.

230. effudit 21. 22. 25. 27. 46—49.
4—63. 66. 67. 69—73.

232. Sed conj. Plathner.

233. credet 24.

235. Cur 22. — dices 16. — stultus ,
qui donat a., Qui p. levet attollitque
p. 13. Non male , ut ipsa sint patris
verba.

236. levet 13. 16. 23. — attollitque
13. 16. attolleoque 15. tollat leveisque
24. — propinquum 24.

238. anquirere etiam h. l. suspicari
possis v. sup. ad VI , 501. — in te est
18. 19 a m. sec. 23. 25. 27. 46. 47.
48. 50. 54—69. 74—74.

241. quarum (scil. Thebarum) 19.
25. 46. 48. 49. 50. 54—57. 59—69. 74
—74. et multi codd. Paris. sed quo-
rum 4. 40—48. 20—24. 27. optimi
codd. Paris. (Put. Fauch. Alex. Se-
nat. Thuan. et alii) quod doctius est.
v. Comm.

243. et tamquam 20. — tubicen 22.
49.

245. et late 10. 11. 15. 17—19. 23.

Nec tibi parcerit misero, trepidumque magistrum
In cavea magno fremitu leo tollet alumnus.

Nota mathematicis genesis tua: sed grave tardas
Exspectare colus: morieris stamine nondum
Abrupto. Iam nunc obstas et vota moraris: 250
Iam torquet iuvenem longa et cervina senectus.
Ocius Archigenen quaere, atque eme, quod Mithridates
Composuit, si vis aliam decerpere ficum
Atque alias tractare rosas. Medicamen habendum est,
Sorbere ante cibum quod debeat et pater et rex. 255

Monstro voluptatem egregiam, cui nulla theatra,
Nulla aequare queas Praetoris pulpita lauti,
Si spectes, quanto capit is discrimine constent
Incrementa domus, aerata multus in arca
Fiscus et ad vigilem ponendi Castora numi, 260
Ex quo Mars Vltor galeam quoque perdidit et res
Non potuit servare suas. Ergo omnia Florae
Et Cereris licet et Cibeles aulaea relinquas:

25. 45—49. 54. 55. 57—60. 64. 65.

247. *caveam* 15—20. 22. 24.

248. *neō grave* 24.

249. *colos* 13. 18—21 a m. sec. 22.

23. 24. 46—50. 54—57. 59. 60. 62. 64.

65. 68. 69. 71—74.

252. *Archygenen* 47. 49. Ego *Ar-*
chigenen pro *Archigenem* scripsi.

253. *Opposuit* 22.

254. *togas* pro *rosas* 16.—*est* non
exstat in 17. 18.

255. *aut pater aut rex* 10. 11. 15—
20. 24—27. 45—50. 54—69. 71—74.
plerique codd. Paris. et ed. Ach.

258. *specias* 18. 23. 25. 27. 46—50.
54—69. 71—74.—*constant* 21. 25.
27. 46—50. 54—69. 71—74.

265. *Non et iactare* 42.

266. *solent* 27. 47. 54. 61. 63. 64.
74.

267. *Quantum* 16.—*in ante Cory-*

cia non male inseritur in 10. 17. 19.

23. 24. vel *ante puppe* in 45.—*Co-*
ricia 10. 17. 19. 23. 24. 46. *Coritia*
47. 48. 50. 64. *Corinthia* 21. 45. *Co-*
rinthia 22.—*rupe* 21 a m. sec.

269. *ac vilis* 1. 2. 14. 18. 56. 70. 74

—77. 82. *Perditus*, a *Siculis sacci*
mercator (qui a *Siculis saccum mer-*

caris) 3. 5. 10. 11. 12. 15. 16. 17. 19
—27. 45—50. 54. 55. 57—69. 71.
72. 73. et permulti codd. Paris. quod
perperam probat Plathnerus, quia
soccus olens sit crocum, quod pluri-
mum in Sicilia, unde et *Sicanium*
dicatur Stat. Sylv. V, 3, 41. Ei tamen
adstipulatur Ach. qui illam lec. re-
stituit.

270. *pingui* 16. 27. 45. 59. 60.—
antiquo 22.

Tanto maiores humana negotia ludi.

An magis oblectant animum iactata petauro 265
 Corpora, quippe solet rectum descendere funem,
 Quam tu, Corycia semper qui puppe moraris
 Atque habitas, Coro semper tollendus et Austro,
 Perditus ac vilis sacci mercator olentis;
 Qui gaudes pingue antiquae de litore Cretae 270
 Passum et municipes Iovis advexisse lagenas?
 Hic tamen ancipiti figens vestigia planta
 Victum illa mercede parat, brumamque famemque
 Illa reste cavet: tu propter mille talenta
 Et centum villas temerarius. Adspice portus 275
 Et plenum magnis trabibus mare; plus hominum est iam
 In pelago: veniet classis, quocumque vocarit
 Spes lucri, nec Carpathium Gaetulaque tantum
 Aequora transiliet; sed, longe Calpe relicta,
 Audiet Herculeo stridentem gurgite solem. 280
 Grande operae pretium est, ut tenso folle reverti
 Inde domum possis tumidaque superbis aluta
 Oceani monstra et iuvenes vidisse marinos.
 Non unus mentes agitat furor: ille sororis

273. *Victum ex illa merce* 22.

276. *plus h. iam* 24. 22.

277. *vocat te* 10. 27. 47. 54. 58.

279. Secundam syll. voc. *Calpe*, in
 sexto casu corripi, iam miratus est
 Priscian. lib. VI. Eamdem brevem
 esse ap. Avien. Arat. v. 4023. ob-
 servat Curio prava lectione dece-
 plus, qui cum aliis putabat, id pro-
 pterea fieri, quod *Calpe* etiam tertiae
 declinationis sit, et *Calpes*, *Calpis*
 non minus recte dicatur, quam *Cal-*
pe, *Calpes*.

285. *torretur* 44 in marg. non im-
 prob. Schurzfleisch.

286. *credet* 17.

287. *lacertis* 7. 12. 15. 17 a m. sec.
 20. 21. 22. 46. 61. 62. 63. 65—69. 74
 —73. et XII MSS. Paris. in his Put.
 et Fauch.

288. *navem qui* 24.

289. *tabula dist. uda* 15. 16. 19. 21.
 23—27. 46—49. 55—60. 68. XXV
 MSS. Paris. et ed. Ach. *una* 17. 20.
 22. 28. 74. et tres codd. Paris. *unda*
 1. 8. 10—14. 22. et VII MSS. Paris.
 291. *Conscissum* 16. 21. 22.
 293. *piperisve* 19. 45. non male!—
coemptor 14. *coemptor* 15. 16. 19. 21.
 a m. pr. 23—27. 46—50. 54—69. 71.
 72. 73.

In manibus vultu Eumenidum terretur et igni : 285
 Hic bove percusso mugire Agamemnona credit
 Aut Ithacum. Parcat tunicis licet atque lacernis,
 Curatoris eget, qui nāvēm mercibus implet
 Ad summum latus et tabula distinguitur unda ;
 Quum sit causa mali tanti et discriminis huius 290
 Concisum argentum in titulos faciesque minutas.

Occurrunt nubes et fulgura: « Solvite funem,
 Fruuenti dominus clamat piperisque coemti ;
 Nil color hic coeli, nil fascia nigra minatur ;
 Aestivum tonat. » Infelix hac forsitan ipsa 295
 Nocte cadet fractis trabibus, fluctuque premetur
 Obrutus, et zonam laeva morsuque tenebit.
 Sed cuius votis modo non suffecerat aurum,
 Quod Tagus et rutila volvit Pactolus arena,
 Frigida sufficient velantes inguina panni . 300
 Exiguusque cibus, mersa rate naufragus assem
 Dum rogat et picta se tempestate tuetur.
 Tantis parta malis cura maiore metuque
 Servantur. Misera est magni custodia census.

Dispositis praedives hamis vigilare cohortem 305
 Servorum noctu Licinus iubet, attonitus pro
 Electro signisque suis Phrygiaque columna
 Atque ebore et lata testudine. Dolia nudi
 Non ardent Cynici: si fregeris, altera fiet

295. *at* *forsitan* 15. 17. 20. 21. 22.
 multi codd. Paris. et ed. Ach. *ac for-*
sitan 16. 19. 23—27. 48. 56—64. 66
 —69. 71—77. *an* *forsitan* al. Cf. •
 Comm.

296. *cadit* 21. — *trabibus fractis*
 40.

297. *zonam morsu tenebit*, ut fere
 in Luciani dial. mort. XI, 4. τὸ δὲ
 χρυσίον ὁδοῦσι τὰς ὄνυξας τὰς πάσην
 μποχανθεὶς φύλακτον.

298. *suffecerit* 20. 24. 27. 46. 47. 48.
 54. *sufficeret* 23.

299. *volvunt* 22.

300. *sufficiant* 16.

301. *Exanguisque* 12.

305. *perdives* 24. *dives* *reponi iube-*
bat Curio, et *armis* pro *hamis* Bri-
 tann. ut metro consuleretur. Neutrū
 iis venisset in mentem, nisi perpe-
 ram de *hamis* piscium cogitasseut.

Cras domus, aut eadem plumbo commissa manebit. 310
 Sensit Alexander, testa quum vidi in illa
 Magnum habitatorem, quanto felicior hic, qui
 Nil cuperet, quam qui totum sibi posceret orbem,
 Passurus gestis aequanda pericula rebus.

Nullum numen habes, si sit prudentia: nos te, 315
 Nos facimus, Fortuna, Deam. Mensura tamen quae
 Sufficiat census, si quis me consulat, edam:
 In quantum sitis atque fames et frigora poscunt,
 Quantum, Epicure, tibi parvis sufficit in hortis,
 Quantum Socratici ceperunt ante penates. 320
 Numquam aliud Natura, aliud Sapientia dicit.
 Acribus exemplis videor te claudere: misce
 Ergo aliquid nostris de mōribus: effice summam,
 Bis septem ordinib⁹ quam lex dignatur Othonis.
 Haec quoque si rugam trahit extēnditque labellum; 325
 Sumē duos equites, fac tertia quadringenta.
 Si nondum implevi gremium, si panditur ultra;

310. aut eadem 10. 11. 12. 14. 15.
 18. 19. 23. 24. 43. 45. 50. 64. 70. 82.
 et plerique codd. Paris. atque eadem
 16. 17. 20. 21. 22. 25. 27. 46—49. 54
 —63. 65—69. 71—77. et quidam
 codd. Pasis. At quomodo altera fiet
 domus, et simul manebit eadem? Id
 iam monuit Lips. Epistol. Quaest. IV,
 25.

312. quantum 23. 47. 48. 49. 55. 58.
 64.

313. totum qui 27. 47. 48. 49. 56—
 60. 64. 65.

315. Nullum numen abest 13. 15.
 16. 19. 20. 23—27. 45—50. 54—63.
 65—69. 71. 72. 73.— sed te Nos fa-
 cinus 10. 13. 15. 16. 17. 20—27. 45
 —50. 54—69. 71—74. sed nos Te fa-
 cinus 12. 19. v. sup. ad X, 365. ubi
 fidem leguntur versus.

316. Deam, coeloque locamus 45.
 et X, 366.

317. consulit 46 21.

318. En quantum suspicari possis.

At v. Comm. — ac frigora 21.

321. dicet 41. 22. 23. 25—27. 46—
 50. 54—60. 65.

322. ludere 45. includere 45. cludere
 alii. v. ad III, 19.

323. de nostris 19. 25. 27. 46—50.
 51. 53. 57—60. 64. 65.— In omni-
 bus, q̄ras vidi, edit. perpetram non
 post summam, sed post ordinibus di-
 stinguitur.

324. dignetur 45.

325. labellis 22.

326. quadraginta 46. 20 a m. pr.
 22. v. ad I, 106.

327. non 27. 61.

Nec Croesi fortuna umquam , nec Persica regna
Sufficient animo , nec divitiae Narcissi ,
Indulsit Caesar cui Claudius omnia , cuius
Paruit imperiis , uxorem occidere iussus.

330

328. *Rosci* pro *Croesi* 4. forte e auditae? — vel *Persica* 16.
glossa , ad v. 324. adscripta. *Croesi*,
regis Lydorum, divitiae cui non sunt

329. *Sufficiunt* 27.

SATIRA XV.

ARGVMENTVM

In hac Satira, ad Volusium Bithynicum scripta, Iuvenalis gravissime invehitur in religiosam Aegyptiorum dementiam, qui non modo monstrant Deorum, animalia et olera, sed etiam alii alia huiusmodi numina colant, et ob hanc religionis diversitatem tanto se invicem odio prosequantur, ut cacco nonnumquam furore instincti eos, qui aliis utantur sacris, devorare non dubitent. v. 1—13. *Quae ne quis fabulosa esse censeat et similia illis, quae Ulysses Alcinoo super coenam de Laestrygonum Cyclopumque immunitate et avthoritatem narraverit 13—26, exemplum memorat efferatissimae huius crudelitatis, quod sua aetas viderit, et refert, finitima oppida, Tentyra et Coptum, antiqua similitate, nullam allam ob causam, quam quod diversa coluerint numina, ita arsisse, ut nuper Coptitae cum Tentyritis, diem festum agentibus et larga meri potionē oneratis; quo facilior victoria esset, iurgo contendendi occasionem inde reperiret, utque rixa primum conviciis ac clamore, deinde percussione capitum vulneribusque, pugnis et lapidibus inflictis, transacta, mox armis sumitis in praelium exarserit, in quo fugatis Coptitis, viuis eorum, qui nimia formidine cursum praecipitans procubuerit, captus a Tentyritis et non modo in plurima sectus frusta et particulas, ut multis sufficeret, sed crudus etiam ac totus corrosis ossibus tanta aviditate devoratus sit, ut qui ex hostibus novissimi venerint, absunto iam toto corpore, ductis per terram digitis aliquid de sanguine eius gustaverint. 27—92. Tanta inhumanitate nullum umquam populum saevisse dicit: non Calaguritanos in Vasconum finibus, qui, longa demum obsidione ad diram redacti famem et ignari adhuc Stoicorum philosophiae, vitam in honesto modo, humariorum scilicet corporum dapibus, protraixerint 93—114; non Tauros, qui homines tantum intulaverint Dianaee, non etiam comedenterint 115—119; non Cimbros nec Britannos aut Sauromatas et Agathyrkos 119—128. Tum poëta acerbe increpat inimicitiam et odium, quod ferae non nisi in dispar genus, homines autem in se ipsos gerant; quodque prorsus contrarium sit naturae, quae humano generi mollissima dederit corda, et ceteris animalibus*

*Tantum animas, nobis animum quoque, mutuas ut nos
Affectus petere auxilium et praestare iuberet (129—174).*

Ex hoc argumento intelligitur, poëtae consilium non eo potissimum spectasse, ut religionem vel superstitionem Aegyptiorum derideret (de qua vid. ad v. 2.), sed ut insigne ostenderet exemplo, diversitate religionis huius populi inexpiable nonnumquam odium et inauditam inhumanitatem gigni. In ipsa Satira (in primis in postrema eius parte v. 129—174.) magna est orationis vis ac gravitas, rei convenientissima; quac tamen passim, ubi locus est, admixtis facetiis temperatur. — Achanius haec bene adnotavit: “ Inferius tamen hoc opus ceteris eiusdem auctoris videtur; quod non mirum est: nam et senex admodum

erat, et rem Romanis inauditam narrabat. Non ea bella infunda noverat, quae furor religiosus sequentibus acris produxit. Quid si Mahometi fanaticum ardorem vidisset eundemque manu dextra gladium gestantem, Coranum altera? Quid si Christianorum sancta bella sub crucis vexillo suscepta, les Croisades? Quid si Albigensibus rogos accensos? Lutheri et Calvini sectatorum et Catholicon furores sacros? Non iuste minus exclamasset Adspicimus populos, quorum non sufficit irae Occidisse aliquem..... Sed cur eu commemorem? Iam non sub crucis vexillo bella et strages sunt inchoandae. Humanitatis ipsius et philosophiae nomine (quod non minus saevum, at ridiculum magis et multo minus excusandum) arma capessuntur, regna et imperia corrunt, urbes dividuntur, agri vastantur hominesque trucidantur. Sic omni tempore inde Principum ambitio prava, aulicorum aviditas et Δημαγωγῶν insania, hinc populorum socordia et imbecillitas miscris mortalibus excidii causae fuerunt terramque hanc miseram stragis sedem desolationisque secere.,,

De tempore, quo hanc Satiram scripsit Iuvenalis, v. Comm. ad v. 27. Minus constat, qua occasione et quo loco composita sit, Vetus Schol. "Ad Volusium, inquit, de Aegyptiorum sacris scribit, odio Crispini, qui Aegyptius erat, egens, et modo magister peditum atque equitum factus est.," Vid. ad I. 26 seq. et IV, 1 seq. Calderinus: "Invehitur in mutua hominum odia et feritatem, notans scil. Paridem (v. ad VII, 87 seq.), cuius odio fuerat electus; sumta occasione ex re gesta, quam in Aegypto viderat.," Lipsius (Epist. Quaest. IV, 20.): "Iuvenalem exsulasse sub Domitiano, non abnue- rim, et, quod in Divaei libro est, in Aegyptum etiam missum, ulro credi- derim. Indicare hoc ipse voluit Sat. XV, 45. Ait: quantum ipse notavi. Videl ititur Aegyptum, vel quum inibi exsularet, ut MS. Divaei, vel, ut Suidas, quum in vicina esset Pentapoli s. Cyrenaica. v. Plin. V, 5. Hacc lustratio Aegypti causam illi praebuit scribendae satirae de immani superstitione Aegyptiorum. Nisi hoc fuisset, cur non pariter aliquid de Hispanis aut Germanis?," Hinc tamen non pro certo affirmare ausim, hanc Satiram non Romac, sed in Aegypto et tempore exsilii, scriptam fuisse. Illud probabilius videtur, et versum 45. ad annos quoque inventutis, quibus poeta Aegyptum lustrare potuit, referre licet. Conf. vita Iuvenalis per annos a me digesta ad a. V. 833. et 874.

Quis nescit, Volusi Bithynice, qualia demens
Aegyptius portenta colat? Crocodilon adorat
Pars haec: illa pavet saturam serpentibus ibin.
Effigies sacri nilet aurea cercopitheci,
Diuidio magicae resonant ubi Memnone chordae 5

3. ibidem 45. 49. 60. 64.

5. Memnone 21—23. 65. Ita ubivis

scribendum putabat Harduin. ad Plin.

VI, 30. s. 35. X, 26. s. 37. XXXVI, 7.

Atque vetus Thebe centum iacet obruta portis.
 Illic caeruleos , hic piscem fluminis , illic
 Oppida tota canem venerantur , nemo Dianam.
 Porrum et caepe nefas violare et frangere morsu.
 O sanctas gentes , quibus haec nascuntur in hortis 10
 Numinis ! Lanatis animalibus abstinet omnis
 Mensa : nefas illic fetum iugulare capellae :
 Carnibus humanis vesci licet. Attonito quum
 Tale super coenam facinus narraret Vlices
 Alcinoo , bilem aut risum fortasse quibusdam 15
 Moverat , ut mendax areatalogus. In mare nemo
 Hunc abicit , saeva dignum veraque Charybdi ,
 Fingentem immanes Laestrygonas atque Cyclopas ?
 Nam citius Scyllam gel concurrentia saxa
 Cyaneas , plenos et tempestalibus utres 20

s. 11.—Lucianus (Toxaris c. 27.)
 dixit , τὸν Μέμνονα βοῶν πρὸς ἀνα-
 τέλλοντα τὸν ἥλιον .

7. v. Excurs. ad h. I.

9. ac frangere 10. 12. 16—20. 22
 —25. 45—50. 54—69. 71—74. 77.

12. foetum .violare 45.

13—23. Similiter Lucianus de vera
 hist. I, 3. Αρχηγὸς δὲ αὐτοῖς καὶ δί-
 δάσκαλος τῆς τοιαύτης βωμολογίας ὁ
 τῶν Ομήρου Οδυσσεύς , τοῖς περὶ τὸν
 Αλκίνεον διηγούμενος ἀνέμων τε δου-
 λείαν καὶ μονοφθάλμους καὶ ὠμορχ-
 γους καὶ ἀγρίους τινὰς ἀνθρώπους ,
 ἵτι δὲ πολυκέφαλα ζῶα καὶ τὰς ὑπὸ
 φρομάκων τῶν ἐταίρων μεταβολὰς ,
 οἷα πολλὰ ἔκεινος πρὸς ἴδιωτας τοὺς
 Φαικκας ἐπερχτεύσατο .

14. narravit 22.—Vlices recepi ex
 17. 19. 20. 58. Vlyxes 23. 46. 47.
 Vulgo Vlysses. Cf. ad IX, 65. et XI,
 34.

15. atque pro aut 16.

16. Moverat 62. 63. 71. 73.

17. Scylla pro saeva conūcit Schra-
 der.

18. Laestrigones 13. 16. 24. —
 Cyclopes 13. 16. 24. — et Cyclopas
 10. 11. 17—20. 25. 27. 45—50. 54—
 69. 71—74. 77. et XX MSS. Paris.
 quod arridebat Schurzfl. et Ach. ut
 exprimeretur res ipsa , grandis scil.
 Cyclopum vastitas et moles quadrata ,
 versu spondaico durum sonante .

19. procurentia saxa conj. quidam
 male. v. Heins. ad Ov. Met. VII, 62.

20. Cyaneas semper suspicatus sum ,
 et nunc recepi ex 28. ut sit apposilio
 et interpretatio verborum concurren-
 tia saxa. Cyanea perperam legitur in
 13. et recent. editt. , Prat. , Bipont.
 al. Vulgo Cyaneis : at saxa non con-
 currunt Cyaneis , sed Cyaneae scil.
 rupes s. cautes sunt ipsa saxa concurren-
 tia ; neque probanda est sententia
 Ach. qui Cyaneis putat esse nom.
 plur. accus. tert. declin. pro Cyanea ,
 ut patreis , sorteis cet. pro paues ,

Crediderim , aut tenui percussum verbere Circes
 Et cum remigibus grunnisse Elpenora porcis.
 Tam vacui capitis populum Phaeaca putavit ?
 Sic aliquis merito nondum ebrius et minimum qui
 De Corcyraea temetum duxerat urna :
 Solus enim hoc Ithacus nullo sub teste canebat.

25

Nos miranda quidem , sed nuper Consule Iunio
 Gesta super calidae referemus moenia Copti ;
 Nos vulgi scelus et cunctis graviora cothurnis.
 Nam scelus a Pyrrha, quamquam omnia syrmata volvas,
 Nullus apud tragicos populus facit. Accipe , nostro
 Dira quod exemplum feritas produxerit aevo.

Inter finitimos vetus atque antiqua simultas ,
 Immortale odium et numquam sanabile vulnus
 Ardet adhuc Coptos et Tentyra : summus utrumque 35

sortes. Nam *Cyaneis* est nom. adiect. (v. Comm.) et vox quatuor, non trium syllabarum, quarum et secunda et tertia brevis est. *Sicaneis* emend. Schrader audacter invitaque Minerva, et *saxa Cyanea* Dausqueius ad Sil. XIV, 515. pag. 628. contra metri, leges et κακοφώνως. — *plenos vel 21.*

22. *gruuisse* 46. 47. 50. 60. 64. *grinuiscere* 13.

24. *Hic* 20.

25. *temeti* (scil. *minimum* v. 24.) recte, opinor, emend. Schrader, idemque et nobis in mente venit. Hoc non refellitur saltem exemplis laudatis ab Hein. qui perperam iungit *multum lacrimas* ap. Virg. Aen. III, 348. *quantum fides* ap. Liv. I, 16. extr. (ubi Ducker ita legendum censebat) et similia. — *diduxerit* 16. *ducduxit* 12. 13. *detduxerat* 2—4. 7. 11. 15. 17. 19—22. 24—27. 45—49. 55. 57—60. 65. 66. et omnes fere codd. Paris. contra usum loquendi et

metrum ; nam priores syll. vocis *temetum* producuntur.

26. *haco* 12. 17. 19. 24. 22. 45.

27. v. *Excurs.* ad h. l.

28. *Facta* 20. — *Combi* 24. *Compte*

22. *Coctae* 19. *Cepti* 23. Cf. ad v. 35.

29. *scelera* 2. forte rectius.

31. *populos* 16.

32. *produxit in aevo* 13. 22.

33. *Inter finitimas* sc. *urbes* emend.

Salmas. Exerc. Plin. p. 447. Sed iunge *inter finitimas Coptos et Tentyra*

34. et deest 19. — *satiabile* 13. Ego potius versum hunc pannum esse crediderim , a versificatore aliquo assutum. Causam non expiscari potest Hein. Quia ταυτολογικῶς dicta sunt *vetus*, *antiqua*, *immortale*, *numquam sanabile*, ut et *similitas*, *odium*, *vulnus*.

35. v. *Excurs.* ad h. l. — Monimenta residua *Tentyris et Copti* v. in " Description de l'Egypte , ou Recueil des Observations et des Recher-

Inde furor vulgo, quod numina vicinorum
 Odit uterque locus, quum solos credat habendos
 Esse Deos, quos ipse colit. Sed tempore festo
 Alterius populi rapienda occasio cunctis
 Visa inimicorum primoribus ac ducibus, ne 40
 Laetum hilaremque diem, ne magnae gaudia coenae
 Sentirent, positis ad templa et compita mensis
 Pervigilique toro, quem nocte ac luce iacentem
 Septimus interdum sol invenit. Horrida sane
 Aegyptus: sed luxuria, quantum ipse notavi, 45
 Barbara famoso non cedit turba Canopo.
 Adde, quod et facilis victoria de madidis et
 Blaesis atque mero titubantibus. Inde virorum
 Saltatus nigro tibicine, qualiacumque
 Vnguenta et flores multaeque in fronte coronae: 50
 Hinc ieunum odium: sed iurgia prima sonare
 Incipiunt animis ardentibus: haec tuba rixae.

ches qui ont été faites en Egypte
 pendant l'expédition de l'armée
 Française., Paris. 1818. T. II. trois.
 Livr. Chap. X.

36. *vulgi* 16. 17. 19. 20. 22. 23. 28.
 45.

37. *Colit* 23. — *credit* 22. 25.

39. *multis pro cunctis* 15.

40. *Visaque maiorum* 7. — *maioribus ac ducibus* 11.

41. *nec magnae* 11. *magnae ne* 45.
magnae nec 23. — *gaudia vitac* 22.

42. *Sentiret* 16. 45. 67.

43. *luce ac nocte* (cum ingrata eli-
 sione) 10. 11. 12. 17. 19. 20. 21. 27.
 45—49. 54. 55. 57—60. 64. — *Pro*
iacentem, h. e. *stratum*, Plathner
conj. calentem scil. ab iis, qui assidue
 ei incubant. Ego malim: *quo nocte*
ac luce iacentes *Septimus interdum sol*
invenit. Ex quo facile fieri poterat
quem propter compendium scrib.

44. *interdum* 1. 14. 18. 25. 48. 57;
 58. 59. 65. 66. 67. 69. 70. 75. 76. 82.
interea 10. 11. 12. 15. 16. 17. 19—
 24. 27. 45. 46. 47. 49. 50. 54. 55. 56.
 60—64. 65. 68. 71—74. 77. et XXXII
 MSS. Paris. ex quibus illud revoca-
 vit Ach.

44. 45. *horrida sane* *Est Coptes*
 recte, opinor, conj. Schrader.

46. *ripa* (scil. orientalis Nili, in
 qua sita Coptus) *pro turba* 3. 5. 7. 10.
 11. 12. 15. 16. 17. 19—27. 29. 45—
 49. 54. 55. 58—63. 65. 66. et diuidia
 pars MSS. Paris. forte et velut Schol.
 cuius glossa est: *Latini ripa*, quam
 Schurzsl. eam putabat dici, quae tum
 sub potestate Latinorum fuerit.

51. *genuinum odium* 11. 24. *quod*
 et male conj. Merula. *geminum* 19.
 20 a m. sec.

52. *hoc tuba* 22.

Dein clamore pari concurritur , et vice teli
 Saevit nuda manus : paucae sine vulnere malae :
 Vix cuiquam , aut nulli toto certamine nasus 55
 Integer. Adspiceres iam cuncta per agmina vultus
 Dimidios , alias facies et hiantia ruptis
 Ossa genis , plenos oculorum sanguine pugnos.
 Ludere se credunt ipsi tamen et pueriles
 Exercere acies , quod nulla cadavera calcent. 60
 Et sane quo tot rixantis millia turbae,
 Si vivunt omnes ? Ergo acrior impetus , et iam
 Saxa inclinati per humum quaesita lacertis
 Incipiunt torquere , domestica seditioni .
 Tela ; nec hunc lapidem , quales et Turnus et Ajax , 65
 Vel quo Tydides percussit pondere coxam
 Aenea ; sed quem valeant emittere dextrae
 Illis dissimiles et nostro tempore natae.
 Nam genus hoc vivo iam decrescebat Homero.
 Terra malos homines nunc educat atque pusillos. 70
 Ergo Deus , quicumque adspexit , ridet et odit.

53. *Deinde clamore* 24. *Dehinc
clamore* 10. 11. 22. 23. 25. 27. 54—
63. 65. 66—69. 71—74.

55. *cuidam* 12. — *ac nulli* 1.—
caeco certamine (in quod caeci vel
 caeco impetu ruebant) *quidam libri*,
 teste Pithoeo, nescio qui. Recte,
 opinor ; saltem longe venustius.

56. *aspicies* 23. — *tota pro cuncta*
 25. 27. 46—49. 55—60. 64.

58. *plenos sociorum* 11.

59. *tamen ipsi* 46. 47. 49.

60. *quia pro quod* 22.

61. *sane quod* 15. 45. 46. 47. 49. 50.
 54. 55. 58. 66—69. 74. *sana quo* 28.
sanae quo 48. 64. *Saneque quo* 45.
Saneque iam quod iot 25. 41. 56. 57.
Saneque iam quo 59. 60. 65.

62. *Sic* 21. 27. 54. 58. 64. 74. *Sic
vivant* 64.

63. *inclinantes* 21. *inclinantis* 65.
 64. *seditione* 10. 12. 15. 16. 21—
 24. 45. 46. 47. 49. 50. 54. 55. 59.
 60. 65. *omnes* sere codd. Paris. et ed.
 Ach.

65. *sed hunc* 12. — *qualis Turnus*
 12. *qualis se Turnus* 24. *qualis et Tar-*
nus 64. *quali se Turnus et Ajax* 11.
 15. 17. 23. 25. 45—47. 49. 54—60.
 62. 65—69. 71—74. et XXX MSS.
 Paris. Male: nam hi saxis se ipsi non
 percussisse dicuntur. *quali Turnus* 49.
quali vel Turnos 10. 20. *quod arrisit*
 Ach. *quali et Turnus* 16.

66. *Et quo* 27. 46—50. 55. 56. 59
 —65. 68. 69. 71—74.

71. *Eccc Deus* 21. *Non male! Deos* 50.

A deverticulo repetatur fabula. Postquam
 Subsidiis aucti, pars altera promere ferrum
 Audet et infestis pugnam instaurare sagittis;
 Terga fugae celeri praestantibus omnibus, instant,⁷⁵
 Qui vicina colunt umbrosae Tentys palmae.
 Labitur hinc quidam, nimia formidine cursum
 Praecipitans, capiturque: ast illum in plurima sectum
 Frusta et particulas, ut multis mortuus unus
 Sufficeret, totum corrosis ossibus edit
⁸⁰
 Victrix turba: nec ardenti decoxit aeno
 Aut verubus; longum usque adeo tardumque putavit
 Exspectare focos, contenta cadavere crudo.
 Hic gauderet libet, quod non violaverit ignem,
 Quem summa coeli raptum de parte Prometheus
⁸⁵
 Donavit terris. Elemento gratulor et te
 Exultare reor. Sed qui mordere cadaver

72. *deverticolo* scripsi pro vulg. *diverticulo*, Latinitate ita postulante. *Deverticulum* enim et *deversorium* dicuntur a *devertere*, h. e. ab uno loco ad alium se convertere; a quo differt *divertere*, quod adhibetur de duobus, qui diversam instituunt viam, unde *diversus* et alia: quae verba male vulgo a librariis confunduntur. v. Heins. ad Ovid. Am. II, 6, 9. (ubi veterissimi codd. nobis faciunt) Burm. ad Petron. 40. et ad Virg. Ge. III, 293. Bcntl. ad Terent. Eun. IV, 2, 17. et Ernesti clav. Cic. v. *devertere*.

73. *aucta* 16. *auctis* 27. 46. 47. 48. 56—60. 64. 74. *actis* 25. — *pars altera amittere ferrum* 12.

74. *pugnas inferre* 2.

75. *fuga* 1. 8. 11. 15. 17. 19—22. plerique codd. Paris. et ed. Ach. — *sceleri* 9. 21. 22. — *instans* 9. *praestant instantibus omnes* vetus MS.

Merceri, qui emend. *Terga fuga celeri praestant instantibus Omnis*. Schrader conj. *praebentibus omnibus*, et Lubinus *praestantibus hostibus*. Mox v. 76. *Pampae* (qui vicus erat vicinus Tentys) legendum pro *palmae* putabat Salmas. Exerc. Plin. p. 452. B. Quis vero, ut situm urbis designet, eam vico alicui dicet *vicinam esse*?

77. *hic* 10. 15. 16. 17. 19. 20. 24. 45—47. 49. 50. 54—60. 62. 64—69. 71—74. 77.

79. *Frustra* 16. 22. 23. 24. 46. 47. — *ac* 27. 46—50. 54. 55. 59—65. 68. 69. 74. 72. 73.

81. *aheno* 25. 46—50. 57—60. 62. 64—69. 71. 72. 73. v. ad III, 285.

84. *Hinc* 10. 24 a m. sec. 23—25. 27. 45—50. 58. 61—69. 71—74.

87. *sed quae* (sc. *turba* v. 81.) emend. Schrader.

88. *nihil* 17. 20. 23—27. 45. 46. 47. 49. 50. 56. 58. 60—69. 71—74.

Sustinuit, nil umquam hac carne libentius edit.
 Nam scelere in tanto ne quaeras et dubites, an
 Prima voluptatem gula senserit. Ultimus autem, 90
 Qui stetit absumto iam toto corpore, ductis
 Per terram digitis, aliquid de sanguine gustat.

Vascones, haec fama est, alimentis talibus olim
 Produxere animas: sed res diversa, sed illic
 Fortunae invidia est bellorumque ultima, casus 95
 Extremi, longae dira obsidionis egestas.
 Huius enim, quod nunc agitur, miserabile debet
 Exemplum esse cibi: sicut modo dicta mihi gens
 Post omnes herbas, post cuncta animalia, quidquid
 Cogebat vacui ventris furor, hostibus ipsis 100
 Pallorem ac maciem et tenues miserantibus artus,
 Membra aliena fame lacerabant, esse parati
 Et sua. Quisnam hominum veniam dare, quisve Deo-
 Viribus abnuerit dira atque immania passis, (rum

89. non pro ne 16.

90. voluptates 22. — ultimum 24.—
 ultimus auctor Qui venit conj. Schra-
 der.

91. Qui sitit malebat Lubinus. At
 sitis sanguinis, quae huic homini fuit,
 satis exprimitur v. 92.

93. ut fama 1—5. 10—13. 15—17.
 19—27. 45. 47. 49. 54—60. 65. 68.
 69. 74. et omnes fere codd. Paris.
 quosque vidit Britan. qui tamen ut
 delendum putabat, ut versus statet;
 offensus haud dubie eo, quod alio-
 quin syllaba secunda voc. *Vascones*
 h. l. brevis esset. Eadem corripitur
 a Prudent. περιστεφ. I, 93. et a Pau-
 lino Nolano ad Auson. Carm. X. v.
 203. 212. 218. Ptolemaeus tamen et
 Strabo III. p. 111. scribunt Οὐάστκω-
 νις et τὸ τῶν Οὐαστκώνων ἔθνος. Su-
 spicari itaque possis, recte legi vel

Vascones, fama est, alimentis in 48.
61—64. 66. 67. 71—72, 73. vel Vas-
cones, ut fama, alimentis in 47. nisi
malis: Vascones fama est alimentis
talibus olim Produxisse animas. —
Mox elementis talibus 8. quod Pithoeo
placuisse mireris. humaris carnibus
13. — usi pro olim 7. 9—13. 15. 16.
17. 19—23. 25. 27. 45—50. 54. 55.
57—69. 71. 72. 73. XXX MSS. Pa-
ris. et ed. Ach.

94. illinc 23. 27. 46. 47. 49. 58.

95. bellorumque culmina 29.

96. dura 24. durae 15.

97. qui nunc 21 a m. pr. 22.

99. curcas herbas 16.

101. Pallore ac macie extenuis
 quidam cod. Pith. — et maciem 10.
 19 25. 46—49. 55—60. 64.

104. Viribus 8. 10—27. 45—50.
 54—77. 81. 82. quod interpretantur:

Et quibus illorum poterant ignoscere manes , 105
 Quorum corporibus vescebantur ? Melius nos
 Zenonis praecepta monent : nec enim omnia, quaedam.
 Pro vita facienda putat. Sed Cantaber unde
 Stoicus , antiqui praesertim aetate Metelli ?
 Nunc totus Graias nostrasque habet orbis Athenas. 110
 Gallia causidicos docuit facunda Britannos :
 De conducendo loquitur iam rhetore Thule.

Nobilis ille tamen populus , quem diximus ; et par
 Virtute atque fide , sed maior clade Saguntus
 Tale quid excusat. Maeotide saevior ara 116
 Aegyptus : quippe illa nefandi Taurica sacri
 Inventrix homines (ut iam , quae carmina tradunt ,
 Digna fide credas) tantum immolat , ulterius nil
 Aut gravius cultro timet hostia. Qui modo casus

virilibus animis , vel viris fortibus .
 Quae ratio dura est , etsi ferrem eam
 in poëta lyrico ; et diversa mihi vi-
 detur dictio illa cognatis maculis inf.
 v. 160. quae iudice Hein. simillima
 est. *Vrbibus* cod. Alex. tres alii Paris.
 et recent. edd. Prat. et al. , h. e. Ca-
 laguri , *Nemantiae* , Sagunto , ut
 vulgo putant ; aut *urbibus* poët. pro
urbi , Calaguri , et hoc pro civibus ,
 ut passim , et apud Graecos πόλις ,
 Αργος , Ελλας , de quo v. Facius ad
 Eurip. Orest. v. 46. Sed haec quo-
 que ratio longe petita est , lectio ta-
 men illa ab Ach. recepta. Poëta forte
 scripsit *Civibus* , vel *Fortibus* , vel
Talibus. *Ventribus* conj. H. Vales.
 coll. III, 167. IV, 107. XIV, 126.
 pars pro toto (pro viris) posita sit et
 error natus ex comp. script. *utribus*.
 — abnueret 21.

105. ipsorum 61. 62. 63. 65—69.
 71—74.

106. vescantur , sed melius 23—26.

45—48. 54. 56. 58—60. 64. 65. ve-
 scantur , sed melius 19.

• 108. facienda putare scil. praecepta
 10—12. 15. 16. 45.

110. nostras Graiasque 22. notasque
 conj. H. Vales.

113. dicimus 68.

114. Saguntos 19. Sagunto 22. —
 Versus 113. 114. 115. alii ita distin-
 guunt: *Nobilis ille tamen populus* ,
quem diximus (et par *Virtute* — *Sa-*
guntus) , *Tale quid excusat* ; alii sic:
Nobilis — *diximus* , et par *Virtute*
atque fide : *sed maior clade Saguntus*
Tale quid excusat ; alii denique ita:
Nobilis ille — *diximus* , et par *Virtute*
atque fide , *sed maior clade Saguntus*,
Tale quid excusat , ut verba sic iun-
 gantur : *Nobilis ille populus* , Vasco-
 nes , et *Saguntus* , ei par *virtute atque*
fide cet.

115. Fata quid accuset? conj. Schra-
 der.

119. Qui pro Quis restitui ex 11.

Impulit hos? quae tanta fames infestaque vallo
Arma coegerunt, tam detestabile monstrum
Audere? Anne aliam, terra Memphitide sicca,
Invidiam facerent nolenti surgere Nilo?
Qua nec terribiles Cimbri nec Britones umquam,
Sauromataeve truces aut immanes Agathyrsi,
Hac saevit rabie imbelle et inutile vulgus,
. Parvula fictilibus solitum dare vela phaselis

47. 20. quia molliss est et doctius.
v. Drakenb. ad Sil. II, 645. VII, 538.
IX, 654. X, 417. XIII, 450. XV, 668.
Heins. et Heyne ad Virg. Ecl. I, 49.
II, 49. Gron. Obsr. ad script. eccles.
c. 21. Bentl. ad Horat. Serm. I, 4, 41.
5, 79.

424. *Britones* 4. 10. 11. 12. 14. 15.
16. 18. 20. 23—27. omnesque edd.
vett. *Brittones* 17. et edd. recent.
Prat. et al. *Brytones* 19. *Bistoris* 21.
Bistones 22. Io. Schraderus in Observatt. libro p. 4—6. docte de h. l. ita
disputavit: “*Britones* in numerum
serarum et immanum gentium rese-
runtur. Id dolens Marklandus inustam
genti maculam delere tentavit ad
Stat. Sylv. IV, 2, 38. reponens: *Cim-
bri*, nec *Teutones* umquam, *Sauro-
mataeve truces*. Vir doctus in Actis
Lips. An. 1729. p. 383. testatur, ei
accedere quatuor MSS. in quibus
Sauromataeve legatur; in aliis duo-
bus esse *Bistones* (ut in nostro cod.
22.) vel ex comp. scribendi *Bitones*
vel *Btones*. Lectio *Bistones* reperitur
etiam in cod. Perizon. eiusque vel in
primis ratio videtur habenda, quod
ipse Iuvenalis haud leviter eam con-
firmat, *Sarmatas* et *Thraeces* similiter
iungens sup. III, 79. ut ante Martia-
lis XII, 8, 9. *Thracum* vero feritatem
et crudelitatem omnes omnium tem-
porum scriptores fere notaverunt. Sed
et plurimos et locupletissimos diritalis

atque immanitatis Britannorum te-
stes ex velutis monumentis excitavit
Barth. ad Claudian. laud. Stil. II,
246. et praecipue Cons. Mall. v. 54.
et Rutil. I, 500. Claud. b. Get. 568.
Avien. D. O. T. 448 et 749. Horat.
Od. III, 4, 33. Aut igitur vulgata Iu-
venalis scriptura servanda est, aut
locus, quem *Britones* obtinent, *Bi-*
stonibus adsignandus. *Britones* autem
et *Britanni* ita dicti a vocab. *Brie*,
quod proprie versicolorem, depictum
et coloratum denotat: nam moris
fuit, ut Britannorum nurus cutem
caeruleo colore inficerent. Nota Ach.
est: “Futilis est Marklandi emenda-
tio: nam his temporibus Cimbri,
Teutones, Britones, Sauromatae,
Sycambri ceterique omnes Europae
septentrionalis populi truces et seri-
erant; nec inde sequitur, Britannos
hodiernos, Francos, Germanos, qui
ab iis ortum ceperunt, eiusdem seri-
tatis esse participes.,,

425. *Sauromataeve* pro *vulg.* *Sau-
romataeque* revocavi ex 11. 17. 20.
21. 22. 24. 45. 49. et quatuor MSS.
de quibus vid. quae modo dixi ad v.
12. *Sauromatesve* 19. — nec pro aut
45.

426. *immane* pro *imbelle* 25. 46.
48. 49. 54. 55. 57. 59. 60. Sed voc.
immane modo praecessit. — De metro
h. l. vid. sup. ad VI, 274.

427. *sutilibus* pro *fictilibus* conj.

Et brevibus pictae remis incumbere testae.
 Nec poenam sceleri invenies, nec digna parabis
 Supplicia his populis, in quorum mente pares sunt 130
 Et similes ira atque fames. Mollissima corda
 Humano generi dare se Natura fatetur,
 Quae lacrumas dedit: haec nostri pars optima sensus.
 Plorare ergo iubet casum lugentis amici
 Squaloremque rei, pupillum ad iupa vocantem 135
 Circumscripторem, cuius manantia fletu
 Ora pueriles faciunt incerta capilli.
 Naturae imperio gemimus, quum funus adulcae
 Virginis occurrit, vel terra clauditur infans
 Et minor igne rogi. Quis enim bonus et face dignus 140
 Arcana, qualem Cereris vult esse sacerdos,
 Villa aliena sibi credat mala? Separat hoc nos
 A grege mutorum, atque ideo venerabile soli
 Sortiti ingenium, divinorumque capaces
 Atque exercendis capiendisque artibus apti 145.
 Sensus a coelesti demissum traximus arce,

Schrader coll. Virg. Aen. VI, 414.
 ubi v. Cerdas et Heyne.—solidum 74.
 —phasellis 25. 27. 46—50. 55. 57.
 58. 61. 62. 64. 66. 73. At v. Comm.

133. pars nltima 81. pars iutima
 64. ex emendat. Britann. ut sensus
 sit: lacrymae sunt, quae interiorem
 sensus nostri partem pietatemque pa-
 tefaciunt.

134, casum lugentis amici recte,
 opinor, conj. Curio coll. Virg. Aen.
 II, 93. easum legitur in 46. et III
 codd. Paris. lugentis in 10. 21. 22.
 24—27. 45—50. 54—69. 71. (in quo
 tamen viciose lucentis.) 72. 73. 74. et
 XV MSS. Paris. Virumque nunc re-
 ceipi pro vulgata lect. causam dicentis,
 quae vix cuiquam placebit, nisi Hein.
 qui eam suetar coll. VIII, 27. XII,

46. Virg. Aen. VIII, 619—624. et
 XI, 471. Pro casum forte quidam
 librariorum reposuerunt causam et
 deinde alii aptum ei vocabulum di-
 centis commenti sunt.

135. fletus 27. 47. 50. 54. 64. fle-
 tum 44. Alterutra lectio videtur pro-
 banda. v. sup. ad VI, 623.

140. Ut minor coniicit Schrader.
 —aut face 61. 62. 63. 65—69. 71—74.

141. qualis 16.

142. separat hoc nos 23. separat
 haec (natura, vel pietas, humanitas
 et misericordia) nos 40. 24. 25. 27.
 46—50. 54—69. 71—73. probb.
 Mancin. et Ascens.

143. A grege brutorum 46.—solum
 22.

146. duximus arce 45.

Cuius egent prona et terram spectantia. Mundi
 Principio induxit communis conditor illis
 Tantum animas, nobis animum quoque, mutuis ut nos
 Affectus petere auxilium et praestare iuberet, 150
 Dispersos trahere in populum, migrare vetusto
 De nemore et proavis habitatas linquere silvas;
 Aedificare domos, Laribus coniungere nostris
 Tectum aliud, ~~stutus~~ vicino limine somnos
 Ut collata daret fiducia; protegere armis 155
 Lapsum aut ingenti nutantem vulnere civem,
 Communi dare signa tuba, defendier isdem
 Turribus atque una portarum clave teneri.

Sed iam serpentum maior concordia: parcit
 Cognatis maculis similis fera. Quando leoni 160
 Fortior eripuit vitam leo? quo nemore umquam
 Exspiravit aper maioris dentibus apri?
 Indica tigris agit rabida cum tigride pacem
 Perpetuam: saevis inter se convenit ursis.
 Ast homini ferrum letale incude nefanda 165
 Produxisse parum est; quum rastra et sarcula tantum
 Adsueti coquere et marris ac vomere lassi
 Nescierint primi gladios extundere fabri.

151. *et migrare* 25. 27. 46—50.
 54—69. 71—74.

152. *ac* 19.—*linquere terras* 21.

154. *limine* recepi ex 16. 17. 19.
 20. 23—27. 45. 46. 47. 49. 50. 55—
 69. 71—74. et XX MSS. Paris. *limite*
in reliquis libris.

158. *aut una* 45.—*tueri* 46.

163. *rapida* 13. 19—21 a m. pr.
 22. 23. 28. 68. et quidam codd. Paris.
solenni errore.

166. *ac pro* et 43. 17. 20. 22. 23.
 45.

168. *Nescierant* Serv. ad Virg. Ge.
 II, 540. *Nescierunt* 23. Male, etsi

non obstat metrum; de quo v. ad
 Sil. V, 264. *Nescierent* 10. 11. 13. 16.
 20. 24. *Nec scirent* 21. 22. *Nescirint*
rectius videbatur Schurzfl. — *Mox*
extundere restitui ex 2. 4. 10. 17. 20.
 21. *excudere* 15. 19. 25. 27. 46—50.
 54—64. 66—69. 71—74. 81. et Serv.
 ad Virg. I. I. *excludere* 65. *greditore*
 (scil. *cudendo* s. *malleo*, h. e. *cudere*)
 14. 16. 18. 22. 23. 24. 70. 75. 76.
 77. 82. Cf. Heyne ad Virg. Aen.
 VIII, 665. in Var. Lect. ubi iam mo-
 nuit, *extundere* exquisitus esse id.
 qd. *excudere*, tum et omnino pro-
 ferre, invenire, ut Virg. Ge. I, 133.

Adspicimus populos , quorum non sufficit irae
 Occidisse aliquem ; sed pectora , brachia , vultum ¹⁷⁰
 Crediderint genus esse cibi . Quid diceret ergo ,
 Vel quo non fugeret , si nunc haec monstra videret
 Pythagoras , cunctis animalibus abstinuit qui
 Tamquam homine , et ventri indulxit non omne legumen ?

IV, 515. 328. Antiqua haud dubie *exaudere, excludere, quae etiam in*
scriptura *suit extindere, et inde orta* *MSS. Paris. reperitur.*
haec varietas: extindere, extendere, ^{172.} *quonam fugeret 19.*

SATIRA XVI.

ARGVMENTVM

Conditionem militum multis partibus meliorem , quam paganorum , esse ostenditur v. 1—6 , a) quod illi ab his non facile ullam accipiant iniuriam eamque impune iis inferre possint , quem proprios habeant iudices , et lege Camilli extra vallum litigare vetentur , commilitones autem non modo reum per fas ac nefas tucantur , sed damnatum quoque vindicent 7—34 ; β) quod confessim iis , et quoties lubeat , ius dicatur , et neque initium , neque finis litium in longinquum differatur tempus 35—50 ; γ) quod peculium iis sit castrense , et hinc ius testandi vivo adhuc patre 51—56 ; δ) quod phaleras , torques aliaque virtutis praemia consequantur , quem ipsius ducis referat , et honorari milites et locupletari 56—60.

In priore huius Satirae parte v. 1—34. poëta satis ingeniosam ei formam induisse et , dum aperte commoda militiae recenset , teota ironia ac laudis specie vituperationi imposita nimiam militum licentiam insolentiamque , quam illis temporibus vix Imperatores coercere audebant , persstringere videtur. Eam non integrum superesse quidam opinati sunt , quia tam brevis forte est , et argumenti tractatio non omnibus numeris absoluta : nam plura militiae commoda atque privilegia , cum legibus , tum Imperatorum edictis constituta et concessa , a Polyb. VI , 39. Lips. Mil. Rom: V , 49. et de magnit. Rom. I , 6. aliisque memorantur. Sed quis poëticam rei expositionem ita ad calculos vocabit ? — Quo loco et qua occasione haec Satira sit scripta , parum constat. Nonnulli putant , eam a Iuvenale , quem primum iussu Domitiani venerit in Aegyptum , compositam esse in Paridis pantomimi invidiam , quo auctore ab Urbe remolus sit et falsa honoris specie cohorti praefectus , et militiae laudari commoda , ne Paris conditionem poëtae , quod maxime optaverit , miseram esse oredere et infelicem. Sed Iuvenalis non a Domitiano et Paride , sed ab Hadriano in exsilium est missus (vid. vita eius): unde in huius saltem Imperatoris et hi-

Ivv. I.

S

stronis, qui ei in deliciis fuit, invidiam haec scripsisse censendus est. Si tamen poëta noster huius carminis auctor fuit, suspicari malum, occasionem ad illud conficiendum ei oblatam fuisse a Gallo, amico, in militiam euntem. Virum vero haec Satira Ivenali sit tribuenda, iam olim fuere, qui addubitarent. Scholiastes, a Barth. Advers. XIV, 16. laudatus, haec adnotavit: Quidam dicunt, non esse Ivenalis, sed ab eius amico apposita. Vetus Schol. Pithoei: Ista a plerisque exploditur et dicitur non esse Ivenalis. His adstipulantur Grotius ad Luo: III, 14. Rutgers. Ver. Lect. IV, 4. p. 338. Angel. Decembr. polit. liter. p. 59 seq. Barth. l. c., Plathnerus, Bahrdt et alii; sed refragantur Dempster. ad Coripp. p. 137. Scaliger, Schurzfleischius aliquique multi. Neque haec lis facile dirimenda est, quam in utramque partem quedam eaque satis gravia disputari possint. In antiquissimis libris hanc Satiram non existare testatur Valla: penultima est in codd. nostris 12. et 15. nec non in aliis Calderini, quod probat Schol. Barth. Primis quoque versibus ingrata, ne dicam inaudita, inest tautologia, qua eadem notio quater exprimitur: felicis militiae, prospera castra, secundo sidere, fati benigni. Hoc tamen Satirae principium si exceperis, non plane deducoret Ivenalem, eam scripsisse: nam et a stylo eius rhetoricaque verum tractatione haud abhorret, et politissimis placet facetus. Nonnulla etiam eius loca tamquam Ivenalis laudantur tum a Servio in Virg. Aen. I. et II. tum a Prisciano lib. VIII. c. 9. et 14. Quae quam ita sint, Satira haec vel ab ipso Ivenale, forsitan admodum sene, aut non satis limate, vel ab antiquiore saltem scriptore, qui haud invita Minerva animum ad satironam poësin applicuerit, composite videtur. Schurzfleischius monet, stibum variare secundum actatem et Ivenalem forsitan valde senem scripsisse hanc Satiranam, quem in Aegyptum a Domitiano (immo Hadriano) relegatus esset. Plathnerus contra suspicabatur, eam a quodam eruditio literatore ad stabilendum figmentum huius relegationis fuisse conditam. Adnotatio Heineckii est haec: "Non facile adduci potero, ut credam, hanc Satiram Ivenalis esse; quippe in translatione summae inest quod displicet et a Nostri consuetudine alienum videatur. Ivenalis si talenm materiam tractare volisset, haud dubie de commodis militum copiosius disputasset. Sed hic auctor quam ieiune versatus est in suo argumento tractando! Promittit loqui de commodis communibus militum, sed loquitur tantum de uno. Primis vero Satirae versibus nemo offendetur, qui meminerit, castra saepius dico pro ipsa expeditione. Conf. Oderid. ad Lucan. I, 374. Si expeditio prospera est, optio, ut ego quoque secundo omne eius participem sim. Expeditio enim bene cedere potest, et tamen singuli homines possunt esse infelices.,, Hoc itaque est sapere; et offendere potest voc. castra, non felicitatis notio toties inculata.

**Quis numerare queat felicis praemia, Galle,
Militiae? Nam si subeuntur prospera castra,**

2. nam et si 50.—iubeantur 22. 66. iubeant 15. subeantur 10. 13. 16. 17. 19. 20. 21. 23. 24. 25. 45—50. 54—	60. 62. 64. 65. 67. 68. 69. 71—74. 77. XXVIII MSS. Paris. et ed. Ach. Quod si subeantur non male legit
---	--

Me pavidum excipiat tironem porta secundo
 Sidere: plus etenim fati valet hora benigni,
 Quam si nos Veneris commendet epistola Marti 5
 Et Samia genitrix quae delectatur arena.

Commoda tractemus primum communia, quorum
 Haud minimum illud erit, ne te pulsare togatus
 Audeat; immo, etsi pulsetur, dissimilet, nec
 Audeat excusso Praetori ostendere dentes 10
 Et nigram in facie tumidis livoribus offam
 Atque oculum medico nil promittente relictum.
 Bardaicus iudex datur haec punire volenti,
 Calceus et grandes magna ad subsellia surae,
 Legibus antiquis castrorum et more Camilli 15
 Servato, miles ne vallum litiget extra
 Et procul a signis. Iustissima Centurionum
 Cognitio est igitur de milite; nec mihi deerit
 Vltio, si iustae defertur causa querelae.
 Tota cohors tamen est inimica, omnesque manipli 20
 Consensu magno efficiunt, curabilis ut sit

Priscian. lib. VIII. Displacet certo
 nam, quoniam mox etenim sequitur.

3. *excipiet* 15. 25. 27. 46—49. 54
 —63. 66—69. 71—74. *quidam* codd.
 Paris. et ed. Ach. *accipiat* 16.

5. *commendat* 19. 23.

6. *genitrix Samia* 16. *genitrix* pro
genetrix substitui ex 16. 21. 22. 60.
 64. postulante sic etymologia a geni-
tum vid. Schelleri praec. stili bene
 Lat. p. 26. 30. 34.

9. *et abest a* 16. *totusque versus* a
 7. *et* 23. *de quo v. sup. ad II,* 24.

11. *et tumidam in facie nigris livo-*
ribus offam 11.—*faciem* 15. 21. 22.
 72. 73.

12. *oculos—relictos* 10—13. 15. 16.
 17. 19—27. 45—50. 54—69. 71—

74. 77. XXXII MSS. Paris et ed.
 Ach.

13. *Bardaicus* 1. 2. 4. 44—24. 45.
 70. 75. 76. 81. 82. *et ditridia pars*
 MSS. Paris. ut ap. Capitol. in Pertin.
 c. 8. *Bardiacus* 3. 5. 10. 25. 27. 46
 —50. 54. 55. 58. 61—69. 71—74. 77.
 probb. Calder. et Casaub. ad Capitol.
 l. l. *Bardiacus* 56. 57. 59. 60. 65.
 Ita et libri variant ap. Martial. IV,
 4, 5. ubi in optimo MS. Palat. *Var-*
dacious legitur. v. Comm.—*hoc* 45.

16. *nec pro ne* 15. 46—49. 54. 55.
 58. 61—64. 66. 67. 71. 73.
 21. *officiunt* 10—13. 15. 17. 19—
 22. 24—27. 45—50. 54—69. 71—
 74. 77. *plerique* codd. Paris. et ed:
 Ach. *afficiunt* 16.—*curabilis* 1. 14. 18.

Vindicta et gravior, quam iniuria. Dignum erit ergo
Declamatoris mulino corde Vagelli,
Quum duo crura habeas, offendere tot caligas, tot
Millia clavorum. Quis tam procul absit ab Vrbe? 25
Praeterea quis tam Pylades, molem aggeris ultra
Vt veniat? Lacrumae siccentur protenus, et se
Excusatuos non sollicitemus amicos.

Da testem, iudex quum dixerit; audeat ille,

25. 45. 46. 47. 49. 50. 56—59. 65.
66. 67. 70. 75. 76. Vetus scholion
est: ut satis cures, quemadmodum
effugias illos. *plorabilis* quidam. Con-
sensu magno officiunt. *Curabitis*, ut
sit 10. 11. 15—17. 19—24. 27. 48.
54. 55. 60—64. 65. 68. 69. 71—74.
77. plurimi codd. Paris. et ed. Ach.
Tum verba *Curabitis*, ut sit cet. sunt
vel militum increpantium togatum,
qui militem accusare audet, vel po-
tius poëtae, obiurgantis togatos s.
cives, accusatione militis novum sibi
incommodum, idque priori gravius,
importantes. Parum interest, quo-
cumque modo legas, et vulgata forte
lectio non repudianda propter inso-
lentiorum usum vocis *curabilis*, nisi
sorte hic ipse varietatem lectionis
peperit. H. Valesius legendum puta-
bat: *curabit is*, ut sit *Vindicta gra-*
vior quam iniuria. hoc sensu: an
dabit operam *is*, sc. Iaesus (dictum
per contémptum), ut vindicta facinus
excedat? an iste nescio quis vindi-
ctam exigit aut exigere conabitur
accepta iniuria maiorem, graviorem?

22. *Vindicta gravior* 10. 11. 15.
16. 17. 19—22. 25. 27. 45. 46. 47.
49. 50. 54—62. 64—69. 71—74. 77.
plerique codd. Paris. et ed. Ach. prob.
Schurfl. et Hein. ut sit Graeca posi-
tio. Syllaba utique finalis, natura
brevis ubi caesuram, aut sequentibus
duabus vel tribus consonis, modo

producitur, modo corripitur, v. sup.
ad I, 151. et VI, 109.

23. *mulino* 14. 18. 61. 63. 70. 75.
76. 81. 82. *Mutinensis* 10. 11. 12. 16.
17 a m. sec. 20. 21. 23—27. 45—50.
54—60. 62. 64—69. 71. 74. 77. XXIV
MSS. Paris. et ed. Ach. Vtrumque
in codd. suis iam legit vetus Schol.
qui haec notavit: “*mulino corde*, i.
e. ignavus. In alio *Mutinensis*. Rhei-
tor aliquis de Mutina. „ Nostra tamen
lectio praferenda ob sarcasmum, qui
ita perit, quemque a librariorum
ingenio profectum vix crediderim.
Mutinensi 15. 17 a m. pr. 19. 22.—
Vagilli 22. 24.

24. *tot caligas*, *tot Millia clavo-*
rum 14. 18. 61. 63. 70. 82. IV MSS.
Paris. et MS. liber. Dempsteri, qui
ad Coripp. p. 192. intellexit ictus
calcium, quod probavit Schurfl. coll.
Valtrin. de mil. Rom. p. 176. et
Castalion. Obs. p. 84. *tot caligatos*
milites, *Millia clavorum* 10. 11. 12.
15. 16. 17. 19—27. 45—50. 54—60.
62. 64—69. 71—77. 81. et XXXI
codd. Paris. Sed illud venustius, *cali-*
gato 42. 66. Plathneri nota est haec:
“Liber noster mediae notae *caligato*.
Inde fallor, an legendum *caligatae*
scil' militiae. *Caligati* sunt milites
manipularii ap. Theodos. Imp. L.
XXII. C. de Nupt. „

29. *iudex quem dixerit* 7. 10—13.
15. 16. 17. 19—27. 29. 45—50. 54—

Nescio quis , pugnos qui vidit , dicere , Vidi ?
Et credam dignum barba dignumque capillis
Maiorum. Citius falsum producere testem
Contra paganum possis , quam vera loquentem
Contra fortunam armati contraque pudorem.

Praemia nunc alia atque alia emolumenta notemus 35
Sacramentorum. Convallem ruris aviti
Improbis aut campum mihi si vicinus ademit
Et sacrum effodit medio de limite saxum ,
Quod mea cum vetulo coluit puls annua libo ;
Debitor aut sumtos pergit non reddere numos , 40
Vana supervacui dicens chirographa ligni :
Exspectandus erit , qui lites inchoet , annus
Totius populi : sed tunc quoque mille ferenda
Taedia , mille morae ; toties subsellia tantum
Sternuntur ; iam facundo ponente lacernas 45

69. 74—74. 77. omnes codd. Paris.
et ed. Ach. qui h. l. ita exponit: *Da testem, esto, sit tibi dandus testis tuorum verborum, quem iudex dixerit, scil. acceperit, vel potius quem addixerit ad testimonium.*

*30. pugnos vidit qui 40. 45. 16. 17.
49—27. 45—50. 54—69. 74—74. 77.*

34. contraque furorem conj. Schrader:

38. Aut 10. 13. 15. 16. 17. 19—
27. 45—50. 54—69. 71—74. 77.

39. *vetulo* restitui ex 7. 10—13. 15.
46. 47. 49. 20. 24. 23—27. 45—47.
50. 54—69. 71—74. 77. et **XXIX**
MSS. Paris. *vetula* 22. *patulo* (h. e.
ingenti) 44. 48. 48. 49. 70. 75. 76.
82. Sed nostra lectio haud dubie
exquisitor. Libum dicitur *vetulum*
ob vetustatem vel huius ritus et sa-
cificii, vel possessioñis agri lapidis-
que terminalis. Vtrumque vero ad
scelus augendum valet. *Vetus* in

triviius lapis dicitur Tibull. I, 4, 12.
al. 18.—*plus* 22. 46—49. 57. 58. 66.
67. 71. 72. 73.

41. Conf. sup. ad XIII, 437. ubi
idem versus legitur, et unde cum
buc translatum esse marginique ad-
scriptum suspicari possit. Sed huic
quoque loco aptissimus est, et hinc
ab ipso forte poëta repetitus.

42. *inchoet pro inchoat* revocavi ex
40—13. 45. 47. 49. 20. 21. 23—27.
45—50. 54—64. 61—69. 71—74. 77.
et Serv. ad Virg. Aen. II, 102.

43. *nunc* 16. *tum* 43. 21. 22.
45. *Sternentur* 17. et XXXI MSS.
Paris. teste ac prob. Ach.—*iam* recepi
ex 7. 10. 11. 12. 15. 16. 17. 19—22.
24—27, 45—50. 54—69. 71—77. nam
23. *tum* 14. 18. 70. 82. *cum* *fusundo*
poscente lucernas vel *lacernas* conj.
Schrader,—*lucernas* 7. 11. 17. 19.
20. 25. 39. 40. 45. 46. 48. 49. 54—
57. 59. 60. Barthius Advers. XIV.

Caedicio et Fusco iam micturiente , parati
 Digredimur lentaque fori pugnamus arena.
 Ast illis , quos arma tegunt et balteus ambit ,
 Quod placitum est ipsis , praestatur tempus agendi ,
 Nec res atteritur longo sufflamine litis.

50

Solis praeterea testandi militibus ius
 Vivo patre datur : nam , quae sunt parta labore
 Militiae , placuit non esse in corpore census ,
 Omne tenet cuius regimen pater. Ergo Coranum ,
 Signorum comitem castrorumque aera merentem , 55
 Quamvis iam tremulus , captat pater. Hunc labor aequus
 Provehit et pulcro reddit sua dona labori .
 Ipsi certe ducis hoc referre videtur ,
 Vt , qui fortis erit , sit felicissimus idem ,

46. hanç lectionem vulgatae praefert ,
 modo reponatur poscente luernas , ut
 sententia h. l. sit : Quum tantum
 temporis frustra expectaveris , quan-
 tum loquacissimos causidicos , diem
 dicendo eximere suetos , in Vrbe las-
 sare possit , ut alter ad indicandum
 serum diei tempus luernam poscat ,
 alter urinae iniuria vix morari susti-
 neat ; abibis tamen non solum non
 expedito negotio , sed nec proposita
 actione .

46. *Caeditio* 68. 74. 72. 73. *Ceditio*
 47. 48. 56. 59. 60. 62. 64. *Caditio* 19.
Caecilio 24. *Caecilio* 2. 30. prob.
 Barth. l. l. Cf. sup. ad XIII, 497.

47. *Egreditur* 20.

49. illis 10—13. 15. 16. 47. 49—
 27. 45. 46. 47. 49. 50. 54—69. 71—
 74. 77. At male sic eadem vox repe-
 titur.—*tempus praestatur* 11.—Perpe-
 ram post *placitum est* distinctio posita
 in omnibus quas inspexi editionibus.

56. *capite* 17.—Vox *labor* me sem-
 per offendit , quae mox sequitur et

modo praecessit . Quam inepta etiam
 est sententia haec : *labor reddit sit*
dona labori? Hanc miror nemini
 interpretum displicuisse praeter Bri-
 tannicum , qui auctor est , ut repo-
 natur : *Hunc labor aequus provehit* ;
et plucro reddi sua dona labori ,
Ipsi certe ducis hoc referre videtur
 (ea ratione) *Vt qui fortis erit* cet.
 Melius , opinor , nitori carminis con-
 suletur hac emendatione : *hunc favor*
aequus (favor iustus meritusque ducis)
Provehit ad honores ac dignitatem ,
et pulcro reddit sua dona labori scil-
 militiae.—Emendationem meam fa-
 vor *aequus* proximis firmari versibus
 vulgaremque lectionem ineptam esse
 censem ill. C. de Haugwitz.

57. *reddet* 22.

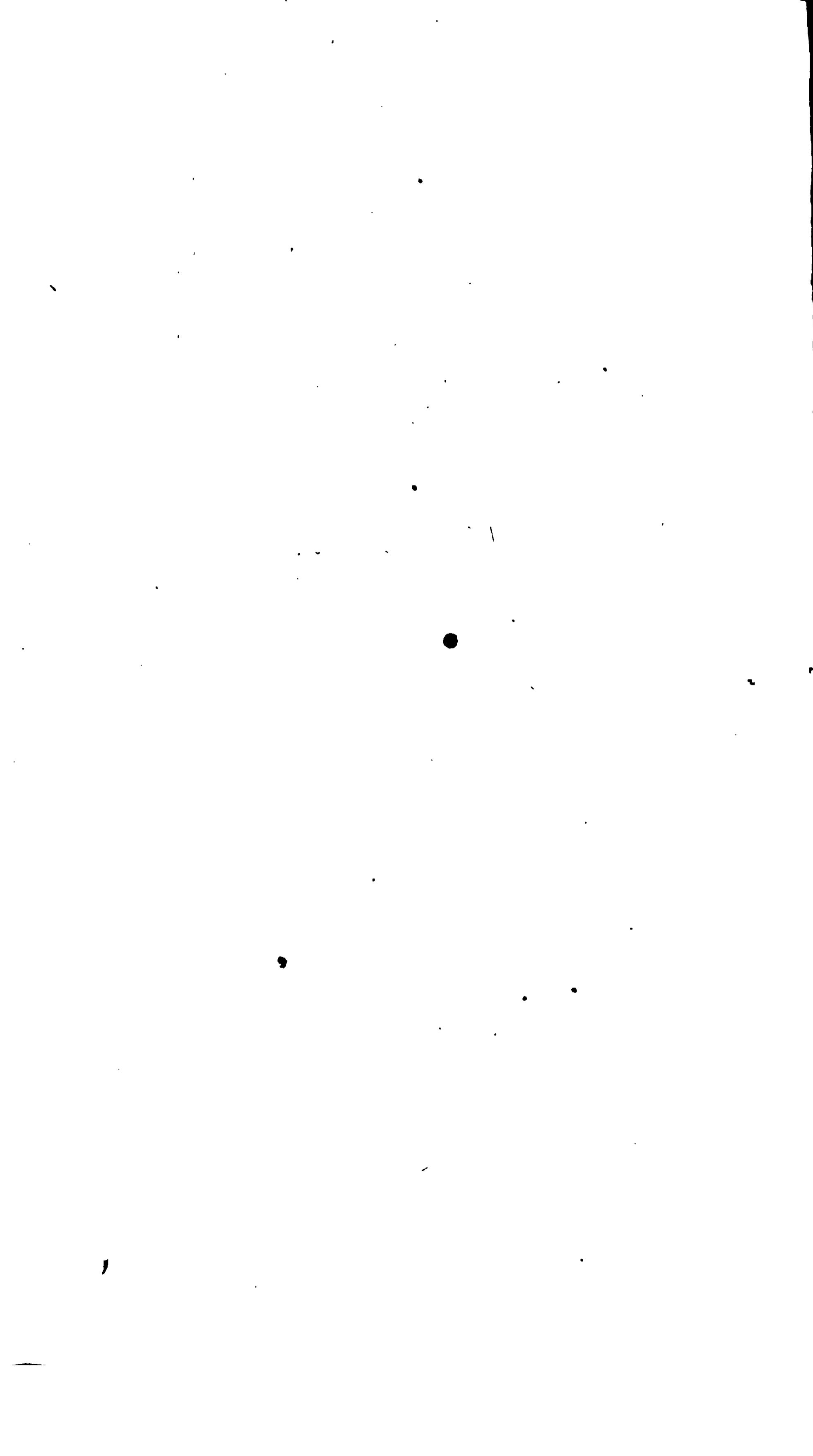
58. *ergo pro certe* 12.—*haec referre*
videtur 25. 27. 46—49. 55—60. 65.

59. *Et* 20. *Vt , qui sit fortis , sit*
felicissimus idem 22. et IV MSS.
 Paris forte rectius. erit , sic et 45. sic
 73.—*olim pro idem* 24.

Vt laeti phaleris omnes, et torquibus omnes 60

60. Et 20. et quidam codd. Paris.
Henninius emend. *Vt laeti phaleris, armillis, torquibus omnes, quoniam haec dona militaria etiam ap. Gell. II, 44. et in Inscriptt. coniungantur, et tum insipida, tum Iuvenali insolita sit ταυτολογία vocis omnes. Sed*

repetitio huins voc. magnam potius vim habet (nam quo plures milites dona et quo plura accipiunt, eo gloriiosius id tam toti exercitui est, quam, qui ei praeest, duci), et satis est, a pœta duo tantum virtutis militaris praemia memorari.



EXCVRSVS

AD

QVAEDAM IVVENALIS LOCA.

EXCVRSVS

AD SAT. I, 157.

Versus perobscurus, cuius et lectio et interpretatio tam dubia est atque tam parum commode expedita ab editoribus, ut Pitheus profiteretur, nullum in his Satiris locum esse, quem ex grammaticorum glossis minus grammaticè intellexerit. Varietatem lectionis supra ad h. l. enotavimus: nunc paucis recensebimus potiores virorum doctorum coniecturas. Nonnulli legendum putant qui *ducit*; Withof. et Schrad. *pix ducit*; Flavius et Ach., versu hoc post 159¹ posito, *deducat*; Lipsius ad Sen. de ira III, 3. ex vet. cod: *Et latus mediam sulcus diducit arenam*, quod probarunt Scaliger Emend. Temp. lib. V. et Ferrarius Elect. II, 7. qui omnes *sulcum* intellexere de fossa in media arena, qua vivi nonnumquam defossi sint et cremati. Ita et Io. Fr. Gronovius, qui tamen ad Sen. I. l. ex MSS. Britan. reponendum censebat *lucebit* et *diducet*, verbaque poëtae hoc sensu capiebat: *Fac Lucilium vixisse aevo Neronis et pro Mucio possisse Tigellinum, nihil certius fore spondeo, quam ut luceat in illa taeda molestae tunicae et defossus in media arena sulcum latum diducat*, medianam arenam sulco aperiat ac dividat. Lectiones illae minus forsitan probabuntur, quam interpretatio verborum *sulcum diducit*; et hanc adscivi, quia cum viris magni nominis errare malo, quam cum Hein. et Heinr. mirari, eos haerere et errare potuisse in loco satis perspicuo et vix una vel altera fallaci scripturae macula impedito, et etiam nunc aliquem nescire, qualis per tot lustra prostet notatio Gesneri ad verba Plin. Pan. XXXIII, 3. *nemo spectator miseras voluptates unco*

et ignibus expiavit, scil. haec: “*Vnco, quo iniecto traherentur per arenam: ignibus, quibus in tunica illa molesta urerentur homines.* Vtrumque supplicium coniungere videtur Iavenalis I, 155 seq. ubi *lucebis et deducis* legendum puto.,, Pro certo ius sumenda videntur, quae dubitantius protulerit vir summus et modestus, verbaque poëtae sic exponenda: Si Tigellinum famosis carminibus notaveris, tunica indueris molesta, stipesque per medium agetur guttur, et unco traheris per medium arenam. Fortasse tamen non deerunt, qui dubitent primum, exempla reperiri hominis, utroque suppicio affecti, et satisfacere hanc Heinr. adnotationem: “forsan rectius legitur *Ant latum* cet., nisi ex ipsa apud Plinium iunctura vulgatum et tueri aliquis velit;,, deinde, poëtam de homine, qui unco per vias urbis trahatur, bene dixisse *deducis sulcum arena, et media arena;* denique, magnam inesse vim in loco Plinii, eiusque memorem tum faire Iuvenalem. Erunt quoque haud dubie, quibus non minus grata sit mitis sapientia Gesneri, quam ingrata et odiosa inhumanitas et arrogantia paucis inaudita duumvirorum illorum, qui Klotzum asinulari malunt, quam virum illum, quem iustis nonnumquam ornant laudibus, sed saepius quoque, quam velint pro summa eius reverentia, alucinatum esse profitentur in eis, quae passim ex Satirico tractaverit. Maxima etiam auctoritas est Ioh. Fr. Gronovii, viri (ut Heinr. verbis utar) incomparabilis, cui omnes principatum in his literis concedunt. Nihilo tamen secius improbadunt passim coniecturas eius et emendationes, quas h. l. ne sanas quidem sententiae esse dicunt. Tam humanum itaque est (quod ipse Heinr. profitetur) errare, tam aequum, errantem in viam comiter reducere! tam grata est sapientia, cum humanitate simul et urbanitate coniuncta!

EXCVRSVS

AD SAT. II, 7.

Memorabilia est lectio *puteum* in 59. et 60. Ita iam olim conicerere H. Valesius et Graevius. Ille h. l. ita interpretabatur: “Si quis Aristotelis et Pittaei statuam in bibliotheca collocat, Cleanthis autem signum aliquod archetypum ad *puteum* ponit, quod hic, antequam philosophus stoicus esset, aqua ex puteis haurienda sese tutabatur; et videtur mos fuisse tum Cleantibus imagines prope *puteos* collocaudi.,, Hic vero qui idem persuaserat Nic. Heinsio: *iubet Cleanthas servare pulcum, habet imagines*

Cleanthis, ex puto aquam haurientis vel hauriendis aquis apud paternum stantis. Nam Cleanthes, ab inopia vexatus, ut interdiu studiis literarum vacare posset, operam suam locavit Atheniens; cuius hortum noctu aqua, ex puto hausta, irrigaret, unde et Φρέαντλης dictus est. v. Suidas, Diogen. Laert. et Sen. Epist. 44. Id omnino arridere potest: sententiam tamen illam paulo durioribus obscurioribusque verbis expressam esse facile intelligitur (nisi forte *puticum Cleanthis legendum*); neque vulgata lectio inepta videtur. *Pluteus* s. *plutum* proprie dicitur asser parieti affixus, vel armarium, repositorium, scrinium, parieti inclusum, in quo imagines seu libri reponebantur; et hinc ipsa quoque bibliotheca aut museum. Sic forte ap. Pers. I, 106. et ap. Sidon. cuius verba Britan. laudavit: *Hic libri affatim in promptu: videre te crederes aut grammaticales pluteos aut Athenaei cuneos aut armaria exstructa bibliopolarum et bibliothecarum.* Lipsius in Synt. de biblioth. c. 10. huc etiam refert vetus distichon, imagini Virgiliana subscriptum, *Lucis damna nihil tanto nocuere poëtae, Quem praesentat honos carminis et plutei,* (h. e. videtur vivere, qui in libris et imagine vivit) et *sigilla plutealia* ap. Cic. ad Atte I, 10. ubi tamen optimi libri *sigillata putealia* exhibent.

EXCVRSVS

AD SAT. II, 149—157.

*Esse aliquid pro vulg. aliquos olim suspicabar tamquam exquisitius, et nunc recepi e cod. Schurzfl. Probavere hanc lect. Schurzfl., Schraderns et Burm. ad simil. loc. Prop. IV, 7, 1. qui haud dubie Iuvenalis animo obversabatur: *Sunt aliquid Manes; letum non omnia finit, Luridaque evictos effugit umbra rogos.* Vtrique forte praeivit Homerus Il. Ψ, 103. 104. Ω πόποι, ἢ πάτες οἵτι καὶ εἰς ἀΐδησ σόμοισι Ψυχὴν καὶ εἴδωλον, ἀτὰρ φρένες οὐκ ἔνε πάμπταν. Ibi in antiquiss. cod. MS. Lips. pro τις legitur τι, quod non spernendum indicabat Ernesti, ut sensus esset: Non ergo falsum est, apud inferos esse ψυχὰς oet. Eodem sensu Graeci scriptores passim dixerunt τι, et Ovid. Met. VI, 543. si numina Divum sunt aliquid. Cf. Mitscherl. ad Hor. Od. I, 4, 16. et Jacobs ad Anthol. Gr. Vol. I. P. II. p. 305.*

Vs. 150. *pontum* 1. 70. 75. 76. 81. 82. sed *conum* 2—12. 14. 15. 17. 19—27. 44—69. 71. 74. 77—80. quod restitui, quoniam tanta auctoritate firmatur aptiusque videtur h. l. ubi Iuvenalis subti-

liter illas fabulas et commenta poëtarum explodit. Respexit, opinor, verba Virg. Aen. VI, 302 seq. (ubi etiam, ut h. l. versu seq. de magna umbrarum, transmitti capientium, turba agitur). *Ipse Charon portitor ratem conto subigit velisque ministrat Et ferrugincea subvectat corpora cymba.*—Nic. Heinsius pro *Et pontum vel contum malebat Et Porthmeum vel Porthmeaque et* (v. Barm. ad Virg. l. l.); at Sterke in Actis literariis societatis Rheno-Traiectinae Lud. Bat. 1793. 8. T. I. p. 174. *Et cantum et Stygio ranas cet. h. e. ranas cantautes.* Ita legitur in cod. 16. idque placere potest propter exquisitam loquendi formam, et locum Aristoph. de Ranis Act. I. Sc. 4. ubi Charon, ad remum agendum excitans Bacchum, suavissimos dicit ab eo auditum iri ranarum cantus, si remo incumberet. Sed nostra omnium fere librorum lectio non videtur sollicitanda, eaque numerus rerum fabulosarum augetar.

EXCVRSVS

AD SAT. III, 90. 91.

Miratur vocem angustam, qua deterius nec Ille sonat, (a) quo mordetur gallina marito. Sententia horam verborum non obscura quidem, sed parum commode expressa videtur; etsi interpres tantum non omnes difficultatem eorum vel non senserunt, vel callide dissimularunt. Libri tamen non variant, nisi quod *deterior* legitur in 15. et 24. *maritus* in 16. *Illa et quemordetur* in vet. cod. Claverii; unde hic legendum putabat: *qua deterius nec Illa sonat, quae vel quum mordetur gallina (a) marito.* Quae lectio rationi et veritati convenire videtur et Ill. Jacobsio et novissimo Juvenalis editori Achaintre. Enimvero sonum exilem, stridulum raucumque non gallina edit, quum mordetur, sed gallus gallinaceus, postquam iniit eam et momordit. Bredenkamp. in Syntagmate Opusc scholast. corrigit: *Illa scil. vox, qua mordetur gallina a marito, vel qua deterior nec Ille sonus, quo cet.* Idem mordetur dictum accipit pro obiurgatur, quia sonus galli, si gallinas increpare videatur, ingratissimus sit et singularis. Sed verbum *mordere*, si de gallis adbibetur, proprio videtur sensu capiendum.

Evidem suspicor, vel quo positum esse pro *a quo*, ut XII, 44. *lances a Parthenio factas*, vel pro eo substituendum *cui*, et *quo vel cui marito doctius dictum pro ille maritus, a quo mordetur gallina*; quemadmodum ap. Horat. Sat. I, 10, 16. *Illi,*

scripta quibus Comoedia prisca viris est, et ap. Sil. I, 280. Haud alium vidit tellus, cui ponere finem Non posset mors una viro. Hanc coniecturam interpretationemque ceteris praferendam, sed sanum esse iocum censem Hein., quum plura inveniantur exempla ablativi omissa praepositione, v. c. ap. Horat. Od. I, 6, 1. (*Scriberis Vario—alite*) Auson. Epig. I, 16. (*celebraris vate superbo*) Tac. Ann. III, 3. (*Tiberio et Augusto cohibitam*) Mel. III, 6. (*Erythia, quam Geryone habitatam accepimus*) et in aliis aliorum locis, laudatis a Cort. ad Sall. b. Iug. 15. et 21. ab Oudend. et Ruhnk. ad Suet. Caes. c. 19. Idem vero inf. ad XII, 44. monet, in verbis *lances Parthenio factas* Dativum esse *Parthenio* et constructionem vel tironibus notissimam, *Parthenium* autem nomen caelatoris nobis ignoti. Quidquid vero ex his placuerit, sententia est eadem, quam interpres fere omnes in h. l. inesse putarunt: *Miratur vocem angustam, exilem vel raucam, quae non minus ingrata est, quam vox galli, gallinam mordentis, h. e. postquam momordit gallinam; tum enim ultra vires urgere solet vocem acriusque intendere.* Bene h. l. comparatur locus Quintil. Inst. XI, 3. *Vox ultra vires urgenda non est: nam et suffocata saepe et maiore nisu minus clara est, et interim elisa in illum sonum crumpit, cui Graeci κλωγυὸν nomen a gallorum (et graculorum) immaturo cantu dederunt..*

Plathner haec adnotavit: “Abstrusius quid poëtam notasse, fidentissime tibi praesto. Notum est, Cybeles sacerdotes *Gallos* vocari. Erat autem hoc hominum genus lascivum, et tantum non in ipsis templis muliebria patiebatur. Sed plerique etiam testiculos ponebant bilibrea (v. inf. VI, 371 seq.), et lascivae mulieres eorum concubitu maxime delectabantur, quod non gigne-
bant (v. inf. VI, 366 seq.). Alterutrum Noster tetigit, tetigit tamen. Nam priori modo satirice *gallinam* vocat Gallum; posteriori vero, quod magis videtur, *gallina* erit adultera, quae cum Cybelico solebat. Nam et Gallis istis vox exilis (v. sup. II, 111.); porro et *mordendi* verbum sic aptissimum: notae quippe amantium blandientes morsiunculae ex Prop. IV, 3, 25. 5, 39. et Ovid. Am. I, 8, 98. Cf. intpp. Horat. Od. I, 13, 12. Vereor tamen, ne poëtae sic obtrudantur, quae ipsi non in mentem venere; etsi ingeniosa certe haec videbuntur iis, quibus lubet, in talibus ingenio indulgere.

EXCVRSVS

AD SAT. III, 231.

Vox *lacertae* admodum torsit interpretes. Britannicus eam accepit de vermiculo, h. e. re vel levissima; Firm. Didot in edit. Ach. de humili et parva casa, quale est *lacertae* latibulum, Gall. *un trou de lézard*; Schol. vetus, Farnabius, Grangaeus et alii de agello aut hortulo quam minimo, ubi vix unica *lacerta* latitari possit ac discurrere, ut soleat. Horum sententiae favet Martial. XI, 19, 10. 11. *rus*, *In quo nec cucumis iacere rectus, Nec serpens habitare tota possit.* Nonnulli *lacertae* pro *lacerti* dictum vel hoc reponendum censem, ut tantum designetur agri, quantum est spatium brachii inter scapulae et cubiti ossa; Bahrdt ita παραφράζει: dominum tanti, quantum *lacertus* vel brachium sanum firmumque colere valeat. Heinsius ad Ovid. Fast. II, 578. omnino *lacerti* legendum putabat, coll. inf. XIV, 293. Arnob. lib. III (ubi Neptunus *maenarum et piscium dominus* vocatur), et Martial. XII, 59, 8. quem versum sic emendabat: *maenae dominus pediculosae*, h. e. pisoiculi marini, non magni pretii, (ut *lacertus*, de quo v. Comm. inf. ad XIV, 131.) et sale condiri soliti in vasis s. orcis (ut *lacerti*, apuae, scombroi, siluri, pelamides, gerres, cordillae), quo vescebantur ut plurimum mendicabula hominum pediculosae. Heinsii emendationem probavit Schraderus. Alii vero suspicuntur, pro *lacertae* vel *latebrae* vel *lacernae* substituendum esse. Posterius hoc sensu capiebat H. Valesius: lacernatum semper esse posse libere, non semper togatum ac toga, longa veste, impeditum, ut Romae.

Nihil horum mihi satisficit, et crediderim potius, Iuvenalem scripsisse *tabernae*, h. e. casae (quo sensu *tabernas pauperum* et *obscuras* dixit Horat Od. I, 4, 20, et Art. poët. v. 229.), et quocumque non pro *quovis*, sed pro *qualicumque* posuisse. Quidquid vero legas, sententia h. l. est: *praestat alio quocumque loco agellum et hortulum, vel res tenues ac nullius fere pretii, quam Romae multas aedes ingentesque opes possidere.*

EXCVRSVS

AD SAT. III, 238.

Druso est lectio omnium fere librorum. Quae si vera est, Iuvenalis respexisse videtur ad somnolentiam Ti. Claudii Drusi

Caesaris, de qua v. Suet. Claud. c. 5. et 8. Recte tamen monuerunt iam viri docti non bene *Drusum iungi cum vitulis marinis, h. e. phocis, et ingeniose coniecerunt somnum urso vel rectius somnos urso*, quod etiam legitur in 45. a m. sec. 50. et 64. Notum est, ursos esse somnolentos et per hiemem potissimum in Iustris suis delitescere, indulgentes somno et nihil comedentes. v. Aristot. hist. anim. VIII, 22. et Auctor libri de mirab. auscult. p. 1155. Praegnantes etiam ursae, ut verbis Plinii, VIII. 36. s. 54. utar, *primis diebus his septenis iam gravi somno premuntur, ut ne vulneribus quidem excitari queant: tunc mirum in modum veterno pinguescunt cet* (Conf. Aristot. l. l. et Solin. c. 26.). Idem Plinius lib. IX. 13. s. 15. docet, *nullum animal graviore somno premi phocis* (cf. Oppian. Hal. I, 408. et intpp. Virg. Ge. IV. 432.), iisque *vitulorum nomen inditum esse, quod ipsis in sono (non somno) mugitus sit*: ($\alpha\varphiίσι\delta\epsilon\omega\sigma\alpha\varphiων\gamma\nu\betaο\iota$, Aristot. H. A. VI, 11.) unde et Gallis *veaux de mer* dicuntur.

Quae quum ita sint, mens poëtae ita h. l. capienda videtur: strepitus curruum aurigarumque tantus est, ut vel animalia somniculosa exergefacere queat. Eam non percepit Graevius, qui haec adnotavit: "Qui vitulis marinis Romae possit somnus excuti, dicant, qui eos dormientes viderunt aut Romae, aut usquam terrarum. Locum mendosum esse nemo non videt. Legendum autem videtur *Druso vetulisque maritis*. nam senes sunt somnolenti: quamvis alia possit ratio dari, cur vetuli mariti, qui iuvenileas duxerunt, somno alto sopiti iaceant:,, H. Valesii nota est: "lego *Eripiunt* (omnem omnino tota nocte) *somnum Druso*, homini delicati *sogni*, *vetulisque maritis*, animbus aut certe senibus, quorum somnus deterior et interruptus.,, Jacobs emend. *vitulisve*, quia hoc *Drusum*, somnolentum hominem, *vitulis marinis exaequet*, non, ut *vitulisque*, in uno loco quasi coniungat; quod ineptum ei videtur.

EXCVRSVS

AD SAT. IV, 24—27.

Markland. in Epist. Crit. p. 152. hunc locum sic distinguit et emendat: *Multa videmus, Quae miser et frugi non fecit Apicius: haec tu Succinctus Pharia quondam, Crispine, papyro? Hoc pretium squamae?* Adiecit haec rationes: "Vox Pharia valentior videtur ad excitandam invidiam et odium versus Crispinum, utpote Aegyptium, quam illa altera *patria*; et, quod summum

est, si *patria* retineas, non exinde colligere potes, cuius regionis fuerit Crispinus: *patria* enim *papyrus* non necessario *Aegyptiam papyrum* denotat, quoniam in aliis etiam regionibus nascetur *papyrus*.,, Sed contra eum iam ita disputavit Schrader in Observatt. p. 19: "Papyrus Aegyptia adeo nobilis erat, ut Nilus amnis papyrifer appellaretur et Niliaca papyrus ab omnibus celebraretur. v. Muncker. ad Fulgent. I. p. 19. *Succinctus* igitur *patria papyro* notat et designat *Aegyptium*. Sed contra *succinctus Pharia papyro* non necessario significat *Aegyptium*, quoniam sic succingi poterat alienigena. Deinde constabat inter omnes, Crispinum esse *Aegyptium*: sufficiebat ergo *patria*. Denique receptae lectioni firmissimum praesidium est in v. 32. ubi poëta similiter siluros Crispini *municipes* vocat. Cf. Salmas. ad Solin. p. 939.,,

Vs. 25. *Hoc pretio squamae* (sc. emuntur, h. e. tanto pretio piscis scil. a te emitur vel emtus est, quod verbum mox sequitur omittitarque in affectu) 1. 61—63. 68—73. 75. 76. 82. *Hoc pretium squamae* (h. e. tantum pretium est s. posis mullo s. nulli, piscis squamosi, a te emti) 7. 10. 11. 14—17. 19—27. 29. 45—50. 54—60. 64—67. 74. 83. 84. et omnes codd. Paris. prob. Schradero. Sed pisces potius *squamas*, quam *squamam* dici crediderim. Neque tamen placet duplex illa ellipsis: *hoc tu facis? hoc pretio squamae emuntur?* Suspicor poëtam scripsisse: *hoc pretio squamas* scil. emisti?

Vs. 27. Ferrarius in Elect. I, 18. *maioris* legit contra metri leges, et hunc locum ita interpretatur: "Apulia hic non est regionis nomen, sed mulieris praedivitis orbae, quae donatis a captatoribus pisces carius vendebat: duos enim hic de more perstringit Juvenalis, Crispinum, qui millibus sex (i. e. CL coronatis) nullum emerat, et Apuliam, quae humata heredipetarum munera, inter quae iure nulli tunc fuere pretiosissimi, maioris vendebat. Cf. inf. VI, 39. 40. et inpr. V, 97. 98. ubi de *Aurelia* sermo est, quod nomen et h. l. fidentius ponerem, si codex manu exaratus ad manus esset, ut sit: *sed maioris Aurelia vendit.*,, Sic etiam multi interpretes pularunt mulieris nomen esse apud Horat. Od. III, 4, 10. ubi v. Bentl. — Rectius mentem Juvenalis percepisse videtur Henninius, qui haec notavit: "Iusta indignatione exagitat agri pretio pisces emtum, quum sex milibus extra Italiam in provinciis ager emi potuerit, immo quum et in ipsa Italia in fertili illa Apulia (cf. ad IX, 55.), maiores agri quam in provinciis venirent eopse pretio: oblique vero

tarat Romanos, qui usque adeo ab antiqua frugalitate desciverint, ut susque deque habita agri colendi ratione p̄ae nimio gulæ luxu *piscem* potius emerent, cuius singulas libras, si modo adulatoria vanitate de magnis maiora non fuerint dicta, venientibus etiam in ponderis rationem *squamis* et interaneorum reieclaneis, singulis millibus pensarent, quam ut eo pretio agrum sibi compararent. Cf. Colum. Praef. ad lib. de R. R. Obiter etiam vellicat superbū illud delicatorum nepotum patrii soli fastidium, qui non dubitabant pluris emere agros in *provinciis*, quam ut *maiores* fertilioresque eodem pretio in ipsa Italia, in fertili illa *Apulia*, sibi compararent. Legendum ergo sensu plano et obvio: *Provincia tanti Vendit agros; et maiores Apulia vendit.* Tangit etiam obiter Appulorum gulam, cui ut obsequuntur, agros suos viliori pretio vendebant. Tò sed a librariis est ex finali litera τοῦ *agros* praecedentis, et monachorum scriptura *set*, ut sexcenties in vett. MSS. et saepius ad Martial. monuit Scriverius: aut si quis τὸ *sed* tolerare velit, nostram sententiam admittat saltem., „*Prædia Appula laudantur etiam inf. IX, 55. ubi cf. Comm. — Prateus tamen et alii non male suspicantur, minoris quam alibi venisse agros Apuliae, quod magna eius pars, quam poëta respexerit, montibus aspera fuerit ac sterilis* (v. Horat. Sat. I, 5, 77 seq. et Senec. Ep. 87. et 91. ubi haec leguntur: *Agri suburbani tantum possidet, quantum invidiose in desertis Apuliae possideret*), vel quod Apulia infestetur Atabulo vento, qui plantas frigore adurat, de quo vid. Horat. l. l. Senec. Nat. Quaest. V, 17. Plin. XVII, 24. Gell. II, 22. Alex. ab Alex. III, 22. H. Valesii nota est: “Si Juvenalis ita scripsisset, necessario addidisset haud dubie mensuram agri venalis, v. g. bina aut trina iugera, ut sensus constaret. Scripsit igitur: *Vendit apros, sed multo maiores mullo isto et provinciae suae nomine commendatores Apulia vendit.*”

Ceterum scripturam *Appulia* pro *Apulia* revocavi c 60—63. 65. ne metrum laboraret: nam primam syll. voc. *Apulia* breuem esse, intelligitur ex Horat. Od. III, 24, 4. et al. Neque tamen eamdem ob causam auctore Schurzfl. emendandum: et *maiores terra Appula vendit*: nam secunda quideam syll. τοῦ *Apulus* s. *Appulus* corripitur a poëtis, sed τοῦ *Apulia* et *Apulicus* semper producitur, v. c. ab Horatio in Od. III, 24, 4. in Epop. III, 16. et in Sat. I, 5, 77.

EXCVRSVS

AD SAT. V, 9—11.

In v. 10, qui a librariis videtur corruptus, nulla neque librorum lectio nobis satis facit, neque conjectura virorum doctorum.

Iam pro tam 58. — *quum possis* vitiōse (nam posterior syll. verbi possis longa est) 10. 11. 14—17. 19—22. 24. 25. 27. 45—50. 54—61. 63—68. 70—74. et XXVII. codd. Paris. *quum possis* 65. (Paris. 1505.) 69. *quum possit* 23. 44. 62. 75. 76. et VIII MSS. Paris. in his Alex., Colbert. 1. et Thuan. 1. *quin possis* 13. *posses* et 26. Haec est omnis varietas lectionis, etiam ea, quam Henninius p. 911. enotavit.

Prateo iudice satius est, poëticam ferre licentiam, quam sensum pervertere. Despauterius malebat poscit; quo tamen nihil proficitur. Ascensius emend. *Tam iciuna fames*, tu tam famelicus, *quum possit* scil. fames, h. e. *quum possis*, *honestius illic et tremere* cet. vel *Tam iciuna fames*, *quum possis*, quando cupis tremere honestius illic, in iniuriosa divitum coena, et mordere sordes s. immundas reliquias farris canini, panis adeo duri, quem ne canes quidem comesse possent. Priorem emendationem, cui et libri favent, non improbat Pratens et reliquis praefert Plathner, ut poëta eleganter tribuat fami, quod orator famelico tribuisse. — Lubinus et Graevius reponi iubent *quin possis*, sed diverso modo haec verba et interpretantur et interpungunt. Ille sic: *quin* tu longe *honestius possis*, postulas et praeoptas mendicando potius tremere et sordidum comedere panem, quam turpiter adulando idem facere in divitum mensis. Hic vere ita: *Tam iciuna fames?* famesne tanta est, ut illas patiaris contumelias? *quin possis?* cur non mendicas? *honestius est, illic,* in crepidine aut ponte, et tremere, frigus pati, et sordes farris mordere canini, et sordido pane vesci, quam in mensa divitum tam indigna pati. Hanc lectionem distinctionemque receperunt Henninius et post eum alii. Sed possere simpl. poni pro mendicare vix crediderim. — Grangaeus, Britannicus et alii h. l. tacent et difficultatem eius vel non sensisse videntur, vel sapienter dissimulasse.

Equidem non tantum mibi sumserim, ut rem acutetigisse mihi persuadeam. Quum vero in lectionibus codicum nemo facile acquiescere et levissima unius literae mutatione carminis

nitori atque dignitati consuli queat; veniam spero mihi datum iri, quod in illarum locum aliam (*quum pol sit*) substituerim, quae facile corrumpi potuit ab indoctis librariis, quam tamen, simul ac meliora edoctus fuero, lubens damnabo. Ea certe admissa non video, quid in h. l. displicere possit, si ita eum exposeris: *Tanline* pretii est tibi vel a te aestimatur *iniuria coenae*, h. e. coena iniuriosa, convivium, in quo tot talesque iniuriae tibi ferendae sunt? tanti coenam divitum nobiliumque facis, ut propter eam illas toleres iniurias? *tam iciuna fames* ut ap. Ovid. Met. VIII, 790. (*tantane et tam dira est fames tua, ut tantas ob eam et tot iniurias patienter feras?* *quum pol, profecto* (ut *edepol, ecastor, hercle, mecastor, mehercle*) *sit honestius, illic, in crepidine vel ponte, et tremere, frigore horrere* (*quia pauper male vestitus est, ut taceam, quod Grang. monet, plerunque ficte tremere, qui stipem mendicent, unde et forte tremens Iudaea dicitur inf. VI, 543.*) *et sordes farris mordere canini, panem sordidum edere, qualis canibus datur?* Cf. Martial. X, 5, 5.

Hanc lectionem nunc repudiarem, nisi eam *viri summi in litteris ad me datis assensione sua comprobassent et aliae, a Manso et Heineckio substitutae* (nam plures mihi non innotuerunt), aliquot mibi scrupulos inieciissent. Huins de sententia non inepta est emendatio mea, sed lenior medicina, si verbis transpositis pro *quum possis* legatur *possis quum*. Enimvero sic et hiatus insolens est concoquendus, et metrum laborat: nam *quum* producitur propter caesuram et hiatum (v. ad IX, 118.); neque assequor, cur ipsa traiectio verborum lenior sit medicina, quani permutatio literarum *s* et *l*, in primis si ex exoriatur sententia, quae et gravior satiricoque poëta dignior sit, et doctior librariisque ignotior. Iudice Manso totus omnino locus ex scriptura codicum ita restituendus:

Tanline iniuria coenae?

*Tam iciuna fames quum possit honestius illic
Et tremere et sordes farris mordere canini.*

nisi quis malit

Tam iciuna fames, quac possit honestius cet.

sensus vero apertus est et quidem hic: An tu iniuriosam divitum coenam tanti facis, quum samem tuam ibi adeo non expleas, ut honestius fuisset, in crepidine aliqua aut ponte frigore

uri et esurire? Mihi autem et utraque lectio, et interpretatio non unam dubitationem iniecerunt. Ut taceam, in satiricorum poëtarum oratione, quae pedestris similis esse solet, figura paulo audaciōri *famem* dici *tremere et mordere panem*, in altera lectione emendatur vulgata, quod mihi tamen vituperationi fuit, altera neque dicendi genere (*tantine iniuria coenae, tam ieuna fames quum possit — canini?* nam ita proprie interpuugnanda aut duplex interrogatio ponenda est), neque sensu facili et apto commendari, utraque autem, saltem illa explicatio a mente Juvenalis abhorrire videtur. Is enim non famem hoc modo et in illis conviviis haud expleri, sed *inhoneste* tantum, appositis vilioribus epulis vinisque, pelli contendit, et pauperes ridet clientes, qui duas praetexere solent causas, quare a patronis ad coenam vocari amant, honorem sibi ab illis praestitum et gratuitam famis expletionem. Itaque docet, hanc coenam, etsi honorifica videri possit, tamen *iniuriosam* esse, nec tanti, quanti ab iis ducatur, aestimandam, et *famem* eorum non tam diram, ut non alia ratione et facile levari queat, quam ventre nihil sit frugalius et natura paucis contenta; *honestius* autem, mendicorum pauperumve more *tremere*, quam tali coenae adhiberi, et *sordes farris mordere canini*, quam famem in illis conviviis propulsare vilioribus cibis vinisque. Hinc deinde colligit, clientes illos inani honoris specie et spe potius bene coenandi, quam famis explendae, duci.

EXCVRSVS

AD SAT. V, 90. 91.

90. *Quod propter 23. — Bochare* 19. 20. 23 a m. pr. *Boccare* 11. 17. 24. 25. 46—50. 55. 57. 59. 61—69. 71—73. 77. *Bocare* 31. *Bolcare* 22. *Bochore* 27. *Bocchore* 11. 58. Hoc arridere potest, ut significetur Aegyptius oleumque Aegyptium pessimi odoris. Cf. Comm. ad v. 88. *Bocchoris rex et legislator Aegyptiorum*, notissimus ex Eusebio, Syncello et aliis. v. Diodor. p. 29. 41. 59. Plutarch. Opp. T. I. p. 901. ed. Frft. et Mémoires de l' Acad. des Inscr. et B. L. T. XIX. p. 20 seq. Maurorum etiam regem *Bocchorem vel Bocchum*, non *Boccharem*, dictum putabant Salmas. et alii. — *lavabat* 17.

v. 91. ante v. 90. legitur in 11. Non male; iudice etiam Rigaltio. Eum vero totum esse delendum, tamquam pannum a scholastico quodam adsulatum, semper suspicatus sum: admodum

certe languet, et magis grammatici, quam poëtae, acumen sapit. Quis enim ferat h. l. *quod toties repetitum et triplicem olei notationem?* Nunc video, versum abesse ab 8. et 75. probante Schurzfl. qui ingeniose suspicatur, eum esse scholium, subiungendum verbis *vetus.* *Schol.* *Significat oleam Tripolitanum* et ad v. 90. adponendum, ut itaque interpres causam dicat, cur nemo cum Bocchare h. e. *Afro velit lavari,* quod scil. ille, tamquam adhuc sit in **Africa**, ubi a serpentibus cavendum sibi sit, oleo Tripolitano malique odoris inungatur. Scholion autem versum expressum esse non est, quod mireris. Id enim tum casu, tum arte scholastici fieri, et sententia vix aliter soluta oratione efferrri potuit. Optimis quoque scriptoribus prosaicis, Ciceroni, Livio, Sallustio et aliis multos excidisse hexametros, quis est qui ignoret? Exempla dabunt Scheller in praeceptis stili bene Lat. p. 735. Pott. ad Epist. Iacobi I, 17. et Nolten. in Lex v. *versus.* Fraus etiam tum facilis est interpolatoribus, tum difficilis ad detegendum in poëtis satiricis, qui sermoni propiora scribunt; de quo v. Horat. Sat. I, 4, 40—62. Cf. inf. Excurs. ad IX, 123.

Afros exhibent 13. 21. 22. 82. *Afris* 77. *atris* 19. 11. 12. 14. 17—19. 20. 23—27. 45—50. 54—74. 76. 81. et omnes codd. Paris. Quae lectiones probae sunt omnes; et miror, C. Valesio ineplum insolensque visum esse *atris*, quod nunc cum Ach. e MSS. recepi. Est solemne epitheton serpentium, quorum aliquot genera sunt atro colore. Cf. int̄p. Horat. Od. III, 4, 17. Bentl. ad Horat. Sat. II, 8, 95. (ubi eadem est varietas lectionis) Heyne ad Virg. Georg. I, 129. et al.

EXCVRSVS

AD SAT. VI, 64—66.

Tucia 22. *Tutia* 27. 47. 54. 63. *Tuscia* 11. 19. 23. 25. 46. 48. 56—60. quam lect. multi probant, quia cum *Appula* iungitur. Huic tamen voci responderet potius *Tusca*, et illa matronarum nomina non petita a regionibus populisque Italiae, sed a Iuvenale conficta videntur; nisi potius hic matronam s. puellam peregrinam *Appulam* eo sensu dixit, quo Horat. Epop. II, 39 seq. *pudica mulier* — *Sabina qualis aut perusta solibus* *Pernicis uxor Appuli.* Cf. inf. ad X, 299. *Tuccia*, quod iam alii monuere, videtur h. l. Vestalis illa esse, quae hausta cribro aqua pudicitiam suam probavit; qualia et Plin. VII, 35. Suet. Tib. 1. aliique de Claudia narrant. v. Valer. Max. VIII, 1. 5.

(ubi conf. Intpp.) et Plin. XXVIII, 2. et 8. (ubi conf. Harduin.) quibus locis similiter libri variant et *Tutia*, *Tuscia*, *Tuccia* exhibent. Cf. Ernesti clav. Cicer. in Ind. histor. voc. *Tutia*. — *Apula* 19. 21. 22. contra leges metri.

65. 66. Retinui etiam nunc vulgatam lectionem, nisi quod maximam distinct. posui post *amplexu*, et verba *Subitum*, *Miserabile* et *Longum* maioribus literis initial. exprimenda curavi. Possis etiam scribere: *Subitum et Miserabile longum* (diu) *Attendit*, vel interpungere: *Appula gannit*, *Sicut in amplexu*, *subitum et miserabile*, subito et miserabiliter. Sed nostra et scriptura et distinctio praestare videtur, et ellipsis copulae ante *Longum* Juvenali frequentissima est. v. ad IV, 63. in Var. Lect. *subat et miserabile longum Attendit* rustica mulier et minus experta delicias, emend. Barth. Advers. XXIV, 5. ubi monet, verbis *subare*, *catulire*, *adhinnire* et similibus belluina m effrenaque hominum libidinem exprimi. Cf. Plin. X, 63. Lucret. IV, 1193. Horat. Epop. XII, 11. al. Aptissimum est b. l. *subat*, quoniam cum *gannit* iungitur (ut in Anthol. Lat. v. Comin.): sed reliqua tum verba sic interpungenda: *Appula gannit*, *Sicut in amplexu*, *subat et miserabile* (h. e. miserabiliter): *longum Attendit Thymele*; *Thymele tunc rustica discit*. Ita omnino legendum putat Manso, qui monet, se non videre, quid me moverit, ut, reiecta praeclara emendatione, *subitum meum et miserabile longum* tuerer, quum quemque suus sensus doceat, quam durum sit vixque ferendum illud, cum uno eodemque verbo *attendit* coniunctum. Enimvero moverunt me leges modestae criticæ, quas saepius mihi inculcavit, et quod ille contendit quidem, non vero probavit, lectionem a me servatam, quae tamen non mea est, sed vulgaris omnium librorum, plane ineptam esse, neque tres voces uni verbo commode iungi posse. Veritatem quoque huius emendationis in dubium vocavit vir doctus in Ephem. Hal. ubi monet, verba *longum attendit* nimis tenuia esse et languida post illa *vesicae non imperat*, *gannit* et *subat*, maioremque forsitan obscoenitatem in iis latere, ad verbum vero *discit* omnino supplendum esse, quod a pantomimo expressum sit et a se visum.

Attendit Thymelen 31 b. 48. 49. *Tymele* 19 a in. pr. *Tymele* 21. 22. — *dum rustica* 16. *tum rustica* 47. 54. 57. 58. 64.

EXCVRSVS

AD SAT. VI, 116—120.

In optimis editionibus post voc. *uxor* comma, post *una* v. 119. colon vel semicolon, et v. 120. post *Sed* et *galero* commata reperiuntur: quo scabra et *hiulca* efficitur oratio. Nonnulli v. 117. post *cubili* punctum ponunt, aut saltem *sumere* v. 118. pro *sumebat* dictum putant: quo non tolluntur difficultates, sed augentur. Ego distinctionem mutavi: at ne sic quidem omnia bene procedunt ac fluunt; nam deest copula *et* ante *Sumere* (cuius tamen ellipsis Iuvenali solennis est; v. ad IV, 63.), et verbum *linquebat*, duobus versibus interiectis, non satis commode ad *virum* dormientem v. 116. videtur referri posse. Male etiam tempora verborum subito mutari, *linquebat*, *intravit*, *prostitit*, *ostendit*, monet Ach. Sed tales orationis duritiae passim in poëtis concoquendae, neque sunt tantae, ut propterea necesse sit, vel versus 117. et 118. parenthesi includere, quod Labinus, vel versum 119. post v. 116. ponere, quod Schurzfleisch. suadebat. Pro *Linquebat* v. 119. Hein. conj. *Inde ibat* vel *Atque ibat*. Manso hunc locum saepius tentatum ita emendandum putat et constitendum: *Dormire virum quem senserat uxor*, *Ausa Palatino tegetem praeserre cubili*, *Linquebat*, *comite ancilla non amplius una*. *Sumens nocturnos meretrix Augusta cucullos*, *Sed nigrum flavo crimen abscondente galero*, *Intravit calidum* cet. Ita vero hunc locum non emendassee videtur, sed depravasse; quod etiam aliorum est iudicium, v. c. viri docti in *Hall. Allg. Litt. Zeit.* a. 1814. pl. 223. qui tamen, si non parenthesin illam, certe vulgatam distinctionem et minorem post *uxor* revocandam, versum vero 118. *Sumere nocturnos*, *meretrix Augusta*, *cucullos* interpungendum putat, et verbum *abscondente* cum *ancilla* iungit, quia sic illud *Sed* aptius sit. Enimvero hoc etiam vulgari interpretationi satis convenit, et dura mihi videtur ellipsis *abscondente* scil. *ei*, et quidem iam eunti.

EXCVRSVS

AD SAT. VI, 124—126.

Versum 124. post v. 126. ponendum censebat Schurzfleisch. Ego potius eum post v. 125. legendum crediderim, quod etiam

Rigaltio et Ach. placuisse video. Sed vulgaris quoque verborum ordo bene se habet. *tibi pro tuum* legitur in 11. quod melius et satirice omnino dictum videbatur Schurzfleischio. Barthius (Advers. XXX, 2.) putans, verbum *ostendit* nimis leve et ab h. l. alienum esse, emend. *offenditque*, quod sensu obscoeno dicitur Varroni in Marcipore ap. Nonium. Sed cur lux lucernae non sufficit ad ostendendum ventrem? et cur hoc alienum a tantis libidinibus? *Sub clara nuda lucerna* cet. de eadem redixit Horat. Sat. II, 7, 48 seq. et Sen. de Ben. VII, 9. extr. *Matronae nostrae ne adulterio quidem plus sui in cubiculo, quam in publico ostendunt.*

Versus 126. post v. 129. legitur in 74. et post v. 128. in vetustis codicibus, e quibus eum primi restituere lo. Cuspiniauus in vita Sigismundi Caes. p. 400. et Pulmannus: nam plane abest ab 10. 11. 14—17. 19—23. 25—27. 45—73. 75—77. et XXX codd. Paris. Heoninius monet, se retraxisse eum in suum locum, unde monstrante viam sensu exciderit ob praetextatam liceutiam, mox vero a curiosulis receptus eo migraverit, quo non quadraret. Eiectus est ab iis, qui rei obscenitate offendebantur: eodem tamen, quem nunc occupavit, loco iam exstat in 23. et 84. ad marg. In utroque vero cod. legitur *Continueque iacens, et praeterea in illo cunciorum pro multorum.*

EXCVRSVS

AD SAT. VI, 188.

Barthius in Advers. XXIV, 5. hunc versum putabat spurium esse et alienum ab h. l. ubi optima sic interpoletur sententia. “*Scilicet, inquit, quidam semi-Gallus aut Italus aut adeo Germanus doluit illo aevo scisse Graece delicatas illas loqui, suo vero turpius esse nescire Latine loqui, quae barbarae alioqui non nimis essent.* „ *Neque ego dissimulo, mihi semper displaceisse hunc versum, qui magis acumen orationemque rhetoris vel etiam interpolatoris, qui loci Cicer. in Comm. laudati memor erat, quam satirici poëtae redolet, atque a codd. 13 et 22. abest.* Importuna etiam est vox *magis*, et manca h. l. sententia, quae quomodo commode expleri possit, vix adsequor. Num sensus est, turpius esse Romanis Latine, quam Graece, nescire? an turpius esse iis nescire Latine, quam Graece loqui? an, quod Ach. monet (cui versus videtur ad rem aptissimum), quum Romanos multo magis dedebeat, Latine nescire

loqui, quam deceat Graece scire et Graeca Latinis intempestive miscere. Omnia haec non modo languent, sed etiam male expressa sunt.

Olim arbitrabar, fraudem librarii in hoc versu latere; idemque suspiciuntur sunt Henr. Stephanus (in dialogo de bene instituendis Graec. ling. studiis p. 92.) et Lubinus. Ille emendabat, *Quo sit turpe magis*; hic melius, *Quum sit turpe minus*, quod recepit Marshall. ut mens poëtae sit: Quandoquidem mihi turpe et dishonestum esse reputatur, linguam vernaculam ignorare, quam sermonem Graecum non intelligere. Ego olim tentabam: *Omnia Graece scil. proferant s. loquuntur, Quum sit turpe magis nostris ea scire Latine*, vel *Quae sit turpe magis* (*turpius*) *nostris* (*nostratis*) *nunc scire* (quod compendiose scribitur *nc scire*) *Latine*, quam Graece eloqui, quoniam tam foeda sunt et dishonesta. Sed nihil horum nunc mihi arredit, et vix dubito, quin versus hic pannus sit, a scholastico quodam adsutus, quo resciaso expedita sunt omnia.

EXCVRSVS

AD SAT. VI, 276.

Locus obscurus et a librariis forte corruptus. *corruga* 16. 48. *coruca* 23. *caruca* 13. Rectius forsitan *curuca* 17–22. 24. 59. 60. vel *curruca* 2. 3. 5. 10–12. 14. 15. 25. 45–47. 50. 54. 56–58. 64. 68. 70. 74. 77. 81. 82. Neutra vero vox alibi reperitur, et barbarae videbantur Alciato Parerg. Iur. VII, 5. qui vel *urlica*, vel cum aliis *eruca* reponendum censebat. *eruca* 61–63. 65–67. 69. 71–73. Ita dicitur insectum parvissimum, brasicas depascens, Gr. *χάπτη*, Germ. *Raupe*; non *uruca* vel *huruca*, quae tamen scripturae in quibusdam libris Juvenalis, ut et Columellae aliorumque, reperiuntur. *uruca* 1. 75. 76. *huruca* 49. 55. Velle tamen Alciatus verborum simul illorum, quae substituit, sententiam adiecisset, quam haud facile expediatur; nisi forte hominem nibili stolidumque *erucam* vocari censeas, quemadmodum Plautus Truc. V, 5, 50. *campas* pro *nugis* dixerit. — *cucurra* s. *cocurra* emend. Scriv. et sic a Carisio h. l. citari monet. Vetus scholion h. l. est: “*Vruca* mimologi stupidi nomen finxit, quia ferme quasi frequenter fallitur, quum agit personam mariti (aut ex emendat. Schurzsl., qui a feminâ sua sic frequenter fallitur, quum adsciscit personam mariti): vel, ut alii dicunt, genus est animalis foedi, spinosi, ut eri-

cius. *Vruca* autem est proprie illud, quod in faba nascitur, ut gurgulio., Cf. Stewe ch. ad Apuleii Apolog. p. 495. Salmas. Exerc. Plin. p. 893. et ad Tertull. Pall. p. 187.

EXCVRSVS

AD SAT. VI, 343.

Simpuvium restitui ex 1. 10. 17—20. 24. 68. 69. 71—73. quae scriptura etiam reperitur in Plin. XXXV, 12. s. 46. Cic. ap. Non. 4. n. 434. et Varr. ibid. 15. n. 12. Vetus scholion h. l. est: “*Simpuvium*, vas sacrificiis aptum, in quo Pontifices lavare (leg. quo P. libare) solebant: *simpluvium* autem, quia omnes sacerdotes simul bibebant; unde *simpluviatix* illa dicitur, quae porrigit poculum ipsum.,, *Sympuvium* 11. 12. 14—16. 22. 25. 26. 45. 47. 48. 50. 54. 56—67. 74. 77. 81. 82. *Sympinum* 49. 55. quod a συμπίνειν, combibendo, dictum putant. *Simpluvium* 21. 23. *Sympodium* 46. *Sympullum* 70. At forte scribendum *Simpulum*; vel, si veteres Romani, ut vulgo putant, secundam syll. huius voc. non produxere, sed corripuere, *Simpulum*, quod etiam editum in 75. et 76. Festus: *Simpulum*, inquit, *vas parvum* (forte *simplum* s. *simplex*), *non dissimile cyatho* (vel ligneum, vel fictile), *quo vinum in sacrificiis libabatur*, unde et mulieres rebus divinis deditae simpulatrices dicuntur. Varro L. L. IV, 26. Quo vinum dabant, ut minutatim funderent, a guttis guttum appellarunt; et quo sumebant (vinum) minutatim, a sumendo simpulum nominavere. In huic locum in conviviis e Graecia successit *epichysis* et *cyathus*, in sacrificiis remansit guttum et simpulum. In Fulgent. de prisco serm. et in Isidori Glossis *simpulo* conviva dicitur, et *simpulator* amicus sponsi assiduus cum eo in convivio. In Inscriptt. *simpulariarius*, qui simpula facit. Figuram simpuli exhibet Causeus Mus. Rom. T. II. p. 3. tab. 2. Conf. Harduin. ad Plin. XXXV, 12. s. 46. et Ernesti clav. Cicer.

EXCVRSVS

AD. SAT. VII, 12.

Magna est h. l. varietas librorum, et nostrorum et Parisiensium, in nominibus propriis. *Alcyonem* 15. 23. 25. 26. 50. 56—60. 67. 70. 77. 82. *Alcyone* Aeoli, alia Marpessae, alia Atlantjs filia. v. Heyne ad Apollodor. I, 7, 4. et 9. III, 10, 1.

Halcyonem 61. 63. 65. 66. 74. *Halcyonem* 62. 68. 69. 71—73.
 — *Alcinoem* 14. 16. *Alcinoen* 27. 45. 47. 48. 55. *Alcinoe* Stheneli, et alia Polybi filia. De illa v. Apollod. II, 4, 5. de hac Parthenii *Erotica* c. 27. *Alcynoen* 49. *Alcynoem* 24. *Alcynoen* 10. 54. 64. *Alchinoem* 22. *Alchinoen* 17. 20. *Althinoen* 21. — *Alcione* 46. *Alcionem* 18. 19. *Alcionen* 60. *Altionem* 12. — *Alcitheon* 1. 75. 76. unde suspicor, h. l. *Alcithoen* legendum esse. Schraderus vel *Autonoen* e VI, 72. vel *Alcaithoen* ex Ovid. Met. IV, 1. substituendam putabat. Sed *Alcithoe*, Αλκιθόη, non *Alcathoe*, Αλκαθόη, dicebatur mulier Thebana, quae spretis Bacchi Orgiis in vespertilionem mutata est. v. Heins. ad Ovid. l. l. — *Alcinoum* 4. Hoc nomen fuit Hippocoontis filio, de quo v. Apollod. III, 10, 5. et regi Phaeacum, notissimo ex Hom. Odyss. Z, 197 seq. H, 57 seq.

Bachi 21. 22. *Pacci* 1. quod forte non respuendum, et a nobis nunc receptum est. *Paccius* et *Faustus* videntur esse nomina poëtarum, et *Alcyone*, *Thebae* ac *Tereus* tituli tragoeiarum, quas illi scripsere. *Paccius* poëta sic non nisi h. l., quod sciam, memoraretur, ut et *Faustus*, nisi hic idem est, qui perstringitur a Martiale XI, 65. *Pacci* tamen vel *Pactii* et *Pacciae* passim laudantur in antt. lapidibus et inf. XII, 99. Cic. ad Div. IV, 16. Tac. Hist. IV, 41. et Ann. XIII, 16. 36. XV, 12. Martial. XIV, 78. al. *Bacchi* quoque, si haec lectio vera est, nou Dei nomen esse crediderim, sed poëtae nobis ignoti, qui forte non *Bucchus*, sed *Bacchius* dicebatur, quod nomen passim occurrit. v. Bentl. ad Horat. Sat. I, 7, 20. At vix dubito, quin librariis debeatur hoc nomen, quod illis notius erat, et ad Deum, *Alcithoes* punitorem, ab iisdem relaturn sit: ut adeo poëta scripserit *Alcithoen Pacci*. Vtrumque recepit Ach. Neque tamen magnopere repugnaverim, si quis *Alcyonem* s. *Alcyonen* propter auctoritatem librorum relinere malit. Possis etiam suspicari, pro *Baccho* s. *Bacchio* et *Paccio* substituendum esse *Accium* s. *Attium*, insignem poëtam tragicum, qui Pacuvii bellique Numantiui temporibus vixit; vel potius, suadente C. Valesio, legendum esse *Bassi*, ut designetur Saleius Bassus, de quo v. inf. ad v. 80.

Pro *Terea* male *Therea* 24. et *Terrea* 19. 23. De *Tereo* v. Comm. sup. ad VI, 644. et inf. ad v. 73. Fuit argumentum ac titulus multarum tragoeiarum, quas Sophocles, Euripides, Livius Andronicus, L. Attius aliquæ scripserunt. Sic et *Thebais*

(h. l. *Thebae*) inscripta olim non modo carmina heroica, sed etiam tragœdiae, v. c. eiusdem Attii et Senecæ.

EXCVRSVS

AD SAT. VII, 62.

Euoc restitui ex 4. Est nota vox Baccharum εὐοῖ (ex εῦ οἶ) et exclamatio, quum praesentis numinis sensu perturbarentur ac furerent ut εὐῶν et σεβοῖ (v. Virg. Aen. VII, 389. et Ovid. Met. IV, 522.), unde Bacchantes Εὐῖαι γυναικες dicuntur Eurip. Phoen. 660. et ipse Bacchus passim Εὐοῖς, *Euius*. v. Barnes. ad Eurip. Bacch. 141. et Bourdin. ad Aristoph. Thesmoph. 999. Eadem voce etiam Horatius in summo entusiasmo usus est Od. II, 19, 5. 7.—*ohe* 10. 15. 24. 25. 50. 54. 56—60. 62—69. 71—74. 77. quod probabant Britan., Farnab., Schurzfl., Bahrdt et alii, coll. Horat Sat. I, 5, 12. II, 5, 96. Martial. IV, 91, 1. Plaut. Aulul. I, 1, 16. al. quibus locis fastidium satietasque hac voce designatur. Sed *ohe* multi dixerunt, *euoe* vero praeter Horatium nemo, nisi de ipsis Bacchis: adeoque hac voce magis, quam illa, carminum Horatii indoles et character adumbratur, ut mox v. 68. seq. Virgilianae Aeneidos, habito respectu loci de *Alecto* Aen. VII. Errant autem, qui *euoe* et *ohe* vocabula esse synonyma, vel *ohe* etiam in Horat. l. l. scribendum existimant.—*euhoe* 9. et 23 a m. pr. ut ap. Sidon. Epist. VIII, 9. *Forsitan Satiricum illud de Satirico non recordaris: Satur est, quum dicit Horatius Euhoe.*—*hohe* 11. 13. *hoc* 16. 17. 22. 27. 45. *chohe* 21. *Heuhoe* 14. 18—20. 23 a m. sec. 49. 55. *Heuohoe* 12. 46—48. 61. 70. 75. 76. 82.—Conf. Horat. Od. II, 19, 5. 7. et Virg. Aen. VII, 389. quibus locis eadem librariorum aberrationes reperiuntur.

EXCVRSVS

AD SAT. VII, 80.

Iaceat Lucanus in hortis Marmoreus 12. 14. et V codd. Paris. ut emend. Gronov. Obss. III, 13. extr. probb. Burm. ad Anthol. II. p. 66. et Schurzfl. qui audacter totum h. l. ita corrigebat: *Iaceat Lucanus in hortis Marmoreus. Sit Serrano tenuique Salio Gloria tanta licet, quid cel. ut sententia h. l. esset: statuas poëtis positas non solvere aes alienum, quo teneantur. Sed, ut*

alia taceam, ita certe stet dicendum erat, non iaceat. Sic aeneus ut sies ap. Horat. Sat. II, 3, 183.

*et pro at 11. 14—25. 27. 30. 45—50. 54—63. 65—69. 71—73. sed malebat Gronov. I. l.—Sarrano 11. 18—21. 23. 24. 28. 30. 59. 61—63. Sarano 27. 46—48. 54. 58. 64. Sarnano 22. Gentis Atiliae cognomen in numis et marmm. Saranis vel Sarranus scribitur, et a devictis Sarranis, Tyriis, h. e Poenis, vel potius a Sarrano, antiquo Vmbriae oppido (unde *Sarrantes* dicti Plin. III, 14.), deducitur a Drakenb. ad Sil. VI, 62. et Perizon. Animadv. hist. c. 1. p. 24. et 33. ubi doctissime de familia agitur Atilia multique errores vulgares refutantur. Vulgatam contra scripturam *Serranus* tuentur Heins. ad Virg. Aen. VI, 845. et alii, qui propter historiam, ex Cic. Rosc. Amer. c. 18. Plin. XVIII, 3. et Valer. Max. IV, 4, 5. notissimam, Atilio hoc cognomen a *serendo* datum putant. Ita tamen *Serenus* vel *Seranus* certe dicendus erat.—*Saleo* pro *Saleio* 71. *Salivo* 48. *Salino* vel *salino* perperam 10—12. 14—17. 19—24. 45. 46. 61—63. et forte vetus Schol. cuius glossa ex emendat. Pith. et Schurzsl. sic legenda videtur: “Nomina sunt poëtarum pauperum; aut a *Serrano* vase fictili, in quo Atilius *Serranus* solebat mendicare (forte *manducare*). *Saleio* (f. *Salino*) *tenui*: ait mendicorum catillum fictilem, in quo ea, quae salsa sunt, apponuntur.,, Ascensius probabat utramque lectionem *Serrano* et *tenui salino*, quod *marmoreis hortis* opponi arbitrabatur. Sed v. Comm.*

EXCVRSVS

AD SAT. VII, 120.

Mira est in hoc versu varietas lectionum. *Pelamydum* 1. 3. 5. al. *Pulamidem* in quibusdam libris, ut πηλαμίδες ap. Aristot. VI, 16. *Pellamidum* 17 a m. pr. 19. *Pilamidum* 21. Sed πηλαμύς et πηλαμύδιν rectius scribi monet Hesych. *Pelamydes* dictae forsitan παρὰ τὸ ἐν τῷ πηλῷ μυεῖν, quod in luto se occultant, saltem ἀπὸ τοῦ πηλοῦ, a luto in quo eas nasci dicit Festus. *Pelamydum Afrorum et veteres epimenia bulbi* 4. prob. Iun. vid. Comm.

aut abest a 19. aut veteres 5. 12. 15. 25—27. 46—77. et veteres 2—4. 10. 11. 14. 16—18. 20—24. 45.

Mox *Afrorum* pro *Maurorum* libri tantum non omnes, quos sequutus sum, 2. 3. 5. 10. 11. 16—25. 27. 28. 45—50, 54—

69. 71—74. 77. Deinde *cpimenia* 1—5. 10. 11. 12. 14—18. 20—23. 26. 27. 45—50. 56. 58. 63. 70. 74—77. *epymenia* 24. *epimedia* 19. *epimenida* 25. 54. 55. 57. 61. 62. 64—68. 71—73. quod probant Calder., Britann. et Farnab. ut appositio sit, quoniam Plinius XIX, 5. dicat, ex genere bulborum esse *scillam*, et duo genera *medicæ*, masculum albis foliis, feminineum nigris et tertium genus cibis gratum, quod *epimenidum* vocetar. Hinc nonnulli *epimenidia* emendant, ut sit proceleusmaticus, et Ge. Merula *epimendia*, quae lectio reperitur in 59. 60. 69. Fuere etiam, qui suspicarentur *ormenia*, caules. Has coniecturas sugillavit Casaub. ad Athen. II, 22. et defendit nostram lectionem, ex qua tamen commodam sententiam vix elicias. v. Comm. Quid, si scribatur *epimaenia*, et poëta hoc vocab. effinxerit ex Gr. ἐπιμαίνεσθαι, insanire, furere, iupr. amore, unde ἐπιμαίνειν, scil. φάρμακα dici possint amoris remedia sive stimuli? *Bulbis* enim stimulari Venerem, notum ex Athen. II, 64. X, 58. ed. Schweigh. Plin. XIX, 5. s. 30. XX, 9, 40. Martial. III, 75, 3. XIII, 34. Ovid. Rem. Am. v. 797. 798. et Colum. X, 105. 106. ubi Pompon. haec notavit: "Genera bulborum Graecis nominibus notantur, differuntque odore, suavitate, sapore, colore, magnitudine, omniaque ferventis naturae sunt, ideo libidine in accedunt. Pythagoras de bulbis librum composuit Megarensibus. M. Varro et Apicius scribunt: *aqua decoquunt bulbos*, qui *Veneris usum quaerunt*; hoc modo in nuptiis apponuntur." Conf. ibid. Wernsdorf in Poët. Min. T. VI. p. 56.. 57.—*bulki* 11. 21. 43. probb. Schurzsl. et Lips. Epist. Quaest. IV, 25. ubi laudantur Glossae ad oram cod. Divaei scriptae: *Bulli*, *pisces exigui vilissimi*, et e Glossar. vet. edito ab Henr. Stephano: *Bulli*, Κρυσταλλοποι. Idem tamen Lipsius monet, vulgatam lectionem non spernendam videri, quam et Martialis IV, 46, 11. *bulbos* ponat inter munera, causidicis mitti solita, et Plinius XIX *bulbos* in *Africa* natos maxime laudari dicat.

EXCVRSVS

AD SAT. VII, 218.

Acoenonoëlus nomen ficticum paedagogi, quod restitui e vet. Schol. qui exponit: "Eunuchus paedagogus, aut communis carens sensu (ἀκοινωνός), proprium papatis." Cf. Gell. XII, 12. et inf. ad VIII, 73. ut de *pappate* sup. ad VI, 633. *Acoenonaëlus* 70. 75. 76. 81. 82. quod putant esse Graec. ἀκοινώνης,

alienus a familiari consuetudine (ut ap. Cic. ad Att. VI, 1. et 3.), et hinc arrogans, vel rigidus, severus. Grangaei nota est haec. “Ακοινώνητος Graecis est exacte verum rectumque persequens; vel qui nihil habet cum alio commune; aut cuius alter particeps non est: hic enim paedagogus partitur alterius mercedem, at nemo cum illo.” Sed Schurzfl. iam recte monuit, ita *Acoenonetus* scribendum esse, quod tamen h. l. leges metri non permittunt.—*Acuncteus* 20. *Achinetus ipse* 15. 16. *Achenetus ipse* 24. *Acaenetus ipse* 10. 27. 46—49. 54. 56. 57. 64. *Accenetus ipse* 18. 19. 23. 25. 45. 58. 60. *Acoenetus ipse* 59. *Acoenetus ipse* 11. 14. 17. 21. 22. *Acoenitus ipse* 50. 55. 61—63. 65—69. 71—74. 77. quod credunt esse nomen vel proprium, vel fictum ab à priv. et κοινός vel κοινότης, ut designetur homo, qui suitatum, non communis commodi rationem habeat. Illud *ipse*, quod in plerisque libris legitur, ab ingenio hominis, lacunam versus expletis, profectum videtur.

E X C V R S V S

AD SAT. VIII, 147.

Damasippus ex 10—12. 14—27. 45—50. 54—69. 71—74. 77. omnibusque MSS. Paris. praeter Putean. restitui h. l. et v. 151. et 167. ubi vetus Schol. monet, ita legi in aliis codd. Haec lectio firmatur omnium fere librorum auctoritate et h. l. aptissima est. Ficto nomine designatur vir nobilis et δαμάσιππος, dominator equorum, qui vulgo Graecis ἴπποδαμος dicitur. v. Comm. ad I, 59. *Damasippus* etiam cognomen fuit Liciniae gentis et notissimi Praetoris, qui Carbonem interfecit (v. Vellei. II, 26. et Cic. ad Div. IX, 21.); nec non eius, qui statuas amabat, de quo v. Horat. Sat. II, 3. Cic. ad Att. XII, 29. 33. et ad Div. VII, 23.

Lateranus 70. 75. 76. 81. 82. cod. Put. et 1. inf. v. 167. Ita quoque significatur quilibet nobilis vel summus magistratus: nisi re vera talis olim Lateranus vixit. Ex hac familia clarissimus fuit Plautius Lateranus, Messalinae adulter et Consul designatus a V. C. DCCCXIX, quo in Neronem coniuravit et occisus est. v. Tac. Ann. XI, 30. 36. XIII, 11. XV, 49. 60. *Lateranorum egregiae aedes*, quarum mentio fit inf. X, 17. sitae in Coelio monte, quo loco deinde extorta D. Iohannis aedes sacra et basilica, quae a Constantino M. dono data est Sylvestro, summo

Pontifici, et vulgo nunc *Lateranum* dicitur. Conf. notata in Var. Lect. ad VII, 139.

EXCVRSVS

AD SAT. VIII, 190.

Vox *triscuria* in omnibus fere libris legitur, sed expeditu difficultima est. Fortasse ita dicuntur admodum vel extreme scurrilia scil. facinora (ut *triparcus*, *trisur*, *trifurcifer*, *tripotentum*, *trismegistus*, *trivenericus*, *triperditus*), non, quod Prat. et Ach. putant, triplices in circulo discursus.—Scaliger de Emend. Temp. lib. V. et ad Catull. corrigit *transcurria*, ut poëta innuat, patricios *transiisse ad scurras*, orchestrā vel potius ludos, h. e. ex senatoribus factos esse scurras.—Libri non variant, nisi quod *triscuria* exhibent 11. 18. 21. a m. sec. 23. 46—48. 58. 64. de qua lect. Scaliger l. l. ita disputat: “Novi, qui malit scribere *triscuria*; nam *triscuriā* ingens cura, ut est reipublicae, quae sane cura digna fuerat patriciis. Priscianus: Composita a verbo *Curo*, *Securus*, *Obscurus*, *Tricurium*. Festus ex Livio: *Solicurio in omni re curiosa.*,,—*tricharia patricorum* conj. Petitus ad Leges Att. p. 245. seq. (p. 329. ed. Wessel.) quoniam spectaverint cruciarum Laureolum in *trichas* destitutum.—*strictoria* omnino legendum putabat Is. Voss. ad Catull. p. 55. 56. ubi haec notavit: Sic vocabantur tunicae strictiae, quibus non histriones tantum et comoedi, sed et ipsi quoque patricii et senatores, deposita toga et neglecta honoris et dignitatis suae ratione, in conviviis, in ludis et spectaculis, passim et palam spectabantur.

EXCVRSVS

AD SAT. IX, 37.

Ita leguntur Graeca in 1. 70. 75. 76. 81. 82. In reliquis vero codicibus ab indoctis librariis vel prorsus omissa sunt, v. c. in 25. 27. 45. 58. 61. vel admodum corrupta, et in multis quoque non Graecis expressa literis, sed Latinis. Nec mirum: *Graeca sunt; non leguntur.* οὐοὺς γὰρ γλυκέος ἀνδρα κίναιδον 10. 18. 23. 48. 50. 56. 57. 59. 60. 62—69. 71—74. et XI codd. Paris. quae verba vulgo referuntur ad *blandas tabellas*, et ita explicantur: *Hominem enim cinaedum blandi dulcisque moris scil. εύχι πρέπει,*

vel simpl. πρέπει, esse decet s. convenit. Sed dura est haec ellipsis, neque intelligitur, cur poëta haec Graece dixerit. Nam quod putant, summam Virronis mollitatem iudicari, quam Graecus sermo plus suavitatis blanditarumque habeat et effeminatus, eo uti, id quidem parum probabile videtur.—ἡθοὺς γὰρ γλυκαὶ ἄνδρα κίναιδον 47. ἡθοὺς γλυκὺς ἄνδρα κίναιδον 46. ηθοὺς γλυκεός μην ανδρα κίναιδον 20. ηθοὺς καὶ περ γλυκὺν ανδρα κίναιδον 49. 54. 55. αἰθος γλικον ανδρα κίναιδος 14. 17. αἰθος γλυκυ κίναιδον ανδρος 19. ετος γλυκυ καὶ ανδρα κίναιδος 24. ηδοστης γλυκυ ανδρα κίναιδον 11. Alias aliorum nugas praetermittimus.—Schurzfleischii nota est haec: “Qui ex Homero rem repetunt, acute ii quidem, sed Iuvenalis non fuit acutus, qui tam simplicem sensum Graecis verbis dixerit. Vox ἄνδρα in codice nostro literam secundam puncto subnotatam habet. Id notat, literam eiiciendam esse. Quid si nos punctum illud unicum elegantissimam doceat scripturam, et monstret, in Iuvenale emendandum esse; αὐτὸν γὰρ ἐφέλχεται ἀστρα κίναιδον, vel proprius ad veterem scripturam αὐτὸν δ' ἔλκει γλυκύν ἀστρα κίναιδον. Sed prior lectio, quam parodia sit pressior, plane placet, et spondere ausim, ita Iuvenalem scripsisse, ut Naevolo persuadeat, fortunam in turpibus etiam rebus a genesi dependere, et simul ideum credentes Romanos derideat. In Schol. pro ipse ad se trahit possis legere ipsum astrum trahit vel te trahit, ut legerit, οἱ γὰρ αὐτὸν ἐφέλχεται ἀστρα κίναιδον., Mibi aptior facetiorque videtur nostra lectio, neque adsequor, cur Iuvenalis illa Graecis expresserit verbis, vel, si Homericus in rem suam convertere voluit, de quo vix dubitare possis, tam multa immulaverit, nec potius acutam Homeri sententiam variatione unius vocis lepide translusisse censendus sit. v. Comm.

EXCVRSVS

AD SAT. IX, 40.

Sententia huius loci est: *Computat accurate cinaedus avarus, quaecumque mihi dono dedit, ac cevet, et tamen libidini indulget, cui imperare non potest; vel, calculum et rationem mecum subducit, dum explet libidinem. Cevere proprie significat clunes movere more canum* (v. comm. ad Sat. II, 21.) *et aptius h. l. verbum est, quam canet vel cavet, quae plerique interpretes pro eo substituerunt. ac cevet 1. 60. 65. 69. 70. 75. 76. 82. et cevet 31. 49. 54. 55. 61—63. 66—68. 71. 72. 77. 81. et cod. Pat. atque cevet adversus metrum 25. 56. 57. atque cenet 59. vitiose.*

Ivv. I.

V

— et *cavet* 24. 73. Rectius *atque cavet* 10—12. 14—23. 27. 45—48. 50. 58. 64. 74. et XXXIV codd. Paris. « Id sensum satiricum minus offert, sed honestiorem: *cavet* scil. ne ia computatione decipiatur et ne plus aequum in suum draucum conferat, » Brit. et Ach. *Cavet*, ne plus accipiat servulus, PRAT. Eamdem lectionem defendit Schurzfleisch. his verbis: « Poëta Naevolum, quod nihil a divitibus donorum acciperet, consolatus est a v. 32. reiiciendo culpam in astra, homines etiam cinaedos regentia. Finito sarcasmo v. 38. seqq. infert Naevolus, illa patienter quidem se ferre, sed hoc intolerabile esse, quod quidem pathici sint avari, qui etiam, quae dederint, obiiciendo exprobrent et omnia accurate computent, pactamque mercedem inde decurtent. Quis inde non videret, τὸ cevet h. l. ἀτοπῶν esse, ubi non nisi de rationibus agitur? Sed ille mos est quorundam Criticorum, ut non nisi vocabula casca aut etiam praetextata in bonos auctores iculcent, ad nescio quos codices provocantes. » Enimvero *cevet* in plerisque legitur libris, nec video, cur alienum sit ab h. l. ubi poëta ostendit, ridiculum esse hominem, qui dum libidinem explere cupiat, tam avarus sit, et libidinem eius maiorem esse avaritia.

EXCVRSVS

AD SAT. IX, 60—62.

Melius ne 59. 60. *a quibus etiam hic abest*, ut ab 25. 57. *melior* 27. 47. *melior nec hic* 48. 58. *melius nae — legatus fiet amici* 24. idque malebat Britann. hoc sensu: *nae*, profecto, *hic*, Romae, *melius*, cum maiori emolumento, *legatus*, internuncius et veluti leno *fiet amici pulsantis cymbala*, sacerdotis Cybelei: maius lucrum ita faciet puerulus *rusticus*, qui pauperrimus est et aliud nihil habet, quam matrem et casulam et catellum. Grangaeus: certe melioris conditionis est comes idemque draucus Galli *cymbala pulsantis*, quem per provincias errans stipem mendicandi gratia dicit una cum matre cet., quam ego, qui tecum soleo. Non magis probanda Achaintrii explicatio: *An hic rusticus infans, verna, legatus, ex testamento datus, relicitus, melius fiet* sc. portio hereditaria vel proprietas (alterutrum subauditur) *amici tui cymbala pulsantis, quam mei, qui cet?* Omitto alias aliorum nugas.

Vs. 61. *caculis* 8. 9. 75. 76. h. e. *servis rusticis, vernis; propr. servis militaribus.* v. Plaut. Trin. III, 2, 95. et Pseud. Argum.

Varr. L. L. IX, 3. et Fest. Vulgatam lectionem ex Sat. XI, 153. XIV, 167. 179. ortam putabat Pithoeus. — *cum lusore* 10, 12. 15. 16. 18—25. 45. 46. 48—50. 54—69. 71—73. *cum iussore* 31.

Vs. 62. *legatum* ex 1. 48. 75. cod. Put. et altero Pithoei post Farnab. Labin. Prat. et Maittar. substitui pro vulg. *legatus*, quae lectio inepta videtur, certe ineptas peperit interpretationes. Nescio, utrum legerit Ferrarius, qui Elect. II, 16. h. l. ita exposuit: *meliusne ergo*, i. e. laetus legatum Villici filius capiet a pathico, quam draucus ipse, qui non agrum colit, sed dominum? At sic poëta dixisset *legatarius fiet*, vel *legatum capiet*: neque ita satis congruunt reliqua verba *cum matre et casulis* cet.

EXCURSUS

AD SAT. IX, 123.

Hic versus, qui silentio praetermittitur ab interpretibus, quocties eum legi, semper me offendit (nam et languet, meraque repetitio est v. 119. et *idcirco* plane ineptum videtur h. l.); semperque putavi, hanc esse glossam in margine adscriptam ad v. 119. *his præcipue causis*, *ut linguas mancipiorum contemnas*. Quorum verborum haud dubie interpretamentum fuit: *Idcirco ut possis linguam contemnere servi*; quod quum in textum irreperet, perperam a librariis in eum, quem nunc occupat, locum est translatum, et *possim* repositum pro *possis*, quod tamen et ipsum in 17. 18. 24. 46—49. et quibusdam MSS. Paris. legitur. Eo minus autem illi dubitarunt, quin haec verba ab ipso poëta essent profecta, quum glossa ista versus esset bexameter; quod vero vel casu fieri potuit coeco, vel parva verborum transpositione. Conf. Excurs. ad Sat. V, 90. 91.

Has coniecturas vidi postea firmari auctoritate non tam cod. 13. e quo hic versus una cum seq. electus est (ut trecenti alii; unde haud quidquam fere momenti habet in re critica), quam duorum MSS. Paris., a quibus abest, et codicis vetustiss. 8. in quo versus 118—124. hoc ordine ac modo legantur:

*Vivendum recte, cum propter plurima, tunc est
Idcirco, ut possis linguam contemnere servi,
Præcipue causis, ut lingua, mancipiorum
Contemnas. nec lingua mali pars pessima servi.*

*Deterior tamen hic, qui liber noverit illos,
Quarum animas et farre suo custodit et acre.
Vtile consilium cet.*

Hinc Pithoeum quoque iam olim versum hanc tollendum de medio, ut supposititum, aut potius duplarem quasi censuisse animadverto. Sic in eodem MS. mox post v. 134. legitur hic: *Gratus eris. tu tantum fucis imprime dentem.*

EXCVRSVS

AD SAT. X, 150.

Distinctionem maiorem posui post *elephantos*, non post *tepenti*, ut hic quoque versus ad superiora et ambitum finesque Africæ referatur. Henninius et alii h. versum connectunt cum seqq. ut sensus sit: *Aethiopiae et elephantis*, h. e. Mauretaniae s. Africæ *rursus*, adhuc, *additur*, adiungitur Hispania. Sed non bene sic Africa designatur et vox *imperiis* additur. Versus pro *Rursus* conj. H. Vales. hoc sensu: ad Aethiopiam versus aut adversus Aethiopiam et terram elephantorum. Ego olim suspicabar legendum esse *Prorsus*, plane. Sed v. Comm. — *aliosque elephantos* exhibent 10. 14—27. 45—50. 54—74. ut epitheton ad diversitatem vel terrarum Libyæ, in quibus elephanti sint, vel elephantorum in Mauretania et Aethiopia, seu Aethiopia occidentali et orientali, vel ipsorum Aethiopum spectet. De hac v. Comm. eamque significari putabant Grangaeus, Rigalt. et alii, ut *alii* propr. non *elephanti* sint, sed Aethiopes. Cf. Stat. Theb. X, 85. Multo probabilius videtur emendatio Plathneri, qui *albosque* coniiciebat coll. verbis Ptolemaei: *Juxta Libyam magna Aethiopum regio, in qua elephanti, albi omnes, et rhinoceroses et tigres sunt.* Elephanti vulgares sunt fere cinerei (*grau*), rariores rubri s. rufi, et rarissimi candidi; unde in regnis Pegu et Siam de solo titulo *Regis candidi elephanti* cruenta olim bella orta esse memorat M. le Blanc in Itinerar. Hac emendatione recepta totus hic versus ad Aethiopiam denotandam pertinet. Sed in Aethiopia *omnes* elephantos fuisse candidos, quis sibi persuaderi patiatur? et *albi* ap. Ptolem. sunt forsitan cani s. cinerei. Aptiores quoque h. l. sunt *alti elephanti*. v. Comm. Ill. Jacobs haec adnotavit: “*Legendum Furvos Aethiopum ad populos* (v. ad XII, 104.) *Albosque elephantos Additur imperiis Hispania.*

Elephantum genus Aethiopiae finibus propriam requiri, iam intellexit Plathnerus, et Ptolemaeus in Aethiopia elephatos *albos omnes* tradidit, an ex rei veritate, nec ne, nihil ad rem. ,,

EXCVRSVS

AD SAT. X, 312. 313.

Magna est h. l. lectionis varietas, quae librariorum stupori debetur. *quascumque mariti Exigere* (h. e. exigunt vel exigere solent, scil. ab adulteris) *irati* restitui ex 5. 12. 18. 24. 25. 27. 46—49. 54—69. 71—74. et XII MSS. Paris. probb. Palm. et Gronov. Obss. II, 14. ubi magna exemplorum copia ostendit, multa passim per infinitivum modum pronunciata esse, sive in oratione obliqua, sive per ellipsis verbi finiti, quae librarii et improvidi correctores vexarint. *quascumque mariti Exigere ira* 15. adversante metro: unde *quascumque mariti Exigere ira potest* 2. 36. et MS. Canteri (v. eius Lectt. nov. III, 6.), prob. C. Vales. *quascumque mariti Exigere irati debent, nec erit felicior astro* 4. 16. 23. et duo alii codices, quos memoravit Gron. I. l. in qua lectione, ex duabus conflata, verbum *debent* abundant. Hinc metri fulciendi causa *quascumque mariti Exigere irati debuit* 45. *quascumque mariti Exiguo irati, nec erit f. a.* 50. et duo MSS. Paris. *quascumque mariti irati faciunt* 35. *quascumque mariti Irati debent* 3. 13. 17. 19—22. 38. 43. 75. 76. et XIV codd. Paris. prob. Lips. Epist. Quaest. IV, 25. **Enimvero non mariti debent poenas, sed adulter; nisi supplendum censeas exigere vel capere, petere, repetere, sumere scil. ab adultero, quae tamen ellipsis dura est. *quascumque mariti Irati debet* 10. *quascumque maritis Iratis debent* 77. *quascumque mariti Irati debent* rivalibus. *exigit autem Interdum* cet. 13. *quascumque maritis Irati debent* 14. 28. et ita conj. Lips. l. l. Commodam tamen sententiam vix inde elicias. *quascumque maritus Exigit iratus* edd. recentt. Farn. Prat. et al. quae haud dubie est emendatio nostrae lectionis. *et poenas debet quascumque mariti Exigere irati corrig.* Schurzfl. ut mens poëtae sit haec: *debet filius tuus exigere, sustinere, luere, omnes poenas irati mariti, h. e.* quas hic ab adultero repetere solet. Sed quis umquam *exigere poenas* hoc sensu dixit? *quascumque maritis Iratis debet* 70. 82. Non male: nam *poenas* vel *supplicium* *debere* dicitur is, cui vel metuenda, vel potius luenda ac solvenda sunt, ut fere *ludibrium debere ventis* ap. Horat. Od. I, 14, 16. ubi iam monuit**

Iani, has loquendi formas ductas esse ē Graeco ὄφλειν vel ὄφλησάντειν γέλωτα ap. Aristoph. Nub. 1031. et Eurip. Med. 1049. Praestiterit tamen quascumque mariti Exegere ira, b. e. saepe exegerunt vel, ἀσπίστως, exigere solent. Cf. Iani art. poët. p. 291. Enimvero vix dubito, quin recepta a me lectio sit a Iuvenalis manu profecta et deinde a librariis vel scholasticis, qui illum insinuativi modi usum, de quo supra dixi, ignorabant, immutata, substituto verbo *debent* vel *debet*, quod docta manus, tamquam ellipsin supplendam, margini adscripserat. — Manso haec adnotavit: “Veram structurae vim assecutus est Gron. Obss. II, 14. Miror tamen, nemini interpretum in mentem venisse, latere posse sub *irati mariti* gignendi casum huncque pendere a vocula est, sive librariorum incuria in fine v. 312. e contextu amissa, sive a poëta ipso consulto omissa et supplenda., Miretur sune: si vero pessimam omnium rationem a me propositam dicit, non probat; licet et mihi, de illa ratione eamdem sententiam ferre.

EXCVRSVS

AD SAT. XI, 173.

Versus expeditu difficillimus et hinc forte eiectus ē 13. quae profecto facillima nodi solvendi ratio est. Maximam nobis modestiam creat vox obscura *pytisma*, de qua v. Comm. *pytismate* exhibent 1. et plerique eodd. tam scripti quam editi, tam nostri quam Parisienses. *pitismate* 10. 17. 19. 27. 46—48. 58. 64. 67. *pitysmate* 22. *pitysmate* 11. 18. 28. prob. Valla, ut *orbis Lacedaemonius* sit trochus e pinu, ἐκ πίτυος, quem assidua rotazione oleo uncta mulier lubricaverit s. levigaverit: de quo Graecorum, inpr. Spartanorum, ludo v. Comm. *pedeumate* exhibit vetus membr. Mureti, quem vide in Var. Leot. X, 6. *pittemate* alia Taubmanni, ab eo laudata ad Plaut. Pers. V, 2, 67. *pede nudo* liber lac. Schegkii, qui in Praemiss. et Obss. Epist. c. 5. hanc lectionem defendit, ut mos Graecorum innatur, quos in conviviis nudos saltasse (*pede libero pulsasse terram* Horat. Od. I, 37, 1.) , doceant Athenaeus et Cic. Pis. 10.

Quae lectiones quum non arriderent aliis, dici vix potest, quantopere in iis emendandis operam laserint. Potiores eorum coniecturas paucis recensuisse sufficiet. — *paedaemate* suspicabatur Caecil. Minutian. de orthogr., et *pedemate* (ut legitur in 63. 68. 69. ad marg. 71. 73. 74.) Bapt. Egnut. Racem. c. 17.

Brodaeus Misc. V, 26. et Britann. ut vel designetur βίβχσι; Λαχνική, genus saltationis, *lubrico pedemate*, πηδήματι, saltu vel celeri pedum mobilitate, in *orbem*, gyros et ambages, circa tibicinem in medio sedentem atque canentem, exercitae (v. Pollux, et Lucian. de Saltat. c. 10. Opp. T. IV. p. 347. seq. ed. Schmid.), vel, quae Brodae sententia est, *orbis sit ligneum tympanum*, in quod desiluerint, quodque modo saltantes circumduixerint pedibus, modo per longum spatum super stantes uno impetu lubricando agitaverint. — *pitylismate* vel *pytilismate* conj. Politianus in Misc. II, 37. 38. et Iul. Scalig. Poët. I, 22. ut sit exercitatio in *Laconico* (v. Comm.) facta, qua quis summis pedibus ingrediens manus protenderit ocissimeque moverit, alteram retrorsum, alteram prorsum, de quo v. Galen. II. — *petteumate* recepit Farnab: ex emendat. Mureti in Var. Lect. X, 7. ubi haec vox deducitur a Gr. πεττεύειν, talis s. *calculis*, πετοῖς, ludere, ut h. l. significetur dives aleae studio deditus, qui mensam ex marmore Laconico assidue ludendo lubricet, h. e. poliat. Cf. vs. seq. — *pyreismate* vel *pyreysmate* corrig. Alciatus Parerg. Iur. VI, 3. ut sit exercitatio quaedam Laconum, vel nudorum oleoque unctorum, in sudatorio, *Laconico*, πυρεύματι s. πυριστηρίῳ. — *proplysmate* Mercurialis art. gymn. I, 10. putans intelligi petulantiam ditiorum, qui multo sputo (προπτύοντις, insputantes) irrigaverint Laconicum eiusque pavimentum lubricaverint, ut facile quis cadere potuerit. — *pitteremate* Eberb. Mollerus, qui hanc lectionem Lubino probavit excitatis aliquot veterum scriptorum locis, impr. Luciani. — *pygismate* Lips. Epist. Quaest. IV, 25. ubi monet, πύγισμα poëtae Siculo dici paedicationem, et verbum *lubricare* obscoeni quid praeferre, *orbem* vero *Lacedaem*. partem vocari aversam et diviti pueros *Lacedaem*. tribui, quoniam ea gens Iuvenalis tempore maxime mollis et pueri inde oriundi in nobilium deliciis fuerint. Cf. Philostr. vit. Apollon. IV. et Martial. IV, 55, 6. 7. — *poppysmate* Flavius Coniectan. c. 51. ubi docet, verba *poppysma* s. *sibilum* (v. sup. ad VI, 584. in Comm.) et *lubricare* de re obscoena adhiberi, et *orbem Lacedaem*. esse nates aut praeposteram Venerem, quoniam Spartanos primum ad athleticam nudasse corpora et inde libidinem in pueros exarsisse, tradant Thucyd. et Cicero. — Lipsias l. l. dicit, Iac. Susium suasisse, ut pro *orbem* substitueretur *orbum*, h. e. senem *orbum*, divitem ac foedum, qui nescio quid obscoeni fecerit vel potius passus sit. — *urbem* legitur in 23; inepte.

EXCVRSVS

AD SAT. XI, 193.

Praeda caballorum Praetor legitur in 1. 11. 14. 16. 48. 50. 56. 70. 74–77. et nonnullis MSS. Paris. et tam copiose quam erudite defenditur a Gronov. Obss. IV, 24. ubi monet, acerbo sale perstringi munerarium, qui, dum *similis triumpho*, triumphanti, triumphantis ritu habituque praesideat Circensibus, magnum se virum putet, quum re vera sit *caballorum praeda*, h. e. prodiga illa impensa in equis aurigisque alendis, exercendis, producendis, comedatur miser, patrimonium exauriat sub vana specie honoris et intereat. Cf. sup. I, 59. 60. Lips. ad Tac. Ann. I, 15. et Heins. ad Claudian. Fescenn. v. 11. Ingeniosa profecto interpretatio, quae tamen paulo longius petita videri possit. — *Praedo caballorum Praetor* exhibent 10. 12. 15. 17–27. 45–47. 49. 54. 55. 57–69. 71–73. et plerique codd. Paris. prob. Grot. ad Capellam p. 174. Nonnulli, v. c. Schol. in cod. Iunii, Praetorem ita dici putant propter equos ab hostibus raptos; alii vero per iocum aut paronomasiam, quod vel optimos equos invitis dominis vili auferat pretio, vel ini quis certaminis iudex s. brabenta sit, et palma praeemioque s. brabeo fraudans meritos et victores equos efficiat, ut exiguo vendantur pretio et vel a se emi possint. — *Perda* emend. Salmas. (ad Solin. [p. 465. et ad Trebell. Poll. de XXX tyrannis c. 17. in Hist. Aug. p. 305. 312.] h. e. perditor φόρευς, ut scriba, advena, transfuga, heredipeta, homicida, parricida et impr. officiperda ap. Caton. distich. IV. n. 43. et Isidor. in Gloss. — Praestiterit *Praeco*, praedicator, laudator, *caballorum*, equorum vel aurigarum victorum, ut *praeco virtutis* ap. Cic. pro Arch. c. 10.

EXCVRSVS

AD SAT. XV, 7.

Illic caeruleos, nec piscem fluminis 23. Illi caeruleos, hi piscem fluminis, illi 4. et 9. caeruleum emend. Nic. Heins. ad Virg. Aen. III, 329. ad Prop. II, 12, 1. et 23, 101. (al. 32, 45.) et ad Claud. laud. Stilic. II, 167. quibus locis docet, literam *m* produci propter hiatum et caesuram, neglecta ecthlipsi. Cf. sup. ad I, 151. II, 26. IX, 118. et XII, 36. Refragatur

his Schrader Emendatt. p. 136 seq. ubi monet, Grammaticos, praestantiores quidem, nihil eiusmodi tradere, adeoque loca, quibus viri docti se tueantur, aut suspecta esse, aut perspicue mendosa. Meo qualicumque iudicio talia si et excusanda, tamen non sine necessitate obtrudenda sunt poëtae, et, quamvis illa emendatio Heinsii arridere possit, ut Iuvenalis iunxit duo verba sing. num., *caeruleum* sc. piscem et *piscem fluminis*, leviiori mutatione nitori carminis (si nitor est, nec potius nostra lectio, quae doctior est, magis placet multis) consuli poterit, si reposueris: *Illic caeruleas, hic pisces fluminis.* Ita sibi respondent *pisces caerulei*, h. e. maris caerulei s. marini, ac *pisces fluminis*: et nunc video, ita legi in cod. 15. — *Illic aeluros* non male corrig. Brodaeus Miscell. VII, 2. probb. Lindenbr., Nonio (de esu piscium c. 2.), Schurzfl. et Plathnero, quoniam non satis constet, marinos pisces ab Aegyptiis cultos fuisse, et ex ipsorum potius religione Iove nihil dignum in mari gigoi posse docuerit Plato et ex eo Pierius hieroglyph. lib. XXXI pr. *Felis* contra, quae Graecis dicitur *αιλουρος* (et hinc quoque *aelurus* Gell. XX, 8. et Hygin. Astron. II, 28. ubi v. Muncker.), Bubasti Aegyptiorum s. Lunae sacra fuit eiusque viva quaedam imago. v. Herodot. II, 66. 67. Athen. I. l. in Comm. ad v. 1. Plut. de Is. et Osir. p. 376. Diodor. I. et II. Iablonski Panth. Aeg. III. 3. §. 3. seq. p. 60. et 66—71. Vulgata vero lectionem tuentur Grang. et Scalig. ad Tibull. I, 7, 14. et aptius sibi h. l. opponuntur *pisces caerulei* s. maris et *fluminis*. Velle tamen aliorum scriptorum locis probari posset, cultum piscium marinorum Aegyptiis in usu fuisse.

EXCVRSVS

AD SAT. XV, 27.

Nomen consulis varie h. l. exhibent codices tam scripti quam editi. *Iunio* 8. 9. 11. 14. 17—20. 23. 70. 75. 76. 77. 82. et XVII MSS. Paris. Recte, opinor. (v. Comm.) nomen corruptum videtur ab imperitis librariis, qui putabant, metri leges prohibere, quo minus servaretur. Sed *Iunio* διστύλλαβος vox est, et eiusmodi συνίζησις passim obvia. Sic apud Silium (ut ex hoc solo exempla petam) *Pelio* dicitur III, 495. *tenuia* et *tenuis* IV, 147. VI, 19. *semiusta* III, 16. *semiambustus* II, 681. *semianimis* IX, 123. *semiermis* XII, 467. *genua* I, 529. *proinde* II: 353. *alveo*

III, 450. IV, 602. *sinuosa* et *sinuata* II, 172. VI, 226. VII, 503. X, 181. XV, 173. 621.

Iuno legitur in 25. 49. 55—57. 59. et III MSS. Paris. *Ionio* in 15. *vinio* in 16. *iurno* in 22. *Iunco* in 10. 21. 27. 46—48 54. 58. 60. et X MSS. Paris. *Vinco* in 24, 45. 50. 61—69. 71 —74. 81. et V codd. Paris. Lipsius in *Epid. Quaest. IV*, 20. monuit, neque *Vincum*, neque *Iuncum* Consulem invenire in Fastis, et posteriorem horum partem intricatam esse propter Consules crebro suffectos. *Iuncus* quidem aut *Iunctus* Commodo regnante cum Severo Consul fuit. v. Lamprid. in Commodo c. 4. et Vlpianus I. XXVIII. Digest. de fideicommissis libertatibus. Sed nec definiri potest, quae vera horum consulium nomina fuerint, nec probabile est, Iuvenalem ad Commodi aetatem vixisse. — Britannicus suspicabatur, *nuper h. l.* ut passim, de longo tempore dici, et *Vincum* forte Consulem fuisse sub imperio Neronis auctoremque coniurationis *Vincianae*, de qua v. Suet. Ner. c. 36. Enimvero ibi in plerisque iisque optimis libris legitur *Vinicio*, et *Viniciorum* gens clarissima fuit. v. intpp. Tacit. Annal. VI, 15. 45. XIV, 40. Sueton. Aug. c. 64. 71. — Grangaeus conj. *Vero*, ut designetur Verus, qui cum Fulvio Consul fuerit imperante Domitiano. Notior est L. Ceionius Commodus Verus, ab Hadriano, et inpr. eius filius, ab Antonino Pio adoptatus. Hic a. V. DCCCCVII. Consul et deinde cum M. Aurelio Imperator fuit.

EXCVRSVS

AD SAT. XV, 55.

Ombos pro *Coptos* 1. 14. 18. 61. 70. 65. 76. 77. 81. 82. *Combos* 10. 17. 20—22. 24. 25. 45—50. 54—60. 62—69. 71—74. *Cumbos* 19. 23. 27. *Cambos* 16. *Combros* 11. 15. Eadem varietas est in MSS. Paris. Sed in cod. Puteano, qui omnium antiquissimum est, exstat *Copos*, quod ad veram lectionem dicit, quam cum Ach. substitui pro vulgata *Ombos*, quae semper me offendit: nam describitur bellum, *antiqua similitas et immortale odium inter finitima oppida* (v. 33.), inter quae etiam illa propter religionem, commercium rixasque varii generis multo facilius, quam inter ea, quae longiori intervallo dirimuntur, et orire sane et saevire possunt. *Finิตima* autem oppida non sunt *Ombi* et *Tentyra*, sed *Coptus* et *Tentyra* (quod iam monuit

Salmas. in Exerc. Plin. p. 448.): nam *Ombi*, Ομβοι, in Nomo Ombite et ad orientalem Nili ripam, ubi nunc castellum Cūm Ombo. *Tentyra* in Nomo Tentyrite et ad occidentalem Nili ripam sita erant et longe ab Ombis remota. *Coptus* vero a Tentyris non nisi XII millaria abest, caput non eiusdem quidem, sed contermini Nomi. Quod iam intelligitar ex Plinio, qui l. V, 9. Thebaidis Nomos hoc ordine enumerat: *Ombiten*, *Phatniten*, *Apollopoliten*, *Hermonthiten*, *Thiniten*, *Phaturiten*, *Coptiten*, *Tentyriten*, *Diospoliten*, *Antaeopoliten*, *Aphroditopoliten*, *Lycopoliten*. A Plinio non multum discrepat Strabo, nisi quod ille a summo incipit et hic adscendit ab inferioribus. Praeterea non *Ombitae* tantum, sed etiam *Coptiae* religiose colebant crocodilos, quos Tentyritae averseabantur et persequebantur. v. sup. ad v. 2. in Comm. Hinc *Coptos* h. l. legendum esse pro *Ombos* recte suspiciati sunt de Pauw (Recherches philosophiques sur les Egyptiens et les Chinois T. II, p. 160.), et viri docti, a Dusaulx consulti Barthélémy et Larcher. Qua lectione recepta dispelluntur tenebrae, tum versibus 28. 33. et 35., tum toti satirae librariorum incuria offusae. Eadem firmatur iis, quae de origine erroris adnotavit Achaintre: "Probabilior videbitur mutatio vocis *Coptos* in *Combos* (quod in plerisque MSS. et editt. legitur), quam *Ombos* in *Combos*: facilius est enim unam alteramve literam (in media voce) mutare, quam literam initialem voci cuilibet addere aut detrahere. Vitioso autem vocis sono per saecula IX. et X. litera *m* multa in nomina, verba et adiectivos irrepsit. Inde ex *Coptos* factum *Copos*, ut fert Put. codex, ex eo *Compos*, ex hoc *Combos*, *Cumbos*, *Cambos*, *Combros*: sed quia paulo sapientiores aliqui neverant, oppida horum nominum nulla esse in Aegypto, demta litera *C*, dixerunt *Ombos*. Huc accedit, quod librarii eodem modo vocem *Copti* corrupserunt v. 28. et substituerunt *Combi* et *Compti*; ut contra Κόμπος pro Ομβοι, ap. Ptol. IV, 5. (alii Ομβροι, et ap. Steph. Byz. Ολβοι, in Notit. Imp. Rom. s. 20. *Ambo*). Ne tamen dissimilem, quod nobis obverti possit, idem oppidum v. 28. vocatur *Coptus*, et forma nom. plur. non alibi occurrit. Enimvero haec difficultas non tanti est, quanti nonnullis videri possit, et innumerabilius rei exempla passim sunt obvia. Sufficiat unum memorasse, ex ipso h. l. petitum: nam et *Tentyra* in plur. num. nemo forsitan dixit praeter Iuvenalem.



A. PERSII FLACCI
SATIRAE VI.

REGENSVIT

COMMENTARIOQVE PERPETVO ILLVSTRAVIT

G. L. KOENIG.



PROOEMIVM

DE

PERSII VITA,

MORIBVS ET SCRIBENDI GENERE

Debellatis tot tantisque nationibus a Romanis omniq[ue] ratione expilatis, ingentes divitiae, quaeque ex his nasci solent, avaritia, luxuria omniaque vitiorum genera, Romam confluerant, quibus tandem corrupti victores et enervati omnem honestatis et libertatis sensum adeo amiserunt, ut gravissimum servitutis iugum, a turpissimis interdum hominibus sibi inpositum, aequo animo paterentur. Prisca illa animi magnitudo et gravitas, qua Romani veteres reliquas nationes praestiterant, vili cessit adulationi puerilique levitati. Etenim ipsa frugalitas, mater paene omnium virtutum, quibus nomen Romanum vel hostes infestissimos in sui admirationem rapuerat, opibus orbis terrarum in urbem congestis expulsa adeo evanuit, ut in paucis admodum generosioris indolis, qui a communi vitiorum contagio intactum servaverant animum, vestigia eius remaderent. Umbra libertatis, quam Augustus civibus, magis ut sui ipsius saluti, quam ut eorum commodis consuleret, reliquerat, a Tiberio funditus sublata, (1) Romani, cura rerum publicaram omissa, convertebant animos ad res privatas, atque amor patriae studiumque rerum communium sensim sensimque extirpabatur. Quum iam ab unius benevolentia aut invidia omnia vel exspectanda vel timenda essent, id omnes agebant, ut quibuscumque rebus possent, gratiam eius encuparentur, neque quidquam committerent, quod minus illi placeret. Delatorum porro greges, per Italiam omnesque provincias sparsi, non facta solum et dicta, sed ex iis etiam intima animi sensa rimabantur et vel domesti-

(1) Tacit. Annal. I. 45; Dio Cass. Tib. 37; Pompon. II, § 9. D. de or. LVIII, 20. ibi v. Reimar. Sueton. Iur.

corum fidem infestam reddebat. Quam ob rem nemo liberam vocem emittere audiebat; vel taciti Imperatorum insaniam resque imperii ruentes adspiciebant, vel obculte et ambigue loquebantur, sortemque suam domi delitescentes lugebant. Iude quoque sermonis indoles et natura colorem traxit; quae, quum antea simplex esset et aperta, quandoquidem nemini fraudi erat, ea proloqui, quae cogitasset, nunc obscuritate quadam obvoluta erat et tecta, atque a naturali simplicitate in dies magis magisque deflexit. (2) Ipsa eloquentia foro relicto vel in scholarum umbraculis abscondita situ conrumphebatur, vel in senatu peregrino fuco oblita in laudandis Imperatoribus sententiisque illorum abiecte comprobandis erat occupata; quumque rerum argumentorumque magnitudo deficeret, inani verborum pompae sententiarumque tumori studebat. Sensu sublimitatis verae, decoris et ingenuitatis obtuso, studium conlocabatur in rebus minutis, et novitatis cupidine et acuminis ieconi scriptores obscuri et inepti fiebant. Mutata rei publicae forma moribusque pristinis exutis, sermo quidem novis subinde dicendi rationibus et verbis passim auctus est, praecipue a peregrinis, qui undique ex provinciis Romam confluxerant, at multa contraxit, quae antiquam puritatem eius candoremque contaminarent. Multa plebeia et admista sunt, multa adulandi studium invexit; maior tamen conruplicas (3) pars grammaticorum et rhetorum scholis debetur, communique fere furori, quo ad versus conscribendos vulgo compellebantur, (4) omnisque eloquentia et poësis, quam

(2) Huc quoque imago pertinet, quam Tacitus (Hist. I, 2.) temporum, quae Neronis mortem insecura sunt, adumbravit.

(3) Cur eamdem scripturae rationem servem, quae in deliciis habetur a quibusdam inter recentiores eruditis, conferentibus quae nuper adnotavi ad pag. 446 tom. XII Ciceronis, apertum erit. T.

(4) Carmina scribendi studium sub Augusto potissimum apud Romanos ita increbuit, ut ad elegantiam pertineret, versus scribere et recitare. Horat. Epist. II, 4. 108 seqq. et 2. 90 seqq. Illud studium, in quod tuac

animi vel sponte inclinabant, ab Augusto ipso promotum est cum honoribus, quos poëtis concessit, tum bibliothecarum publicarum institutione. Hic morbus communis non suminulus sed potius auctus est subsequentibus Imperatoribus, quum unusquisque, nisi animi causa aut otii fallendi scribebat, facilis et commodius poëtices studio nomen se inventurum esse arbitraretur, quam alia quacumque re graviori. Petron. 448. Etiam Tiberius, crudelissimus turpissimusque Princeps, Graeca et Latina poëmata fecit, Euphorionem, Rhianum et Parthenium (de quibus v. Suidam et Voss. de hist. Graec.)

non in naturae et ingenii dotibus, sed in observandis artium praeceptis positam existimabant, in pueriles declamationes abiit et in frigidum troporum et figurarum adhibendarum artificium. Iudicio veri et pulcri semel corrupto, placendi quoque studium scriptores in fraudem inlexit, ut non optima quaeque sequerentur, exemplaque veterum scriptorum iuitanda sibi proponerent, verum ut ea chartis iulinerent, quae multitudini probarentur, quaeque in magna frequentia auditoriu recitata maximas exclamations plaususque excitarent. Neque vero ii, in quibus altior spiritus inerat, immunes erant omnino ab illis vitiis, quae huius aetatis essent; plerique vigore et vi destituti aliorum vestigiis inhaeserunt, et in sententiurum vario ornatu occupati inventio-
nis et compositionis laudem neglexerunt.

Erant sane illa tempora nulli poëeos generi magis quam satirico adcommodata; nam morum corruptela, luxuriae et profusionis insania vitiorumque omnis generis inumanitas tanta erat, ut contemplanti haec difficile esset, satiram non scribere. Atque his temporibus vivebat *Aulus Persius Flaccus*, (5) natus *Volaterris*, vetusto Hetruriae oppido, sub Tiberio, a. V. 787. prid. non. Decbr. Fabio Persico, Lucio Vitellio Coss., (6) equestri genere, sanguine et adfinitate primi ordinis viris coniunctus. Flaccum patrem amisit annos fere sex natus. Usque ad duode-

in Graecis, in Latinis Messalam Corvinum imitatus. Sueton. in Tib. 70. cf. Tacit. Ann. I, 44; XIII, 3. Caligula quidem, qui caedibus, rapinis et stupris omnia miscuit, Virgilii et Livii scripta abolere tentavit (Sueton. Calig. 34.), ingenio illorum scriptorum et gloria obsensus, verum illis favisse videtur, qui vel ipsius laudes canerent, vel libidini excitan-
dae versibus suis inservirent. Ne Claudius quidem a Musis erat aver-
sus. Sueton. Claud. 3. 28. 40. Plin. Epist. I, 13. Tacit. Annal. XIII, 3. Nero omnes liberales disciplinas puer adgit, poësinque exercuit. Suet. Ner. 40, 52; Martial. IX, 27. Tres eius versus non ultimae notae profert Schol. ad Lucan. III, 264. Verum cf. Tacit. Ann. XIV, 46. Satiram quoque aut carmen scripsit, quo Clo-

dium Pollionem, et alterum, quo Afranium Quintianum, mollitia corporis infamem, perstrinxit. Sueton. Domit. 4. Tacit. Ann. XV, 49. Quam obrem Neronem ab Iuvenali IV, 106.. tactum putant interpretes.

(5) Persii gentis raro in Romano-
rum monumentis mentio fit. Tempore
belli Punici secundi circa 544 flore-
bat C. Persius militari laude conspi-
cuus. Annis post hunc paullo minus
centum alter C. Persius urbanitate
et doctrina insignis. Cic. de Orat. II,
6. Verum dubitari potest, an illi ad
nostri Persii genus pertinuerint. Men-
tio quoque fit Persii poëtae Phocaeen-
sis apud Polluc. in onom. IX, 6.

(6) Cassiodorus natum eum dicit
anno sequenti, quod ab Eusebio for-
san mutuatus est, quem vide in
Chron. ad ann. 2050.

cinum aetatis annum Volaterris mansit. Tum Romam delatus ad *Rhenium Palaemonem* grammaticum (7) et *Virginium Flaccum* rhetorem. (8) Annos sexdecim natus in disciplinam venit *Annaci Cornuti*, philosophi stoici, (9) eoque patre magis et amico, quam magistro usus est. Amicos habuit a prima adolescentia *Caesium Bassum* (10) et *Annacum Lucanum*, quem per Cornutum cognoverat, poëtas, quorum ille lyricum, hic epicum poëseos genus secutus est. Erat Persius, ut auctoris eius vitae verbis utar, *morum lenissimorum, virginalis fere verecundiae, formae pulcrae, summaeque pietatis in matrem, sororem et amitam*. Adcuratiorem naturae eius atque indolis imaginem in scriptis, quae reliquit, expressam videmus, vividissimis quasi coloribus depictam, cuius pulcritudine ad censi vel inviti cogimur in iudicio de satiris eius ferendo id potius spectare, quod perficere potuisse, si vel aequiori Musis tempore vixisset, vel longior aetas ei subpetivisset ad ea polienda, quae satis pulcre inchoaverat, quam iuveniles illos conatus ad severas criticas regulas exigere. Est sane quod miremur, tantam gravitatem et constantiam in iuvene praesertim locuplete fuisse, ut omnes voluptates, quibus, ex illius aetatis opinione, vel honeste frui potuisse, respuerit, tantum virtutis et honestatis ardorem, quo eum quavis pagina abruptum videmus, tantam severitatem in omni mollitie castiganda moribusque effeminatis acerbe notandis, ut barbatum aliquem ex priscis Romanis existimes audire. Quod

(7) Rhennius Fannus Palaemon erat nobilis grammaticus tempore Claudi. Verna natus literas didicit quum paedagogus esset, deinde manumissus Romae docuit. Erat omnibus vitiis infamis, palamque et Tiberio et mox Claudio praedicantibus, nemini minus institutionem puerorum vel iuvenum committendam. Capiebat homines cum memoria rerum, tum facilitate orationis; nec non etiam poemata faciebat ex tempore. Sueton. de clar. gramm. 23. Quadragena annua ex schola cepit, nec paullo minus ex re familiari, cuius erat diligentissimus. Ibid.

(8) *Virginius Flaccus* rhetor sub Traiano mortuus est. Scripsit de arte

dicendi. Quint. Inst. III, 4; Tacit. Ann. XV, 71.

(9) *Annacus Cornutus Afer*, stoicae sectae aemulus, magnam humanitatis disciplinarum gloriam nactus est. Philosophiam Romae professus iuventuti ad sapientiam erudienda omne tempus impendebat. Quum Neronem, insignem eruditionem adfectantem, libero dicto obsendisset, in exsilium est cinctus. Dio Cass. LXII, 29. conf. quae ibi in notis laudantur. Suidas in Κορνουτός Cornutum historicum, Livii aequalem, cum hoc philosopho confudit. adde not. ad Pers. Sat. V, 46.

(10) De hoc vide quae notata sunt ad Sat. VI.

autem maxime nos ei conciliat, est pietas sensus, quem erga Cornutum praceptorē declarat, tam candidus et vehemens, ut quisque animadvertis, in rei magnitudine verbis adsequenda eum magnopere elaborasse, nec tamen sibi satis fecisse. Quibus virtutibus instructus dignissimus sane fuit amicitia et consuetudine Paeti Thraceae, (11) summi et clarissimi viri, quocumctiam adfinitate erat coniunctus. Decessit Persius vel septimo vel octavo anno imperii Neronis a. V. c. 85. Auctor vitae eius memoriae proditum reliquit, eum in pueritia *Praetextam* et *Odoiporicon* librum unum et paucos versus in socram Thraceae Arriam matrem, quae se ante virum occiderat, scripsisse, quae omnia Cornuto auctore a matre Persii abolita sunt. Porro, raro Persium et tarde scripsisse, librumque, quem nunc etiam habemus, ultimam manum eius non esse expertum. In huius ultima parte versus aliquot esse demptos, ut finitus videretur, Cornutamque ipsum nonnulla conrexisse, Caesioque petenti, ut ederetur liber, edendum tradidisse. Continet hic liber, a Quintiliano et Martiale laudatus, (12) praeter prologum sex satiras, non pari omnes dignitate, quarum prima ex duarum lacinis composita videtur, etiam ex quarta non pauca intercidisse probabile est. Ut adcuratius de illis satiris iudicare possimus, age videamus paucis, quid et qualis sit satira aut satircum genus, quod a Romanis inventum, excultum et perfectum est.

Carminis genus, quod satire nomine insignitum est, hoc habet propositum, ut mores emendet, eoque a libello seu carmine famoso differt, quo id agitur, ut aliquis indigno more

(11) *Thrascas Paetus* Patavinus. Tacit. Ann. XVI, 21. Gener *Caecinae Paeti* et *Arriae*, de quibus v. Martial. I, 44; Plin. Epist. III, 16; Dio Cass. LX, 46. Erat stoicus et admirator Catonis Uticensis, cuius vitam scripserat, atque vir antiquae plane virtutis et inter tot abiectissimos Neronis adulatores solus erectus et constans, intrepidus et gravis, notaque humanitate et clementia. Plin. Epist. VIII, 22, 3. Is Neroni invisus ob multas res, praecipue ob sententiam de Antistio. Tacit. I. c. XIV, 48. Tamen virtutem Thraceae vel invius adnovit. Plut. reipubl. ger. praec.

c. 44. T. XII. ed. Hult. Adcusatus deinde, Tacit. I. c. XVI, 21, mortis arbitrium adcepit, venisque sectis obcubuit. Tacit. I. c. 31; Sueton. Ner. 37; Schol. ad Juvenal. V, 36; Dio Cass. LXII, 26. Laudavit eum postea *Aurulenus Rusticus*, quod ipsi sub Domitiano capitale fuit, liberque exustus est. Tacit. vit. Agric. 2 et 45; Sueton. Domit. 40.

(12) Quintil. X, 4. *Multum et ureae gloriae, quamvis uno libro, Persius meruit.* Martial. IV, 29. 7 seq. *Saepe in libro memoratur Persius uno, Quam levis in toto Marsus Amazonide.*

infamia adspergatur. Verum ratio, qua satiricus utitur, non in eo posita est, ut praecepta tradantur virtatis, mores candidi laudentur, vitaque honestas commendetur, verum diversam viam ingreditur, ridet stultitiam, carpit improbos mores, scelera flagellat, atque, ut breviter dicam, τὸ ἐλεγκτικὸν satirico propositum est. Ad hanc rem non argumenta adhibet, ut morum praeceptor in scholis, aut turpitudine vitiorum communi ratione describit, sed omnes artes adsumit, quibus poëta uti possit et debeat, omnia loca et regiones quasi ridiculi, invidiae et indignationis perscrutatur, eaque inde depromit, quibus lectoris animum, quocumque velit, flectat, simulque teneat atque delectet. Neque vero de universo vitiorum genere agit poëta, sed ut cum personis iuncta esse soleant, loco quoque et tempore definito. Personae possunt esse vel fictae, ad vivum tamen expressae, vel verae, turpitudine notae atque insignes. Quo id adsequitur poëta, ut paucis tantum lineis ductis vividissima vitiorum imago eorumque turpitude et deformitas ante oculos obversetur, quum hominis, cui ea insunt, sentiendi, cogitandi et agendi rationem velut oculis contemplari videamur. Omnes imagines et similitudines, quibus utitur, e vita communi petitae, aptae atque insignes debent esse, omniaque, quae proferuntur, ita temperanda suut, ut agi videantur non narrari. Ratio, qua res tractari possint, multiplex est, partimque a poëtae indole et natura, partim ab argumenti ratione pendet. Semper autem impetu aliquo ductus satiricus videri debet vel ridendi vel carpendi, occasionemque oblatam adripuisse non quaesivisse; optimum igitur dicendi genus, quod adhibere possit, hoc est, quod sponte et e re natum, non diu quaesitum videtur. In quo etiam nec acerbitas nocet nec acrimonja, si res ita postulat, dummodo salibus et urbanitate quadam temperata sit, ne in mera convicia res abeat. Si vero studium adparet, omnis satirae vis quodammodo debilitatur et frangitur, praesertim id genus, quod risu et facetiis hominum stultitiam exagit. Est quidam rerum ordo, qui primo adspecta solitus esse videtur ac liber, qualis esse solet, quum ipsi quieti imaginandi facultati permittimus in latissimum rerum campum, quacumque lubet, expatriari, quo tunc in animo res rebus, imagines imaginibus subcedere soleant, prout vel simul iunctae fuerint, vel similitudine aliqua copulatae sint. Hunc ordinem imitabitur satirarum scriptor, summanique artem in omni artis suspicione amovenda declarabit.

Ilis lineis de universo genere satirico ductis ad nostrum Per-

sium redeamus, paulloque adcuratius de eo genere disseramus, quod ille secutus est. Videamus igitur primum de argumentis, quae tractanda sibi proposuit, in quorum delectu magna cautio habenda est poëtae. Debent enim esse eiusmodi, ut per se iam lectorem quodammodo adlicant, nota quidem atque insignia, ita tamen animo comprehensa, ut novitatis quoque gratiam habeant, quamquam vel negligenter circumspicienti ubique obvia videantur. In prima satira égit Noster de importuna scribendi et recitandi cupidine ac de pravo et corrupto venustatis et pulcritudinis iudicio. In secunda de precibus improbis et ineptis. Tertia desidiosam et mollem Romanam iuventutem perstringit; quarta regnandi cupiditatem rerumque publicarum curam, eorum omnium ignaram, quibus niti debent. In quinta de vera libertate agitur; in sexta de legitimo divitiarum aut rei familiaris usu. In prima, tertia, quarta et sexta non tam in delectu rerum peccasse Persium dixerim, quam in tractatione, tamen in tertia et sexta meo quidem sensu felicius versatus est. Secundae satirae argumentum minus aptum videtur satirico poëtae, ei praesertim, qui pietatis sensu tam vehementer inbutus est, quam Persius, quinquam Iuvenalis et hoc satis commode tractavit, verum declamatoria ratione magis quam satirica. Luciano risori melius res processit. Sed in quintae satirae argu-
mento diligendo, non e vita communī, verum e stoicæ disciplinae penetralibus deprompto, cuius sacris ne ipse quidem satis iniciatus fuisse videtur, maxime forsitan peccavit. Disputatio enim, quae subtili rerum a communī usu remotarum finitione nititur, in qua animus vel maxime ab oculorum et aurium consuetudine avocandus est, per se iam omnem poëticam tractationem respuit, qui que eam vībilominus tamen tentaverit, is neque apud disciplinae rudes neque apud philosophos gratiam inibit. Eiusmodi enim quaestiones verbis scholae omissis, ut poëtae par est, commode tractari vix possunt, nec quivis lector subtilis orationis sensum capere valet, nisi stoicam rationem quasi in numerato habeat. Videmus quidem Persium operam dare, ut scholasticis compedibus liber ita loquatur, ut rem vel rudibus appetiat, verum ipsa eius contentio, quam felici subcessu destituatur, ingrata est lectori, obficitque interdum voluptati, quam ex quibusdam locis satis feliciter tractatis alioquin capere potuisset. Atque tota haec res, quam per se difficillima sit, si cuiquam umquam, ei tantum prospere cedere potest, qui id, quod tractare vult, penitus ipse inspexerit, ut ea seponat, quae omnino

vulgarem rationem non capiant, reliqua ad captum multitudinis adcommodet, magisque sensibus lectorum quam intellectui consulat.

Secundae, quintae et sextae satirae epistolarum forma induita est; sunt tamen proprie disputatiunculae poëticae ad Macrinum, Cornutum et Bassum missae, ex cogitatione aliqua graviori, fortuito quasi scribenti oborta, quam statim adreptam longius prosequeretur, natae. Iniquum videtur statuere, Persium in his Horatianam epistolam imitari voluisse, verum, quod sibi proposuerit, non fuisse adsecutum. Horatianas satiras ab epistolis eius et rebus, quae utroque genere continentur, et expositionis ratione diversas esse, iam viderunt veteres, (13) nuperque Morgenstern doctam disputationem de discrimine earum instituit. (14) Non exigenda haec Persii ratio est ad eam formam, quam lectis Horatii aut Iuvenalis epistolis forsan animus complexus sit, quum rationes et viae, quibus poëtae res tractandas efferre possint, innumerabiles sint, nec ad certum numerum natura adstrictas, praeceptaque et regulae huius vel illius formae aut imitatoribus aut lectoribus tantum scribantur, ut habeant, quod sequantur, aut ad quod in legendō adtantant, non poëtis, qui libero cursu, quo impetus et Musae ducant, sequuntur. Illae satirae aut Epistolae ad amicos missae eo consilio scriptae sunt, ut ipsi quasi inscriptionis honore amicique pietate gauderent, lectors vero, quorum ratio praecipue habita est, lectionis fructus conligerent.

Neque eorum opinio mihi probatur, qui perhibent, Persium eum rerum ordinem in satiris servare, quem dialectices regulae

(13) Statius Siliy. I, 3. 103 seq.

(14) De satirae aliquae epistolae Horatianae discrimine. Lips. 1801. In hac disputatione (pag. 52. in notis) reprehendit Casaubonum, qui illas tres satiras epistolas vocaverit: nam tres Persii satirae, inquit, sunt illae quidem quibusdam inscriptae, sed non nisi dedicationis causa, quae tractandi modus nihil adjiciat. Quosdam quidem versus secundae et sextae satirae praemisit, in illa qualuor, in hac sex, quibus Plotium Macrinum et Caesiun Bassum amicos adloqueretur. Sed ver-

sus isti aut nihil faciunt aut parum ad argumenti tractationem, quo in altera superstitiones, in altera sordide viventes locis communibus castigat. At in quintae maxima parte Cornuti praeceptoris encomium pius discipulus prosequitur. Quod qui adfirmat Casaubonus, eum cave ne audias. Nam illa satira tribus et triginta versibus (21—51, 62—64.) habet Cornuti laudes. Cetera, quae desunt ad ducentorum versuum summam conficiendum, ad alios quosvis, quam ad Cornutum, pertinuerent, nisi forte dicere velis, puerum dictata magistri reddere.

praescribant. Videtur potius in hac re philosophus non satis accuratus et subtilis, simulque poëta non satis solutus ac liber. **V**nuusquisque statim, quacumque satira perfecta, animadverterit necease est, Persium non uno tenore argumentum detexuisse, sed in singulis partibus elaborasse, prout quaeque illi in mentem venerit, easque curiose interdum et diligenter ita expolivisse, ut ubique ornatum poëtas vel in singulis verbis adnoscas, deinde eas, neglecta arte, quae in commissura caelanda cernitur, composuisse, ut primo adspectu totius operis partes adpareant. Quae ex re configas, inventionis ubertate rerumque copia magis illum destitutum fuisse, quam rerum singularum tractandi arte, qua probe instructus grammaticorum et rhetorum scholas reliquisse videtur. Poëtices porro ratio postulat, ut res, quae mente tantum et ratione videntur, ita tractentur et exponentur, ut omnia videantur in ea esse mutata, quae sensibus percipi possint. In quo genere Persius ab Horatio longe a tergo relinquitur: ad quos enim scopulos ille temere naufragium saepe fecit, eos prudenti consilio hic semper evitavit. Oblitus est Persius, eas Philosophiae partes, quae in rebus contemplandis positae sunt, eaque principia recondita, quibus morum disciplina nititur, non esse res vulgi, ineptamque esse, multitudinem harum rerum iudicem constituere, coram quo philosophi causam suam agant. Etenim in huiusmodi iudicio facilius esse, illas res in risum et iocum vertere, quam gravi disputatione causam obtainere, Horatius non uno in loco comprobavit, neque quemquam fugit, quantos plausus scurrae passim et sanniones tulerint nostra memoria in philosophia critica deridenda, dum defensores eius doctissimi atque acutissimi non intellecti illi quidem causa cecidisse videantur. Innumerabiles praeterea sunt rationes, quibus Horatius usus est, ad rem aliquam haud raro vulgarem novitate aliqua et venustate commendandam, quae ingeniosissimum, versatissimum rationisque humanae peritissimum indicant, politissimorumque hominum commercio et consuetudine usum, quarum pauca tantum vestigia in Persio deprehenduntur. Neque sane est, quod miretur, ita se rem habere. Etenim satiricus in hominum frequentia debet versari, ut eorum ingenia, mores, vitae consuetudinem cognoscat, non in umbra et solitudine, in qua maiorem vitae partem Persius exegisse videtur. Qui quidem in hominum moribus et vitiis describendis summa uititur diligentia coloribusque exquisitissimis: sed in lineamentis, quae ducta sunt, non levem et quasi fugaceim artificis manum, sed timentem et

in minutis adcurata in adnoscis , ut statim adpareat , naturam sibi ipsam eum non proposuisse , sed regulas secutum esse et praecepta , eaque imitando expressisse , quae iam ab aliis expressa viderit . Quae causa quoque est , ut loca quaedam non polita solum diligenter , sed cultu operoso undique conlecto paene rigida videantur , quaedam oratorio fuso adeo obducta , ut , quae subsint , nemo perspicere possit . Porro res , exempla , similitudines , quae proponuntur , non domi nata aut sponte oborta , sed schola videntur adlata , ideoque saepe non inovent animum lectoris , nec inopinato feriunt , sed frigidum relinquunt adhibitae artis admiratorem . Quae vitia omnia , a quibus ne optimi quidem Romanorum poëtae omnino liberi sunt , ex praepostera rhetorum disciplina , quae tum maxime vigore coepit , repeti possunt , qua prius discerent iuvenes , quemadmodum inventa essent tractanda , quam ipsi rerum cognitione satis instructi , quae cuique argumento forent accommodata , invenire et excogitare valerent : fierique omnino necesse fuit , ut , dum memoriae infinita illa praecepta inculcarentur , ipsique in legendis poëtis et oratoribus ad ea semper animum adtenderent , seque in illis adhibendis exercerent , ingenium neglectum exaresceret , omnisque generosior et altior spiritus aut extingueretur , aut saltem quasi compedibus vinciretur , quae omnem liberum cursum retardarent et impedirent .

Dramatica ratio , qua saepe felicissime Horatius utitur , quaeque prudenter adhibita in satiris non ultima laus est , in Persio , qui eam quoque tentavit , multas creat difficultates . Etenim modo adversarium loquentem inducit , eoque dimisso statim alias in scenam prodit , non ille prior ; nisi mavis statuere , parum cogitasse Persium , quas partes tuendas semel ei , quocum sibi rem esse fixerit , tribuerit , et inde modo hoc , modo illud defendantem induxisse . Saepe etiam imitatur tantum Noster aliorum sermonem , dictione inque naturae illorum et indoli accommodat . Difficultas autem inde saepe oboritur , quod in ipsis dialogis non adequare satis et ipsis et adversarii partes discretae sunt , ut statim cum ex iis , quae dicuntur , tum ex ratione dicendi ipsa intelligas , uter sit , qui loquatur , quum repente orationem excipiens ea dicere perget , quae adversarius exorsus fuerat , tamquam eius vices sibi essent tutandae . Pertinet quidem haec ratio ad ironiam , sed magnam habet cautionem , ne perspicuitas obsciatur , cui a poëtis etiam consulendum est , quae-

que ab iis tantum negligi solet, qui ingenio destituti aliorum inventis utuntur, novitatemque in ornatu solum quaerunt.

Verum in ironia adhibenda Persius saepe nequidquam labravit. Non videtur enim illa elocutionis figura ardantis esse ingenii, nec ab eo facile posse tractari, cuius animus graviori aliquo commotionis genere conturbatur; est potius ludens aut risui stultitiam salibus et facetiis propinantis. Quo etiam fit, ut Persius ab ironia, qua uti coepit, statim deflectat, atque ad pristinam gravitatem et acrimoniam revertatur. Omnino quidem id vitio non verterim, si quis ironiam per totum opus non tueatur, quod ut fiat, a quibusdam palchritudinis et venustatis doctrinae magistris velut lege sancitum videmus; neque ad Socratem configio, ut illius exemplo hoc defendam, qui saepe serio dicta ironiae immiscuerit: sed in ipsa ironiae natura situm hoc esse existimo, ut eius vis tum praecipua sit, quem quasi ambigi possit; utrum serio dictum sit, nec ne, id quod tum maxime accidat necesse est, quum iis, quae ficta mente dicta sint, serio dictis distincta videamus. Verum hoc exquisitori ironiae genere numquam utitur Noster, semperque fere rem vel adeo deprimit vel exaggerat, ut vel stupidissimus mentem veram possit divinare. Aro igitur in hoc genere pungit, aut aculeum alte in animum demittit, sed id tantum efficit, ut res studio deformata et distorta risum moveat.

Iam de dicendi genere, quo Persius usus est, pauca dicamus. Non est illud bilarum, iocosum, facetum et urbanitate salibusque temperatum, quo Horatius lectores tantopere detinet ac delectat, sed triste plerumque, severum, mordax, acerbitate et acrimonia plenum. Non ridet stultitiam, sed flagello increpat vitia et turpititudinem. Ingenium nactus forsitan natura tristius, modestiusque a parentibus in solitudine paene educatus, Romanum quidem sed ad grammaticos et rhetores delatus est, deinde in disciplinam Cornuti venit. Hic generosus ille animus iuvenili ardore stoicorum praecepta adripiens e praeceptoris sermonibus res humanas, non ut sint, sed ut esse debeant, cognovit, atque, ut solent, qui erectioris et ardentioris ingenii sunt, formam et imaginem illarum mente concepit, ad quam deinde omnia, quae audisset vidissetve, exigebat. Quae quum animadvertisset ab illa norma longius aberrare, eaque saepe derideri, quae sibi extra omnem dubitationis aleam posita esse videbantur, gravi indignatione adcensus est. Haec deinde quum premenda esset, vixque tuto inter familiarissimos posset effundi,

non solum vehementer aucta est, verum etiam in acerbitatem et acrimoniam abiit. Quae acerbitas praecipue se exseruit in sententiarum conformatiōibus, in tropis figurisque deligidis, in quibus extrema semper, quae sermonis ratio subpeditet, sequitur, nec semel vel omnem usum et consuetudinem, ut nobis quidem videtur, migrat, ut ea, quae proponat, indignationis vehementiae respondeant.

Hinc magna ex parte aliud vitium ortum est, quo Persii scribendi genus laborat, ambiguitas et obscuritas, quae etiam aucta est brevitatis studio, cui ex stoica forsitan disciplina nimium ad-suevit, et sententiarum argutiis, quibus tunc homines delectabantur. Verum, ne gravius aequo de Persio conqueramur, hoc utique tenendum est, obscura nos dicere, quae a nobis non perspicientur, iustoque breviora, quae rem, nunc quidem ignotam, significant tantum, non exprimant, nostram rerum cognitionem, nostrum sermonis Latini usum respicientes. Quis autem non intelligit, quae nunc obscura vocamus, perspicua aequalibus esse potuisse, quae nunc dura videntur, ex parte tunc usu fuisse molita; etiam brevitatis studium, quod nimiam esse iudicamus, aut nullum aut modicum nisi videri potuit, quibus res ipsae tam notae essent, ut uno verbo abonde ad intellectum indicarentur. Quod si enim tam obscuras aequalibus visus fuisset, quam quibusdam ex recentioribus, qui potuisset censuram Quintilianī effugere, qui perspicuitatem non solum in oratore, verum etiam in poëta requirit? Atque, si volumus verum fateri, loca aequa obscura in quibusvis auctoribus deprehenduntur, difficilioraque passim aenigmata nobis solvenda fuissent, nisi ea veterum grammaticorum diligentia occupasset, atque explicata nobis tradidisset. Verum enim vero prope dixerim, ridiculos eos esse, qui Persium obscuritati studuisse perhibeant, ut delatorum periculum effugeret, aut Neronis iram evitaret. Quasi istis temporibus vel levissima suspicio non vim ipsius delicti habuerit, aut Persius arbitratus sit, Neronem id non esse intellecturum, quod ab omnibus reliquis intelligi optaret. Mibi quidem verisimile videtur, Persium de edendis satiris tum, quum eas scriberet, ne cogitasse quidem, verum in animo habuisse, aquiora tempora exspectare, ut Iuvenalis, ut ipse Tacitus fecit, sed morte eius praeunatura illud opus imperfectum in amicorum manus venisse, ut ipse vitae auctor, quisquis ille tandem sit, testatur. Quid hi resecuerint vel immutaverint vel castigaverint, aut quando satiras illas vulgaverint, ipsis vitae auctori ignotum fuisse videtur.

Quod enim dicit, Cornutum unum versum in prima satira mutasse, ne eum ad se traheret Nero, (15) tam absurdum est, ut mirer fuisse, qui huiusmodi quid serio repeterent, nec inteligerent, ex varia codicum lectione grammaticum nescio quena illud somniasse. (16)

In morum turpitudine carpenda dum versatar Persius, res adeo ei indigna atque intoleranda videtur, ut, iudicio ex nostro sensu lato, verbis et dictionibus ulatur obscoenis, et in tropis figurisque diligendis omnem modum ita excedat, ut interdum, quid sibi velit, plane nesciamus. Atque, si rem adcuratius consideramus, adparet, eum non illa abominanda adtigisse, quibus homines tunc passim erant contaminati, sed leviora tantum, et iam dudum, praesertim a deliculis, more recepta, ad inmedicum corporis cultum effeminatamque mollitiem magis, quam ad morum infamiam voluptatumque turpitudinem spectantia. Quid? si ea castigasset, quae Iuvenalis quibusdam locis exagit, quibus tandem verbis eum usurum fuisse existimemus? Verum illae dictiones, quas adhibuit, rebus, quae notantur, adcommodatae sunt, nec dici potest, eum indignatione abreptum virgineum illum pudorem, quem vulgo illi tribuerunt, exuisse, quem illa verba tunc vel a viris honestis usurparentur, nec Cicero erubuerit in Philippicis suis de rebus foedioribus verbis etiam obscoenioribus uti.

Vt ubique artem redolet Noster, sic etiam in versuum concinnitate numerorumque gravitate et canore. Qui versus, ab Horatiana levitate et negligentia longissime remoti, non tam ob-

(15) Verba, quae leguntur Sat. I, v. 121: *Auriculas asini Mida rex habet*, narrat vitae auctor Cornutum ita satis absurde mutasse: *Auriculas asini quis non habet*.

(16) Vitae auctor praeterea haec habet: *Hunc ipsum librum imperfectum reliquit. Versus aliqui dempti sunt ultimo libri, ut quasi finitus esset. Leviter retractavit Cornutus cet.* Sic haec Reizius exhibuit, quae aliter apud alios, semper tamen ita leguntur, ut nullus sensus idoneus inde elici possit. Ceterum hoc ita non esse adcipendum, quasi nunc satira sexta mancasit, quae procul dubio integra est, iam

Casaubonus monuit; idemque existimat, versus illos deletos ad novam satiram pertinuisse inchoatam tantum nec dum finitam. Addit praeterea: *Etsi vero certum est, recte Persii librum hodie in sex satiras distingui; in antiquissimis tamen membranis aliam distinctionem invenimus: in multis enim codicibus quinque soli satirae numerantur, quarta ad tertiam adiuncta: in quibusdam continuus est unus liber, nulla satiarum facta distinctione. Sane Priscianus, atque alii grammatici antiqui, quoties Persium laudant, librum nominant, non satiras numerant.*

id praestantiores existimandi sunt, quam colori, quem Persius satiris suis induxit, aptiores. Non vacat varias doctorum viorum super hanc rem opiniones conligere, quae passim longius, quam a doctrina et elegantia illorum exspectari potuisset, a vero aberrasse videntur. Hoc mihi quidem certissimum videtur esse, virtutes hexametri ab Horatio melius et adcuratius esse perspectas, quam nunc ab acutissimis criticis possint intelligi, eundemque non tam inexercitatum in iis condendis fuisse, quam nunc ex negligentia, quae tamen procul dubio quaesita est, conligere se posse quidam opinantur. (17)

Qui Graecis literis inbatis monumenta Romanorum poëtarum perlustravit, eum non fugit, praestantissimam ingenii parlem, quae cernitur in inveniendo, omnibus paene, ex parte saltem, defuisse, eosque non tam inventores rerum esse vocandos, quam imitatores Graecorum et ab eorum exemplis pendentes. Est enim in populorum aetatis et singularis hominis vita et institutione quaedam similitudo. Omnia mentis facultatum memoria et imaginandi vis prima se exserit, perfectionemque aliquam adtingit et maturitatem cum in pueris seu adolescentibus, tum in populis rudibus nondumque excultis. In hac aetate, multis simul aliis rebus in hoc conspirantibus, poëtae solent nasci a natura sola docti atque instituti. In qua aetate quum populus Romanus esset, ingenium minus ei defuisse dici potest, quam otium rerumque ad vitam sustinendam adfluentia quaedam et certus animalium sermonisque cultus. Praeterlabso illo tempore non Musarum sedes ipsi frequentasse, sed commercia cum illis per Graecos quasi internuncios celebrasse existimandi sunt. Inde factum est, ut omnes Romani poëtae a Graecis pendeant, a quibus omnia fere iam occupata invenerant, magisque semper imitationi, quam inventioni studuerint, ita ut recentiores antiquiorum vestigiis insistere soleant. Ut Horatius Lucilium, qui tamen novi generis carminum auctor est habendus, si formam spectes, non materiam, liberiori tamen incessu secutus est, ita Persius ex Venusino fonte hortulos suos rigavit. In explorando autem, quantum Noster Horatio debeat, Casaubonus curiosius, paene

(17) Recte Morgenster l. c. pag. 30 seqq. hac de re iudicat, at paulo severius pag. 47. in notis addit: Persio quidem in tristi illo supercilie, in singulari illa orationis obscuritate

maxime opus erat concinnis versibus et canoris, ne omni dote, quae praeter sanctum pectus poëtae posset lectorem tenere, carerent poëmata austera.

dicam, iniquius, quam par est, versatur, quum solum non dictiones sed singula paene verba rimetur, quae utriusque communia fuerint, et in quae uterque sponte incidere potuerit. Verum Persii imitatio Horatiana non solum in dictionibus et verbis, sed etiam in sententiis, quas suo more tractavit, cernitur, ad quod imitationis genus Casaubonum minus attendisse iure mireris. Non dixerim tamen eum omnia satirarum argumenta ex Horatio sumsisse, multoque minus loca in illius satiris et epistolis desiniverim, quibus lectis Persio in mentem venerit, hoc vel illud argumentum detexere. (18) Haec sane lubrica est iudicandi ratio, ex qua etiam ea cuique scriptori subtrahere liceat, quae tamen propria eius sint, neminiisque antiquiori debeantur. Isto modo quis prohibeat, quominus dicamus, et Iuvenalem Persio multa sublegisse: nam is quoque eodem dicendi genere passim. utitur, quo Persius usus est, et eadem argumenta tractat, quae ab illo tractata sunt. In rebus huiusmodi diiudicandis semper ante oculos habere debentur, fieri potuisse, ut scriptores eodem sermone usi et neque temporum neque locorum ratione a se longe diversi in eadem saepe inciderint, parique modo iisdem rebus affecti easdem imagines, dictiones et verba adhibuerint, praesertim si ea eiusmodi sint, ut non recens cusa sed consuetudine sermonis iam recepta et in medio posita fuisse videantur.

Verum, inquis, iste poëta tam longe ab eo, quem secutus fuerat, relictus, in quo tot tantaque desiderantur, num dignus est, qui legatur? Vtique dignus est, et voluptatem eius lectio suppeditabit et utilitatem. Sunt enim loca quaedam in illis satiris satis bene tractata; incidet lector in imagines et similitudines novas et non ineptas; deprehendet mores et ingenia hominum adcurate delioeata; movebunt eius animus sententiae industres et graves; ostenduntur hic et illic ingenii igniculi, qui desiderium adolescentis praematura morte erepti excitabunt. Ipseque virtutis amor pietatisque sensus, qui ubique ostenditur, efficiet, ut auctor nobis probetur, etiam si facultate poëtica minus fuerit.

(18) Auctor disputationis Germanicae de A. Persio existimat, ad primam satiram scribendam Persium adductum esse per Horat. Epist. I, 49; II, 94 seqq.; ad secundam per Epist. I, 17. 57. et Satir. II, 3. 284

—295; ad quartam saltem ex parte per Epist. I, 16; ad quintam per Sat. II, 7. Plura etiam ex sexta satira ad Epist. I, 2. 145—198. formata esse pulst.

iunctus. Ac quum Virgilio lecto nec Lucanum nec Silium nec Statium fastidiamus, cur Persium negligamus Venusina Musa delectati, qui, meo quidem sensu, lectorem ab Horatii lectione recentem magis delectabit, quam Statius placere possit, quum Virgilio deposito statim ad eum adcesseris. Ceterum antiquitatis studiosia Persii lectionem fructuosam esse, equidem vix monendum esse existimo.

Magno plausu etiam satiras editas confestim exceptas esse, memoriae prodidit vitae Persii auctor, (19) idemque Martialis testatur et Quintilianus, Patribusque ecclesiae probatum illum fuisse indicant loca, quae passim ex Persio protulerunt. (20) Etenim vel ea ipsa, quae nunc scriptoribus vitio vertere iure solemus, multis tum quodammodo probata erant, sententiarum argutiae, dicendi genus concisum, translationes audaces et obscuritas quae-dam orationi inducta. (21) Verum fieri non potuit, quin, quum et res, quarum mentio fit in satiris, coepissent ex parte igno-rari, et dicendi genus a vulgari ratione in dies magis magisque discrepare, inter obscuros scriptores Persius referretur, gram-maticique ad eum explicandum se adcingerent. Fuerunt, qui putarent, Persii satiras a Cornuto scholiis iunctas in lucem prodiisse, atque ex iis scholiis decerpta quaedam fragmenta iis adhuc inesse scholiis, quae nunc circumferuntur. A quorum opinione equidem tam longe absun, ut putem, Persium anti-quitus nullis scholiis fuisse iunctum, quum iis nihil opus esset aequalibus eius, quibus et cognitae res et sermonis ratio notior erat. Quin probabile est, ne Hieronymum quidem codi-cem manu exaratum Persii scholiis ditatum aut ante oculos habuisse aut cognovisse, alioquin tam acerbum de obscuritate illius iudicium non tulisset. Neque in scholiis, ut nunc sunt, ullum antiquitatis vestigium adparet; pleraque sunt eiusmodi, ut unusquisque non plane ineptus, lecto aliquo loco, eadem adlinere posset, quia nihil iis inest, quod non ipsis auctoris

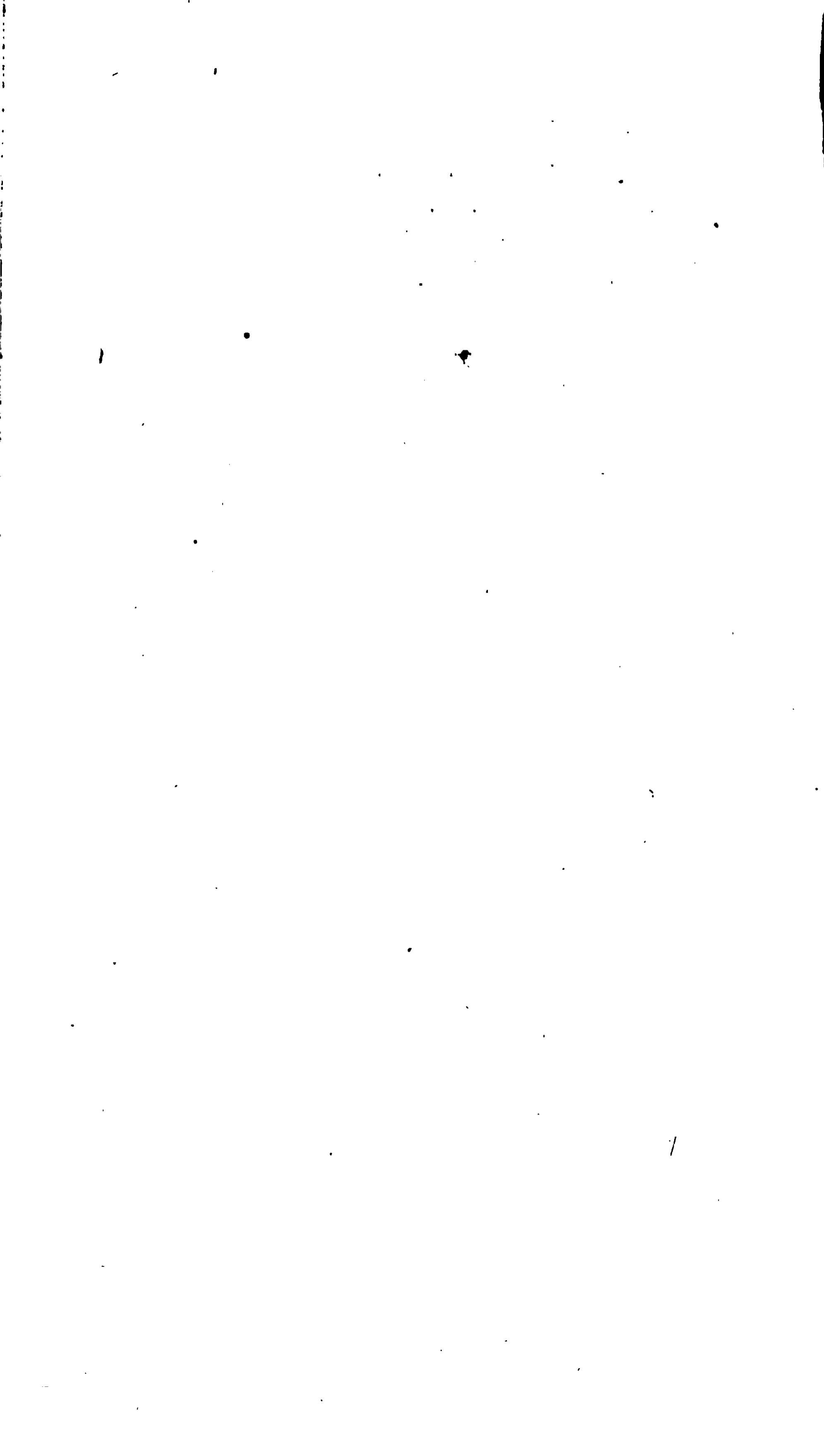
(19) *Editum librum continuo mi-rari homines et diripere cooperunt.* Et paullo supra: *Sed Lucanus adeo mi-rabatur scripta Flacci, ut vix reu-neret se, illo recitante, a clamore.*

(20) E. g. Lactant. III, 16. 15; VI, 2. 11. Augustin. de Civ. D. II, 7.

(21) Quintil. instit. VIII. 2: *At*

pervasit quidem iam multos ista per-suasio, ut id iam demum eleganter atque exquisite dictum pulent, quod interpretandum sit. Et IX, 3: Verbo-rum figurae et mutatae sunt semper, et utcumque voluit consuetudo mutan-tur. Itaque si antiquum sermonem no-stro comparemus, paene iam, quid-quit loquimur, figura est.

verbis contineatur; pauca tantum ex aliquo grammatico non nimis vetusto temere decerpta videri possunt. Sed nescio quo fato id adcidisse dicam, ut nullus locus difficultate aliqua insignis aliquid lucis nactus sit ex illis scholiis, nam vel omnino silent, vel ea explicant, in quibus nemo haereat. Nihilominus tamen ea scholia *utilissima* in Persium passim etiam a doctissimis viris vocantur. Verum quoniam in antiquioribus editionibus scholia proferantur pleniora, quam ea, quae Casaubonus editioni suae adiecit, nonnullaque a viris doctis inedita laudentur et in bibliothecis adhuc latentia, tota ista de scholiis disputatio ei, qui melioribus praesidiis instructus est, relinquenda mihi videtur.



A. PERSII FLACCI

SATIRAE

PROLOGVS

ARGVMENTVM

Forsan iam Persii aetate more erat receptum, peculiari aliquo carmine reliquis carminibus praecludere, illudque diverso metri genere enuntiare. A poëtis Persio recentioribus haec ratio magis etiam frequentata esse videtur; in primis eam adhibuit Claudianus. Fuerunt, qui statuerent, huic prologum ad primam satiram pertinere, in quo quid secuti sint, equidem videre non possum. Ceterum sententiam prologi ratione vulgari expressam hanc esse existimo: Quamquam talia de me praedicare non possum, qualia nostri poëtas de se praedicant, neque ulla Musarum commercio usus sum, quo illi usos se esse gloriantur, quos nostra aetas tantopere amplexatur et in pretio habet: tamen carmen meum illorum sacris (divinis illis carminibus) addere audeo. Potest enim fieri, quemadmodum usus docet, ut aliquis carmina scribat, longe alia re, quam a Muisis instinctus; nam fames, ut hoc utar, quae aves ipsas humanam vocem imitari docet, mirus est artifex, et auri spes non dici potest quam praeclaros versus interdum extorqueat.

Nec fonte labra prolui caballino,

COMMENTARIUS IN PROLOGVM.

Vera. 1—3. Evidem carminum faciendorum facultatem solenni illo more nactus non sum, quo nactos se esse eam reliqui poëtae gloriantur, neque bibi ex Hippocrate, neque somniavi in Parnaso.

4. Nec labra prolui. *Proluere* promadefacere, rigare saepe ponitur;

Ivv. I.

proluere se vino, aut prolui vino pro potare vinum, vinum largius haurire. Quae vis huic quidem loco per se bene conveniret. Nam ut poëtae antiqui, qui quidem modestiores essent, se bibisse tantum ex Musarum fontibus dixerunt, eorum imitatores non poterant esse modico illo haustu

Y

contenti, ipsique aqua illa, Apollinis et Musarum numine et vi quasi medicata, probe repleti esse videri vulerunt. Sidon. Musas vocat *madi-das potata ab Hippocrene*. Illud igitur ipsum potuit Persius ridere, quum illa dictione uteretur. Verum dixit: *Neo labra prolvi*, h. e. ne primoribus quidem labris sacros illos fontes adtigi. Hom. Il. χ, 495. χελεα μὲν τ' ἐδήνη, ὑπερφῶν δ' οὐχ ἐδήνεται. Qui existimant, largiorem haustum his verbis indicari, a pecudibus hoc ductum putant, quae vehementer sidentes non labra solum, sed totam proboscidem aquis inmerguunt. Verum hoc alienum videtur. *fonte caballino*, i. e. Hippocrene, quem fontem Pegasus, ut aiunt, ungulae ictu protulit. Inde Propertius (III, 2. 2.) eius aquam vocat: *humorem Bellerophontei equi*. In adiecto *caballino* non est argumentandum, ut existimes, Persium minus honestiori vocabulo usum esse, ut fontis religionem rideret, quia *caballus* equum saepius minus generosum significet. Hoc enim non semper ita se habet; cf. Juvenal. X, 6. Auson. Epist. IV, 8. Forsan retinuit hoc vocabulum ab iis poëtis usurpatum, quorum stultam adrogantiam perstringere instituit. Non solum ex hoc Persii loco, verum etiam ex multis aliis poëtarum, in primis recentiorum, adparet, et illi fonti et aliis quibusdam singularem vim fuisse tributam, ut aquae illorum haustae facultatem poëticam inspirarent. Homeri et Hesiodi aetate haec opinio nondum erat nata. Neque apud tragicos et Pindarum tale quidquam legimus, quamquam fontium Apollini sacrorum mentio ibi sit. Primum huius rei vestigium occurtere videtur apud Moschum Idyll. III, 77 seqq. Αμφότεροι (Homerus et Bion) παγαῖς

παφιλαμένοι, δε μὲν ἔπεινος Παγάσιδος χράνας, ο δέ έχει πόμα τὰς Δρεῶνούς. Cuius loci sensus mihi videtur: Vterque erat poëta insignis, alter epicus, alter bucolicus. Verum, an ex illis verbis conligi possit, Homerum ex Hippocrene epici carminis, Bionem ex Arethusa pastoritii facultatem hausisse, dubitari saltem potest, nec huius loci et temporis esse puto, ulterius hac de re quaerere. Mirum sane videri potest, quod Pausanias IX, 28 seq., ubi de Helicone eiusque fontibus loquitur, huius rei mentionem nullam facit. Etiam Plinius maior cum Strabone, quorum uterque loca illa et fontes recenset, neglexisse saltem illud videtur. Solus sere Solinus c. 9. hanc rem verbo tantum adtigit. Videtur itaque hoc recentiorum poëtarum commentum esse, inde forsan natum, quod fontium et aquarum haustu celebrium commoratio in aliquo loco et sedes exprimeretur, simulque quod entusiasmus, furor ille Bacchicus, quo saepe poëtae abreptos se finxerint, a bibendo plerumque repeteretur. Fortasse etiam haec opinio, Castaliam bibentibus vaticinandi facultatem impetrare, antiquior fuit (Lucian. Iov. Tragoed. T. II. p. 675. ed. Reiz.), illiusque commenti ansam praebuit, quod, quum de uno fonte aliquis poëta insignis fixisset, ab eius imitatoribus ad omnes fontes facile transferri potuit, qui Apollini et Musis sacri essent, mirumque in modum variari atque exornari. Iam apud Propertium (II, 8. 49 seq. ubi v. Passerat. Brouckh. et Barm.) rem adeo exultam deprehendimus, ut, discrimine fontium facto, ex Hippocrene et Aganippe maiores, ex Permessu minores poëtae biberent. Sic quoque fons, unde hauserit poëta,

Neque in bicipiti somniasse Parnaso
Memini, ut repente sic poëta prodirem.
Heliconidasque pallidamque Pirenem

pro carminis genere ponitur, quo usus est. Ex hac re fontes illi varia epitheta nacti sunt; Stat. Silv. I, 2. 6. *vocalis unda e Pieris fontibus*; cf. II, 7. 42. et V, 5. 2. *docti amnes*; I, 4. 25. *enthea Pimplea, conscia Pirene*; Analect. Brunk. T. II. pag. 344. ἀσιθοτόχοι πηγαί; T. I. p. 248. κράνας Ελικονίδος ἐνθεον υδωρ.

2, 3. Nec in bicipiti *Parnaso somniasse Memini*. Hoc quoque ad ridiculas poëtarum praedicationes spectat, inde forsitan natum, quod opinabantur, quibus in locis vel Deo vel Deae consecratis somnum caperent, ab horum numine sibi aliquam facultatem impetriri. Ad ridiculum augendum dixit: *nec somniasse memini pro: nec somniavi*; potuisset scilicet fieri, ut illius rei tam memorabilis oblitus sit. *repente*, temporis momento. *sic*, ut eram ante somnium, sine ulla meditatione et studiis ad rem poëticam pertinentibus. *prodirem* sc. somno in Parnaso capto plane mutatus ab illo, qualis ante somnum fueram. *Prodire* est Graecum ἐπανέρχεσθαι. Epict. 22. δτι ἀρνώ φιλόσοφος ἡμῖν ἐπανελήλυθε. Ad poëtarum sacra rite colenda non solum requiritur ingenium, verum etiam studium acerrimum multusque usus, quae res poëtis, quos respexit Noster, quique huiusmodi aliquid de se praedicabant, maxime deesse solebat. Quapropter ii, quum gloriarentur, se vel bibendo ex Hippocrene vel somnando in Parnaso repente poëtas factos esse, eo ipso ridendos se praebebant.

4. *Heliconidas*, Musas, a monte *Heleine*, ubi maxime colebantur,

sic dictas. vid. Hesiod. Gen. Deor. princ. Pari ratione vocabantur *Olympiades*, *Parnasides*; sic a fontibus *Castalides*, *Pimpleades*. *Pirene* fons erat in Acrocorintho. *Pirene* vel Acheloi vel Oebali filia vi lacrumarum, quas ob mortem Cenchriae filii ab Artemide interfecti profuderat, in fontem mutata esse dicitur. Fons ille erat inlustris. Pind. Olymp. XIII, 84 seqq. ibi Schol. Ovid. ex Ponte I, 3. 75. Iuxta fontem erat Apollinis simulacrum. Inde et huic fonti vis aliqua tributa est carminum facultatem hibentibus impertiendi. Religio huius fontis satis antiqua videtur esse, legimus enim in Euripid. Med. 69. σέμνον υδωρ Παιρηνης. Ibi Schol. narrat, Aesopum Oceani filium hunc fontem in gratiam Sisyphi invenisse. Huc pertinet Honesti epigr. 4. Analect. Brunk. T. II. p. 289. Pegasum e Pirene bibentem captum esse a Bellerophonte tradidit Schol. Pind. ad l. supra l.: eam ob rem Pegasus vocatur Παιρηναῖος πῶλος Eurip. Electr. 475. et Statius (Thebaid. IV, 60 seq.) disertis verbis et hunc fontem pulsu ungulae Pegasi ortum esse dicit, in quo sane non errasse, ut quidam volunt, sed antiquam narrationem secutus esse videtur, quam et Euripides l. c. fortasse respexit, quae ad nos perlata non est. Verum cur huius fontis potissimum mentionem facit Noster? Ratio in promptu est, quia poëtae huius aetatis, quos vellicat Persius, ex hoc fonte minus vulgari se bibisse frequentius similabant. Difficiliorem explicatum habet epitheton *pallida*. Alii ad lucrum *Pi-*

**Illis remitto, quorum imagines lambunt
Hederae sequaces: ipse semipaganus
Ad sacra vatum carmen adfero nostrum.**

renes, matris Cenchriae, alii ad studium seu pallorem poëtarum labore contractum id trahunt. Vtraque ratio dura esse videtur, posterior tamen priori probabilius. Sed cogitandum est, in hoc laborasse poëtas, ut multa scriberent: nam illud studium, quo adsidue carmina poliuntur et persicuntur Noster intelligere non potuit.

5, 6. *illis remitto, sensus: Omnibus de Musarum commercio et potatione aquarum Musis sacrarum prædicationibus ego non utar, easque, quamquam in medio positas, illis proprias cedo. Hanc vim illud remitto b. l. mihi habere videtur. quorum imagines lambunt Hederae sequaces. Sub Imperatoribus literarum studium vel colentibus vel similantibus poëtarum celebrium *imagines* vel hedera vel lauro coronatae in bibliothecis cum publicis tum privatis exponi ordinatus causa solebant. Hederae proprie Baccho sacrae; quoniam autem in eius comitatu Musae ideoque poëtae inveniuntur, hi quoque hedera cincti repraesentantur. Orpheus Arg. 7 seq. ait se Bacchi et Apollinis κάντρῳ ἐλαύνομενον. A Dioscor. in Anal. Brunk. T. I. p. 499. ep. 25. Ελικῶν vocatur σῦκισσος. sequaces naturam haederae exprimit. lambunt, ut Virgil. Aen. II, 684. A lingua hoc ad flamas et b. l. ad folia translatum, quae flammam figuram reserunt. Consulto magnifica ratione dicendi Noster ulti- tur, superbiae et fastui illorum poëtarum adcommodata. Illa remitto, dicere vult, poëtis praestantissimis vel illorum ipsorum vel stolido vulgi iudicio. Petron. 83. Poëta sum et, ut*

spero, non humillimi spiritus, si modo coronis aliquid credendum est, quae etiam ad imperitos deferre gratia solet.

*Ipse semipaganus. Quanta magnificencia verborum de illis poëtis locutus est, tanta modestia per ironiam de se loquitur, et illorum doctissimorum et Musarum commercio honoratorum virorum amplitudini quasi adsurgens *semipaganum* se vocat. Paganus est rusticus, et obponitur militi. H. l. *semipaganus* is est, qui non proprie inter poëtas est referendus, quem bibendo ex Hippocrene somniando in Parnaso non sit initiatu-*

*s. 7. Ad sacra vatum carmen adfero nostrum. Sacra obponuntur vulgaribus; sunt igitur ea, quae ad omnium intelligentiam non veniunt, ideoque arcana cuiuscumque artis et disciplinae non nisi arte in colentibus nota. Possunt itaque sacra vocari præcepta artis poëtice et carmina ipsa. Bene Noster ironiam tuctur, et vocat carmina istorum poëtarum *sacra vatum*, quasi familiariori Musarum commercio earumque adflatui proprio debeat, suum contra opus simpliciter *carmen*. Hoc *carmen* adferre se *semipaganum*, ait, *ad sacra vatum*, i. e. addere *sacris vatum*, carminibus illis ab Apolline et Musis dictatis. Sic egregie *semipaganus vatibus*, *carmen sacris* obponitur. Sensus hac ratione simplicissimus oritur: Carmen hoc meum edo et, qua par est, modestia praestantissimis poëtarum operibus iam evulgatis adiungo. Alii, inter quos Lambinus, sub *sacris* illa carmina poëtarum intelligunt, quae ad-*

Quis expedivit psittaco suum χαιρε,
 Picasque docuit verba nostra conari?
 Magister artis ingenique largitor
 Venter, negatas artifex sequi voces.
 Quod si dolosi spes refulserit nummi,
 Corvos poetas et poëtrias picas
 Cantare credas Pegaseum nectar.

servabantur in bibliotheca Apollinis Palatini, quo auctores scripta sua deferre et recitare solebant. Hoc non displicet, verum cave existimes, Persium de delatione carminis sui in illud templum et de recitatione cogitasse.

8—14. Subiicit Persius rationem, quid sit, quod, quum non sit poëta iniciatus, carmina scribere nihilominus audeat. Sunt aliae res, inquit, praeter memoratas, quae ingenium hominibus largiri soleant, fames et auri spes. Haec ita extulit, ut eae causae, quas exempli tantum gratia protulisse videri vult, ad illos poetas transferri posse videantur, tecteque innuatur, quid proprie intelligendum sit, quum illi gloriantur, se somniasse in Parnaso aut bibisse ex Hippocrene.

8, 9. Vel natura infantes fame eloquentes redduntur. Hoc expressit similitudine a psittaco et pica sumpta, quas vulgo ad imitandas voces humanas condocefaciunt, per interrogationem. *Quis expedivit psittaco* i. e. quis fecit, ut psittacus facile eloqueretur. χαιρε, humanitatis verbum, quo psittacus intrantes salutabat. *verba nostra*, voces humanas. *conari*, cum delectu; *conamur enim ea*, in quibus periculum facimus, et quorum perficiendorum facultas adhuc nobis deest. Quintil. Inst. I, 4.

Has primum audiens puer, harum verba effingere imitando conabitur. Bene itaque hoc de ave dicitur, quam homines condocefaciabant voces coram recitando, quas imitarentur. Ceterum ad luxum pertinebat, psittacos alere et picas, ut intrantes domum salutarent.

10. *Magister artis.* Fames nempe omnes ad omnia dociles reddit. *ingenii h. l. facultatis poëticae.*

11. *artifex sequi,* Graeca constr. et duriuscule pro: artifex in condocefaciendo, ut sequantur, adsequantur, exprimant. Per gradus Noster bene adsurgit ad vim famis exprimentam; ea non solum rudes instituere (*magister artis*) verum etiam plane ineptos aptos reddere potest (*ingenii largitor*), quin, quod natura omnino alicui negavit, ei largiri. *negatas* sc. a natura.

12. *refulserit pro:* ostentata sit, vel a stella salutari, quae nautis subito in tempestate adparet, vel ab auri et argenti fulgore sumptum. *nummi dolosi;* qui homines quasi circumvenire et ad ea perducere solet, ad quae apti non sunt.

13. *Corvus poetas et poëtrias picas,* mares ineptos ad poësin et feminas garrulitate tantum insignes.

14. *Pegaseum nectar.* *Nectar* h. l. legendum esse iam Barthius monuit ad Calpurn. Sic. Eclog. IV, 451. Ne-

ciasc vocat carmina sua Pindarus Olymp. VII, 42 seq. et Theocrit. Idyll. VII, 82. cantum. Cantus enim et oratio saepe cum flumine dulci, quod e canentis ore fluit, comparatur, Homer. Il. α, 249. ut cum imbre, Nestor. Larand. Ep. I. Aual. Brunk. T. II. p. 344. ἡδὺς ὄμβρος Ελεκωνίδος ἀσιθῆς, et cum dulci potu Ovid. ex Ponto III, 4. 55. Martian. Capella lib. IX. Post hos honoratior

fontigenarum virginum chorus Pegaseae vocis nectare diffuebat. Quo loco Martianum respexisse Persii versum existimat Vossius in Institut. Orator. IV, 42. 4. H. l. nectar Pegaseum est tam dulce carmen, quam Hippocrenes latices ipsi esse singuntur. qui ab Honesto in Analect. Brunk. T. II. p. 289. Epigr. 3. νεκτάρεαι λιβάδες Πηγάσιδος χρήνης vocantur.

SATIRÀ I.

ARGVMENTVM

Ambitiosam nobilium in carminibus condendis vanitatem, qua omnia ad ostentationem, neglecto veri, honesti et simplicitatis studio, comparentur, scvere reprehensurum poëtam amicus quidam superveniens a proposito dimovere coonatur, et sermone super hanc rem instituto initium huius satirae continetur. Ordo sententiarum hic est: Operam ludis scribendo, scripta enim tua nemo leget. — Quid hoc ad me? quasi vero curem pravum meorum civium iudicium, quorum mores omnino gravem censuram merentur. — Sed heus, quis te censorem creavit? — Gravitali et severitati aetatis meae murus hoc convenit. — Non mandabitur tibi, inquam. — Nihilominus tamen vel invitum omnibus, natura vel invitum inpellente, scriendum mihi est. v. 12. Iam ipsius argumenti tractatio incipit, quae est ex dramatico genere. Inducitur enim aliquis, qui praeposteram et importunam illius aetatis scribendi pruriginem defendat. — Scribimus sublimia. — Scilicet, interpellat eum Noster, ut habeas, quod recites coram hominibus iudicii corruptissimi, quibus probari vehementer cupis. v. 23. — Quid alioquin iuvat summo cum labore aliquid didicisse? v. 26. — Quasi vero scientiae fructus pendeat omnis ab hominum existimatione, nihilque in se pretii habeat. v. 27. — Ain' tu? parvi pendis in ore hominum esse, in scholis tractari, inter pocula frequentari a laudari, beatus post mortem eo futurus? Quid rides? an erit, qui immortalitati inservire recuset? v. 43. — Sentio equidem, quid sit merito laudari; verum adclamationes istas: Euze! et Belle! quam fuliissimorum et vilissimorum scriptorum, ut nunc est, praemia sint, nullus curo. v. 53. Quid, quod auditores quoque, variis artibus corrupti, velificantur quidem recitantium auribus, a tergo autem rident. v. 62. Age iam, videamus, quale sit populi iudicium! molles et infractus requirit versus, rerumque tunorem. v. 68. Cuius rei, si verum volumus fateri, insana ista puero rum in scholis institutione, stultaque antiquitatis verecundia auctores ipsi sumus. v. 78. Hinc sermonis corruptela repetenda est, quae adeo in deliciis habetur, ut vel capite fortunisque omnibus rei neglectis populi plausum patroni inde mereri studeant. v. 91. — At soni tamen et concinnitatis ratio habenda est, quam priores poëtae neglexerunt. v. 92. — Hoc adlatis exemplis ridetur v. 106. Quo facto iudicium suum de toto illo genere Noster brevi subiungit. Tandem adversarius, quem nihil praeterea, quo causam suam sustentet, habeat; cur tibi ipse, inquit, nimio veri studio noces? — Quantum ad me, respondet Noster similanter, omnia haec praecolla sint, equidem ulcera haec non tanyam. Enimvero, quod aliis concessum fuerat, cur non idem mihi concedatur? — Non fiet. v. 119. — Quid, si animi sensa literis tantum mandem? Et hae literae, quas nemo fortasse leget, maiori mihi in pretio erunt, quam reliqui omnes, qui mea aetate prodeunt, ingenii fetus. Vos, qui animum habetis inbutum antiqua Graecorum comoedia, adeste recitatuero; vos vero, philosophiae et bonarum artium inrisores, superbi et dissoluti, procul esse iubeo.

« **O** curas hominum! o quantum est in rebus inane!
 Quis leget haec? » Min' tu istud ais? « Nemo hercule. » Nemo?
 « **V**el duo, vel nemo. turpe et miserabile. » Quare?
 Ne mihi Polydamas et Troiades Labeonem
 Praetulerint? nugae. non, si quid turbida Roma 5
 Elevet, adcedas, examenve inprobum in illa

V. 4. Poëta fingit se a quodam interpellatum, dum in satiris scribendis occupatus est. *Curae* h. l. pro rebus omnibus, quae curas iniciunt, animumque occupant. *quantum est in rebus inane*, i. e. quam inanes sunt plerumque res, quarum causa homines tantopere se torqueant? Graece: ὅσον τὸ χειρόν. Omnes fere interpretes haec verba Persii esse, satiram his incipientis, disputant. Casaubonus quidem in eo nescio quid artificii poëtici quaerit, quo totum satiricae poëseos argumentum exhaustum sit. Meo quidem sensu haec verba melius homini, Persium satiras meditantem interpellanti, tribuuntur.

2. *Min' tu istud ais?* dialogi naturae aptum; sic quoque Nostrates: *meinst du mich?* Talibus quaestiunculis, saepe supervacaneis, etiam Latini in quotidiano sermone utuntur. *Nemo hercule*, verba interpellantis, sibique ipsi, quum in respondendo dubitare Persius videatur, respondentis. *Nemo?* Quasi miratur Persius pro certo adfirmantem: nullos omnino lectores satiras esse inventuras. Hoc sentit alter, statimque subiicit quasi ad molliendum omen.

3. *Vel duo vel nemo*. i. e. paucissimi. *turpe et miserabile*. Haec quoque verba monitoris, hoc labore Persium nullam gratiam capturum, repulantis. *Turpe* dixit, quia obficit

certe existimationi scriptoris negligi ab omnibus; *miserabile* spectat ad conditionem auctoris eo modo neglecti. Verum hoc *turpe et miserabile* tantum videri potest, qui multitudinis plausus captat, non item Persio; proinde interrogat, quasi rationem, cur id turpe et miserabile sit, ignorans: *Quare?*

4. 5. *Verear scilicet, ne iniqui iudices inique de meis scriptis iudicent?* Hoc *verear* intelligendum est. *Polydamas* sapientissimus quondam inter Troianos et fortissimus, cuius censuram Hector verebatur. Res in proverbium abiisse videtur, quo bene Noster h. l. utitur, quandoquidem sub *Polydama* per ironiam censor iniquus quicumque, sive Neronem intelligas sive alium, intelligitur, cuius iudicium multitudo temere sequatur, et *Troiades* praecclare Romani inbelles dicuntur, Troianorum origine tantopere superbientes. *Accius Labeo* secundum Schol. inepta Iliidis et Odysseae versione famosus, in pretio tamen ab aequalibus eiusdem farinae habitus. *Nugae*: Pro nugis habeo iudicium, quod de me ferant Romani. *turbida Roma* pro Romanis variis studiis in diversa tractis, variis adfectibus turbatis, ut verum sentire non possint.

6. 7. *Elevet, parvi pendat. Examen est lingula trutinae. Similitudinem, qua Noster h. l. usus est,*

**Castiges trutina: nec te quaeſiveris extra.
Nam Romae quis non? ah, si fas dicere! sed fas.
Tunc, quum ad canitiem et nostrum istud vivere triste
Adspexi, et nucibus facimus quaecumque relictis,
Quum sapimus patruos: tunc, tunc. ignoscite. «Nolo.»
Quid faciam? sed sum petulanti splene cachinno.**

pauci ex interpretibus intellexisse videntur. *Examen improbum* est lingula non ad perpendiculum erecta, quae igitur perperam indicat duorum ponderum aequalitatem, ergo iniusta, et hoc loco valet pro iudicio iniusto. *trutina*, foramen, intra quod vergit lingula, pro ipsa bilance. Sublata similitudine sensus erit: ne corrigas (*castiges*) iudicium improbum eorum hominum, quibus recte iudicandi facultas omnino deest.

8—12. Locus difficilis est, et, ut equidem puto, minime sanus. *Nam Romae quis non?* sc. perverse iudicat, in primis de huiusmodi scriptis, ob hanc rem, ut ait Horat. Sat. I, 4. 23 seq. *Quod sunt, quos genus hoc minime iuvat, utpote plures Culpari dignos.* Hanc causam quidem odii aut perversi de satiris iudicii non addidit Noster, verum ex sequentibus ea potest haud difficulter divinari. Illius morum turpitudinis cogitatio poëtam repente quasi ictu ferit, adeo ut exclamatio nondum plene enunciata, alteram inchoet: *Ah, si fas dicere!* si mihi liceret de istis, qui iniquam censuram agunt, libere dicere. Haec dicit poëta quasi adhuc incertus, quid faciat; deinde animo confirmato pergit: *Sed fas, sed permisum mihi esse, aut permittendum, existimo tunc, quam ad canitiem, ad senectudem meam, et nostrum istud vivere triste, ad nostram*

vitam seu vitae genus triste ac tetrum, propensum ad alios reprehendendos, *adspezimus* (per enall. temp. pro praesenti) et *nucibus facimus quaecumque relictis*, ad ea adspezimus, quae facimus nugis relictis, quibus pueri delectantur, ideoque, aetate puerili exacta. *Quum sapimus patruos*, quum sapientiam, prudenteriam patruorum nobis sumimus ad aliorum mores obiurgandos (e commedia sorte, ubi patruorum partes in obiurgandis nepotibus versabantur, aut e vita communi petita haec dictio. Horat. Od. III, 42. 3. Sat. II, 3. 88.), *tunc tunc* sc. fas est, aut fas esse existimo. Iteratum *tunc* non solum adseverandi vim habet, sed etiam impetum exprimit, quo ad satiras scribendas Noster abripitur. *Ignoscite*, i. e. veniam igitur date scribendi. *Nolo.* Recusat monitor, quasi de sententia multitudinis, dare veniam. Videtur itaque poëta senis personam induisse, cui censoris munus conveniat, et a moribus et consuetudine senum, eorumque vitae genere tristi ac moroso pravos ci-vium mores notandi castigandique licentiam sibi sumere. Quam quum vidisset ne sic quidem sibi esse concessam, pergit: *Quid faciam?* *Sed sum petulanti splene cachinno.* Tamquam imperioso illo *Nolo* motus, incertus adhuc interrogat: *Quid faciam?* deinde naturam suam respi-

Scribimus inclusi , numeros ille , hic pede liber ,
Grande aliquid, quod pulmo animae praelargus anhelet.

ciens consilio subinde confirmato : sed , inquit , scribendum mihi est , nam sum petulanti splene cachinno . Cuicunque adfectui veteres quasi sedem posuerunt ; laetitiae sedem in splene (Aristoph. Thesmoph. 3. ibi Sch.), iracundiae in felle (Juvenal. V, 159.), etiam in corde (Virgil. Aen. VI, 407.), amoris in hepate (Theocrit. XI, 6. XIII, 74. Clau- dian. VIII, 241 seq.), non tamen semper sibi constant . Sensus h. l. est : natura sum cachinno petulans , derisor ; quod nomen tamen Persius iniuria sibi vindicare videtur . Casau- bonus locum hunc a v. 8—12. sic intelligit : Aequum est satiras scribere , quum intuemur senes nostros , vitam tetricam et austera m similantes a pueritia ad ultimam usque vitae me- tam , qui nihilominus tamen cen- sores agere volunt . Si hi versus Ju- venalis essent , viro doctissimo adce- derem : verum rationem satiras scri- bendi non poterat Noster repetere ab eo , quod nusquam argumentum sa- tira e alicuius fecit . Ceterum levi lite- rarum mutatione interpretatio loci fit facilior : Nam Romae quis non ? — at qui fas dicere ? — Qui fas ? Tunc ? quum ad canitatem et nostrum istud vivere triste Adspexi , et nucibus facimus quaecumque relictis ? Quum sapimus patruos ? — Et tunc ignoscere nolo . — Quid faciam ? sed sum petu- lanti splene cachinno .

13 seqq. Intendit flagellum satiri- cum Noster in scribendi pruriginem , quam primae satirae argumentum fecit , eamque quasi ex improviso iu- vadit . cf. not. ad v. 407. inclusi , a

turba remoti , in cubiculi recessu . Poëtae et oratores in lectulo sedentes solebant meditari . numeros , versus . pede liber , rhythmi legibus solutus . Sensus est : scribimus et pedestri et ligato sermone . Prima persona plu- ralis , qua Noster utitur , iuridendi vim habet . Emendatio Gronovii (Dia- trib. c. XXIV.) concinnitatis laude commendatur : Scribimus , inclusus numeris ille , hic pede liber . — Grande aliquid . Quid illud sit , ex sequentibus adparet ; idem nempe , quod Petron. cap. 4. rerum tunorem et sententia- rum vanissimum strepitum adpellat . Eodem sensu Horat. in arte 457 ha- bet sublimes versus . De illo sublimi genere , quod epicorum et lyricorum proprium est , in quo sententiae re- rum magnitudini , et verba rursus sententiarum gravitati ac dignitati admodumata sunt , ut apud Prop. II , 8. 10 seqq. Ovid. A. A. I , 206 seqq. sermo esse non potest . quod pulmo animae praelargus anhelet sim- pliciter pro : ac recitandum , sed cum delectu expressum , et apte ad eam vim , quae τῷ grande h. l. subiecta est . Pulmo praelargus animas , pro : pulmones capacissimi . Aristoph. Ran. 851 seqq. ῥήματα δαιομένη sc. γλώσσα καταλεπτολογίσει πλευρόνων πόλυν πόνον . Contra hoc vitium in reci- tando monet Quintil. Instit. XI , 3. Sunt qui crebro anhelitu et introrsum etiam clare sonante imitentur iumenta onore et iugo laborantia . Quod adse- clant quoque , tamquam inventionis copia urgantur , maiorque vis elo- quentiae ingruat , quam quae fauibus emitti possit .

Scilicet haec populo, pexusque togaque recenti, 45
 Et natalitia tandem cum sardonyche albus
 Sede leges celsa, liquido quum plasmate guttur
 Mobile conlueris, patranti fractus ocello.

45. *Sensus*: ut ea scilicet coram populo recites. Hoc ita expressum est, ut recitantis pariter atque auditorum vitia acriter perstringantur, illius cultus mollis et effeminatus, vox fracta, oculi libidinosi; horum incontinentia in studio suo profitendo et levitas. *Mos ille scripta sua amicis doctis recitandi multum valuit sane ad Latinae linguae, quam adtigit, perfectionem, ideoque a sapientissimis Romanorum quibusque commendatus est.* Quo tamèn insaniae processerit, leges apud Juvenal. I. princ., et III, 10. Martial. III, 44. Aedes saepè magna pecunia a recitante conducebantur. *pepusque togaque recenti.* Non tam cultu corporis praecipue se commendaturus, quam ingenii sui triumphum externo corporis habitu quasi celebraturus.

46. *sardonyche*. Plin. H. N. XXXVII, 23. Haec gemma sculpta sola fere ceram non auferebat, ideoque in signaculis primum locum obtinebat. Ceterum gemma pro annulo posita est. *natalitia*, vel qua natali die solum utebatur, vel quam natali die dono adceperat. In gemmis pretiosissimis parandis, quum primis temporibus rei publicae vitio daretur, plures annulos quam unum digito gestare (Isidor. XIX, 32.), nec finem nec modum Persii aetate noverunt. Quintil. Inst. XI, 3. de cultu oratoris: *Manus non inpleatur annulis, praecipue medios articulos non transeuntibus. albus.* Ad pallorem recitantis de eventu recitationis anxii, ut Ca-

saubonus vult, hoc non retulerim, nam in huiusmodi homuncione, tantopere sibi placente, plausumque auditorum cogitatione iam audiente, oculis gaudio et lascivia natantibus eos adspiciente, timor vix locum habere potest; rectius ad splendorem totius ornatus externi trabas. Huc pertinet *imago*, quam Lucianus de rhetore ad auditorum plausum se comparante adumbravit: πάνσοφόν τινα, καὶ πάγκαλον ἄνθρας sc. εύρηταις, διασισταευμένου τὸ βάθισμα, ἐπικεκλασμένου τὸν αὐχένα, γυναικίον τὸ βλέμμα, μελεχρόν τὸ φῶτρα, μύρων ἀποπνέοντα cet.

47. *Sede celsa* i. e. ex cathedra; indicat ostentationem recitantis. *plasmate*. *Plasma* hoc saltem loco medicamentum videtur fuisse ad guttur molliendum, vocemque suaviorem reddendam. Salmasius ad Solin. p. 85. disputat, *liquido plasmate guttur conduere idem esse*, quod sequens v. 35: *elquare et tenero patato verba subplantare*; μιτὰ πλάσματος αὐλαῖν esse πολυχάμπτως αὐλαῖν et πολυτρόπως. Nititur quoque Quintil. Inst. I, 8. Ceterum aliter locum legit, post ocello delet (.) et ponit (,) ac pro leges, habet *legens*. Verum illa interpretatio dura est, vimque verbis inlatam sapere videtur.

48. *Mobile*, quod efficitur mobile gargarizando. *patranti fractus ocello*, i. e. oculis fractis, in libidinem prægadio resolutis, quales solent esse patrantium, rem venereum exercentium. Juvenal. VII, 241. habet: *oculos*

Hic neque more probo videoas neque voce serena
 Ingentes trepidare Titos, quum carmina lumbum 20
 Intrant, et tremulo scalpuntur ubi intima versu.
 Tun' vetule auriculis alienis conligis escas?

in fine trementes; Apulei. in Luc.
oculos udos ac tremulos, ac prona libidine marcidos, iam iamque semiadopertulos; Horat. Od. I, 36. 47. *putres*. Ceterum hoc sensu τὸ patrare alias vix obcurrit: apud Catull. XXIX, 47. est *expatriare* pro: scortorum commercio absumere. Sensus: multa oris et vocis suavitate magnaque gestus lascivia et venerea oculorum motatione versus pronuncias; ipso molliori obtutu auditores ad libidinem quodammodo excitas.

19. *Heic*, illo loco, ubi recitatur. neque more probo, in honesto et lascivo gestu motos se profitentur. Hoc fiebat tum quoque in iudiciis. neque voce serena, tremulis gannitibus. v. Auson. infra laudandum.

20. *Ingentes Titos*. Quantam vim haec appellatio, qua Romani alias tantopere deliciabantur, h. l. habeat, quisque, vel omni interprete silente, sentiet. *ingentes*. Non satis erat Nostro *magnos* dixisse, vocat eos *ingentes*, quibus quum tam puerilis morum levitas tribuatur, efficitur admirabilis dissimilium coniunctio. Non a vero videtur abhorrere Heinsii opinio, *Titos* a Nostro positos esse pro *Titiensibus*; sic Horat. in arte 342. habet *Rhamnes*. *trepidare*, gestire, subsilire laetitia, gravitatis ac constantiae adeo inmemores, ut morum corruptelam in quocumque corporis gestu declarent. *quum carmina lumbum intrant*, excitant auditores, ut lumbis crissent. De hoc v. Burm. in Anthol. Lat. T. II. p. 495. Lucian.

T. II. Asin. aur. 6. ed. Reiz. de pruritu venero: ἡ δὲ ὀσφὺς ἡμῶν ὑγρῶς ἐπικινδύται. Auson. Epigr. CVIII, 4 seqq. *Principio tremulis gannitibus aëra pulsat, verbaque lascivos mercetricum imitantia coetus Vibrat*, et obscenae numeros pruriginis ingleat. De effectu modorum lascivorum v. Juvenal. VI, 195 seq. XI, 162 seq. Plutarch. Symp. XI, 45. poësin cum saltatione comparans de vi carminum recitatorum in auditores ita loquitur: μόνον οὐ λεληθε τὴν ἐν ὄρχησι δεάθεσιν τὰ ποιήματα παρακαλεῖν καὶ τὰ χεῖρε καὶ τὰ πόδε, μᾶλλον δὲ οἷον, ὥσπερ τισὶ μηρίνοις, ἔλκεῖν τὸ σῶμα τοῖς μέλεσι καὶ ἐντείγειν, τούτων δὲ λεγομένων καὶ ἀδομένων, ἡσυχίαν δέγειν μὴ δυναμένοις. Ceterum illa loquendi ratio, qua Noster usus est, nata quoque videri potest ab effectu tibiae. Juvenal. VI, 34 seqq.

21. *intima*, eas corporis partes intelligo, in quas sensus lascivi, impudica voce et geslu excitati, agunt. *scalpuntur*, titillantur. Senec. Epist. 75: *Quid aures meas scalpis, quid oblectas? — tremulo versu spectat ad rhythmum carminis effeminatum et ad vocem, qua illud recitabatur, libidine et lascivia trementem. Qualia carmina tunc deberent esse, docet Martial. I, 36.*

22. *Tun' vetule*. Recitator cogitandus aetate iam provectione, eoque magis vituperandus. *Vetule*. Hoc verbum convicium fere semper involvit. *auriculis alienis conligere escas* facete dictum pro: alienis auribus scribendo

Auriculis , quibus et dicas cute perditus , ohe ?
 « Quo didicisse , nisi hoc fermentum et quae semel intus
 Innata est , rupto iecore exierit caprificus ? »
En pallor seniumque ! O mores ! usque adeone
Scire tuum nihil est , nisi te scire hoc sciat alter ?

recitandoque inserviro. Aelian. V. H.
 III, 4. καὶ ἔστιωσιν εὖ μάλα τὰς
 ἀχοάς.

23. *Auriculis*: iteratum hoc auget
 rei indignitatem. *quibus dicas*: *ohe*,
 i. e. auriculis eorum hominum, qui
 in laudando te om̄nem verecundiam
 et pudorem adeo tollunt, ut tandem
 ipse eorum plausus fastidias et fasti-
 dium tuum declares exclamando:
ohe ! — et cute perditus, etiamsi na-
 turae aliquo vitio erubescere non
 possis; hoc enim significare videtur
cute perditus, sive illud de aqua in-
 tercute laborante sive de scabioso
 adcipias.

24—26. Quid iuvat autem, obiicit
 alter, tantum studii et laboris in lite-
 ris posuisse, nisi, quid profeceris,
 etiam aliis innotescat, ut laudem et
 gloriam, studiorum et vigiliarum
 fructum, tibi conligas.

24. 25. Doctrinam illam, quae aliis
 se iactare gestit, expressit per fer-
 mentum, quod massam, cui admixtum
 est, inflat tumidamque reddit, et per
 caprificum, quae, quum muris inna-
 scitur, illorum compagines solet la-
 zare. Ceterum quo est h. l. cui bono,
 quem in finem. *rupto iecore*, tam-
 quam muri compagibus illa caprificio
 ruptis. *Iecur*, ut sanguinis officina,
 sedes omnium affectuum, praecipue
 libidinis, quae huiusmodi carmina,
 de quibus h. l. sermo est, dictat.
 Propterea ea, quae studiis suis sibi
 paravit, quasi iecore concepta et in-
 nata, ut caprificus muris, singuntur,

quae, dum cupiunt evulgari, rum-
 punt iecur, ut caprificus muros. De
 industria Noster adversarium ista
 similitudine utentem inducit, ut et
 genus studii et pruritus vehemen-
 tiam, qua ad scribendum et recitan-
 dum compellatur, ipse suis ipsius
 verbis declaret. Observandum pree-
 terea est, adversarium ab alia simi-
 litudine, a *fermento* desumpta, ordiri,
 quam statim, ut sensui suo minus
 respondentem, imperfectam relinquit
 et ad aliam transit. Sed et illi *fer-*
mento sua vis est, vanitatemque illius
 studii indicat. qua is, cui illud inest,
 inflatus redditur et tumidus.

26. Ut impensius etiam recitandi
 studium excuset, addit: *En pallor*
seniumque. Haec verba vulgo, vel a
 Reizio, Persio tribuuntur, at haud
 scio an melius eius adversario, reci-
 tandi causam agenti, adsingentur,
 quasi dicat: vide, quantum studii et
 sudoris (id enim per *pallorem* et *se-*
nium intelligitur) in ea re consum-
 ptum sit, quam male conlocatum id
 foret, nisi laudes civium, quasi fru-
 ctus impensae, inde conligantur. Mi-
 sericordia saltem Persium conrum-
 pere studet, quem ratione movere
 desperat. *O mores ! exclamations*
solenni utitur Persius, perversam
 cogitandi rationem h. l. spectante.

27. Sensus: adeone laus sola finis
 est studiorum; adeone tota scientia
 ad ostentationem comparata est. No-
 tum est Graecum proverbium: οὐδὲν
 γάρ ὅφελος ἀπορρήτου φασὶ καὶ ἀφα-

« At pulchrum est digito monstrari, et dicier, hic est!
 Ten' cirratorum centum dictata fuisse
 Pro nihilo pendes? » Ecce inter pocula quaerunt 30
 Romulidae saturi, quid dia poëmata narrent.

νοῦς τῆς μουσικῆς Lucian. Harmon.
 T. I. p. 852. ed. Reiz.

28. At notum esse in vulgus, obicit adversarius, delectat. Pro: notum esse, posuit: *digito monstrari*; natum hoc ex eo, quod de Demosthene fama serebat. οὐτος ἐξεῖνος Lucian. Somn.

29. 30. Tune in scholis legi, memoriaeque a discipulis mandari nihil putas? Omnem institutionem et eruditionem in scholis a poëtarum lectione auspicabantur cum Graecium Romanum. Notum hoc est ex Quintiliano. Praecipue Homero, poëtarum principi, hic honos habitus est, sequenti tempore etiam Horatio et Virgilio. Quod quum nonnisi optimis poëtis contingere, erit, in scholis legi, idem, quod in optimorum censum venire; illamque laudem omnes poëtae ambibant. Martial. I, 35. *cirratorum* puerorum capillis calamistro inustis, ergo comptorum, ditatum, nobilium. Martial. IX, 30. 7. *cirrata caterva magistri. — dictata fuisse i. e. lectionibus dictandis et recitandis inservisse.*

30—40. Persii haec verba esse cum ex iis, quae proferuntur, rationeque, qua enunciantur, tum ex v. 40. dubium esse nequit. Quaeri autem potest, quo nexus cum antecedentibus cohaereant. Evidem sic existimo. Adversarius incepere communem poëtarum causam agere, scribendi que studium tueri ac defendere, quod gloria iude pararetur non contemperda, quae maxima fieret scriptoris,

si, quae elaborasset, in scholis discipulis proponerentur atque explicarentur. Huius vices repente occupans eique quasi ad stipulans, alia eiusdem generis Persius subgerit, eorumque mentionem facit, quae ut specie honorifica scriptorum vanitatem movere et adlicere possint; verum id facit ratione consilio suo adcommodata. Sic enim ea effert, talemque verborum delectum habet, ut adpareat, quam utilia ea sint, quae tamquam praeclara scribendi incitamenta profere videtur. Ironia, qua hoc loco ultitur Noster, vim etiam augere videtur, quod ea, quae sieri tantum poterant, eamque ob rem conditionatim erant exprimenda, ita narrat, tamquam re vera et ante oculos gerantur. Quin inter pocula, Persius addit, poëtae mentionem faciunt, commendant eius carmina, recitant, laudant. En beatissimam eius conditionem!

31. *Romulidae* eamdem vim habet, quam supra v. 20. *ingentes Titos. saturi* indicat mensas remotas. quibus remotis vino et variis sermonibus veteres indulgebant. Solebant etiam inter epulas poëtarum carmina recitare, deque eorum virtutibus, ut fit ab hominibus cibo et vino probe oneratis, insolite et inepte plerumque disserere. *dia ad carminum praestantiam spectat. narrent.* parum adcurate illud quidem, sed secutus est Noster et in hoc et in aliis nonnullis sermonis quotidiani consuetudinem.

Hic aliquis, cui circum humeros hyacinthina laena est,
 Rancidulum quiddam balba de nare locutus ,
 Phyllidas , Hypsipylas , vatum et plorabile si quid ,
 Eliquat et tenero supplantat verba palato. 35
 Adsensere viri. nunc non cinis ille poëtae
 Felix ? non levior cippus nunc imprimit ossa ?
 Laudant convivae. nunc non e manibus illis ,
 Nunc non e tumulo fortunataque favilla

32. *Hic*, inter pocula. *hyacinthina laena*, a colore, qui erat purpureus aut violaceus. Ceterum non satis constat, qualis fuerit ille flos hyacinthus. Hic cultus nobilem aliquem indicat. Molle vestimenti genus est intelligendum et adcubitorium. In vestitu molli Romani tunc temporis cum spadonibus et mulieribus certabant.

33. *Rancidulum* a vitiato et conpresso cibo sumptum. De commendatione patida forsitan adcipiendum, quam carminum lectioni ille praemittit. *balba de nare*, per nares vocem balbam emittens. Omnia haec ad effeminatam huius saeculi mollietatem referri debeat.

34. *Phyllidas, Hypsipylas* i. e. carmina tragicorum argumenti. *Phyllis* Sithonis filia Thracumque regina a Demophonte, Hypsipyle Thoantis, Lemni regis, filia a Iasonem deserta erat; huius historiam argonauticorum scriptores exornarunt. Hinc intelligendum est illud *plorabile*. Versus dicere vult: et si quid aliud, praeter illa *priora*, vates (per ironiam) habent ad teneros et molles affectus et dolores movendos apta. Claud. XVII, 264 de Eutropio spadone: *verbis sonat plorabile quiddam ultra nequitiam fractis.*

35. *Eliquat*, voce molli et effemi-

nata pronunciat; translatus a metallis corporibusque duris, quae igne liquantur et molliuntur. *supplantat*, translatio nota, speciat ad vocem fractam ac balbutientem. *tenero palato*, ut tenelli aut feminae. Haec mala omnia a temporum corruptela ad exquisitam elegantiam iam Ovidii aetate reserabuntur.

36—40. Reliqui in poëtae laudem consentiunt, nunc procul dubio beatissimus est. Haec ita per hyperboleasunciata sunt, ut ironiam vel stupidissimum adnoscat.

36. *Adsensere viri*. Magno hoc cum delectu. Primum enim hi *viri* vocantur, qui, quum idem sentiant, quod ille mollis, effeminatis moribus se produnt; deinde illud *adsensere*, grave aliquid sonans et in gravibus rebus plerumque adhibitum, h. l. in re utili usurpatum ironiae vim vehementer mihi augere videtur. *nunc non cinis ille poëtae felix?* i. e. nonne poëta nubo post mortem beatus, nonne immortalitas ei parta est?

37. *non levior cippus nunc imprimit ossa?* Hoc a formula bene precandi mortuis sumptum est: *Molliter ossa cubent*. Hinc illae in sepulchris literae S. T. T. L. hoc est: *Sit tibi terra levis*. Exsecuratio contra erat: *Sit tibi terra gravis; urgeat ossa lapis*.

39. *Laudant convivae*. Hoc quoque

Nascentur violae? Rides, ait, et nimis uncis
Naribus indulges. An erit, qui velle recuset
Os populi meruisse? et, cedro digna locutus,

40

egregie. *Laudant* plus est, quam illud superius *adsensere*. Sed laudant *convivae*, ad coenam vocati ab illo nobili recitante, cuius iudicium de pulchro et venusto convivae sequuntur. Innuitur igitur laus non vera et solida, sed falsa et fucata. *nunc non e manibus illis.* *Manes* pro cinere et deinde pro tumulo ipso ponuntur. Nam opinio erat veterum vulgaris, *manes* simul cum cinere quiescere, ac sepulchro inhabitare. Sic quoque *cineres* pro manibus.

39. Hic versus procul dubio ex interpretatione τοῦ *manibus* prioris versus concinnatus et intrusus est.

40. *Nascentur violae?* Hoc inde videtur natum esse, quod veteres tumulos mortuorum sparsis floribus et corollis solebant ornare. pertinebat hoc ad religionem manium, qui, ut putabatur, libationibus annuis, coronis, floribus cet. delectabantur. Beatissima mortui conditio, cui vel natura ipsa inferias agat, floribus in tumulo sponte nascentibus, videtur indicari. Antipat. Sidon. epigr. in Anacreont. in Analect. Brunck. T. II. 26. Θάλλοι τετρακόρυμβος, Ανάχρεον, ἀμφὶ τε κισσός, Αβρά τε λειμώνων πορφυρέων πέταλα. Πηγαὶ δὲ ἀργεινόντος ἀναθλίθοιντο γάλακτος, Εὐάδες δὲ ἀπὸ γῆς ἡδὺ χρόιτο μέθυ, Οφρα κέ τοι σποδεή τε καὶ ὀστέα τέρψιν ἀρηται, Εἰ δὴ τις φθιμένοις χρήμπεται εὐφροσύνα, Ω τὸ φέλον στέρξας, φίλε, βάρβιτον, ἐ σὺν ἀοιδᾷ Πάντα διαπλώσας καὶ σὺν ἔρωτι βίου. conf. Anthol. Lat. I. c. Epigr. 99. et Analect. Brunck.

Tow. III. p. 303. Αὐθεα πολλὰ γένοιτο νεοδμήτῳ ἐπὶ τύμβῳ Μὴ βάτος αὐχμηρὴ, μὴ τακτὸν αἰγίπυρον, Άλλ' ἵσ, καὶ σάμψυχα, παὶ ὑδατίνη νάρκισσος, Οὐίβιε, καὶ περὶ σου πάντα γένοιτο ρόδα. Videlur quoque privata nonnullorum opinio fuisse, cinerem in flores mutari, idque contingere non nisi probis ac pulchris, ex fabulis herorum in flores post mortem mutatorum fortasse nata.

40—43. *Rides, ait* cet. Ironiam sensit quidem adversarius, sed intelligere se non posse profitetur, quomodo quis laudem, famam nominisque immortalitatem scriptis suis quaesitam negligere queat. Non enim animadvertis, Persium non laudem omnino, sed falsam illam et inanem, non scripta omnino, sed ea tantum vituperare, quae corrupto multitudinis iudicio adcommodate concinnata sint.

41. *uncis Naribus* pro: risui, sub-sannationi; quia risu in rugas contrahitur nasus. Nasus in rugas contractus indicat quoque contemptum. *velle recuset* fortius quam: nolit.

42. *Os populi*, laudem et famam, πᾶσι διὰ στόματος εἶναι. *cedro digna*. Cedro pro oleo cedrino positum, et cedro digna sunt digna, quae serventur, digna immortalitate. Vitruv. II, 9. Ex cedro oleum, quod cedrenum dicitur, nascitur, quo reliquae res quam sunt unotae, ut etiam libri, a tenebris et a carie non laeduntur. Horat. in arte 334 seq. speramus carmina fingi Posse linenda cedru et leri servanda cupresso?

Linqueret nec scombros metuentia carmina nec thus?—
 Quisquis es, o modo quem ex adverso dicere feci,
 Non ego; quum scribo, si forte quid aptius exit, 45
 (Quando haec rara avis est) si quid tamen aptius exit,
 Laudari metuam: neque enim mihi cornea fibra est:
 Sed recti finemque extremumque esse recuso
 Euge tuum et BELLE. nam BELLE hoc excute totum:
 Quid non intus habet? non hic est Ilias Acci 50
 Ebria veratro? non si qua elegidia crudi
 Dictarunt proceres? non quidquid denique lectis

43. *Scomber* piscis marinus. Sensus: carmina relinquere, de quibus non est, quod metuas, ne ad salsa-mentarios et thurarios deserantur.

44—57. Iam remota ironia Noster mentem suam adversario exponit: se laudis quidem studium non omnino improbare, sed negare, carmina ad aures saeculi corruptas esse exigenda, adprobationemque hominum, quae epulis aliisque munusculis empta sit, vanam esse. Bene Seneca Epist. 402. observavit, nihil aequa eloquentiam et omne aliud studium, auribus deditum, vitiasse, quam popularem adsensionem.

44. *ex adverso dicere feci*, i. e. adversarium mihi constitui.

45. *exit*, perficitur, e re figlina. Horat. in arte 2† seq.

46. *rara avis*, phoenix, pro eo, quod raro contigit videre.

47. *metuam* fortius quam: recusem. *cornea fibra*, i. e. sensus obtusus, stupidus, qui nulla nec iucunditate nec asperitate movetur.

48. 49. Sensus: nego, ut philosophi omnes actiones ad summum bonum obtainendum dirigendas esse contendunt, ita carmina ad exclamaciones auditorum *Euge! Belle!*

audiendas esse condenda. nam *BELLE* hoc excute totum. *Excute* fortius quam: explora. *Belle* hoc totum. pro: vim et naturam toā *Belle*, ex mente nempe eorum, qui illud adhibent.

50. *Quid non intus habet?* apte ad illud prius *excute expressum*, pro: ad quae scripta, quum recitantur, illam exclamationem auditores non adhibent? nonne ad insulsissima et ineptissima quaeque? Hoc posterius in sequentibus per species expressum.

50—53. *non hic pro: non in illo Belle*, et hoc pro: nonne exclamant *Belle!* quum recitatur cet. *Ilias Acci*. De *Accio* supra v. 4. *ebria veratro*. Casaubonus hoc ita explicat: ad quam Iliadem scribendam *Accio* multa potionem hellebori opus fuit. Sed aliam rationem inire possis, ingenio Persii, ni fallor, adcommodiorem. Quum dicit Noster, *carmen helleboro ebrium esse*, hoc dicere vult, poëtam, quum scriberet *carmen*, helleboro ebrium suisse; sic est apud Seu. Epist. 49. *sermo ebrius*. Ex Plin. H. N. XXV, 24. scimus, nigrum helleborum, candido vehementius, optime in Helicone monte provenisse. Noster igitur suo rem *Acci* poëticum non ex

Scribitur in citreis? Calidum scis ponere sumen:
 Scis comitem horridulum trita donare lacerna:
 Et, Verum, inquis, amo: verum mihi dicite de me. 55
 Qui poterat? Vis dicam? nugaris, quum tibi, calve,

Hippocrene, quem fontem non adtingerit, sed ab helleboro, quod in Hellenone biberit, repetere videtur. elegidia. per contemptum sic vocantur carmina lasciva, molia, obscena, deliciae huius aetatis. proceres, nobiles et principes Romanorum. crudi. Inepta ergo elegidia, qualia a crudis proceribus, quorum gula saepe notatur, poterant proficiisci. dictarunt sc. amanuensi servo; sic solebant multi Romanorum, literas exarandi molestiam subterfugientes, quidquid denique lectis scribitur in citreis. Citreis i. e. e ligno citri arboris in Africa nascentis odorato et pretiosissimo. De illis lectulis, in primis librae toriis, egit Casaub. ad Sueton. August. 78. et Burmann. ad Propert. III, 4. 44. Designantur itaque h. l. carmina divitum.

53. *Calidum sis ponere sumen.* Vulgari ratione sic procedendum fuisset: Etiam ad illa, quae forsitan minus placeant, exclamant auditores *Eage! Belle!* Non tibi mirum videri debet, scriptor inepte, si ita sit, *calidum enim sis cet.* i. e. tu auditores ad plaudendum coena et muneribus conducis. Recitaturi auditores epulis oportebant saepe excipiebant. Huc pertinet lepidum epigramma in Analect. Brunck. Tom. II. p. 334. Ποιητὴς πανάριστος ἀληθῶς ἔστειν ἐκεῖνος, οὐτε δειπνίζει τοὺς ἀκροαταριένους. Ήν δὲ ἀναγνώσκη, καὶ νήστιας οἶχασθε πέμπῃ. Εἰς αὐτὸν τρεπέτω τὴν ἴδιην μανίην. Sic quoque tunc a causas agentibus auditores et laudatores

mercede comparabantur. Sunet caput olim coenae (Petron. 36.) pro epulis splendidis.

54. comitem horridulum, unum e comitibus minus bene vestitum, ideoque frigoris iniurias aegre ferentem. Lacerna vestimentum genus proprium militare, quod ad arcendum frigus etiam togae idiiciebatur. Epitheton tritae ad muneric vilitatem spectat. Inter munera, quae locupletiores tenuioribus interdum mittere solebant, etiam vestimenta fuisse, scimus ex Martial. X, 14. 6. Ceterum laudatio ab homine tenui vili munusculo empta ipsa vilissima est.

55. *Et, Verum, inquis, amo.* cf. Martial. VIII, 76. *de me*, de carmine recitato.

56. *Quis poterat?* i. e. Qui fieri potest, ut ab aliismodi hominibus verum audias? *vis dicam?* sc. ego tibi verum. *Nugaris,* quam ubi cert. Hoc omnes, quos equidem inspicere potui, ita interpretati sunt: insulsa scribis carmina, quum non possit fieri, ut ab homine tam obeso limatum aliquod carmen prodeat, secundum illud, quod Graeci dicunt: γαστὴρ παχεῖα μὴ τέκει λεπτὴ φρένα. Sed haec ratione τὸ nugaris pro Persio nimis clementer dictum est, et qua ratione, si quis carmina male scribat, possis eam a corporis pinquedine ducere? interdum quidem fieri potest, sed non ubique et semper; Horatius quidem hoc omni deprecatus fuisse. *Nugaris h. l. esse* videtur: non serio loqueris. *quam*

Pinguis aqualiculus propenso sesquipede extet.
 O Iane, a tergo quem nulla ciconia pinsit,
 Nec manus auriculas imitata est mobilis altas,
 Nec linguae, quantum sitiat canis Appula, tantum! 60
 Vos, O patricius sanguis, quos vivere fas est
 Occipiti caeco, posticae obcurrite sannae.
 Quis populi sermo est? quis enim, nisi carmina molli

tibi cet. i. e. quum corporis tui habitus iam indicet, aures ad laudem captandam adrectas esse. *calve*, obprobrium homini, luxuria perdito, aptum.

57. *Pinguis aqualiculus*. *Aqualiculus* proprio sordium receptaculum; usurpatur etiam de ventriculo hominis. Senec. Epist. 90. *pinguis* et quae praeterea de aqualiculo praedcantur, indicare quidem videntur helluonem obeso corpore, sed possunt etiam simul eum corporis habitum declarare, in quem se vanissimus quisque componit, qui cupit laudari vehementerque sibi placeat. Hac re etiam ridiculus corporis probe saginati habitus augetur.

58—62. Noster pergit: Quid? quod laudantes quidem auditores coram videtis, sed, aversis vobis, laudatio in sannam abit. Hoc ita expressum est: O Iane, te felicem praedico, non est enim, quod sannam a tergo timeas; at vobis, patricii, timendum est, ne in faciem laudati a tergo derideamini.

58. *Iane*. *Ianus* ex historica persona mythica factus est, estque prudentia in personam mutata, ut Prometheus apud Graecos, perpetuumque fere epitheton eius *biceps*, *bifrons*, profectum ex antiqua sermonis indole, notum est. Ovid. Fast. I, 65 seq. *nulla ciconia*, nulla manus, secun-

dum Schol. ciconiae rostrum imitans. *pinsit* respicit illius sannae naturam, quam ignoramus.

59. *mobilis* spectat ad motum manus, aurium asininarum mobilitatem significantis.

60. *Neo linguae tantum* pro: Nec lingua tam longe se exserit, quantum i. e. quam longe exserere sani solet, quum sitiat canis *Appula*. *Canis Appula*, species pro genere. Apulia calidissima Italiae regio, canesque propter calorem in primis sidentes linguam exserunt.

61. *patricius sanguis*, patricii, proceres. *quos vivere fas est occipiti coeco*, i. e. qui a natura in occipito nullis oculis estis praediti; et hoc pro: qui prudentia, quae in Iano est, non utimini; nam *vivere occipiti coeco* positum est pro: habere occiput coecum, et *fas est* saepe pro: naturae lege constitutum est.

62. *posticae obcurrite sannae*, i. e. respiciatis, ne a tergo derideamini. Vetus scholiast. animadvertis: *sannam* dici os distortum cum vultu, quod faciamus, quum alios derideamus; inde *sanniones* dictos esse, qui non rectum vultum habeant.

63—68. Iam adulacionis et iudicii vulgaris exemplum proponit.

63. *Quis populi sermo est?* sc. de carmine recitato. *Quis enim?* subii-

Nunc demum numero fluere, ut per leve severos
 Effundat iunctura ungues? Scit tendere versum 65
 Non secus, ac si oculo rubricam dirigat uno.
 Sive opus in mores, in luxum, in prandia regum
 Dicere, res grandes nostro dat Musa poëtae.

cit, τέ γαρ. Nostrates; was könnten sie anders sagen?

64. *Nunc demum*, i. e. in his tandem carminibus, quum ante nemo tam mollem versuum concinnitatem adsecutus sit. *molli numero* i. e. versibus, in quibus molli iunctura effectum est, ut nulla usquam asperitas aures tenellas obfendat. Huic rei aptum est *fluere*. Ordo verborum sequentium: *ut iunctura effundat ungues severos per leve*. Explicatio haec est prioris, et translatum hoc a marmoribus tam apte commissis, ut ne unguis quidem eius, qui opus diligentissime exploraret, in iunctura seu commissura aliqua haereat. Sidon. Apoll. IX, 7. *Tota (oratio) denique liquida prorsus et ductilis, veluti quum crystallinas crustas aut onychintinas non impacto digitus ungue perlabitur; quippe se nihil cum rimosis obicibus exceptum tenax fractura remoretur. Vnde homo ad unguem factus pro pelito.*

65. *Effundat* cum deluctu, pro: sine ulla obfensione transmittat. *severos ungues*. *severus* proprie de iudicibus, et h. l. bene ad *ungues* translatum, quorum iudicium est de asperitate alicuius rei. *Scit tendere versum* cet. A constructione obliqua transit subito ad rectam, ut ipsa populi verba sine ulla mutatione adferat. Sumpta haec est dictio a fabris lignariis, qui lignum ad regulam explorant, ut ab omnibus partibus aequale efficiant. Hom. Odyss. s. 245. ξένος

δὲ πισταμένως καὶ ἐπὶ στάθμην θύει.

66. *Non secus, ac si oculo rubricam dirigat uno*. Rubrica est h. l. linea (funiculus) rubrica oblita, qua fabri lignarii et lapidarii utebantur, apud Graecos σπάρτη. Hesych. ia h. v. Salmas. ad Solin. p. 187. Est itaque *rubricam dirigere*, hunc funiculum seu lineam extendere, ut lignum seu lapis ad eam exigatur. *oculo uno*, altero clauso explorabant, num ipsa linea rite directa esset lignumque seu lapis cum illa congrueret. Lucian. Icaromenipp. T. II. p. 769. ed. Reiz. έπει καὶ τὸς τέκτονας πολλάκις ἀνράχναι μοι δοκῶ θατέρῳ τῶν ὄφθαλμῶν ἀμεινον πρὸς τὸς κανόνας ἀπευθύνεταις τὰ ξύλα. *Sensus*: Ita scit tendere, θύει, ex omni parte aequalem facere, perpolire versum, ut faber lignarius aut lapidarius ad lineam lignum aut lapidem exigit, et hoc simpliciter pro: versus eius sunt politissimi et ad regulas exactissimi.

67. 68. *opus sc. habet, dicere pro: dicendum ei est, scribendum est. in mores, in luxum, in prandia regum*. Argumenta satirae non indicantur, ut Casaubonus vult. In interdum ad laudem spectare, docent Manut. et Graev. ad Cicer. de Offic. I, 9. *Sensus*: quascumque res carmine celebret. Versabantur ineptissimorum poëtarum carmina plerumque in omnibus luxuria instrumentis, vita elegantiis, epulisque lautissimis procerum describens, haecque res grandes, ut putabant illi quidem,

Ecce modo heroas sensus adferre videmus
 Nugari solitos graece , nec ponere lucum 70
 Artifices , nec rus saturum laudare, ubi corbes ,
 Et focus , et porci , et fumosa Palilia foeno :
 Vnde Remus , sulcoque terens dentalia , Quinti ,

sententiarum tumore et verbis sonantibus distinguebantur. *dat Musa poëtae*, a Musa instinctus poëta canit.

69 seq. Ineptum hoc populi iudicium poëtam nostrum ad ipsa carminum vitia dicit , quae pro virtutibus amplexabentur tunc temporis scriptores , ad inanes tumores v. 69—75. ad ēneptum verborum antiquorum aucupium v. 76—84. ad frigidum studium in figuris doctis ubique adhibendis v. 85—94. ad versuum effeminatam mollitatem v. 92—106. Tumuris vitium institutioni et disciplinae scholarum Noster imputat. Quum, ut supra ad v. 29. monuimus, studiorum et literarum iuulum a Graecis literis, in primis ab Homeri lectione caperetur (Petron. 5.), linguam Graecam plerumque Romani prius , quam vernaculam addiscebant, quod Quintilianus ipse probat. Inde illud : *nugari solitos Graece*, intelligas. Isti porro tenera adhuc aetate et rerum prudentia non satis instructi ad poëticas et eloquentiae studium a praeceptoribus, ne ipsis quidem intelligentibus , veraeque et genuinae eloquentiae ignaris , perversa ratione adducebantur. Rationem instituendi pueros discimus ex Juvenal. VII, 450 seq. unde liquere videtur , magistros declamationes dictitasse , quas illi, memoriae traditas , ad facultatem de quacumque re verba faciendi sibi parandam , coram ipsis memoriter recitarent. Ceterum causae in scholis propositae et fictae erant et

remotae a communi vitae usu. v. Interpp. ad Petron. I. Hoc loco institutio apud grammaticos est intelligenda. Quintil. II, 4.

69—72. Ad transitum molliorem faciendum cogitatione supple: Illam argumentorum vanitatem , ineptos tumores ac *rerum grandium* studium prope ab omnibus adamari , ne mireris; ecce modo cet. *heroas sensus*. Argumenta in scholis proposita versabantur plerumque in vitiis , moribus ac factis herorum , et in quaestionibus , quae ad vitam parum utilitatis habebant. *heroas sensus* (pro: *heroicos sensus*) itaque interpretor: herorum orationes , quas habuisse fingebantur , res gestas et fata eorum. *adferre scribere*. *Artifices ponere*, Graecism. *artifices* pro: idonei. *ponere* h. l. pro: argumentum aliquod tractare. *rus saturum*, i. e. rus bonis resertissimum. *corbes* ad instrumenta rustica pertinet. 72. *famosa Palilia foeno*. *Palklia* erat festum in honorem Palis, vel Dei vel Deae pecorum et pastorum, quod celebrabatur XI. cal. Mai, quo die Romanum conditam esse tradunt. In hoc festo per acervos stipularum adceusos transiliendo se lustrabant ruricolae.

73. *Vnde Remus sc. oriundus est*. *Remi* frequens est mentio apud poëtas , famam aut narrationem fortasse secutos , quae ad nos perlata non est. *sulcoque terens dentalia*, ornate pro: arans. Virgil. Georg. I, 46. *Quinti sc. et tu*, Romanum arcessitus es ad

Quum trepida ante boves dictatorem induit uxor,
Et tua aratra domum lictor tulit.... Euge poëta.

75

Est nunc, Briseïs quem venosus liber Acci,
Sunt, quos Pacuviusque et verrucosa moretur
Antiopa, *aerumnis cor luctificabile fulta.*

dictatoris munus obeundum; res
nota ex Liv. III, 26.

74. *trepida* aptum epith. coniugi
sedulae, marito in induenda toga,
quam domo adportari iusserat, festi-
nanter operam navanti.

75. *euge poëta*. Plaudit per ironiam
poëtae ista ratione instituto. Opinio
enim erat vulgo recepta, si omissis
omnibus argumentis, quae in com-
muni consuetudine versarentur, om-
nibusque rebus, ut putabant, humili-
bus e schola eliminatis, gravioribus
subinde rebus et arduis manum ad-
movissent pueri, eos poëtas et ora-
tores magnos esse evasuros. *Lucum*
itaque, rus saturum cet. posuisse
videtur noster pro unoquoque argu-
mento simplici et vulgari, cuius
dignitatem tamen v. 73 seq. ostendit.

76—84. Ex pluribus auctorum,
qui circa aut non longe post Persii
tempora vixerant, locis abunde con-
stat, oratores et poëtas obsoleta ex
vetustis poëtarum carminibus verba,
dictiones et translationes, cum novi-
tatis studio, tum ad doctrinae osten-
tationem, capiasse. Quam rem,
ratione quidem et modo circumscri-
piam, non improbavit Horatius Epist.
II, 2. 416 seqq. Eodem vitiō tunc
laborabant Graeci. Lucian in rhet.
praec. T. III. p. 48. ed. Reiz. Hoc
nimium antiquitatis studium et ina-
nem in captandis verbis priscis et
dictionibus obsoletis adfectionem
carpit Noster ita, ut ex patrum stoli-

dorum persona, filios suos monen-
tium, pergit.

76. *Est nunc* cet. i. e. multi Acci
et Pacuvii (antiquorum poëtarum)
studio delectantur et tenentur, qui-
bus si probari vultis, istos veteres
imitemini necesse est. *Briseïs Hip-*
podania ab Agamemnone Achilli
erepta. Hom. Il. 4, 189 seqq. h. I.
fabula Acci intelligitur illo nomine
inscripta. *venosus* deformis, asper.
Auctor de causs. corrupt. eloq. 24.
Oratio autem sicut corpus hominis ea
denum pulchra est, in qua non emi-
nent venae, nec ossa numerantur, sed
temperatus et bonus sanguis inplet
membra et exsurgit toris, ipsos quo-
que nervos rubor tegit et decor com-
mendat.

77. 78. *Pacuvius et verrucosa An-*
tiopa pro: *verrucosa* Antiopa Pacuvii;
verrucosa pro: *tuberosa*, *horrida*,
eadem ratione positum, qua supra
venosa. De *Antiopa* v. Apollod. III,
5. 5. et ibi Heyn. in actis. *moretur*
detineat, delectet. Horat. Epist. I,
13. 47. *aerumnis cor luctificabile fulta*
fulta ad Antiopam translatum pro-
prie ad cor pertinet. Tot aerumnæ
cor cingebant Antiopæ, ut illis ipsis
aerumnis et miseriis cor fultum,
nixum et incumbens habere videre-
tur. Sic interpretatus est locum Tur-
neb. XXVIII, 26. Evidem, quo
melius locum expediam, non habeo.
Vtrum haec verba ex ipsa *Antiopa*
sint, an Noster Pacuvii rationem

Hos pueris monitas patres infundere lippos
 Quum videas, quaerisne, unde haec sartago loquendi
 Venerit in linguis? unde istud dedecus, in quo 81
 Trossulus exsultat tibi per subsellia levis?
 Nilne pudet, capiti non posse pericula cano
 Pellere, quin tepidum hoc optes audire, DECENTER?

loquendi, ut dictionis duritiam hujus poëtac ostendat, imitetur, non facile quisquam expediet. Ceterum illos duumviro a Persio non omnino improbari, sed puerulos carpi in vitiis illorum, quae non proprie scriptorum, sed aetatis fuere, imitaudis et sectandis occupatos, probabile est ex Quintil. X, I. Vellei. Patrc. II, 9. 3. et ex ipsis illorum tragicorum reliquiis.

79. *Hos pueris monitus*, ut argu-
 menta tragica sibi proponant, et
 antiquas dictiones sectentur. *infun-
 dere* cum delectu pro: dare. *lippos*.
 Lippitudo vulgare erat vitium Romae
 habitantium, h. l. eos simul indicat,
 qui verum videre nequeunt.

80. *Sartago* proprie vas aliquod,
 in quo varia frigebantur, translatum
 ad verborum et obsoletorum et
 novorum conluviem, significatque
 dictiones duras, insolentes, verborum
 ludibria, aliaque veram eloquentiam
 conrumpentia.

81. *in linguis*, i. e. in loquendi
 morem et consuetudinem. *dedecus*
 id est, quod supra *sartago*.

82. *Trossulus* olim honoris nomen
 et equitibus inditum (Plin. H. N.
 XXXIII. sect. 9.) sequenti tempore
 homines belli, φιλόχαροι, χωμψοί
Trossuli vocabantur. Senec: Epist.

76. *Idem faciam, quod Trossuli et
 iuvenes?* et Epist. 87. O quam cupe-
 rem illi (Catoni) mnic obcurrere

aliquem ex his trossulis in via diviti-
 bus, cursores et Numidas et multum
 ante se pulveris agentem. in quo Tros-
 subus exultat dupli ratione potest
 explicari, vel in quo sc. dedecore,
Trossulus, orator seu causarum pa-
 ironus, se iactat vehementer sibi
 placens; vel in quo, i. e. quum
 audit hoc, *Trossulus*, unus e corona
 vel iudex ipse, gaudio gestit parum-
 que verecunde plaudit. Prius prae-
 ferendum videtur qb sequentia. *tibi*
 ex vulgaris orationis consuetudine h.
 l. abundat. *per subsellia*, in iudicio.
levis ad habitum *Trossuli* spectat,
 qui rasus erat et vultus.

83. *Nilne pudet* cet. Patronos tan-
 git Noster, qui non id agebant, ut
 reum a criminis suspicione liberarent,
 sed ut iudicum et coronae, ad cuius
 gustum orationes suas adcommoda-
 verant, exclamations captarent. Hoc
 improbat Quintil. VII, 3. *caro auget
 πάθος*.

84. *Pellere capite* pro: depellere
 a capite. *tepidum* de eo dicitur, cuius
 ardoris vis iam consenuit, ergo lan-
 guidum, iriunum, significat, natu-
 ramque τοῦ decenter spectat ex mente
 Persii. Evidem malum *trepidum* le-
 gere, ita ut *trepidum decenter* signi-
 ficet adclamations hominum trepi-
 dantium, patronique orationem, ad
 suas aures compositam, parum conti-
 nenter cum lactitiae significacione
 excipientium.

Fur es, ait Pedio. Pedius quid? erimina rasis 85
 Librat in antithetis. doctas posuisse figuras
 Laudatur. bellum hoc. hoc bellum? an Romule ceves?
 Men' moveat quippe, et, cantet si naufragus, assem
 Protulerim? cantas, quum fracta te in trabe pictum
 Ex humero portes. verum, nec nocte paratum 90
 Plorabit, qui me volet incurvasse querela.

85—91. Venit iam ad nimium
 figurarum usum, qui artem redolet,
 cuius artis suspicio vel maxime ora-
 toribus fugienda est. Vel reus iam;
 inquit, ad crimen in iudicio turpi a
 se removendum non argumentis uti-
 tur, sed puerilibus eloquentiae artibus
 aures iudicium demulcens absolvitur.

85. *Fur es, ait Pedio.* *Pedium*
causae patronum, qui clientis causam
ut suam soleat tueri, cum Casaubono
non intelligo, sed reum eum esse
puto. Pedius quid? sc. dicit contra,
qua ratione se defendit?

86. *librat*, i. e. ponderis quid ha-
 beant criminationes (*crimina*) exqui-
 rit, aestimat in *antithetis rasis*, figuris
orationis, quibus contraria contrariis
 obponuntur. *rasis*, expolitis. Pertinet
 quidem haec figura ad ornatum et
 cultum *orationis*, nimis autem fre-
 quenter usurpata, ut omnes huius-
 modi deliciae, nauseam movet, et
 puerile ingenium auctoris indicat.
De Rhetorica siccata lepidum legitur
phantasma apud Lucian. in *Bis adcu-*
sato T. II. cap. 31. ed. Reiz.

87. *bellum hoc*, vox admirantis
 plebeculae. *hoc bellum?* cum indigna-
 tione Persius interrogat eadem verba
 repetens. *an Romule ceves?* Summa
 cum acrimonia hoc. Tu a Romulo
 oriunde, qui eo nomine tantopere
 gloriaris, ad hanc indignitatem de-
 jaberis, ut ea probes, quae cinaedo
 tantum possint placere? *cevere enim*

est cinaedum agere.

88—91. *Sensus*, qui his versibus
 continetur, hic est: *Dolor verus me*
movet, non fictus. Dolor verus om-
nem ornatum orationis, omnem ver-
borum pompam, omnia, quae artem
redolent, respuit, et defensio alicu-
ius rei, non firmis argumentis sed
rhetoricis ineptiis confusa, tantum
abest, ut misericordiam meam exeti-
tet, ut sensum potius eius contra
omnem turpititudinem obduratum
prodat. Illius oratio ambitiosa non
magis me commovebit, quam nau-
fragus me adducet, ut eo ipsis, quod
cantat, assem ipsi porrigam.

88. *Men' moveat?* scil. naufragus.
quippe per ironiam.

89. *antas*, quum cet. *Vulgari ora-*
tione sic essent efferenda: Erras mi-
homo, non proferam assem; nam,
quod cantas, signum est, te pictum
(in hoc verbo emphasis latet) tantum
in fracta nave esse, i. e. calamitatem
tuam esse similatam. Notum est,
naufragos pictam in tabella tempe-
statem cum nave fracta circumferre
solutos esse, eaque re obvios ad sti-
pem sibi erogandam impellere. Ju-
venal. XIV, 300 seqq. Qua consuetu-
dine etiam multos, qui numquam
naufragium fecissent, ad misericor-
diam hominum commovendam, abu-
sos fuisse, probabile est.

90. 91. *verum, nec nocte paratum*
Plorabit. nocte paratum est lucubra-

«Sed numeris decor est et iunctura addita crudis.»

tionibus, itaque operose meditatum, quod veri doloris sensus reiicit. *Sensus*: verum dolorē ex calamitate aliqua captum debet significare, ita dolorem exprimere, ut ipsa doloris natura postulat. *qui me volet incurvare*, conseq. pro anteced., *qui me volet eodem doloris sensu*, quo tenetur ipse, adficere. Translatum hoc ab onere humeris sublatō, cuius pondus portantem incurvat. *Senec. consol. ad Polyb.* *Intelliges non magis tibi incurvari licere, quam illi si quis modus est, cuius humeris mundus innuitur.* Epist. 74. *Quid est in tormentis, quid est in aliis, quae adversa adpellamus, mali? hoo, ut opinor, subcidere mentem et incurvari et subcumbere.* Hoc verbum amplius illustratur a Ciceron. *Tuscul. Q. II*, 23. cf. *Horat. in arte 410.*

92—106. Locum, qui sequitur, non ob unam causam difficultimum esse puto. Primum enim iudicium fertur de prava versuum mollitie per iuncturam praesertim effeminatam quaesita. Qua in re etiam aures habere aliquis glorietur quam maxime teretes et adsidua optimorum veterum poëtarum lectione eruditissimas, tamen vix tam acute in hoc genere sentiet, nec tam subtiliter iudicabit, quam olim inter Graecos et Romanos forsitan de plebe aliquis, vel oratorem audiens vel recitantem poëtam. In lingua enim, ut vocant, emortua, cuius pronunciationis rationem saltem non adcurate tenuimus, quae aspera quaeve levia vocamus, ad nostram pronunciandi rationem et ad aurium iudicium, inde factum, referre nobis proclive est, quod itaque non minus vagum et

inconstans animadvertisimus, quam illam rationem, qua niti soleat. Deinde, quod negligere solent interdum interpretes, Persius est, qui iudicium suum proponat, idemque stolidus, cui de morum disciplina disputanti forsitan maior fides habenda sit, quam de versuum venustate et elegantia disserenti, fierique omnino potest, ut illa versuum mollities, quam tetricus ille et morosus censor effeminatam putat et cinaedis dignam, non tam vehementer vituperanda, suoque loco adhibita vel inter virtutes numeranda sit. Porro ex carminibus, ne titulo et inscriptione quidem nobis notis, singuli versus testimonii loco in partes vocantur, quorum sensum vix divinare, neandum adcurate intelligere possumus, ad quem tamen iudicium nostrum, ex parte quidem vel hoc loco, referatur necesse est, nisi velim testa et luto corvos sectari. Postremo quasi cumulus difficultatis adcedit etiam Persii dicendi genus breve et concisum, troporum interdum duriorum amans, quod per se iam, quum vel de rebus tritis loquitur et vulgaribus, negotium interpreti satis facescit. Nuper de hoc loco disputavit *Meisterus professor in Acad. Viadrot-Traiectina*, cuius rationem in *Comment. Societ. philolog. Lipsiensis T. I. P. II. p. 403 seqq.* expositam cognovi, ad quam lectores quoque amandare necesse habeo, quum ab instituto et consilio meo alienum sit, omnium, quae ille vir doctissimus et copiose et multo cum acumine protulit, rationem habere. Ceterum cogitandus est Persius vel ipse sibi obiicere, vel adversarium obiicie-

*Claudere sic versum didicit, Berecynthus Attin.
Et, qui caeruleum dirimebat Nerea delphin.
Sic, costam longo subduximus Apennino.*

95

tem inducere: Illa, quae disputata sunt de tumore nostrorum poëtum, de antiquorum verborum studio, de artis ostentatione in adhibendis figuris in medio iam relinquimus; sed hoc saltem negari non potest, iunctura molli adhibita versus fieri venustiores et elegantiores, atque in hoc superiores poëtas ab iis, quos nostra actas produxit, facile superari.

92. Evidem sic verba iungenda puto: *sed iunctura addita decor est et numeris crudis. Iunctura optima et suavi verborum connexione et copulatione continetur* (Quintil. X, 4.): neque a poëtis utique est negligenda. Horat. in arte 47 seqq. Verum gravioribus neglectis illius nimis curiosa et pulida observatione summaen poëseos contineri arbitrabantur scriptores; nam ex argumenti dignitate, ubertate inventionis, ex partium conlocatione diligenti et apta, ex sententiārum gravitate et pondere, ex verborum proprietate carminibus suis laudem quaerere non erat poëtarum, qui a Nostro reprehenduntur. *numeris versibus. crudis a cibis incoctis et immaturis frugibus sumptum. crudos numeros eos intelligo*, qui non satis expoliti sunt, in quibus omnino inest aliquid, quod offendat. Vel huiusmodi versibus, inquit adversarius, decorem conciliari posse iunctura.

93. *Claudere sic versum didicit* sc. noster poëta, qui vulgo probatur. *didicit pro solet. Meisterus sic interpungit: sed numeris decor est; et iunctura, addita crudis, Claudere sic versum didicit.* Ait enim, si absolute

legatur didicit, duram esse ellipsis. Verum hoc, sed obcurrit non minus dura v. 85. et crudis illa ratione absolute positum pro versibus non satis levibus et molliter desinentibus, aeques durum existimo.

93—95. *Berecynthus Attin* cet. Haec verba, ut duo sequentes versus, exceptis *Et* et *Sic* in principiis, ex carmine cuiusdam poëtae desumpta sunt. *Attin* pastor Phrygius a Cybele amatus, cuius fabula obscura est et magna narrationis varietate implicita. *Nomen ipsum varie scriptura excludetur.* — Plura de illo habet Doering. ad Catull. LXIII. *Berecynthus*, a Berecyntho Phrygiae monte. v. 94. *Nerea pro mare.* Valer. Flacc. I, 450. *Delphin.* Quo adludatur, non facile dixeris: alii putant ad notam Arionis fabulam Ovid. Fast. II, 79 seqq. (cf. Brouckh ad Propert. II, 20, 47.) Meisterus ad delphinum, quem Attin, Phrygius Bacchus, ut putat, produxit, laudatque Ovid. Met. XIII, 597. (sic forsitan operarum vitio locus designatur). Versum 95 plane non intelligo. Meisterus existimat, *Et* et *Sic* ad versus laudatos a Persio pertinere, itaque locum distinguit: *Berecynthus Attin Et qui caeruleum dirimebat Nerea delphin: Sic oostani longo subduximus Apennino.* Agi putat de itinere maritimo quorundam ex ordine sacerdotum Cybeles seu Galorum, atque hoc comparari cum itinere Attis. Sensus, ait, esse: Mare secuimus, ut Attin patronus noster, ut delphin, quem Sabazius noster produxit, atque ita longo Apennini dorso costam (partem) eripuimus.

*Arma virum, nonne hoc spumosum et cortice pingui?
Vt ramale vetus praegrandi subere coctum.*

Etiamsi rationem doctissimi viri minus probes, ingenio tamen eius et acuminis meritam laudem non negabis. Verum hoc cuiquam vix persuadet, *costam* vulgo de quocumque rerum latere dici; Persius quidem (Sat. VI, 31.) cum delectu hoc verbo usus est, audacius paullo Virgilius (Aen. VIII, 463.) *costas aeni* posuit: at *costam subducere Apennini* pro partem Apennini praeternavigare, adeo durum mibi videtur et insolens, ut quemquam umquam hanc dictiōnem usurpare vix crediderim. Ceterum animadvertisendum est, Nostrum in his versibus aut versuum fragmentis exemplum dare voluisse clausularum mollium. Quintil. instit. IX, 4. *Est in eo quoque nonnihil, quod hic (in exemplis ab eo adlati) singulis verbis bini pedes continentur, quod etiam in carminibus permolle: ne o solum ubi quinae syllabae neotuntur, ut in his, Fortissima Tyrranidarum: sed etiam ubi quaternae, quum versus cluditur Apennino, et Armentis, et Oriona.*

96. 97. Nunc denum, ait, carmina molli numero fluere (cf. supra v. 63 seq.), veteresque poetas in iunctura adhibenda negligenter fuisse. Ad rem supra omnem modum augendam pro veteribus poëtis ponit Virgilium, artificem in versuum structura summum, cui tamen censuræ livor non pepercit. Ovid. Rem. A. 367 seq. Virgilium ipsum expressit per ea verba, quibus Aeneadem ille auspicatus est. Haec ratione Virgilius designatur a pluribus. *spumosum.* De sublimitate hic agi non potest, quamquam Virgilius ea laude incla-

ruit (Juvenal. XI, 478 seq.), neque de tumore, quem illud verbum indicare videtur, sed de scabritie, ad quam exprimendam *spumosum* plane ineptum videtur. Si conjecturae locus concederetur, sic legerem: *Arma virumque hoc non rugosum et cortice pingui? Vt ramale vetus de grandi subere coctum.* Obcurrit *cortex rugosus* apud Ovid. Heroid. V, 28. Priori versu comparat ille ineptus suae aetatis versus cum Virgilianis, quaeritque, annon Virgilius versus horridiores sint et asperiores. Scabritiem, quam illis tribuit, similitudine exprimit ab arbore desumpta, cuius cortex rugosus est et pinguis i. e. crassus. Sequenti versu Noster isti inepto quasi adiicit eadem similitudine utens et ad augendam ironiae vim singula exaggerans. Pro simplici *cortice rugoso et pingui* adsumit *ramale vetus de grandi subere.* Suber, φελλός, korkbaum, pantoffelbaum, describitur a Plin. XVI. sect. 13. a Theophr. H. Pl. III, 16. ubi v. notas I. Budaei a Stapel. Illa arbor habet praeter interiorem et tenuiorem etiam exteriorem et crassiorem corticem, qui exterior certis temporibus detrahendus est. Quod ni sit, sponte dehiscit exterior cortex iam per se scabra rimosaque superficie, et in fragmenta se separat, unde superficies arboris horridior etiam et rugosior fiat necesse est. Posuit igitur Noster ramum vetustum grandis suberis, cortice statim temporibus demendo non culti, sed velutitate iam emortui, solisque ardoribus siccata, hoc enim *coctum* significat (cf. Virgil. Aen. XI, 554.), atque hac similitudine illam ridet,

*Quidnam igitur tenerum, et laxa cervice legendum?
Torva Mimalloneis inplerunt cornua bombis,
Et raptum vitulo caput ablatura superbo
Bassaris, et lyncem Maenas flexura corymbis,
Evion ingeminat: reparabilis adsonat Echo.*

100

qua ineptus iste Aristarchus usus erat, simulque totum eius de versibus Virgilianis judicium. Meisterus l. c. varios interpretum super h. l. conatus conlegit, in ordinem digessit, singulos examinavit et reiecit. Ipse aliam interpretandi viam iugressus est, quam multo acumine doctrinaeque elegantia sibi muniverat. Argumentis omnibus, quibus ille doctissimus sententiam suam confirmare studuit, omissis, sensum tantum, quem arbitratur his duobus versibus contineri, adseram: Persius priori versu quaerit: nonne tales versiculi v. 93. 94. 95. leviter, spinae et corticis instar, fluunt? ut id magis lepidum reddatur, iurat per Virgilii carmen. Sequenti versu ipse sibi respondet: recte, leves sunt versus, ut ramale velut cet.

98. Iam postulat Noster, ut risum effusiorem lectoribus moveat, exemplum istiusmodi versuum, qui inepto adversario probentur. *Quidnam igitur tenerum* respicit hoc iuncturam eaque omnia, quibus versus teneri et molles redduntur. *laxa cervice*. Hoc intelligo de recitante, qui capitis nutatione et motu concinnitatem et uumerum versuum prosequitur, id quod inprobat Cicero in Orat. 18. et Senec. Epist. 114.

99—102. *inplerunt*. Nominativus omissus est. *Mimalloneis bombis*. μιμάλλονες, βάκχαι, βονδρόμοι. De istis mulieribus, Bacchi currum praecedentibus, parum notum est. *Bom-*

bus propriæ sonus, quem apes edere dicuntur examen novum emissuræ; deinde sonus cornuum. *inplere* cornua bombis pro inflare cornua. v. 101. *Bassaris* i. q. baccha a *Bassareus* cognom. Bacchi. *Maenas*, a μαίνεται. *lynxem*, currū Bacchi iunctum. *corymbis*, hederae racemulis fructu croceo seu baccis ornatis, habendarum loco. v. 102. *Euion*, εὐτὸν, cogn. Bacchi. *reparabilis* h. l. active, pro sonos iterans. Non quaerendum solum, quid in his versibus omnino reprehendendum sit, sed quid Persius reprehensione dignum censuerit. Quidam existimant, versus molles factos esse in primis eo, quod primus et tertius, secundus et quartus versus in syllabas eiusdem soni desinant, et quod in primo, secundo et tertio versu eo loco, ubi cum verbo etiam pes terminatur, syllaba inventiatur eiusdem sonus cum postrema versus syllaba. Verum in hoc umquam mollitiem aut elegantiam posuisse veteres, aliunde non constat, potestque fieri, ut id, quod semper vitiosum habitum est, casu aliquo in illos versus inrepserit, ut in optimis et Graecorum et Romanorum carminibus haud raro deprehendimus, atque longe aliud sit, propter quod Noster illos versus excitaverit. Fuius de structura horum versuum egit Iacobus Bononiensis Thesaur. critic. T. I. p. 667. ed. Grut. Ceterum plura debent esse in his versibus, sive Neronis sint, ut velut in-

**Haec fierent, si testiculi vena ulla paterni
Viveret in nobis? summa delumbe saliva
Hoc natat in labris, et in udo est *Maenas et Attin*, 105
Nec pluteum caedit, nec demorsos sapit unguis. —**

terpres vult, cuius auctoritas tamen nullo modo ex Dion. Cass. p. 999. ed. Reim confirmari potest, sive alius, quisquis ille fuerit, quae Persio censuram mereri visa sunt. Certe tumorem unusquisque in illis adnosceret.

103. *Haec fierent i. e. huiusmodi* versus scriberentur. Verba Persii cum gravitate tandem poëtarum vanitatem reprehendentis. *testiculi paterni, pro sanguinis paterni.* Sensus: si adhuc ulla in re, in sentiendo et agendo, patrum mores exprimere vellemus. *viveret exquisite pro ita nobis inesset, ut ad sensus nostros et actiones pertineret.*

104. 105. *summa delumbe* cet. Quae sequuntur Casaubonus ita interpretatus est: *Delumbe hoc*, i. e. delicatuli huius (Neronis) poësis; *natae summa saliva in labris*, i. e. nullum habet solidae eruditionis fundatum, sed in extremis labris, ex superficiaria doctrina quadam nascitur temere et sine arte. Laudat tunc Quintil. X, 3. ubi ex verbis: *verba in labris nascentia* interpretandi rationem sumsisse videtur. Porro, *in udo est*, Casaubonus explicat: languida et mollia sunt carmina, ut coria et multa alia aquae immersa et madefacta, robur suum et τόνον priorem amittunt. Quae interpretatio, nisi auctoritate doctissimi illius viri sustentaretur, nemini, ut arbitror, satis facere potuisse. Iam meam qualecumque opinionem proponam, *delumbe* est enervatum, cui mascula vis deest,

molle, insipidum, et quidem *summa saliva*, quod auget vim *insipidi*: nam quum aliquid gustu explorare volumus, saliva super linguam multa sponte conligitur, qua dissolvitur id, quod, quomodo sapiat, scire volumus. Vs. 105. videtur ex interpretatione τοῦ *summa saliva* natus esse. Hoc forsitan, nescio quis, explicare voluit per: *natae in labris*, idque porro per: *ieiunum est, uade, in udo est*, postea ortum, quibus postremo ab alio quodam ad versum explendum satis inscite *Maenas et Attin* additum est. Olim levi mutatione locum sic legi: *Summa delumbe saliva Hoc natat in labris ieiuno, et Maenas et Attin Neo pluteum caedit, nec demorsos sapit unguis*; hoc sensu: hoc adeo insipidum est et nauseam movet, ut vel esurienti intra labra haereat, atque in saliva, quam nausea multam conligere solet, quasi natare videatur.

106. *Nec pluteum caedit*, cf. Horat. Sat. II, 3. 7 seq. Habuere antiqui ad parietes et grabbatorum pluteos, cerasas tabulas, in quas continuo, atque animo subiicerentur, repentinae referrent commentationes, ne e memoria elaberentur. *Pluteus* erat tabula erecta ad unum latus lecti cubicularis, nam ad alterum sponda nuda erat. *Caedere* proprie dici potest de poëtis, quorum meditatio parum procedit, et qui eam ob causam omnem suam indignationem in pluteum effundunt; h. i. translatum ad poëma, in quo elaborando parum sudatum est. *demorsos unguis.* Vnguium

*“Sed quid opus teneras mordaci radere vero
Auriculas? vide sis, ne maiorum tibi forte
Limina frigescant: sonat hic de nare canina”*

conrosio solliciti animi et quem sui ipsius poenitet, signum est. Sensus: nec sapit multum laborem et studium. Quintil. X, 3. Nostrum laudat. cf. Horat. Sat. I, 10, 70 seq. quem locum Noster imitatus est.

407—434. Evidem semper statui atque etiam nunc me in eadem opinione esse confiteor, primam hanc Persii satiram ex duabus diversi argumenti satiris casu quodam esse conflatam, in quarum una necessitatem satiras scribendi exposuerit, in altera scribendi et recitandi libidinem pravumque hominum de carminum virtutibus iudicium acriter perstrinxerit, neque pauca ex nostraque intercidisse. Ad priorem mihi pertinuisse videntur v. 1—12, et 407. usque ad finem, ad posteriorem reliqui. Atque in his versibus, quos ad alteram satiram pertinuisse diximus, non uno in loco videmus transitus adeo duros et abruptos, rerumque expositionem adeo mancam ac debilem, ut Persii manibus injuriam facere paue videamur, si illa sic, ut nunc circumferuantur, ab eo profecta esse arbitramur, praesertim quum ex secunda, quinta et sexta satira per spicum sit, eum non solere singulatam leviter adtingere, eaque tantum rerum lineamenta ducere, ex quibus, quales sint, nemini innotescere possit, sed potius his interdum iusto diutius inhaerere, nec minutissimas quidem partes negligere, ut omnes facere solent, qui ubertate ingenii destituuntur. Haec sane sunt, quae suspicionem hiatum praebant ne-

cesser est, qui hiatus postea, interdum non satis feliciter, consuli rugas passim et plicas reliquerunt, quibus nunc quidem offendimur. Ceterum nexus eorum, quae nunc sequuntur, cum anteced. tolerabili ratione sic potest cogitari: Adversarius quum videat, disputando nihil profici, periculi mentionem facit, quod Persio nomineat, nisi satiras scribendi consilium deponat. Pergit itaque: sint ista vel maxime, ut tu dicis, tamen solus contra ibis, et mordacitate tua nobilium turbam irritabis?

407. *radere, pro offendere*. Quintil. Instit. III, 4. *quorum* (sc. quae discenda sunt) ne ieiunia atque arida traditio averteret *animos*, et *aures* praesertim tam delicatas raderet, rebamur. *Mordax* de eo dicitur, quod animum vehementer pungit; *verum mordax* est molestum, iniucundum. Indoles et natura satirae Persianae hoc potest indicari.

408. *Auriculas teneras*. Diminutivi usus h. l. valde accommodatus est; sic etiam Horat. Sat. II, 5. 32. *teneras* i. e. velificationibus adsuetas, nudi que veri inpatientes. *miorum*, procerum, principum.

409. *Limina frigescant* Horat. Sat. II, 4. 60 seqq. *Liminibus* apud poetas epitheta tribuuntur ab hominibus plerumque ducta, qui domum inhabitant. Sed h. l. *frigescant* proprie ad limen spectat. Frigere enim dicuntur res, quae non tractantur, ut de studiis notum est. Limina igitur, quae adire prohibemur, frigere nobis dici possunt. De clientibus aut hominibus

Litera. » Per me equidem sint omnia protinus alba : 440
 Nil moror. euge, omnes, omnes bene mirae eritis res.
 Hoc iuvat; Hic, inquis, veto quisquam faxit oletum.
 Pingē duos angues: pueri, sacer est locus : extra
 Meiite. discedo. Secuit Lucilius Vrbem ,

omnino, quos fortuna non admodum in deliciis habet, hic locus intelligendus est, qui diluculo iam ad patronos salutandos, ut sportulam accipiant, aut ad coenam invitentur, properant, in quorum numero Persii et Iuvenalis tempore vel tribuni et praetores erant. Quis poterat ibi ferre veri amantem et propriae odiosum et molestum? Atque hoc quoque satiricae rationi adcommodatum est, quod rei per se levissimae periculo Persium territare studet adversarius, quae res tamen maxima vulgo habebatur. sonat hinc de nare canina, pro naris canina ibi exprimit.

440. *Litera*, videlicet R, quam literam canis hirriens exprimit. *Sensus*: hic, in liminibus iacet canis hirriens, qui te a foribus divitum, quando eos salutatum is, abiget, invisum propter satiras. Canes catenarii in vestibulo aedium alebantur, ut latratu fures aut indicarent aut abigerent. Ut autem, si quis introiret, illum caveret, parieti inscriptum aut insculptum erat: *Cave canem*. Ovid. Trist. II, 459 seq. Petron. 27. et 77. *Per me equidem* cet. Similat Noster inridens, se eius, quocum res sibi esse fingit, monitu a scribenda satira esse deterritum. *Alba*, praeclara. v. Ruperti ad Sil. Ital. XV, 53.

444. *Nil moror* sc. ea omnia esse alba; itaque h. l. pro: non repugno. bene mirae, per ironiam.

442. *Hoc iuvat?* Horat. Sat. I, 4. 78. Ceterum iuvat pro delectat. Sen-

sus: iamne tibi placebo? Haud scio an melius sit signum interrogandi delere. *oleum*, locus, ubi alvus exoneratur.

443. *Pinge duos angues*, ad indicandum scilicet, locum sacrum esse, ne quis eum vel mingendo vel alvum exonerando profanet. Ceterum cur *duos angues*? De hoc signo nihil mihi aliunde innoluit, alienumque videtur, quod Casaubonus ex Aristoph. Pluto 733. in partes vocat. Aptiora forsitan sunt, quae Heynus notavit ad Virg. Aen. V, 84. Servius ad hunc locum: *Nullus enim sine genio locus est, qui per anguem plerumque ostenditur*. Sed idem Servius Persium, quem excitat, solum ante oculos habuisse videtur. *sacer est locus*.

444. *Meiite*. Meiora extrema saepe contumeliae signum, qua locus aliquis adfici poterat. Iuvenal. I, 434. Hoc ne quis saceret in tumulis, cippi titulus deprecabatur, adiecta saepe imprecatione mala. Animadvertendum sane est, quam acerrimo sale et summa acrimonia simplex sensus: a censura morum pravorum, ut a re sacra, abstinebo, expressus sit. *discedo*. Quasi similat se abire. Secuit cet. Statim revertens, consilio quasi mutato, Noster rursus incipit: Sed si idem aliis licuerit, cur mihi minus liceat? *Secare a flagellis* hoc ad satiram Lucilii translatum est propter vim et vehementiam, quae in ea regnat.

Te Lupe , te Muci , et genuinum fregit in illis. 115
 Omne vafer vitium ridenti Flaccus amico
 Tangit , et admissus circum praecordia ludit ,
 Callidus excusso populum suspendere naso.
 Men' mutire nefas, nec clam, nec cum scrobe? «Nusquam»
 Hic tamen infodiam. vidi , vidi ipse , libelle , 120
 Auriculas asini Mida rex habet. hoc ego opertum ,

415. *Te Lupe, te Muti.* *Lupus* et *Mutius* propter vitae turpitudinem infames Romanorum proceres, in quos flagello Lucilius saepe insonuit. *genuinum fregit*, fortius quam *dentem inlidere*, quod habet Horat. Sat. II , 4. 77 ; firmissimum dentem fregit , i. e. omni mordacitate et acerbitate in istos usus est.

416. *vafer*, *callidus*, *sollers*; aterm Horatii id designat, qua iucando et quasi non data opera in satiris suis pungit. *ridenti amico*. Particip. pro subst. positum; adiect. pro subst. habet. Virgil. Georg. III , 124. *ridenti amico* pro: risu venusto, iucundo. Hominum stultitiam risui exponit Horatius cum urbanitate semper iocando; hoc bene Persius expressit per: *ridenti amico tangit vitium*.

417. Illud *tangit* quoque cum delectu, levissimamque rationem exprimit, qua vitia carpi possunt. *admissus*, tamquam ἀσιδός, qui coram canat; simpliciter pro: lectus. Casabonus iungit: *admissus circum praecordia*, secundum Graecam dicendi rationem ἐν φρεσὶ καταθέονται. Minus bene, ut puto. *Circum praecordia ludere*, idem est, quod risum movere, quo diaphragma praecipue concutitur, iucundo carminum genere.

418. *Callidus excusso populum suspendere naso.* *Callidus* suspendere

Graece. *Suspendere aliquem nonnumquam est*, confundere aliquem, facere, ut aliquis nesciat, quid faciat, quidve dicat. Hoc maxime fieri solet, quum aliquis facete dicto ab altero pungitur, aliisque risum praebat, aut quum fastidiose ab aliquo excipitur, seseque contemptum et despactum sentit. Illud hic locum habet, quum adiiciatur *excusso naso* i. e. risu, quo nasus excutitur; hoc apud Horat. Sat. I, 6. 5. quum additum sit *adunco naso*, quod sannam designat et contemptum. Quintil. Instit. XI, 3. *Naribus labrisque non fere quidquam decenter ostendimus, tametsi deritus, contemptus, fastidium significari solet.* Tolerabilius saltem est haec explicatio, quam quae in lexicis vulgaribus exhibetur, etiamsi viris doctis forsitan non sit satis factura.

419. *Men' mutire nefas?* *Mutire* cum delectu, ita loqui, ut nemo possit intelligere, quum id aperte facere prohibeatur. *cum scrobe* pertinet ad fabulam de Midae tonsore, ut sequens.

420. *Hic tamen infodiam* i. e. litteris tamen mandabo, quod aperte dicere mihi non licet. *vidi*, *vidi*. geminatio verbi pertinet ad cupiditatem rei evulgandas, quam aegre animo contineas.

421. *Auriculas asini Mida rex habet.* Male hoc ad Neronem trahitur.

Hoc ridere meum, tam nil, nulla tibi vendo
Iliade. Audaci quicumque adflate Cratino,
Iratum Eupolidem praegrandi cum sene palles,
Adspice et haec, si forte aliquid decoctius audis. 125

Manet Persius in similitudine, qua
remota dicere voluit: omnia ea quae
aperte dicere mihi non licet; pro hoc
id posuit, quod Midæ tonsor dicere
prohibitus fuerat. Si fabula vera est,
quam auctor vitae Persii narrat, po-
tuit omnino Cornutus hunc versum
mutare (satis inepte ita: *Auriculas
asini quis non habet*), non quia hoc
versu Nero tangeretur, sed quia in se
dictum hunc versum Nero suspicari
potuisset. Verum haec mera gram-
maticorum commenta esse arbitror.
huc ego opertum i. e. meum libellum,
in quo illa descripti.

122. *Hoc ridere meum.* Designatur
per hoc natura et indoles libelli, pro:
in quo stultorum mores risi. Non sa-
tis adcurate de genere satiræ, quo
usus est. *tam nil*, vel ex vulgi opi-
nione (cf. v. 2.), vel nemini nocens
risus, quem animi causa exercui nulla
laedendi cupiditate.

123. *Iliade* sc. Acci aut alias cuius-
quam inepli poëtae, quae in pretio
habebatur. Sensus: meas nugas plu-
ris existimo, quam insulsa opera poë-
tarum nostræ aetatis.

123—134. Iam, quos lectores sibi
optet, indicat. Omnes veri amantes
ad lectionem invitat, omnes contra,
quibus bonae artes contemptui sunt,
omnes procaces et superbos remotos
esse vult.

123. *Audaci quicumque adflate Cra-
tino.* Tu quisquis sis, qui *adflatus* es;
id est in quem ingenium Cratini
quasi transiit, ut mores pravos ho-
minumque stultitiam carpendi sly-
dio ducaris, quod in vetere Graeco-

rum comoedia praecipue regnabat.
audaci. audax enim erat in castigandis
hominibus.

124. *Iratum Eupolidem.* Epitheton
iratus non videtur pertinere ad in-
dolem Eupolidis, neque ad scribendi
genus, quo usus est; etenim remis-
sius Cratino et Aristophane fuisse di-
citur. Verum haec non sunt ad vi-
vum resecanda, praesertim quum sint,
qui de Eupolide aliter statuant. *praegrandi cum sene.* Omnes interpretes
Aristophanem intelligunt, et sane
etiam ab Horatio (Sat. I, 4. princ.) et
a Quintiliano (X, 1.) cum illis duum-
viris copulatur. Sed cur Persius eum
praegrandem senem vocal? Hoc neque
ad tempus, quo vixit Aristophanes,
potest pertinere (adiungitur enim ve-
tustioribus ipso scriptoribus), neque
ad aetatem eius; etenim aetate mi-
norem eum, quam Cratinum, obiisse
probabile est, quia a Luciano (Ma-
crob. T. III, p. 227. ed. Reiz.) in
longaevis non recensetur, qui Cra-
tini mentionem facit. Neque ea ratio,
quam Casaubonus proponit, locum
potest habere; dicit eum ob monendi
et increpandi partes hoc nomen obti-
nuisse; quum lepidum, ingeniosum,
dicacem eum potius dixeris, quam,
quod *scenctulis* proprium est, mo-
rosum et severum in dicendo. Forsan
praegrandis dignitatem spectat Aristo-
phanis, et *senex* vocatur propter tem-
pus, quo vixit, remotum a Persii
aetate. *palles*, studiose legis. Saepe
pallor pro studio acri ponitur.

125. *hacc sc. quae ego scripsi.* De-
coquere est minuere, detrahere, inde

Inde vaporata lector mihi ferreat aure:
Non hic, qui in crepidas Graiorum ludere gestit
Sordidus, et lusco qui possit dicere, lvsce,
Sese aliquem credens, Italo quod honore supinus
Fregerit heminas Areti aedilis iniquas: 130
Nec qui abaco numeros et secto in pulvere metas

timare, castigare. *decoctus* igitur pro: diligentius elaboratum.

426. *Inde Casaubonus explicat: ex eorum numero, qui aures purgatas habent veteris Graecorum comoediæ lectione.* Melius, ut mihi quidem videtur, *inde cum vaporata aure coniunxeris.* Lector mihi *ferreat* i. e. vel frequens mihi contingat, vel adsidue et studiose me legat (prius magis placet) *aure inde vaporata* i. e. aure adcensa vel adcensus veteris comoediæ scriptoribus eorumque carpendi via studio.

427. *Non hic, qui in crepidas Graiorum ludere gestit.* Eos lectores nolo, qui nomine Romano superbientes omne Graecorum nomen, eorum cultum, elegantiam artesque contemnunt, petulanterque se gerunt. *Crepidæ soleæ crassiores, quibus Graeci pedum plantas muniebant.* Suet. Tib. 43. Balduin. de calc. 44. Erant Romæ, qui luxu omnis generis diffuerent adeo, ut priscis moribus in cultu ac victu plane desertis externos induerent; erant contra, qui priscam gravitatem et severitatem in externo corporis cultu præ se ferrent, omnianque, quae a peregrinis Romanam advecta erant, contemnerent. Illi Graecos doctores, quibus disciplinam et institutionem liberorum committerent, domi habebant, magnique faciebant, his omnes Graeci adeo ludibrio

et contemptui essent, ut ubique illis indulserent.

428. *Sordidus ad nimiam cultus negligentiam spectat, et lusco qui possit dicere, lusce.* Hoc exemplo expressit Noster petulantiam et superbiam istorum hominum; ut

429. fastum et adrogantiam inanem. *Sese aliquem credens.* In aliquem latet emphasis. Quantivis pretii virum se existimans. *Italo honore.* Universa Italia ius civitatis quidem diu desideratum armisque petitum sensim paulatimque obtinuerat, verum municipiorum et coloniarum differentia, ius porro Latii atque Italicum remansit. Posuit Noster quemdam non iure Quirilium, sed Italico, magistratu non Romæ gesto, sed *Areti* Heitoriae oppido, inflatum; stultitia enim, quæ cum omni fastu coniuncta est, rei, quæ quis superbit, inanitate et exiguitate augetur. *supinus ύψαυχην, animi vitium corporis habitu declarat.*

430. *Hemina* est dimidia pars sextarii. *iniquas*, iusto minores. Juvenal X, 99 seq. *Aedilibus* etiam in municipiis cura urbis erat mandata, ideoque et rerum venalium.

431. *Abacus* erat tabella, pulvere seu arena sparsa, in qua radio numeri scriberebantur. Per numeros in abaco arithmeticæ, et per metas in pulvere secto geometria intelligitur: nam tiguras mathematicas in pulvere tuas

**Scit risisse vafer; multum gaudere paratus ,
Si Cynico barbam petulans nonaria vellat.
His mane edictum , post prandia Callirhoen do.**

depingi radio solere notum est. Inde vocat Cicero Archimedem : *homunculum a pulvere et radio*. Duae autem hae disciplinae pro omnibus artibus liberalibus positae sunt.

432. *Scit risisse*, pro : solet seu potest ridere. *vafer* i. e. facetum et lepidum se putans. *multum gaudere paratus* pro : nulla uberiori voluptate adfici, nullo iucundiore spectaculo frui potest , quam quum videt cet.

433. *petulans nonaria*, prostibulum,

a hora nona , qua patebat aditus ad lupanaria. *barbam vellat* , spectat ad horum philosophorum ἀπάθειαν , qua omnes contumelias et iniurias sibi inflatas aequo animo perferebant.

434. *edictum* i. e. fori negotia. *Callirhoen* uomen scorti pro: scorto quo cumque. Sensus : hi mane fori negotia current , post prandium cum scortis rem habeant. Ceterum quomodo Romani tunc temporis diem consuecarent, discesserunt Juvenal. J, 427 seqq. Martial. IV , 8.

SATIRA II.

AD PLOTIVM MACRINVM
DE BONA MENTE.

ARGVMENTVM

Hac satira est epistola gratulatoria ad Macrinum die eius natali missa, in cuius principio amicum suum nil nisi recta a Diis petere dicit, ideoque ei magno sacrificiorum adparatu non opus esse. 4. Hinc occasionem petit ad reliquorum hominum stultitiam severe notandam, quorum vota plerunque eiusmodi sint, ut clara voce ea nuncupare erubescant. 16. Operae preium esse scire, quid tandem de Iove sentiantur. Etenim si in Iovis locum nequissimum quemque mortalium substituissent, eique vota sua commisissent, non posse fieri, quin is plenus indignationis Iovem ipse in clamaret. 25. Verum Deos properea ab hominibus contemni, quod vindictam illorum non continuo experirentur, sacrificiisque propitos reddi posse, existimari. 30. Iam quasdam species huius stultitiae profert, inepta vota aviae aut materterae. 40. Ostendit deinde, ea saepe Deos rogari, quae, quo minus consequi possint homines, eos ipsos in culpa esse. 44. Hoc illustratur exemplo eius, qui multarum pecudum sacrificiis, Mercurio oblatis, greges suos augere velit, eoque ipso autem eos minuat. 51. Pergit porro: ex suis ipsorum ingenii homines Deos metiri, pretiosaque res, quoniam sibi gratae et acceptae sint, etiam Diis placere, arbitrari. 68. Homines quidem in parandis sibi divitiis poccare, tamen utilitatem quamdam ex suo errore capere; aurum vero in templis ne minimum quidem usum habere. 70. Conligit tandem, gratissimum munus, quod Diis obferre possimus, animum esse ad omnem virtutem probitatemque compositum, quo Superis oblatu faustissima quaevis ab illis nos esse impetraturos.

Hunc, Macrine, diem numera meliore lapillo,
Qui tibi labentes adponit candidus annos.

1. *Macrine.* Quis fuerit *Macrinus*, ignoramus, scholiastes *Plotivm Macrinum* vocat, eruditum hominem et paterno affectu Persium diligentem. *Hunc diem numera meliore lapillo.* Sensus: dies natalis tibi sit faustus. Hoc expressit ea ratione, qua dies faustus quisque et ater apud quosdam

barbaros notabatur, coniectis nimirum in arcam lassis et candidis et nigris. Felices dies etiam creta apud Romanos signabantur. Horat. Od. I, 36. 40. *meliore*, albo.

2. Nihil amplius est, quam diei natalis descriptio, *candidus* pertinet ad diei felicitatem. *tibi*, pro: vilae

Funde merum Genio. non tu prece poscis emaci,
 Quae nisi seductis nequeas committere divis.
 At bona pars procerum tacita libavit acerra. 5
 Haud cuvis promptum est, murmurque humilesque su-
 Tollere de templis, et aperto vivere voto. (surros

tuae parti, quam vixisti. Quoque enim die natali annorum nostrae aetatis numerus unitate augetur. *lamenti* epithet. orn. de tempore fui-
 gente, fugam continuam declarans ac celerem, ut aqua in rivo leniter fluente.

3. *Funde merum genio*. Genii religio in celebranda die natali praecipua erat. Eadem die vota nuncupabantur pro incolumitate et felicitate reliquae vitae. *non tu prece poscis emaci*. Hoc loco occasionem adripit, de votorum improbitate et sacrificiorum superstitione suae aetatis conquerendi. *poscis* i. e. ita petis, quasi tibi pro meritis aliquid iure debeatur. *prece emaci* i. e. prece, cui sacrificia sumptuosa adjuncta sunt, quibus Deorum benevolentiam et liberalitatem quasi *emere* studebant, eosque obligatione obstringere, ut se omnis generis felicitatem adficerent cf. infra v. 30.

4. *Quae nisi seductis nequeas committere divis*. Homines, quando cum iis aliquid communicare volumus, quod palam fieri nolumus, *seducimus*, seu ducimus in locum secretum, a turba remotum. Hoc bene translatum est ad Deos, quibus vota secreta fiunt, cumque delectu positum est *committere*. De precibus praeclare Iuvenal. X, 346 seqq. et Senec. Epist. 40. ex Athenodoro: *Tunc scito, te esse omnibus cupiditatibus solutum, quum eo perverteris, ut nihil Deam roges, nisi quod rogare possis palam*. Nunc enim

quarta dementia est hominum? turpis-sima vota Diis insurran; si quis admovevit aurem, oanticoescent, et quod soire hominem nolunt, *Deo narrant*.

5—7. Non quilibet iusta et pia Deos rugat, non quilibet id potest facere.

5. *bona*, ut nostates pro: magna. Horat. Sat. I, 4. 61. *tacita libavit acerra. libavit, ἀπλότος, pro: sumit thus ex acerra, ἀσκula thuraria qua-drata, ac de aere plerunque ele-ganter facta, unde thus promebatur, et in ignem iniiciebatur, itaque pro: sacrificat, precatur. De acerra v. Iani ad Horat. Od. III, 8. 2 seq. Ovid. ex Ponto VI, 8. 39 seq. *Neo quae de parva Dis pauper libat acerra, Thura minus, grandi quam data lanoe, valent. tacita pro: tacite, votis submissa voce nuncupatis, ne iniquitas eorum et foeditas aliis hominibus innotescat*.*

6. *promptum, expeditum, facile. humilesque susuros* i. e. pressos su-
 surros. *Hunilis vox eadem ratione* sed sensu contrario dici potest, qua *alta vox* dicitur.

7. *Tollere de templis* i. e. non adhibere amplius in templis vota facientes. Iuvenal. VI, 538. *et aperto vivero voto pro: vota aperta facere, aut potius, ita vivere, tam pura mente esse, ut non sit, quod timeat, ne alii vota sua audiant*. Senec. Epist. 43. *Rem dicum, ex qua mores aestimes nostros: vix quemquam invenies, qui possit aperto ostio vivere. Ianitores con-scientia nostra, non superbia obposuit. Nam non cuiusvis est, ita Deus pre-*

Mens bona, fama, fides, haec clare, et ut audiat hospes:
 Illa sibi introrsum et sub lingua immurmurat: O si
 Ebullit patru^r praeclarum funus! et, O si 10
 Sub rastro crepet argenti mihi seria, dextro
 Hercule! pupillumve utinam, quem proximus heres
 Inpello, expungam! namque est scabiosus, et acri

cori, ut ab omnibus, qui circumstant,
 audiatur, quia nihil in votis inuit,
 cuius eum padere oporteat, sed boni
 tantum homini est et honesti. Exem-
 plum tacitarum precum exstat in
 Sepsoeck Electr. 638 seqq.

8. *Mens bona* i. q. mens anima.
fama i. e. ut homines bene de ipso
 existimant. *fides*, ut fidem ipsi ha-
 beant. Erat sane tunc temporia, cur
fides a diis peteretur. *hospes*, qui-
 cumque sacrificanti seu precanti
 aderet.

9. *Illa sibi introrsum immurmurat.*
 De tota h. l. cf. Juvenal. X, 23 seqq.
sibi respicit prius: ut audiat hospes,
 eique contrarium est. Dicere vult
Noster: haec illa murmurat, ut ipse
 solus intelligat, illa ita exclamat, ut
 omnes audiant: introrsum, nam *sibi*
 id facit. Hoc *introrsum* videtur expli-
 cari per illud, quod sequitur: ac *sub*
lingua, i. e. ita, ut illud murmur
 sub lingua maneat, nec fortis exeat
 aliisque prodatur. Eadem ratione vi-
 detur *Noster immurmurat* pro mur-
 murat posuisse.

10. *Ebullit*. Antiquo *ebullim* pro
 ebullierim, *ebullit* pro ebullierit.
Ebullierit sc. animam. *Ebulire ani-*
mum seu spiritum frequenter usurpa-
 tur pro: mori (v. interpp. ad Petron.
 42.), et tractum forsitan a spuma,
 quae animadvertisitur in labris morien-
 tium, sed absolute, ut h. l. positum,
 me legere non memini. Mortem pa-
 trui exoptat, vel quod ex tute mo-

roso ac difficulti liberetur, dissolu-
 tiusque luxuria indulgere possit, vel
 quod res familiaris a patruo relata
 ad se venire debeat. Vtrumque po-
 test locum habere. Adiecto: *praedla-*
rum funus! quasi bonum aliquod ad-
 precantis animorum similit. O si pa-
 trum moriatur, ut in pompa funebri
 magnificentissimam meam erga illum
 pietatem declarare possim! Sciendum
 enim est, quo amplior esset res reli-
 cta, eo speciosiorem pompam fune-
 brem ab herede duci solere; et hoc
 erat, quod stolidi series omnibus vo-
 tis cuperent, et in quo expectando
 avaritiae et sordium infamiam, dum
 viverent, facile sustinerent. Hoc respi-
 ciens iste nebulo illo adiecto bene
 precantis speciem mentitur:

11. *Sub rastro crepet argenti mihi*
seria i. e. in agro colendo occupatus,
 ipse tenuis et pauper, thesauro in-
 vento diteseam. *dextro Hercule*. Tor-
 rentius ad Horat. Sat. II, 6. 42 seq.
 ait, Herculem Thesaurorum abditum
 praesidem esse. Aliunde haec
 res nota non est.

12. 13. 14. *pupillumve utinam —*
expungam: *Expungere* proprio de*jus*
 dicit, qui literas in tabulis ceratis de-
 lent, disputat Rovercamp. ad Ter-
 tollian. apologet. 2. Schollastes dicit,
 tractum hoc esse a militibus, qui
 expuncti dicerentur, quando missio-
 nem accepissent. h. l. est pro: delere,
 et medio tollere. *Votum* hoc est tu-
 toris legitimus, qui pupilli erat pro-

Bile tumet. Nério iam tertia ducitur uxor!
Haec sancte ut poscas, Tiberino in gurgite mergis
Mane caput bis terque, et noctem flumine purgas.

ximus agnatus, ad quem itaque, pupillo mortuo, hereditas pervenire debebat; hoc indicant verba: *quem proximus heres in pello*. In XII tabulis nempe legitur: *si pater familias intestato moritur, cui inpubes suis heres erit, agnatus proximus tutelam nancitor*. Huius tutelae ratio continebatur in spe subcessionis, ut, qui commodum haberet subcessionis, identonus tutelae susciperet. Maior itaque fit voti inpietas, quum sit in pupillum conceptum, qui illius inpurissimi fidei et tutelae erat commissus. Ad quod tamen votum faciendum tutor facile cupiditate et avaritia poterat perduci, praesertim quum nemo facilis, quam ipse, huius voti posset compos fieri, modo ita id fieret, ut leges et iudicia caverentur. Hanc igitur expungendi seu tollendi pupilli obportunitatem a Diis tutor iste precari videtur. Adcommodate h. l. *in pello pro: sequor*; studium enim simul submovendi antecedentem involvit. *Nanque est scabiosus*. Adiecta causa, tamquam ab animo benevolo votum hoc proficiscatur, corpore enim morbido utitur et vitam vivit insuavem, qua libenter ipse mortem commutabit. Omnem rem corruptam Iuvenalis quoque *scabiosam* vocat. *Acri bile tumet, ορεμένας χολὴν ένδον ξει*. De omni morbo hoc est intelligendum, qui nimia bilis abundantia solet excitari. *tumet* abundantiam bilis ipsam indicat.

44. *Nerio iam tertia ducitur uxor*. Avarus iste non aperte vota sua exprimit, alterum beatum praedicando, qui tertiam iam uxorem efficerendam

curat, quartam igitur cum dote expectare possit. Ceterum avaritiae votum, per inadvertitatem significacionem expressum, utrumque vitium, ut solet esse, coniunctum egregie declarat.

45. 46. *Haec sc. tam nefanda, sancte ut poscas*, ut vota sceleratissima Diis probentur tamquam puramente facta (quis non adnoscit gravitatem et vim, qua haec enunciata sunt!); *Tiberino in gurgite cet. caerimonias et ritus religiosissime observas*. Reprehendit nimirum Noster eos, qui castimoniam, qua deberent ad Deos adcedere, in corpore tantum sitam esse putarent, pietatem vero et integritatem mentis, ut votorum ipsorum natura satis abunde indicaret, turpiter negligerent. Quomodo preces et vota hominum a Iove exaudiantur, lepide commentus est Lucianus Icaromenipp. T. II, p. 781 seq. ed. Reiz. ubi multa quoque vota impie et stulte facta proferuntur. *Tiberino in gurgite mergis Mane caput bis terque*. *Gurgite pro: flumine*. Priusquam ad Deos adcederent, aut sacra Diis facerent, corpus, aut manus tantum, vel aqua marina vel fluviali ablueret mos erat ab ultima iam antiquitate, ut ex Homero constat, observatus; quo admonerentur homines, ut corpus omni squalore, sic etiam animum a vitiorum contagio purum esse debere. *Terque*. Numerus ternus in his rebus usitatis-simus. Tibull. I, 44. 34. Virgil. Aen. VI, 229. Petron. 131.

46. *et noctem flumine purgas*. Noctem posuit pro iis omnibus, quae

Heus age, responde: minimum est quod scire labore:
 De Iove quid sentis? estne ut praeponere cures
 Hunc « cuinam? » cuinam? vis Staio? an scilicet haeres,
 Quis potior iudex, puerisve quis aptior orbis? 20
 Hoe igitur, quo tu Iovis aurem impellere tentas,
 Dic agendum Staio: proh Jupiter! O bone, clamet,
 • Jupiter! at sese non clamet Jupiter ipse?

noctu adcidere hominemque commaculare posse credebantur.

17—23. His, quae sequuntur, poëta docet, inopia hominum vota Diis adeo ingrata esse debere, ut iis auditis Jupiter, vel inpurissimo quoque mortalium iudice, indignationem vehementissimam non sit cohibiturus. 17. *Heus.* Apostrophe est ad illum, quem paullo ante impura et sordida vota Diis facientem Noster induxerat.

18. *estne* sc. Jupiter tibi tanti, ut meliorem eum existimes cet. hoc enim significant illa: *ut praeponere cures.* Huc spectat superius: *minimum est, quod scire labore seu vehementer cupio,* quia cuivis promptum erit respondere, Iovem omnibus mortalibus esse longe potiorem.

19. *Hunc,* Iovem. Adpellatus ille, ignarus, quo Persius tendat, scire cupit, quid sibi velit haec interrogatio; continuo interpellat Persium ex eo quaerens: *cuinam?* sc. propnam Iovem; et Noster, quasi circumspiciens et cogitabundus, quemnam dicat, repetit illud: *cuinam?* sed statim, tamquam nolit amplius haesitando adversarium morari, aliquem veluti de turba temere nominans, quaerit: *vis Staio?* et quum paullulum ille admirans Persium in istum incidisse, in respondendo haesit et urget illum Persius quaerendo:

an scilicet haeres sc. in iudicando, pro: an adhuc incertus es?

20. *Quis potior iudex, puerisque quis aptior orbis* sc. sit, utrum Jupiter an *Staicus.* AcerBUM flagelli satirici ictum in *Staium* quendam intendit, homuncionem nobis ignotum, corruptelae autem et improbitatis infamia tunc forsitan nobilissimum. Ex historia famosissima iudicii Iuniani mutuatum esse Persium *Staici* nomen indicare videtur scholiastes, cuius verba h. l. corrupta et mutilata sunt, et Casaubonus eum seculitus est. Verum ille iudex apud Ciceronem est C. *Stalenus*, aut *Staienus*, ut alii legunt, neque Persius solet longinquapetere et ea negligere, quae ante pedes sunt. Ceterum ridet Noster hac interrogatione dubitationem adversarii, quum *Staicus* omnium iudicum corruptissimus et puerorum orbitorum pestis esset, eiusque infamia, quum ipse Iovi componatur, fit illustrior.

21. *quo tu Iovis aurem impellere tentas* i. e. vota, quae Iovi facere audes. *Impellere* enim de ventis dicitur, deinde de sono, qui aures quasi ferit.

22. *proh Jupiter*, conf. Horat. Sat. I, 2. 17 seq. exclamatio a sensu indignationis acerrimo orta.

23. *at sese non clamet.* cet. Nonne Jupiter ipse quoque indignatione commotus exclamabit, se ipse adpellans,

Ignovisse putas, quia, quum tonat, ocius ilex
 Sulfure discutitur sacro, quam tuque domusque? 25
 An quia non fibris ovium Ergennaque iubente
 Triste iaces lucis evitandumque bidental,
 Idcirco stolidam praebet tibi vellere barbam

quum alium adpellare nequeat, quumque, vel te iudice, Staio sit potior?

24—29. Tunc putas, Iovem tibi ignoscere, quum non statim ab eo puniaris? Hanc sententiam alii aliter extulerunt.

24. *ocius* h. l. pro prius, saepius.

25. *sulfure sacro* i. e. fulmine, metaphora ex observatione nata videtur. Senec. Quaest. nat. II, 53. *Quocunque decidit fulmen, ibi odorem sulfuris esse certum est.* Epitheton *sacrum* et *fulmini* et *sulfuri* aptum est; fulmen enim est telum Iovis proprium, et sulfuris frequens usus erat in expiationibus et lustrationibus cum apud Graecos tum apud Romanos.

26. 27. Verba sic ordina: *an quia non iaces (in) lucis triste et evitandum bidental fibris ovium et Ergenna iubente.* An quia non iaces percussus Iovis fulmine. Hoc expressit ex ritu antiquo, quo fulguriti, vel loca fulmine tacta, ex Hetruscorum more et instituto procurabantur. *Iaces* traxit Cassabonus ad Numae legem, qua fulmine ictum in genua tolli vetabatur, v. Festum in voce *Occisum*. Nimis argute, ut opinor; omnino potest intelligi et dici de occiso. Virgil. Aen. I, 99. ibi v. Heyn. *bidental* locus proprio fulmine tactus, caesisque bidentibus expiatus; h. l. ad ipsum hominem translatum. Salmas. ad Solin. p. 799 seq. *evitandum* pedibus enim calcare huiusmodi locum nefas habebatur, idcirco sepiebatur et cludebatur. Horat. in arte 471. *triste* vel

ab omni, vel ab effectu; tristes enim facit viatores talis casus memoria et monumentum. *lucis*. fuit nempe vota in templis, quae plerumque inumbrabat lucus, in quo arbores, quia non caedebantur, erant altissimae, ideoque fulminibus magis expositae, inde lucorum fulmine tactorum frequens mentio apud veteres. Hoc periculose quoque fuit in lucis ventribus et templo adeuntibus, tempestate subito oborta. *quia non iaces (in) lucis* significat ergo: quia non continuo votis factis, in ipso loco sacro, a Iove fulmine tangeris. *fibris ovium Ergennaque iubente*. Huius rei procuratio non nisi certis ritibus et haruspiciis fieri poterat, adhibebaturque ad eam rem sacerdos fulgurum conditor, cui nomen erat Hetruscum *Ergenna*; qui inspectis ovium intestinis (*fibris*), quid factu opus esset, ostendebat. Huc referas *iubente*. Lucian. Jupit. consut. T. II. p. 638. edit. Reiz. τὶ δῆποτε τοὺς ἱεροσύλους καὶ ληστὰς ἀφέντες, καὶ τοσούτους ὑβριστὰς καὶ βιαιόντες, καὶ ἐπιόρχους δρῦν τινα πολλάκις κεραυνοῦτε, ἡ λίθον, ἡ νεώς ἴστὸν, οὐδὲν ἀδικούστης; ἐνώπιον δὲ χρηστόν τινα καὶ ὄσιον ὁδοπόρον; τὶ σιωπᾶς, ὡς Ζεῦ, ἡ οὐδὲ τοῦτο με θέμις εἰδέναι; nec habet Iupiter, quod respondeat.

28. Idcirco putas, Iovem se tibi ludibrio praebere? *barbam vellere* pro: quocumque contumeliae et vexationis genere. conf. Sat. I, 133. *stolidam*, hoc ad eum proprie per-

Iupiter? aut quidnam est, qua tu mereede deorum
Emeris auriculas? pulmone et lactibus unctis? 30

Ecce avia, aut metuens divum materterea, cunis
Exemit puerum, frontemque atque uda labella
Infami digito et lustralibus ante salivis
Expiat, urentes oculos inhibere perita.
Tunc manibus quatit, et spem macram supplice voto 35

tinet, qui volens barbam vellendam
praebet, aut cuicunque contumeliae,
ἀπάθετην illam similans, sponte
se obfert, neque eam propulsat.

29. 30. aut quidnam est, qua tu
mereede deorum Emeris auriculas.
quidnam est, qua mercede pro: quid-
nam est, quo tamquam mercede.
emeris auriculas deorum. Facete; sci-
licet ut exaudiant preces tuas sacri-
ficiis tamquam mercede conducti.
pulmone et lactibus unctis? pro sacri-
ficiis quibuscumque. *lactibus unctis,*
pinguibus intestinis. Nonius in *Lao:*
Laoes dicuntur intestina.

31—38. Aliud votorum genus No-
ster tangit, quae superstitionis anus
pro infante puero die eius lustrico
suscepit. Omnia ita exponit, tamquam
ante oculos gerantur.

31. *metuens divum, superstifiosa.*

32. *uda epitheton aplum infantium*
labris.

33. *infami digito, i. e. medio,*
cuius obiectu veteres hominem infa-
mem solebant notare. Petron. 134.
Antholog. Lat. Burm. T. II. p. 528.
Iuvel. X, 52. ibi Ruperti. Spectat
id, quod anus facit, ad incantatio-
nem, qua a morbis, quos veneficae
possent immittere, puerum vindicare
studet. Petron. l. c. *Salivam lustralem,*
qua incantationes et fascina prohiberi
credebantur, fronti et labellis inliniti,
idque facit *infami digito*, quod rem

ridiculam reddit. Fersau hoc a cura-
tione oculorum ferventium profe-
ctum est, ad quos sanandos saliva
mulieris ieiunae adprime, ut vete-
ribus erat persuasum, utilis habeba-
tur. Ceterum die lustrico, qui puel-
lartum octavus, puerorum nonus
erat, recens nati lustrabantur, vota-
que pro eorum salute nuncupabantur.
Praecipua huius superstitionis pars
pertinebat ad vetulas cognatas, quae
matorum cunis exemptorum frontes
et labella sputo pulvere mixto signa-
bant ad incantationes prohibendas:
Quibus peractis ad vota ipsa pro
puero suscipienda se convertebant.

34. *urentes oculos inhibere perita.*
Inhibere h. l. est prohibere, facere
ut non noceant. *urentes oculi* sunt
oculi nocentes veneficarum. Infantes
non solum sed et pecudes fascinari
posse oculis alicuius mulierculae cre-
debant veteres; Plinius quidem (H.
N. VII, sect. 2.) narrat, Cicerone
auctore omnes feminas oculis nocere,
quae duplices pupillas habeant. Ad
fascinum ab infantibus prohibendum
colebant quoque Deam *Cunnam.* La-
ctant. I, 20. 36.

35. *Tunc manibus qualit, i. e. su-*
blimem ad tollit manibus, cumque
quasi Diis ostendit praesentibus, eo-
rumque tutelae commendat. Casau-
bonus laudat Homer. Il. ζ. (474
seqq.) *spem macram* i. e. puerum

Nunc Licini in campos, nunc Crassi mittit in aedes.
 Hunc optent generum rex et regina! puellae
 Hunc rapiant! quidquid calcaverit hic, rosa fiat!
 Ast ego nutrici non mando vota: negato

infantem, de quo nihil certi adhuc sperari possit.

36. *Nunc Licini in campos.* Casaubonus intelligit Licinium Stolonem, ut tunc res erant, locupletissimum qui sua ipsius lege, quam contra patriciorum opes pertulerat, ne quis plus quam quingenta iugera possideret, M. Popilio Laenate praetore damnatus est. *Crassi in aedes.* Crassum illum a Parthis cum exercitu occisum aedium amplitudine et magnificentia mire fuisse detectatum ex Plutarcho notum. Sed exempla haec fortasse antiquiora sunt, quam ut Noster ea respicere potuerit. Malum igitur eos sequi, qui, vetere interprete monente, Licinium Augusti libertum intelligent, de quo Juvenal. I, 409. XIV, 306. Eiusdem farinæ mihi Crassus videtur esse. *mittit in campos pro: precatur,* ut possideat olim haec aut huiusmodi latifundia; sic quoque adcipio Virg. Aen. XI, 47. *Mittit non positum esse pro defert,* ut Fullebornius ex Sueton. Catig. 25. et Joseph. Antiq. XIX, 4. configere voluit, satis indicat adiectum *supplied* *voto*, et more receptum fuisse, ut recens nati in aedes amplissimas et spectatissimas omnis causa deferrentur, neque aliunde, neque ex locis in partes vocalis configi potest.

37. *Hunc optent generum rex et regina.* Rex et regina pro nobilissimis et beatissimis positi sunt. optent scil. propter venustatem, pulchritudinem et dignitatem corporis. Similis color orationis est apud Catull. LXII, 42;

Virg. Aen. XI, 582 seq. Georg. I, 34.

38. *puellae Hunc rapiant,* fortius quam: ametur a puellis. *quidquid calcaverit hic, rosa fiat* (Contrarium est apud Petron. 44. *Is quacumque ibat, terram adurebat*). Secundum Casaubonam votum hoc est pro absoluta omnibus numeris felicitate. Mitte haec quoque ad vota pro pulchritudine et venustate pueri spectare videntur, cuius curam Horae ac Gratiae sustineant, quibus comitatus, quocumque se convertat, omnia efflorescere sub vestigiis suis videat. Aut his verbis is describitur, cuius omnes Dii praecepsam curam agunt, seque ei semper adesse, quocumque se contulerit, signis manifestis ostendunt. Ceterum venustam corporis speciem non semper et ubique optabilem esse, egregie docet Juvenal. X, 289 seq.

39. *Ast ego nutrici non mando vota.* conf. Horat. Epist. I, 4. 6 seqq. In prioribus, v. 34, de avia et matertera sermo est, nutricis autem nulla mentio. Hic versus itaque cum praedecet. sic iungi potest: Matertera et avia vota quidem suscipiunt pro puero inepta et saepe noxia, at nutricum vota longe ineptissima solent esse, huic ego numquam permitto, ut vota pro puero faciat. Sed potest quoque *matrix* sensu latiore sumptum esse, ut eas omnes significet, quae pueri curam agere soleant, ideoque *aviam* quoque et *materteram*. Hoc reclius puto, nexusque sententiarum

Iupiter haec illi , quamvis te albata rogarit. 40

Poscis openi nervis corpusque fidele senectae.
Esto , age : sed grandes patinae tucetaque crassa
Adnuere his Superos vetuere , Iovemque morantur.

Rem struere exoptas caeso bove , Mercuriumque
Arcessis fibra : Da fortunare penates ! 45
Da pecus, et gregibus fetum! quo, pessime, pacto ,
Tot tibi quum in flammis iunicum omenta liquecant?
Et tamen hic extis et opimo vincere fert

inde fit simplicior. Avia aut mater-
tera illa quidem puerο precatur, sed
male sedula id facit iniussu meo ,
quippe qui non ignorem , eam , quae
vera bona sint , nescire.

40. negato *Iupiter haec illi* , subfi-
ciat proinde , *Iupiter* , semel te ro-
gasse , ut eius votorum numquam
rationem habeas , *quamvis te albata*
rogarit , *quamvis religiosissime* , riti-
bus diligenter observatis , rogarit.
albata enim ad cultum spectat vota
facientium aut sacrificantium.

41—51. Pergit inanitatem perstrin-
gere eorum votorum , quae , quomi-
nus rata esse possint , illi ipsi , qui
ea suscipiunt , impedimenta esse so-
leot.

41. *opem nervis* , i. e. roborationem
nervorum debilitatorum , vel simpli-
corpis languidi et infirmi. *fidele*
senectae i. e. quod senectutem non
deserat , quod integrum in senectute
maneat , nec eadem ratione hebescat ,
qua annorum numerus augetur.

42. *Esto , age* : pro : age , per Deos
licet , ut voti compos sis. *grandes*
patinae pro iis rebus positae sunt ,
quae in illis patinis adponebantur ,
quibus quoque amplitudo patinarum
adcommodabatur. *tucetaque crassa*
opiparum erat ferculum sed nobis
ignotum.

43. *his* , votis tuis. *morantur* , impe-
diunt , quominus tibi facilis esse pos-
sit , etiamsi velit. Sensus totius loci
est : Gula tua facit , quominus voti
damneris.

44—51. Sequitur aliud exemplum
ab iis petitum , qui amplissimis sacri-
ficiis greges suos volunt augere ,
quum tamen non possit fieri , quin
ipsa frequenti mactatione minuan-
tur. *caeso bove* , aequo ac versu seq.
fibris pro sacrificiis omnino. Ratio ,
cur Mercurii , h. l. mentio facta sit ,
peti potest ex Homero Il. ξ , 489.

45. *Arcessis* i. e. vocas in auxilium ;
sacrificiis hoc efficere optas , ut Mer-
curius praesens te exaudiat. *Da for-*
tonare penates , Graeca dicendi ratio
solemnis. sensus : permitte , ut pena-
tes facultates meas prosperent.

46. *quo , pessime , pacto* , sc. dari
id a Mercurio potest. Illo *pessime*
stultitiam magis quam malitiam No-
ster videtur notare.

47. *iunicum omenta*. In sacrificiis
nempe optimas et pinguissimas ho-
stiae et victimae partes omento involu-
tas comburi esse solitas ex Homero
satis notum est. Il. α , 460 ; 9 , 240.
liquecant , adposile ad omenta , quae
adipe constant , pro : cremenur.

48. *Exta* (cor , pulmo , lien , iecur ,
cet.) Diis in sacrificiis praecipue red-

Intendit : iam crescit ager, iam crescit ovile ,
Iam dabitur, iam iam... donec deceptus et expes 50
Nequidquam fundo suspirat numus in imo.

Si tibi crateras argenti incusaque pingui
Auro dona feram, sudes, et pectore laevo
Excutiat guttas laetari praetrepidum cor.

debantur. *ferto. Fertum libi genus,*
cuius in sacrificiis frequens usus. vincere
perficere id, quod optat. hic.
sc. stultus.

49. *iam crescit ager* cest. Ad natu-
ram hominis cupidi adcommodate
hoc, qui, quod cupid, esse quoque
existimat. *crescit ager*, hoc esse po-
test, vel insolita secunditate sata in
agro efflorescunt, vel ipse ager fit
maior adiuncta alia parte, quae, data
aliqua opportunitate, parata est: hoc
spectat *da foranare penates. crescit*
ovile. i. e. numerus ovium iam fre-
quenti fetu augetur; hoc respicit da
pecus, da gregibus fetum.

50. 51. *Iam dabitur* sc. quod ad-
siduis sacrificiis a Diis peto. *iam,*
iam, fiduciam exprimit stultissimam.
donec deceptus et expes Nequidquam
cest. Quae ad illum stultum proprie-
pertinent, translata sunt ad numum
q̄o imo arcae fundo. Is quasi contu-
bernales suos alium post alium vide-
rat despomi, sacrificiisque iopendi,
semperque speraverat fore, ut arca
novis advenis, Diis tandem exoratis,
compleretur, atque ut ipse inmotus
in sua sede maneret. Sed tandem
deceptum se sentit et iam expes au-
spirat, quum ad postremum ipse de-
promatur. Vulgaris ratio foret: tan-
dem ille stultus deceptum et spe de-
stitutum se intelligit et nihil se egisse
facultatibus sacrificiorum amplitu-
dine et copia profusis, quum suspi-
rans in imo arcae fundo numum

unicum adhuc restantem animad-
vertit.

52—58. Tu homo ineptissime,
Deos ex tuo ingenio metiris, existi-
masque, eos eadem ratione auro et
argento delectari, ut tu tuique simi-
les. Ex hoc nimicum fonte profluxit
insana ista ratio, qua divitiae ex vitae
usu ablatae in templis congerantur,
ubi ne minimum quidem usum ha-
bent. *crateras argenti incusaque pin-*
gui Auro dona, crateras argenteas
auro caelatas, Senec. Epist. 5. Non
habemus argentum, in quod solidi auri
caelatura descendit. Huiusmodi cra-
teris descriptio est apud Stat. Theb.
VI, 534 seqq. *pingui, λεπταρφ,*
splendido. Verba, quae sequuntur,
sic ordino sensumque eorum ita con-
stituo: *Cor praetrepidum laetari, i.*
e. properans laetari, in laetitiam pro-
nun; (*in*) *pectore laevo, in sinistra*
pectoris parte. excutiat guttas, la-
crumas tibi excutiat ipso gaudio. Sen-
sus igitur est omni ornatu detracto:
prae gaudio aestues et lacrymeris.
Aliter ab aliis hic locus exponitur.
Casaubonus legit exultias et laetari
sumit pro infinit. hist. Bentleins ad
Horat. Od. II, 49. 5. cuius auctori-
tatem in textu h. l. constituendo Rei-
zius secutus esse videtur, ordinem
verborum et sensum sic constituit:
Sudes, et cor praetrepidum sive pra-
properans laetari, excutiat guttas sudoris
pectore laevo, sive sinistra parte cor-
poris, ubi cor salit, et sudor erumpere

Hinc illud subiit , auro sacras quod ovato
Perducis facies. nam fratres inter ahenos ,
Somnia pituita qui purgatissima mittunt,
Praecipui sunto , sitque illis aurea barba.

55

Aurum vasa Numae Saturniaque inpulit aera ,
Vestalesque urnas et Tuscum fictile mutat.

60

solet. In quo me offendit , quod *excusat guttas de sudore intelligitur* , quum iam praecesserit *sudor* , et quod in sinistra potissimum parte pectoris sudor erumpat , quod in re et natura positum esse non existimo.

55. *Hinc* , quia tibi aurum vehementer placet , tuque Deos ex ingenio tuo metiris. *illud subiit* , illud prosectum est. *ovato* , hostibus erepto.

56. *Perducis facies sacras* , simula-
cra Deorum obducis. *nam fratres inter aenos Somnia cet.* Exempli causa Noster aliquem inducit loquentem , qui vel somniis monitum se esse putat , vel oracula per somnum adhuc exspectat , eamque ob rem illis Diis , quos misisse aut missuros esse vera somnia existimat ; aliquid , quod ipsis cordi fore arbitratur , vovet. *fratres aenos.* Scholiastes ex Acrone profert , in porticu Apollinis Palatini fuisse Danaidum effigies , et contra eas sub divo totidem equestres filiorum Aegypti. Quasdam ex illis statuis oracula postulantibus per somnum dedit. Apud Propert. II, 23. 4 seqq. et Ovid. Trist. III, 4. 59 seqq. de porticu illa et de statuis Danaidum inter columnas sermo quidem est , verum filiorum Aegypti nulla mentio. Sed veterum testimoniis destituti . sequamur Acronis auctoritatem.

57. *Somnia pituita purgatissima* , i. e. somnia vera. Somnia , quae proficicebantur a corporis aliqua condi-

tione , ut veteres opinabantur , falsa erant et inania. Macrobi. somn. Scip. 3. Per somnia futura posse provideri veteribus fuisse persuasum , quum naturam somniorum non satis cognitam perspectamque haberent , nobis mirum esse nequit. Proinde etiam de somniis veris et falsis multa apud veteres legimus , quae sibi invicem repugnant. Hoc loco intelliguntur somnia , quorum probabilis ratio a conditione corporis nulla reddi poterat , numinis igitur alicuius vi et efficaciae adscribenda.

58. *Praecipui sunto* i. e. praecipue a me colantur. *Sitque illis aurea barba.* Et ex stoicorum et ex nostro sensu votum sane ridiculum , non sic ex vulgari opinione. Signis vel ex ebore vel marmore vel aere factis aureos capillos barbamque auream saepe adpositam fuisse constat. An Schef- ferus autem inde verba Petronii cap. 58. *Licet barbam auream habeas* , recte interpretetur por: licet Deus eis , videant eruditii.

59. 60. Idem error , pergit Noster , mutat vetustissima vasa aenea et fictilia , a maioribus ad res sacras faciendas exhibita , in aurea inpulit. Inpellere dicitur de eo , qui aliquem de statu aut deicit , aut labanter facit; verbum e re gymnastica translatum h. l. pro: e templis removit. Adiecta verba *Numae* et *Saturnia* pertinent ad vetustatem exprimen-

O curvae in terras animae , et coelestium inanes !
 Quid iuvat hoc , templis nostros inmittere mores ,
 Et bona Dis ex hac scelerata ducere pulpa ?
 Haec sibi corrupto casiam dissolvit olivo ,

dam. *Vestalesque urnas* , urnis , qui-
 bus utebantur Vestales ad aquam
 hauriendam in sacrificiis Vestae ad-
 sidue celebrandis. *Tuscum fictile*.
 Ab Hetruscis , qui in plastica et fi-
 glina prae ceteris excellebant , omnes
 sere ritus religiosos cum instrumentis
 ad Deorum cultum pertinentibus Ro-
 mani adceperunt . De artis plasticis
 incrementis et oriu v. Plin. H. N.
 XXXV. sect. 43 seq.; idem narrat
 sect. 46 , sua adhuc actate in saeris
 fictilibus prolibari simpulvis. *mutas*
 pro: usum eorum tollit . Cum his
 fictilibus instrumentis religionem e-
 tiam et pietatem sublatam esse e
 templis veteres memoriae prodide-
 runt.

61. *O curvae in terras animae*. *cur-*
vae in terras i. e. quae terram solam
 spectant , quae ad rectam de Diis
 notionem se erigere nequeunt , hu-
 manaeque naturae inbecillitates ad
 eos quoque transferunt. *curvae pro:*
prunae. Et tamen iussit natura ho-
 mines erectos ad sidera tollere vultus .
 — *Caelestium (rerum) inanes pro:*
 naturae Deorum ignarae.

62. *Quid iuvat hoc , inmittere pro:*
 in quam utilitatem inmittitis ; et in-
 mittere templis nostros mores pro:
 mores nostros ad Deos transferre .
 Plato in Euthyphr. T. I. p. 33. ed.
 Bipont. φράσον δή μοι , τίς ή ἀφέλετα
 τοῖς θεοῖς οὔτα ἀπὸ τῶν δώρων ὡν
 παρὸν μῶν λαμβάνουσιν . & μάν γάρ
 διδόσσει , παντὶ δῆλον . οὐδὲν γάρ εἴστιν
 ἡμῖν ἀγαθὸν ὅ , τι δὲ μὴ ἐκεῖνοι δῶ-
 σιν . ἂ δὲ παρὸν μῶν λαμβάνουσι , τι
 ἀφελοῦνται ;

63. *Et bona Dis ducere* , i. e. du-
 cere seu existimare grata et accepta
 Diis , ex hac scelerata pulpa , i. e. ex
 nostro sensu corrupto et depravato ,
 ita ut sensus nostri quasi norma sint ,
 ad quam ea , quae Diis probentur ,
 exploremus . Etenim pulpa est pro-
 prie caro sine ossibus , deinde orassa
 illa et mollis , quae solet esse in cor-
 pore bene curatu , tandem pro mo-
 ribus et cogitandi ratione illorum
 ponitur , quorum quasi summum bo-
 num est in corpore bene curando aut
 in voluptatibus situm .

64—69. Sequitur haec sententia :
 Poccant quidem homines in parandis
 rebus his , quae apud ipsos in pretio
 sunt ; veram enim vero utilitatem
 aliquam inde quodammodo percipiunt . 64. *Haec sc. pulpa* , i. e. ho-
 mines luxuriosi s. luxuriae inservien-
 tes ; *dissolvit sibi casiam oleo pro:*
coquit sibi fucum seu unguentum ex
casia. Vnguenta enim secundum Plin.
 H. N. XIII. sect. 4. constabant ex
 odoribus tritis oleo admisto et re-
 sinâ aut gummi , ut diutius bene
 olerent ; coloris gratia interdum cin-
 nabaris addebatur aut anchusa . De
casia v. infra ad Sat. VI , 36. *olivo*
 pro: *oleo*. *corruptio* i. e. ipsa casia
 temperato , nativa enim eius indoles
 odoribus quasi corruptitur . Plut.
 Sympos. Quaest. V. T. XI. ed. Hutt.
 διὸ (quia omnis mistura citius con-
 sumptitur) τάς τε μίξειν τῶν χρομά-
 των οἱ ζωγράφοι φερότες δύνομάζουσι ,
 καὶ τὸ βέβηται μιχναῖ κέκληκεν δ τοι-
 ητὸς (Homer. Il. δ , 141.)

Et Calabrum coxit vitiato murice vellus. 65
 Haec baccam conchae rassisce, et stringere venas
 Ferventis massae crudo de pulvere iussit.
 Peccat et haec, peccat: vitio tamen uitur. at vos
 Dicite, pontifices, in sacro quid facit aurum?
 Nempe hoc quod Veneri donatae a virgine pupae. 70
 Quin damus id Superis, de magna quod dare lance

65. *Calabrum vellus*, lanam Tarrentinam, quae optima habebatur. — *murice*, purpura. *vitiato ad vellus* proprie pertinet, et eadem ratione positum est, qua supra *corrupto*.

66. *baccam conchae* pro: unionem e concha. Plin. H. N. IX, 35. de unionibus: *Crassescunt etiam in senectia, conclusque adhaerescunt, nec his avelli queunt nisi lima.* Inde explicari potest *rassisce*. Obruebantur etiam conchae in vasis fictilibus *sobr*, quo carne omni erosa uniones decidabant, hoc testatur Aelian. de nat. anim. XV, 8. Quantopere in usu essent uniones apud Romanos licet videre ex exemplis, quae Plinius l. c. profert. *venas*, i. e. metallia. Iuvenal. IX, 34. h. l. de auro et argento sermonem esse nemo non videt. De auro, quod puteorum scrobibus effoditur, legitur apud Plin. H. N. XXXIII, 21. *Vagantur hi venarum canales per latera puteorum et huc illuc, inde nomine invento; tellus lignis columnis suspenditur. Quod effossum est tunditur, lavatur, uritur, molitur in farinam.*

67. *Massa* est omnis materia, quae coquitur in fornace. v. infra V, 40. Sed quaeritur, quid sit *stringere venas ferventis massae crudo de pulvere?* *Stringere* Casaubonus interpretatur: in massam conflare, Nostrumque ait hoc verbo abuti, cum alias de ferro

solum adhibetur. Nititur ille vir doctissimus Plin. H. N. XXXIV. sect. 46: ubi Plinius dicit, ferri massas *stricturas* dici, vocabulo a stringenda acie inposito, in aliis metallis *stricturas* nomen non adhiberi. Verum *stringere* saepe obcurrit pro: *destringere*, decerpere; non video itaque, cur non eodem sensu h. l. adhiberi potuerit, quo nostrum in coquendis metallis vulgare verbum: *scheiden*. *Stringere venas ferventis massae crudo de pulvere* ego interpretor: aurum et argentum a scoriis (*crudo de pulvere*) ignis ope separare, purgare.

68. *Peccat et haec sc. pulpa*. Etiam homines peccant, eaque committunt, dum illa faciunt, quae censuram a sapientibus merentur; *vitio tamen uitur*, tamen utilitatem aliquam inde assequuntur homines. Similis orationis color est apud Iuvenal. I, 49.

69. Cf. Iuvenal. XI, 44 seqq. Lucian. Contempl. T. I. p. 505. ed. Reiz. Senec. Epist. 31. *et te quoque dignum finge Dco.* *Finges autem non auro non argento, non potest ex hac materia imago Dei exprimi similis. Cogita illos, quam propitiis essent, fictiles fuisse. in sacro i. e. in templis.*

70. ~~Tholiastes~~: Solebant virgines, antequam nuberent, quaedam virginitalis suae dona Veneri consecrare. Nititur ille Varronis testimonio.

71. Nihil sane potuit felicius sa-

Non possit magni Messalae lippa propago,
 Compositum ius fasque animo, sanctosque recessus
 Mentis, et incoctum generoso pectus honesto!
 Haec cedo ut admoveam templis, et farre litabo. 75

tiram finire, quam gravissima illa sententia, animisque lectorum haesura, quae nunc sequitur, *damus verbum solenne in sacrificiis*. Brisson. de Form. I, 25. *de magna lance*. *Lancium usus in sacris satis notus*, iis exta reddebantur. *magna de lance dare h. l. est sacrificia amplissima facere*. De *lancium mira magnitudine et pondere v. Plin. N. XXXIII. sect. 52.*

72. *magni Messalae lippa propago*. Intelligenda est proles degenerata M. Valerii Corvini Messalae, de quo Liv. VII, 26 seq. *lippa v. supra ad I, 75. Sensus*: *damus id superis, quod divites dare non possint, dum sacrificia amplissima faciant*.

73. *Compositum ius fasque animo pro*: *animum ad leges divinas humanasque compositum. sanctosque recessus mentis i. e. intimas cogitationes mentis puras*. Theocrit. XXVIII, 3.

74. *incoctum generoso pectus honesto*; δικαιοσύνη βεβαμένον εἰς βάθος. Marc. Anton. de rebus suis III. sect. 4. Lactantius Instit. VII, 21. 6. No-

strum ante oculos habuit. Senec. Epist. 95. *Primus est Deorum cultus, Deos credere; deinde reddere illis maiestatem suam, reddere bonitatem, sine qua nulla maiestas est. Scire illos esse, qui praesident mundo, qui universa vi sua temperant, qui humani generis tutelam gerunt, interdum curiosi singulorum. — Vis Deos propitiare? bonus esto. Satis illos coluit, quisquis imitatus est.*

75. Quasi e sacerdotis persona Deos sacrificiis sibi propitios reddere cupienti salubre consilium ingerentis. *farre pro quocumque sacrificio vilissimo, litabo*. Ita sacrificabo, ut Diis gratum et adcepsum meum qualcumque sacrificium sit. Virg. Aen. V, 745. *Sacrificiorum magnitudinem et magnificentiam parum aut nihil reserre ad Deos propitios reddendos, sed casti animi et ab omni labe puri Deos in omnibus sacrificiis votorumque nuncupationibus solum rationem habere, ut sapientissimi veterum subinde monuerunt, ita elegantissime saepe expresserunt*.

SATIRA III.

ARGVMENTVM.

Mollem ac desidiosam iuventutem Romanam, opibus et nobilitate fretam, acriter Persius sub persona philosophi stoici perstringit. Sententiarum ordo hic est. Dormiunt iuvenes delicatuli in multam diem 4; excitati somno morosi surgunt, adcingunt se labori, desidiacque crimen vanis excusationibus effugere tentant. 14. Hanc rationem puerilem magna cum indignatione exprobrat magister adultis, monstratque, eos sibi et ipsi verba dare non magistro, sibique nocere summa molitiae depravatos. 22. Formandi siugendique ad virtutis praecpta animi nro maxime tempus instare. 24; divitias ac nobilitatem ad bene beateque vivendum minime sufficere. 29. Quarum rerum externarum splendorum oculos quidem posse parstringere imperitorum, sapientis non item. 30. Misserrimam esse conditionem eorum, qui reicta virtute scirent, quid perdidissent. 34. Id quod magis iulseratur brevi digressione in virtutis praestantium et conscientiae stimulos, quibus illius desertores seu furiarum tacdis exagitantur. 43. Communem quidem puerorum morem, quam aversi a rectis studiis esse soleant, quibusque rebus ludicris maxime tentantur, exemplo ex sua ipsius pueritia ducto demonstrat. 51. Sed illos, quum iam ex ephebis excesserint, atque id aetatis sint, ut rectum a pravo dignoscere queant, nihilominus tamen mira quadam negligentia in diligendo sibi certo aliquo vilae genere esse, ideoque sine omni futuri cura. 62. In tempore si adhibeat medicina, magnum eius usuni esse; perditis autem semel moribus sapientiae praecepta raro mederi. 76. Doctrinarum quidem magistri a stupidis derideri, tetricamque ipsorum ac morosam philosophiam, ut vulgo perhibeant, non curari 87; exemplo tamen ab aegroto sumpto demonstrat, quam periculosum sit, medici consilia neglexisse, stipeissimeque mortem huius neglectus poenam esse. 106. Ut corporis morbi nonnumquam latent, eoque vehementius vim suam subito exscreve soleant: sic etiam animi commotiones, occasione oblata, solere se ostendere. 111. Magnam igitur curam nobis attribundam esse, ut, etiamsi vim alicuius morbi non sentiamus, omnem tamen diligentiam in nobismetipsis tulandis futurisque morbis cum corporis tum animi obcurrendo ponamus.

Nempe hoc adsidue? iam clarum mane fenestras

1—9. Cogitemus mollem iuvenem somno altissimo in lecto obpresso ad meridiem paene usque sternentem, coramque porro philosophum stoicum, cuius personam Persius induit, istam socordiam aegre serentem, tandemque indignationem suam

in haec verba effudentem: *Nempe hoc cet. Optimam enim cuiusque diei partem somno auferri aegre fert magister, suaque fidei et disciplinae commissum excitat increpans.*

4. *Nempe. indignantis est. hoc adsidue sc. sit. Cum gestu hoc ad ster-*

Inrat, et angustas extendit lumine rimas.
Stertimus, indomitum quod despumare Falernum
Subficiat, quinta dum linea tangitur umbra.
En quid agis? siccas insana canicula messes
Iam dudum coquit, et patula pecus omne sub ulmo est:
Vnus ait comitum. «Verumne? itane? ocios adsit

tentem clarum mane. i. e. solis iam alti splendor. *fenestras*. Aperturae intelligendae sunt, valvis, ut ex sequentibus adparet, obclusae. Erant hae valvae lignae vel solidae vel reticulatae.

2. *angustas extendit lumine rima.*
Fallaciam opticam Noster sequitur
vel pueris polam.

3. 4. *Sertimus, indomitum — subficiat.* Hoc videtur duplarem sensum admissere, ut vel tantum in diem somnum producat ille mollis, quantum ii soleant, qui vino hesterno die acerrime se ingurgitarint; vel ut tam altus et in diem productus somnus eum amplectatur, quam qui subficiat ad edormiendam hesternae commissationis crapulam. In illa ratione comparatione utiliter Noſter ad somni longitudinem describendam; in hac tangit quoque dissolutorum iuvenum mores; id quod, meo quidem sensu, castigatoris partibus, quas sustinet Persius, magis convenire videtur. *despumare* est proprie spumam effervescentis liquoris de superficie tollere, h. l. pro: vim exhaustire. *indomitum Falernum*, ut apud Lucan. X, 163. vinum generosissimum Campaniae et nobilissimum, austерum (Catull. XXV, 2.) et vehemens (Horat. Od. II, 41. 49.), unde h. l. *indomitum* dicitur. Quod tempori tribuitur, somno proprie aut sudori tribendum fuisset. Vinum enim largius haustum cerebrum occupare et san-

guinis meatum concitatiorem facere
solet, ejusque vis per sudorem, qui
somno adiuvatur, evaporat. quinta
dum linea tangitur umbra. i. e. dum
quinta linea in solario umbra gno-
monis tangitur, pro: usque ad ho-
ram diei quiniam. Lucian. Lexiph.
T. II. p. 326. ed. Reiz. καὶ γὰρ ἐ^τ
γνώμων σκιάζει μέσην τὴν πόλιν. De
horologio solari, quo primo Romani
usi sunt, v. Plin. H. N. II. c. 76. et
VII. c. 60. Augustus multa solaria
eaque absolutiora per Vitruvium de-
scribenda curavit.

5. *En quid agis?* Convertit se monitor ad ipsum stertentem, eumque conculiens haec loqui videtur. *insana canicula.* Non solum media diei pars, verum etiam aestas indicatur, qua horarum spatia aliquanto longiora erant apud Romanos. Plus itaque temporis somno erat absumptum, quam absu[m]isset ille desidiosus hieme circa eamdem horam exgefactus. Ceterum poetas ab ortu et occasu siderum tempora designare neminem fugit. *insana;* propter aestum et ardorem.

*6. coquit, ad maturitatem perducit.
et patula pecus omne sub ulmo est. Me-
diam diei partem hoc designat.*

7. *Vnus ait comitum.* Vnus ex illis intelligendus est, qui puero vel adolescentulo comites a patre erant adiuneti. Moris enim erat, plures philosophos domi alere cum ad liberosrum institutionem, tum ad literas

Huc aliquis! nemon' ? » Turgescit vitrea bilis,
Finditur : Arcadiae pecuaria rudere credas.

Iam liber et bicolor positis membrana capillis, 10
Inque manus chartae nodosaque venit arundo.
Tunc queritur crassus calamo quod pendeat humor ,

rum studium ostentandum. Tanta enim philosophiae doctorum frequen-
tia erat, ut vulgo usurparetur : Θάτ-
τον ἄν τις ἐν πλοίῳ πεισών διαμάρτοι
ξύλου, ἡ ἐνθα ἀν ἀπίδη ὁ ὄφελμός
ἀπορήσει φιλοσόφου Lucian. Bis Accus. T. II. p. 798. ed. Reiz. cf. Graev.
ad Cic. pro Milone c. 10. Quin etiam ex iis servis, qui pueris comites da-
bantur, nonnemo poterat esse, qui supra servilem conditionem saperet, philosophy omnibusque artibus libe-
ralibus instructus, cuius personam induisse Noster quoque potest exi-
stimari. Hic igitur, quisquis ille sit, cui Noster suas partes tradidisse vi-
detur, in primis quatuor versibus secum loquens, in illis duobus, qui sequuntur, iuvenem ipsum increpans inducit. *Verumne? itane? Verba expergesfacti et tamdiu dormisse mo-
leste se ferre similantis. ocius adsit*
cet. Divitis et nobilis mores expri-
muntur, cuius nutum plures servi exspectant. Horat. Serm. II, 7. 34 seq. Simul videtur temporis matutini iacturam, quam fecit, celeritate in negotiis adhibenda, velle emendare.

8. *Turgescit vitrea bilis. Praeclare!*
Nam e somno in medium diem pro-
tracto est expergesfactus, eoque pro-
clivior debet esse ad iram. *vitreum*, propter splendorem. Apud Horat.
(Sat. II, 3. 141.) est *splendida*. et sic apud euodem (Sat. II, 3. 222.) *vitreum fama* pro: *splendida*, non, fragili. Ceterum verba haec non monitoris sunt, sed poëtae.

9. *Finditur. Iratus*, quod servuli non statim adcurrunt, simulque somnolentus aperto rictu et oscitat et clamat. *Arcadiae pecuaria rudere cre-
das. Arcadiae pecuaria pro: asinorum greges. Auson. Epigr. LXXVI. Apt*
similitudine sonus ille, quem iratus et somnolentus edere solet, expressus est.

10—14. Tandem aliquando studii se adcingit, animumque suum ab iis aversum vanis excusationibus cupit dissimilare.

10. *bicolor membrana*. Erat nempe membrana ab altera parte alba, ab altera, in qua pili (pro quibus capillos abusive scripsit Noster, cuius xx-
ταχρήσεως multa exempla protulit Drak. ad Liv. T. IV. pag. 597.) fuerant, crocea. Iuvenal. VII, 23 seq. Ibi de *membrana* Rupertii copiosius disseruit.

11. *chartae*, ut in iis scilicet magistri dictata exciperet, quae deinde in membrana maiori cura describeret. Forsan omnino tantum scribendi instrumenta indicantur. Cera et stylo fortasse non utitur ille delicatus, ne infirmam oculorum aciem laedat.
— *nodosaque arundo*, calamus scrip-
torius multis geniculis distinctus. Calami Aegyptii maxime probabantur.

12. *Tunc queritur* cet. En delicatu-
lorum mores adcommodate descri-
pos. Nolunt propter ignaviam literis operam dare, cuius autem ignaviae quum ipsos pudeat, culpam, quam

Nigra quod infusa vanescat sephia lympha;
Dilutas queritur geminet quod fistula guttas.

O miser, inque dies ultra miser! huccine rerum 15
Venimus? at cur non potius, teneroque palumbo
Et similis regum pueris, pappare minutum
Poscis, et iratus mammae lallare recusas?

«An tali studeam calamo?» Cui verba? quid istas
Succinis ambages? tibi luditur: effluis amens. 20

ipso sustinent, in alia omnia trans-
ferunt. Modo atramentum nimis cras-
sum, modo nimis dilutum est, modo
calamus ipse excusationis ansam prae-
bet. *calamo pendeat* i. e. calamo ita
adhaereat, ut ductus calami in charta
non adpareant.

13. *sephia* pro: *afrumentum*, quod
ex *sepiæ succo* parabatur. De *sepiis*
agit Aristotel. de anim. IV, 2; de
atramento, quo usi sunt veteres ad
pingendum scribendumve Plinius H.
N. XXXV, sect. 25. *lympha* pro aqua.

14. *fistula*. Supra erat *arundo*.

15—18. Iam Persius e monitoris
persona pergit: Nempe eo ventum
est, ut tibi ipse non constes. Vis iu-
venis esse et haberi, ita tamen te
geris, ut pueri tenelli solent. Cur
tandem illorum turbam fastidis, in
qua morum similitudo locum tibi
adsignat? . 15. *inque dies ultra sc.*
futurus. huccine rerum pro: eo, in
eam conditionem.

16. *teneroque palumbo*. Nomen hoc
amoris et blanditiae divitium puerulis
plerumque imponebatur. Sic ab adu-
latore liberi νεόττια adpellabantur.
Theophrast. Charact. περὶ χολαρχῶν.

17. *regum*. Reges blaude et adsen-
tatorie vocabantur Romanorum prin-
cipes a clientibus et peregrinis. *Reges*
quoque Horatius et Iuvenalis vocant
diviles ad fasium et luxum eorum

notandum. Horat. *pappare*, cibum
designat tenellis a nutribus man-
ducatum. *Pappare* proprie est cibum
poscere vel edere.

18. *lallare*. Est h. l. naenia nu-
tricis seu matris (mammæ) qua mo-
rosi infantes mulcentur. Scholiastes
haec habet: *Nurices infantibus, ut*
dormiant, solent dicere saepe: Lalla,
lalla, lalla, aut dormi aut lacte.
Bene usus est his verbis Noster, quae
non solum indignationem poëtae in-
dicant, verum etiam ad aetatem te-
nellarum, quibus absurdus iste iuve-
nis tam similis est, designandam
aptissima suut.

19—24. Pigritiae et desidiaue suae
culpam ad alias res transferre per-
genti ait monitor: nunc maxime
tempus esse minime praetermitten-
dum, quo animus adhuc tener emen-
dari et ad virtutem formari possit.

19. *An tali studeam calamo?* Verba
juvenis. *studeam* pro scribam. *Cui*
verba? supple das.

20. *Subcinis*. *Subcinere* h. l. est
ad vocem monentis eadem saepius
repetere. *Ambages* vocat Noster
praetextus vanos, quibus ad se pur-
gandum utilit inceptus iuvenis, quan-
doquidem huiusmodi nihil opus fuis-
set ad laborem, quem suscipere
unusquisque bonarum artium stu-
diosus debet, subterfugiendum. De-

Contemnere. Sonat vitium percussa , maligne
Respondet viridi non cocta fidelia limo.
Vdum et molle lutum es,nunc nunc properandus,et acri
Fingendus sine fine rota. Sed rure paterno

buisset aperte, ut res erat dicere, se nolle sapientem fieri, se nolle animalium ad philosophiae praecepta componere: ingenioque liberali institutione exculto ostendere, se puerilem aetatem iam exuisse. *tibi luditur.* Cave putes, te monitori tuo, cuius res minime agitur, sucum facere, sed tua res cum maxime agitur, tu te ipse dissimilatione ista perdes. *effluis amens.* An in his verbis comparatio iuvenis cum vase fictili; ut Casaub. existimat, locum possit habere, vehementer dubito; saltem in seqq. v. 21. 22. percussa frigeret; quid enim percussu opus est in vase explorando, quod humores infusos transmittat? Durum quoque vocarem, *effluere*, quod de eo, quod in vase est, recte adhibetur, ad vas ipsum transferre, nisi haec fere duriora usus mollivisset. Forsan effluere a vestitu laxo sumplum. Sie solui ac fluehies pro dissipati. Quintil. I, 2., et effluis pro molitiae et luxuria corruptus es, positum est.

21. *Contemnere.* Horat. Serm. II, 3. 14. sonat vitium percussa, intellige, fidelia. sonat vitium pro: sono indicat vitium. Sensus: Contemneris ab omnibus; dissimilando enim numquam efficies, quo minus hominibus innescat, quam nullius pretii sis; tui mores ipsi te prodent, ut vas, minus bene coctum, quando percuditur, sono vitium indicat. Hanc similitudinem Graeci quoque usurpat. ἀλλὰ μὴ καθάπερ αἱ πονηραὶ

χύτραι διακρουόμεναι, μὴ σαθρὸν ἀποφθέγγυται. Lucian. De Paras. T. II. p. 841. ed. Reiz. *maligne*, non clarum sonum edit.

22. *viridi*, crudo, non probe concocto. Tautologia quondammodo tollitur, si cum Casaubono legis *respondens* pro *respondet*, verum ipso *maligne respondens* frigus aliquod inducitur loco, qui forsitan sensus non est, culus tamen medicina non absque codd. MSS. tentanda videtur.

23. *Vdum et molle lutum es. lutum h. l. argilla.* Haec similitudo, perse quidem satis apta, non bene praecedenti quadrat, ubi iuvenis cum fidelia iam cocta comparatur. Institutionem puerilem plures iam cum arte figiliūa comparaverunt. *Properari* de iis rebus dici, quae celeriter fiant, perficiantur, notum est. *Properandus* igitur pro: sine mora, celeriter instituendus.

24. *sine fine.* quandoquidem in fingendis ad sapientiam moribus, in voluntate emendanda, in ingenio excolendo numquam perfectionem adtingimus, ideoque labor iste numquam est remittendus, alioquin vendendum est, ne ad ingenium redeamus et veterem vitae consuetudinem. *tingendus rota acri*, manet in similitudine semel sumpta; sensus est: institutio tua propere instituenda et perficienda est. Nonnulli *acri* de stoica philosophia intelligunt, quae *acer*, severa est in virtutis disciplina; sed nihil aliud quam cursum rotæ concitatum indicat; sic *acri* pro celeri

Est tibi far modicum, purum et sine labé salinum 25
 (Quid metuas?) cultrixque foci secura patella.
 Hoc satis? an deceat pulmonem rumpere ventis,
 Stemmate quod Tusco ramum millesime ducis?
 Censoremne tuum vel quod trabeate salutas?

apud Virg. Georg. III, 141. obcurrit.

24—30. Sed quaeras, pergit monitor: quid opus sit in addiscendis literis et artibus tantum laboris sumere, quum habeas, unde vivas Deosque sacrificando places; quid opus sit ingenio inclarescere, quum maiorum tuorum splendor te satis a plebe distinguat. Nobilitas autem plebem tantum decipit, nec veram dignitatem homini conciliat.

25. *far modicum* h. l. opes haud contempnendaे. *sine labe* de opibus vulgo interpretantur nullis malis artibus quaesitis. Saepe id *sine labe* vocalur, quod nullis actionibus malis et turpibus pollutum et contaminatum est: verum h. l. simpl. mihi positum videtur pro integro, et ad modicarum divitarum munditiaque picturam pertinere.

26. *secura patella* eo pertinet, quo superiora, et intelligitur vas quo Diis libatur. Tibull. I, 10, 48. *cultrix foci*, quo laribus et penatibus libatur. *secura*, non quia res tenues a furtis et insidiis hominum et ab invidiatae sunt, ut Lucanus (V, 527 seq.) praedicat, sed quia nihil est, quod a Diis iratis, quos quotidie libationibus places, timeas. Omaino mihi videtur Noster in modicis opibus describendis non tam ad vitae necessitates inde sustentandas respexisse, quam ad Deorum inde placandorum facultatem, eiusque rei gratia et *farris et salini* mentionem fecisse. *Quid metuas* sc. quum habeas unde

vivas Deosque proprios reddas.

27. *Hoc satis?* Nihil amplius requiritur ad bene beateque vivendum quam opes habere et ad vitam degendam et ad Deos placandos? *pulmonem rumpere ventis* pro: inflatum esse, ultra modum superbire.

28. *Stemmate quod Tusco ramum millesime ducis?* (*millesime* pro: millesimus. Valer. Flacc. I, 392 seq.) i. e. quod ducis millesimum ramum; millesimam subcessionis lineam; quod millesimus es ab gentis tuae auctore. *stemmate Tusco*. Summa nobilitas eo indicatur. Sensus: quod ab antiquis Hetruscis genus ducis, et potes avorum et proavorum serie tempore ante Romulum urbemque conditam adtingere. Ceterum omnia in maius de industria elata sunt.

29. *Censoremne tuum vel quod trabeate salutas*, spectat ad equitum transvectionem coram censore cum insignibus huius ordinis annulo, trabes, equo, phaleris. Hunc monrem diu intermissum restituit Augustus. Sueton. Aug. 38. Sensus: quod ordine equestri gaudes. De fastus genere, quod maiorum virtute et claritate nititur, praecclare Seneca Epist. 44. loquitur: *Non facit nobilem atrium plenum fumosis imaginibus. Nemo in nostram gloriam vixit, nec, quod ante nos fuit, nostrum est. Animus facit nobilem, cui ex quaunque conditione supra fortunam licet surgere.*

Ad populum phaleras! ego te intus et in cute novi. 30
 Non pudet ad morem discincti vivere Nattae?
 Sed stupet hic vitio, et fibris increvit optimum
 Pingue: caret culpa: nescit, quid perdat: et alto
 Demersus, summa non rursus bullit in unda.

Magne pater divum! saevos punire tyrannos 35

30. *Ad populum phaleras* sc. refer, seu pertinere putato. *phalerae* proprie equorum ornamenta (Iuvenal. XI, 103.) deinde pro quocumque ornamenti genere ponuntur, ut apud Petron. 55. ibi lege interpp. Intelligenda aulem per *phaleras* omnia corporis bona, quatenus fortunae dona non virtutis praemia sunt. Quae quidem oculos perstringunt imperitiae plebis, sapientem vero non possunt commovere adeo, ut in vero pretio domini statuendo fallatur. *intus et in cute* pleonasmus. Sensus: intimi animi tui recessus mihi patent; ingenium tuum bene novi. Senec. Epist. 56. aut fortasse voluit hoc ipsum nobis ostendere (*Claranus*) posse ingenium fortissimum ac beatissimum sub qualibet cute latere.

31—34. Nonne te pudet vivere ut abiectissimus et perditissimus quisque, qui ad omnem virtutis et honestatis sensum obduruit.

34. *discincti Nattae*. *Natta* cognomen erat Piniorum. Tacit. Anu. IV, 24. Fortasse servis publicis iis, quibus sacra, quae Pinariis sub Eandem curanda erant, postea ab illis demandata sunt, hoc cognomen hæsit. Potest autem nomen esse hominis ex insima plebis saepe, vitae sorribus et morum turpitudine infamis. *discincti*, dissoluti.

32. *stupet hic vitio*. sensum vitiorum habet nullum. Ovid. Heroid. VIII, 444. et fibris increvit optimum

pingue. Dicimus de homine stupido: eius animo callum esse obductum, a similitudine satis nota; pro *callo* hic est *optimum pingue* pro *pinguedine*, quae sensum adimit. *fibris*, fibrarum nervinarum ramulis seu papillis per omnes corporis partes propagatis, quarum ope sentimus. Transferendum id h. l. est ad animum stupidum, qui neque vitiorum foeditate movetur, neque adlicitur pulchritudine virtutis, qui naturam boni et mali plane ignorat; proinde poterat de isto dici

33. *Caret culpa* (Iuvenal II, 45 seqq.) i. e. inputari ei nihil potest nescit, quid perdat, simpl. pro: miseram suam conditionem ignorat.

34. *alto Demersus*. Iste homo perditus suaequa conditionis miserae ignarus comparatur cum eo, qui aqua demersus omnem plane sensum amisit. *bullit*, bullas facit iactando pedes et manus, ut in aquae superficie se sustineat. Remota imagine sensus hic est: totus vitiis deditus seu vitiorum mancipium sine omni cura et sensu libertatis, qua numquam usus est. Is nempe, qui omnino nescit, quid intersit inter vitia et honestatem, non curat quoque ex misera sua conditione emergere.

35—43. Ratio, qua Noster sequentia expressit, facit, ut paene nescias, quemadmodum haec cum superioribus cohaereant. Verum si ea, quae prolata sunt a poëta, pedestri oratione

Haud alia ratione velis, quum dira libido
 Moverit ingenium, ferventi tincta veneno:
 Virtutem videant, intabescantque relictā.
 Anne magis Siculi gemuerunt aera iuvenci,
 Aut magis auratis pendens laquearibus ensis 40
 Purpureas subter cervices terruit, *imus*,
Imus praecipites, quam si sibi dicat, et intus

extuleris, omnia plana erunt. Ordo nempe sententiarum hic est: *Natura* iste natura stupidus omni sensu paene destitutus est; verum tu, si divinam virtutis pulchritudinem, teque ipsum vitiis inquinatum adspiceres, quantis angoribus cruciarere, quantopere acerbissimi conscientiae stimuli te exagitarent. Haec universe enunciata sunt per apostrophen ad Iovem, eoque ipso doloris et cruciatus magnitudo et acerbitas exprimitur, quod nihil se habere gravius Noster profiteatur, quod crudelissimis tyrannis, monstris humani generis, possit apprecari, quam illa conscientiae supplicia.

36. *dira libido*, quodcumque consilium crudele et libidinosum.

37. *moverit ingenium*, ipsos tyranos instigaverit ad insigne flagitium. *ferventi tincta veneno* simpl. pro venenata; hoc adiecto libidinis vis aucta est. Sumplum hoc a telis venenatis vulnera letifera semper inslgentibus. Apte sane ad crudelia tyrranorum consilia, quorum furori inmanissimo quodcumque lubuerit, incredibili hominum stupore in ipsos nimis saepe licuit.

38. *virtutem videant*, supple: quam ut. Inprobissimus quisque et perditissimus non potest non virtutem, quam in aliis videat, suspicere, quam si cum sua foeditate compara-

verit, se sui ipsius poeniteat et summo animi dolore adficiatur necesse est. *intabescantque*, tabe consumantur, angoribus et tormentis conscientiae exedantur. *relictā* sc. *virtute*, quum se ipsi longe a virtutis dignitate et praestantia remoti in coeno et foeditate viliorum abiectos conspexerint.

39. Pergit in describendis conscientiae stimulis, quos dicit aciores dolores excitare, quam Phalaridis, Agrigentini tyranni, taurum aeneum; magis angere, quam Dionysii Syracusarum regisensem supra cervicem Damoclis seta equina suspensum. *aera Siculi iuvenci*. metonym. pro hominibus in isto tauro inclusis. Phalaridis crudelitas adeo nota est et decantata apud veteres, ut semper eius mentio fiat, ubi de tyrannis aut de tyrannide sermo est.

40. De Dionysio Syracusanorum tyranno et Damocle eius adsentatore narrat Cicero Tuscul. V, 9. 20. 21. *auratis laquearibus*, *lacunar seu laquear* erat tectum triclinii tignis transversis in quadratas depressiones (*lacus vel lacunas*) divisum, auro, coloribus et picturis inlustratas.

41. *Purpureas subter cervices*, proprie: supra Damoclis, purpura regia induiti, cervicem.

42. *imus Imus praecipites*, quam si sibi dicat. Sensus: Quam quam

Palleat infelix , quod proxima nesciat uxor ?

**Saepe oculos , memini , tangebam parvus olivo ,
Grandia si nolle morituri verba Catonis**

45

videt, se a vitiis praecipitem duci, neque iis resisti posse amplius cognoscit; hanc miserrimam conditionem, in qua versatur, quum studeat dissimulare, peiorem eo ipso facit.

43. *intus Palleat. pallere de eo dicitur, qui curis et angoribus conficitur. intus palleat.* i. e. internis doloribus conscientiae exagitetur, dum miserari eius conditionem alii ignorant. *quod proxima nesciat uxor.* illud *quod intelligi potest ita, ut sit pro: ob id palleat, quod cet.* Angoribus maceratur, quos ne cum familiarissimis quidem suis, ne cum uxore quidem communicare ausus est. Et sic quoque subiunctivus, quo usus est Noster, quodammodo potest defendi, etiamsi huic rationi adcommodatus esset, si legeremus *quod uxor proxima nescit.* Potest quoque *quod sumi pro quamvis,* (Burmann. ad Propert. III, 1. 49.) ut sensus sit: internis crucietur doloribus, quamvis ne uxor quidem, prope cubaus, id sentiat. Bene expressit conscientiae tormenta Cic. pro Sext. Rosc. Amerino 24. et in oratione in Pison. 20.

44—51. iam Noster sic pergit: Pueris quidem literarum fastidium ignorandum est; habet enim quaeque aetas sua studia, puerosque puerilia tractare meo ipsis exemplo doctus scio. 44. *tangebam olivo.* Ad quae Schol. *merito mihi lippitudinem arcessebam.* Sensus: oleo tangebam oculos, ut viderer oculis laborare, meique parentes me a studiis, a quibus tunc aversabar, retinerent.

45. *Grandia si nolle morituri verba Catonis Dicere.* Erat exercita-

tionis genus apud grammaticos, ut discipulos iuberent eam rationem, quam magnus aliquis vir, virtute et meritis conspicuus, quum in eo esset, ut civitatis tempestatibus aut alia quadam calamitate obrueretur, habuisset, meditatione et stilo persequi. Quae quidem exercitatio multum valere debebat cum ad iudicium acendum, quandoquidem semper disciplendum erat, quae personis, tempori et loco convenirent, tum ad orationem ipsam locupletandam, certamque aliquam dignitatem gravitatemque ei conciliandam, quum viorum, dignitate et gravitate excellentium, verba, quae facere saltem potuissent, imitatione essent exprimenta. Quo nomine etiam res vehementer probatur Quintiliano (III, 8. et aliis locis). Adcessit etiam, ut in sentiendi et cogitandi consuetudinem horum praestantissimorum virorum iuvenes adducerentur. Quae quidem res per se omni laude digna, quum ingenia matura et aliquo iam literarum usu subacta requireret, praepostere in pueris paene infantibus adhibita, plus ad conrumpendam verae eloquentiae naturam, quam ad eam amplificandam et perficiendam adiulit. Sensuum enim et sententiarum quam nondum capit illa aetas, sublimitate et gravitate neglecta, in verbis grande aliquid sonantibus eligendis, in iunctura eorum molli et comprehensionibus perplexis et artificiosis, pueriliter desudabant. Quae ex re, tamquam ex fonte, magnam Latinae linguae corruptelam profluisse, unusquisque intelligat, necesse

Dicere, non sano multum laudanda magistro,
 Quae pater adductis sudans audiret amicis.
 Iure: etenim id sumnum, quid dexter senio ferret,
 Scire erat in voto: damnosa canicula quantum
 Raderet: angustae collo non fallier orcae : 50

est. Legendus est Quintil. Inst. II,
 4. *Grandia verba Catonis morituri i-*
e. orationem Catonis verbis sublimi-
bis elaboratam, in qua deliberabat
Cato, utrum mortem sibi conscisce-
ret, an servitutem pateretur. Senec.
Epist. 24. Ceterum prositeor, vulga-
tam lectionem morituro Catoni mihi
magis adridere. Maiorem vim h. l.
inesse unusquisque sentiet, si pueru-
lum cogitet infantem Catoni suadere,
quid ei faciendum sit. In hoc genere
orationis suasoriali pueri in scholis
tunc valde exercebantur Invenal. I,
46.

46. *non sano multum laudanda ma-*
gistro. Praestat non cum sano iun-
*gere; ut sit pro *insano*, quam cum*
**multum*. Insanus erat magister, qui*
talia proponeret pueris, iudiciique
pravitatem adulacionemque in lau-
jando ostenderet. Ceterum gramma-
ticos Magistros et Professores esse
adpellatos, docuerunt interpp. Pe-
tron. 55.

47. *adductis ut filiolum verba fa-*
cientem audirent eiusque doctrinam
admirarentur. Quintil. II, 7. X, 5.
**sudans ἀγονιῶν*, de eventu auxiis.*
Vberius rem expressit Statius Silv.
V. 3. 215 seqq.

48. *Iure: convenienter annis pue-*
rilibus. Etenim quum aetas puerilis
ad summi boni notionem et intelli-
gentiam se erigere non possit, ha-
beatique tamen aliquod propositum
pro ingenii facultatibus, quod sum-
num bonum existimet: iure igitur

quasi suo videtur agere, quum id
 constanter sectatur. Ea autem, quae
 pueri sequuntur, in quibus excellere
 gloriosum putant, ludi sunt, quorum
 genera praecipua recensentur, *dexter*
senio. Pertinet ad talorum et tessera-
 rum ludum; illorum superficies qua-
 tuor quadratis et duobus, quae sibi
 invicem obposita erant, lateribus
 rotundis, horum sex lateribus qua-
 dratis comprehendebantur. Talorum
 quadratum unum insignitum uno,
 alterum tribus. tertium quatuor,
 quartum sex punctis, quod latus,
 lateri unitate insignito obpositum,
senionem vocabant. Talis ita iactus,
 ut singuli diversorum punctorum nu-
 merum ostenderent (*μηδενός ἀστρα-*
γάλου πεσόντος οὐσιώ σχήματι Lucian.
Anor. T. II. p. 415. ed. Reiz.) *Ve-*
neris erat iactus, si unum eundem-
 que numerum omnes, *Canis*; ille
 felicissimus, hic infelicissimus. Cete-
 rum ludebatur quatuor talis, tribus
 tesseriis. *dexter*, *felix*, obponitur
damnosa caniculae. ferret, lucri
 adferret.

50. *Raderet pro: deraderet, da-*
mnun inferret; quantopere rem mi-
nueret, rei detraheret. Martial. XIII,
4. 5 seqq. angustae collo non fallier
orcae. Infinitivus pendet ab: erat in
voto. Potest hoc ad prius ludi genus
referri, et orca forsitan idem est,
*quod *phimus*, *fritillus*, *pyrgus*. Ca-*
saubonus existimat, hoc quoque de
alia lusione posse adcipi, quae apud
Graecos τρόποι dicebatur, ne ex Pol-

Neu quis callidior buxum torquere flagello.

Haud tibi inexpertum curvos deprendere mores,
Quaeque docet sapiens braccatis inlita Medis
Porticus, insomnis quibus et detonsa iuventus
Invigilat, siliquis et grandi pasta polenta.
Et tibi quae Samios diduxit litera ramos,

53

lucis quidem Onom. IX, 7. satis nota.

51. *callidior* (sc. esset) *torquere* i. e. maiori cum dexteritate torqueret. *buxum* i. e. turbinem seu trochum e buxo tornatum.

52—62. Sequitur quasi apodosis eius sententiae, quam Noster v. 44 —51. exprimere orsus est. Pueris quidem hoc concedendum, sed tibi non item, qui iam malorum et bonorum rationem habere possis, qui philosophiae praecepsis inbutus, quid adipetendum sit in omni vita, quidve fugiendum, scire debeas. Num tibi certus finis propositus est?

52. *Haud tibi inexpertum pro scis. deprendere dignoscere seu notare. mores curvos*, qui mores ad regulam non exacti sunt, *curvos* ideoque pro pravos. Ceterum ingenio exculto atque exercitato non potest fieri, quin etiam honestatis sensus acuatur.

53. et 54. *Quaeque docet cet. sensus*: tu quoque tenes stoicae disciplinae pracepta. *Porticus*. Intelligit Noster τὴν πεικῆνη στοάν, a Polygnoto picturis, in primis pugna illa Marathonica depicta, exornatam. Plutarch. in Cimone c. 4. T. III. ed. Hutt. Plin. H. N. XXXV, 9. Cornel. in Miltiade 6. Id quod indicatur per: *braccatis inlita Medis*. Braccae erant laxa feminalia seu femoralia, quibus Persae praecipue utebantur. *inlita* pro picta. Ceterum *sloam* et *porticum* pro disciplina stoicorum, ut Academia pro Academicorum, ponit

notum est. *Insomnis et detonsa iuventus*. Significat disciplinae stoicae severitatem, quae omni cultu et victu, qui non proprie pertinebat ad frigus arcendum famenique et silim sedandam, abstinebat. *Iuventutem* praecipue Stoici exercebant in tollrandis laboribus, inedia, vigiliis, ut contra omnes fortunae ictus munita esset. Disciplinam philosophorum interdum severiorum fuisse et duriorum, legimus apud Lucianum in Nigerino c. 27. et 28. T. I. p. 67. ed. Reiz. *detonsa*. Stoici harbam alebant, sed caput cute tenus londebant.

55. *siliquis*. Siliquas non proprie esse intelligendas, sed legumina quaeque, cuius generis lupinos esse, iam docuit Salmasius ad Solin. p. 460. *grandi polenta*, farina hordeacea, ut tenui et vili cibo.

56. Verborum ordo est: *quae litera deduxit Samios ramos*, ea tibi monstravit calle*cet.* Ad h. l. intelligendum valebunt verba Servii ad Virgil. Aen. VI, 136. *Novimus Pythagoram Samium vitam humanam divisisse in modum Y literae, scilicet, quod prima actas incerta sit, quippe quae adhuc se nec vitiis nec virtutibus dedit. Bivium autem Y literae a iuventute incipere, quo tempore homines aut vicia, id est, partem sinistram, aut virtutes, id est, partem dextram, sequuntur.* cf. Lactant. VI, 3. Hinc facile explicaveris epithet. *Samios*, erat nempe Pythagoras in Samo in-

Surgentem dextro monstravit limite callem.
 Stertis adhuc? laxumque caput, compage soluta,
 Oscitat hesternum, dissutis undique malis?
 Est aliquid quo tendis, et in quod dirigis arcum? 60
 An passim sequeris corvos testaque lutoque,
 Securus quo pes ferat, atque ex tempore vivis?
 Helleborum frustra, quum iam cutis aegra tumebit,

sula natus. Primas lineas huius imaginis forsitan dicit Hesiod. op. et d. 286 seqq. cuius verbis philosophi saepe usi sunt, Plat. republ. II. T. VI. p. 220. ed. Bipont. Xenophon, in Mem. Socr. II, i. 20. Inde fabulam de Hercule commentus est Prodicus, qui multos deinde habuit imitatores: quos ordine recenset Zeuxius ad Xenoph. I. c.

57. *surgentem callem, μαχρὸς δὲ καὶ ἄρθιος οἶμος.* Hesiod. I. c. Illum callem respexit Juvenal. X, 363. .

58. *Sertis adhuc?* Sensus: Et tu, quem deceat philosophiae praecepta sequi, ad eaque totam vitam compонere, voluptatibus et vitiis adhuc inservis? Hoc ebrietatis vitio expressit, iisque malis, quae ebriorum et crapula laborantium adsidui comites esse solent. *laxumque caput compage soluta.* Graphica ebrii descriptio, cuius caput mero gravatum quasi laxatis colli vinculis huc illucque nutat.

59. *Oscitat hesternum,* exhalat veterem crapulam. Illud oscitat amplificatur addito: *dissutis undique malis* i. e. aperto rictu. Magis ad vivum ebrii imago vinumque edormientis hominis exprimi nequit.

60. *quo tendis, quo studes pervenire. et in quod dirigis arcum.* Sensus: habesne certum finem propositum, constitutisque summum bo-

num, qualecumque tandem sit, ad quod omnes vitae actiones dirigas? In eo consenserunt omnes philosophi, hominis esse, id agere, ut se felicem et beatum reddat; qua vero ratione id fieret, scholae diversae diversa praeceperunt, et inde nata sententiarum in summo bono consti- tuendo diversitas, de qua Cicero in libro de finibus agit. Ad illud τέλος, ut Graeci vocant, finem; extremum, summum bonum, Noster spectat, quod unusquisque, qui in omnibus dictis factisque per totam vitam constantiam servare velit, sibi propone debet. Seneca Epist. 20. *Vnam semel, ad quam vivas, regulam prende, et ad hanc omnem vitam tuam exaequa.* conf. Marc. Antonin. II, 7.

61. *An passim sequeris corvos.* Sensus: An nullum habes propositum certum, sed modo huc modo illuc vagare frustra laborans in adpetendis iis, quae tibi bona ad tempus videntur, ut pueri in avibus luto testaque pellendis.

62. *Securus quo pes ferat, non sollicitus, quo perventurus sis. atque ex tempore vivis.* proposita pro temporum ratione mutas; rebus praesentibus te adcommendas.

63—76. In tollendis vitiis mature est adlaborandum, ne, quum in animis nostris inveteraverint, altiusque radices egerint, frustra medicinam

Poscentes videoas. venienti obcurrite morbo.
 Et quid opus Cratero magnos promittere montes? 65
 Discite io miseri , et causas cognoscite rerum:
 Quid sumus , et quidnam victuri gignimur : ordo

quaeramus. Quam ad rem adprime
 utile erit philosophiae studium , cui
 igitur omisso omni lucri studio va-
 candum est.

63. *Helleborum* valere ad hydro-
 picos sanandos habet Plin. H. N. XXV.
 sect. 22. h. l. pro uosquaque medi-
 cina positum , ut hydropsia pro quo-
 que morbo. Ipsa autem allegoria No-
 ster docet, philosophiam esse in tem-
 pore adhibendam ad aegrotam animi
 conditionem levandam.

64. *venienti obcurrite morbo.* cf.
 Ovid. Rem. A. 91 seq.

65. *Cratero* , pro medico quocum-
 que. *Craterum* medicum suis exel-
 lentissimum sub Augusto narrat vetus
 commentator ad Horat. Sat. II, 3.
 161. Sensus : Nihil iuvat tunc, quum
 res amplius in integrum restitui ne-
 queat , medicis dona ingentia pro-
 mittente, ut valetudinem deiectam re-
 suscent.

66. *Discite io miseri.* Adversus
 animi morbos maturum philosophiae
 studium commendans ipsam philoso-
 phiam per gravissima eius capita ex-
 primit. *miseri* ex mente Stoicorum
 praeter unum sapientem, quem animo
 tantum et mente comprehensum ha-
 hebant, omnes erant *miseri et stulti*.
 Non tam exprobrationem habet in se
 haec exclamatio, quam miserationem,
 aequae ac rudior illa expressio et ser-
 monis prisci ingenio adcommodator,
 qua Musae Hesiodum adlocutae sunt :
 κακὸν ἐλέγχει γάστερες οἶον , et qua
 ipse Persen: μέγα νήπιος Πέρση. (Deor. gener. 25. Operā et d. 286.)

ubi de convicijs nosa est cogitandum.
 et *caussas cognoscite rerum.* Causis
 enim rerum cognitis tolluntur metus
 inanes, qui hominum animos excru-
 ciant; tolluntur cupiditates, quae
 in primis rationi infestae sunt; tol-
 luntur reliqua mala, quorum secunda
 mater hominum ignorantia est.

67 et seqq. sequuntur illa gravissima
 philosophiae capita , de cognitione sui
 ipsius , de consilio , quo homo a Deo
 sit creatus , de rerum ordine seu fato,
 de brevitate viæ humanae, de con-
 temnenda morte, de cupiditatum mo-
 deratione , de recto usu divitiarum,
 de officiis aliis praestandis , quae
 omnia sigillatim a philosophis tra-
 ctata sunt. 67. *Quid sumus?* A co-
 gnitione sui ipsius unusquisque debet
 procedere, qui discere vult, quid sibi,
 quid aliis debeat. Hoc inlustrantem
 Socratem inducit Plato in Alcib. I.
 T. V. p. 56. et p. 65. ed. Bip. Sen.
 Epist. 82. *Itaque , quantum possumus,*
ab illa (sortuna) resiliamus , quod
sola praestabit sui naturaque cognitio.
Sciat , quo iturus sit , unde ortus ; quod
illi bonum , quod malum sit ; quid petat ,
quid devitet ; quae sit illa ratio , quae
adpetenda ac fugienda discernat ; quae
cupiditatum mansuet insania , timo-
rum saevitia compescitur. Notum illud
 γυώθι σσαυτὸν , quod Chiloni vulgo
 attribuitur, verum etiam aliis. — et
quidnam victuri gignimur. Hoc du-
 plicem interpretationem admittit;
 primum , *quidnam victuri* potest si-
 gnificare: quam breve tempus victori;
 Senec. Epist. 99. *Hoc , quod vivimus,*

Quis datus , aut metae quam mollis flexus , et unde :
Quis modus argento : quid fas optare : quid asper

proximum nihil est , et tamen late disponitur. Deinde idem potest adcipi pro : quidnam in vita acturi i. e. quem in finem geniti simus. Cic. de Finib. II, 13. Hi non vident , ut ad cursum equum , ad arandum bovem , ad indagandum canem ; sic hominem ad duas res , ut ait Aristoteles , ad intelligendum et ad agendum esse natum , quasi mortalem Deum.

68. *ordo Quis datus.* Satis obscure. Sub ordine h. l. sempiternum et admirabilem rerum et causarum nexus , quem Stoici fatum vocabant , intelligi debere , interpretes perhibent. Vide seu disce omnia fato contineri , in quo lubens volensque adquiescas , necesse est. Marc. Antonin. IV, 45. Et sane nihil erat , quod tam frequenter a Stoicis inculcaretur , quum docerent , soli rationi esse obtemperandum semper et ubique , simulque intelligerent , eius pracepta bellum indicere saepe iis rebus , quibus a natura conciliaremur , et interdum nos invidiae odio mortisque periculo obiecere ; quum viderent , virtuti non ubique sua praemia esse , sed bonum et honestum virum a fortuna ludibrio haberi , malum contra et turpem prosperrima rerum conditione uti. Qua re compulsi , quum etiam vitam post mortem iacturaeque compensationem nullam putarent , ut sibi constarent , ad istam singularem de rerum bonarum et malarum natura opinionem reliquaque confugerunt , quae , si fontem illorum neglexerimus , paene absurdum nobis videantur necesse est. Forsan etiam hoc sub ordine rerum iuuere voluit Noster , ita esse natura comparatum , ut in

rebus humanis altera ex altera nexo sit indissolubili vinculo , ut altera alteram necessario praecedat aut sequatur , adeo , ut homini non licet , haec , qua sensus iucunde moveantur , eligere et adpetere , illam , quae minus delectet , reiicere et fugere , sed debeat potius in ea conditione adquiescere , qua bonis admixta sint mala , legemque et ordinem naturae servare , sub quo illa nobis usum aliquius boni concesserit. *aut metae quam mollis flexus.* Translata haec sunt a certamine curruli ad mortem , finem vitae , quem poëta metam , νύσσαν , vocat , quum sibi vitae spatium tamquam stadium decurendum siogat. Juvenal. X, 358. vocat mortem : *spatium vitae extremum;* Graeci θανάτον τέλος , βίοτοι τελευτήν , τέχμαρ . — *mollis* , lenis , quo currum seu equos absque timore circummagere possis , ne axem strangas , currumve everias. *Metae mollis flexus* est ergo mors lenis , nullum timorem adferens , qualis debet esse sapientis ex Stoicorum disciplina. Hinc explicandum quoque videtur et wide sc. *mollis flexus* sit , special enim ad praesidia , quibus munili in morte nihil videamus , quod timorem incutere possit. Verum alii aliter haec interpretati sunt , et quis , verum se vidisse , in tanta regum obscuritate adsirmaverit ?

69. *Quis modus argento?* i. e. quem modum in opibus parandis servare debeamus. Senec. Epist. 16. *Si ad naturam vives , numquam eris pauper , si ad opinionem , numquam dives.* Juvenal. XIV, 316 seqq. *Quid fas optare ?* de hoc agit Sat. II.

Vtile numus habet: patriae carisque propinquis 70
 Quantum elargiri deceat: quem te deus esse
 Iussit, et humana qua parte locatus es in re.
 Disce: nec invideas, quod multa fidelia putet
 In locuplete penu, defensis pinguibus Vmbris,
 Et piper, et pernae, Marsi monimenta clientis, 75
 Maenaque quod prima nondum defecerit orca.

70. *Quid asper utile numus habet?* asper h. l. est recens, nondum usur detritus. Senec. Epist. 19. *non voles, quod debeo, nisi in aspero et probo adcipere.* ibi Gruter. *quid utile,* pro: quam utilitatem. Sensus est: quis usus sit divitiarum. *patriae carisque propinquis* cet.

71. 72. *quem te deus esse Iussit.* i. e. quas partes tibi Deus adsignavit in vita agendas. Vitam, dixit Epictetus, scenam esse, in qua suae cuique partes agendae sint, videndumque, ut unusquisque personam suam bene tueatur. Elegans Epigramma Graecum: Σκηνὴ πᾶς ὁ βίος, καὶ παίγνιον, ἡ μάθη παιζειν τὴν σπουδὴν μεταθεῖς, ἡ φέρε τὰς ὁδύνας. *humana coniungendum cum re: humana res* est vita humana; et pars idem est, quod apud Epictetum c. 10. σχέσις, conjunctionis ratio, in qua versamur cum aliis hominibus, unde officiorum diversitas oritur. *locatus, τεταγμένος,* quasi in statione.

73. *Disce: nec invideas* cet. Disce sapere, seu operam impende philosophiae, cuius quidem studium tibi opes non augebit, nihilominus tamen disce, nec cura ceteras artes, quas qui exercent, rem facere possunt. Senec. Epist. 17. Speciem opes converendi h. l. posuit, qua iurisconsulti causarumque patroni utebantur.

multa fidelia (ut ap. Virg. Ecl. I, 35. *multa victimæ*) pro magno numero vasorum fictiliū. *putet.* hoc verbo ingens multitudo expressa est, quæ tanta erat, ut salsa menta ceteraeque res, quæ iis continebantur, quæ consumi non possent, situ et vetustate corrumpentur.

74. *In locuplete penu.* in cellis promptuariis locupletis causidici. — *pinguibus*, potest ad corpora bene curata Vmbrorum, aut ad eorum divitias spectare; posterius h. l. convenire videtur. *Vinbria* erat pascuis inclita.

75. *monimenta,* dona pro defensione.

76. *Maena* piscis marius quæ in frusta dissecta a salsamentariis in ollis adserbavatur. *orca.* vet. Schol. Cruq. ad Horat. Sat. II, 4, 66, *orcam*, ait, ollam esse Graecam ore angusto in formam καυκαλίου. *prima orca,* potest significare vel: in prima parte orcae; vel: in ea orca, ex qua prima coepla sunt salsa menta deponi reliquis orcis adhuc intacris. Ceterum res erant viles, quæ premiis seu mercedis loco causarum patronis a clientibus mittebantur. Quarum rerum vilitate Noster usus est ad avaritiā sordesque illorum hominum perstringendas, qui, scientia divinarum humanarumque rerum posthabita, vel vilissimis rebus per maxi-

Hic aliquis de gente hircosa centurionum
 Dicat: Quod satis est, sapio mihi: non ego curo
 Esse, quod Arcesilas aerumnosique Solones,
 Obstipo capite, et figentes lumine terram, 80
 Murmura quam secum et rabiosa silentia rodunt,
 Atque exorrecto trutinantur verba labello,

mos labores adquisitis, res spes au-
 gere non dubitarent.

77—87. Verum, obiiciat aliquis, ad vitam communem prudentia satis instructus sum, non labore philosophus fieri et in nugis illorum occupatus esse, quas populus ridere solet.

77. *Hic aliquis de gente hircosa centurionum.* Pro philosophiae osoribus posuit Noster centuriones, nobiles, ut apud Horat. Sat. I, 6. 73. aut omnino castra sequentes, qui virtutem omnem in despiciendis bonis artibus et in negligendo corporis cultu positam putabant, ut, si non fortes et strenui, tamen feri et horridi videbantur. Epitheton *hircosa* corporis immunditatem spectat. Interdum *hircosus* pro *vetustus*, Gell. XII, 2.

79. *Arcessilas* academie mediae princeps, doctus quidem homo, sed, si fabula vera est, vita non admundum sancta. *aerumnosi*, hoc ad vultus tristitiam referendum, quam curis ac vigiliis philosophi sibi contraxerant; aut potius statuendum est, philosophiae osorem hoc verbo abuti ad severitatem vultus designandam.

80. *Obstipo capite.* hoc explicat vel. schol. Cruq. ad Horat. Sat. II, 5, 92. *capite inclinato in alterum humerum*; ad habitum meditantis pertinet, ita ut sequens: *figentes lumine terram*, ut apud Stat. Silv. V, 1, 140. fortius, quam *lumina terra figere*, aut *oculos solo*, ut est apud alios poetas. Lucian. in Tim. T. I. p. 170. ed.

Reiz. de incessu philosophi cuiusdam ἐκπετάσας γοῦν τὸν πώγωνα καὶ τὰς ὄφρους ἀνατείνας, καὶ βρενθυόμενός τε πρὸς αὐτὸν ἔρχεται, τιτανῶδες βλέπων cet.

81. *Murmura quam secum et rabiosa silentia rodunt.* *Murmura rodunt*, i. e. tamquam rem gravissimam animo volutantes tacite murmurant motisque maxillis, inde *rodere murmura*, Quintil. X, 3; nihilominus tamen durum est, verum irato centurioni id condonemus. Antholog. Lat. Burm. T. II. Epigr. 139. vers. 21 seqq. *Est et non igitur, quoties lucem esse fatendum est, Sed non esse diem; mille hinc certamina surgunt, Hinc pauci, multi quoque talia commeditantes, Murmure concluso rabiosa silentia rodunt.* Qualis vita hominum, duo quam monosyllaba versant! — *rabiosa silentia.* quandoquidem silentium cum murmure fixusque obtutus rabiei signum esse solet.

82. *Atque exorrecto trutinantur verba labello.* Mira quidem, sed non minus apta huic rei locutio. *trutinantur* i. e. expendunt; quid tandem? *verba.* ergo in verborum contentione occupatis sunt, quod saepe philosophis a Luciano obiicitur. v. in Demonakte c. 28. T. II. p. 386. ed. Reiz. Ut oris habitum tandem meditantis rideas, adiectum est: *exorrecto labello*, ita ut labiis porrectis ceu trutinae verba adpensa videantur.

*Aegroti veteris meditantes somnia , gigni
De nihilo nihil , in nihilum nil posse reverti.*

Hoc est, quod palles! cur quis non prandeat, hoc est!
His populus ridet, inmultumque torosa iuventus 86
Ingeminat tremulos naso crispante cachinnos.

Inspice: nescio quid trepidat mihi pectus, et aegris
Faucibus exsuperat gravis halitus : inspice sodes,
Qui dicit medico , iussus requiescere , postquam 90

83. *Aegroti veteris somnia*, i. e. ea, quae vetus, nescio quis, philosophus, mente morbo turbata, somnivavit. Ex opinione militis hoc.

84. cf. Lucret. I, 454. Hoc erat principium omnis physiologiae veteris. Axioma hoc vetustissimum esse indicant sere omnes mythi cosmogonicae a Chao quodam procedentes.

85. *Hoc est, quod palles?* Cum inrisione pronunciatum, quod propter quod; his nugis igitur ita studes, ut pallorem tibi contrahas? Similis orationis color est apud Iuvenal. VII, 96 seqq. Senec. Epist. 48. *O pueriles inceptias!* in hoc supercilia subduximus? in hoc barbam demisimus? *hoc est, quod tristes docemus et pallidi?* cur quis non prandeat. Severi homines et frugi studiisque dediti prandio abstinere solebant. Ideoque vocat Horatius Sat. II, 3. 257. Xenocratem philosophum inpranum.

86. *His populus ridet.* His sc. in philophos dictis. *ridet* pro adridet, plaudit, dicta risu comprobat. Epict. 22. *torosa iuventus*, omnes ii, qui a studio philosophiae aversi sunt, praesertim milites. Egregie hoc *torosa* obpositum est τῷ *pallere* et *non prandere*.

87. *Ingeminat* sortius quam tollit.

Cum *ingeminat* iungo queque multum, ut b. l. sit: diu. Valer. Flacc. I, 459. Juvenal. I, 164; non cum *torosa*, ut vulgo interpretes, quia in *torosa* iam ea vis latet, quam *multum* addere videtur. *tremulos* naturam cachinni exprimit. *crispante* in rugas tracto.

88—106. Philosophis insultanti omnemque eorum disciplinam deridenti respondet Noster per similitudinem ab aegro, medici consilia salubria eum mortis periculo negligentem, sumptam, et quidem recte, nam argumentis cum hoc hominum genere certare velle, oleum esset et operam perdere. Narranda sunt fabulae et similitudines ut rudibus et insautibus. Qua ratione etiam id consecutus est Noster, ut rem in actionem converteret, eamque quasi oculis subiiceret, ut agi magis quam narrari videretur.

88. *Inspice: nescio quid trepidat mihi pectus.* Signa haec sebris adventantis. Cels. III, 6. Aegrotus hic inducitur medicum adpellans.

89. *exsuperat*, ex ventriculo sursum ascendit. *gravis* male olens.

90. *Qui dicit* pro qui dixerat. *iussus* *requiescere*. Ab omni motu et exercitatione adpropinquante morbo ut abstineatur, Celsus auctor est (III, 2.) et Quintil. II, 17.

Tertia compositas vedit nox currere venas,
 De maiore domo, modice sitiente lagena
 Lenia loturo sibi Surrentina rogavit.
 Heus bone, tu palles. «Nihil est.» Videas tamen istud,
 Quidquid id est: surgit tacite tibi lutea pellis. 95
 «At tu deterius palles: ne sis mihi tutor:
 Iam pridem hunc sepeli: tu restas.» Perge, tacebo.
 Turgidus hic epulis atque albo ventre lavatur,

94. *compositas venas*, i. e. sanguinis meatum non amplius concitatum esse. *tertia nox*. Etiamsi enim tertio die febris non reverteretur, tamen non poterat securus esse a quartana.

92—93. Ordo verborum: *rogavit sibi loturo Surrentina lenia lagena modice sitiente de maiore domo*. Morbo, praesertim febri laborantibus cibi delicatores et exquisitiores a fautoribus mitti solebant, Martial. II, 40 et 76, sic etiam vina generosiora. *Surrentina* Plin. H. N. XIV. Sect. 3. Item *Surrentina in vincis tantum nascentia corvalescentibus maxime probata propter temulalem salubritatemque*. Hoc vinum caput non tentare, vires tamen habere, docet idem XXIII. Sect. 20. *lagena* vas erat, in quo vinum semper paratum habebant in triclinio, et ex quo pocula inplebantur, Petron. 22. ibique interpp. In *lagenis* vinum quoque adservabatur. Juvenal. XIV, 270 seq. *lagena* modice sitiente. Sitire dicuntur res, quando humor eas deficit; *lagena* m. s. notat igitur lagenam vino tantum non plenam, vino forsitan vetustate iam ex parte decocto, nam Surrentinum incipiebat bibi post XXV demum annum. Casaubonus modice sitiente explicat: ἀπιτικῶς μεγάλη, πατρίς, quandoquidem parcus mitti solerent vina generosiora. Juvenal. V, 32. Verum

haec interpretatio b. l. non convenit; aeger hic, qui in exemplum inducitur, minime modice debet bibere, sed vino se ingurgitare ad venturi morbi vim atgeudam. *loturo*. Hoc Celsus III, 2. illustrabit: *Plurimi falluntur, dum se primo die protinus sublaturos languorem aut exercitatione, aut balneo, aut coacta dejectione, aut vomitu, aut sudationibus, aut vino sperant, etc.* Balneo quidem etiam in febre utebantur, sed magna cautione adhibita.

94. *Heus bone, tu palles*. Verba haec non sunt medici, ut ex responsso patere videtur, sed amici eiusdem, aegrotum ad epulas et pocula se convertentem retinentis et insonitatis.

95. *surgit tacite tibi lutea pellis*. Sensus: pallor sensim sensimque (tacite) corpus tuum occupat.

97. *Iam pridem hunc sepeli: tu restas*. Minus commode haec verba minitantis esse creduntur, sunt potius ludicris, hoc sensu: tutor, qui mihi fuit, iam pridem sepultus est, tu alter tutor scilicet mihi restas. *Perge* sc. ad coenam et pocula ire, eventus te docebit optimus stultorum magister.

98. *Turgidus hic epulis atque albo ventre*, i. e. cibis probe oneratus et ventre distento.

Guttur sulfureas lente exhalante mephites.
 Sed tremor inter vina subit, calidumque triental 100
 Excutit e manibus: dentes crepuere reecti:
 Vncta cadunt laxis tunc pulmentaria labris.
 Hinc tuba, candelae: tandemque beatulus alto
 Compositus lecto, crassisque lutatus amomis,
 In portam rigidos calces extendit: at illum 105
 Hesterni capite induto subiere Quirites.

99. *mephites*, foetorem ex ore, quum cibi non concoquuntur, sed in ventriculo quasi putrescunt. *sulfureas*, sulfurei odoris. *lente exhalante*. animam iam enim aegre trahebat. Malum in balneo iam ingravescens vim suam omnem inter pocula exserebat.

100. *calidum triental*, poculum trientis capax calidi vini plenum.

101. *reecti*, ut solent labra eorum diducta esse, quos febris vehementer concutit.

102. *vncta pulmentaria*, cibos lautos ac delicatos intelligas. *laxis v.* supra v. 104.

103. *Hinc tuba, candelae*. *Hinc non*: ex his causis; sed h. l. pro tunc. Ceterum *tubas* in pompa funebri et *candelas* adhibitas esse, notissimum. Videlur autem nou in pompa solum harum rerum usus fuisse, quandoquidem in iis, quae sequuntur, de adparatu funeris sermo est, sed etiam statim post decessum aliquius candelae adcsnacae et tuba vel tibia funus civibus indicasse. *beatulus*. Cic. de Fin. I, 2. *Maximam illam voluptatem habemus*, quae percipitur omni dolore detracto. Nam quoniam, quam privamur dolore, ipsa liberatione et vacuitate omnis molestiae gaudemus, voluptas est, ut omne id, quo offendimur, dolor: doloris omnis privatio recte nominata est voluptas. Ha-

ctenus Epicuri patronus. Inde sequi, perhibebant Stoici, mortuum in summa voluptate esse, eumque, quum omni dolori morte exemptus esset, recte beatum praedicari posse. Facete igitur Noster Stoicus mortuum istum, qui vivens omnis generis voluptatibus indulserat, et moribundus porcum Epicureum expresserat, *beatulum* appellare potest.

104. *Componi proprio de mortuis dicebatur*, quorum membra in mortis dimicione distorta componebantur; huc pertinebat os claudere, oculos condere cet. *alto lecto spectat ad magnificentiam funeris*. *amomis v.* Heyn. ad Virg. Ecl. III, 85; fruticis genus Indiae; de omni arumate sincero dici putat Salmas. ad Solin. p. 404. Eius pulvere ossa sua spargi iubet Ovid. Trist. III, 3, 89. H. l. unguentum debet intelligi, quo perfundebantur mortui, antequam rogi imponerentur. Ovid. Fast. IV, 853. *crassis*, pinguibus; huic convenit lutatus.

105. *In portam rigidos calces extendit*. Mortui lecto compositi in atrio ita conlocabantur, ut pedes in ianuam essent versi; cuius moris in Homero (Il. τ, 242.) iam mentio fit. *rigidos*, sunt enim cadaveris.

106. *Hesterni Quirites*, qui haud ita pridem civitate erant donati, manu

« Tange miser venas, et pone in pectore dextram :
Nil calet hic : summosque pedes adtinge manusque :
Non frigent.» Visa est si forte pecunia, sive
Candida vicini subrisit molle puella,
Cor tibi rite salit? Positum est algente camino
Durum olus, et populi cribro decussa farina :
Tentemus fauces. tenero latet ulcus in ore
Putre, quod haud deceat plebeia radere beta.

missi, liberti. *capite induito*, pileati
in signum libertatis. *subiere*, sic Virg.
Aen. VI, 222. *Quirites*. Hoc nomine
dignitatis et maiestatis pleno scopticē
adpellat servulos illos, ad frequen-
tiam pompaे funebris augendas, ma-
numissos, qui iam nescio quid sibi
viderentur. Praeclare sane et multa
cum arte h. l. Noster tractavit;
temporis vices bene observatae et
iustis coloribus notatae, morbi prima
signa, incrementa eius et vis, qua
miseri corpus tandem frangitur, mor-
tis genus, quaeque consequi solent,
omnia haec diligentem artificem de-
monstrant; ceterum verborum dele-
ctus summus est, ut qui scilicet apud
poëlam satiricum esse possit.

407—418. Fabulam de se narrari
probe quidem intelligit homo iste
bardus, sed veram eius vim non ce-
pit, quapropter brevibus demonstra-
turum se pulat, quam parum in se
conveniant haec dicta, quam inepta
igitur tota res sit, quum ipse recta
fruatur valetudine, neque sit, quod
futurum aliquem morbum suspicetur.
Quo in errore eum diu versari non
sinit Noster, sed Stoicorum more
breviter docet, eum, qui a corpore
quidem valeat, animi tamen morbis
laborat, neutquam sanum esse.

407. *Tange miser venas*. Explorare
eum iubet, utrum aequis intervallis

venae moveantur, an cursu concita-
tiore et interrupto per venas sanguis
festinet, quod fit nimio eius calore
et aestu.

408. *summosque pedes*. Inter morbi
futuri signa Celsus (II, 4.) quoque
recenset, caput, pedes et manus fri-
gidas habere. *Miser*, cum contemptu,
fabulam nam ab illo narratam totam
concidisse existimat.

409. *Visa est si forte cet*. A cor-
pore quidem vales, sed gravissimis
animi morbis, qui te ipsum, quum
vim suam in praesentia exserere non
possint, sugiunt, simulac autem data
iis occasio fuerit, certe prorumpent,
obnoxius es, avaritiae, libidini, lu-
xuria, timori et irae.

410. *candida ad pulchritudinem*
spectat. *molle pro molliter*.

411. *Cor tibi rite salit?* Num ani-
mus tuus tunc a perturbatione liber
est? *algente camino* i. e. nullo coe-
nae apparatu, foco paene extinto.

412. *populi cribro decussa farina*,
periphr. panis atri surfuribus mixti.

413. *ulcus*. De ulcere vero non
esse cogitandum quisque videt; si-
gnificantur fauces tenellae, quas vul-
gares cibi duriores et asperiores ob-
fendunt, ut in ulcere quamcumque
mollem adrectationem aegre feras.

414. *radere de cibis*, qui per fauces
in stomachum descendunt, et quasi

Alges, quum excussit membris tremor albus aristas :
 Nunc face subposita fervescit sanguis, et ira 416
 Scintillant oculi : dicisque facisque, quod ipse
 Non sani esse hominis non sanus iuret Orestes.

stomachum acriter perstringunt. Ho-
 rat. Sat. II, 2. 24. habet tergere.

415. *excussit aristas*, horroris pe-
 riphrasis ; eriguntur enim pili hor-
 rore, et ipsa cutis contracta erigi-
 tur. φόβος ὀχρύοεις saepius apud Ho-
 merum obcurrit.

416. Concitat sanguinis aestum ira
 ut ignis ; inde dicimus *iram adoendi*.
 Hinc quoque explicandum est *face*

subposita i. e. data aliqua occasione ,
 quae iram adcedere possit.

418. Fortius insaniae adfectus ex-
 primi non poterat. Orestes furiis ex-
 gitatus ex Euripide satis notus h. l.
 pro insania ipsa positus est. Facere
 igitur aliquid , quod insania ipsa ir-
 ret, insipientis esse , hoc est , insa-
 niam ipsam insanis factis dictisque
 vincere.

SATIRA IV.

ARGVMENTVM

Sub persona Socratis Alcibiadem obiurgantis invehitur, secundum veteres et omnes fere recentiores interpretes, in Neronem, omnino autem in unumquemque ad rei publicae gubernacula sedentem, qui viliis plebeculae adulacionibus, suaque ipsius nobilitate elatus, parem se tanto, cuius vim et magnitudinem ipse ignoret, oneri ferendo existimet, nulla philosophiae, quae sola rei publicae bene et recte administranda facultatem subpeditare possit, ratione habua. Socrates inducitur Alcibiadem increpans: Qua, Alcibiades, fiducia ad rem publicam id praesertim aetatis adcessisti? Prudentia scilioct annos tuos praverbit 5; exortam seditionem vel uno verbo comprimere potes, plebemque errantem in rectam viam reducere, quippe qui discrimin inter rectum et pravum probe scias. 13. Quin, tu stultissime rerum, formae pulchritudine tantopere superbens, plebis favorem captare desinis! 16, qui, a philosophia nondum instructus, certum finem, quo omnia referenda sint, adhuc ignoras, vel corporis voluptate eum metiris ut vilissimus quisque. 49.— Alcibiades subicit: Sed generis claritate gaudeo, pulchritudine instructus sum. 20. Socrates: Si hoc vel maxime sit, tamen ne abiectissimae quidem mulierculae sapientia praestas. 22. Haec hominum perversitas, qua se ad difficillima quaque aplos putant, aliorumque iniqui acstimatores sunt, inde existit, quod nemo se ipsum noscere studet, quilibet aliena vilia curat, sua negligit. Hoc exemplo expressum est ab homine vitae turpitudine infani, mores sordidos avari cuiusdam notante, communique hominum more et consuetudine propensum suum ad aliena vicia exagitanda animum excusante, sumpto. 43. Quo facto concludit Socrates: Latent vicia tua, et, quem te homines putant, talis libi videris esse, quam tamen omnibus cupiditatibus inservias. Descendas in te velim, et adnosces ipse, quantum tibi adhuc ad animi perfectionem desit.

Rem populi tractas: (barbatum haec crede magistrum

Summa satirae haec est: qui alios vult regere, prius se ipsum regere discat. Hanc sententiam praecclare persecutus est Noster, induxitque sub Alcibiadis persona aliquem rudem adhuc ad sapientiae pracepta adolescentem, gravissimasque reipublicae partes iam tractantem, ipse So-

cratem agit. Totum expressum videatur ad Platon. Alcibiad. II.

4—3. Qua fiducia, Alcibiades, rem publicam capessis? *Rem populi tractas?* πράττειν τὰ πολιτικὰ, in rei publicae administratione versari. Plato in Sympos. 32. ed. Wolf. ἀναγκάζει (loquitur Alcibiades de Socrate) γάρ

Dicere, sorbitio tollit quem dira cicutae) :
 Quo fretus? dic hoc, magni pupille Pericli.
 Scilicet ingenium et rerum prudentia velox
 Ante pilos venit: dicenda tacendaque calles.
 Ergo ubi commota fervet plebecula bile,
 Fert animus calidae fecisse silentia turbae

*με ὄμολογεῖν, ὅτε πολλοῦ ἐνδέης ὡν
 αὐτὸς ἔτι, ἐμαυτοῦ μάνι ἀμέλω, τὰ
 δ' Αἰθναίων πράττω. barbutum crede
 magistrum Dicere. barbatus vel unum
 ex antiquis. Juvenal. IV, 103. vel
 philosophum designat, cuius insigne
 barba habebatur, Juvenal. XIV, 42;
 Lucian. pluribus locis; unde lepidum
 illud Horatii dictum in Stoicum Horat.
 Sat. II, 3. 16 seqq.*

2. *Sorbitio*, φόφημα. Aelian. V. H. IX, 38. Verbum hoc usurpatum a multis, cf. Burm. ad Phaedr. I, 26. *cicutae*, κώνειον, Plin. H.N. XXV. Sect. 95. Senec. Epist. 43. *Cicuta magnurn Socratem fecit*. Platon. Phaed. p. 264. T. I. ed. Bip. Hoc dirum fascinus aeternam Atheniensibus notam inuissit. Juven. VII, 205 seqq.

3. *Quo fretus?* ὅτῳ πιστεύων, Plato. Pericli a forma Pericleus, est Periclei et contractum Pericli. magni non solum rei publicae administrandae scientia magnum eum tecerat, sed etiam bonarum artium et literarum tutela, quibus tunc temporis Athenae omnium florentissimae erant. pupille. Clineas Alcibiadis pater Periclem, Xantippi filium, tutorem Alcibiadi reliquit.

4—13. His versibus Socratis personam bene sustinet Noster, adversariumque nota illa ironia adgreditur, qua se existimare dicit, eum omnia illa tenere, quae cognita esse debeant rem publicam administranti.

4. *ingenium*, non proprie sum-

ptum, sed usu et doctrina subactum intelligas. Senec. Epist. 49. *Dociles natura nos edidit, et rationem dedit imperfectam, sed quae perfici posset*. Ingenium largitur natura, vires autem ingenii exercet, auget et perficit usus et doctrina. *rerum prudentia*, multatum rerum usus et experientia, rerum humanarum cognitio. De eo, qui populi curam gerere vult, iure potest postulari, ut prudentia reliquos cives excellat; quandoquidem autem illa prudentia annos praecurrere interdum, quamquam raro, solet; adulatoribus inde campus spartiosus patuit.

5. *Anne pilos, ante barbam, ante pubertatem. dicenda tacendaque calles*. Fortasse Noster prudentiam, quae certnitur in dicendi arte, intelligi vult, totidem sere verbis designata in apud Quintil. II, 20: *Ab illis (philosophis) huc dicuntur; si consonare tibi in faciendis et non faciendis virtutis est, quae pars eius prudentia vocatur, eadem in dicendis et non dicendis erit*. Homer. Odyss. η, 440 seq. Quae igitur Noster in viro rem publicam administraturo desiderat, sunt primum vires ingenii, tum prudentia et in gerendis (hoc enim videtur velle per prudentiam rerum) et in dicendis rebus.

6. *bile. ira*. Compares Hesiod. Gener. Deor. 80 seqq. Virg. Aen. I, 419 seqq.

7. *calidae, aestuantis, concitatae*. *Fert animus, cupis.*

Maiestate manus. quid deinde loquere? Quirites,
Hoc, puta, non iustum est: illud male: rectius illud.
Scis etenim iustum gemina suspendere lance 10
Ancipitis librae: rectum discernis, ubi inter
Curva subit, vel quum fallit pede regula varo:
Et potis es nigrum vitio praefigere Theta.

8. 9. *Maiestate manus.* i. e. manus significatione, cuius auctoritas tanta sit apud plebem, ut tempestas furentis populi continuo compescatur. Lucan. I, 297 seq. *Quirites, Hoc, puta, non iustum est* cet. Seditionem sedantis est sermo, furoresque populi ratione comprimentis; qui igitur, ut Cic. de Orat. I, 42. loquitur, naturas hominum, vimque omnem humanitatis, causasque eas, quibus mentes aut incitantr aut reflectuntur, penitus perspectas habere debet; debet etiam iusti iniustique rationem probe callere, neque umquam pati, ut in coercendis sceleribus vel timore vel misericordia impediatur, id est, debet disertus, sapiens et gravis esse.

10—12. *Scis cuim iustum gemina suspendere lance Ancipitis librae.* Allegoria sumpta a libripende, vel a ponderibus, quae lancibus trutinantur. *gemina.* Libra habet duas lances. — *ancipitis,* ambiguæ. Exacta libra in neutram partem vergit. Sensus: Tu igitur, quid iustum sit nec ne, explorare scis, rebus quasi in utraque lance inpositis. *rectum discernis, ubi inter Curva subit.* simpl. pro: discrimina recti et pravi adcurate tenes, scis quasi certo limite ducto definire recti pravique confinia. *vel quum fallit pede regula varo.* regula proprie non debet intelligi, pedem enim *regula* non habet, sed *norma.* Sensus: Etiam tum rectum discernis a curvo, quum ipsa norma, ad quam rectum

illud exigere vis, prava seu improba est. Detracto omni tropo Noster dicere vult: Ex rerum usu et experientia multas regulas, ad quas vitam nostram componimus, actionesque alienas iudicamus, conligimus; potest autem interdum accidere, ut hanc vel illam regulam, non satis adcurate concinnatam, aut nobis ipsi praescripserimus, aut auctoritati aliorum acceptam feramus; prudentis itaque est, non solum multis rationibus seu regulis vitae instructum esse, sed etiam explorare posse, an ipsae regulae ad iusti rectique natum comparatae sint, ne reliquis rebus ad eas revocatis in iudicio de iis fallamur.

13. *Et potis es* cet. Casaubonus putat, ex breviculo militum, ubi nomini eius, qui in proelio occidisset, haec litera adscribebatur, hoc ductum esse. Forsan in iudiciis capitibus Graecorum, quorum rationem, quae in ferendis sententiis obtineret, passim ignoramus, etiam hoc usus erat receptum, ut hac litera uterantur, qui reum mortis supplicio adficiendum censerent. Martial. VII, 37. *Nosti mortiferum quaestoris, Castrice, signum?* Est operae pretium discere theta novum. Exprimeret quoties roravitem frigore nasum, Lethalem iuguli iusserat esse notam. Vetus commentator Persii haec habet: *Iudices literam Theta adponunt ad eorum no-*

Quin tu igitur, summa nequidquam pelle decorus,
 Ante diem blando caudam iactare popello
 Desinis, Anticyras melior sorbere meracas?
 Quae tibi summa boni est? uncta vixisse patella
 Semper, et adsiduo curata cuticula sole.
 Exspecta: haud aliud respondeat haec anus. i nunc;
Dinomaches ego sum, suffla: sum candidus. esto: 20

mina, quos suppicio adficiunt. Etiam grammatici hoc signo utebantur.

14. Ab hoc versu Noster, se Socratis partes sustinere, obliviscitur, et, reicta ironia, ad ingenium statim redit. *summa nequidquam pelle decorus*, qui nequidquam externa specie decora es, nequidquam honestatem similas, prae te fers.

15. *caudam iactare, σαίνειν, speciosis actionibus se venditare apud populum, favorem populi captare.* Cum hoc coniungas *ante diem*, idem quod supra *ante pilos. blando*, qui huiusmodi hominibus semper blanditur, eosque, ut in Alcibiadis vita relatum legimus, in coelum effert. Specie enim magis quam re ducitur multitudo.

16. *melior sorbere*, pro: dignior, qui sorbeas. *Anticyras meracas. Anticyra* nomen duarum urbiū maritimorum, in Phocide ad sinum Crisaicum, et in Phthiotide ad Maliacum sinum. In utriusque agro proventus erat hellebori, quo inter alios morbos etiam insaniam veteres putabant posse sanari. Saepe *Anticyra* pro helleboro ponitur. *Anticyras meracas* i. e. helleborum merum. Sensus: tu qui potius helleboro mero essem sanandus. Notat hoc insaniae vim.

17. *Quae tibi summa boni est*, i. e. quodnam tu summum bonum existimas. v. ad III, 60. *uncta vixisse patella*, cibis delicatissimis uti.

18. *et adsiduo curata cuticula sole.* ηλιώσιν intelligit vel ηλικαῖν, insolationem, quae quidem ex praescripto medicorum ad siccitatem corpori adquirendam adhibebatur. Hoc loco autem intelligitur lascivorum hominum insolatio, qui nudū ad solem expositi operam dabant dropasticis aut chromatiariis, quorum illi dishonestas corporis partes depilabant, hi corpus infuscandum curabant. Ceterum animadvertendum est, nostrum sub persona Socratis quum delicatulum illum interrogasset, quae illi *summa boni* esset, non habente illo, quid responderet, pro illo respondisse.

19. *Exspecta: haud aliud respondeat haec anus.* Exspecta, quaeramus ex hac anicula, quid summum bonum existimet, et haec eadem mihi respondebit, quae tu; quapropter tunc a vilissima quidem muliercula in hac re differs. i nunc, inridendi habet vim. Iam spage te, intelligis enim, quarum rerum fiducia ad rem publicam administrandam adcesseris, nil tibi reliqui seci praeter id, ut dicas: generis mei splendore nitens tantos spiritus alo; et per me alas, dummodo, te non magis quam abiectissimam quamque mulierem sapere, fatearis. Posterius tribus sequentibus versibus est expressum.

20. *Dinomaches ego sum, suffla: sum candidus.* esto: *suffla sc. buccas,*

Dum ne deterius sapiat pannacea Baucis,
 Quum bene discincto cantaverit ocima verna.
 Vt nemo in sese tentat descendere , nemo !

pro: iactanter dic. *Dinomaches*. Plutarch. in Alcibiade cap. I. πρὸς δὲ μητρὸς Αλκμαιονίδης ἦν sc. Alcibiades, ἐξ Δεινομάχης γεγονὼς τῆς Μεγακλέους. Alcmaeonidae apud Athenenses summo erant in honore, ductu enim et auspicio eorum a Pisistratidarum tyrannide erant liberati. *sum candidus* ad pulchritudinem corporis spectat, qua in sui amorem multos pellexisse Alcibiades dicitur. *esto*. sis vel maxime nobilissimo genere ortus et pulcherrima corporis forma. Similis color orationis est apud Juvenal. VIII, 46 seq.

21. *pannucea pannis obsita, sordidissima.*

22. *Quum bene discincto cantaverit ocima verna.* Interpretatio huius versus difficultate laborat, qua forsitan numquam liberabitur. Ad liquidum perduci nequit, qualis herba *ocimum* fuerit, multo minus, quid sibi velit, *ocima cantare*. Ex Plinio (H. N. XIX. sect. 36.) ubi dicuntur *ocima* cum maledictis et probbris seri, conligit Casaubonus, *ocima cantare verna*, idem esse, quod: opprobria ingerere servulo; provocat quoque ad naturam muliebris sexus ad convicia pronam, qualis ab Aristoph. Plut. 426. representatur. Verum inde, quod *ocima* cum maledictis et probbris seruntur, minime sequitur, *ocima cantare* esse *opprobria ingerere*. Quin etiam maledicta et opprobria ab h. l. aliena esse videntur, quum *pannucea Baucis* vernam ita tractare debeat, ut Alcibiades popellum, nisi mavis statuere, comparationem esse mancam, aut versum hunc temere ad-

iectum. Plinius (H. N. XX. sect. 48.) ubi agit de viribus medicis huius *ocimi*, addit: *Venerem stimulat. Ideo etiam equis asinisque admissurae tempore ingeritur. Ocima cantare possum* igitur esse potest pro: ea cantare, quae venerem seu libidinem stimulant, seu simpl. pro libidinem excitare. Huic interpretationi, seu, si mavis, hariolationi (nam hariolandum sane h. l. est), aptum quoque videtur *bene discincto vernac*, i. e. dissoluto et libidinoso servo, nam verna tunc temporis servorum petulantissimi habebantur. De *discincto* cf. Ruperti ad Sil. Italic. II, 56. VII, 453. Sensum totius loci sic constituo: Dum ne deterius, i. e. dummodo aequa bene sapiat *pannucea Baucis*, quando verna dissoluto, ubi eius libidinem excitarit, blanditur, ac tu, quando popello in adulationem prono et pulchritudine tui corporis moto orationis lenocinio velificaris.

23—41. Hic plane novus rerum nascitur ordo. Si nihil minus tamen ea, quae nunc sequuntur, cum praeced. copulare vis, nexus erit ita constituendus: Haec hominum adrogantia, qua se sibi aliquos putant, falsaque virium suarum fiducia negotia stulte suscipiunt gereunda, quae sustinere non possunt, proficiscitur ab ignorantia sui ipsius. Nemo secum habitat, nemo se ipsum explorat, quia circa aliena nimis occupatus est. Alienos mores severe iudicamus in nostris dissoluti et molles. Posterius Noster dramatice extulit adeo, ut nostris oculis obversetur iste ardolio; videmus et audimus, ut leviora

Sed praecedenti spectatur mantica tergo.

Quaesieris, Nostin' Vectidi praedia? «cuius?» 25
 Dives arat Curibus quantum non milvus oberret.
 «Hunc ais? hunc dis iratis genioque sinistro?
 Qui quandoque iugum pertusa ad compita figit,

aliorum vitia carpens sua ipsius vel ignorat vel dissimilat.

23. *in se descendere, se ipsum cognoscere s. explorare.*

24. *spectatur mantica.* Adludit Noster ad notam illam fabulam Phaedri IV, 9. cf. Petron. 57. *Tu autem tam laboriosus es, ut post te non respi- cias? in alio peduclum vides, in te ricium non vides?* Horat. Sat. I, 3. 25 seq. Senec. Agam. 279 seqq. *praecedenti pro praecedentis.*

25—32. Vbi forte sermo iniicitur, de aliquo locuplete nimis fortasse parco, statim mores eius deterrimis coloribus depingis, gaudesque occasione oblata de aliis male loquendi.

25. *Quaesieris, pro:* Si quaerat forte aliquis. *Vectidius* locuples qui- dam nobis ignotus. *cuius?* Interro- gat, quasi nesciat, de quo sermo sit. Sic solent homines partim ut, dum adecuratiorem alicuius designationem requirant, non curasse illum videan- tur, eoque studium suum maledi- cendi dissimilent, partim ut audiant prius, quid alter, dum adecuratus aliquem designet, de illo praedicet, quo, si aures eius criminacionibus patere sentiant, eo tutius et liberius illum sugillent.

26. *Dives arat, pro:* divitis illius, qui arat. *Curibus* pro: in agro Cu- rensi seu Sabino, in quo erat Cures oppidum. *quantum, pro:* tantum agro- rum spatium, quantum. *non milvus oberret.* Hac locutione proverbiali agrorum magnitudo declaratur. Pe-

tron. 37: *Ipse Trimalchio fundos habet, quam milvi volent.* Juvenal. IX, 54 seq. De huiusmodi latifundiis loquitur Seneca Epist. 83: *Quousque fines possessionum propagabilis? ager uni domino, qui populum cepit, an- gustus est. Quousque arationis vestras porrigetis, ne provinciarum quidem satione contenti circumscribere praedi- orum modum?* *Inlustrium flumi- num per privatum decursus et amnis magni, magnarumque gentium ter- mini, usque ad ostium a fonte, vestri sunt cet.*

27. *Hunc ais?* Nunc tandem sentit, quem alter narret, pergitque ipse statim uberioris describere hominem, ad se quidem, ut similare vult, mi- hil pertinentem, tamen sibi cogni- tum; atque quasi ut hoc solum ostendat, se novisse hominem, turpissimis coloribus eum adumbrat. *Hunc dis iratis genioque sinistro?* sc. natum. Is dicitur *dis iratis genioque sinistro* natus, qui vitam miseram vivit, aut cui fortuna adversa est. Juvenal. X, 129. h. l. sic vocatur sordide avarus, qui omnibus vitae deliciis abstinet, quique semper habendi cura cru- ciatur.

28. *Qui quandoque iugum pertusa ad compita figit.* *Compitum* proprie est quadrivium, et quadrivia laribus compitalibus sacra erant. Quorum in honorem aerae ibi construiae et sacella per omnes quatuor partes pa- tentia. Ibi quotannis sacra siebant per aliquot dies, Dionys. IV, 14. compi-

Seriolae veterem metuens deradere limum,
 Ingemit, *Hoc bene sit!* tunicatum cum sale mordens
 Caepe: et farrata pueris plaudentibus olla,
 Pannosam faecem morientis sorbet aceti. »

talia adpellata, Gell. X, 24. Illis diebus omne servitium erat sublatum Dionys. I. c. Tibull. II, 7. Macrob. Sat. I, 44. Poterat fieri, ut iuga boum ad istas aras sive compita in significationem adempti et pecori et hominibus per illos dies servitii suspenderentur seu sigerentur. Est id quidem ab nullo veterum scriptorum, quod equidem sciam, memoriae proditum, verum quam multa in omni antiquitate creduntur, quae vel unius verbi testimonio, interdum grammatici nescio cuius, nitantur, praesertim earum rerum, quae ad vitam privatam, ad ritus et instituta agriculturarum, minus a scriptoribus celebrata, perlineant. Apud veterem commentatorem haec leguntur: *In his (aediculis in compitis consecratis) iuga fracta ab agricolis ponuntur, emeriti et elaborati operis indicium.* Sed h. l. non de eo, quod interdum, si fracta erant iuga, verum quod statis temporibus fieri solebat, sermo esse videtur. Non est sane, quod nos verbum *figit*, quo Noster usus est, torqueat. Nam non adfirmaverim, illud semper τοῦ ἀνατίθεναι, nusquam τοῦ ἀναχρεμάσθαι vim habere. Huc adcedit, quod omnino poëtae, in primis Persius, propriam verborum vim non religiose sequuntur. *pertusa*, saepius pro *velusta*, h. l. pro *pervia*.

29. *Seriolae*. In qua seriola diu vinum erat adservatum, quo uti sor didus ille non ausus erat. An *limus* h. l. *pix* sit, dubito; potest enim

intelligi seria seu dolium humi demersum in cella vinaria, quod, antequam relineretur, a sordibus erat purgandum. Potest quoque *limus* esse vigi faex adhuc reliqua ac diu servata, quae nunc quidem de seria deraditur. Hoc magis placet, cum quia ad depingendum sordide avarum aptius est, tum quia v. 32. *paukosae faecis* mentio fit.

30. *Ingemit*. Hoc declaratur, quam lubenti animo his rebus vilissimis utatur, idemque repugnat praeclarae sequenti: *Hoc bene sit! Hoc est cassus sextus. Sensus: Istis delectemur! laute vivamus!* *Tunicatum*, quod multis involucris constat.

31. *et farrata pueris plaudentibus olla*. *Farrata olla*, pro: pulte ex farre crasso in olla cocta. *Sensus*: Dumque servuli magna invicem cum gratulatione, quia tanta scil. lautitia raro illis contingere solebat, pulte in olla obposita fruebantur.

32. *Pannosam faecem morientis sorbet aceti*. *Paukosam*, i. e. situ et vetustate membranis iam obductam. Observanda ars est poëtae in verborum delectu, quo utentem inducit istum obrectatorem et in minutissimis ad invidiam depingendis artificem. Sordidus ille nou bibit, sed *sorbet*, tamquam rem lautissimam, ut sapore hoc iucundissimo quam diutissime fruatur, nihilominus tam parsoniam in bibendo adhibeat; non vinum, sed *acetum*, et ne hoc quidem, sed *faecem aceti morientis*, i. e. vapidi.

At si unctus cesses , et figas in cute solem ,
 Est prope te ignotus , cubito qui tangat , et acre
 Despuat in mores , penemque arcanaque lumbi 35
 Runcantem , populo marcentes pandere vulvas.
 Tu quam maxillis balanatum gausape pectas ,
 Inguinibus quare detonsus gurgulio exstat ?

33—41. Iam interpellat Noster istum in vita aliena depingenda tam disertum et adcuratum , in sordibus , a quibus ipse quidem intactum servaverat animum , perstringendis ingeniosum et callidum , docetque , quantopere in contrarium peccet molitie et luxuria diffluens , et quam turpem sibi infamiae notam ob hanc rem contraxerit.

33. *cesses* , olieris . *et figas in cute solem* , i. e. cutem , corpus nudum solis radiis obponis. Hoc siebat a delicatulis , ut colorem cutis infusarent.

34. *cubito que tangat* , non mollem istum , sed alium quemcumque , quem adtendere vult ad istam turpitudem. *acre* , acriter.

35. *Despuat in mores* , mores detestatur. *Despuere* est abominantis. Lucian. Icaromenip. T. II , p. 786. ed. Reiz. περιέρχονται ἐπιπλάστῳ σχηματὶ κατάπτυστα ἡδη περιστέλλοντες. *arcanaque lumbi*. Libidinosi homines solebant pilos , quibus natura pudenda aliasque corporis partes obduxit , evellere , hoc siebat forcipe , pumice , fascia pice obducta. Pertinebat hoc ad exquisitoris voluptatis studium , quo corruptissimi tunc temporis Romani flagrabant. *arcana lumbi* , posteriora seu anum , quem levem reddebant et glabrum cinaedis.

36. *Runcantem*. *Runcare* proprius est segetes aut herbas e segetibus evellere. H. l. positum pro depilare.

Runcantem pandere , Graeca constrilio notissima. *pandere* , publice exponere pilis , qui tegumento erant , evulsis. *vulvas* , id , quod supra *arcana lumbi* , cum respectu ad cinaedos sic appellatum. *marcentes* , forsan , laxatas.

37. *Tu quem maxillis balanatum gausape peotas*. *Maxillis* Casaubonus explicat : pectine , quod et maxillis et pectini dentes sint ; et *balanatum gausape* idem : capillos oleo balanino unctos. *Balanus* glans unguentaria nucis avellanae magnitudine in Arabia , Aethiopia et Aegypto nascens , e cuius cortice suavissimi odoris oleum exprimebatur. *gausape* proprio militare stragulum villosum , aut mappa villosa ad detergendas mensas.

38. *gurgulio* , h. l. ea pars , quae mares sumus. Si interpretatio prioris versus , quam Casaubonus proposuit , vera est , nec quisquam , quod sciam , dedit probabilem , sententia , quae illo priori et hoc versu continetur , si eam adtentius perpendas , frigidissima est , et indignatione , qua Persius , quem dicunt verecundiae virginalis fuisse , h. l. abripitur , plane indigna. Meo quidem sensu nihil ieunius cogitari potest , quam illa interrogatio : Quum alas capite comam , cur depilas penem? Liceat mihi aliam interpretandi rationem inire , si non veriorem , tamen huic loco , ut arbitror , aptiorem. Potest *gausape* de capillamento adcipi , seu de pilis ad-

**Quinque palaestritae licet haec plantaria vellant.,
Eliasque nates labefactent forcipe adunca ,**

40

scititiis, quos solebant adhibere ii, quibus capilli ante diem defluxerant (Suet. Oth. 41.), vel quibus raros tantum et colore ingrato natura tribuerat. Sed sic quoque restat difficultas in *maxillis*; nam frigidam esse translationem, si illud pro pectine adcipitur, nemo facile negabit, et, tropo remoto, pectine peccare, quis ferre tandem pleonasmum illum potest? Forsan etiam ii, qui herba destituti erant, aut tenera lanugine tantum instructi (Martial. X, 42.) parabant sibi adscititiam. Notum quidem est, illo tempore Romanos barbam non aluisse, sed tondendam curasse, verum aequa constat, iuvenes eam aliquamdiu ad vigesimum secundum aetatis annum et saepe ultra nutrivisse. Videmus etiam nunc in ipsa Persii imagine (quae tamen, an nostri poëtae sit, vehementer dubito) barbae partem haud exiguam in genis eius relictam, atque, ut adparere videtur, vel calamistro comptam. Etiamsi erant, qui evellenda et extirpanda barba feminis se similes reddere studerent, tamen barba omnino destitutum esse vulgo turpe habebatur, Fortunaeque barbatae supplices siebant iuvenes, ut facies sua barba vestiretur. In qua et comenda et tondenda et radenda et vellenda summam adhibebant elegantiam delicatuli. Quod si igitur statuamus, barbae partem, quam relinquere forsitan in genis (*maxillis*. Martial. VIII, 47.) moris erat, adscititiam suisse, ut nostris temporibus simile aliquid vidimus, eamque, quasi genuinam, depexam seu comptam ab illo bello et oleo exquisitissimo delibulam, sensus oritur non

omnino inficetus: Tu qui faciem pilis adscititiis ornas, ubi natura pilos tibi negavit, cur depilas eas partes, quas natura pilis vestitas esse voluit?

39—41. Natura te voluit virum esse, tu glabrum et molle te reddere studes, sed operam perdis. 39. *Quinque palaestritae licet haec plantaria vellant.* De dropacistis, ὁροπατηκαῖς, h. l. sermonem esse, unusquisque videt. Hos *palaestritas* esse vocatos, quia robustissimi vulsores essent intelligendi et suae professionis apices, Casaubonus monet, quem secutus quoque est Burm. ad Petron. 21; ubi *palaestricae*, quas ait esse ministras, ancillas, quae oleo perfunderent certantes, in *palaestritae*, quos esse eos perhibet, qui se in palaestra exercent, mutari vetat, quaque in nonnullis codd. mss. *palaestritae* legitur. Salmasius ad Tertull. de Pallio p. 273. eos quoque, qui xysticos in gymnasiis depilarent ac levigarent, *palaestritas* esse vocatos, disputat, verum nullum locum adfert, ubi vulsor aut unctor *palaestrita* vocatur. Forsitan servi apud Romanos, qui palaestris privatis praeerant, *palaestritae*, vocabantur (Martial. III, 58. 25.), iisque non solum iuvenes heriles arte palaestrica erudiebant, verum etiam dominis in curanda cute et pilis evellendis operam navabant. Hoc quidem mihi certum videtur esse, Nostrum, quum pro dropacistis *palaestritas* scriberet, non tam athleticum robur respexit quam dexteritatem. *plantaria*, i. e. pilos.

40. Cf. Horat. Epod. VIII, 5 seq.
Nates vocat *clycas*, quae balneo ca-

Non tamen ista filix ullo mansuescit aratro.

Caedimus, inque vicem praebemus crura sagittis.
Vivitur hoc pacto: sic novimus. ilia subter
Caecum vulnus habes: sed lato balteus auro
Praetegit. ut mavis, da verba, et decipe nervos, 45
Si potes. «Egregium quum me vicinia dicat,
Non credam?» Viso si palles, inprobe, numo;
Si facis in penem quidquid tibi yenit amarum;
Si puteal multa cautus vibice flagellas:

lido erant emollitae, ut pili facilius evellerentur. Sic balneator ipse apud Martialem (III, 7. 3.) vocatur *clixus* ab aqua calida, quam tractat. *Labefactent.* sc. vellicando. Exprimit hoc difficultatem, cum qua pili evellementur.

41. *filix*, de quacumque herba sterili, quae culturae agrorum obficit. *mansuescit*. Sensus: numquam tamen pili radicus extirpabantur; naturam vincere non poteris.

42—52. Versus 42 et sequens usque ad *novimus* cum anteced. cohaerent. Ita quasi more receptum est, inquit, carpimus et carpimur vicissim. Verum, quae sequuntur, ad priorem satirae partem rursus pertinere videntur. Pergit Noster hortari iuvenem illum, ne populo, externam speciem in iudicando sequenti, fidem habeat, ut potius se ipsum exploret, ac sua vitia cognoscat.

42. *Caedimus, inque vicem praebemus crura sagittis*. Sumptum hoc a militibus, quorum corpus scuto teclum, crura sagittis et telis exposita erant.

43. *novimus*, ita vivere didicimus.

44. *Caccum*. quod adversarius non animadvertis. Sumptum nempe hoc a gladiatore vulnerato et vulnus dis-

similante, ne inde adversarii animus augeatur.

45. *et decipe nervos*, i. e. decipe vires tuas, simila, vires tibi adhuc integras esse, quae vulnere debilitatae sunt.

46. *Egregium cum me cel.* Senec. Epist. 59: *Illud praecipue impedit* (quominus tantum, quantum satis sit adversus vilia discere, discamus) *quod cito nobis placemus; si invenimus, qui nos bonos viros dicat, qui prudentes, qui sanctos, adnoscamus.* Nec sumus modica laudatione contenti; quidquid in nos adulatio sine pudore concessit, tamquam debitum prendimus; optimos nos esse, sapientissimos affirmantibus adsentimur, cum sciamus illos saepe mentiri. Aliorum laudationem sibi fraudi fuisse profletur Alcibiades apud Platonem in Symp. XXXII. ed. Wolf.

47. *Viso si palles* cet. Similis orationis color est apud Juvenal. VIII, 9 seqq. 435 seqq. cf. supra III, 109 seqq.

48. *penem amarum*; i. e. mentem libidinosam.

49. *Si puteal oactus multa vibice flagellas*. Duo putealia Romae fuerunt, quae nobis quidem nota sunt, a pluribus, etiam a Sigoniu de ant.

iur. Rom. T. II. p. 504 seq. confusa, a' Salmasio primum ad Solinum p. 802 seq. distincta, unum Naevii in cornitio, de quo loquitur Cic. de Divin. I, 47; conf. Liv. I, 36; alterum Libonis in porticu Julia ad arcum Fabianum. Neque praeter haec alia Romae fuisse putealia quis adfirmaverit? Vetus Persii interpres inteligit h. l. puteal Scribonii Libonis, cuius formam, arae instar, in numis antiquis descriptam adhuc habemus. Iam vero Casaubonus existimat, *puteal* h. l. pro foro esse positum, et *flagellare forum* pro: frequenter adire forum; aut in turba forensi quotidie versari. Ad maiorem inprobitalis declarationem idem putat adiectum esse *multa vibice*, nam ubi turba sit hominum aliorum in alias iucentium, ibi rixas esse, ibi verbena et vibices (forsan Juven. III, 244 seqq. respexit). τὸ *cautus* artis verbum esse, proprium enim fori peritis et pragmaticis cavere. Ut autem hic versus ad Neronem pertinere possit, alteram proponit explicationem, nocturnaque Neronis grassationes spectari putat, quibus pererrare forum obviosque caedere soleret. Et quia in his grassationibus milites semper praesto essent, qui Neroni auxilium ferrent, etiam τὸ *cautus*, satis bene hac ratione potest iulistrari. Prima interpretatio Casaubono, prope dixerim, indigna est; altera sane probabilior, modo haec ad Neronem trahi possent, ad quem, ut ille vir eruditissimus ipse fatetur, versus 47 saltem pertinere non potest, itaque non magis hic, qui interpretes usque adhuc torsit et semper torquebit. Aliam viam Salmasius l. c. ingressus est, negatque *puteal* hoc loco pro foro aut dicasterio adipisci posse, sed de feneratoribus po-

tius esse cogitandum, qui ad puteal Libonis consistere solerent. Ad hunc tamen locum monuit vet. commentat. Crug. *Puteal locus erat in foro, ad quem conveniebant mercatores et feneratores ad tradendum et recipiendum. Alii dicunt fuisse pro rostris, ubi tribunal erat praeatoris.* Idem (ad Horat. Epist. I, 19.) ait, *puteal Libonis* tribunal fuisse. Cum hoc consentit Porphyr. ad eundem locum. Vides iam inter grammaticos litem esse, quae a nobis compoui nequit, quum difficile sit iudicatu, cui horum plurimum tribuas, Casaubonianamque de foro et tribunali rationem non utique esse a Salmasio refutatam, nam inde, quod adparet vel ex Ovidio (Remed. A. 561.) ad puteal negotia sua tractasse feneratores, minime sequitur, *puteal* pro foro et tribunali non debere adcipi, nisi nefas existimes, auctoritatem scholastae Persii, qui de feneratoribus h. l. agi opinatur, negligere. Pergit Salmasius, de more fieri, ut qui frequenter ad locum aliquem convenient, ibique diu desideant, per otium saepe dum aliud agant et loquantur, vel stilo parietem conscribant, vel unguibus deradant, vel aliquid nugarum faciant. Hinc lepide dictum esse et ἀπρατικῶς de feneratori, qui totum diem ad *puteal* consistenter, expectans qui pecuniam adcipere vellet, multa vibice *puteal* eum flagellare. Verum enim vero non erat Satirici, ne dicam Persii, a rebus levissimis ac fortuitis colores mutuari ad id describendum, quod indignatione sua et satirico flagello dignum existimasset, praesertim quum illae ad hoc minime pertinerent. Simplicissimam omnium interpretum, qui mihi quidem ianotuerunt, rationem iam ante illos daum viros

Nequidquam populo bibulas donaveris aures. 59
 Respue quod non es: tollat sua munera cerdo.
 Tecum habita, et noris, quam sit tibi curta supellex.

init Badius Ascensius, qui *puteal* fe-
 neratores et usurarios h. l. esse pu-
 lat, et *multa* *vibice* *flagellare* pro:
 gravi damno adficere, positum esse
 arbitratur. Britannicus vero *puteal*
 debitores esse, et *multa* *vibice* *flagel-*
lare pro: molestum esse debitibus
 in usuris exigendis, existimat. Hoc
 satis sit de loco, cuius sententiam et
 vim fortasse nemo extricabit.

50. *bibulas*, laudis cupidas. *bibere*
 de aure habet quoque Horat. Od. II,
 13. 32. et Prop. III, 4. 8. ibi Burm.
 Sensus: frustra, quum turpiter vi-
 vas, multitudinis laudibus delecta-
 beris, quandoquidem ex eo, quod

quis laudatur, non sequitur, cum
 laudes mereti.

51. *Respue, quod non es.* Noli ad-
 mittere laudes, quas non mereris.
cerdo, artifex sordidus pro homini-
 bus, qui ex quavis re abiecia et
 turpi lucrum quaerunt. *munera*, lau-
 des, quas in te conferre vult. *tollat*
sua munera, abeat cum suis lau-
 dibus.

52. *Tecum habita.* Te explora. Ho-
 rat. Sat. I, 3. 34 seqq. *curta supel-*
lex, verae laudis penuria. Cognosces,
 quam parum sit in te, quod laudem
 mereatur.

SATIRA V.

AD MAGISTRVM SVVM
ANNAEVM CORNVTV M

ARGVMENTVM.

Vt gratissimum erga Cornulum, praeceptorem suum, animum declareret poëta, utilit lepida sententiarum conformatioe. Scilicet ad rei magnitudinem, quae verbis aequari non possit, declarandam, poëtae sibi optare soleant centum ora et linguas, Homerum securi; quorum more et instituto Persius quoque hoc loco utilit, subindeque se a Cornulo interpellatum singit: Quorsum haec? quippe neque carmen aliquod sublime condas, neque in argumento aliquo tragico verseris, neque omnino pravum huius saeculi morem, quo tenues et ieiunae res ingenti strepitu verborum ac tumultu, ut gravissimae, effervescunt, in animum induceris sequi, sed vitae humanae consuetudinem, in dies magis magisque in deterius delabentem, acerrimo sale defricare tibi propositum sit; quin huc igitur verba et sententias dirigis? 18. Enimvero; Persius subiicit, huc rerum vanitati equidem nullus studeo; animi mei recessus tibi aperirem, ostenderemque, quanto amore te complecterer, vox poëtarum, vel in minutis rebus a nonnullis inepie adhibita, in maxima re et meo sensu gravissima, mea feci. 29. Recensum iam instituit omnium beneficiorum, quibus a Cornulo puer adfectus sit, declaratque, quantum eius institutioni et praceptis debeat. 40. Familiaritatis deinde mentionem facit, quae sibi cum illo semper intercesserit, intimae 44, studiorumque communium morumque similitudinis. 62. Hinc deflectit ad stoicum aliquod dogma de libertate, quo sapiens solus liber perhibetur, transitione admodum felici. Animo enim gratissimo reputans, quantum ipse stoicorum disciplinae debeat, ex illorumque ratione ad vitam cum animi tranquillitate et constantia transigendam proficerit, suo ipsius exemplo monet iuvenes, ut eadem obportunitate utantur, neque occasionem discendi differant. 72. Ad bene autem et beate vivendum libertate opus esse, non ista, quae in Damae, agasonis causam, persona ridetur, civili. 82. Docet porro, quid sit ex Stoicorum sententia, ita vivere, ut vellis, id est, verae libertatis vim et naturam, quae a practore, philosophiae ignaro, non possit cuiquam impertiri. 95. Ad omnia, quaecunque velis, facienda requiri adcuratam omnium rerum cognitionem, 104, libertatemque sine cognitione veri, rerumque vel expetendarum vel fugiendarum ratione, et animo ab omnibus cupiditatibus motibusque vehementioribus vacuo ac soluto ne cogitari quidem posse. 118. Non posse fieri, ut aliquis sapiens idemque stultus sit, sed vel omnino sapiens vel omnino stultus 123. Vt domini in servos, sic cupiditatem in ipsis dominos esse imperium aequseverum. 131. Quod ut amplius confirmet, exemplo utitur, a mercatoris avaritia petito, ad omnia facinora illum impellente. 139; contra pugnaciem inducit luxuriam, mercatoris animum in diversa trahentem. 153, qui miser, alterum vitio declinato, in alterum praecipitem se necessario daturus sit. 160. Jam ad aliam similiudinem transit, ab amante aliquo sumptam, qui valedicere ami-

cae quum apud animum statuerit, illico ad eam pristina caritatis retrahatur. 169. *Quibus rebus monstrat Nostrus, ne illum quidem liberum esse, qui imperium in vita ad tempus exercere possit* 175, *multo minus eos libertatem natos censendos esse, quos ambitione religionibusque per vices excitatos turbatosque semper conspiciamus.*

Vatibus hic mos est, centum sibi poscere voces,
Centum ora, et linguas optare in carmina centum,
Fabula seu moesto ponatur hianda tragoedo,
Vulnera seu Parthi ducentis ab inguine ferrum.

1—4. Poëtae solent, incipit Nostrus, in rebus tragicis epicisve enunciandis, quum rerum copia vel vera similata premantur, centum ora et linguas sibi optare.

1. *Vatibus hic mos est.* Respicit loca huiusmodi in poëtis satis obvia Homer. Il. β, 484 seqq. Virg. Aen. VI, 625 seqq. VII, 37 seqq. Ovid. Metam. VIII, 532 seqq. Trist. I, 453 seqq. Fast. II, 119 seqq. cf. Claud. paneg. in Prob. 55 seq.

3. *ponatur.* *poni* dicitur de thesibus a pueris tractandis et a magistro in schola praescriptis, sic apud Quintil. (Inst. II, 3.) saepius; h. l. positum *ponatur pro:* elaboratur pro tragoeedo, nam *ponere* etiam de artifice dicitur, v. not. ad Sat. I, 70. *hianda* cum delectu, verba grandia enim pro animi affectu, quem indicant, majori, vehementiori etiam vocis contentionе enuncianda sunt, sic Propert. II, 23. 5 seq. *hiare carmen procanere.* Quemadmodum autem literarum ratio illorum temporum ea erat, ut in levibus rebus describendis sententiisque ieiunis plerumque exprimendis sublimia verba dictiounique ampullae adhiberentur: sic etiam tragœdi in fabulis agendis in eo peccabant, ut in repraesentando per vocis et gestus moderationem

adfectu nec finem nec modum poscerent. Lucian. in Nigrin. T. I. p. 50. ed. Reiz. οὐδὲν αὐτὸν ἔχειν τι περιθεῖς τοὺς λόγους, μηδὲ καὶ κατ' ἄλλο τι γένωμαι τοῖς ὑποχριταῖς ἔχεινοις, οὐκολάκις ἡ Αγαμέμνονος, ἡ Κρέοντος, καὶ Ηρακλέους αὐτοῦ πρόσωπου ἀνειληφότις, χρυσίδας ἡμφιεσμένοι, καὶ δεινὸν βλέποντες, καὶ μέγα κεχηνότες. μεχρὸν φθέγγονται καὶ ισχνὸν καὶ γυναικῶδες, καὶ τῆς Εκάβης ἡ Πολυξένης πολὺ ταπεινότερον. *moesto* patutram tragicae personae spectat.

4. *Vulnera seu Parthi.* *Vulnera* hoc loco passive, Horat. Sat. II, 4. 43 seqq. Interdum etiam active, ut apud Virgil. Aen. II, 436. Parthi Romanorum hostes adsidui, numquam satis debellati, quamquam saepius bello tentati, ex Tacito, Suetonio, Dione Cassio cet. satis noti. Triumphi sicti materiam aequa ac Germani Romanis Imperatoribus saepenumero praebuerunt, ad quorum Imperatorum gratiam sibi conciliandam seu demerendam poëtae in celebrandis de hac gente victoriis communi studio et concertatione inter se adibebantur. *ducentis ab inguine ferrum.* His verbis proprium aliquod Parthorum ianui omnes fere interpretes fatentur. Qui ea ad imaginem hostis vulnerati hastaque seu sagilla tra-

Quorsum haec? aut quantas robusti carminis offas
Ingeris, ut par sit centeno gutture niti?

6

iecti, quam evellere conetur, trahunt, errare videntur, quippe quia boni scriptores τῷ ducere ab in tali re vix utantur. Sed de eo, quid tandem significant haec verba, in diuersas partes omnes abeunt. Casau-bonus de modo iaculandi tela sumsit, laudatque locum Eustathii ad Homerum, ubi tres modi referuntur: παρὰ μαχὸν, παρὰ τὸ δεξιὸν ὠτίον, παρὸ μων, quibus tribus modis quartum ab inguine addit, adductus loco Propertii IV, 8. 43. qui tamen, quia magna est in eo codicum varietas, nihil probare potest. Et quis tandem iaculaudi modum ab inguine concoquat! Heinsius de ense hoc intelligit ad Ovid. Met. II, 314. hunc se-cutus est Burmann. ad Valer. Flacc. I, 122; verum hoc modo Parthum nemo designavit. Parthi sagittis in proelio maxime valebant, eaeque tela eorum propria. Pharetrae vero, in quibus sagittas gestabant, ab humeris pendentes superiori sua parte cubitum adtingebant, ut commode inde sagittae depromi possent. Pindar. Olymp. II, 149 seqq. Πολλά μοι ὑπ' ἀγκῶνος ὥχεα βέλη Ενδον ἔντε φαρέτρας; cet. Ibi Schol. laudat Theocrit. XVII, 30. ubi legitur ὑπωλένιον φαρέτραν. Iam vero enim ducere pro: destringere, educere e vagina, notum est. Quidni etiam dici possit, sagittam ducere, pro: depromere sagittam e pharetra? Illud ab inguine sic facile a situ pharetrae potest explicari.

5—18. Poëta fingit se a Coruuto, cuius nomini hanc satiram inscripsit, interpellatum: Quid hoc sibi vult? aut quantae molis carmen paras?

Tragicas res tractaturis hanc verborum pompam relinque. Tu ab omni stulta ostentatione, quam te ad scribendum adcingis, liber es, versusque componis vacuos ab omni tumore inani, sed elegantes; scis mores pravos perstringere. Huic rei verba et sententias adcommoda omissis tragicis ampullis.

5. 6. Similitudo sumpta est a ferculo, quod aliquis adponit. *quantas offas robusti carminis ingeris?* *offa* est globulus seu portio cibi. h. l. significat partem carminis. *robusti* longe deducti. *ingeris*, adponis, objicis, h. l. pro: meditaris. Sensus: Quam longe diductum carmen! paras? ut par sit centeno gutture niti. Nilitur aliqua res eo, quo sustinetur, et id, quod sustinet, subsicere debet oneri imposito; carmen nilitur gutture, quando vox in recitando non deficit. Sensus itaque est: ut centum linguae, homines (*centrum guttur*) ad illud grande opus recitandum desiderentur, aut carmini recitando vix sufficiant. Quia, similitudine retenta, hoc ferulum pluribus erat coenandum, adposite dixit: *quantas offas robusti carminis;* sed in similitudinis delectu iudicium poëtae requiras, neque troporum durities probari potest. Ceterum Persii tempore non tam ingenuosi erant poëtae, ut rerum copia premerentur, sed quum infinita rerum vi obrutos se his flosculis, ex Homero aliisque decerptis, profiterentur, fieri potuit, ut in summa rerum inopia tunc maxime solliciti essent, quid dicarent. Hanc ingenii paupertatem magnis quoque voluminibus studebant dissimilare, materia

**Grande locuti nebulas Helicone legunto ,
Si quibus aut Procnes , aut si quibus olla Thyestae
Fervebit , saepe insulso coenanda Glyconi.
Tu neque anhelanti , coquitur dum massa camino, 10
Folle premis ventos ; nec , clauso marmure raucus ,
Nescio quid tecum grave cornicaris inepte;**

undique congesta et argumento ad
taedium usque dilatato.

7. *Grande locuturi*, in eiusmodi
argumentis versaturi, quae v. 3. et 4.
designata sunt. *nebulas*, tales dictio-
nes et flosculos, quibus poëtae anti-
qui usi sunt, qui flosculi, quum rei
veritate destituantur, nihil nisi ina-
nem speciem praebent, ut nebulae.
Helicone, in antiquorum poëtarum
scriptis.

8. 9. *Procne Philomelæ filium*
Ilyn Tereo, et *Atreus Thyestae* fi-
lios ipsi patri coenandos adposuit. An
Neronem, qui Thyestem tragœdiam
egit, notet Noster, dubitari saltem
posse existimo. *olla* spectat ad argu-
mentum fabulae, ut apud Cladian.
I, 171: *Thyestæe mensæ*, et apud
Horat. in arte 94: *coena Thyestæ*.
V. 9. *Fervebit* adposite ad ollam. *si*
quibus fervebit pro: a quibus stylo
tractabitur. *coenanda*. manet Noster
in allegoria. De nimo notum est:
saltare fabulam Ovid. Trist. II. 519.
et Juvenal. VI, 63. *saltare cyclopa*
Horat. Sat. I, 5. 63; sic Graeci quoque
ορχησθαι τὸν ξτόρα, *τὸν Καπανέα*,
Lucian. de Saltat. posuit autem *coe-
nanda* pro saltanda seu agenda, quia
utraque fabula circa carnes liberorum
coctas patribusque adpositas versatur.
insulso Glyconi. Tragoedum *Glyco-
nen* fuisse, qui populo mire placue-
rit, et propterea a Nerone manumis-
sus sit, narrat Scholiastes ad hunc lo-
cuni. *insulso*, inepto.

10—13. *Pergit Cornutus*: Tu ab
inepto aliorum poëtarum tumore ab-
horres. Pro hoc posuit id, quod fa-
cere illi, dum meditarentur, et quo
grande aliquid se elaboratos profi-
teri solebant. Huius ostentationis
triplex genus posuit, unum eorum,
qui in meditando animi quasi ardore
aestuarent; alterum eorum qui se
fotos in meditando desixos simila-
rent ad ostendandam materiae gravi-
tatem et difficultatem; tertium co-
rum, qui sibi dum scriberent, vehe-
menter placerent, superbosque indu-
rent vultus.

10. 12. *Tu neque anhelanti folle*
premis ventos. Premit is ventos folle,
qui facit, ut follis ventum seu au-
ram adcepit rursus emittat. *Anhe-
lanti folle*, metaph. pro pulmonibus,
totumque simpl. pro: tu non anhe-
las, non aestuanti te similem facis,
dum coquitur massa camino, i. e. dum
argumenti tractatione occupatus es.
Sumptum hoc a metallis, quae igne
liquefacta in varias formas fundun-
tur. Nonnulli *folle premere ventos*,
adcipiunt pro: folle retinere ventos,
inflare se; quam tamen rationem
epitheton *anhelanti* non admilit,
qua etiam tota similitudo turbatur.
Cornutus enim negat, Persium ac-
stuanti, similem anhelare, dum in
opere perficiendo occupatus sit, ut
follis soleat adcipere et reddere au-
ram, dum metalla liquefiant. Cele-
rum Horatius Persio praecepsit Sat. I, 4

Nec *stloppo* tumidas intendis rumpere buccas,
 Verba *togae* sequeris, iunctura callidus acri,
 Ore teres modico, pallentes radere mores
 Doctus et ingenuo culpam defigere ludo.
 45

19 seqq. conferas Iuvenalem VII, 141 seq. nec *clauso* murmure *raucus* *Nescio*—*inepte*. Altera haec ostentationis species. *clauso*, obpresso. *raucus*, naturae murmuris convenienter. *orunicaris*. Priscian. VIII, 828. hoc interpretatur: importunum garrire; *χράζειν*, Aristoph. Plut. 369. ibi Schol. Casaubonus ita adcipit: solus ambulas cornicis instar; non satis recte, ut videtur. Sensus: tu non rauco murmure, cornicis instar, tecum loqueris, nescio quas res grandes (*grave*) animo tuo volutas. *inepte*, *inepto* more.

13. Sequitur tertia ostentationis species. *Nec intendis*. Nec id agis. *tumidas*, *inflatas*. *stloppo* vox ficta ad exprimendum illum sonum, quem, buccae inflatae quum vi subito comprimantur, ventus per labia emissus edit. Sensus: non tu buccas nimium inflas, non ita, ut ventus ore vehementer compressus per labia erumpat.

14. 15. 16. Sequuntur iam Persii laudes. Cornutus ait, Persium verba eligere in communii usu posita, ea apte componere, et oratione uti copiosa, non tamen tumida. In his Persius sibi ipse nimium tribuit.

14. *Verba togae* i. e. verba in sermonis vulgaris consuetudine versantia. *Sequeris*, h. l. *deligis*. *Verba togae* obponuntur verbis sesquipedalibus, quibus tragicci inepti tunc utebantur. *junctura callidus acri*. De iunctura seu compositione verborum multa praeceperunt veteres rhetores,

quae nos passim adcurate intelligere non possumus, non quia aurium nostrarum iudicium obtusius est, ut quidam volunt, sed quia vel facilitas vel difficultas, qua veteres singulas literas exprimerent, totaque fere pronunciatio earum nobis incognita est, a qua tamen omnis de iunctura disputatio pendet.

15. *Ore teres modico*. Os saepe ponitur pro iis, quae dicuntur, ideoque pro dicendi genere, sermone, carmine. *teres*. ductum a membris humanis suci plenis, non tamen tumidis, saepe transfertur ad orationem copiosam, non tamen luxuriantem. *Ore teres modico* pro: ore modice reti, i. e. oratione, quae modicis et verborum et sententiarum et ornamentorum copiis instructa est. conf. Horat. in arte 323. *pallentes mores*, vel mores, qui reddunt homines pallidos, vel mores hominum acrem censuram metuentium, eamque ob causam pallientium. *radere*, perstringere.

16. *Doctus*. Casaubonus existimat, Cornutum poëtam satiricum suisse, quia Fulgentius Planciades de prisco sermone versum aliquem ex M. Cornuti satira proferat, Persiumque in satiris scribendis ab illo suisse institutum, configit idem ex hoc Persii loco. Huic adcedere Wernsdorf videtur in poët. Lat. min T. III. p. XVII. Verum versus ille, qui a Fulgentio citatur, dubitari potest, ex quo satirarum genere fuerit, quum reliqui scriptores omnes, qui Cornuti

Hinc trahē, quae dicas, mensamque relinque Mycenis
Cum capite et pedibus, plebeiaque prandia noris.

Non equidem hoc studeo, bullatis ut mihi nugis
Pagina turgescat, dare pondus idonea fumo. 20

mentionem faciunt, ne poëtam quidem eum suisse disertis saltem verbis narrant. Dio Cass. LXII. extr. memoriae quidem prodidit, eum a Neronе in consilium adhibitum suisse super carmine de rebus gestis Romanis instituto. Hoc potuit omnino fieri, siquidem doctus et nobilis grammaticus fuerit, qui etiam commentaria in Virgilium composuerit (Gell. II, 6; IX, 9. Macrob. Sat. V, 49. Charis. Grammat. instit. lib. I. p. 100. et 102. Putsch.) etiamsi versus numquam fecisset. Quin Persius, qui tantum Coruuto tribuit, ut omnia paene animi bona accepta ei referat, si etiam satiras scribendi artem ab eo didicisset, multo sane disertius id non modo indicasset, verum etiam magistri artein laude debita celebrasset, quum reliquas eius virtutes tam copiose exornet. *Doctus* igitur h. I. nihil mihi videtur esse, quam peritus, callidus. *desigere*, pro notare. De verbo *figere* agens copiose Heinsius ad Ovid. Heroid. VI, 91. illud *desigere* explicat: tamquam aculeo tangere satiricis reprehensionibus. Sed *desigere* est proprie: humi ligere. *Desigere* aliquem de poëta satirico dici potest, quando aliquem adeo adcurate depictum ante oculos hominum ponit, ut omnes illum vivum adspicere putent. *Desigere* itaque est: prostituere aliquem populo, et expōnere eum vel risui vel invidiae. *culpam*, homines improbos. *ingenuo*. *ludo*, carmine liberali et ingenuo, non obsceno aut maledico.

17. 18. *Hinc*, h. e. ex morum censura et improbitatis castigatione. *trahē*, quae dicas, pele argumentum et dictionis colorem. *mensam cum capite et pedibus*. Atreus nempe Thyestae fratri liberos eius ad aras immolatos partim assos partim elios adposuerat epulandos, et sub finem coenae capita illi, pedes et manus filiorum ostenderat, ut cognosceret frater, quibus nefandis epulis esset delectatus. Hanc mensam, inquit Cornutus, aut omnino omne tragicum argumentum omilte. *plebeiaque prandia* obponuntur coenis illis nefandis, pro omni argumento ex vita communi petito.

19—29. Se sibi quidem, Persius Cornuto respondet!, optare centum voces non ad nugas carmine celebrandas verborumque inani tumore fucandas, sed ad animum suum, quos sit erga praceptorum, prolixè declarandom. Honesta sane oratio, ex qua liberalis Persii indoles et egregia in Cornutum pietas luculenter adaptaret.

19. *hoc*, huiusmodi flosculis v. 1. et 2. *bullatis nugis* iidem flosculi intelligendi sunt, in quibus nihil solidi inest, sed qui ut bullae praeter innam tumorem nihil habent. Tumorem Martial. IV, 49. 7. *vesicam* vocat.

20. *Pagina* seu pro eo saepe ponitur, quod in illa scriptum est, seu pro toto opere. Propert. II, 17. 4. Ovid. Trist. V, 9. 3. Martial. IX, 78. Ovidius l. c. habet crescit, Persius, accommodate ad *bullatas nugas*, scri-

Secreti loquimur. tibi nunc , hortante Camēna .
Excutienda damus praecordia : quantaque nostrae
Pars tua sit , Cornute , animae , tibi , dulcis amice ,
Ostendisse iuvat. pulsa , dignoscere cautus ,
Quid solidum crepet , et pictae tectoria linguae. 25
His ego centenas ausim deponscere voces ,
Vt , quantum mihi te sinuoso in pectore fixi ,
Voce traham pura , totumque hoc verba resignent ,
Quod latet arcana non enarrabile fibra.

psiturgescat. dare pondus idonea fumo , Horat. Epist. I, 19. 42. i. e. quae pagina nugis (fumo) possit dare aliquam dignitatem. Sensus: Non equidem id ago , ut huiusmodi nugis dilatentur mea scripta ita comparata , ut illis inde nugis , quae per se nibili sint , aliqua dignitas ad crescatur.

21. *Secreti loquimur. Hoc praemitit ad omnem adulandi suspicionem amovendam. hortante Camēna , i. e. impetu pectoris mei id exigente.*

22. *Excutienda. Excutere portitorum soleone verbum , qui sarcinas peregrinantium apertas explorabant , num forte ibi inessent merces inscriptae , quas , quum invenissent , publicabant. Seneca Epist. 72. Explicandus est animus , et , quacumque apud illum deposita sunt , subinde excuti debent. praccordia , φρένες . Theocrit. XXIX , 3. Κῆγὼ μὲν τὰ φρενῶν ἐρέω κτατ' ἐν μυχῷ.*

23. *quantaque nostrae Pars tua sit , Cornute , animae. Suavissima est imago perfectae amicitiae duorum animorum voluntatis et morum similitudine in unum quasi coalescentium , ut alter alterius pars habeatur. Egregie Lucianus in Toxar. T. II. p. 558. ed. Reiz. amicum alterum leniger reprehendentem , qui sibi bene*

de ipso merito gratias ageret , induxit: γελοῖα τούννα καὶ ἡμίσις δὲν ποιοῖμεν , εἰ πάλκι ἀναμιχθέντες , καὶ , ως οὗτον τε ἦν , εἰς ἓνα συνελθόντες , ἔτι μέγα νομίζοιμεν εἶναι , εἰ τὸ μέρος ἡμῶν ἐπραξέτι χρηστόν ύπερ ὅλου τοῦ σώματος ὑπέρ ἐκυτοῦ γὰρ ἐπραττε , μέρος ὁν τοῦ ὅλου εὖ πάσχοντος.

25. *et pictae tectoria linguae. Ab altera metaphora transit ad alteram. Vi obpositi sensus est in aprico ; dicere vult Noster , Cornutum posse dignoscere verum amicum a falso et simulato. tectorium , κονίζμα , incrustatio parietum ex arena et calce , inde pro fuco. pictae tectoria linguae pro : tectoriis , quibus lingua obducta est. Pictae non placuit I. G. Graevio , legitique fictae. h. l. pictae tectoria linguae sunt verba similata , animi benevolentiam mentientia.*

27. *sinuoso in pectore , i. e. in pectore multos recessus habente , ubi aliquid condilum possit latere. Similitudo de amplio vestimento sumpta.*

28. *traham sc. ex sinuoso pectore pura , candida. Resignari proprie de literis dicitur , quibus signum detrahitur; itaque resignent pro: aperiant , declarant.*

29. *enarrabile. spectat ad adfectus magnitudinem , quae verbis exprimi*

Quum primum pavido custos mihi purpura cessit,
 Bullaque subcinctis laribus donata pependit; 31
 Quum blandi comites, totaque in pune Suburra
 Permisit sparsisse oculos iam candidus umbo;
 Quumque iter ambiguum est, et vitae nescius error

nequit. *arcana fibra*, quod supra, si-
 muoso pectore.

30—54. Ego me tibi, o Cornute, pergit Persius, puerili aetate exacta in disciplinam dedi, tu me fovisti anitnumque meum ad virtutem formasti; seria nos una tractavimus rursusque una animos relaxavimus; hanc studiorum et voluntatis communio- nem naturae certe et fato debemus. 30. Tempus, quo aetas iuvenilis incipit, egregie per ea declaratum est, quae tunc adcidere solent. *Quum pri- mum pavido custos mihi purpura cessit.* Purpuram seu praetextam ideo gestamen puerorum fuisse, ut haec aetas ab omni iniuria tutta esset, nonnulli tradiderunt. Puto tamen illud potius recentiorum huius moris et instituti interpretamentum fuisse, quam veram causam. Hoc constat, frequen- tem fuisse amorem in praetextatos, in primis sub Imperatoribus, eamque aetatem omnis generis libidini maxime fuisse expositam. Quumque nefandis amoribus vel uoice praetextati inservirent, atque hoc vitium Persii tempore tam late pateret: parum commode *purpura* h. l. pudicitiae cu- stos videtur vocari; quamobrem sic legendum esse existimo: *Quam pri- mum pavido custos, quam purpura ces- sit.* Etenim pueros semper paedagogi in ludum literarium sequebantur, qui illorum curam agerent, pudoremque servarent; hoc satis notum est ex Horat. Iuvenal. et Martial. Erat enim, quod patres pueris timarent. *pavido*

cum respectu ad pudorem primae ae-
 tatis proprium.

31. *Bullaque.* Bullae ad propellen- das incantationes et fascina ingenuis pueris et altiore loco natis aureae, pauperioribus e corio factae, e collo suspensae, quam togam pueri praetextam posuissent, laribus donaban- tur. *subinotis.* lares erant habitu pe- regrinantium. Vetus interpres ad h.

l. *Quia gabino habitu cinctuque du- penates formabantur, obrotu toga super humorum sinistrum dextra nudo.*

32. *blandi comites*, adsentatores, qui latus meum tegebant, in custo- dis severi locum subcedentes. Subple- erant mihi, vel permiserunt mibi. *Suburra* vicus Romae celeberrimus in secunda regione, a scortis in primis et lupanaribus frequentatus.

33. *umbo*. sic vocabatur centrum plicarum in toga lauitorum et ele- gentiorum. *candidus umbo* obpo- nitur praetextae, et *candidus umbo* seu toga pura indicat aetatem iuve- nilem, qua quis suo more incipit vivere a nullo tute amplius custo- ditus. *sparsisse*, circumfulisse.

34. *Quumque iter ambiguum est, v. not. ad III, 56.* Ex quo iuvenis incipit esse suae tutelae, duplex potest inire vitae genus, vel virtutem co- lere, vel inservire vitiis; tunc amico opus est fidi, seu admonitore sa- pienti, qui eum in rectam viam de- ducat. *et vitae nescius error*, i. e. ignoratio eorum, quae ad vitam sa- pienter degendam necessaria sunt.

Diducit trepidas ramosa in compita mentes : 35
 Me tibi subposui. teneros tu suscips annos
 Socratico , Cornute , sinu. tunc fallere sollers
 Adposita intortos ostendit regula mores ,
 Et premitur ratione animus vincique laborat ,
 Artificemque tuo dicit sub pollice vultum. 40
 Tecum etenim longos memini consumere soles ,

Ceterum similitudinem itineris a peregrinantibus absolvendi , seu spatii a concertantibus decurrenti ad vitam saepe transferri , nota res est.

35. *trepidas mentes* , dubitantes iuvenes et adhuc incertos. *ramosa ad compita*. Innumerabiles enim sunt vivendi rationes , ex quibus optimam eligere et sequi hoc opus est , hic labor. Quam diserte , quam ornata , quam graviter simplex res expressa sit , vel interprete tacente , unusquisque sentiet. Illis quinque versibus continetur : Simulac excessi ex ephesis.

36. *Me tibi subposui*. Subponi proprie de vitulis lactentibus dicitur. Ut sapientiae praceptis a te nutritur , me tibi quasi subposui. Aut subposuit se Persius disciplinae Cornuti , ut iumenta iugo colla.

37. *Socratico sinu* , i. e. ita ut Socrates solebat discipulos suscipere. Seneca Med. 384. *Vade , hos paterno , ut genitor , excipiam sinu*. apud Petron. 429. est *Socratis fide*. cf. Quintil. I , 9 ; II , 2. praecipientem , quales esse debeant praceptores. *tunc fallere sollers regula*. Intelligitur praecipiendi ratio , quae animo se insinuat , sensimque eum inficit et colorat , ita ut eius vis vix percipiatur. Eodem sensu *fessellit* utitur Horat. Epist. I , 17. 10.

38. *intortos mores* , i. e. pravos ,

qui , ut lignum aliquod regula adposita , sic praceptis sapientiae diriguntur et emendantur.

39. *Et premitur ratione animus*. Translatum hoc ab equis domandis. Sensus : coercetur animus (Ἀντός , omnes cupiditates et affectus : Scholiast. ad Arist. Ran. 868.) sapientiae et morum praceptis (ratione) et emendatur. *vincique laborat* , reluctans , aegre vincitur.

40. *ducit vultum sc. animus* , i. e. formam adcepit , in formam aliquam fingitur. *artificem*. Interdum artifex pro eo ponitur , quod in suo genere consummatum ac perfectum est. Caſaubonus putat , Persium scripsisse *artificis* seu *artifici* , sed emendatione nihil est opus. *tuo sub pollice*. translatum hoc est a re plastica (Martial. VIII , 6. 9 seq.) : ut scilicet artifex imaginem ex cera aliave materia fingit , sic sapientiae magister animo , quam vult , formam quasi inprimat. Senec. Epist. 50. *Kobora in rectum , quamvis flexa , revocabis ; curvalas trabes calor explicat , et aliter natae in id finguntur , quod usus noster exigit ; quanto facilius animus adcepit formam , flexibilis et omni humore obsequenter*.

41. Hactenus declaravit Noster , quid Cornuti disciplinae deberet ; iam a v. 44—54. communionem studiorum et voluntatis , quae sibi cum

Et tecum primas epulis decerpere noctes.
 Vnum opus et requiem pariter disponimus ambo,
 Atque verecunda laxamus seria mensa.
 Non equidem hoc dubites, amborum foedere certo
 Consentire dies, et ab uno sidere duci.

46

eodem intercesserit, exprimit. *longos soles* i. e. dies longos. *longos* puto adiectum esse ad designandum totius diei spatium ab orto sole ad eius occasum.

42. *primas noctes*, i. e. primas quasque noctis partes. h. l. cum delectu decerpere positum, ut priori versu consumere.

43. *disponimus*, i. e. dispertimus in singulas diei partes, *unum opus*, studia nostra communia. Casaubonus mavult *una*, quod tamen h. l. non convenit; non enim dicere vult Noster, se eodem tempore studiis vacasse, quo Cornutus, sed easdem res cum illo et eodem tempore tractasse.

44. *seria*; proprie dicendum fuisse: animum seriis rebus intentum. *verecunda mensa*, coena frugali, aut cibo modico.

45. His, qui usque ad v. 51. sequuntur, versibus hoc voluit Noster indicare: Quum tanta sit studiorum et voluntatis inter nos similitudo, non potest fieri, quin ea certo alicui sato debeatur. *Equidem*, adsirmandi particula. *foedere certo*, certa et constituta lege.

46. *dies*, vitam nostram. et ab uno sidere duci, i. e. natales nostros in eamdem constellationem cadere. A stellarum enim compositione et inclinatione ea, qua quis lucernam adsperxisset, indolem eius et naturam, studia, commoda et incommoda vitae futurae pendere, antiquitatis super-

stitio sibi persuasit. Opinio haec ruditibus ingenii familiarissima, ideoque et vetustissima, ex eo fonte profluit, unde plurimi et maximi errores, quibus mortales ducuntur et exagitantur, originem traxerunt. Proclivis est enim omnis aetas vel remotissima, a literarum studio nondum philosophiae luce conlustrata, ad indagandas earum rerum, quae vel magnitudine sua in admirationem sui rapiunt, vel utilitate aliqua ad hominum vitam insignes sunt, vel omnino ad genus mortalium aliqua ratione pertinent, rationes et causas. Quo in studio labsi sunt homines eo gravius, quo minore rerum cognitione instructi illud adgredierentur, quum rerum simul existentium, quae nulla societate inter se coniunctae essent, in alterutra alterutrius causam et rationem sitem esse existimarent. Id quod non solum omnibus astrologiae deliramentis locum fecit, sed et mater fuit omnium errorum, quos quidem futuri praesciendi amor soverat, innumeraque mala in vitam hominum induxit. Quantum prava haec studia Ptolemæorum aetate viguerint, de hoc v. Heyn. Opusc. T. I. p. 109. Ceperunt autem nova semper incrementa omni memoria, qua homines debilitatis et fractis per luxum et molitiam corporis et animi viribus rerum futurarum metu cruciarentur. Ceterum id dicitur *duci a sidere*, in quod sidus vim suam exserit, aut cuius ratio a sidere pendet.

Nostra vel aequali suspendit tempora Libra
 Parca tenax veri, seu nata fidelibus hora
 Dividit in Geminos concordia fata duorum,
 Saturnumque gravem nostro Iove frangimus una. 50
 Nescio quod, certe est, quod me tibi temperat, astrum.
 Mille hominum species, et rerum discolor usus.
 Velle suum cuique est, nec voto vivitur uno.

47—49. Sub eodem sidere nati sumus, vel sub Libra vel sub Geminis; hoc cum ornatu enuiciatum est. Prius sic: *Vel Parca tenax veri suspendit tempora nostra libra aequali* (*Parca tenax veri est fatum Stoicorum immutabile ac certum; suspendit libra aequali tempora nostra* i. e. exaequavit vitam utriusque nostrum Libra illa iusta): posterius sic: *seu hora nata fidelibus*, i. e. seu tempus, sub quo amici fideles nascentur; *dividit fata concordia duorum in Geminos*, i. e. curam fatorum nostrorum concordium dispertivit Geminis.

50. *Saturnumque gravem pro: vim noxiām Saturni*; est enim maleficum sidus. *frangimus, vincimus, mollimus. Iove nostro, Iove nobis propitio. An frangere et temperare propria Astrologorum verba fuerint, dubito; hoc certum videtur, ea h. l. adprime convenire. Sensus: Eodem fato ulerque nostrum utilit, non sane ab omni parte felici, sed quo bona mixta sint malis, adeo tamen, ut mala a bonis superentur. Ceterum cur a genethliacis Saturni stella malefica, Iovis salutaris habeatur (Macrobi. Sat. I, 19.), ignorabant vulgo: una ratio adfertur ex Ptolemaeo Fabric. bibl. Graec. T. IV. c. 14. pag. 449. Multi iam ex veteribus huic superstitioni anili bellum indixerunt. Mansit tamen persuasio vulgaris, ut,*

sub quo quis signorum Zodiaci esset natus, ab illius signi natura et iude colorem animi traheret, ut a Libra sequitatem, a Geminis propensum ad intimam familiaritatem animum (in hoc autem videntur sibi veteres non semper constitisse. v. intpp. ad Petron. 39.), malignitasque unius stellae bonitate et salubritate alterius quodammodo coerceretur et temperaretur.

51. Verborum ordo: *Certe est astrum nescio quod, quod me tibi temperat, i. e. quod facit ut in eadem voluntate et studio verser.*

52—61. Pergit Noster: Studia hominum diversa sunt, alii quaestu, alii desidia, alii ludo, alii amore ducuntur, et ad extremum praeteritos dies nequidquam omnes dolent.

52. *Mille hominum species, i. e. ingens est diversitas in hominum figuris; et rerum discolor usus, et res multiplici ratione utiles esse possunt.*

53. *Velle suum cuique est, nec voto vivitur uno, i. e. sua quisque voluntate, suis studiis ducitur. Sensus huius et prioris versus hic est: Ut homines et res specie et usu vehementer inter se differunt; sic etiam voluntates hominum et studia circa eas res earumque usum. Varietatis hominum in figuris et moribus saepe mentio est.*

Mercibus hic Italis mutat sub sole recenti
 Rugosum piper et pallentis grana cumini:
 Hic satur inriguo mavult turgescere somno :
 Hic campo indulget: hunc alea decoquit: ille
 In Venerem est putris. sed quum lapidosa cheragra
 Fregerit articulos , veteris ramalia fagi ,

55

54. *Mercibus Italis.* Quibus rebus ex Italia exportatis merces externas permutarent Romani, non satis constat, v. Heyn. Opusc. T. III. p. 24. *sole recenti*, i. e. in regionibus orientem versus. Horat. l. c. forsitan Alexandria est intelligenda, ubi emporium erat rerum Indicarum.

55. *Rugosum piper.* Plin. H. N. XII. sect. 44. *Hae (piperis siliquae) priusquam dehiscant , decerptae , rotundaque sole , faciunt quod vocatur piper longum ; paullatim vero dehiscentes maturitate , ostendunt cardium piper ; quod deinde tostum solidus , colore rugisque mutatur . — pallentis cumini* Plin. XIX. sect. 47. in Aegypto optimum nascitur , amicissimum inter omnia condimenta , in stomachi remediis praecipuum , pallorem tamen bibentibus gignens. Nihil erat gulæ Romanorum exceptius , quam quo fastidium pellere , aut famem excitare , ventriculoque nimio ciborum usu adtrito novas vires addere possent.

56. *Hic satur c.* Pertinet ad homines , qui inter somnum et epulas omne vitae tempus transigunt ; cibis enim praeter modum obpletis somnus solet obrepere. *inriguo*, i. e. qui irrigat. - In primis somnus cibo et potu probe oneratis sudorem excutere solet. Ceterum de somno quasi solenne est *inrigat*. *turgescere*, sagi-

nat enim quies ; inde *somnus obesus* apud Sulpic. Sat. 56.

57. *campo sc. Martio* (Horat. Od. I, 8. 4.) i. e. ludis et exercitationibus corporis , quibus in campo Martio Romani utebantur. *hunc alea decoquit*. Ut gravius sententiam exprimeret poëta , verbum petivit ex eo , quod vehemens huius rei studium subsequi solet ; nam aliae nimis deditus rem familiarem absumit et ex divite fit pauper. Voluit dicere : hunc alea delectat ; pro hoc dixit : hunc alea decoquit , pauperem reddit.

58. *In Venerem est putris.* Idem expressit , quod habet Claudian. X , 65. *Vivunt in Venerem frondes , sed alia ratione. Putris possis hoc loco lascivus exponere.* verum praestat sumere , Persium ut in superiori verso verbum inde petuisse , quod nimium Veneris usum sequi soleat , quo sanguis et humores inquinantur , viresque corporis debilitantur. Interpretor itaque *putris*: resolutus , corruptus. Olim pro est *putris* legi prurit. — *lapidosa a lapidibus* , qui in articulis concrescunt.

59. *fregerit*, debilitaverit et distorserit. *veteris ramalia fagi* , sic vocat membra hominis nimio Veneris et vini usu marcescentis , morboque articulari torti , quia fagi vetustate iam aridae rami citissime humore putrescunt et conrumpuntur.

Tunc crassos transisse dies, lucemque palustrem, 60
Et sibi iam seri vitam ingemuere relictam.

At te nocturnis iuvat impallescere chartis.
Cultor enim iuvenum purgatas inseris aures
Fruge Cleanthea. Petite hinc iuvenesque senesque
Finem animo certum, miserisque viatica canis. 65

60. *Tunc crassos transisse dies, lucemque palustrem. crassos dies, i.e. dies in aëre crasso transactos.* Cic. pro Sext. c. 9.: *Quis enim clavum tanti imperii tenere et gubernacula reipublicae tractare in maximo cursu ac fluctibus posse arbitraretur hominem emersum subito ex diuturnis tenebris lustrorum et stuprorum.* Si haec ad balnea spectant, ut Cassubonus putat, nihil aliud possunt significare, nisi vitam omni voluptatum genere transactam. Verum poëta tunc in partium delectu peccasset; quid enim hominibus, qui balneis frequenter utuntur, cum chiragra? Dies in ganis et lupanaribus consumptos intelligas. Aut si balnea intelligenda sunt, ea spectavit Noster, quae in balneis fierent, quum viri et seminae promiscue lavarentur. Martial. III, 51. VII, 34. XI, 48. quem morem Romanos a Graecis adcepisse testatur Plutarch. Cat. mai. c. 22. ed. Hutt.

61. *seri, Graece pro sero. ingemuere pro: intellexere, sensere cum gemitu.* Corpus scilicet morbis debilitatum et fractum tandem eos admonet, voluptatum decursum iam esse factum, finemque vitae instare,

62—72. His miseris et perditis hominibus obponitur iam Cornuti vivendi ratio. Huic dicit Noster literis et iuvenum institutioni vacare. Monet deinde homines, ut ab eo petant vivendi rationem, neque id differant, numquam enim eum incipere,

qui semper rem procrastinet.

62. *inpallescer studii acerrimi et adsidui vim involvit, quae augetur adiecto nocturnis; tempora vel somno subrepta studiis inpendit Cornutus.*

63. *Cultor iuvenum, qui operam locas in erudiendis iuvenibus. purgatas translatum ab agro colendo, qui primo purgatur ab herbis sterilibus et noxiis, deinde inseritur. Opinions pravae et vitia paecludunt quasi aures ad virtutis paecepta; illis eradicandis aures quasi purgantur et virtutum paeceptis patent.*

64. *Fruge Cleanthea.* Claudian. XVII, 87 seq. i. e. paeceptis et Stoicorum ratione petitis. *Cleanthes Zenonis discipulus paeceptorque Chrysippi.* A Cicerone Acad. Quaest. IV, 41. vocatur *maiorum gentium Stoicus.*

65. *Finem animo certum.* Aristot. Eudem. II. δεῖ ἀπαντά τὸν δυνάμενον ζῆν κατὰ τὴν αὐτοῦ προαιρεσιν θέσ. Ήσι τινὰ σκοπὸν τοῦ καλῶς ζῆν, πρὸς δὲ ἀποβλέπων ποιήσεται πάσας τὰς πράξεις, ὡς τό γε μὴ συντετάχθει τὸν βίον πρὸς τι τέλος ἀφροσύνης πολλῆς σημείου ἔστι. Senec. Epist. 71. *Vita sine scopo vaga — scire debet, quid petat ille, qui sagittam vulnus mittere, et tunc dirigere et moderari temerum; errant consilia nostra, quia non habent, quo diriganur.* Ad eumdein finem omnes actiones hominis revocandae sunt, eoque continetur, quoniam Epictetus vocat τὴν ἐπιστήμην τοῦ βιοῦ. *animo casus tertius, petule*

«Cras hoc fieri.» Idem cras fiet. «Quid, quasi magnum? Nempe diem donas.» Sed quum lux altera venit, Tam cras hesternum consumpsimus. ecce aliud cras Egerit hos annos, et semper paullum erit ultra. Nam, quamvis prope te, quamvis temone sub uno 70

animo. viatica. Ut in itinere viatico, sic in vita praeceptis opus est. *canis* sc. capillis i. e. senectuti. *miseris.* Multa incommoda ex corporis inbecillitate senectutem comitantur, morsque ipsa in conspectu semper est; contra haec omnia senectuti praesidia sunt comparanda, ut mala quaecumque fortiter ferant decrepiti, mortemque neque adcelerent neque reformident. Ista praesidia bene *viatica*, ἐφοδία, adpellantur, quippe quae sustentent hominem in vitae peregrinatione. Bene Horatius Epist. I, 4. 24 seqq. de philosophiae utilitate ad vitam communem loquitur.

66. In sermone vulgari sic pergeandum suisset: Sentiunt quidem homines, sine sapientiae studio beatam vitam nullam esse, ideoque ei esse vacandum; sed praesentium voluptatum iolebris inretiti consilium suum in aliud tempus semper differunt; quumque haec temporis, quamvis brevissimi, dilatio semper et sine fine amplietur, fit, ut mors prius vitae, quam recta ratio huic in diuersum fluctuanti consilio, finem imponat. Noster statim huiusmodi dilatorem inducit, dicentem: *Cras hoc fieri*, hoc sc. ut philosophiae operam dem. Noster respondet: *Idem cras fiet.* Idem sc. quod hodie fit, ut tu dicas iterum: *cras fiet.* Ignavus quasi mirabundus ad haec: *Quid,* inquit, sc. dubitas; *quasi magnum* sc. illud sit negotium diei unius concessio: ita

67. *Nempe diem donas*, usum unius diei concedis. Potest autem *Nempe* h. l. significare *scilicet* hoc sensu: tu diem donas (ita dubitanter) quasi magnum scilicet. *Sed quum lux altera venie.* Sed spectat id, quod, omissum quidem, per se tamen intelligitur: Concessio unius diei non magna quidem per se est, sed etc.

68. *Iam cras hesternum consumpsimus.* Romani ab oriu solis dies numerabant; orto igitur sole praecedens dies erat finitus.

69. *ecce aliud cras Egerit hos annos.* egerit pro consuinerit, Valer. Flacc. VIII, 453 seq. Ecce. aliud cras, in quod tu semper studium philosophiae differs, consumserit *hos annos*, in quibus procrastinatorem egisti; seu brevius: procrastinando praesens tempus semper perdis. *et semper paullum erit ultra* sc. illud cras. Procrastinando numquam adtinges illud cras, quamquam parvo spatio a te semper remotum. Casabonus illud ita interpretatus est: Paullatim semper tibi erit aetas grandior, et proprius ad metam adcedes. Verum meain rationem veram esse, probat sequens similitudo, qua Noster illa verba paullulum obscuriora explicat et inlustrat.

70. 71. 72. Verborum ordo: *Nam frustra sectabere canthum*, quamvis vertentem sese prope te, quamvis temone sub uno. *canthum* verbum Hispanicum. Quintil. Inst. I, 3. ibi Burin. hoc loco pro rota, ut ἀντεῖ

**Vertentem sese , frustra sectabere canthum ,
Quum rota posterior curras et in axe secundo.**

**Libertate opus est, non hac, quam ut quisque Velina
Publius emeruit, scabiosum tesserula far**

(Homer. Il. 6, 728.) proprie lamina ferrea, quae rotam ambit. *temone sub uno, sub eodem curru*: quo illud prope te non solum explicatur, verum etiam vis eius augetur. Quum (tu quasi) rota posterior curras. Aptæ est imago et sensus aperius: Ut rota posterior numquam anteriorem, quamquam sub eodem curru, minimaque distantia se vertentem, adsequetur; sic illud temporis momentum, quod, quamvis exiguis spatiis, semper lamen differs, numquam tibi continget, quo te ad rectiora studia et bonam mentem sis conlaturus. *et in axe secundo, et in curru, celeriter moto.* Aliter eamdem rem expressit Horat. Epist. I, 2. 44 seq. et temporis fugacitatem egregie descripuit Ovid. Met. XV, 479 seq.

73—90. Iam reliquum erat, ut doceret poëta, cur haec dilatio sapientiae studii apud istos ignavos semper sit et esse debet; quod ut faceret, paucissimis verbis potuisse defungi, adiectis his: sunt enim non sui iuris, sed voluptatum et cupiditatum mancipia, quarum imperium in dies magis magisque confirmatur. Horat. Od. II, 2. 9 seq. Enimvero id erat illud ipsum argumentum, quod susius tractandum in hac satira sibi proposuerat, ad quod sibi per ea, quae in anteced. dicta sunt, viam quasi munivit, quum prius, ut in epistola, cuius formam satiræ huic induit, mos et consuetudo fert, caritati suae et gratissimo in Cornutum præceptorem animo paullo prolixius

satis fecisset, docuisseque brevibus, quantum ad beatam hominum vitam referret, libertate uti, cuius vera indoles et Stoicorum mente in seqq. describitur. Non cum esse liberum, Noster disputat, qui libertate civili utatur. Primum ridet vulgarem opinionem, qua servus nequam liber existimetur et honestus, quando manumissus sit; deinde negat, illud vivere ut *velis* recte a vulgo intelligi; tandem de hac re quasi scholam se explicaturum profitetur. Ceterum notum est inter Stoicorum disciplinae effata: ὅτι πᾶς ἄφρων δοῦλος, καὶ ὅτι μόνος σοφὸς ἐλεύθερος. cf. Cic. parad. 5. Cui quasi fundamento reliqua, quae dicuntur, superstructa sunt.

73. *non hac, quam ut quisque pro: non hac, qua, ut quisque eam. Velina una erat e tribubus rusticis.*

74. *Publius Velina, Publius e tribu Velina: quisque Publius, pro: unusquisque civis Romanus factus. Plena libertate donati et civitatem et nomen manumissoris adcipiebant et in aliquam tribum referebantur. emeruit. Adludit fortasse Noster ad nefanda illa ministeria, quibus a dominis manumissionem impetrare servi studebant: nam simpl. pro: nactus est, illud positum esse ut credam, a me impetrare non possum. Libertatem vero plenam nanciscebantur ex lege Norbana ab a. V. c. 774. ii solum, qui vel per vindictam, vel per censem, vel per testamentum libertate donati erant. Hi soli quoque omnium commodorum, quibus cives*

Possidet. heu steriles veri, quibus una Quiritem 75
 Vertigo facit! hic Dama est non tressis agaso,
 Vappa et lippus, et in tenui farragine mendax:
 Verterit hunc dominus, momento turbinis exit
 Marcus Dama. papae! Marco spondente recusas

Romani fruebantur, participes erant.
 Et quae erant ista commoda? non
 digna sane Romano nomine. Quo-
 tannis et saepe singulis mensibus
 frumentum civibus tenuioribus ab
 Imperatorum liberalitate viritim di-
 stribuebatur, ut plebis animum, cuius
 vota pane et circensibus absolveban-
 tur, a novarum rerum studio avo-
 carent, sibique devincirent. Parva
 quidem res erat, si id, quod singuli
 adciperent, specias, si sumam,
 haud contemnenda. Sueton. Caes. 44.
tesserula, per tesseralam seu tesse-
 ram, quam adcepit. *Tessera signum*,
 quod dabatur iis, quibus frumentum
 erat promissum, et quo prolatu fru-
 menti, quantum in tessera erat scri-
 ptum, copia siebat; largitiones enim
 semper fere ad certum civium nume-
 rum pertinebant. Nomina civium,
 ut sciretur quibus tesserae essent
 datae, tabulis ceratis inscribebantur,
 aut aeneis incidebantur. Senec. de
 Benef. IV, 28. *scabiosum munusculi*
 vilitatem indicat; frumentum scil.,
 ut in granariis publicis saepe adcidit,
 a gurgulionibus exesum seu omnino
 situ corruptum.

75. *Heu steriles veri*, ita bene illi
 vocantur, quorum cogitationes a rei
 veritate semper abhorrent, et qui
 parum verae libertatis vim et na-
 turam noverunt.

76. *Vertigo*. Manumittendus a do-
 mino dextra coram praelore prehen-
 sus circumagebatur his verbis: *Hunc*
hominem liberum esse volo. Quo facto

praetor, lictore iussu eius vindicam
 capiti servi inponente: *Aio te*, dice-
 bat, *liberum more Quirium*. Senec.
 Epist. 8. *Philosophiae servias oportet*,
 ut tibi contingat *vera libertas*. Non
 differtur *in diem*, qui se illi subieci
 et tradidit, statimque circumagit.
Hoc enim ipsum philosophiae servit
libertas est. cf. Plin. Epist. VII, 16. 4.
Hic Dama est cet. Ridet populi opi-
 nionem, quandoquidem ad illam
 libertatem civilem vel abiecissima
 cuique via pateat. *tressis nullius pre-
 tii*; verbum a *tribus assibus contra-
 clum*; spectat ad *mores pessimos*, ut
agaso ad *conditionem vilissimam*.

77. *lippus*. Ergo etiam corporis
 vitiis turpis. *in tenui farragine*, in
 rebus minutissimis eius administra-
 tioni commissis.

78. *Verterit hunc dominus*, pro-
 si dominus hunc iusserit liberum
 esse, seu si eum manumiserit. v. ad
 v. 75. *momento turbinis*, simulacrum
 domino circumactus est, exit saepe
 de rebus in alias formas mutatis, ut
 in re figlina de vasis, usurpatur.
 Horat. art. 24.

79. *Marcus Dama*. Nomen ei pro-
 nomen mutuabantur libertini a pa-
 tronis; agnomen erat servile prius.
 Sensus: Statim sit liber et civis Ro-
 manus. *papae!* admirantis est cum
 risu mordaci. *Marco spondente recu-
 sas* etc. Neque manumissi haec neque
 parasiti alicuius, recenter manumis-
 sum adulantis, verba videntur esse,
 sed ipsius poëtas ridens, quibus

Credere tu numos? Marco sub iudice palles? 80
 Marcus dixit: ita est. adsigna, Marce, tabellas.
 Haec mera libertas: hoc nobis pilea donant.
 «An quisquam est alius liber, nisi ducere vitam
 Cui licet ut voluit? licet ut volo vivere: non sim
 Liberius Bruto?» Mendose conligis, inquit 85
 Stoicus hic, aurem mordaci lotus aceto.
 Hoc reliquum adcipio: licet illud et ut volo tolle.

hoc significare vult, neminem sanum
 servo nequam, simulac libertatem
 nclus sit, in iis actionibus, quarum
 ius et potestas illi quidem cum liber-
 tate et civitate donata sit facta, qua-
 que fide bona contineantur, protinus
 considerare, adeoque nomen servi illum
 quidem, sed nequaquam naturam
 exuisse.

80. *Marco sub iudice palles?* Ergo
 etiam libertinis aditus ad iudicium
 ordinem ea tempestate patebat. *palles?* quidni palleret seu timeret?
 quae enim religio quae fides eius-
 modi hominis? Ceterum *pallere sub*
iudice nihil aliud interdum signifi-
catur, quam causam dicere.

81. *Marcus dixit sc. testimonium;*
ita est, quis audeat dubitare: nam
quandoquidem Marcus rem testatur,
ita se quoque res habet: adsigna
Marce tabellas. Quum in rebus con-
 trahendis vel testamentis condendis
 Marcus testis adhibitus est, quis tau-
 dem uomini et sigillo eius impresso
 fidem non habeat scilicet. Possis
 etiam sic versum interpretari. Inter-
 rogat quidam alterum: *Marcus dixit?*
 Respondet ille: *Ita est!* Statim is,
 qui interrogaverat, ad Marcum se
 convertit: *Adsigna Marce tabellas!*
 subscribe igitur, ut res per nomen
 tuum maiorem auctoritatem adquirat.
 Potest enim totum pertinere ad testi-

monia per tabulas edita.

82. *Haec mera libertas.* Horat.
 Epist. I, 48. 8. Pergit in ironia. Ha-
 rum rerum ius et potestatem libertas
 facit; quis igitur Marco non confi-
 dat? *pileus seu pileum libertatis indi-*
cium. Pileum manumissi in templo
 Ferouiae capite raso induebant.

83. Inducit Noster aliquem fini-
 tione pugnantem, ut errori, qui ab
 illa male intellecta proficiisci possit,
 obcurrat. Liber est is, cui licet vi-
 vere ut vult; iam vero mihi licet
 vivere ut volo; ergo sum liber. Stoici
 dicebant: ἐλεύθερός ἐστιν οὐ ζῶν ὡς
 βούλεται, οὐ οὗτ' ἀναγκάσσει ἐστίν,
 οὐτε κωλύειν, οὐτε βέβασθαι. Iisdem
 igitur verbis utebantur illi quidem,
 verum alia potestate et vi subiecta.

85. *Liberius Bruto.* Vel M. Iunium
 Brutum, primum consulem, liber-
 tatisque Romanae, ut vulgo perhi-
 bunt, restauratorem et vindicem,
 vel Caesaris interfectorum intelligas.
Mendose conligis sc. ex verbis per-
peram intellectis.

86. *aurem mordaci lotus aceto.* De
 eo proprie dici potest, qui acute
 audit; h. l. translatum est ad iudicij
 subtilitatem. Ceterum ad auditus gra-
 vis curationem acetum in primis
 adhibitum esse docet Celsus VI, 7.

87. *Hoc reliquum adcipio speciat*
 ad finitionem libertatis, quae Nostru

« Vindicta postquam meus a praetore recessi,
 Cur mihi non liceat iussit quodcumque voluntas,
 Excepto, si quid Masuri rubrica vetavit? » 90
 Disce! sed ira cadat naso rugosaque sanna,
 Dum veteres avias tibi de pulmone revello.
 Non praetoris erat, stultis dare tenuia rerum

probatur; *adcipio*, probo. Negat autem, ei licere vivere ut velit.

88. Miratur ille cum indignatione dicentem, sibi non licere vivere, ut velit, quum tamen manumissus sit. *Vindicta virga est, qua manumittendi a praetore in capite pulsantur.* sic vetus interpr. ad h. l. *vindicta* saepe pro vindicatione in libertatem ipsa ponitur. *meus, mei iuris, liber.*

90. *Masurius* Sabinus erat nobilis jurisconsultus sub Tiberio, et reliquit inter alia libros tres de iure civili. *rubrica*, capita et tituli librorum iuris et legum *rubrica* notati. *Masuri rubrica* igitur pro leges civiles.

91—112. Iam scholam Noster de libertate explicat. Negat praetoris esse, stulto vivendi rationem permettere, quum sensus ipse communis doceat, ab eo esse abstinendum, quod tractare nescias; ut medicinam facere non debeat medendi, nec pavem regere gubernandi artis ignarus. Tum ad ea venit, quae in vere libero ideoque sapienti desiderari debent, ad rectam vitae rationem, veri cogitationem, expetendorum fugiendorumve scientiam, animi tranquillitatem et constantiam, humanitatem, rerum denique externalium contemplationem. Haec non, ut in scholis, certo aliquo ordine exposita sunt, sed ut species et partes primariae, quae sapientiam, sine qua libertas nulla est, absolvunt, leviter adumbratae.

91. *sed ira cadat naso rugosaque sanna.* Inflatus nasus iram, in rugosus contractus sannam seu contemptum indicat. Erroribus, quos a pueris inbiberunt, solent savere homines adeo, ut aegre sibi eos eripi patiantur monitoribusque irascantur; iisdem etiam erroribus adeo plerumque confidunt, ut eos rideant, qui rectiora docere profitentur; bene igitur Noster hoc loco iram cum sanna coniunxit.

92. *aviae veteres*, h. l. opiniones temere a vulgo acceptae, quae, ut plerumque fit, pro dictatis habentur sensus communis. Quod scilicet ab aviis nutricibus aniculisque teneris animis inculcatum est, manere solet fixum, raroque a philosophiae ratione adultis *evelli* potest. pulmo interdum pro intestinis in universum ponitur. Ovid. Met. IX, 20 seqq. Hoc verbo usus est Noster, quia iste ineptus libertatis acceptae persuasione superhire et inflatus esse videbatur, omnisque adrogantia pulmones inflat, atque in pulmonibus sedem quasi habet. Sensus: dum opiniones falsas, quae in pectore alias radices egerunt, tibi evello.

93. Quum liber esse ex Stoicorum mente nemo nisi sapiens possit, sapientia vero nemini a praetore tribuitur: sequitur, neminem a praetore in libertatem vindicari posse. Haec est illa argumentatio, quam in seqq. poëta persequitur. *tenuia rerum offi-*

Officia , atque usum rapidae permettere vitae.
Sambucam citius caloni aptaveris alto. 95
Stat contra ratio , et secretam gannit in aurem :
Ne liceat facere id quod quis vitiabit agendo.
Publica lex hominum naturaque continet hoc fas ,
Vt teneat vetitos inscitia debilis actus.

cia , i. e. officia tenuium rerum ; rationem agendi praeceptaque vitae in rebus minutis , quae nullis legibus caveri possunt , quae tamen a bono et sapiente nullo modo negligi debent . Cic. paradox . 3. ὅτι τὰ ἀμαρτήματα . Id (quod non licet) si nee maius nec minus unquam fieri potest , quoniam in eo est peccatum , si non licuit , quod semper unum et idem est ; quac ex eo peccata nascuntur , aequalia sint oportet . Qui enim vel in minimis rebus peccat , rationem non sequitur , naturae igitur non convenienter vivit , ergo nec sapiens est nec liber . stultus , manumissis et ad sapientiam rudibus . usum permittere vitae , permettere ut vivas uti velis .

95. *Sambuca* erat instrumentum musicum . Sensus : citius feceris , ut sambuca apta sit caloni ; ut sambucam tractare sciat . Ceterum comparatio vitae cum instrumento musico bene instituta est ; in vita enim actionum , in instrumento musico sonorum concentus requiritur . *caloni alto* , homini omnium rerum ignaro et stupido , cui proceritas corporis non ornamento est , sed dedecori . v. infra 190 . Calones servorum genus erant , quorum usus erat in gestationibus . Senec . Epist . 410 . *Cohors culta servorum , lectica formosis imposita calonibus* .

96. *Stat contra ratio*. Non est ratio

b. I. philosophia Stoica , sed sensus communis , cui illud prius , ut monstrat Noster , repugnat . *gannit* , sumptum a canibus , qui *gannivit* , ringuntur , quando iis aliquid displaceat . Catull . LXXXIII , 4. Euphrapius ad Terent . IV , 2. 47. illud per obmurmurat , interpretatur . *secretam in aurem* . nam sensus communis cum eo tantum loquitur , cui inest ; hoc loco igitur tamquam amicus cogitatur auribus insusurrans : inde *secretam* est explicandum .

97. *quod quis vitiabit agendo* simpl . pro : quod quis facere nescit . Commentarii loco potest esse Plato in Lysid . p. 225 . T. V. ed. Bip . ut totus dialogus amplam hac de re meditandi materiam adtente legentibus subpeditabit .

98. *Publica lex hominum naturaque* nihil aliud potest esse nisi lex , quam natura omnium hominum animis insculpsit . *continet hoc fas* , simpl . pro praecipit .

99. *insoitia debilis* . Inscitiae reddit homines quasi debiles seu ineptos ad rem aliquam tractandam . *teneat vetitos actus* , abstineat a velitis , ab iis ; quae tractare nescit ; sic Horat . in arte risum teneatis . Etiam apud prosaicos saepe obcurrit tenere pro : abstinenre et continere . His duobus versibus idem plane , dictione tantum variata , expressum est . Vereor , ac v. 97. et 98. sint insituum .

Diluis helleborum , certo compescere puncto
 Nescius examen? vetat hoc natura medendi.
 Navem si poscat sibi peronatus arator
 Luciferi rudis , exclamet Melicerta perisse
 Frontem de rebus. tibi recto vivere talo

100

400. Rem inlustrat Noster exemplis a medico et gubernatore petitis. cf. Horat. Epist. II, 1. 114 seqq. Helleborum , ut plurima venena , certo aliquo temperamento adhibito, contra morbos quosdam valere potest ; quo neglecto nocet ; intelligentis igitur est medici eo recte uti. De usu hellebore vario v. Intpp. Petron. 88. Gell. XVII, 15. Valer. Max. VIII, 6. *diluis* , misces. certo compescere puncto. Vetus interpres : non ad trutinam , inquit , sed ad stateram retulit , quae punctis et uncis signatur. Hanc adcuratius rerum pondera indicasse quam trutinam , docent verba Cic. de Orat. II, 38. quae non auri- ficiis statera , sed quadam populari trutina examinantur ; ideoque usus eius in rebus adcurate et subtiliter ponderandis frequens. Ceterum certo puncto compescitur examen seu lingula additione seu detractione eius rei , cuius iustum pondus datum est ; pondere enim certo iusto staterae punto adpenso , lingula indicat , utrum res iustum pondus habeat nec ne , utrum rei aliquid addendum an detrahendum sit , ut dato ponderi exaequetur. Sensus: Medicinam facis medicamentorum usus et naturae ignarus ?

401. *natura medendi*. *natura* h. l. neque *ars* neque *scientia* est , ut fere omnibus placet , sed vis et potestas. Noster dicere vult , illud repugnare potest .*ti* medendi.

402. *poscat* cum *delectu* : fiduciam

enim involvit. *peronatus* , peronibus indutus. *poco* rusticum calceamenti genus ut dicit Servius ad Virg. Aen. VII, 690.

103. *Luciferi rudis* , imperitus eorum dicrum , quibus navigatio sit instituenda ; sic locum intelligi iubet Heins. ad Ovid. Fast. III, 772. cuius ratio probari videtur Nemes. eclog. II, 29. *Lucifer* enim saepe pro die ponitur. Verum longe simplicior ratio est , ut rusticum intelligas , qui vel luciferum notissimam stellam non novit ; nedium alias stellas , a quarum ortu et occasu , ut teleres sibi persuadebant , tempestates pendunt. *Melicerta* Athamanis filius. Fabulam eius narrat Ovidius Met. IV, 311 seqq. Vnus erat e diis mari- nis , cui nautas e tempestate ser- tos vota solvisse constat.

104. *perisse* *Frontem de rebus*. *Frontem* esse pudoris sedem , notum est ex Juvenal. XIV, 241 seq. Martial. XI, 28. 7 ; h. l. *frontem* puden- rem ipsum seu verecundiam signifi- care , iam vetus interpres monuit. Sensus: Tunc Melicerta exclamet , omnem verecundiam e rebus huma- nius esse sublatam. Quid enim tali gubernatore inverecondius , Melicer- tae vota faciente , ut se in naviga- tione servet. qui artis ignorantia , vel Diis invitis , pereat necesse sit. *tibi recto vivere talo* cest. Ut intelli- git stultus iste , se liberum non esse , idemtidem Noster eum de rebus interroget , quibus vis et natura liber-

Ars dedit? et veri speciem dignoscere calles, 105
 Ne qua subaerato mendosum tinniat auro?
 Quaeque sequenda forent, et quae vitanda vicissim,
 Illa prius creta, mox haec carbone notasti?
 Es modicus voti? presso lare? dulcis amicis?
 Iam nunc adstringas, iam nunc granaria laxes? 110
 Inque luto fixum possis transscendere numum,
 Nec glutto sorbere salivam Mercurialem?

tatis continetur. *recto talo phsitem*
est pro rectis pedibus (Juvenal. VII,
 46.), qui obponuntur obtortis. ορθῷ
 βῆναι ποδῖ, Eurip. Helen. 1465.
 Illud h. l. ad animum translatum
 est, et *recto vivere tulo* est, vitam
 agere ratione temperatam.

105. *Ars dedit?* philosophia te
 docuit? *veri speciem* i. e. falsam ima-
 ginem veri.

106. *Ne qua subaerato mendosum*
tinniat auro. aurum subaeratum est
 aes auro obductum; *mendosum*, pro
 mendose. Dicere voluit Noster: ne
 qua falsa species te decipiatur. Pro te
 decipiatur, posuit: *mendosum tinniat*,
 ea nempe species, quam veram tu
 duxisti, *subaerato auro*, quum aes
 sit auro obductum. Petron. 56: *qui*
per argentum aes videt. Sumplum
 hoc ab illo hominum genere, quo-
 rum erat probare numos, qui que
 spectatores numorum vel docimastae
 vocabantur, ne homines versuram
 facientes aut aliquid cum altero con-
 trahentes, rudes ad rem numariam,
 fraude circumvenirentur.

107. 108. Ordo verborum: *Num*
ea, quae sequenda forent et quae
vitanda vicissim, notasti, illa prius
creta, haec mox carbone? Hominum
 mores turpes et vitia in foribus car-
 bone ab inimicis notari et sic evul-
 gari solebant; inde *carbone notare*

significat vituperare. Huc pertinere
 quoque videtur Martial. XII, 62.
 Ceterum sensus est perspicuus: Num
 tu et virtutes et vitia notasti et qui-
 dem eo consilio, ut illa vitares, has
 sequereris?

109. *Es modicus voti.* Num votis
 tuis modum ponis? *presso lare.* Pre-
 mere saepe pro: coercere, finibus
 arctioribus continere, poni notum
 est; inde *pressus lar* obponitur disso-
 luto, luxurioso, et *presso lare esse*
significat, frugaliter vivere.

110. *Iam nunc adstringas, iam*
nunc granaria laxes. *nunc* pertinet ad
 iustum tempus. Sensus: Num tu,
 ut tempora postulant, modo magis
 modo minus aperis granaria; seu,
 etiam in liberalitate, quae nimia aut
 intempestiva te et alios, quibus fueris
 gratificatus, perdet, modum possis
 servare?

111. *Inque luto fixum* cet. sensus:
 neque avaritiae sordibus inquinatus
 sis. Sordide avarum describit Petron.
 43. *Ab asse crevit, et paratus fuit.*
quadrantem de stercore mordicus tol-
lere. Obpositos illis mores Horatius
 depingit Od. II, 2. 23 seq. *transsecu-*
dere, numum scilicet negligens.

112. *Nec glutto sorbere salivam*
Mercurialem. *Saliva* proprie move-
 tur cibis exquisitoribus ante oculos
 eius positis, qui iis frui gestit; inde

Haec mea sunt, teneo, quum vere dixeris, eslo
Liberque ac sapiens, praetoribus ac Iove dextro.
Sin tu, quum fueris nostrae paullo ante farinae, 115
Pelliculam veterem retines, et fronte politus
Astutam vapido servas sub pectore vulpem;

salivam mouere alicui significat: aliquem cupidum reddere, et saliva pro cupiditate ponitur. Mercurialis igitur saliva, quum Mercurius sit lucri Deus, est lucri cupiditas, sorbere salivam Mercurialem exprimit itaque, lucri cupiditate flagrare. gluto est facta vox, quae editur, quum saliva, cupiditate cibi laudioris mota, per stomachum transmittitur, quaeque copiam saliva alque cupiditatis vehementiam declarat.

113—134. Pergit Noster ita: Si illa, quorum modo mentionem feci, in te sunt, liber es; siu animus non est mutalus, servus. Etenim vel minimae actiones sapientiae praeceptis sunt regendae, quorum stulti sunt ignari: quo sit, ut vel in minimis semper peccent. Tune liber, qui cupiditatibus, internis dominis, servias? non hercle magis liber, quam ille, qui servitutem servit gravissimam.

113. *Haec mea sunt, teneo.* Has virtutes, quas modo enumerasti, mihi possum vindicare.

114. *praetoribus ac Iove dextro,* propitio, qui te in libertatem naturalem vindicavit. Nullis hominum imperiis sapiens coercetur, neque usquam quidquam est in rerum natura, quod sapienti et vere libero iugum possit imponere. Senec. Epist. 51. *Quae sit libertas, quaeris? nulli rei scrivere, nulli necessitati, nullis casibus; fortunam in aequum deducere.* et Epist. 75. *non homines timere,*

non deos; nec turpia velle nec nimia; in se ipsum habere maximam potestatem. Hoc est, quod Noster exprimere voluit; tunc omnes praetores et Iupiter ipse in libertatem te vindicaverunt. Operae prelum est conluisse Claud. VIII, 257 seqq.

115. *nostrae farinae,* a panibus sumptum hoc ad notandam similitudinem et in proverbium abiit. Suet. Aug. 4. *nostrae.* Tantum enim nec Persius nec aliis quisquam e Stoicorum schola sibi sumere ausus est, quantum iste homo vanus, ut gloriatetur, se vivere, ut vellet, id est, se liberum et sapientem esse; huius enim dignitatis fastigium in tam edito arduoque loco a Stoicis erat positum, ut fragilis et caduca mortalitas an ad id eniti posset, merito vel ab ipsis huius scholae alumni dubitaretur.

116. *Pelliculam veterem retines.* Vel ductum hoc a serpentibus, qui, positis exuvii, nova quasi iuventute fruuntur, ideoque in melius mutantur; vel spectare potest ad fabulam de vulpe leonina pelle induita: ut sensus sit, vel mihi in melius mutatus es, vel adhuc similatorem agis. posterius cum sequentibus melius videtur consentire. *fronte politus exterior corporis parte comptus,* i. e. probum similas externo corporis habitu. sic *domus polita* Phaed. IV, 4. 26.

117. *Astutam vapido servas sub pectore vulpem.* Vulpis esse is dicitur, qui similandi artem calleat, inde-

Quae dederam supra, repeto, funemque reduco.
Nil tibi concessit ratio: digitum exsere, peccas.
Et quid tam paryum est? sed nullo thure litabis,
Haereat in stultis brevis ut semuncia recti. 121
Haec miscere nefas: nec, quum sis caetera fossor,
Tres tantum ad numeros satyri moveare Bathylli.

que imperitos fallit. Hinc ratio pertenda esse videtur, cur fallaces a Rhadamantho vulpibus addantur. Sic ἀλωποχίζειν Aristoph. Vesp. 1233. Pac. 1090. Astutam vulpem sub peccatore servare est igitur calliditatem et malitiam retinere. rapidus epith. vini, cuius vis evanuit; apud Nostrum idem significat, quod conrumpens, malus.

118. Quae dederam supra, repeto, funemque reduco. Adluditur fortasse h. l. ad quoddam lusionis genus per adtractionem funiculorum et intentionem, ἀνάτασιν σπαρτίων. Pollux. IX, 8. cf. Antichità di Ercolano T. I. tab. 474. ubi tres pueri alati hoc lusionis genere uti videntur, cuius ratio tamen nobis plane ignota est. In fragmentis Petronianis legitur: Non duco contentionis funem. p. 673. ed. Burm. Heinsius ad Ovid. Fast. III, 462. legit: reduco: quam lectionem a Pithoeo ex optimis membranis restitutam esse, ait, modumque hunc loquendi ab Ariadnes filo natum esse disputat, quum reducere idem sit, quod relegere. Aliter locum exponit Erasmus in adagiis. Male huc nonnulli traxerunt Horat. Sat. II, 7. 20. et Epist. I, 40. 48. Sensus: Te liberum modo dixi esse, nunc nego.

119. Nil tibi concessit ratio. Nihil permisit ratio arbitrio tuo, sed vel minimae humanarum actionum ad sapientiae praecepta revocandae sunt, quibus quum sis destitutus, etiam in

minimis semper pecces necesse est. digitum exsere, peccas. Tolidem fere verbis Epictetus: η φιλοσοφία φησίν, οτι ούδε τὸ δάκτυλον ἔκτείνει εἰκῇ προσήκει. Cic. Parad. 3. Auri navem evertat gubernator an paleae, in re aliquantulum, in gubernatoris inscilia nihil interest. Libido in muliere ignota, dolor ad pauciores pertinet, quam si petulans fuisset in aliqua generosa ac nobili virgine; peccavit vero nihilominus, siquidem est pecare tamquam transsilire lineas; quam longe progrediare, quum semel transsilieris, ad augendam culpam nihil adlinet. conf. Senec. Epist. 66. Rationem peripateticam contra hanc verborum magnificentiam defendit Cicero de Fin. III, 27. idem eamdem ridet in or. p. L. Murena. cap. 30.

120. Et quid spectat ad digitum exercere. Sed nullo thure litabis, i. e. nullis sacrificiis a diis impetrabis, nulla ratione efficies, fieri omnino non potest, ut haereat, sit, semuncia brevis recti, exigua pars recti. Ex Stoicorum placito hoc, quo nullum discrimen inter stultos admittitur, et quo omnia recte facta, κατορθώματα, in sapientem solum cadunt.

122. Haec, stultitiam scilicet cum recte factis. fossor omnino pro homine rudi et stupido positus est, in primis pro eo, qui membrorum agilitate et actionis decore destitutus est.

123. Tres tantum ad numeros. mi-

«Liber ego.» Vnde datum hoc sumis, tot subdite rebus?
 An dominum ignoras, nisi quem vindicta relaxat? 125
 I puer, et strigiles Crispini ad balnea defer.
 Si increpuit: cessas, nugator! servitium acre
 Te nihil inpellit: nec quidquam extrinsecus intrat,

merus id quod apud nostros *tact.*
 Ovid. Amor. II. 4. 29. *numerosa brachia* vocat, quae numerose movebantur. H. I. de saltatione pantomimica sermo est, de qua procul dubio Plutarch. in Symp. IX, 15. loquitur, quum saltationem cum poësi comparans ait, tres esse saltationis partes, τὴν φορὰν, τὸ σχῆμα, τὴν δεῖξην, *latione* motus animi et affectus exprimi, *schemate* formas et species imitatione declarari, *ostentatione* res, terram, coelum, cel. ostendi. Hi exquisiti corporis motus cum ad aliquam rem pingendam, tum ad oculorum oblectationem comparati, quorum apta compositione saltationis species continebatur, numeri h. I. vocari videntur, quia εὐρύθμως fiebant. *Bathylli*, nobilis pantomimae sub Augusto. is cum Pylade pantomimicae saltationis inventor habetur. Hoc saltandi genus descriptus Cassiodorus IV. *His sunt additae orchestrarum loquacissimae manus, linguosi digiti, silentium clamosum, expositor tacita.* Quantum possent pantomimi in rebus motu membrorum apto exprimendis, notum est ex Luciano de saltat. cap. 63. 64. *satyri.* Minime hoc mutandum in *satyrum*; Bathyllus vocatur *satyrus*, propter exquisitam saltandi artem, qua inclaurit: aut quia argumenta, quae plerumque saltabat, lascivi erant generis. *moveare.* *Movere* sc. membra, *pro saltare.* sic *motus Ionicos* pro saltationem Ionicam Horat. Od. III,

6. 24. et *satyrum* seu *Cyclopa* *moveare* pro: saltare *satyrum* seu *Cyclopa*. Nec tres tantum ad numeros moveare *Bathylli* est itaque: nec poteris te moveare ad tres tantum numeros, nec poteris imitatione exprimere tres tantum numeros *Bathylli*, ne in tribus quidem corporis motibus *Bathyllus* eris.

124. *Liber ego.* Non ineptus iste loquitur, sed Noster cum indagatione repetit verba istius inepti. *Vnde datum hoc sumis?* quis tibi hoc dedit, concessit? *Vnde datum sensis* habet Horat. Sat. II, 2. 31. ubi vide Bentl. *tot subdite rebus*, quum tot res imperium in te exerceant.

125. *nisi quem vindicta relaxat* pm: a quo te manumissio relaxat, liberat.

126. Nullus quidem dominus externus imperium in te exercet; hoc expressum per aliquam mandati servo ab hero dati speciem. *Strigilis* instrumentum balneare et unctorium v. Intpp. Petron. 91. impr. commentar. Gonsalii de Salas. conf. quae Ruperi laudat ad Juvenal. III, 263. Ceterum strigiles, saponem, lintera secum in balnea adtulisse loturos, discimus ex Lucian. Lexiph. T. II. p. 320. edit. Reiz. *Crispini.* Fortasse ille famosus erat Crispinus e servo magister equum factus sub Nerone. Juvenal. I, 26 seq. et IV. princ.

127. *cessas nugator?* familiaris locutio eorum, qui servos properare volebant.

128. *servitium acre* *Te nihil inpellit.*

Quod nervos agitet. sed si intus et in iecore aegro
Nascantur domini; qui tu in punitor exis, 130
Atque hic, quem ad strigiles scutica et metus egitherilis?

Mane piger sterlis: Surge, inquit Avaritia: eia
Surge. negas. instat, Surge, inquit. «Non queo.» Surge.
«Et quid agam?» Rogitas? saperdas advehe Ponto,
Castoreum, stuppas, ebenum, thus, lubrica Coa. 135
Tolle recens primus piper e sitiente camelo.

Sensus: Tale quidem imperium nemo
in te exercet. nec quidem extrinsecus
intrat, necessitas aliqua extrinsecus
oblata nulla te inpellit; nulla vox
domini instantis virgamque tenentis
Iuv. XIV. 63.

129. *Quod nervos agitet.* Bene Casaubonus observavit, servum h. l. eleganter comparari cum sigillaribus sive neurospastis, quae per se ἀκόντα verticillis quibusdam ac nervis moveantur. Verbo νευροσπαστηδήναι Antoninus saepe utitur ut II. § 3. et VII. § 3. obcurrunt στιγμάτα νευροσπαστούμενα, ad quae loca Gatakerus multa de illis sigillaribus disputat. Apulei. de mundo: *Qui in ligneolis hominum figuris gestus movet, quando filum membra, quod agitari solet, traxerit, torquebitur cervix, nutabit caput, oculi vibrabunt, manus ad ministerium praesto erunt, nec inveniatur totus videbitur vivere. in iecore aegro ut sede omnium cupiditatum, quia ibi est quasi sanguinis officina ex veterum opinione.*

130. *impunitior h. l. minus poenae obnoxius i. e. minus servus.*

132—153. Vberius Noster sententiam explicat, eum non minorem servitatem servire, qui cupiditatibus deditus sit, quam qui domini alicuius nutum observare debeat, eoque miseriorem, quandoquidem, quum in-

numerae sint et inter se contrariae, cui obtemperet, nesciat, variisque itaque et inter se diversis imperiis agitetur. Inducitur avaritia aliquem incitans, ut quavis ratione rem familiarem augeat 132—142. Contra pugnat luxuria, eundemque laborum et incommodorum, quae sustenturus sit, mentionem faciendo a proposito deterret, et, ut vitae bonis fructur in otio, suadet. 142—153. Expositio haec dramatica, qua usus est Noster, commotionum et cupiditatum inter se discordantium animumque in diversa agentium tumultus egregie pingit.

132—133. Avaritia primum desidiam expugnare tentat, et contra luctantem aegre vincit.

134. *Saperda Pontici piscis genus, quod in Maeotide optime capiebatur.*

135. *lubrica Coa, vina Graeca.* Lubrica Casaubonus ad vasa resert in Horatii imitatione Persiana. Sed potest explicari, *mollia*, quae alvum purgandi vim habent.

136. *Tolle recens piper.* Piper ceteraque aromata Alexandriam camelis advehebantur, et inde navibus Romanam. Avaritia igitur excitat hominem, ut Alexandriam properet et praesto sit ad camelorum aduentum, ut primus de mercibus cum mercatoribus ibi contrahere possit. *sidente spectat ad iter per vastos arenarum campos*

Verte aliquid, iura. «*Sed Iupiter audiet.*» Eheu !
Baro, regustatum digito terebrare salinum
Contentus perages, si vivere cum Iove tendis.
Iam pueris pellem subcinctus et oenophorum aptas :
Ocius ad navem. nihil obstat, quin trabe vasta 441
Aegaeum rapias, nisi sollers Luxuria ante
Seductum moneat : Quo deinde, insane, ruis ? quo ?
Quid tibi vis ? calido sub pectore mascula bilis

emetiendum, antequam Alexandriam
 perveniretur. *sitiens camelus*, qui
 sitim diu toleravit, longum iter per
 deserta arenosa fecit.

437. *Verte aliquid.* commuta mer-
 ces; adiecta dolii mali notione intel-
 ligendum hoc videtur, sequitur enim
iura, atque id esse pro *peiera* posi-
 tum, intelligitur ex sequente: *Sed*
Iupiter audiet. iam religionis metus
 avaritiae bellum indicit non sane fre-
 quens illis temporibus. *Iuvenal.* XIII,
 75 seqq.

438. *Baro.* stultum et inertem hoc
 verbum designat. *regustatum digito*
terebrare salinum, saepius digito de-
 libare portiunculam salis, ut digitii
 vestigia sali impressa maneat. *regu-*
statum servit notioni τοῦ saepe.

439. *Contentus perages*, eris semper
 contentus minima salis portione i. e.
 ultima paupertate, cui sal pulmen-
 tarii loco est. *cum Iove*, ita, ut pro-
 pitius tibi Iupiter esse possit. *tendis*,
 tibi proponis.

440. *pellem*, manticam, aut eius-
 modi aliquid, quo res ad iter facien-
 dum necessariae erant involutae. Ca-
 saubonus *segestre* intelligit, de quo
 ipse ad Suet. Aug. 83. *subcinctus*,
 ipse expeditus ad iter faciendum.
oenophorum vas, in quo vinum fere-
 batur. *aptos*, tradis.

441. *Ocius ad navem* sc. increpas

servis tuis. *trabe vasta*, ampla navi
 oueraria.

442. *Aegaeum rapias.* Locutio du-
 rior. Saepius apud poëtas obcurrit,
rapere viam, fugam etc. pro: celeriter
 procedere, fugere. Inde illud natum
 est, *rapere Aegaeum* pro: rapere iter
 per Aegaeum, aut celeriter Aegaeum
 mare navi transmittere. Eliam Graeci
 habent ἀρπάζειν τὴν οδόν. Catull.
 XXXV, 7. *viam vorare.* *Luxuria* est
sollers, blanda et ingēniosa contra
 avaritiae persuasiones; potest quoque
sollers dici, quia homines sollentes
 et ingeniosos reddit. *Lucian. Amor.*
 T. II. p. 421. οὗτως ἡ μικρὰ καὶ παγ-
 τὸς κακοῦ διδάσκλος τρυφή ἄλλην ἀπ'
 ἄλλης ἡδονῆς ἀναισχύντως ἐπιειοῦσα.

445. *Seductum.* Tamquam amico
 timens, seducto prius salubre consi-
 ñum in aurem insusurrat, monetque,
 ut periculum instans caveat.

444. 445. *mascula bilis*, quae te
 sortem reddit ad obeunda quaevis
 pericula. Potest autem *bilis* intume-
 scens de quacumque cupiditate, vehe-
 mentes animi motus excitante, in-
 telligi; qui rursus in bilem agunt,
 eamque in ventriculum effundunt,
 ut h. l. de lucri cupiditate cum timo-
 re, ne mora damnum ferat, coniu-
 cta. *calido* sc. prae cupiditate. *una*
oculæ. ad sanaoram insaniam cicu-
 tam esse adhibitam, v. ad Sat. I,

Intumuit, quam non extinxerit urna cicutae? 445
 Tun' mare transsilias ? tibi torta cannabe fulto ,
 Coena sit in transtro ; Veientanumque rubellum
 Exhalet , vapida laesum pice , fissilis obba ?
 Quid petis ? ut numi , quos hic quincunce modeste
 Nutrieras , pergent avidos sudare deunces ? 450
 Indulge genio ; carpamus dulcia : nostrum est,
 Quod vivis : cjinis et manes et fabula fies.
 Vive memor leti. fugit hora: hoc, quod loquor, inde est.

51. *Cicutam* a Latinis vocari quamlibet cannam, intus cavam et ianam, et hoc loco non κώνειον esse intelligendum, sed Lathyridem, bilem et pituitam purgantem, docet Salmas. ad Solin. p. 742. Schol. ad h. l. *Cicuta calorem in nobis frigoris sui vi extinguit.* Vnde sacerdotes Cereris Eleusiniae liquore eius ungebantur, ut a concubitu abstinaret.

146. *tibi torta cannabe fulto.* Ex cannabe funes nautici siebant. eius tractationem commemorat Plin. H. N. XIX. sect. 8. *fulto* i. e. tibi sedenti in torta cannabe.

147. *Veientanumque rubellum.* Vinum vilioris pretii saporisque ingrati circa Veios in Hetruria nascens.

148. *obba vas vinarium aut poculi genus.* fissilis pro: fissa, rimosa; exhalat Veientanum laesum i. e. corruptum, ingrati saporis, pice vapida, quae reddit vinum vapidum. Si sumis, epitheta hoc loco esse permutata, ut intelligendum sit: *fissilis obba exhalat Veientanum vapidum laesa pice;* interpretandi ratio longe facilior est. *Fissilis obba* tum non poculi genus, sed vas vinarium et quidem ligneum; hoc exhalat vinum, quod vapidum erat factum, quia pix, qua oblituratum erat vas, laesa fuerat.

149. *quincunce modesto:* modica usu-

ra; quum hic i. e. Romae pro centenis quinos asses singulis annis adcipias.

150. *nutrieras,* cum delectu, nam quod nutritur, incrementum capit, ergo pro auxeras. *pergent sudare,* simpliciter pro sudent i. e. efficiant tibi multo labore. *avidos* quod navigatori proprie conveniret, translatum est ad quaestum. *deunces* i. e. singulis annis undenos asses pro centenis.

151. A v. 146 ad 150 incommoda itineris recensando luxuria hominem a proposito deterruit; iam incipit eum hortari, ut potius genio suo indulgeat. *Indulge genio.* Die natali genio sacris factis lautioribus epulis se quisque excipiebat, vinumque merarius bibebat; inde locutiones: *genio indulgere,* *genium defraudare* pro: laute vivere, parce vivere. *carpamus,* proprie de floribus, deinde de ceteris vitae deliciis, quibus fruimur.

152. *nostrum est* Quod vivis, i. e. ea demum vita vocari iure potest, quam mihi impendis; haustum hoc ex Cyrenaicorum atque Epicureorum disciplinis, quae summum bonum in voluptate, summum malum in dolore ponebant. *fabula* de eo, qui interiit, atque in sermone tantum vivit; proprie, quod vulgus sermone frequentat.

153. *hoc, quod loquor, inde est.*

En quid agis ? duplici in diversum scinderis hamo:
 Hunc cine, an hunc sequeris? subeas alternus oportet
 Ancipi obsequio dominos , alternus oberres. . 456
 Nec tu , quum obstiteris semel , instantique negaris .
 Parere imperio , Rupi iam vincula , dicas.
 Nam et luctata canis nodum abripit : attamen illi ,
 Quum fugit, a collo trahitur pars longa catenae. 160
 Dave , cito , hoc credas iubeo , finire dolores
 Praeteritos meditor (crudum Chaerestratus unguem

Horet. Od. I, 44. 7 seq. Temporis punctum , quo loquor , vitae pars est , et una cum oratione mea iam elabsum est. Sensus: quodcumque temporis spatium effluxerit , vitae tuae detractum est et revocari nequit. Eadem sententiam saepe expressam legimus.

454—456. Interrogat Noster illum , qui se liberum praedicaverat , utri cupiditati pariturus sit? et tamen necesse esse , dicit , vel alterutri parere , vel omnino incertum esse , quid faciendum sit.

454. *dupli in diversum scinderis hamo*. Eadem metaph. utitur Propert. IV , 1.141 seq. pro: diversis distraheris cupiditatibus.

455. *alternus* , per vice.

456. *ancipi obsequio* , quod contrariis inter se cupiditatibus praestandum est. oberres , plane dubitabis , incertusque haerebis , cui cupiditati indulgendum sit ; nam *oberrare* de iis dicitur , qui viae ignari sunt , aut loci , quem petant , nullam rationem habent.

457—460. Monet Noster , ne opinetur , palmam iam se esse nactum de cupiditate , cui semel tantum restiterit. Poterat enim iste obiicere : Evidem , O bone , vitiis et cupiditatibus non servio ; possum enim in

praesentia libidinem meam compescere.

458. *Rupi iam vincula* , iam me in libertatem vindicavi.

460. *a collo trahitur pars longa catenae* , sc. quae cursum moratur , vel qua retrahi et rursus adligari potest. Remota similitudine sensus est : non plane liber eris , est semper , quod te retrahat , et in cupiditatum ditionem redigat.

461—475. Hanc sententiam uberies explicat exemplo ab amatore sumpto , qui quum obsensus , ut existimabat ille quidem , a puella statuisse , numquam ad eam reverti , tamen mutato statim consilio , quasi misericordia motus , ad eam revertitur. Ilunc locum ex Menandi Eunicho Nostrum traxisse , in quo Davum servum Chaerestratus adolescens adloquatur , tamquam amore Chrysidis meretricis derelictus , idemque tamen , ab ea revocatus , ad illam redeat , scholiastes ad h. l. observavit. Terentius in Eun. pr. personis mutatis Menaendrum est secutus.

461. *iubeo* , fortius quam velim ; Nostrates quoque in vulgari sermone: *das sollst du glauben*. dolores incomoda multa , quae , dum puellam sectaretur , pertulerat.

462. 463. *crudum unguem Abrodens*.

Abrodens ait haec). An siccis dedecus obstem
 Cognatis ? an rem patriam rumore sinistro
 Limen ad obscoenum frangam , dum Chrysidis udas
 Ebrius ante ~~fores~~ exstincta cum face canto ? 166
 «Euge , puer , sapias : diis depellantibus agnam
 Percute.» Sed censem' plorabit , Dave , relicta ?
 «Nugaris: solea, puer, obiurgabere rubra.
 Ne trepidare velis, atque arctos rodere casses. 170

stomachantis et indignantis hoc est
 minimeque sibi placentis. crudum ,
 usque ad vivum , intelligo. dedecus
 obstem fortius quam dedecori sim.
 siccis , sobriis , parcis , frugalibus:
 obponuntur enim madidis.

164. *rem patriam* , rem familia-
 rem. *rumore sinistro* , Horat. Sat. I ,
 2. 61 seqq. ; per infamiam , turpiter ,
 cum existimationis meae dispendio.

165. *Limen ad obscoenum frangam*.
frangam fortiter et apte ; limen me-
 retricum quasi scopulus est, ad quem
 patrimoniorum naufragia faciunt ado-
 lescentes. *obscoenam* ab indignatio-
 ne adolescentis prosectum ad puel-
 lam proprie pertinet vulgatae pudi-
 citiae.

166. *dum Chrysidis udas Ebrius ante
 fores exstincta cum face canto*. Nota
 sunt amatorum instituta et mores.
 Noctu veniebant ebrii ad puellarum
 fores comessatum cum facibus, cane-
 bant elegidia , cupiebant admitti , et
 exclusi vices suas misere querentes
 dolorem suum omni ratione profite-
 bantur. *udas* alii de amantium la-
 crumis interpretantur , id quod alienum ,
 ab h. l. quidem , videtur; alii
 dicunt *udas* esse *fores*, quod ab
 ebriis et libidinosis frequententur ,
 quod vero proprius adcedit; euidem
 existimo, *udas* significare h. l. *uncias*,
 Lucret. IV, 1171 seqq. et sic quoque

locum conrectum vult Heinsius ad
 Ovid. Fast. V, 339 seq. , verum emeu-
 datione non est opus. *exstincta face*.
 faces enim extinguebantur et abiicie-
 bantur ante fores. Propert. l. c.

167. *Euge , puer , sapias*. Verba
 Davi sunt, heri consilium laudantis
 et confirmantis. *puer* : nihil est ,
 quod nos offendat, quum frequenter
 usurpetur haec adpellatio ab admo-
 nentibus. *sapias* , si sapias ; *diis de-
 pellantibus* , averruncis , ἀλεξιάχοις
 καὶ ἀποτροπαῖς, qui prodigia et por-
 tenta averruncabant. Sensus: Diis
 averruncis sacra facere debes , si sa-
 piyas, a tanto malo liberatus.

168. *Percute* , verbum solenne de
 Popa , qui feriebat hostiam , pro sa-
 crifica. *Sed censem' plorabit , Dave ,
 relicta*. Omissa iam indignatione et
 ira vetus amor in pueram pristinas
 recuperat vires, iuvenisque, ne animi
 inconstantiam levitatemque ostendat,
 misericordia motum se similat.

169. *Nugaris*. Davi verba. Ineptis,
 quum dicis aut putas , pueram a te
 relictam esse ploraturam ; immo ,
 sponte quum redieris , redibis enim ,
 indignis modis ab illa et transfuga
 adcipieris. *solea rubra obiurgabere* ,
 i. e. vapulabis solea rubra ; poena illa
 erat solemnis , qua amantes a puellis
 iratis adfiebantur.

170. *Trepidare* saepe pro: laborare

Nunc ferus et violens: at, si vocet, haud mora, dicas,
 Quidnam igitur faciam? ne nunc, quum adcessor, et ultro
 Supplicat, adcedam? si totus et integer illinc
 Exieras, ne nunc.» Hic, hic, quem quaerimus, hic est:
 Non in festuca, lictor quam iactat ineptus. 175

Ius habet ille sui palpo, quem dicit hiantem
 Cretata Ambitio? vigila, et cicer ingere large

ponitur, adiuncta studii et festinatio-
 nis notione. Sic Virgil. Aen. IX,
 144. XI, 453. conf. Burm. ad Propert.
 II, 2. 13 seqq. ubi *trepidare* dicuntur
juvenes, qui iugo amoris ferendo
inadsueti et *inexperti* sunt. *alique ar-
 gios rodere casses sumptum a fera re-
 tibus inretita et capita, quae perrum-
 pere conatur.* Sensus: Nihil est,
 quod te ferum et violentum geras,
 iugumque amoris excutere gestias;
 nam sponte illud rursum subibis.

171. *si vocet*, revocet, ultro ad-
 cersat. *haud mora*, statim veniam.
 Sensus: Levissinam quamque occa-
 sionem adripies, ut cum illa in gra-
 tiam redeas, a qua fortiter et sponte
 verbo, re vera autem aegre et simi-
 lanter avelleris.

172. *ne nunc*, *quam adcessor*, et *ul-
 tro*. c. Sic iussit iam Bentl. ad Horat.
 Sat. II, 3. 262. legi.

173. *Supplicat*, cum delectu; sup-
 plex enim misericordiam movet, quan-
 to magis puella supplex? *totus et in-
 teger*, liber et tui iuris; nam qui
 vere cupiditatum imperio se subtra-
 xerit, iugumque vitiorum fregerit,
 numquam ex Stoicorum sententia in
 eorum servitutem retrahi potest.

174. *Hic*, *hic*, *quem quaerimus*,
hic est. Verba sunt poëtae, naturam
 vere liberi hoc exemplo se expres-
 sissee existimantis. *Hic*, *hic* sc. qui
 ad semel relictas voluptates, quum

rursus illum pelliciunt inlecebris sua,
 non revertitus, vere liber est, quem
 quaerimus.

175. *Festuca pro vindicta*. Man-
 missione nemo fieri potest liber. v.
 not. ad v. 75. *ineptus*, cuius igitur non
 est aliquem liberum et sapientem
 reddere.

176—188. Qui potest esse is liber,
 qui ambitione laborat, sic Noster
 pergit; et etiamsi miser sibi non vi-
 deatur, certe miserrimus est, quando
 superstitione torquetur.

176. *Ius habet ille sui palpo*. *palpo*,
 adulator, qui populo velificatur; num-
 quid liber est ambitiosus? *hiantem*,
 vehementer cupientem et adpeten-
 tem.

177. *Cretata ambitio*. magistratus
 ambientes toga lota et a fullonibus
 dealbata fuisse conspicuos, nota res
 est. *vigila* cet. Secum ipse logreas
 inducitur ambitiosus. Plerique inter-
 pretum illud *vigila* ad salutationes
 trahunt, quae primo mane siebant
 ad potentium limina, Martial. IV,
 78; Senec. de brev. vitae. 24. Verum
 etiamsi salutantium studia magis
 etiam servebant sub Imperatoribus
 quam libera re publica, atque in il-
 lorum turba vel praetores versari
 non erubescabant; tamen de saluta-
 tionibus non cogitandum esse h. l.
 videtur. *vigila* est: adteude animum
 ad omnia, quibus effici possit, ut in

Rixanti populo, nostra ut *Floralia* possint
Aprici meminisse senes... Quid pulchrius?—At quum
Herodis venere dies, unctaque fenestra 180
Dispositae pinguem nebulam vomuere lucernae,
Portantes violas, rubrumque amplexa catinum

ore hominum sis; hoc enim solum, ut ex seqq. adparet, in votis erat. Interim non possum non fateri, mihi hoc verbum tam nude positum displicere; forsitan absurdum est, ita legere: *quem ducit hianam Cretata ambitio et vigilans?* cicer iungere larget. cicer, missilia intelligas omnis generis, quorum apud Sueton. frequens mentio, querunque vilissimum Noster posuit; nam cicer frictum plebeius erat cibus. Huiusmodi missilia, et quidem laetiora etiam, spargebantur quoque a privatis. Splendida erant missilia, quae describit Stat. Silv. I, 6. 9. seqq.

478. *Rixanti populo*, ut sit in munieribus, quae in publicum sparsent, diripiendis et conligendis. *Floralia* sacra erant in honorem Florae cum summa lascivia celebrata. Scholiastes vetus ad Horat. Sat. II, 3. 482. commemorat, antiquos aediles eicer, fabas aliasque huiusmodi res populo *Floralibus* sparsisse; eamdem rem narrat Scholiastes Persii, sed omittit, a quibus missilia spargarentur. Id factum esse, addit, ut tellus velut munieribus suis placaretur. Eandem consuetudinem sub Imperatoribus retentam esse, probabile est. De *Floralibus* lege Ovid. Fast. V, 279 seqq. et quae Rupertii laudat ad Juvenal. VI, 249. *nosta*, quorum celebratio nostrae curae demandata est.

479. *Aprici* meminisse senes. Senus: ut diu *Floralium nostrorum memoria* propter donorum amplitudi-

nem scilicet (cicer etenim erat sparsum) servetur. *aprioi* spectat ad apicatiouem senitis aetatis. *quid pulchrius?* sc. quam populo placuisse et in admiratione gratiaque esse?

480. At quum *Herodis* venere dies esset. Nihilominus tamen miser es, atque deterrima servitute premeris, superstitione. Bella diurna, provinciarum vastationes et direptiones, urbium amplissimarum eversiones et excidia ingentes divitias Romanam congesserant; inde luxus et mollities orta, qua corporis et animi vires frangebantur, et inter reliqua mala, quibus civitas Romana labefactata tandem conruit, etiam omnis generis superstitioni, in tam incerto vitae et rerum omnium statu, in tot tautisque periculis, quae vel aderant, vel minitabantur, via munera est, cuius b. l. vulgarizasse genera, quae e Palæstina et Aegypto Romanam migrarunt, duo commemoranter, *Herodis* et *Isidis* sacra. *Herodis* dies. Scholiastae verba adponam: *Herodes apud Iudeos regnans temporibus Augusti, in partibus Syrias. Herodiani ergo diem natalem Herodis observant, ut etiam sabbata; quo die lucernas adcoenas es violis coronatas in fenestris ponunt.* Aliunde parum nota est res. unctaque fenestra, vapore, intelligo, quem exhalabant lucernae.

482. *Portantes violas.* Lucernae erant coreolis florum cinctae. Ceterum luminibus adensis floribusque, quibus arae, status Deorum, templo,

Cauda natat thynni, tumet alba fidelia vino :
Labra moves tacitus, recutitaque sabbata palles.
Tunc nigri lemures, ovoque pericula rupto : 185
Hinc grandes Galli, et cum sistro lusca sacerdos,

domus cet. coronabantur, epulis et vino festorum dierum celebrationes esse factas, notum est. *rubrum catinum*, i. e. fictile catinum.

183. *Cauda natat thynni*. Plin. H. N. IX. sect. 17. et 20. *Praecipua magnitudine thynni invenimus talenta quindecim pependisse. Eiusdem caudas latitudinem quinque cubita et palmum. amplexa ad magnitudinem piscis spectat, cuius cauda totum catinum amplexa adponebatur. tamen, plena est.*

184. *Labra moves tacitus*, Horat. Epist. I, 16. 60. *vota concipis tacite. Vota, quae nuncupabantur, aut preces semper adcurate pronuncianda fuisse videntur, sic, ut etiam ea, quae intelligi a nemine vellent precantes, seu pressa voce seu motis tantum labris essent exprimenda. recutitaque, circumcisa, sabbata, i. e. quae a circumcisio celerabantur. palles, studiose colis. Sabbatorum religio apud Romanos erat frequentissima. Iam sub Augusto Iudei in propagandis suis caerimoniiis et ritibus ambitiosi erant.*

185. *Tunc*. Illo die festo, quem superstitione celebrandum tibi iniungit, aliae quoque res, ab eadem superstitione oblatae, animum tuum exigitant, nec consistere sinunt, ut lemures, mala omnia, cet. *nigri lemures. Vmbræ defunctorum, quae viventibus adparere et molestæ esse putabantur, quibus abigendis lemuria erant constituta apud Romanos. Ovid. Fast. V, 419 seqq. ovoque pericula rupto. Scholiastes ad h. l. narrat: Sa-*

cerdotes, qui explorandis periculis sacra faciebant, observare solebant ovum igni inpositum, utrum in capite an in latere desudaret. Si autem ruptum effluerat, periculum ei portendebat, pro quo factum fuerat, vel rei familiari eius. Ovorum usus in lustrationibus et incantationibus attis notus est. Verum de portentis ex ovo rupto praeter scholiasten nihil me legere memini. Plurima sunt eiusdem generis, quae aetatem non tulerunt, quorum tamen iacturam aequo animo ferimus. Ceterum tum ad lemures, tum ad pericula perlinet sequens verbum incussere.

186. *Grandes Galli sacerdotes Cybelas ob praestigias suas ineptaque sacra ex Apuleio satis noti. Vnde nomen habeoant, ne veteribus quidem scriptoribus erat notum; sed conf. Ovid. Fast. IV, 361 seq. grandes spectat ad corporis statuam, qualis esse solet exsectorum seu spadonum. et cum sistro lusca sacerdos. Isidis sacra Romae celeberrima. lusca, non absurde Scholiastes addit: ideo, quod nubiles deformes, quum maritos non invenerint, ad ministeria deorum se conferant. Sistri formam describit Apuleius Met. II. Nam dextra quidem serbat (Isis) aureum crepitaculum, cuius per angustam laminam in modum balhei recurvatum traedat mediae paucæ virgulae crispane brachio tergeminos iactus reddebant argutum sonum. Sistri imaginem expressam vide apud Gruter. Inscript. pag. 82. n. 3. et 2. Eodem sistro Aegy-*

**Incusserē deos inflantes corpora , si non
Praedictum ter mane caput gustaveris allī.**

**Dixeris haec inter varicosos centuriones :
Continuo crassum ridet Vulfenius ingens,
Et centum Graecos curto centusse licetur.**

490

pūi sacerdotes in sacris Isidis ute-
bantur ; putabant quoque , illud ha-
bere vim tempestatis sedandae.

187. *Incussere deos pro incussere*
metum deorum. inflantes corpora :
pertinet hoc ad ulcera et tumores ,
quibus Syri homines obnoxii erant ,
quorumque causam deae Syriae adsi-
gnabant ; Plutarch. de Superst. cap.
9. T. VIII. p. 76. ed. Hutt. τὴν δὲ
Συρίαν θεὸν οἱ δεισιδαιμονες νομίζου-
σιν , ἀν μακρίδα τὶς ἡ ἀφύας φάγη , τὰ
ἀντικυνήμια διεσθίειν , ἐλκεσι τὸ σῶμα
πιμπλάναι , συντήκειν τὸ ὥπαρ .

188. Pertinet hoc ad superstitiones
opiniones parum notas.

189. *Dixeris haec.* Noster dicere vult:
se quidem non ignorare , philosophiam
philosophiaeque cultores ab imperitis
literasque exosis , pro quibus centu-
riones posuit , contemni ac derideri.
Varicosus proprius is , qui varices , i. e.

venas intumescentes , in cruribus ha-
bet , h. l. ad speciem corporis mili-
tarem special ; praecipue enim in
omni cultu neglecto et in quadam
rusticitate virtutem positam tuac
temporis milites existimabant.

190. *Crassum ridet pro crasse ridet ,*
in risum effunditur rusticus ille et
stupidus. *ingens.* Corporis proceri-
tate et amplitudine ingenii exigua-
tem Noster exprimit. Theocrit. XV ,
47. ἀνὴρ τρισκαιδεκάπτηχυς pro homo
stolidus.

191. *centusse , decem assibus.*
Graecos , philosophos , praesertim
Stoicos. Summum contemptum in-
dicat hoc , quandoquidem vilissimae
tantum res acervatum emuntur. Ce-
terum quantopere omnia a Graecis
protecta plerisque Romanis contem-
ptui fuerint , praecclare docuit Burm.
ad Petron. 46.

SATIRA VI.

AD CAESIVM BASSVM

ARGVMENTVM.

Satira haec ad Caesium Bassum scripta de legitimo divitarum usu agit. In principio amicum Noster certiores facit, se in praesentia Lunae Liguriae oppido, summo otio frui procul a curis et omni invidia. 17. Alios aliter vivere, saepeque eorum, qui eodem temporis punto nati sunt, studia esse diversissima. 19. Se quamvis alii diversum vitam genus sequantur, suo more vivere, parcumque et sobrium sine sordibus esse velle. 24. Annos rediis licet consumi. 26. Si quid inopinatae accidisset, non dubitandum, de patrimonio ipso aliquid detrahere. 32. In colligendis opibus heredis, ne funus minus splendidum curet, rationem habere, stultum esse. 41. Si vel legitimus hereditatem, sumptibus factis immunitam, se aditum esse negasset, heredem sibi omnino non defuturum. 56. Nihil interesse, quoniam toco ille natus sit, omnes enim homines cognatione quadam inter se iungi. 60. Rem familiarem viventis esse, nihilque habere heredem, quod iure suo postulare possit; quodcumque esset relatum, ac qui bonique ipsi consulendum, lucisque insperati loco habendum esse. 74. Stulti esse, vitae commodatibus ipsum carere propter avaritiae sordes, ut heredes posteri vitam dissolutam et omni voluptatum genere plenam agant. 74. Sic enim semper existimandum, huiusmodi hominum cupiditatis opes maximas, omni modo congestas, numquam esse satis facturas, ut ne vel sic quidem sit, quod speres, fore, ut gratiam illorum ac rationem morearis.

Admovit iam bruma foco te, Basse, Sabino?

4—14. Quaerit Noster ex Basso, cum se iam in agrum Sabinum, ut Musis ibi viveret, receperit; simulque eum certiores facit, se in Liguriae finibus versari. Caesius Bassus in lyrico poëseos genere præcipue clarus, cui secundas in hac laude tribuit Quintil. Inst. X, 4, vixit sub Nerone et Vespasiano. Eum in praediis suis, ardente Vesuvio monte, cum villa sua ustum esse, commemorat scho-

liastes ad h. l. cf. Wernsdorf. poët. Lat. min. T. III. p. XXXIII. seqq. Plures suis Bassos Musis deditos notat Broukh. ad Prop. I, 4. 4. cf. Voss. de hist. Lat. I, 22. *admovit*, compulit te, ut secederes. Multi Romanorum, præsertim ii, qui bona- rum literarum studiosi erant, saepe numero in praediis suis, non tantum otii et valetudinis causa, sed ut stu- diis suis ab urbano strepitu remoti

Iamne lyra et tetrico vivunt tibi pectine chordae?
 Mire opifex numeris veterum primordia rerum,
 Atque marem strepitum fidis intendisse Latinae,
 Mox iuvenes agitare iocos et pollice honesto
 Egregius lusisse senes. Mihi nunc Ligus ora

viverent, commorabantur. Propraedio posuit apte foco, quia brumae, hie-
mis, mentio facta est.

2. *lyra et chordae*, pro *chordae lyrae*. De *lyra* vide Iani ad Horat. Od. I, 40. 6. III, 2. 3. *vivunt*, sonos edunt; animantur enim quasi *pectine* seu *plectro*. *Tetrico*, severo. Ovid. A. A. I, 724. Senec. Herc. sur. 579 seq. spectat et ad carminis argumen-
tum et ad modos graves; agitur enim de carminibus lyricis.

3. 4. *Mire opifex*, pro: *mirus*, admirabilis artifex; *intendisse*, Graeca constr. nota. *intendisse numeris*, pro: *numeris condere*, ut est apud Ovid. Fast. VI, 24. aut *numeris coercere* ex Ponto IV, 8. 73. Ratio loquendi paullo insolentior. *numeris* adcipio pro casu tertio. Deinde nervi proprie intenduntur, cum iis quoque soni, pro quibus *numeri* doce poni possunt. Virg. Aen. IX, 776. Dicendum igitur proprie fuisse: intendisse numeros (nervos numerose canentes) *primordia veterum rerum*, seu ad *primordia veterum rerum canenda*; sed *inversione Noster usus* est. Sic quoque vs. seq. proprie dicendum fuisse: intendisse fidem latinam ad marem strepitum sc. edendum, seu ut marem strepitum ederet; nam ea ratio, qua intendisse marem strepitum adcipiunt pro auxisse marem strepitum, superioribus numeris res grandiores esse comple-
xum, mihi hoc saltem loco non probatur. Existimo quoque his duobus

versibus Nostrum nihil aliud exprimere voluisse, quam Bassum poëlam esse lyricum altioris spiritus; nam *primordia veterum rerum*, ut quoque Wernsdorf. l. c. iudicat, ad laudes Deorum et heroum potest pertinere, in quibus *primordia veterum rerum* praecipue celebrantur. *marem* pro masculum.

5. *iuvenes*, iuveniles. Ovid. Trist. V, 4, 7. *iocos*, carmina erotica et remissioris spiritus, ut apud Ovid. Trist. II, 494. et III, 2. 4 seq., ubi carmen de arte amandi intelligitur; et *agitare iocos pro iocari*, quod eodem sensu, quo *ludere*, saepe obcurrit apud poëtas. Wernsdorf l. c. satiras intelligit. *pollice honesto* eadem ratione positum est, qua *tetrico pectine* supra. Lyrae cantus temperabatur modo digito seu pollice, modo pectine seu plectro.

6. *Egregius lusisse senes*. Casaubonus legit: *egregios*, et quum *lusisse* eo sensu adcipiat, quo saepe obvium est (Virgil. Eclog. I, 10; Horat. Od. IV, 9. 9.), verba illa de laudibus vitae senilis otio et quieti redditae interpretatur. Verum possis aliam rationem inire, quae melius huic loco, mea quidem de opinione, convenire videtur. *Ludere senes* est: agere senes seu similare senes (sic Cic. ad Divers. VIII, 9. *bonum civem ludere*), atque *agere seu similare senes* est senum partes sustinere, quae sunt in hortando et monendo positae. Intelligenda

*Intepet, hibernatque meum mare, qua latus ingens
Dant scopuli, et multa litus se valle receptat.*

Lunai portum est operae cognoscere, cives.

*Cor iubet hoc Enni, postquam destertuit esse
Maeonides Quintus pavone ex Pythagoreo.* 10

itaque sunt carmina paullo severioris generis, in quibus senum personam induit Bassus, ad iuventutem virtutum praeceptis imbuendam; quod carminum genus egregie indicatur per *pollice honesto*, atque obponitur illis *iuvenilibus iocis*. — *Ligus ora pro ora Ligistica*.

7. *Intepet*, tepidior redditur aut est pro: ego fruor tempore orae Ligusticae. *hibernatque mare*, Horat. Sat. II, 2. 17. *hiemat mare*, ut *vernat* ap. Senec. Epist. 114. Hoc priori *intepet* non repugnare, disci potest ex Cic. de Nat. Deor. II. c. 10. Plut. Quaest. natur. n. T. XIII. ed. Hult. Loca maritima hieme iis calidiora esse, quae a mari longius absunt, in vulgus notum est.

8. *qua latus ingens Dant scopuli*) dant pro efficiunt. Lunae portus describitur; ingentes scopuli portum circumdantes pro lateribus eius sunt. Sed ingenio nostri poëtae adcommudatius videtur illud *dant latus* interpretari: exponunt latus mari, ut eo fluctuum vis et impetus frangatur. Strabon. V. περικλείεται δ' ὁ λιμὴν ὄρεσιν ύψηλοῖς, ἀφ' ᾧ τὰ πελάγη κατοπτεύεται. Huiusmodi portus Virgilii oculis obversabatur. Aen. III, 533 seqq. *et multa valle se receptat litus*, hoc amplitudinem portus indicat et litus interius planum; aut *vallis* est h. l. aquae superficies sinu redactio litoris cincta.

9. Est versus Enni. *operae est*

sc. pretium. Huius versus auctoritate loci amoenitatem probare studet.

10. *Cor*. Saepe usus est hoc verbo priscus sermo Latinus pro animo, ψυχῆ, prudentia: unde adiectiva *cordatus*, *excors* cet. apud recentiores manserunt. Cic. Tusc. Q. I, 9. de Fin. II, 28. *Hoc est non modo eorum non habere, sed ne palatum quidem.* *Cor Enni* pro Ennius; sic *virtus Scipia* pro Scipio. Significare videtur h. l. Noster ex iis, quae adiiciuntur, sanam Enni conditionem, quam desisset desipere. *postquam destertuit esse*, i. e. *postquam desivit esse*, postquam intellexit se nou esse; sed prius fortius, indicat enim insanam ebrium hominis conditionem somno levatam; Lucian. In Pseudom. ὥσπερ καὶ οἱ μέθης βαθεῖς ἀναφέροντες.

11. *Maconides* Homerus ex patre Maeone, ut aiunt. *Quintus* praenomen est Enoii. Eunius tantum tribuit Homero, ut non solum vigilans de eo saepissime cogitaret et loqueretur, ut Cicero in Somnio Scip. 1. narrat, sed et somniarit, speciem Homeri ex Acheronte venientem sibi narrasse, ut anima sua se insinuasset prius pavoni, ac deinde ex pavone transiisset in Enni corpus, ut legitur apud Lucret. I, 125. *pavone ex Pythagoreo*, spectat hoc ad Pythagoreorum somnia, qui narrabant, Pythagoræ animam in migratione sua per varia corpora prius in pavonem migrasse, deinde in Homerum transisse; sed

Hic ego , securus vulgi , et quid praeparet Auster
 Infelix pecori securus , et angulus ille
 Vicini nostro quia pinguior. etsi adeo omnes
 Ditescant orti peioribus , usque recusem 15
 Curvus ob id minui senio , aut coenare sine uncto ,
 Et signum in vapida naso tetigisse lagena.
 Discrepet his alius. geminos , horoscope , varo

varius est apud varios auctores hic migrationis ordo. Sic adfectabat fortasse gloriam Homeri Ennius , ut sequenti tempore Propertius Callimachi , cuius nomine Propertium ab Horatio (Epist. II , 2 , 92.) designari Vulpius in sua διατριβῇ de vita Properti existimat.

12—17. Ibi ego curis omnibus solutus vivo , neque invidia neque avaritiae sordibus tangor.

42. *Securus vulgi* , oblitus vulgi , nihil curans vulgus. et quid praeparet Auster. Auster in personam mutatus est. *praeparet* , moliatur , moveat ; Virgil. Georg. I , 462: *quid cogitet humidus Auster*. Propert. III , 3. 52: *quid flamine capter Auster*.

43. *Infelix pecori*. Auster in Italiae regionibus non solum pecori verum etiam hominibus noxius , praesertim auctumno , quum per mare Mediterraneum delatus et gravidus humidis particulis morbos et febres excitat. *securus* h. l. pro : nulla invidia tactus. *angulus* , terrae portiuncula , quam vicinus possidet.

45. *peiores sunt* , qui in tenuiore et humiliore loco nati sunt , χείρους , ad animi vitium hoc loco non potest trahi. *ditescant* , intelligi potest : sordidis et malis artibus , cuius rei exempla apud Juvenalem plurima exstant. *usque recusem* , semper ego nolim.

46. *Curvus ob id minui senio*. Curae enim et sollicitudines animi ex invidia ortae frangunt et debilitant hominis corpus atque macerant , ita ut sensim paullatimque velut tabe confectum evanescat. Hoc egregie observarunt poëtae , quum invidiant sub hominis imagine et forma inducerent. *curvus senio* pro : vexatus curis et angoribus; nam *curvus* pingit habitum corporis , quod curae degravant , et *senium* pro eo saepe ponitur , quod *senium* adfert. Hesiod. op. et d. 93. αἴψα γὰρ ἐν κάκοτηι βροτοὶ καταγηρώσχουσι. Idem versus exstat apud Hom. Odyss. τ , 360. *aut coenare sine uncto*. *sine uncto* i. e. *sine ferculo lautiore*. v. supra IV , 17.

47. *Et signum in vapida naso tetigisse lagena*. cf. Horat. Epist. II , 2. 134. *naso tangere aliquid pro : adcurate aliquid inspicere*, quum oculis rem proprius admoveas. *signum* , quo scil. obsignaverat lagenam , non vino sed vappa plenam , oculis admovet , ut videat , an inlaesum sit. Sordidam parsimoniam hic probe depinxit ; ostendit enim primum nimiam diligentiam in rebus vilissimis servandis , deinde magnam hominis anxietatem , ne quid inde sibi detractum sit.

48—24. Vivat alius alio more ; nam mores hominum dissimiles sunt ; alii genium defraudant , alii omnia dilapidant. Ego meis rebus utar , ita

Producis genio. solis natalibus est qui
Tingat olus siccum muria vafer in calice empla, 20
Ipse sacrum inrorans patinae piper. hic bona dente
Grandia magnanimus peragit puer. utar ego, utar,
Nec rhombos ideo libertis ponere lautus,

tamen, ut luxuriam vitem. Hac propositione generali commodissime sibi stravit viam ad avaritiae et sordium reprehensionem, remotis et derisis iis causis et rationibus, quas homines, hoc vijo laborantes, in suam rem proferre soleant.

48. *Discrepet sc. a me, a meo vivendi more. Horoscopus*, hora natalis, unde fata hominum pendere somniabant astrologi, personae vicem sustinet; ad quam quum se vertat poëta, sententia per se vulgaris novam vim adcepisse videtur. De hoc ornatus genere plura Quintil. Instit. VIII, 5.

49. *Producis, in lucem edis. Geminos varo ingenio.* Ergo homines sub una eademque constellatione nati ingenii et morum similitudine minime gaudent. Poëtae ornatum quisque facile sentiet, collata cum eius verbis nuda sententia: hominum studia diversa sunt.

49. *natalibus.* Dies natalis praecipue epulis celeb̄ahatur. v. ad V, 151.

20. *olus*, i. e. cibum vilissimum, quo tamen veteres Romeni utebantur, quorum sobrietatem cum sui temporis luxuria comparat Iuvenal. X, 78 seq. *siccum*, non unctum. *vafer*, sollers, ingeniosus, ut sunt sordidi in custodienda re. *Muria* erat vel aqua salsa, in qua aliquid fuerat maceratum aut servatum, vel genus liquaminis ex thunnorum sanie, ut *garum* e scombrorum. Ad consum-

mandam sordidae parsimoniae imaginem, adiecit: *empta in calice* i. e. exiguo vasculo *empta*, ut tantummodo ad hunc diem subficeret, aliis enim diebus minus laute epulabatur. Huc pertinet etiam *singat*.

21. *Ipse.* Nam servo tanta res scil. non committebatur. *inrorans*, parcissime instillans. *sacrum piper*, i. e. piper tamquam rem sacram et minime tangendam. Oleris genus, ut beta, vino et pipere condiebatur.

22. *magnanimus* per ironiam; quasi ostendat magnum animum in contemptu divitiis, quarum nullam rationem habet in sumptibus faciens. *puer*, adolescentulus; puerilis enim aut iuvenilis aetas in primis inclinatum ad magnas profusiones habet animum. *dente peragit*, gula absunit. *bona grandia*, ingentem rem familiarem. Huiusmodi dilapidatoris exemplum proposuit. *utar ego, utar*, sc. facultatibus roeis, verum non abutar. Posterius dupliciter expressit: neque ego aliis ad ostentationem luttissimas dapes adponam: neque rariissimis et exquisitissimis ipse fruar. cf. Horat. Epist. II, 2. 190 seq.

23. *lautus*, magnificus, propter magnas impensas, quae in adparatu coenae huid̄modi facienda erant. Simili ratione praetor lautus dicitur apud Iuvenal. XIV, 257. *lautus* ponere Graeca constr. *rhombos*. in delicis mensae *rhombos* piscis habebatur. — *libertis*. Eos Romani inter clientes et seclatores mensarum honore di-

Nec tenuem sollers turdarum nosse salivam.
 Messe tenus propria vive; et granaria, fas est, 25
 Emole. quid metuas? occa, et seges altera in herba est:
 Ast vocat officium: trabe rupta Bruttia saxa
 Prendit amicus inops remque omnem surdaque vota

guabantur, Juven. V, 28 seq. Ex quo loco etiam disces, magnum discrimen saepe fuisse inter dapes, quae domino et quae convivis humilioris loci adponerentur. Liberti infimum locum in conviviis obtinebant.

24. *sollers nosse*, sollerter *dignoscens*. *Salivam*, saporem. *tenuem*, qui non nisi a peritissimis poterat dignosci. Ceterum *turdi* mensarum deliciae apud Romanos. Scholiastes animadvertisit, Persium *turdarum* abusive dixisse, quum debuisset *turdorum* dicere, ut Horat. Sat. I, 5, 72. Addit praeterea: *Solent enim quidam gulæ dediti tantæ subtilitatis habere palatum*, ut *dignoscant turdos*, an *cellarius* an *terrarius* sit, an *masculus* an *femina*.

25. 26. Dixit Noster in anteced. *utar ego, utar*; subiunxit statim: non tamen ut prodigi; desideratur igitur, quem tandem modum adhibendum esse censeat in re fruenda. Hunc modum exprimitam sub forma regulæ, quam aliis det et praescribat. *Messe tenus propria vive*. Ab agricolis ductum, qui sumptus annuis agrorum proventibus metuntur. Sensus est: Omnes tuos reditus possis quotannis sine cura absumere, atque hac ratione et liberalis et frugi hominis laudem retinere. Cave autem adciplias: omnes reditus absumere debes, nisi sordidus et avarus et esse et haberi velis. *Granaria emole*, frumentum anuum sepositum consume, hoc enim sit molendo. *quid metuas*

sc. hoc faciens. Adiungit rationem, cur omnis metus et dubitatio in hoc locum habere non debeat. *occa*, species posita pro genere; *occare* pro omnibus iis, quibus ager ad adcipendum semen praeparatur. *et seges altera in herba est*, ecce, altera messis iam tibi in agris resurgit, qua granaria tua iterum possis replere. Alio sensu eadem usus est dictione Ovid. Heroid. XVII, 263. ibi v. Heins.

27—33. Venit iam ad causas, quibus sordes plerumque excusari solebant, quarum prima est, eaque specie quidem satis honesta: Parcendum est opibus et semper aliquid reservandum et seponendum, si quid nec opinati adcederit, ne aliquando cogaris liberalitatis officia inopia deserere, ut semper habeas, quo inopiae amici cuiusdam possis subvenire. Verum, inquit Noster, si hoc adcederit, fundi aliqua portiuncula calamitati est subveniendum.

27. *Ast vocat officium*. Id quod praecipisti sequi non possum, nam amicus naufragium fecit, hic est mihi sublevandus. *Bruttia saxa*. Fretum illud inter Italiam et Siciliam navigantibus periculosum intelligit.

28. 29. *Prendit amicus inops*, exquisitus, quam: *ieclus est ad litus*. Videmus illum naufragum fluctibus luctantem vix tandem se ad scopulum servare, ceteris rebus omnibus amisit. *Condidit Ionio*, naufragio in Ionio mari amisit, *remque omnem*, et cum re etiam ea, quae sperave.

Condidit Ionio : iacet ipse in litore , et una
Ingentes de puppe dei; iamque obvia mergis 30
Costa ratis lacerae. nunc et de cespite vivo
Frange aliquid , largire inopi , ne pictus oberret
Caerulea in tabula. « Sed coenam funeris heres
Negliget , iratus quod rem curtayeris : urnae

rat per illam rem consequi , quaeque sibi voverat seu optaverat ; sed vota surda (a Diis non exaudita) fuerunt. Potuit igitur Noster dicere , etiam vota illum mari condidisse seu naufragio amisisse , quandoquidem vota ad illam rem pertinuerant , et , re amissa , ipsa quoque sublata erant. Sensus : Omnia amisit , nihis servavit , in liberalitate et misericordia amicorum perfugium quaerere debet.

30. *Ingentes de puppe dei.* Dei sunt simulacra Deorum puppi imposta , quorum sub tutela navem voluerant esse nautae. Inde illas statuas nuncupat Petron. 405. *tutelam navis*, quae cum Graeco παράσημῳ non est confundenda , quamquam interdum signum in prora , παράσημον , unde nomen navi saepe haesit , cum tutela in puppi unum idemque fuit. Huic Deo vel Deae vota pro redditu siebant. Illas Deos , qui nunc electi in litore iacent , nec navem nec se ipsos a tempestatis iniuria defendere poterant , vocat Noster *ingentes* i. e. summa potentia praeditos , eoque in risum eos vertit. Quod quum pietati , quam Noster ubique ostendit , repugnare videatur , possis etiam *ingentes* ad simulacrorum staturam trahere. Fortasse scripsit Noster *squalentes* , limo scilicet et spuma maris. *obvia mergis* , exposita mergis.

31. *Costa*; latus navis laceratum. nunc et de cespite vivo. cespes , pro-

prie herba una cum terra evulta , obponitur hoc loco redditibus. vivo , virenti.

32. *Frange aliquid.* adcommode ad cespitem. Sensus: Consumptis annuis redditibus portiuncula fundi tui subleva inopem , ut sedem ibi conlocet suam , neque cogatur mendicare. Posterius sic expressum est : ne pictus oberret. v. ad I, 89. Naufragi amissis rebus omnibus tabulam , in qua maris tempestas , quae eos perdidit , coloribus expressa erat , humero portantes ubique misericordiam hominum implorabant.

33. *Caerulea* , ex natura eiusmodi picturae epitheton hoc adiectum.

33—37. Sequitur alia sordium causa. Multi Romanorum eo processerant stultiae et amentiae , ut , quo quam splendidissime ab herede mortui efferrentur , genium vivi defraudarent ; quum contra alii , id quod minus mireris , futuri heredis cogitatione ad lautiorem vitam incitarentur.

33. *Coena funeris* seu funebris erat duplicitis generis , una diis manibus in rogo parabatur , proprieque vocabatur *silicernium* ; altera proximis et amicis , eamque vocabant *epulum funebre*.

34. *Quod rem curtaveris* , rem familiarem minueris. Spectat hoc ad superiora : de cespite vivo frange aliquid , non ad consumptionem anni redditus ; nam , cuius sumplus annuos

Ossa inodora dabit, setū spirent cinnama surdum, 35
 Seu ceraso peccent casiae, nescire paratus.
 Tune bona incolumis minuas? » Et Bestius urget

reditus non superant, is rem familiarem minuere dici non potest.

35. 36. urnae *Ossa inodora dabit*. Corpore cremato et peracto ossilegio reliquias vino et lacte conspersae adiectis odoribus urna condebantur. *inodora*, sine odoribus. *nescire paratus*, fortius quam: negligens, dissimilans. *seu spirent cinnama surdum*. *Cinnama* Plin. H. N. XII. sect. 42. *Cinnamum* erat frutex corticis odoratissimi duorum cubitorum altitudine amplissimus. Inde fiebat unguentum cinnamominum pretio prodigioso. Plin. I. c. XIII. sect. 2. Martial. IV, 13: *cinnama rara. surdum pro surde*. *Surdus* a Plinio maiore saepe de iis rebus usurpatum, quae nec oculos nec nares movent, h. l. de re quae habeti odore est. Odores itaque intelliguntur sili corrupti ideoque viles. *Seu ceraso peccent casiae*. cf. Salmas. ad Solin. p. 919 seqq. fusius de *cinnamo* et *casia* disputantem. peccet i. e. vel nullum odorem emittat, vel alienum a natura sua. *ceraso* interpretes passim adceperunt pro gummi e ceraso, verum quam auctoritatem in hoc secuti sint, equidem adhuc reperire non potui, neque video sane, quomodo *casia*, siquidem nostro simili plane absimilis. et cortex sit, aliquo gummi genere possit adulterari. Sive enim *casiam* hoc loco Noster pro unguento ex *casia* facto posuerit, sive ipsum librum *casiae* fructis intellexerit; unguentum resinae aut gummi additione non conrumpitur, nisi saporem aliquem aut odorem ei adferat, et utroque gummi e *ceraso* caret, nec in cortice ulla

gummi admixtio locum habere potest. Adulterari *casiam*, narrat Plinius H. N. I. c. *styrace*, et, propter similitudinem corticum, *lauri tenuissimis surculis*. Cur itaque *casia* non potest permisceri libro *cerasi*, qui eamdem fere speciem habet, et sic adulterari et conrumpi? Quin puto Nostrum de industria genus fraudis posuisse, quod facilime decepti posset, nisi heres nimis *paratus* esset *nescire*. Ceterum in cremandis mortuis usum *casiae* praecipuum fuisse, scimus ex Martial. X, 97. Corpus in rogo iam conlocatum unguentis suaveolentibus perfundebatur. An hanc ad rem unguento quoque ex *casia* usi sint veteres, mihi quidem non liquet; sed *casiam* ipsam seu *casiae* librum super rogum fuisse sparsum ac concrematum ad foetorem usli corporis odoris suavitate mitigandum, adparet ex Martial. XI, 55. ubi *casiae* et *cinnami* separatim ab unguentis fit mentio. Ipsos quoque *casiae* surculos adustos suavissimi odoris fuisse, patet ex *Phoenicio nido*, ex omnibus rebus bene olentibus, quomodo cremarentur, constructo. Quibus rebus fit, ut mihi non plane absurdum videatur statuere, *casiam* *cerasi* libro potuisse adulterari, etiamsi huius fraudis apud veteres nulla mentio reperiatur.

37. *Tune bona incolumis minuas?* Verba sunt heredis, quem loquentem inducit Noster consilio suo adcommodate, ut mores nempe huiusmodi hominum, alterius rei familiaris, quam ut suam spe iam devorant, iacturam vehementer indignantium, quasi sub oculos lectoris vocet. *inco-*

**Doctores Graios : « Ita fit , postquam sapere Vrbi
Cum pipere et palmis venit vestrum hoc maris expers:
Foenisecae crasso vitiarunt unguine pultes. »** 40
Haec cinere ulterior metuas ? at tu , meus heres

lumis, h. l. *impune*. Ceterum genus loquendi iratorum est, ulciscendi se occasionem aut nactorum aut adhuc exspectantium. *Bestias* homo frugi et avarus atque nebulosum castigator vehemens, ex Horat. Epist. I, 45. 36 seq. notus. *urget*, *aduersat*, *culpam luxuriae transfert in*

38. *Doctores Graios*. *Sensus*: Atque idem heres, ut alter Bestius, frugalitatis et parsimoniae causam agens, reos agit doctores Graios, i. e. adfirmsat, morum mollitiam et perversam vitae disciplinam e Graecia cum literis Romae inlatam esse. Communis querela erat omnium Romanorum, apud quos antiqua simplicitas adhuc in pretio erat, iam ab iis temporibus, quae Ciceronis aetatem praecesserant, disciplinam Romanam Graecarum doctrinarum subtilitate morumque pravitate esse corruptam. Ex hoc quasi fonte manavit etiam odium in istam gentem, quae devicta iam victoris superbiae despectui erat. Quo odio nonnulli ita inflammati erant, ut literas quoque et sapientiae studium, quippe a Graecis ortum, respuerent et contemnerent, Iuvenal. III, 60 seqq. XV, 410 seqq.; ex quibus locis quoque adparabit, quantopere omnia Romae ad Graecorum instituta composita fuerint.

39. *Cum pipere et palmis venit vestrum hoc maris expers*. *vestrum hoc sapere*, *maris expers*. Omnes editiones, quas ego quidem inspexi, habent *nostrum hoc maris expers*, et inde nata est difficultas, ad quam tollendam plerique interpretes ne-

quidquam sudarent. Haud scio, an Reizius hanc lectionem ingenio suo debeat; at unusquisque intelliget, hac lectione recepta, faciliorē ēst interpretationem. *vestrum hoc sapere* i. e. *vestra sapientia*. Bene Noster usus est hoc *sapere*, quum anceps eius vis et potestas h. l. vehementer apta sit. *maris expers*, (supra v. 4. est *marem strepitum*) *expers* omnis roboris masculi. *Sensus*: postquam *vestra sapientia effeminata Romanum* venit, *cum pipere et palmis*, cum mercibus externis, commercio nempe cum populis orientis.

40. *Foeniseas*, proprie homines infimae conditionis; h. l. veteres Romani designantur agriculturae studiosi et omnis eruditionis expertes. *vitiariunt* verbum indignantis proportionerunt. *crasso unguine*, unguento exquisito. Horat. in arte 375. *Sensus* homines infimae sortis laute vivere didicerunt. Hanc interpretationem, quam Casaubonus dedit, facilissimam saltem omnium esse, quae mihi quidem innotuerunt, non possum negare. Illud *maris expers* alio forsitan sensu obcurrit apud Horat. Sat. II, 8. 45. atque haec res nonnullos interpres, qui in singulis Persii verbis, quibus Horatius quoque usus est, imitationem servilem iniqnissimam ratione odorantur, in fraudem induxit, fecitque, ut ipse Casaubonus alteram interpretandi rationem proponeret, quam vereor ut cuiquam sit probaturus.

41. *Haec cinere ulterior metuas?* Verba sunt poetae. *cinero ulterior* i.

Quisquis eris, paullum a turba seductior audi.
 O bone, num ignoras? missa est a Caesare laurus
 Insignem ob cladem Germanae pubis, et aris
 Frigidus excutitur cinis: ac iam postibus arma, 45
 Iam chlamydes regum, iam lutea gausapa captis,
 Essedaque, ingentesque locat Caesonia Rhenos.

e. post combustionam tuam, post mortem. haec, minas illas heredita et convicia. At tu, quisquis eris meus heres cet. Haec eum anteced. ita cohaerent: Tu sine ulla ratione reformidas sepulturae minus splendidas ignominiam, et heredita avaritiae indulges? Iam tibi ostendam, quemadmodum ego cum meo herede acturus sim, quando tempus ita tulerit, aut omnino mihi in mentem venerit, ut minus parce, immo laetus, vivendum esse existimem. Quibus autem ambagibus Noster non utitur; fngit heredem suum praesentem, statimque eum adgreditur.

42. a turba seductior. v. ad II, 4. Seducit heredem, ut consilium eius eo communiceat, quod ad eum pertineat.

43. a Caesare. Sed a quoniam? a Caio Caligula, quoniam Caesoniae mentio fit. De vera victoria non est cogitandum. Tacit. Germ. 37. Drusus se Nero et Germanicus in quis eos (Germanos) sedibus pereulerunt. Post ingentes. C. Caesaris minas in ludi- brium veras. Inde opium, donec occasione discordiae prograr et civilium armorum, expugnatis legionum hibernis, etiam Gallias adseolare, ac rursus pulsi inde, proximis temporibus triumphati magis quam nicti sunt. — missa est laurus. Pro festo die quocumque posuit Noster eum diem, quo victoria a Caesare senatui per literas lauro implicatas, ut tum mos

serebat, erat nunciata. Hac ratione obliquo quasi ictu tangit stultam Imperatorum vanitatem, qui saepius victorias de Germanis, ut ferocissima et Romanorum nomini infestissima gente, nusquam vero reportatas, senatui supciarent, et quasi re bene gesta, ut grates Diis immortalibus agerentur, festa indicarent publice celebranda.

45. *Frigidus cinis.* Versatur Noster in describendo dici adparatu, qui, quo amplior et speciosior est, eo magis ridenda res videri debet, quam reputas, de victoria agi similita. *frigidus.* Removetur cinis veterum sacrificiorum, ob longam sacrum intermissionem frigidus.

45—47. *Caesoniae, Caii Caligulae Imperatoris uxor,* parat omnia que ad agendum triumphum necessaria erant. Locum hunc aliter explicare conatus sum, ac vulgo interpretes. Locare adcepérunt fere omnes prae disponere, et hoc, meo quidem sensu, fraudem feci reliquae interpretationi, locoque ipsi omne paene vim, et saltem abstulit. Locare translatum est, a censoribus aedilibusque curulibus, qui opera publica vel exquirienda vel resarcienda redemptorum impium poscenti publice addicebant. Omnia deerant nempe Caesoniae, quibus triumphum de Germano populo posset ornare, quandoquidem illa gens re vera devicta non erat. Arma dabant, vestes,

Dis igitur genioque ducis centum paria, ob res

captivi, nam Germani non erant spoliati, exuti, capiti; haec omnia igitur paranda erant, et quasi redemptoribus locanda, ut et prompta essent in simulationem veri triumphi rerumque hostibus detractarum, et minimo sumptu, ut Imperator ipse iusserat, constarent. *arma postibus sc. figenda. postibus, arcubus triumphalibus et templorum postibus.* Non solum publica templorum limina et postes, sed etiam privatarum aedium spoliis hostibus detractis esse exornatos, copiose et docte adserit Burm. Anthol. Lat. T. I. p. 206. *chlamydes regum, vestes militares regum sc. parandas locavit.* Germanorum reges in triumphum ducti amplam semper materiam adulandi dabant. Omnino, quando de triumphis apud poetas sermo est, semper regum captivorum fit mentio. *Lutea Gausape.* Non vestes intelligendae sunt, quamquam Casaubonus, quum id adfirmat, Varronis auctoritate nititur; ubi enim umquam relatum legimus, luteas vestes Germanorum insigne fuisse? sed *gausape* eadem ratione, qua Sat. IV, 37. pro capillamento posita. In editione Persii Venet. 4516. vetus interpres, qui sub Cornuti nomine venditur, haec habet: *Gausape genus pilei, quorum (lege: quo) captivorum capita inducebantur.* Ut scilicet mercede conducti aut aliunde capti et in triumphum producendi Germanorum speciem prae se ferrent, debebant esse procera statura, et capillis luteis seu flavis aut rutilis: opus igitur erat tegumentis capitum e luteis pilis confectis, quae quoque confienda debebant locari. Huiusmodi capitum tegumenta Romae in usu fuisse in vulgus notum est. Invenerunt

quoque artem rutilandi capillos lixivo seu sapone Gallico. *Esseaque, vehicula, quibus Galli et Belgae in primis utebantur. ingentesque Rhenos.* Casaubonus existimat, *Rhenos Nostrum* pro *Rhenanos homines possuisse*; sed hoc esset utique novum et sine exemplo. Si Rheni adcolae intelligendi sunt, legendum mihi videtur *Rhemas*, seu *Remos*. Verum, si quid mutandum est, equidem malum: *ingentemque Rhenum* i. e. ingentem imaginem Rheni fluminis. Simulacra enim urbium et fluminum, ut neminem praeterit, in triumphum producebantur. Ceterum victoriā de Germanis saepius poëtae ita expresserunt, tamquam Rhēni nomen armis Romanis se submiserit. Forsan *ingentesque Rhenos* ad plures Rhēni imagines spectat, quibus diversa eius ostia erant expressa. Caesonīa igitur ad mariti de Germanis victoriā triumpho celebrandam locat imagines Rhēni ingentes facieadas. Etenim flumen ipsum seu eius imaginem, non Germanos aut Gallos eius adcolas, h. l. innui, indicare videtur verbum *locat*, quod, quamcumque vim ei tribuas, ad captivos ductum vix commodum sensum praebet. Ad horum versuum explicationem faciunt ea, quae Sueton. Calig. 46. 47. Dio Cass. LIX. p. 659. E. narrant. Similem stultitiam Tacitus in vita Agric. 39, de Domitiano commemorat: *Inerat conscientia, derisi fuisse nuper falsum e Germania triumphum, emptis per commercia, quorum habitus et crines in captivorum speciem formarentur.*

48. Hanc victoriā et ego pro viro celebraturus sum. *Genioque ducis.* intelligo deum tutelarem ducis

Egregie gestas, induco. quis vetat? aude.
 Vae, nisi connives! oleum artocreasque popello 50
 Largior. an prohibes? dic clare. Non adeo, inquis.
 Exossatus ager iuxta est. Age, si mihi nulla
 Iam reliqua ex amitis, patruelis nulla, proneptis
 Nulla manet, patrui sterilis matertera vixit,

ideoque etiam omnis imperii, cui
 sacra publice fiebant. Per genium
 ducis Romani iurabant, Caligulae-
 que superbia et recordia tanta erat,
 ut eum, qui numquam per genium
 suum deierasset, morte plecteret.
centum paria sc. gladiatorum. Pri-
 vati quoque sub Imperatoribus spe-
 ctacula edebant populo et munera.
 Sub Tiberio iis tantum id licuit,
 quibus saltem quadringentorum mil-
 lium res esset. Interdum hoc ius ho-
 noris causa alicui dabatur. ob res
 cet. ironia acerbissima.

49. quis vetat? sc. tantum me in-
 sumere in celebrationem huiusmodi
 diei, quantum mihi lubet. Praevertit
 hac interrogatione heredem vultu
 significantem, sibi illam liberalita-
 tem minime placere. aude. ostendit
 hoc, quam audacter cum herede suo
 acturus esset.

50. *Vae, nisi connives!* Minas iam
 adiicit, se maiore largitione usurum,
 nisi id heres aequo animo tulisset.
oleum. Saepe oleum distributum esse
 ab Imperatoribus populo, quin equiti
 et senatui in gymnasii usum gratis
 praebitum, notum est ex Sueton.
 Caes. 38. Ner. 12. Tacit. Ann. XIV,
 47. Eadem liberalitate licebat pri-
 vatis uti sub Imperatoribus in ipso-
 rum honorem. *artocreas,* ferculi
 genus ex pane et carne confectum,
 omnino pro epulas. Sic Laruntius
 Stella, poëta Patavinus, Domitiani
 triumphum ludis exquisitissimis do-

nisque et muneribus populo datis
 celebravit.

51. *an prohibes?* rursus instat he-
 redi. *dic clare.* constans et firmus
 testatoris animus heredem percule-
 rat; nescit ille, quid respondeat, et
 mussare tantum audet. *Non adeo sc.*
hereditatem tuam. Hoc subplere sua-
 dent sequentia.

52. *Exossatus ager iuxta es.* *Exos-*
satus est h. l. a lapidibus purgatus;
 lapides enim quasi ossa terrae sunt.
 Ovid. Met. I, 390. Intelligendus
 igitur est ager diligenter cultus et
 suburbanus, quod posterius indicatur
 per *iuxta.* Sensus: Sub hac conditio-
 ne, ut omnes tuas profusiones aequo
 animo feram, hereditatem tuam adire
 nolo; adest enim ager probe cultus
 ad vitae necessitates mihi subsiciens.
 Moriaris sine herede, qui iudicio tuo
 generis dignitate respondeat.

52—56. Si nemo consanguinitate
 et affinitate mecum conjunctus iam
 superest, subiungit Noster, qui heres
 meus fieri possit, tamen de herede
 non est quod laborem; statim ali-
 quem invenero, qui bonis a me re-
 lictis, quantulacumque sint, conten-
 tus sit futurus. Notum est, deficien-
 tibus *heredibus suis* et consanguineis
 hereditatem ab intestato ex Romano-
 rum more et instituto pervenisse ad
 proximos agnatos i. e. ad virilis sexus
 personas cognatione coniuctos, et,
 si hi nulli essent, ad gentiles. Sed
 forsitan gentilitiae subcessiones Persi

Deque avia nihilum superest: adcedo Bovillas 55
 Clivumque ad Virbi: praesto est mihi Manius heres.
 «Progenies terrae! » Quaere ex me, quis mihi quartus
 Sit pater: haud prompte, dicam tamen. adde etiam unum,
 Vnum etiam: terrae est iam filius. et mihi ritu
 Manius hic generis prope maior avunculus exit. 60

aetate iam in desuetudinem abie-
 runt, cognati que i. e. per feminas
 cognatione coniuncti, deficientibus
 agnatis, in subcessionem vocabantur.
 Dicere igitur vult Noster: si nulli
 agnati mihi supersunt; pro hoc po-
 suit remotiores agnationis gradus.
 primum ait: *Si nulla ex amitis (pa-
 tris sororibus) reliqua i. e. nemo ex*
tertio gradu agnatorum in linea
transversa; postea, patruelis (filius
seu filia sororis patris) nulla i. e.
nemo ex quarto gradu agnatorum in
linea transversa; tandem, pronepos
patrui (filia neptis patrui) nulla i. e.
nemo ex sexto gradu agnatorum in
linea transversa. Pergit iam: Si ne-
mo cognatorum mihi superest; pro
hoc posuit remotiores cognationis
gradus: nulla proles materterae, nulla
proles aviae. conf. Heinece. antiq.
Rom. lib. III. tit. 2. 5. 6.

55. *Bovillae sunt vicus ad undeci-
 munum lapidem Appiae viae; quia ali-
 quando in Albano monte ab ara fu-
 giens taurus, iam consecratus, ibi
 comprehensus est. Iude Bovillae di-
 ciae. vet. Schol.*

56. *Clivumque ad Virbi. Quatuor
 millibus ad Urbe est Virbi clivus,
 qua iter est ad Ariciam et ad nemus
 Diana, ubi Virbius colitur, i. e. Hip-
 polytus, quod bis in vitam prolatus
 sit. Nola autem apud Virgilium (Aen.
 VII, 765—777.) fabula est. vet.
 Schol. locus a mendicis praeципue*

frequentabatur. *Manium dicit de-
 formem et ignotum hominem, eo quod*
*Maniae dicouatur indecori vulu per-
 sonae, quibus pueri terrentur. vel.*
Schol. His verbis consentire videtur
proverbium: Multi Manii Aricia.
v. Erasm. in adag. Sensus: Heres
*hercle, etiamsi legitimum non inven-
 ero, mihi non decrit; in mendico-
 rum coetu semper probus aliquis*
mihi praesto erit hereditatem meam
adire non recusatrus.

57. *Progenies terrae!* Verba legi-
 tum heredis sunt, hominis obscuri-
 tam contemnitia. Heres tibi praes-
 to erit quidem, sed qualis? obscur-
 us nempe. *Terrae filii dicti sunt*
*populi, de quorum origine non li-
 queret, quoque in una eademque*
regione semper habitasce constaret.
*Sic Athenienses αὐτοχθόνες, indige-
 nae, vocabantur. Inde translatum hoc*
ad hominem obscuro et ignobili loco
natum. Apud Petron. 43. est: terres
*filio. Quaere ex me. orationem No-
 ster excipit, ut doceat illum stultum,*
omnes homines quodammodo esse
cognatos.

58. *quartus pater, abavus nempe.*
haud prompte. refricanda enim quasi
prius est antiquae rei memoria.

59. *terras est iam filius. i. e. huius*
maiores qui sint, nullus tibi dicere
*possunt; est igitur iam obscurum no-
 men.*

60. *maior avunculus. Propria vi-*

Qui prior es, cur me in decursu lampada poscis?
 Sum tibi Mercurius: venio deus huc ego, ut ille
 Pingitur. an renuis? vin' tu gaudere relictis?
 «Deest aliquid summae.» Minui mihi: sed tibi totum est,
 Quidquid id est. ubi sit, fuge quaerere, quod mihi quon-
 Legarat Tadius. nec dicta repone paterna: (dam 65)

huius verbi non usus esse videtur
 Noster. Sic conligit Persius: Manius
 progenies terrae est; atqui atavus
 meus ab eadem terra editus: ergo
 Manius, frater atavi, quandoquidem
 uterque terram matrem saluat, est
 maior avunculus meus. Hac ratione
 optime rideri potest eorum stultitia,
 qui alto maiorum stemmate tument,
 nihilque ipsi faciunt tanta nobilitate
 dignorum.

61. Omissio Manio convertit se No-
 ster ad priorem. prior, Tu qui legi-
 timus mihi heres es et illi Manio
 praferendus. cur me in decursu lam-
 pada poscis? proverbialis locutio nata
 ex Graeco aliquo lude, Varro R. R.
 III, 16. 9. *Nuno cursu lampada tibi*
trado. Plato de legg. γεννῶντας καὶ
 ἀκτρέφοντας παιδας καθάπερ λαμπάδα
 τὸν βίου παραδίδοντας ζῆλοις εἰς ἄλ-
 λων. Lucret. II, 78. *Apud Athenas*
quum iuvenes ludos cursu celebrabant,
qui victor esset, primus facem tolle-
bat, deinde sequenti se tradebat, et
secundus tertio: similiter omnes, donec
currentium numerus inpleretur; vet.
 Schol. Hi ἀγῶνες λαμπαδοῦχοι non
 solum in Hephaesteis sed etiam in
 Panatheneis, Prometheis aliisque Athe-
 nis celebrabantur, proverbiumque
 inde natum spectat proprie rerum
 vicissitudines mutationesque, quibus
 aliud ab alio excipitur. Hoc loco sub
 lampade opes, quibus heres legiti-
 mus vivo adhuc possessore inhiat,

intelligi debent. in decursu. me ad,
 huc currente; me vivo.

62. *Sum tibi Mercurius.* Mercurius
 omnis lucri inopinati auctor; inde
 Graecum ἔρματον. Horat. Sat. II, 3.
 68. *Sensus:* Bona, quae ex hereditate
 tibi veniunt, non exspectare debes
 ut rem debitam, sed ut lucrum,
 quod tibi nec opinanti contingit, et
 quod, quantulunquamque tandem sit,
 aequi bouique consulere debes. ille,
 Mercurius.

63. *Pingitur.* pingebatur Mercurius
 κερδῶσς crumenam dextra tenens.
renuis? recusas adipere oblatum?
vin' tu gaudere relictis? verba sunt
 interminantis. *gaudere,* contentum
 esse.

64. *Deest aliquid summae.* Verba
 heredis summae diminutionem aegre
 ferentis, nec tamen plane audentis
 oblatum recusare. *Minui mihi.* Me
 vivente illud, quod habeo, meum
 est; si quid inde detractum fuerit
 post mortem meam, quum cooperit
 esse res tua, tunc erit, quod doleas.
tibi totum. Tuum enim est, quod he-
 reditate tibi relictum est; quod antea
 inde decesserit, non erat tuum; tibi
 igitur sumptibus meis nihil detra-
 hitur.

65. *ubi sit* cet. Dicere vult Noster:
 rationem mearum rerum noli a me
 exigere. *fuge, noli.*

66. *Legarat Tadius.* Illud legatum
 Tadii positum est pro quibuscumque

Feneris adcedat mērces : hinc exime sumptus.
« Quid reliquum est? » Reliquum? nunc nunc impensius
Vnge puer caules. mihi festa luce coquatur (unge,
Vrtica , et fissa fumosum sinciput aure ; 70
Vt tuus iste nepos olim satur anseris extis ,
Quum morosa vago singultet inguine vena ,

adcessionibus, quibus res familiaris Persii aucta fngitur. nec dicta repone paterna. nec repele mihi veterem illam cantilenam, qua filiis a patribus parsimonia commendatur.

67. *Feneris adcedat merces.* Hoc scilicet est, quod suadebant patres filiis. *Feneris merces est lucrum ex pecunia fenere occupata.* Horat. Sat. I, 2. 14. 3. 88. *Hoo, quod vobis lucri de fenere adcessit, ad usum vitae vobis proficiat* vet. Schol. *hinc, ex fenere, non ex sorte, quae semper integra servanda est. sumptus scil. qui faciendi sunt ad vitae necessitates comparandas.*

68. *Quid reliquum est? Reliquum?* Heres interrogat, et poëta graviter commotus heredis impudentia et improbitate iterat interrogationem, pergitque cum incremento indignationis: *Tune recusas contentus esse relictis?* Iam curabo, ut tibi quam minimum post mortem relinquatur, ut tuo cum dispendio discas, bona esse viventis non heredis vivo adhuc testatore. *nunc nunc impensius unge.* Sennius: Lautius iam mihi parate cibos.

69. *festa luce. ut supra : solis natibus.*

70. *Vrtica pro: cibus vilissimus , cuius tamen usus festo tantum die ab herede conceditur. et fissa fumosum sinciput aure.* *Sinciput ac. porcinum.* Caminis, quibus nos utimur, carebant veteres, sed sumus per fo-

res et fenestras exhibet, solebantque igitur res sumo condiendas tigillis suspendere, aut in summa aedium parte locare, ut de vino notum est. Burm. ad Petron. 135. Inter cibos vulgares et rusticos erant eliam capita porcina, sale et sumo durata, ut in longum tempus possent reservari. *fissa aure, vel paxillo, qua erat caput suspensum, perforata, vel canibus venaticis lacerata.*

71. *nepos, filius forsitan, nepotino more vivens. anseris extis, iecinore anseris. Iecinora anserum delicies erant belluonum veterum, itaque anseres alebantur, ut iecinora in magna amplitudinem crescerent. satur anseris extis pro: repletus cibis delicatissimis.*

72. *morosa vena.* Venae libidine inflantur. Horat. Sat. I, 2. 23. *hinc vena pro libidine ponitur et pro sede libidinis, ut h. l. pro ea parte, qua viri sumus.* cf. Priapeia Naiades antiqui Dryadesque habuere Priapi, Et quo tanta Dei vena subiret erat. Martial. VI, 49. 2. *morosa, fastidiosa. singultet, fortius quam fastidet; ex fastidio aut ventre cibis nimis obpleto singultus oritur. inguine saepe pro parte naturali utriusque sexus.* Iuvenal. I, 41. h. l. pars intelligitur, qua feminæ sunt. *vago.* hoc epitheton adiicitur puellis, quae pudicitiam in propatulo habent. Propert. I, 5. 7.

**Patriciae inmeiat vulvae? mihi trama figurae
Sit reliqua, ast illi tremat omento popa venter?**

**Vende animam lucro: mercare, atque excute sollers
Omne latus mundi, ne sit praestantior alter
Cappadocas rigida pingues plausisse catasta.** 76

73. *Patriciae inmeiat vulvae.* rem venereum cum nobili matrona exerceat. Horat. Sat. II, 7. 52. Sensus: ut mulieres vulgares pudicitiae vulgaritate fastidiat, et libido eius, magnis et amplis opibus adiuta, in feminas nobiles cadat. *trama* proprie filum, quod intra stamen currit: sic Serv. ad Virgil. Aen. III, 483. ubi Noster laudatur. Senec. Epist. 90. deinde quemadmodum iela suspensis ponderibus rectum stamen extendat, quemadmodum subtemen insertum est, quod duritiam utrumque comprimens tramae remolliat, spata coire cogantur et iungi cet. H. I. saltem *trama* ab subtemine diversa est. *Trama* erat filo magis torto ac duro, subtemen molli magis ac soluto, quo panni mollescebant; villis et subtemine absumpto restabat *trama*. Sensus: Egone ilia me macerem, ut ossa tantum et nervi ex toto meo corpore supersint?

74. *Ast illi* cet. At ille corpus bene curatum et saginatum habeat. Ventrem vocat *popam*, victimarium, victimis saginalum. *tremat* verbum aptum pinguedini. *omento*. hoc enim in hominibus obesis incrementa sumere solet et ventrem extendere. Simpliciter hoc loco pro adipie.

75—80. His versibus Noster docere vult, avaritiam nec finem nec modum noscere. Stulte facere eos, qui, ut gratiam apud heredes suos ineant, ad opes undique conligendas pericula omnia adeant, labores omnes

exhauriant, dum studeant, inexplebili heredum cupiditati satis facere.

75. *Vende animam lucro.* Sumptum, ab iis, qui vitam suam lanistis vendunt. Lips. Saturn. II, 3. Juvenal. VIII, 492. ibi Ruperti. dictum pro: pericula vitae adi lucri causa. *excuse*, pervagando scrutare. Lucian. Toxar. T. II. p. 511. ed. Reiz. de mercatoribus ἀπασχν γὰρ οὐτοι ἀκτὴν καὶ πάντα αἰγιαλὸν, ὡς εἴπειν, δισρευτησάμενοι καὶ ἔκαστον ἔτος, ἀφὲ τοῦ μετοπώρου εἰς τὴν αὐτῶν ἐπανίασιν.

76. *omne latus mundi.* remotissimas mundi plagas. *ne sit praestantior alter* cet. Sensus: nullum quaestus genus tibi sordeat, vel mangonium exerce.

77. *Cappadocas.* Servorum genus posuit proceritate corporum et habitu insigne, audax et perfidum, ad turpia ministeria praestanda idoneum. Lucian. in Asino T. II. p. 604. ed. Reiz. Ad lecticas ferendas adhibebantur. Martial. VI, 77. 4. Suidas in probver. τρία κάππα κάκιστα, Κρῆτες, Καππαδόκες, Κιλικις. vet. Schol. dicit, Cappadoces habere naturale studium ad falsa testimonia profienda, additque: qui nutriti in tormentis a pueritia, equuleum sibi facere dicuntur, ut in eo se invicem torqueant, et quoniam in poena perdurarent, ad falsa testimonia se bene remundarent. Fallaciis suis saepe libertatem nacti et ad dignitatem equestrem evecti sunt. Ceterum ex Cappadocia, Galatia regionibusque, quae

**Rem duplia. Feci : iam triplex , iam mihi quarto ,
Iam decies redit in rugam. depunge , ubi sistam.
Inventus, Chrysippe , tui finitor acervi.**

80

circa erant , multos servorum greges
quotannis Romam esse deductos ,
constat ex multis locis . v. interpp.
ad Petron. 29. et 63. *Catasta* erat
pegma ligneum , in quo venales
servi a mangonibus , quium illos ven-
debant aut vendere parabant , con-
locabantur , et quidem nudi , ne em-
ptoribus diligentibus fraus fieri posset.
plausisse. Sensus : Ne sit quis te cal-
lidior (*praestantior*) in commendan-
dis emptori servis venalibus , quod
fiebat plaudendo eos , ad indicandum
bonum corporis habitum .

78. *Rem duplia.* Si nempe avari-
tiae heredis velis satis facere , auge
rem familiarem , ut quibuscumque
artibus dupla fiat .

79. *redit in rugam* pro : iam decu-
pla facta est res familiaris. Eleganter
translatum hoc a vestibus. Quo ditior
et elegantior aliquis erat , eo latiores

et fusiores erant vestes. redire in ru-
gam itaque pro multiplicari. *De-
punge , ubi sistam,* constitue finem et
modum , quo usque divitias adcumu-
lem .

80. *Inventus , Chrysippe , tui fini-
tor acervi.* *Acervus* est ratio argumen-
tandi a Chrysippo inventa ab exem-
plo *acervi*. *Acervumne faciunt grana-
tria?* non ; *an quatuor?* non etc. et
locum habet in omnibus , quae non
certum modum significant , sed re-
latione tantum multum aut parum.
Proprie sic dicendum suisset : Tu
non magis terminum , ubi in adcu-
mulandis divitiis consistam , poteris
constituere ; quam terminus ullus in
Chrysippi sorite seu acervo ultimus
potest vocari. Sensus : Quae fieri non
possunt , ut fiant , non poteris effi-
cere. Noster per hoc exclamationem
expressit , quasi iam factum esset ,
quod fieri omnino nequit .

LECTIONES VARIÆ

*Ex editione, quam Cl. PERRALTIUS Parisiis
hoc eodem anno curabat, excerptae.*

SAT. I.

Vs. 4 et 2. ita distinguitur: *O curas hominum! o quantum est in rebus inane!*
 — *Quis leget haec? — Min' tu istud ais?* — *Nemo hercule.* — *Nemo?*
 — *Vel duo, vel nemo. Turpe et miserabile.* — *Quare?* etc. Iam de interpunctione, quae passim variat, non est quod verba faciamus: ex ipsa sententia, utrum recte, an male in nostra editione interpunctum sit, lector ipse iudicabit.

Vs. 4: Praetuli *Polydamas* ex Edit. Paris. Koenig, *Polidamas*.

Vs. 13. Cl. Perraltius censet, hunc versum monitori potius, quam Persio esse tribuendum.

Vs. 39. Adnotatis ad hunc versum adde: Ingeniosa quidem et vera forsitan coniectura. Fieri tamen potuit ut auctor e solita brevitate hic aliquid remitteret, quo fusius exprimeret, quam multi undeque flores innascantur, primum e manibus, tum e tumulo atque ex ipsa calida favilla. Habent hunc versum MSS. omnino omnes, neque eorum quisquam monet, ne in ulla quidem scholia, subreptum hunc esse versum. PERR.

Vs. 74. *Dictaturam.*

Vs. 128. Recepit possit ex Edit. Paris. Koenig, poscit. — *Possit, satis mihi exquisite videtur positum, quasi dixisset: cuius minutissimum ingenium ad id tantum valeat, ut dicat Lusco, Lusce.* PERR.

SAT. II.

Vs. 4. *Libabit.*

Vs. 10. Sequutus sum Ed. Par. Koenig: *Ebullit patruus, praeclarum funus!*

Vs. 14. *Conditur.* Vulgat. dicitur veteres scholiastae ubicumque interpretantur per sepelire uxorem, *tumulare*, etc. Vnde coniicias subiectam iis fuisse vocem conditur. Nam, etsi monet Servius verbum *duci* proprie de funeribus usurpari; tamen patet ex auctorum lectione *uxorem ducere* significare *ducere* ad aram, vel domum, i. e. in matrimonium *ducere*, minime vero *ducere* ad funus. Ita ut hoc Persii loco non possit interpretari *duoitur uxor per tumulatur uxor.* Igitur praetuli *conditur*, quod habet in MSS. 8055, 8070, 8272 aliisque multum auctoritatis, sensumque potiorem. PERR.

Vs. 51. *Suspirat.* — Vs. 62. *Hos.*

SAT. III.

Vs. 1. *Haec.*

Vs. 9. *Dicas, consentientibus meis omnibus;* neque necesse videtur novam addere versui duritiem, quo melius imitetur vocem *rudeoris* asini horisonam. PERR.

Vs. 16. *Columbo.* — Vs. 66. *Discoiteque, o miseri.* — Vs. 100. *Trientem.*

SAT. IV.

Vs. 9. *Hoc, puto, — rectius istud.*

Vs. 31. *Farratam p. pl. offam.* Legitur et *farratam allam*, et *farrata offa*, et *farrata olla*, quas admirerunt variantes alii alias. Sed priujo *olla* minius convenit cum *farrata* quam *offa*; tum constructio paulo foret impeditior, si admitteretur ablativus *farrata offa* pro causativo *farratam offam*, quem regit *plaudentibus*. PERR.

SAT. V.

Vs. 38. *Extendit.* Legit Koenig contra fidem MSS. et laudatissimarum editionum ostendit, quod multo minus convenit cum *regula* et *intortos*. Porro est iuncturae Persius studiosior. PERR.

Vs. 60. *Tum crassos.*

Vs. 82. *Hanc nobis pilea donant.* MSS. mei Codices 8048, 8055, 8070 ferunt: *Hacc mera libertas, hoc nobis pilea donau.* Quae lectiones et ipsae probari possunt. *Haec*, scilicet *haec munia, haec privilegia spondendi, iudicandi, obsignandi, etc.* Altera vero lectio, quae plus habet auctoritatis in MSS. Codicibus Germanorum, magis est Latina. Potest totus versus legi eodem tenore orationis quo praecedentes, ita ut sit conclusio, epiphonema; potest legi eodem tenore quo in sequentes, ita ut ab illo obiectio incipiat. Ad alterum sensum prætulerim lectionem *hoc*, quam sequitur Casaubonus. PERR.

Vs. 101. *Nescius exaniens: velat etc. colon pro signo interrog.*

Vs. 107. *Evitanda.*

Vs. 148. *Sessilis.* Legit Koenig. unus omnium, *fissilis* pro *sessilis*, neque manet, qua id faciat fretus auctoritate. *Sessilis* est probatissimae latinitatis (vid. Faccioli. lexicon) sensumque efficit longe potiorem. PERR.

Vs. 149. *Modesto.* — Vs. 174. *Nec nunc.*

SAT. VI.

Vs. 3. *Vocum.*

Vs. 6. *Egregios.* Sic feruut MSS. mei omnes; sic plerique ediderunt. Posuit vero Koenig: "Egregius lusisse senes. , , Sed convenire vix potest egregius in recto casu cum *mire opifex*, ia vocativo, quamquam ea de re possunt afferri exempla. Sed quid est cur desudes in MSS. Codicum lectione immutanda, quem sensum efficiat tuo vel potiorem ?

Vs. 39. *Nostrum.* Est indignantis, quemadmodum in I, 9: "Nostrum vivere. , ,

Vs. 66. *Stadius.* A

Vs. 77. *Pavisse.* Invidiosa vox est, qua iudicatur hominum esse passionem, sicuti pecudum. Ferunt 8055 et 8070 *plausisse*; prior tamen suprascriptum habet *pavisse*. Edunt et quaedam membranae *clausisse*. Casaubonus, Prataeus, Koenig et Franciscus Passow, editorum lectissimi, receperunt *plausisse*; hoc ipso quod magis exquisitum sit atque adeo Persii convenientius ingenio; et quidem, quod sensum efficiat probabilem, similem huic apud Virgil. Georg. III, 184: *Tum magis atque magis blandis gaudere magistri Laudibus, et plausae sonitum cervicis amare.* Quia venditor, servos dum exponebat in catasta venales, attrahabat et palma *plaudebat*, ostentans *pinguedinem*. Verum *rigida catasta* non ea suis videtur in qua servi prostarent, sed ea qua iuterius asservarentur pulchriores, et *pingues* pascerentur. PERR.

INDEX RERVM

ET

DICTIONVM MEMORABILIVM

A

Abacus, i, 431.
Accius, *poëta ineptus* i, 4. 50. 76.
Acerra tacita ii, 5.
Acervus, *syllogismus acervalis* vi, 80.
Aceti morientis faecem sorbet iv, 32.
 acetо mordaci lotus v, 86.
Acre despuit in mores iv, 34. 35.
Acre servitium v, 427.
Adsigna tabellas v, 84.
Aedilis Areti Italo honore supinus
 fregerit heminas iniquas i, 130.
Aegcum mare v, 442.
Aegroti veteris somnia v, 429.
Agaso v, 76.
Ager exossatus vi, 52.
Alea hunc decoquit v, 57.
Alli caput gustaveris v, 188.
Ambitio cretata v, 477.
Amomum iii, 404.
Animae pars v, 23. venditae lucro
 vi, 75. inanes coelestium ii, 61.
Animus premitur ratione v, 39.
Anseris extis satur vi, 76.
Antiopa tragedia i, 78.
Anticyrae meracae iv, 46.
Apennino costam subduximus i, 95.
Aperto voto vivere ii, 6.
Appula canis i, 60.
Aprici senes v, 479.
Aqualicus i, 57.
Arator peronatus v, 402.

Arcana lumbi iv, 35.
Argento quis modus iii, 69.
Arcadiae pecuaria iii, 9.
Arcessilas iii, 79.
Aretum, *hodie Arezzo* i, 430.
Argenti quis modus iii, 69. seria ii,
 11.
Arma virum i, 96.
Artis magister venter P. 40.
Artocreas vi, 50.
Asini auriculas i, 424.
Attin i, 93. 105.
Aurem in secretam gannit v, 96. va-
 poratam i, 426. aures radere mor-
 daci vero i, 407. bibulas iv, 50:
 purgatas v, 63.
Auriculas emere ii, 30. teneras ra-
 dere i, 407. 408. auriculis configi-
 scas i, 22.
Aurum ovatum ii, 55.
Auster infelix pecori vi, 42.
Avia ii, 34. avias veteres de pul-
 mone revellere v, 92.
Avis rara i, 46.
Axis secundus v, 72.

B

Baccam conchae ii, 66.
Balanatum gausape iv, 37.
Balba de nare locutus i, 33.
Balteus praetegit auro v, 445.
Barba aurea ii, 58. Barbam Cynico

- vellat i, 433. stolidam praebere ii, 28.
- Barbatum magistrum iv, 4.
- Baro v, 438.
- Bassaris i, 404.
- Bassus Caesius, poëta lyriacus vi, 4.
- Bathylli satyri v, 423.
- Baucis pannacea iv, 24.
- Beatulus iii, 403.
- Belle i, 49.
- Berecynthius i, 93.
- Bestius vi, 37.
- Beta, herba iii, 114.
- Bibulas aures iv, 50.
- Biceps Parnasus P. 2.
- Bidental evitandum ii, 27.
- Bilis vitrea iii, 8. bile tumet ii, 44.
- Blando popello iv, 45.
- Bombis i, 99.
- Bovillae vi, 55.
- Braccatis Medis iii, 53.
- Briseis i, 76.
- Bruttia saxa vi, 27.
- Bruto liberior v, 85.
- Bulla donata laribus v, 34.
- Bullatis nugis v, 49.
- Bullit in unda summa iii, 34.
- Buxum, turbinem iii, 54.
- C**
- Caballino fonte P. 4.
- Cadat ira nasso v, 94.
- Cachinno petulanti splene i, 42.
- Caedimus inque vicem praebemus
crura sagittis iv, 42.
- Caelestium animae inanes ii, 64.
- Caepe tunicatum iv, 80.
- Caesar, Caius Caligula vi, 43.
- Caesonia, uxor Caligulae vi, 47.
- Calabrum vellus ii, 65.
- Calces rigidos extendit iii, 405.
- Calirrhoë, scortum i, 434.
- Calles dicenda tacendaque iv, 5.
- Calve i, 456.
- Camena v, 24.
- Canicula, sidus damnosum iii, 5.
49. iactus in talorum lusu iii, 49.
- Canis Appula i, 60. nodum abripit
v, 459. viatica v, 65.
- Canthum v, 74.
- Cappadocas pingues vi, 77.
- Caprificus i, 25.
- Caput indutum iii, 106.
- Carbone notare v, 498.
- Carmina intrat lumbum i, 20.
- Casiae vi, 36. Casiam dissolvit, ii,
64.
- Castigare examen i, 6. 7.
- Castoreum v, 435.
- Catasta rigida vi, 77.
- Catinum rubrum v, 482.
- Catenis grandia verba iii, 45.
- Caudam iactare popello iv, 45.
- Causas rerum cognoscite iii, 66.
- Cedro digna locutus i, 42.
- Censorem salutas iii, 29.
- Centeno gutture niti v, 6.
- Centuriones varicosos v, 489.
- Centurionum gens hircosa iii, 77.
- Centusse curto v, 491.
- Ceraso peccet casia vi, 36.
- Cerdo tollat sua munera iv, 54.
- Chaerestratus v, 462.
- Xaipe P. 8.
- Chartis nocturnis inpallescere v, 62.
- Cheragra nodosa lapidosa v, 59.
- Chlamydes regum vi, 46.
- Chrysis, mereatrix v, 465.
- Chrysippus vi, 80.
- Cicer ingere populo v, 477.
- Ciconia, sannæ genus i, 58.
- Cicuta iv, 2; v, 445.
- Cinere ulterior vi, 44.
- Cinnamum vi, 35.
- Cippus levior inprimit ossa i, 37.
- Cirratorum dictata i, 29.
- Citreis lectis i, 52. 53.
- Clarum mane iii, 4.
- Cleanthea fruge v, 64.
- Clivum ad Virbi vi, 56.
- Coa lubrica v, 435.

Coelestimm inanes animae ii , 61.
 Coenam funeris negliget heres vi , 33.
 Coenare pro : agere fabulam v , 9.
 Compita pertusa iv , 28. ramosa v ,
 35.
 Compositas venas iii , 94. Composi-
 tum ius fasque animo ii , 73.
 Conchae bacca ii , 66.
 Cor salit rite iii , 144.
 Cornea fibra i , 47.
 Cornutus , *philosophus* v , 23.
 Corpus fidele senectae ii , 44.
 Corvus poëtas P. 43. passim sequi iii ,
 64.
 Corymbis i , 404.
 Cras hoc flet 2 , 66. aliud egerit hos
 annos v , 69.
 Crassos dies v , 60.
 Crassus , pro locuplete quovis ii , 36.
 Crateras argenti ii , 52.
 Craterus , *medicus* iii , 65.
 Cratinus , *comoediae antiquae scriptor*
 i , 423.
 Crepidas Graiorum i , 427.
 Creta notare v , 108.
 Cretata ambitio v , 477.
 Cribro populi decussa farina iii , 442.
 Crispinus v , 126.
 Culparam defigere v , 46.
 Cumini pallentis v , 55.
 Curae hominum i , 4.
 Curata cuticula sole iv , 48.
 Cures , *oppidum Sabinorum* iv , 26.
 Curras rota posterior v , 72.
 Custos purpura v , 30.
 Cuticula sole curata iv , 48.
 Cynico barbam vellat i , 433.

D

Dama v , 76. 77.
 Damnosa canicula iii , 49.
 Davus v , 161. 168.
 Debilis inscitia v , 99.
 Decipe nervos iv , 45.
 Decoccius i , 425.

Ivv. I.

Decoquit hunc alea v , 57.
 Dedecus obstem cognatis siccis v , 136.
 Defigere culparam v , 46.
 Dei de puppe vi , 90.
 Delumbe i , 104.
 Demorsos unguis sapit i , 406.
 Dentalia sulco terens i , 73.
 Dente peragit grandia bona vi , 24.
 Depellentibus dis v , 167.
 Deprendere mores curvos iii , 52.
 Descendere in se iv , 23.
 Despuat acre in mores iv , 35.
 Despumare Falernum iii , 3.
 Dexter senio iii , 48.
 Dia poëmata i , 34.
 Dicenda tacendaque calles iv , 5.
 Dicta paterna vi , 66.
 Dictator , *L. Quint. Cincinnatus* i , 74.
 Diducit error mentes in compita v ,
 35.
 Digito infami ii , 33. monstrari i ,
 28. digitum exsere v , 419.
 Dinomaches iv , 20.
 Discincto vernaie iv , 22.
 Discite O miseri iii , 66.
 Dissutis malis iii , 59.
 Dolosi spes nummi P. 42.
 Donatae pupae Veneri ii , 70.
 Duplici hamo scinderis v , 454.

E

Ebria veratre Ilias i , 51.
 Ebullit patruus ii , 10.
 Echo reparabilis i , 402.
 Effluis amens iii , 20.
 Egerit hos annos aliud cras v , 69.
 Elegidia i , 51.
 Elixasque nates iv , 40.
 Eliquat i , 35.
 Emaci prece ii , 3.
 Emeris auriculas ii , 30.
 Ennius , Quintus vi , 10.
 Ensis pendens laquearibus iii , 40.
 Epithetis in rasis librat crimen i , 85.
 Ergenna ii , 26.

* G g .

Error diducit mentes in compita v, 35.
Escar auriculis configis i, 22.
Easeda vi, 47.
Euge, Belle i, 49.
Euion, cogn. *Buochi* i, 102.
Evitandum bidental ii, 27.
Eupolis, *comoediae veteris scriptor* i, 124.
Excutienda praecordia v, 22.
Exossatus ager vi, 52.
Expungam pupillum ii, 13.
Exserere digitum v, 119.
Exsultat Trossulus i, 82.
Extra te ne quaesiveris i, 7.

F

Fabula hianda tragoedo v, 3.
Fagi veteris ramalia v, 59.
Falernum, *vinum*, iii, 3.
Fallit pede regula varo iv, 12.
Far modicum iii, 25.
Farina nostra v, 115. cribro populi decussa iii, 112.
Fas animi ii, 73.
Favilla fortunata i, 39.
Feneris merces vi, 67.
Ferveat lector mihi i, 126.
Festuca v, 175.
Fibra arcana v, 29. cornea i, 47.
Figas in cute solem iv, 33.
Fidelia iii, 22. 73. v, 183.
Filix, *herba* iv, 41.
Finem animo certum petite v, 64.
Flaccus, Q. *Horatius* i, 116.
Floralia v, 178.
Flumine noctem purgare ii, 16.
Foedere certo v, 45.
Foeniscae vi, 40.
Forcipe labefacent iv, 40.
Fores udas v, 165.
Fortunare da Penates ii, 45.
Fortunata favilla i, 39.
Fossqr v, 122.
Fratres inter aenos ii, 56.

Frigescant tibi limina i, 109.
Frons, pro pudore v, 103.
Fugit hora v, 153.
Fumo pondus dare v, 20.
Fundo in imo suspireret numus ii, 51.
Funem reduco v, 118.
Funus praeclarum ii, 10. funeris coenam negliget heres vi, 33.

G

Galli, *sacerdotes Cybeles* v, 186.
Gannit in aurem v, 96.
Gausape balanatum iv, 37. Gausape lutea vi, 46.
Gemini, *sidus* v, 49. eodem tempore et una matre geniti vi, 48.
Generoso honesto incoctum pectus ii, 74.
Genius ducis vi, 48. varus iv, 18. Genio merum fundere ii, 3. indulgere v, 154. sinistro iv, 27.
Genuinum, *dentem*, i, 115.
Germana pubes vi, 44.
Gigni de nihilo nihil iii, 83.
Gignimur, quidnam victuri iii, 67.
Glutto sorberé salivam v, 112.
Glycon, actor tragicus v, 9.
Graecus centum curto centone licetur v, 191.
Graii doctores vi, 98.
Grandia verba Catonis iii, 45.
Gurgulio iv, 38.
Grandia verba Catonis iii, 45.
Gurgulio iv, 38.
Gustaveris caput alli v, 188.
Guttura centeno niti v, 6.

H

Habita tecum iv, 52.
Hamo dupli scinderis v, 154.
Hederae sequaces P. 6.
Helicone nebulas legunto v, 7.
Heliconidas P. 4.
Heminas Areti iniucas aedilis frēgit i, 130.

Hercule dextro ii, 42.
 Herodis dies v, 180.
 Hesterni Quirites iiii, 406.
 Hibernal mare vi, 7.
 Hianda fabula tragoedo v, 3.
 Hircosa gens centurionum iii, 77.
 Honesto generoso incocium pectus ii,
 74.
 Hora fugit v, 153. horoscopus v, 48.
 Horoscope vi, 48.
 Humiles susurros tollere de templis
 ii, 6.
 Hyacinthina laena i, 32.
 Hypsipylas i, 34.

I

Iactare caudam popello iv, 15.
 Ianus biceps i, 58.
 Iecore rupto i, 25.
 Ilias Acci ebria veratro i, 50.
 In mores in luxum in prandia regum
 i, 67.
 Inane quantum est in rebus i, 4.
 Incurvasse querela i, 91.
 Incusa dona ii, 52.
 Incusare deos v, 187.
 Infami digito ii, 33.
 Ingenium ante pilos venit iv, 4. 5.
 Inmeiat vi, 73.
 Inodora ossa vi, 25.
 Inpallescere chartis v, 62.
 Inpello ii, 43:
 Inrigo somno v, 56.
 Inscitia debilis v, 99.
 Insomnis iuventus iii, 54.
 Intendis rumpere v, 13.
 Intepet mare vi, 7.
 Intortos mores v, 38.
 Ionio condidit surda vota vi, 29.
 Ira cadat naso v, 91.
 Italae merces v, 54.
 Italus honos i, 429.
 Juncitura i, 65. acri v, 14.
 Iunicum omenta ii, 47.
 Jupiter ii, 18. 21. 22. 23. 29. 40. 43.

v, 137. stella v, 50. cum love
 vivere v, 139.
 Ius compositum animo ii, 73.
 Iustum suspendere lance iv, 10.
 Iuvenci Siculi aera iii, 39.

L

Labefacient forcipe iv, 40..
 Labella uda ii, 32.
 Labeonem i, 4.
 Laborat vinci animus v, 39.
 Lacerna trita i, 54.
 Lactibus unctis ii, 30.
 Laena hyacinthina i, 32.
 Lallare, naenia iii, 18.
 Lambunt, pro cingunt P. 5.
 Lampada poscis vi, 61.
 Lance suspendere iustum iv, 10.
 Lapidosa cheragra v, 58.
 Lapillo meliori numera diem ii, 4.
 Laquearibus auratis pendens ensis iii,
 40.
 Laribus subcinctis donata bulla pe-
 pendit v, 34.
 Largire inopi vi, 32.
 Laurus, epistola laureata vi, 43.
 Leoti citrei i, 52. 53.
 Lemures v, 185.
 Lethi memor vive v, 153.
 Libertate opus est v, 73.
 Libra, sidus v, 47. librate ancipitis
 iv, 44.
 Licinus ii, 36.
 Lictor ineptus v, 475.
 Ligus ora vi, 6.
 Limen obscoenum v, 165. limina
 tibi frigescant i, 409.
 Limum deradere iv, 29.
 Linea tangitur umbra iii, 4.
 Linguae, quantum sitiat canis Ap-
 pula, tanta i, 60. linguas optare
 centum v, 2.
 Lippa propago ii, 72.
 Lippus v, 77.
 Litera canina sonat de nare, i, 409.

Litabis nullo thure v, 420. **farre ii,**
 75.
Litus se receptat multa valle vi, 8.
Locat Caesonia ingentes Rhenos vi,
 47.
Lubrica Coa v, 435.
Lucernae pingues vomuere nebulas
 v, 481.
Luciferi rufis v, 403.
Lucilius secuit urbem i, 44.
Lucro vende animam vi, 75.
Luctificabile i, 78.
Lumbum intrant carmina i, 20.
 lumbi arcana iv, 35.
Lunai portus vi, 9.
Lupus, nom propr. i, 415.
Lustralibus salivis ii, 33.
Lutum es uatum et molle iii, 28.
Luxuria sollers v, 442.

M

Macram spem ii, 35.
Macrinus ii, 4.
Maena, pisois iii, 76.
Maenas, baccha i, 401.
Maeonides Homerus vi, 44.
Magister barbatus, Socrates iv, 2.
 Magister artis venter P. 40
Magnanimus puer vi, 22.
Maiestate manus iv, 8.
Maligne respondet fidelia iii, 24.
Mando vota ii, 39.
Mane clarum iii, 4.
Manes et fabula fies v, 452.
Manius vi, 56. 60.
Mantica spectatur praecedenti tergo
 iv, 25.
Marcentes vuvas pandere iv, 36.
Marcus Dama v, 79.
Mare hibernat vi, 7. **intepet vi,** 7.
Marem strepitum intendisse fidis
 vi, 4.
Marsi clientis iii, 75.
Masurius, iurisconsultus v, 90.
Matertera metuens divum ii, 34.

Maxillis gausape pectas iv, 37.
Medi braccati iii, 53.
Meiite extra i, 44.
Membrana bicolor iii, 40.
Melicerta v, 403.
Mendosum tinniat v, 406.
Mendose conligis v, 85.
Mensa verecunda seria laxare v, 44.
Mephitis iii, 99.
Meracae Anticyrae iv, 46.
Mercurius ii, 44. vi, 62.
Mercurialis saliva v, 442.
Meruisse os populi i, 42.
Messalae propago ii, 72.
Messe tenus propria vive vi, 25.
Midas i, 424.
Milvus iv, 26.
Mimalloneis bombis i, 99.
Minaui senio vi, 46.
Mire opifex vi, 3.
Modicus voti v, 409.
Momento turbicis v, 78.
Monimenta Marsi clientis iii, 75.
Monstrarri digito i, 28.
Montes magnos promittere iii, 65.
Morbo venienti obcurrere iii, 64.
Mordaci vero aures radere i, 407.
 m. aceto totus v, 86.
Morosa vena vi, 72.
Mores curvos deprendere iii, 52. in-
 tortos extendit regula v, 38. pal-
 lentes v, 45.
Munera sua tollat cerdo iv, 54.
Murmur tollere de templis ii, 6.
Murmura rabiosa rodunt iii, 81.
Musa i, 68.
Mutius i, 415.
Mycenae v, 17.

N

Nare de balba locutus i, 33. **naribus**
 uncis indulgens i, 40.
Naso suspendere i, 448.
Natalitia sardonyche i, 46.
Natura continet hoc fas v, 98. 99.

Nebulas Helicone legunto v, 7.
 Nectar Pegaseum P. 44.
 Nemo in sese tentat descendere iv,
 23.
 Nereus i, 94.
 Nerio iam tertia ducitur uxor ii,
 44. (Vid. Var. Lect. pag. 469.)
 Nervis opem poscere ii, 41. nervos
 decipere iv, 45.
 Nigrum theta iv, 43.
 Nihil gigni de nihilo iii, 84.
 Noctem fulmine purgas ii, 46.
 Nocturnis chartis inpallescere v, 62.
 Nodosa arundo iii, 44. chiragra v,
 58.
 Nodus canis abripit v, 459.
 Nonaria, *prostibulum* i, 433.
 Nucibus relictis i, 10.
 Nugis bullatis v, 49.
 Numae vasa ii, 59.
 Numeri diem meliore lapislo ii, 4..
 Numeros tres Bathylli v, 423.
 Numus suspireret in imo fundo ii,
 54. utile quid habet iii, 70. Numi
 dolosi spes P. 42. Numos credere
 v, 80.
 Nutrici non mando vota ii, 39.

O

O curas hominum i, 4.
 Obba fissilis v, 448. (*Alü sessilis*).
 Obcurrite sannae posticae i, 62.
 Obscoenum limen v, 465.
 Obstipum caput vi, 32.
 Ocello patranti i, 48.
 Ocimum, *herba* iv, 22.
 Oculi scintillant ira iii, 447. oculos
 urentes inhibere ii, 34. tangere
 olivo iii, 44.
 Oenophorum v, 440.
 Offas v, 5.
 Officia rerum tenuia v, 93.
 Ohe i, 23.
 Oletum i, 442.
 Olivo tangere oculos iii, 44.

Omenta iunicum ii, 47.
 Omento tremat venter vi, 74.
 Opimum pingue iii, 33.
 Optare centum linguas v, 2.
 Orcae angustae collo non fallier iii,
 76.
 Ordo quis datus iii, 67.
 Orestes iii, 448.
 Ossa inodora urnae dabit heres vi,
 34.
 Ovo rupto pericula v, 485.

P

Pacuvius, *poëta tragicus* i, 77.
 Pagina nugis turgescat v, 20.
 Palaestritae iv, 39.
 Palato tenero subplantat verba i,
 35.
 Palilia i, 72.
 Pallentes mores v, 45.
 Pallida Pirene P. 4.
 Palpo v, 476.
 Pannacea Baucis iv, 24.
 Papae v, 79.
 Pappare minutum iii, 47.
 Parca tenax veri v, 48.
 Paria centum inducere vi, 48.
 Parnasus biceps P. 2.
 Pars animae v, 23.
 Parthi vulnera v, 4.
 Passim sequi corvos iii, 64.
 Patella secura iii, 26.
 Pater divum iii, 35.
 Paterna dicta vi, 66.
 Paterno rure iii, 24.
 Patranti ocello i, 48.
 Patriam rem fangere v, 464.
 Patriciae vulvae iv, 73.
 Patruos sapimus i, 44.
 Patruus ebullit ii, 40.
 Pavo Pythagoreus vi, 44.
 Pectine tetrico vi, 2.
 Pectus incoctum generoso honesto
 ii, 74.
 Pecori infelix austor vi, 53.

INDEX

Pede varo regula fadlit iv, 42.
Pedius i, 85.
Pegaseum nectar P. 44.
Pelliculaum veterem retines v, 446.
Penates da fortunare iii, 45.
Pendens laquearibus ensis iii, 40.
Penem amarum IV, 48.
Peragit grandia bona dente vi, 24.
 22.
Perditus cute i, 23.
Pericli pupille iv, 3.
Pericula capite cano pellere i, 83.
 Pericula ovo rupto v, 185.
Peronatus arator v, 102.
Petulanti splene cachinno i, 42.
Pertusa compita iv, 28.
Phalerae iii, 30.
Phyllidas i, 34.
Picas poëtrias P. 44.
Pilea libertatem dant v, 82.
Pinge duos angues i, 443. **Pictae te-
ctoria linguae** v, 25.
Pingue opimum iii, 33.
Pirenen pallidam P. 4.
Pituita purgatissima somnia ii, 57.
Plantaria, pilos iv, 39.
Plasma liquidum i, 47.
Plausisse Cappadocas vi, 77.
Plebeia prandia v, 48.
Plorabile i, 34.
Pluteum non caedit i, 106.
Poëmata dia i, 34.
Poëtrias picas P. 44.
Polenta iii, 55.
Police (sub) ducere voltum v, 40.
Pondus dare sume v, 20.
Pontifex ii, 69.
Pontus v, 434.
Popa venter vi, 74.
Popello blando iactare caudam iv,
 15.
Populo donaveris bibulas aures iv,
 50.
Porticus, disciplina stoica iii, 54.
Poscis prece emaci ii, 3.
Posterior rota v, 72.

Posticae obcurrite sannae i, 62.
Pote i, 56.
Præcedenti tergo spectatur mantica
 iv, 25.
Praeclarum funus ii, 40.
Praecordia excutienda v, 22.
Praefigere nigrum theta vitio iv,
 43.
Praetegit auro baltens v, 145.
Praetoris non erat dare v, 93..
Prandia plebeia v, 48.
Prece emaci poacis ii, 3.
Premitur ratione animus v, 39.
Primordia rerum vi, 3.
Procne v, 8.
Producis vi, 19.
Progenies terrae vi, 57.
Prolui labra P. 4.
Propago lippa ii, 72.
Properandus rota iii, 23.
Propria messe vi, 25.
**Prudentia velox rerum ante pilos
venit** iv, 4.
Psaltaco P. 8.
Pulchrum est digito monstrari i,
 28.
Pulydmas i, 4.
Pulmentaria uncta iii, 102.
Pulmo praelargus animae i, 44.
Pulmonem rumpere ventis iii, 27.
Pulpa scelerata ii, 63.
Pupillum expungam ii, 43. **magni
Pericli** iv, 3.
Pupae Veneri donatae ii, 70.
Puppe dei vi, 90.
Purgatas aures v, 63.
Purgatissima somnia ii, 57.
Purpura custos v, 30.
Puteal multa vibice flagellas iv,
 49.
Putris in Venerem v, 58.
Pythagoreus pavo vi, 44.

Q

Quaesiveris te non extra i, 7.

Quantum est in rebus inane i, 4.
 Qualit manibus ii, 35.
 Quintius dictator i, 74.
 Quinta umbra iii, 4.
 Quincunce modesto v, 149.
 Quiritem quibus una vertigo facit v,
 75.
 Quirites hesterpi iii, 106.

R

Rabiosa silentia iii, 84.
 Radere auriculas vero i, 107.
 Ramale vetus i, 97.
 Ramalia fagi v, 59.
 Ramosa compita v, 35.
 Ramum ducis stemmate Tusco iii,
 56.
 Rancidulum quiddam balba de nare
 locutus i, 33.
 Rapiant puellae ii, 38.
 Rapidae vitaे usum permittere v,
 94.
 Rara avis i, 46.
 Rasis in epithetis librat crimen i,
 85.
 Ratione premitur animus v, 99.
 Receptat se litus multa valle vi, 8.
 Recessus sanctos mentis ii, 73.
 Rectum discernis iv, 41.
 Recutita sabbata v, 184.
 Recto talo vivere v, 104.
 Redit in rugam vi, 79.
 Relictis nucibus i, 40.
 Refulserit numi spes P. 42.
 Regula fallit pede varo iv, 42. fallere
 sollers adposita iatorius extendit
 mores v, 38.
 Regustatum salinum v, 138.
 Remus i, 73.
 Reparabilis Echo i, 102.
 Respondet maligne fidelia iii, 22.
 Respuer quod non es iv, 54.
 Revello avias veteres de pulmone v,
 92.
 Rhenos ingentes vi, 47.

Rhombos ponere vi, 23.
 Ridenti amiqo i, 146.
 Rigida catasta vi, 77.
 Rimas angustas extendit lumine
 iii, 2.
 Rixanti populo cicer ingere v, 178.
 Roma turbida i, 5. 8.
 Romule i, 87.
 Romulidae saturi i, 34.
 Rosa fiat, quidquid calcaverit ii, 32.
 Rota acri fingendus v, 24. posterior
 curras v, 72. properandus iii, 23.
 Rubellum Veientanum v, 147.
 Rubrica Masuri v, 90.
 Rubricam dirigere oculo uno i, 66.
 Rubrum catinum v, 182.
 Rugam (in) redit vi, 79.
 Rugosa sanna v, 94.
 Rumore sinistre v, 164.
 Runcantem iv, 36.
 Rupto iecore i, 25.
 Rure paterno tibi est far modicum
 iii, 24.

S

Sabbata recutita palles v, 184.
 Sabino foco vi, 4.
 Sacer est locus i, 113.
 Sacerdos lusca v, 186.
 Sagittis praebemus crura iv, 42.
 Salinum regustatum terebrare v,
 138.
 Salit cor rite iii, 44.
 Salivam Mercurialeм glutto sorbere
 v, 112. lustralem ii, 33. tenuem
 turdorum noscere vi, 24.
 Sambucam aptayeris caloni v, 95.
 Samios ramos diduxit litera iii, 56.
 Sanna rugosa v, 94. sannae posticae
 obcurrite i, 62.
 Saperdas advehe Ponto v, 134.
 Sapio quod satis est mihi iii, 78.
 Sapit unguis demorsos i, 106.
 Sapimus patruos i, 44.
 Sardonyche natalitia i, 16.

- Sartago loquendi i, 80.**
Satur anseris extis vi, 74.
Saturnia aera ii, 59.
Saturnus gravis v, 50.
Satyri Bathylli v, 123.
Saxa Bruttia vi, 27.
Scinderis dupli hamo v, 454.
Scintillant ira oculi iii, 117.
Scire tuum nihil est i, 27.
Scomber, piscis i, 43.
Scrobs i, 119.
Secretam in aurem gannit v, 96.
Sectabere canthum v, 71.
Secuit Lucilius urbem i, 114.
Secundo axe v, 72.
Securus quo pes ferat iii, 62.
Secura patella iii, 26.
Seductum moneat luxuria v, 143.
Seges altera in herba est vi, 26.
Semipaganus P. 6.
Semuncia brevis v, 121.
Sene praegrandi i, 124. Senes aprici v, 179.
Senio dexter iii, 48.
Sepia iii, 13.
Sequaces hederae P. 6.
Seria argenti ii, 11.
Seriola iv, 29.
Sermo quis populi i, 63.
Servitium acre v, 127.
Sesquipedie i, 57.
Severos unguis i, 64.
Siculi aera iuvenci iii, 39.
Silentia rabiosa iii, 84.
Siliquis iii, 55.
Sinciput vi, 70.
Sinistro genio iv, 27.
Sinuoso pectore v, 27.
Sistrum v, 186.
Socratico sinu v, 37.
Sole recenti v, 54, Solem figis in cute iv, 33.
Solea rubra obiurgabere v, 469.
Solidum quid crepet v, 25.
Solones aerumnosi iii, 79.
Somnia aegroti veteris v, 129. pituita purgatissima ii, 57.
Somno inriguo v, 56.
Sonat de nare canina litera i, 109.
Sorbere iv, 16. v, 112.
Sorbitio iv, 2.
Sparsisse oculos v, 33.
Speciem veri dignoscere v, 105.
Spes numi refulserit P. 12.
Splene petulanti i, 12.
Staius ii, 49.
Stemmata Tusco iii, 28.
Steriles veri v, 75.
Stertimus iii, 3.
Stloppo v, 13.
Stolidam barbam praebere ii, 28.
Strigiles v, 126.
Stringere venas crudo de pulvere ii, 66.
Stupet hic vitio iii, 32.
Stuppas v, 135.
Subaerato v, 106.
Subcinctis laribus v, 34.
Subdite rebus v, 124.
Suhduximus costam Apennino i, 95.
Subere praegrandi i, 97.
Subplantat verba palato i, 35.
Subsellia i, 82.
Suburra v, 32.
Succinis ambages iii, 20.
Sulco terens dentalia i, 73.
Sulfure sacro ii, 25.
Sulfureas mephites iii, 99.
Supellex quam curta sit iv, 52.
Surda vota condidit Ionio vi, 28.
Surgentem callem iii, 57.
Surrentina iii, 93.
Suspendere naso i, 118.
Suspiret numus in imo fundo ii, 51.
Susurros humiles tollere de templis ii, 6.

T

Tabellas adsigna v, 81.

Tabula in caerulea obserret pictus vi,
 32.
 Tadius vi, 66.
 Talo recto vivere v, 404.
 Tange miser venas iii, 407.
 Tectoria linguae v, 25.
 Tecum habita iv, 52.
 Temperat me tibi v, 54.
 Templis murmur tollere ii, 6.
 Tenax veri Parca v, 48.
 Tendis cum Iove vivere v, 439.
 Teneras auriculas radere i, 407.
 Tentemus fauces iii, 443.
 Tenuem salivam turdorum noscere
 vi, 24.
 Tenuia rerum officia v, 93.
 Tepidum Decenter i, 84.
 Terebrare salinum v, 438.
 Terens dentalia sulco i, 23.
 Terraes filius vi, 59. progenies vi, 57.
 Testiculi paterni i, 403.
 Tetrico pectine vi, 2.
 Theta nigrum vitio praefigere iv,
 43.
 Thure nullo litabis v, 420.
 Thyestes v, 8.
 Thynnus v, 483.
 Tiberino gurgite ii, 45.
 Titos ingentes i, 20.
 Togae verba v, 44.
 Tollat sua munera cerdo iv, 54.
 Torosa iuventus iii, 86.
 Trabe rupta vi, 27.
 Trabeatus iii, 29.
 Tragoedo hianda fabula v, 3.
 Traham voce pura v, 28.
 Trama figurae vi, 73.
 Tremulo versu i, 24.
 Tressis agaso v, 76.
 Triental iii, 400.
 Troiades i, 4.
 Trossulus levis i, 82.
 Trutinantur verba labello iii, 82.
 Tucelaque crassa ii, 42.
 Tumuli mortuorum floribus ornati i,
 40.

Tunicatum caepe iv, 80.
 Turbida Roma i, 5.
 Turbinis momento v, 78.
 Turdarum salivam nosse vi, 24.
 Turgescat pagina nugis v, 20.
 Tuscum fictile ii, 60. Tusco stem-
 mate ducis ramum iii, 28.
 Tutor ne sis mihi iii, 96.
 Tyrannos saevos punire iii, 35.

 V
 Vae vi, 50.
 Vago inguine vi, 72.
 Vaporata aure i, 426.
 Vappa v, 77.
 Varicosos centuriones v, 489.
 Vasa Numae ii, 59.
 Vates centum sibi voces ora et lin-
 guas in carmina poscunt i, 2.
 Vatum plorabile i, 34.
 Vda labella ii, 32.
 Vdas fores v, 165.
 Vectidius iv, 25.
 Veientanum Rubellum v, 447.
 Velina, sc. tribus v, 73.
 Vellant plantaria iv, 39.
 Velle suum cuique est v, 53.
 Velox prudentia iv, 4.
 Venae compositae iii, 94. morosae
 vi, 72. venas tange miser iii, 407.
 stringere crudo de pulvere ii, 66.
 Vende animam lucro vi, 75.
 Veneri puppae donatae ii, 70. in Ve-
 nerem putris v, 58.
 Venienti obcurrite morbo iii, 64.
 Venosus liber i, 76.
 Venter magister artis P. 44.
 Veratro ebria Ilias i, 54.
 Verba togae sequeris v, 44.
 Verecunda mensa seria laxare v, 44
 Veri tenax Parca v, 48. speciem di-
 gnoscere v, 405. steriles v, 75.
 Vernae discincto iv, 22.
 Vero mordaci radere auriculas i,
 407.

- Verrucosa Antiope** i, 77.
Versu tremulo i, 21.
Vertigo quibus una facit Quiritem v,
 76.
Vestales urnae ii, 60.
Veteres avias de palamone revellere
 v, 92.
Vetule i, 22.
Viatica canis v, 65.
Vibice multa puteal flagellas iv,
 49.
Vicinia me egregium dicat iv, 46.
Vindicta meus v, 88.
Violae nascentur e tumulo i, 40.
 violas portantes lucernae v, 182.
Virbi ad clivum vi, 56.
Virtutem videant intabescantque re-
 licta iii, 38.
Vitiae nescius error v, 34. rapidas
 usum permittere v, 94.
Vitreabilis iii, 8.
Vive memor leti v, 153. vivere tale
 recto v, 104. ex tempore iii, 62.
 cum love v, 139.
Vlterior cinere hoc metuas vi, 41.
Vmbo candidus v, 33.
Vmbra quinta iii, 4.

Vmbri pingues iii, 74.
Vncis naribus indulges i, 40.
Vnctus cesses iv, 33.
Vnguem crudum abrodere v, 162.
 unguens demorsos sapit i, 106.
 severus i, 64.
Vnguen crassum vi, 40.
Vomuere lucernae pingues nebulas
 v, 181.
Vota nutrici non mando ii, 39. surda
 condidit Ionio vi, 28. voti modicus
 v, 108. voto vivere aperto ii, 7.
Voce pura traham v, 28.
Vrentes oculos inhibere ii, 34.
Vrnae ossa inodora dabit heres vi,
 34.
Vrtica vi, 70.
Vsum vitae rapidae permittere v, 94.
Vulfenius v, 190.
Vulgis securus vi, 42.
Vulnus caecum habes iv, 44. vulnera
 Parthi v, 4.
Vulpem astutam servas sub pectore
 v, 147.
Vulvas mateentes pandere iv, 36.
 patricias iv, 73.
Vxor proxima iii, 43.

INDEX RERVM

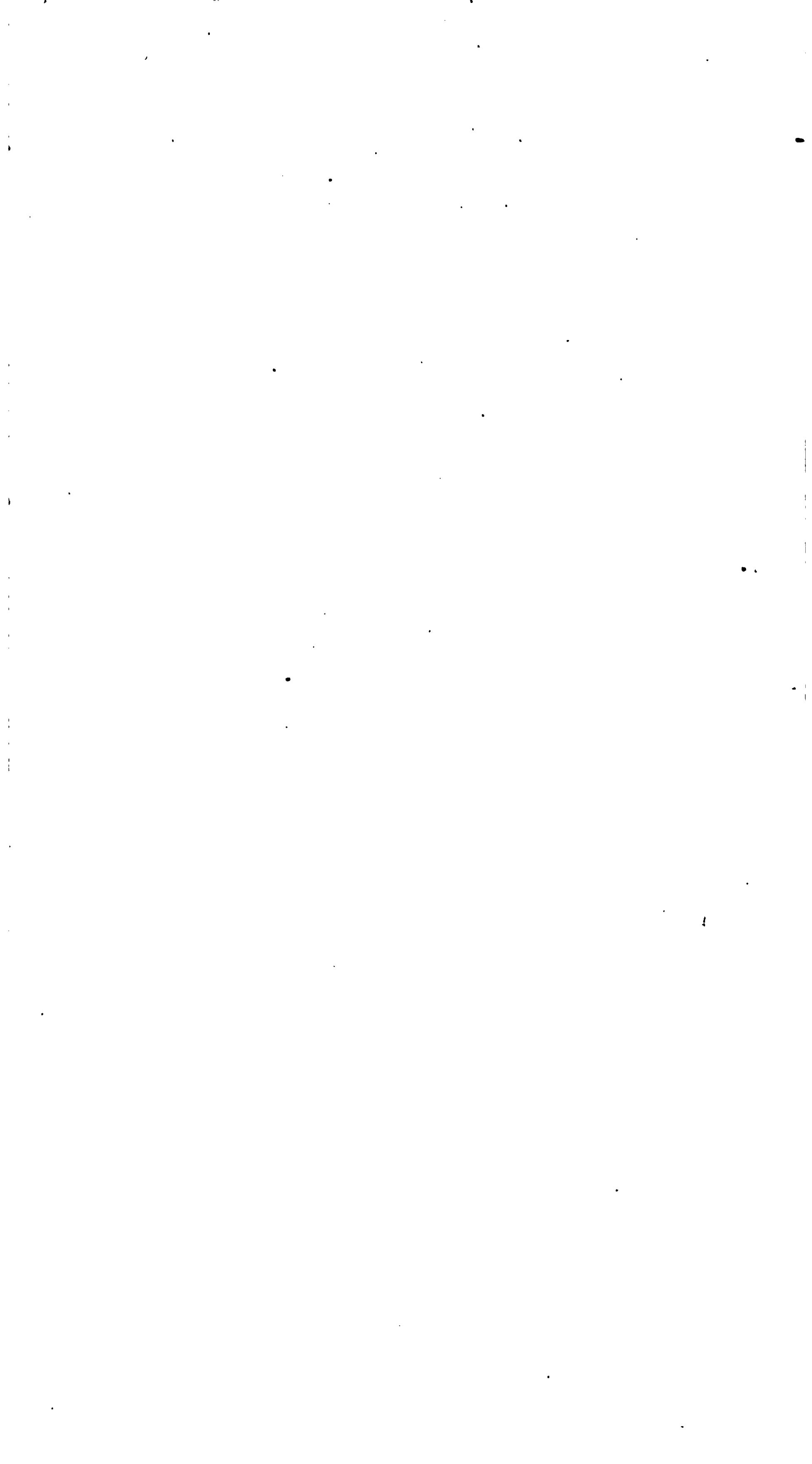
QVAE IN HOC PRIMO VOLVMINE CONTINENTVR.

	pag.
Ruperti Praefatio	i
Iuvenalis vita per annos digesta.	» vii
De Satira Romanorum	» xxii
De satiricis Romanorum Poëtis	» xliv
De satiris Poëtarum diversorum	» liv
Index Codicum Msstorum	» lxxvii
Index Editionum Iuvenalis	» xcii
Testimonia de Iuvenale	» cxxviii
Divisio et Argumenta Satirarum Iuvenalis "	cxxx
Index Codicum MSS. et Editionum quae numeris notantur in varietate lectionis "	cxxxvii
SAT. I.	» 3
— II.	» 17
— III.	» 36
— IV.	» 58
— V.	» 69
— VI.	» 81
— VII.	» 125
— VIII.	» 142
— IX.	» 160
— X.	» 171
— XI.	» 195
— XII.	» 209
— XIII.	» 221
— XIV.	» 239
— XV.	» 261
— XVI.	» 273

Excursus ad quaedam Iuvenalis loca	pag. 281
A. Persii Flacci Satirae sex	" 317
Prooemium de Persii vita , moribus et scri-	
bendi genere	" 319
Satirarum Prologus	" 337
SAT. I.	" 343
— II.	" 372
— III.	" 386
— IV.	" 407
— V.	" 419
— VI.	" 452
Variae Lectiones ex Editione Parisiaca	
excerptae	" 469
Index rerum et dictionum quae in Persii	
Satiris continentur	" 471

EXPLICIT TOMVS PRIMVS.

FACVLTATE OBTENTA.





m

L

6-

Lp 13.8.30.3

Harvard College Library

PERSIUS COLLECTION

GIFT OF

MORRIS HICKY MORGAN

(Class of 1881)

PROFESSOR OF CLASSICAL PHILOLOGY

JANUARY, 1910